

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

Disputatio V. De Angelis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

DISPUTATIO V.

De Angelis.

S. Thomas 1. p. à quest. 50. usque ad 64. inclusivè.

Magister & DD. in 2. dist. 2. usque ad 11. inclusivè.

Argumentum & ordo Disputationis.

*A*bsolvimus hactenus, post disputationem proœmialem, tribus disputationibus ea, quæ ipsum esse intrinsecum & substantiale Dei concernunt; siue spectetur, ut unus est in essentia, & secundum attributa absoluta & essentialia; siue consideretur ut trinus est in personis, & secundum attributa relativa. Sequitur nunc, ut progressum faciamus ad considerandum Deum, secundum respectum operationis alicuius transeuntis ad creaturas. In quo genere prima est consideratio Dei, velut Creatoris, seu principij efficientis rerum omnium. Sicut enim in rebus creatis esse ipsarum & existentia supponitur ad cetera, quæ eis advenire possunt prædicata: ita etiam consideratio Dei, velut Creatoris, antecedit considerationem eiusdem in ordine ad alia opera, quæ circa suas creaturas ipse operatur.

Quare etiam S. Thomas 1. part. quest. 44. post explicatum S. S. Trinitatis mysterium, mox gradum facit ad considerationem Dei Creatoris; hac ordinis & connexionis ratione reddita: Post considerationem, inquit, diuinarum personarum, considerandum restat de processione creaturarum à Deo. Et quamvis ipse ibidem eam tractationem tripartitam facit, ut primò, inquit, consideretur de productione creaturarum; secundo de earum distinctione; tertio de conseruatione & gubernatione; eaq; de causa etiam ante tractationem de Angelis, usq; ad questionem 50. qua tractationem de distinctione creaturarum incipit, aliqua generatim de creaturarum productione asserit: Quia tamen, cum multa in hoc genere mere Philosophica à S. Thoma intermisceantur, animus non est, totam hanc de processione creaturarum materiam, iuxta S. Thomæ methodum pertractare; & quæ de productione rerum in genere, ante materiam de Angelis, à sancto Thoma differuntur, commodius ad disputationem sequentem de creatione mundi, & operibus sex dierum referuntur; idcirco visum est conuenientius, hanc tractationem de Deo Creatore à materia de Angelis inchoare; cum præsertim alioqui in descriptione creatoris mundi & operum sex dierum, nulla de his expressa à Moyse mentio facta sit; & à nonnullis Angeli etiam ante mundum corporeum creati existimentur.

Quod

Quod video etiam à Francisco Suarío in sua summa, siue in Disputationibus ad primam partem S. Thoma obseruatum; ubi post primum tomum, qui finitur materia de Trinitate, mox subiungit tomo secundo recens edito, Tractatum de Angelis in octo libros diuisum. Quem etsi nondum videre poteram; cum hanc materiam in scholis praelegerem, et siue in commentarium, siue in Disputationis et thesauri formam redigerem, non pigebit tamen, his quasi secundis curis, subinde consulere, et citare: quod eo faciam libentius; quod in plerisque video eandem ab eo doctrinam iam nunc luculentissimè explicari, quam in scholis, eo nondum viso, ipse etiam tradidi, et disputatione edita proposui. Ex Patribus autem hanc materiam de Angelis praecipue tractant Dionysius in lib. de caelest. hierarch. et de diuin. nom. Theodoretus lib. 3. graecan. affect. sub fin. et Augustinus de ciuit. Dei lib. 9. 10. 11. et 12.

Sex autem omnino questionibus hanc de Angelis disputationem complectemur. I. agitur de existentia, et productione Angelorum, eorumque substantia, varietate, et numero. II. De loco, et motu locali Angelorum. III. De intellectu Angelorum. IV. De voluntate; deque locutione et illuminatione Angelorum; quasi actibus quibusdam communibus intellectui et voluntati Angelica. V. De eorundem potentia locomotiuâ, atque operatiua transeunte. VI. De Esse morali; sub bonitate et malitia; merito et demerito, premio et poena, statu beatitudinis et damnationis, studiisque bonis et malis eorundem.

Cuius distributionis haec est ratio. Quia Angeli aut considerantur secundum esse naturale; aut secundum esse morale, puta bonitatis, malitiae, meriti, demeriti, gloriae, damnationis, &c. De esse morali, quod posterius est naturali, agitur questione vltima. Quod vero ad esse naturale spectat, rursus aut spectantur quoad essentiam et substantiam, substantiaque, existentiam et productionem; aut quoad proprietates et potentias; quales in Angelis praeter locum, motumque localem, tres distinguuntur; intellectus nimirum, quo spectat memoria; voluntas, et potentia executiua, seu operatiua ad extra: ex his ad substantiam spectat questio prima; ad locum secunda; ad intellectum tertia; ad voluntatem quarta; ad potentiam executiuam quinta.

QVÆSTIO I.

De existentia & productione Angelorum; eorumque substantiâ, varietate, & numero.

S. Thomas I. p. q. 50. & 61.

Absoluetur hæc quæstio sex dubitationibus. I. An dentur in rerum natura Angeli; & à quo, quando, & ubi sint producti. II. Sintne Angeli corporei, an planè incorporei. III. Vtrum Angeli natura sua sint corruptibiles vel incorruptibiles; atque etiam entia necessaria. IV. Vtrum Angeli sint substantiæ intelligentes, & quidem homine superiores. V. Quot sint hierarchie & ordines Angelorum; & an, ac qua ratione inter se specie ac numero differant. VI. De multitudine Angelorum; & speciatim de septem Angelis, qui ad stare dicuntur coram DEO.

DVBIUM I.

An dentur in rerum natura Angeli; & à quo, quando, & ubi fuerint producti.

S. Thomas I. p. q. 50. a. 1. & q. 61. aa. 4.

Agit quidem S. Thomas de productione Angelorum primùm post explicatam eorum naturam; sed quia res hæc omnis ad existentiam eorundem, & quæstionem, An est, pertinet, commodiùs hoc loco tractatur. Intelliguntur autem nomine Angelorum in hac tractatione substantiæ quædam finitæ intelligentes, cõpletæ, inuisibiles; quæ proinde nec Deus sunt, nec homo, aut anima humana, nec omnino quicquam eorum, quæ oculis cernimus; sed quiddam ab his omnibus distinctum; de quibus quod ad præsentem dubitationem spectat, sequentes assertiones statuimus.

Assertio I. De fide est dari Angelos; hoc est, substantias quasdam finitas, Deo subordinatas, intelligentes, completas, à Deo ac homine distinctas; & extra censum omnium rerum harum visibilibus positas; qui etiam in scripturis administratorij spirituum dicuntur. Hęc assertio sub his terminis videtur extra controuersiam; nec vllus est, qui eam neget, præter Atheos, qui etiam Deum negant; & præter Sadducæos, qui dixerunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum, vt refertur Act. 23. v. 8. & notauit etiam S. Thomas q. 50. a. 1.

Probatur apertè ex Scriptura. Psal. 90. v. 11. & Matth. 4. v. 6. dicitur, Angelis suis mandauit de te. Vbi de Angelis fit mentio, tanquã de substantijs ad capeſſenda diuina mandata Deo subordinatis, adeoque intelligentibus, distinctis ab homine animaq; hominis; vt pote quorum custodia homines dicuntur deputati. Item Psal. 103. v. 4. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem virentem. Quod etſi ad literam imediãtè etiam intelligi possit de vento & igne, ad quemuis nutum Dei quodammodo paratis; principali tamen sensu ad Angelos, de quibus agimus, pertinet, vt constat ex Hebræorũ c. 1. v. 7. Vbi Apostolus eundem locũ citans ait: Et ad Angelos quidem dicit; Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Huc spectat illud Heb. 1. v. 14. Nonne omnes sunt administratorij spiritus. Et v. 6. ex Psalmo 96. v. 8. refertur illud, Et adorent eum omnes Angeli eius. Omitto alia innumera testimonia in-

ferius suis locis referenda; in quibus semper mentio est de Angelis, tanquam de substantijs quibusdam sua natura inuisibilibus, intelligentib; à Deo homineque distinctis. Huc spectat etiam decretum Concilij Lateranensis sub Innocentio III. vt refertur cap. Firmiter, de sum. Trin. & fid. Cathol. inferius referendum. Idem agnoscunt omnes Patres. De ratione mox videbimus.

Quare de Angelorum existentia eorumque conditione breuiter & præclare Bernardus l. 5. de consideratione c. 3. Primo quidem, inquit, spiritus ciues esse illic, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personas, dispositos in dignitates, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore athereos, immortalitate perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, id est, gratia, non natura, mente puros, affectu benignos, religione pios, castimonia integros, unanimitate indiuiduos, pace securos, à Deo conditos, diuini laudibus & obsequijs deditos: hæc omnia legendo comperimus, fide tenemus. Quamquam de corporibus horum non modo vnde sint, sed an aliquatenus sint, hæc sententia aliquorum. Vnde si quis inter opinabilia magis id ponendũ censuerit, non contendo. Ita Bernardus. De qua re tamen plura dub. seq.

Assertio II. Angelos esse, tamen si ratione aliqua physica, aut metaphysica, ex solis naturalium rerũ effectis, aut ipsa rerum natura deprompta, demonstrari euidenter non possit, moraliter tamen, & ex effectis quibusdam moralibus, id satis certo & euidenter demonstratur. Hęc assertio sumitur ex S. Thoma l. 2. cont. gent. c. 46. & 91. Ferrariensi ibid. Vasquez disp. 178. cap. 1. Suarez Metaph. disput. 35. & hic lib. 1. cap. 1. num. 8. & apertè lib. 7. cap. 1. num. 7.

Probatur & declaratur. Rationes enim S. Thomæ cit. c. 91. sunt istæ. I. Quia quod est per se, prius est eo, quod est per accidens; sed dantur substantiæ intelligentes incompletæ, quæ per accidens separatae sunt à corpore: Ergo dantur alia, quæ per se exptes sunt corpis. II. Nõ est de ratione substantiæ intellectualis ex suo genere, vt sit corpori unita; Ergo dantur aliqua substantiæ intellectuales, quæ

corpori

corpori sua natura non vniuntur. III. Datur substantia quædam corporea, puta homo, cuius supremus gradus & perfectio est, esse intelligentem; Ergo datur substantia quædam creata superior, cuius infima, & inter omnes sui generis communissima sit perfectio esse intelligentem; quæ proinde non potest esse corporea: quia natura superior in suo infimo contingit naturam inferiorem. in suo supremo, omittis imperfectionibus cum hac excellentia pugnantibus. IV. Perfectum in suo genere natura prius est imperfecto; at verò anima rationalis in genere substantiæ intellectualis est imperfecta: Ergo datur aliqua substantia in eo genere perfecta; quæ proinde sit mere intellectualis, & incorporea.

8 V. Datur gradus substantiæ creatæ corporeæ; Ergo etiam dabitur gradus substantiæ creatæ penitus incorporeæ; quandoquidem ratio substantiæ uti à quantitate, ita etiam à corpore independens est. VI. In homine composito ex corpore & spiritu, alterum eorum, quod est imperfectius, nempe corpus, seu gradus corporis datur per se, & sine adiuncto spiritu sua natura existens: Ergo etiam spiritus aliquis dabitur sine corpore sua natura existens, cum spiritus sit præstantior, & ex suo genere minus dependeat à corpore, quam corpus à spiritu. VII. Intelligere solum per phantasmata & adminiculo corporis, est in suo genere quiddam imperfectum: Ergo datur aliquod intelligere creatum per se ac sua natura independens planè à corpore; quod non potest esse nisi in substantia spirituali. VIII. Iuxta discursum Aristotelis 12. Metaph. Motus cælorum sunt à motoribus immobilibus, indeficientibus, adeoque incorporeis, & simul tamen intelligentibus: Ergo dantur substantiæ incorporeæ intelligentes, adeoque Angeli.

9 Hæ rationes tamen si optimæ congruentiæ sint, ad hanc veritatem persuadendam, præsertim quæ ex gradu substantiæ creatæ spiritualis, ad perfectionem vniuersi requisito petitur, non tamen planè conuincunt intellectum. Tum quia earum creatio, etiam supposito decreto Dei communicandi se creaturis, fuit libera; sicut & arbitrium Deo fuit, qualem voluit perfectionem mundo tribuere. Tum quia nec iam quidem vndiquaque certum & euidens existimatur, Angelos esse substantias merè spirituales; ut dicitur dub. seq. cum tamen omnia hæc argumenta eo tendant, ut non solum probent, quocumque modo Angelos esse, sed etiã spirituales & incorporeas substantias esse. Tum denique quia gradus Entis merè spiritualis nihilominus in Deo habiturus fuisset locum, etiam si Angeli creati non fuissent; præterquam quod fortasse euidenter non constat, eum in creatura possibilem esse. Atque hanc partem assertionis tuetur, etiam Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 1.

10 Nihilominus tamen, quæ erat altera pars assertionis, Angelorum existentia, sub notione superior explicata, euidenter, saltem morali quadam euidencia, demonstratur ex effectibus quibusdã moralibus, atque à libero arbitrio procedentibus, ut indicant etiam Vasquez & Suarez loc. cit. Non solùm quia energumini ea sæpe agunt & dicunt, quæ eum mala sint, & non minus vires proprias, quam

animæ separatæ excedant, necessario videntur malis spiritibus tribuenda: hæc enim cum ipsis energumenis libera non sint, adeoque ex parte eorum culpa vacent, possent fortè materialiter, certum ob finem, à solo Deo effici; sicut in comœdijs quandoque similia absque peccato repræsentantur; ut quoad hoc sentit etiam Gregorius de Valentia loc. cit. sed vel maxime; quia tum occultis suggestionibus, sæpe ab omni humana naturæ inclinatione alienis; tum manifestis apparitionibus & effectibus, moraliter sit euidens, homines etiam sui compotes, ad malum libera voluntate patrandum, ab extrinseco, eoque alias inuisibili suafore impelli; medijsque nonnunquam plus quam humanis (vt præcipue in magorum incantationibus & veneficijs, alijsue admirandis eorum operibus videre est) promoueri & adiuuari. Quod cum neque Deo, neque bono spiritui vlla ratione tribui possit, necesse est ab aliquo creato spiritu, seu substantia inuisibili mala, & quidem ab animabus separatis distincta proficisci. Quare etiam loc. cit. notat Vasquez, hoc argumento & experimento plurimos hoc nostro tempore in Gallia & Anglia ab Atheismo reuocatos: etsi Gregorius de Valentia loc. cit. nec hoc argumentum plusquam probabile iudicet.

11 Neque enim, ut bene notauit etiam Suarez hic lib. 1. cap. 1. num. 8. eiusmodi effectus possunt tribui animabus separatis defunctorum; quia iuxta veram Philosophiam, anima separata sua natura non plus potest circa materiam externam, quàm possit coniuncta; imò fortasse minus: siquidem corpori coniuncta saltem per illud poterat, intra certos limites, alia corpora immutare; quod iam non potest. Quare etiam infideles & gentiles omnes iam olim etiam pro comperto habebant, esse aliquas substantias inuisibiles homine superiores; qui & homini benefacere, & malè possent; à quibus proinde & oracula expectabant, & beneficia petebant; ut videre est apud Cyprianum lib. de idolol. vanit. Lactantium lib. 2. diuin. Instit. cap. 15. Theodoretum lib. 3. græcan. affect.

12 Assertio III. Angeli neque ex se existunt; neque eorum alij ab alijs; sed omnes à Deo fuerunt producti. Ita S. Thomas 1. p. q. 6. a. 1. & consentiunt omnes Doctores; & est de fide contra obsolescentias quasdam hæreses; in quibus olim Valentiniani *triginta Aëones* (spirituales quasdam substantias) alias ab alijs progenitas dicebant, apud Irenæum lib. 1. cont. hæres. c. 1. itè contra Hermannum Rissuic hæreticū, qui circa Annū Christi MDXII. inter alia absurda dogmata negabat, Angelos siue bonos, siue malos fuisse à Deo creatos, ut refert Alphosus à Castro lib. 2. cont. hæres. verbo *Angelus*. Omitto Manichæos, & Priscillianistas, qui Angelos, ex Dei substantia extitisse docuerunt, contra quos est Canon. 5. Concilij Bracharensis I. in quo dicitur: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit substantia extitisse, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema.*

13 Probatur assertio apertè ex Scriptura. Psal. 103. & Heb. 1. supra cit. *Qui facit Angelos suos spiritum, &c.* Ioã. 1. v. 3. *Omnia per ipsum facta sunt.* Coloss. 1. v. 16. *In ipso condita sunt vniuersa, in cælis, & in terra, visibilia*

inuisibilia, siue throni, siue dominationes siue principatus, siue potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt; & ipse est ante omnia, & omnia in ipso constant. Adde illud Iob 40. vers. 10. iuxta communem expositionem Hieronymi & Gregorij, Ecce Behemoth, quem feci tecum. Quibus accedit Symbolum Nicænum, in quo profitetur, Deum creatorem visibilium & inuisibilium; & definitio Ecclesiæ cap. Firmiter superius citata. Ratio est evidens. Quia omne ens, quod vere & realiter est & Deus non est, à Deo productum est. Accedit, quod Angeli sunt substantiæ spirituales, quæ generandi; aut aliam substantiam producendi vim nullam habent vt partim dub. seq. partim quast. 5. dub. 4. dicitur: Ergo non à se, sed à solo Deo; nec ex vlla præexistente materia, sed per productionem ex nihilo, siue creationem producti sunt; vt etiam in cit. cap. Firmiter definitur.

14 Assertio IV. Angeli non fuerunt producti, nec extiterunt ab æterno; sed aliquando incepterunt esse. Ita Sanctus Thomas quast. 61. a. 3. & Scholastici omnes, cum Magistro in 2. distinct. 3. consentientibus omnibus SS. Patribus; contra Aristotelem, aliosque nonnullos Philosophos, qui mundum, motum, & motores Angelos posuerunt ab æterno; adeo vt contrarium absque errore defendi non possit. Probatur ex Scriptura, quæ docet, Deum antecessisse duratione omnem rem creatam, cit. Coloss. 1. v. 16. Prouerb. 8. v. 22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret. Eccli. 24. v. 5. Primogenita ante omnem creaturam. Ioann. 17. v. 5. Quam habui priusquam mundus fieret. Ephes. 1. v. 4. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Idem definitur citat. cap. Firmiter: Ratio est. Quia nec potuit creatura esse ab æterno, vt dicitur disp. seq. nec si potuisset, erat admodum conueniens, esse, vt ibidem dicitur. Sanctus Basilius autem hom. 1. Hexaëmeron, quando Angelum vocat æternum; de æternitate à parte post, & ingenita naturæ incorruptibilitate accipiendus est.

15 Assertio V. Angeli non fuerunt producti, ante mundum corporeum; nec primum post creatum cælum & terram; sed simul cum creatura corporea, cælo nimirum & terra in principio temporis creatis. Ita habet communis omnium Scholasticorum sententia, cum Magistro in 2. dist. 3. & S. Thoma hic q. 61. a. 3. quam speciatim etiam tuncur. Caietanus & Thomista ibidem, Ferrariensis 2. cõt. gent. cap. 83. Gregorius de Valentia hic q. 12. punct. 2. Molina cit. q. 61. a. 1. Vasquez disp. 204. cap. 1. Suarez lib. 1. cap. 3. contra diuersas quorundam hac de re opinionones.

16 Primo enim multi ex Patribus, tam græcis, quam latinis, senserunt; Angelos fuisse creatos ante mundum corporeum; speciatim Origenes homil. 4. in Iſaiam, & tract. 9. in Matth. Basilius loc. cit. Gregorius Nazianzenus orat. 38. de Natiuit. & orat. 42. in Pasch. Damascenus lib. 2. de fid. cap. 3. Nicetas in orat. 39. Nazianzeni. Ex latinis, Clemens Romanus lib. 8. Constit. capit. 12. Ambrosius lib. 1. Hexaëm. Hilarius lib. 12. de Trinit. Hieronymus ad Tit. 1. & Cassianus collat. 8. capit. 7. Idem habetur in manuscripto libro

Reuelationum B. Amadei reuel. 1. vbi dicitur, Angelos simul cum cælo Emphyreo fuisse creatos, per multa seculorum curricula, ante mundum hunc sensibilem. Quem librum etsi quidam magni æstimant; ego tamen cum dudum diligenter perlegissem, supposititium, aut deprauatum existimaui. Citantur etiam à nonnullis Chrysostomus & Augustinus; sed quos ab hac opinione vindicat Vasquez disp. 204. cap. 1.

17 Secundo aliqui, in quibus Genadius lib. Eccles. dog. cap. 10. idemque & Achatius apud Lipomanum catena in Genes. cap. 1. & Rupertus lib. 1. in Genes. cap. 11. dicunt, Angelos creatos post cæli & terræ, quæ à Deo in principio creata Moyses dixerat, licet ante reliquæ opus creationis, nimirum ante primû diæ, vel primo die, quando lux fuit creata. Et fauent alij, qui nomine lucis primo die creata Angelos intellexerunt; quos refert Gregorius de Valentia q. 12. pu. 2. cum tamen ante lucem productam, iam creatum fuerit cælum & terra, & tenebræ sensu super faciem abyssi, Genes. 1.

18 Probatur assertio primo ex Scriptura Eccli. 18. v. 1. vbi dicitur, Qui viuunt in æternum, creauit omnia simul. Quod etiam iuxta proprietatem verborum, facile intelligi potest, si de totius vniuersi substantia, seu de substantijs proprie creatis, completisq; intelligatur, hoc sensu, Deus omnia quæ proprie ac per se creauit, seu quod idem est, totam mundi substantiam, quoad perfectionem essentialem, simul creauit. In quem ferè sensum etiam S. Thomas q. 74. a. 2. ad 2. eum locum explicans dicit, quod Deus creauit omnia simul, quantum ad rerum substantiam quodammodo informem; sed quantum ad formationem, quæ facta est per distinctionem & ornatum, non simul, unde signanter vitur verbo creationis. Ita S. Thomas. Et consentit huic explicationi etiam Gregorius 32. Moral. cap. 9. Eam denique ob causam Augustinus lib. 4. Genes. ad lit. cap. 33. & 34. omnia vno momento creata existimat. Quamquam alij, cum hunc locum promiscue de toto opere sex dierum accipiant, voculam simul, ita explicant, vt vel sit idem solum, quod pariter, seu ex æquo, vt exponunt etiam Gregorius de Valentia & Vasquez locis citatis; vel vt simul intelligatur moraliter, hoc est eodem breuissimo tempore, sex dierum, quod ipsum tamen auctoribus oppositæ sententiæ aduersatur, qui volunt Angelos multo admodum tempore ante mundum corporeum creatos.

19 Huc spectat etiam locus Genes. cap. 1. vers. 1. In principio creauit DEVS cælum & terram. Vbi illud In principio, inter alia significata; ad litteram in primis etiam significat, In principio temporis seu durationis, vt explicatur etiam cit. cap. Firmiter. vel etiam, Ante omnia, nimirum reliqua, quæ creata sunt à Deo, vt etiam multi Patres explicant. Cum ergo mundus corporeus sit creatus in principio durationis, seu temporis; neque Angeli ante principium durationis seu temporis fuerint producti (cum tempore enim Angelico, non ab æterno producti sunt) consequens est, Angelos non fuisse productos ante mundum corporeum. Eodemque argumento etiam Augustinus l. 11. de ciuit. c. 6. & Epiphanius hæres. 65. docet, nihil fuisse productum ante cælum & terram. Denique,

Valde verisimile est, quod docet etiam Procopius præfat. in Genesim, Moysen in illis verbis sub nomine *Cæli* tacite & indirecte etiam significare voluisse Angelos, velut incolas cæli; ne si eorum postea sæpius mentionem fecisset, & productionem tamen penitus tacuisset, increata substantiæ videri possent; præsertim cum etiam David Psal. 148. v. 1. *Laudate Dominum de cælis*, sub nomine *cælorum* Angelos comprehendisse videatur, ut ex sequenti contextu verborum colligitur: sicut & sub nomine cæli & terræ Moysen tacite insinuasse etiam cætera elementa disp. seq. dicitur. His accedunt contra alteram sententiam superius relatam, duo specialia loca scripturæ inferius obiect. 1. & 2. referenda.

20 Secundo probatur eadem assertio ex SS. Patribus. Ita enim ex Græcis docent Epiphanius hæres. 65. Theodoretus quæst. 3. in Genes. Procopius præfat. in Genes. Ex Latinis ita docet Augustinus lib. 11. de ciuit. Dei cap. 6. 9. 32. & 33. & lib. 22. cont. Faust. cap. 10. & in Genes. opere imperf. cap. 3. & lib. 2. de Genes. ad lit. cap. 8. & in psal. 89. quicquid pseudonymus liber de Deit. & Incarnat. cap. 6. rem sub dubio relinquit. Idem docet Gregorius lib. 32. Moral. cap. 9. siue 10 & cap. 18. seu 24. & lib. 26. cap. 7. siue 14. & lib. 27. cap. 24. vel 25. vbi dicit, Moysen Genes. 1. v. 1. per cælum intellexisse Angelos. Consentiant Beda tom. 4. Hexaem. & tom. 8. lib. quæst. in Genes. item Hugo Victorinus lib. 1. de sacram. part. 1. cap. 5. & part. 5. à cap. 1.

21 Tertio idem probatur ex decreto Concilij Lateranensis, sub Innocentio III. vt refertur cit. cap. *Firmiter* de sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi ita de Deo dicitur: *Qui sua omnipotenti virtute simul, ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam.* Quæ verba postrema satis indicant, voculam *simul*, in proposito significare simultatem durationis. Quæ de causâ etiam Ferariensis lib. 2. cont. gentes cap. 83. censet contrariam sententiam modo esse erroneam in fide, & hæreticam: Canus autem lib. 5. loc. Theolog. cap. 5. Bannes & Molina quæst. 61. articulo. 3. Gregorius de Valentia quæst. 12. punct. 2. & Suarez lib. 1. cap. 3. num. 15. ex communi recentiorum, sentiunt, saltem esse temerariam; At vero Vasquez disp. 234. cap. 3. post Caietanum cit. quæst. 91. articulo. 3. & Sixtum Senensem annot. 5. existimat nostram quidem sententiam esse probabilioram, sed contrariam, nulla grauiore nota dignam. Quod etiam ita sensisse videtur Sanctus Thomas hic loc. cit. articulo 3. vbi hanc sententiam vocat *probabilioram*; & infra ait, *contrarium non esse reputandū erroneum; præcipue propter sententiam oppositam Gregorij Nazianzeni; cuius, vt ex Hieronymo ait, tanta est in doctrina Christiana auctoritas, vt nullus vnquam eius dictis calumniam inferre præsumpserit: & tamen vix negari potest, S. Thomam vidisse citatum Capitulum Firmiter.* Accedit, quod Augustinus, Theodoretus, & Hugo Victorinus, eam sententiam solum vt probabilioram tradiderunt, vt videre est apud Vasquez cap. 3.

22 Qua ratione vero ex cap. *Firmiter* contraria sententia non conuincatur erronea, non eodem modo omnes explicant. Vasquez loc. cit. aliorum responsionibus reiectis, putat voculam *simul* non significare simultatem durationis, sed solum idem esse, quod *pariter*: quod tamen certe non cohæret cum contextu verborum, præsertim cū vocula *deinde*, vt dictum. Caietanus igitur, Sixtus Senensis, Gregorius de Valentia, & Suarez locis citatis rectius respondent id quod de simultate durationis dicitur non fuisse ex instituto definitum. Quod probari potest. Tum quia nulla certa regula, nec ex scriptura, nec ex traditione superebat, qua hoc definiretur: tamen nihilominus absolute definiti potuisse, existimet Suarez. Tum quia nulla erat huius definitionis necessitas: neque enim ad fidem aut mores Ecclesiæ interest, hanc veritatem habere ex fide Ecclesiæ. Tum quia non est credibile, propositum fuisse Concilio, aut Pontifici, tot grauium & antiquorum Patrum oppositam sententiam damnare. Seclusa vero Ecclesiæ definitione, non est, vnde opposita sententia erroris aut temeritatis arguatur; nisi ob consentientem scholasticorum Doctorum auctoritatem; qua de causâ ipse etiam sine temeritate oppositū defendi non posse existimo.

23 Quarto probatur eadē assertio ratione S. Thomæ loc. cit. Quia valde consentaneum erat ratio vt Deus, cuius perfecta sunt opera, iuxta Deuter. 32. v. 4. statim ab initio crearet vniuersum non imperfectum; sed potius perfectum, in suo genere: Angeli autem non sunt ipsum vniuersum perfectum, vt patet, sed potius pars vniuersi perfecti, constantis ex vtroque gradu corporeæ & incorporeæ naturæ; propterea enim vtraque natura ad se inuicem coordinatur: Ergo non est verisimile, Deum creasse Angelos ante naturam corpoream; sed simul cum natura corporea. Accedit, quod decens non erat, Angelos in nihilo & ante ac extra congruum cæli habitaculum creari. Denique ex scriptura constat, Angelos peccasse in ipso cælo, ex quo mox pulsi sunt, iuxta Luc. 10. v. 18. *Videbam satanam tanquam fulgur de cælo cadentem.* & Isai. 14. v. 12. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer; & iuxta probabilem multorum explicationem Apocal. 12. v. 4. Et cauda eius trahēbat tertiam partem stellarum cæli.* Et v. 7. *Et factum est prælium in cælo: Michael & Angeli eius præliabantur cum Dracone, & Draco pugnavit, & Angeli eius: & non valuerunt; neque locus inuentus est eorum amplius in cælo.* Et vero tamen interim certum etiam est, Angelos ab initio peccasse, adeoque post productionem non diu in veritate stitisse, iuxta Ioann. 8. ver. 44. Ergo fieri non potest, vt quod oppositæ sententiæ auctores volunt, Angeli longo admodum ante creationem mundi corporei tempore fuerint producti.

24 Obijcitur primo illud Iob 38. vers. 4. & 7. *Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ, &c. Cum me laudarent simul astra matutina, & inubilarent omnes filij DEI.*

Respondeo hinc tantum colligi, Angelos simul fuisse creatos, simulque in eodem instanti laudasse Deum (hoc enim opus cum internū ac spirituale

fit, non

fit, non indiget tempore) dum mundus crearetur: quod est contra alteram sententiam superius relatum & refutatam.

25 Obijcitur secundo illud Iob 40. vers. 14. Vbi de Behemoth dicitur, *ipse est principium viarum Dei*; vbi de Luciferi creatione sermo est, iuxta communioem interpretationem Patrum, apud Pinedam ibidem.

Respondeo, Luciferum dici *principium viarum DEI*, seu processions ad extra & productionis, quia & ordine temporis nulla cum creatura antecessit, & simul ipse ordine dignitatis antecessit cæteras, vt explicant etiam Gregorius lib. 3. Moral. cap. 18. vel 24. Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 10. & Beda quæst. 9. ex varijs. Quare etiam eodem cap. 40. Iob. v. 10. dicitur, *Ecce Behemoth quem feci tecum*, nempe quasi in radice, dum mundus & elementa crearentur.

26 Obijcitur tertio, illud Tit. 1. v. 1. *Quam promissit, qui non menitur Deus, ante tempora secularia*: Ergo ante tempora secularia necesse est falem fuisse Angelos, quibus id Deus promitteret.

Respondeo, aut nomine promissi intelligi propositum, iuxta similem locum 2. Timoth. 1. vers. 9. *secundum propositum suum & gratiam, que data est nobis in Christo IESU, ante tempora secularia*: vel per tempora secularia, non totum tempus durationis mundi, sed quod à prima promissione de futura salute per Christum, ad primos parentes facta Genes. 3. vers. 5. verbis illis, *Ipsa conteret caput tuum*, elapsus est, vt bene Suarez citat. cap. 3. num. 33. Reliqua Cassiani loc. cit. non sunt magni momenti.

27 Assertio VI. Angeli non fuerunt producti in aère; nec in cælo sydereo, aut Empyreo propriè; sed in cælo tamen ac supremo corporum. Antequam explicetur & probetur hæc assertio, obseruandum est, fuisse, atque etiamnum esse de hac re variam Doctorum sententiam: cum enim omnes in eo conueniant, Angelos fuisse creatos in aliquo corpore, iuxta dicta assert. præced. valde tamen discrepant, circa particularem determinationem eius corporis, siue loci.

28 Prima & communis Scholasticorum sententia est, Angelos fuisse creatos in cælo Empyreo. Ita sentiunt Magister, & alij Doctores in 2. distinct. 2. Alensis 2. quæst. 19. memb. 3. articulo 2. cum Glossa initio Genes. Hugone Victorino in sum. tract. 2. cap. 1. & Beda in princip. Hexaëm. & significat S. Thomas quæst. 6. art. 4. vbi dicit, fuisse creatos *in supremo corpore siue id dicatur, inquit, cælum Empyreum, siue qualitercunq; nominetur*. Quod hoc etiam sensu tradunt & sequuntur Caietanus, alijque Thomistæ, & Molina ibidem, & ex probabili Vasquez disp. 225. cap. 2.

29 Secundo alij Angelos vniuersim creatos existimant, in cælo sydereo, siue eo, quod sub Empyreo proximè collocatum est. Ita Lorinus in 2. Pet. 2. Suarez hic lib. 1. cap. 4. num. 7. & fauet Hieronymus lib. 6. in Isai. cap. 14. & Innocentius III. super Psalm. 5. pœnit. vbi dicit, *Angelos peccasse in cælo, in quibus sunt sydera & luminaria*.

Tertio nonnulli sentiunt, Angelos vniuersim creatos infra cælos, in regione aëris. Ita Ruper-

tus l. 1. in Genes. c. 11. & Eugubinus l. 7. perenn. Philosoph. c. 38. Sed nituntur falso fundamento, Angelos esse corporeos, de quo dub. seq.

30 Quarto alij quidam sentiunt, aliquos quidem Angelos fuisse creatos in cælo Empyreo, alios vero in alio loco: in quo tamen rursus variant. Nā alij dicunt, bonos in loco cælesti, malos in aère fuisse productos: quam sententiam refert, nec improbat Augustinus lib. 3. de Genes. ad lit. cap. 10. Alij vero distinguunt inter Angelos superiores, & inferiores, qui vel motores sunt orbium, vel elementis præfunt: hos enim in iisdem illis locis inferioribus, in quibus suum munus obeunt, creatos volunt; illos autem in cælo Empyreo. Ita videtur sentire S. Thomas cit. q. 61. art. 4. ad 2. Quamuis enim in corpore vniuersim dixerit, Angelos fuisse creatos *in supremo corpore*, tamen in solut. 2. motus auctoritate Augustini loc. cit. ait: *Nihil autem prohibet dicere, quod superiores Angeli, habentes virtutem eleuatam & vniuersalem supra omnia corpora, sint in supremo creatura corporea creati: alij vero habentes virtutes magis particulares, sint creati in inferioribus corporibus*. Idem cum sancto Thoma docet Gregorius de Valentia quæstion. 12. punct. 3. Ex quibus patet, non eundem inter Doctores Scholasticos de loco determinato productionis Angelorum esse consensum, qui est de tempore productionis, vt dictum.

31 Ego vero cum prima & communi sententia in eo consentio, quod Angelos creatos existimo in supremo corpore, non in aliquo inferiori: cum secunda vero in eo, quod non determinate & particulatim in ipso cælo Empyreo productos existimo: quod indicasse etiam videtur S. Thomas loc. citat. vbi cum dixisset in supremo corpore fuisse, creatos, addit, *siue id dicatur cælum Empyreum, siue qualitercunq; nominetur*.

32 Et primo quidem fuisse creatos vniuersim in cælis, siue in cælo, non in aère, aut loco inferiori, præter communem consensum Doctorum, colligitur ex cit. loco Coloss. 1. v. 16. & indicant eadem scripturæ loca, quibus dicitur, Angelos per peccatum de cælo fuisse lapsos, vt superius vidimus. Accedit dignitas nature Angelicæ, que vt omnem substantiam corruptibilem longe antecedit, ita etiam merito locum sibi digniorem vendicat.

33 Secundo, quoad hoc nullum esse discrimen faciendum inter Angelos bonos & malos, superiores & inferiores, probatur insuper ex eo; tum quia non conueniebat, malos Angelos ante peccatum puniri, & ob solum præuifum peccatum inferiori loco creati; vt in simili etiam docet Augustinus lib. 11. in Genes. cap. 17. Tum quia in productione Angelorum, nondum erant producta sydera, aut cæli syderei & mobiles, quibus mox præficiendi essent Angeli; cum sydera primum quarto die creationis fuerint producta; cæli autem mobiles secundo primum die, cum produceretur firmamentum, essent consolidati, vt colligitur ex Genes. 1. v. 6. In quem sensum bene etiam Molina cit. art. 4. dicit; *Cum Angeli simul cum mundo corporeo sint conditi, neque statim à principio Deus orbis mobiles creauerit, fit, vt Angeli etiam qui orbis cælestes mouent, in cælo etiam Empyreo, (siue*

supremo illo quali quali corpore) sint conditi, una cum cæteris Angelis; inde vero descenderint ad mouendum orbem sibi commissis, cum primum orbem conditi sunt, & moueri cæperunt. Et forte descensus ille, & deputatio Angelorum ad mouendos orbem, fuit post finitam Angelorum viam, atque adeo post peccatum quorundam & beatitudinem reliquorum. Ita Molina; cum quo tamen in eo minime consentio, quod solum cælum Empyreum in principio cum terra creatum existimat.

34 Quare tertio etiam probari non potest, Angelos in cælo sydereo aut vlllo alio mobili cælo fuisse productos, loquendo de cælo sydereo seu mobili proprie, qua cælum sydereum, aut mobile est; cum tale nullum tunc extiterit, vt dictum, & mox vltius declarabitur. Nec verum est, quod dicit Suarez num. 7. etsi in primo momento creationis Angelorum cæli nondum mouerentur, tamen sidereum cælum immediate post fuisse motum: quia non poterat moueri ante consolidationem secundo primum die acceptam.

35 Sed nec quarto in ipso cælo Empyreum proprie creatos fuisse dixerim. Tum quia iuxta communem & probabilem expositionem Isai. 14. v. 13. *In cælum conscendam*, Lucifer iam creatus ascensum ad hoc cælum intempestiue ambiuit; etsi Sanctus Thomas cit. quæst. 61. articulo 4. ad 3. respondeat, hoc non de cælo aliquo corporeo, sed de cælo (spirituali) sanctæ Trinitatis accipiendum; in quod, inquit, Angelus peccans ascendere voluit, dum voluit aliquo modo Deo equiparari; quæ tamen explicatio valde impropria & metaphorica est. Tum quia non decebat, locum adeo excellentem peccato Angelorum quasi infici & dehonestari. Tum quia sicut homo non fuit productus in ipso paradiso, sed primum post productionem in eo positus, vt eo magis beneficium naturæ indebitum agnosceret; ita verisimile est, Angelos non in ipso loco beatitudinis productos, sed postea primum finitâ viâ eo eleuatos. Quæ omnia præcedunt, etiam si dicam⁹ in primo statim momento productionis cælum Empyreum fuisse à cæteris cælis propria superficie ambiente & iam consolidata distinctum.

36 Ex quibus omnibus manet, quod in assertione dictum, Angelos non in ipso cælo empyreum aut sydereo proprie, neque in loco aliquo inferiori fuisse productos. Addidi vero nihilominus, productos in supremo corpore, quod ita declaro, suppositis ijs, quæ de cælorum productione dissequenti differunt. Nam vt ibidem ex instituto probabitur, in primo momento, siue etiam die productionis, quando cælum & terra fuerunt creata Genes. 1. vers. 1. nondum facta erat aliqua distinctio cælorum superiorum & inferiorum; quia tunc nullum adhuc cælum erat consolidatum; sed omnis consolidatio, adeoque distinctio cælorum facta est, primum secundo die, quando productum est firmamentum. Erat igitur totum cæleste corpus initio vnum quoddam continuum & liquidum corpus; quod, vt cum terra alijsque etiam elementis accidit, distinctionem & ornatum, in suo genere seu ordine primum sequentibus diebus, nominatim secundo & quarto die accepit. In hoc igitur cælesti adhuc in-

distincto corpore, (quod proinde verè etiam erat supremum omnium corporum) creati sunt Angeli; non quidem ea parte suprema eiusdem corporis, quæ postea, facta distinctio, cælo Empyreum respondebat; sed in aliquo loco inferiori, sub illo; eo nimirum, qui nunc cælo mobili siue sydereo respondet.

Qua ratione optimè & facillime conciliantur omnia loca Scripturæ. Sic enim proprie & ad litteram intelligitur illud, *In cælum conscendam*; nempe in superiorem eius partem; vt vulgo dicere solet in inferiori parte ædium constitutus, conscendam in aedes &c. siue in ipsum cælum Empyreum iam ab alijs discretum, si quidem lapsus Angeli factus ponatur post diem, aut ipso die creationis secundo, post productum firmamentum. Et addit, *Super astra DEI*; hoc est supra cæteros, Angelos omnes &c. siue supra locum astrorum: siquidem astra ipsa tunc nondum erant producta. Ita intelliguntur etiam Angeli proprie in ipso cælo producti, & de cælo lapsi &c. Fauet huic sententiæ etiam Innocentius III. in psalm. 5. penitent. vbi dicit, Angelos peccasse in cælis, in quibus sunt sydera & luminaria, & ideo probabile esse, illos etiam cælos esse immutandos & purificandos in fine mundi; quod de cælo Empyreum dici non potest, vt bene Suarez numero septimo. Plura disp. seq. q. 2. dub. 2. & q. 3. dub. 1.

D V B I V M II.

Sintne Angeli corporei, an plane incorporei; atque etiam simplices, & sine compositione.

S. Thom. 1. 2. q. 50. aa. 1. & 2.

Cum præcedenti dubio constitutum sit, Angelos existere, & quidem esse quasdam substantias intelligentes, perfectas, & completas: quando vbiq; scriptura de illis, sicut de hominibus loquitur, eisq; velut perfectis agentibus vitæ & intelligentiæ munia ac functiones tribuit; neque unquam Angelos alicuius corporis, siue subiecti formas naturæ sua informantes facit; nec eos vsquam animas vocat, vt notauit etiam Augustinus lib. 1. retract. cap. 10. & 16. & lib. 2. cap. 14. sicut nec vllius compositi substantialis meminit, quod ex Angelo veluti forma, & alio quodam subiecto constet; imo nec ipsum nomen Angeli, quod in omni lingua masculinum est, facile patitur, vt eo imperfecta aliqua forma significetur; superest inquirendum, qualis substantia sit Angelus. In quo genere primum occurrit diuisio substantiæ in corpoream & incorpoream, de qua proinde hoc loco discernendum. Duobus autem modis substantia aliqua potest esse corporea; primo vt totaliter & adæquate secundum omnes suas partes sit corporea, siue simplex, vt sunt elementa; siue composita, vt sunt substantiæ rationis expertes; secundo, vt

secun-

secundum vnam quidem sui partem; nempe materialem, sit corporea; cum tamen altera eius pars, scilicet forma, sit incorporea, ut est homo; qui constat corpore & anima: & utroque sensu de Angelis quærimus, an sint substantiæ corporeæ.

Qua de re prima sententia est, Angelos totaliter & adæquate esse corporeos; ita ut nulla etiam plane substantiali parte incorporea constent; etsi corpora eorum sint subtilioris naturæ, quam humana, ut in puro igne, & aëre liquido accidit; qua de causa etiam respectiue, vti de ventis quoque subinde loquitur scriptura, Spiritus vocentur. Ita præter Sadducæos dub. præcedent. relatos, & Philosophos quosdam gentiles, qui nihil esse putabant, præter corpora, vt referunt Aristoteles lib. 1. Metaph. & lib. 1. physic. & lib. 4. Physic. tex. 52. & 67. & Sanctus Thomas opusc. 13. cap. 1. sensisse videtur Tertullianus, etiam Deum faciens corporeum, vt colligitur ex lib. de carne Christi cap. 6. & testatur Augustinus epist. 158. & lib. 10. Genes. ad lit. cap. penult. & vlt. & Isidorus lib. 8. Etymolog. cap. 5. Alij vero saltem res alias præter Deum, faciunt corporeas. Ita docet Cassianus collat. 7. cap. 18. vbi ait: *Licet pronunciemus, nonnullus esse spirituales naturas, ut Angeli, anima nostra, & aër subtilis, tamen incorporeæ nullatenus astimanda sunt; habent enim secundum se corpus, quo subsistunt.* Fauet Hilarius can. 5. in Math. & Ioannes Thessalonicensis, in septima synodo relatus act. 5. cui Patres ceteri non contradixerunt, quia de illa re non agebatur.

Secunda sententia est Angelos non quidem totaliter & adæquate esse corporeos, nec mere etiam esse spirituales & incorporeos; sed constare corpore & spiritu; qua de causa etiam animalia rationalia immortalia appellantur. Ita sensit Origenes lib. peri archon proemio, & lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 2. & 8. Item Cæsarius dialog. 1. in tomo. 2. operum Nazianzen. Idem sentire videntur Basilus lib. de Spiritu sancto cap. 16. Athanasius lib. de communi essent. Patris. Elias Cretensis in orat. 1. Nazianz. Methodius ferm. de resurrectione, & ex Latinis Augustinus lib. 83. qq. 9. 47. & lib. 7. de Genes. ad lit. cap. 17. & lib. 3. cap. 10. & lib. 9. de ciuit. cap. 12. & 13. & lib. 11. cap. 23. & lib. 13. cap. 16. & lib. 3. de Trinitat. cap. 10. & lib. 3. de lib. arbit. & epist. 115. & in psal. 85. item Bernardus lib. 5. de consid. ca. 4. & ferm. 5. in Cant. Et aperte etiam Rupertus lib. 1. de Trinitat. cap. 11. & lib. 1. de vict. Verbi cap. 28. atque ex recentioribus, Eugubinus lib. 8. perenn. Phil. capit. 27. 30. & 41. Augustinus Niphus lib. 3. de dæmon. cap. 3. Franciscus Georgius lib. problem. capit. 57. & 74. & Caietanus in Epistol. Ephes. cap. 2. Ex Philosophis autem idem sensit Plato cum suis, & Auerores lib. 1. de anima, fauente non parum Aristotele, lib. 5. Metaph. cap. 8. & plures alij, præsertim Platoniei philosophici apud Eugubinum loc. cit.

His opponitur tertia sententia, quæ docet, Angelos nulla sui parte esse corporeos, sed plane spirituales, & vndiquaque incorporeos. Ita omnes Scholastici, vt dicemus, qui tamen rursum in-

ter se variant: quidam enim nihilominus dicunt, Angelos esse compositos ex materia & forma; plures negant. Nostra sententia sequentibus assertionibus continetur.

Assertio I. Angeli non sunt omni ex parte corporei. Ita contra primam sententiam, habet communis, tum omnium eorum, quos pro sequenti assertionem citabimus; tum etiam eorum, quos pro secunda sententia recitabimus; adeo vt hæc assertio plane videatur certa, quæ citra errorem vix possit negari. Probatur præter testimonia & argumenta pro sequenti assertionem referenda, hac peculiari ratione: Angelus sua natura est superior homine, vt sequenti dubio probabitur; & tamen homo non est omni ex parte corporeus; sed constat anima saltem incorporea; Ergo nec Angelus esse potest omni ex parte corporeus. Consequètia patet. Quia esse incorporeum, est gradus quidam superior substantiæ, quam corporeum; ac proinde quod mere corporeum est, inferius est sua natura illo, quod aliqua sui parte substantiali, & quidem primaria, incorporeum est. Animam autem hominis esse incorpoream, est de fide, vt recte etiam existimauit Suarez lib. 1. cap. 5. num. 7. & definiri videtur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. firmiter, de sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi dicitur *humanam naturam ex spirituali & corporali esse compositam.* Idem colligitur ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 8. vbi definitur, animam rationalem esse natura sua immortalem, adeoque independentem à corpore. Quod asseueranter etiam tradit, eaque de causa inuehitur in Tertullianum secus sentientem Augustinus epistol. 157. & in psalm. 145. & lib. 10. de Genes. ad lit. cap. 24. vbi concludit; *Nemo audeat dicere, animam esse corpus.* Idem profèquitur susus ibidem capitibus sequentibus. Quare etiam Isidorus lib. 8. Etymolog. hæreticis accenset etiam Tertullianos, quod animam corpoream, etsi immortalem esse dicerent.

Assertio II. Angeli nullo modo sunt corporei; sed vndiquaque planè spirituales & incorporei. Ita cum Magistro in 1. dist. 8. & cum Sancto Thoma hic quæst. 50. art. 1. & 2. & quæst. 51. art. 1. Scholastici omnes. Idem docent sanctus Thomas quæstione 16. de malo art. 1. & lib. 2. contra gent. cap. 49. & cap. 90. 91. Ferrariensis ibidem; Albertus in sum. 2. part. tract. 2. quæst. 6. item Alensis, Altifiodorensis. Ex recentioribus autem hanc assertionem ex instituto tuentur præter Caietanum, & alios Thomistas cit. quæst. 50. art. 1. Molina ibidem, Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 2. & quæst. 2. punct. 1. Vasquez disput. 178. cap. 3. Suarez Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6. adeo vt hæc sit communis inter Theologos sententia.

Probatur primo ex Scriptura, quæ Angelos constanter vocat spiritus; quod cum proprie accipi possit, nihil est cur in sensum alienum rapiatur. Psalm. 103. vers. 4. & Heb. 1. v. 7. *Qui facis Angelos tuos spiritus.* Heb. 1. v. 14. *Nonne omnes sunt administratores spiritus?* Ephes. 6. vers. 12. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potestates, &c. contra spiritualia*

nequitia. Item, Luc. 6. v. 18. & passim alibi dæmones vocantur immundi spiritus. Luc. 10. v. 20. Spiritus subiciuntur vobis. Et cap. 11. v. 26. Assumit septem alios spiritus nequiores se, &c. Accedit quod eadem ratione etiã anima rationalis vocatur Spiritus. 1. Cor. 5. v. 5. *ut spiritus saluus sit in die Domini.* Iacobi 2. vers. 26. *Corpus sine spiritu mortuum est.* Et de vtrisque generatim dicitur. Psal. 150. v. 6. *Omnis spiritus laudet Dominum.* & Daniel. 3. v. 86. *Benedicite spiritus, & animæ vestrorum Domino.* Quibus accedit citatus locus Act. 2. 3. v. 8. vbi refertur, Sadduceos dixisse, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum; quasi diceretur, nec vllum omnino spiritum: quia Sadducei non aliã ratione negarunt Angelos, nisi quia negarunt spiritum: imo Suarez lib. 1. cap. 5. num. 3. cum nonnullis dubium existimat, an profus ac directe negauerint Angelos, an solum eos esse spiritus. Quæ proinde omnia simul sumpta satis hanc rem ex scriptura testatam faciunt.

8 Secundo probatur assertio auctoritate SS. Patrum. Ita enim plane sentit Dionysius cap. 4. de diuin. nom. vbi ait: *Dei gratia subsistunt intelligibiles omnes spiritualesque substantiæ. Et infra: Incorporales omnino atque materia carentes intelliguntur, & tanquam spiritus supra mundanum intelligunt modum.* Et inferius etiam de dæmonibus: *Sine corpore, inquit, malitia potest irrepere, sicut in dæmonibus, Quare etsi S. Thomas quæstion. 16. de malo art. 1. ad 3. dixerit, probabile esse, Dionysium credidisse, dæmones esse corporeos, nimirum propter verba quadam eiusdem capituli, quibus furorem & indomitam concupiscentiam dæmonibus tribuit, longe tamen verius est, quod sanctus Doctor, mox ibidem subiungit, Dionysium ea metaphoricè accepisse; sicut etiam capit. 2. cœlest. hierarch. similes affectus Angelis, ipsique D. E. O. tribui, docet.*

9 Similiter Ignatius epist. ad Trallianos, Angelos vocat incorporales creaturas. Item Irenæus lib. 3. cap. 23. ait: *Sine carne Angeli sunt.* Athanasius relatus in VI. Synodo art. 4. *Angeli, inquit, spiritus & ignes sunt, ab omni corporea figuratone & natura alieni.* Gregorius Nazianzenus orat. 2. de Theolog. *De hanc quidem, tamen est corporis expertem, incorporeo modo cernere possumus.* Gregorius Nyssenus lib. de orat. *Omnis, inquit, creatura rationalis partim in incorpoream naturam, partim in corpoream diuisa est. Est autem Angelica quidem incorporea, altera vero species nos homines sumus. Atque illa quidem incorporea cum sit, sola mente comprehenditur.* Similia habet lib. de vita Moyfis. Basiliius homil. 9. quod D. E. V. S. non sit auctor mali, *Natura eius (dæmonis) incorporea est, secundum Apostolum discentem, Non est nobis colluctatio.* &c. Epiphanius hares. 26. *Dæmon spiritus est incorporeus.* Chryostomus homil. 22. in cap. 6. Genes. *Inuidit, (dæmon) quia à superna gloria in extremam ignominiam deiectus est, licet, esset incorporeus.* Et sapius ibidem vocat Angelos incorporeos, Angelicam vero naturam incorpoream & spirituales. Similia habet homil. 44. in Matth. Idem docent Cyrillus lib. 4. in Ioann. cap. 10. & lib. 3. in Genes. & expresse Theodoretus qu. 20. & 47. in Genes.

& Didymus l. 1. & 3. de Spir. sancto, & Damascenus lib. 1. de fid. cap. 17. & lib. 2. c. 3. & Anastasius Nicænus in quæstionibus sac. script. q. 20. vt plane constet, hanc veritatem fuisse in Ecclesia græcã iam olim communiter receptam.

Sed & ex latinis Patribus idem tradit Ambrosius ad Heb. 1. *Qui facit Angelos suos spiritus: Quærit huius natura nomen? spiritus est. Quærit officij? Angelus est.* Ex eo quod est, est spiritus; ex eo quod agit, Angelus est. Hieronymus epistol. ad Auit. inter errores Origenis numerat, quod dæmones ob delicta aduersi corporibus sint vestiti. Leo epistol. 93. ad Turibium capit. 6. *Fides vera, inquit, quæ est Catholica, omnium creaturarum sive spiritualium, sive corporalium bonam confitetur substantiam.* Gregorius lib. quarto. dialog. capit. 29. *Dic, quæso te, Apostasus spiritus à cœlesti gloria deiectos esse corporeos, an incorporeos suspicaris? Quis sanum sapiens, esse spiritus corporeos dixerit?* Idem ex inflituito propugnat Richardus Victorinus lib. 4. de Trinit. cap. vltim.

Tertio probatur assertio auctoritate Ecclesiæ. Nam in Concilio Lateranensi citat. cap. *Firmiter* de sum. Trinit. & fid. Cathol. definitur: *simul ab initio temporis, (Deus) vtramque de nihilo condidit creaturam, spirituales & corpoream, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam.* Vbi vocabulum spirituales proprie accipi, ex contextu, ac præsertim ex postremis verbis liquidissimum est. An vero ideo sit de fide, inferius dicitur.

Quarto probatur ratione. Tum quia non implicat contradictionem, substantia incorporea, etiam perfecta; vt ex anima rationali colligere est; & simul ad perfectionem vniuersi pertinebat, eiusmodi substantiæ gradum condere, vt argumentatur etiam S. Thomas q. 50. a. 1. Tum, quia corpus non vnitur spiritui, propter se, sed vt deseruiat illi ad functionem intelligendi, quam si absque corpore habere naturaliter possit, nunquam corpus naturaliter deposcet: at vero corpus hoc sine Angelis vniri non potest; quia cum sint substantiæ incorruptibiles, adeoque expertes sensûs, & organorum sensus, sicut & vitæ vegetatiuæ, scientiam suam non possunt accipere à cognitione sensitua seu phantasmatis & sensibus, ministerio corporis, qua sola ratione corpus deseruiat animæ ad intelligendum, sed habent species intelligibiles sibi naturaliter inditas, vt suo loco docetur. Discursus sumitur ex Sancto Thoma quæst. 51. art. 1. & quæst. 70. a. 3. Quibus accedunt omnes congruentiæ, quibus art. præced. ex S. Thoma probatum est, dari substantias in corporeas completas & perfectas; quæ non possunt esse aliæ, quàm Angeli. His accedunt aliæ rationes, quasi à posteriori. Nam secundum oppositã sententiam explicari non potest, quomodo Angeli etiam mali naturaliter cœlos solidos, & alia quæuis corpora penetrent, aut olim in suo casu penetrarint: aut quomodo tot centuriæ spirituum simul vnum aliquem hominem obfideant, vt pluribus deducit Suarez loc. cit.

Assertio III. Neque tamen hæc est error in fide, dicere, Angelos pro vna sui parte

constare

constare ex corpore: tamen si id quidem absque temeritate asseri non possit. Ita Carranza annot. ad 7. Synod. act. 5. Canus lib. 5. locor. Theolog. c. 5. Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothec. annot. 8. Caietanus, Bannes, & alij Thomistæ q. 50. a. 1. & q. 51. a. 1. Molina quaest. 50. a. 1. Vasquez disp. 178. cap. 3. Suarez lib. 1. cap. 6. num. 10. Gregorius de Valentia q. 2. pun. 1. qui tamen addit; etsi non sit hæreticum, nihilominus putari etiam posse erroneum. Idem docet sanctus Thomas quaest. 16. de malo, articulo 1. cui tamen, vt etiam dubio præced. dictum, decretum illud Concilij Lateranensis vix potuit esse incognitum. Rationem omnes assignant; quia tamen si quidem oppositum asseratur in dicto decreto Concilij Lateranensis cit. cap. Firmiter. non tamen fuisse propositum Concilio, ijs verbis id ex instituto definire; sed solum, tam corporalem quam spirituales naturam fuisse à DEO productam initio temporis; cætera ad plenioram intelligentiam, iuxta receptam eo tempore doctrinam, obiter addidisse. Quod potissimum etiam suadet auctoritas Patrum, qui vt vidimus, contrarium olim satis frequenter docuerunt.

14 Quia tamen & scripturæ testimonia satis perspicua in oppositam partem suppetunt, & communior SS. Patrum sensus ita tradit, & Ecclesiæ auctoritas non parum vrget, & iam dudum, atque etiamnum Scholastici Doctores omnes in eam sententiam conspirant, certe absque temeritate non potest oppositum asseri, vt citati omnes annotant.

15 Assertio IV. Angeli sunt compositi, non quidem ex materiâ & forma; sed ex esse tamen & essentia; item ex natura & subsistentiâ; ex genere & differentiâ; ex potentia & actu, siue substantiâ & accidente. Ita quoad priorem partem, quæ negatiua est, sanctus Thomas quaest. 50. art. 2. & omnes Commentatores ibidem; & communis Doctorum cum Magistro in 2. dist. 8. item Gregorius de Valentia quaest. 1. pun. 4. Molina & Vasquez citat. q. 50. art. 2. Suarez lib. 1. cap. 7. contra Auicebron, apud S. Thomam cit. a. 2. & opusc. 15. c. 5. item contra Alensem 1. part. q. 20. memb. 2. Bonauenturam in 2. dist. 3. 1. part. art. 1. q. 2. Richardum art. 1. q. 2. & Aureolum apud Capreolum in 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Qui dixerunt, licet Angeli sint incorporei, constare tamen materiâ & formâ; quâ de causâ etiam Vasquez prudenter norauit, à S. Thoma sigillatim fuisse propositam art. 2. hanc quaestionem, *Virum Angeli consistant materiâ & formâ*; cum ea tamen alias, supposito primo articulo, quod Angeli sint incorporei, videri potuisset superuacanea.

16 Probatur Assertio quoad hanc primam partem primum auctoritate. Ita enim docet non solum Aristoteles 12. Metaph. cap. 6. Sed etiam Dionysius c. 4. de diuin. nom. & alij Patres pro præcedenti assertionem citati, dum Angelos dicunt esse incorporeos, spirituales substantias, mentes, & puras naturas, vt loquitur etiam Nazianzenus orat. 34. & Sophronius orat. de sanct. Ang. tom. 2. Bibliothec. eos vocat *diuinos DEI exercitus, materis expertes, mente rationeque pradias intelli-*

gentias: Quo proinde etiam sensu ad hoc propositum accommodari possunt scripturæ ibidem citatæ.

17 Denique accedit ratio. Quia cum materiâ sit proprium subiectum quantitatis, & extensionis corporeæ, compositio ex materiâ & formâ propriè non conuenit nisi substantijs quantis & corporeis. Deinde etiam si generatim & abstractè loquamur de materiâ, sane necesse est, vt sit aliquid reipsâ realiter distinctum à formâ, quam proinde etiam per modum subiecti recipiat: sed nec hoc conuenire potest Angelis: quia vel hæc materiâ esset eiusdem rationis cum materiâ rerum corporaliū, vt quidem dixit Auicebron; vel non, vt citati Theologi dixerunt, Non primum; quia sic Angelus esset intrinsecè corruptibilis; ac simul etiam quantus & corporeus, vt dictum. Nec secundum; quia aut ea esset intrinsecè spiritualis; aut non: neutrum potest dici. Non primum; quia cum spiritualis entitas vel maxime sit ens in actu, plane absurdum videtur, aliquam materiâ esse intrinsecè spirituales. Nec secundum, quia tunc Angeli non essent plane incorporei & spirituales; sed ex parte vna etiam materiales.

18 Et fortasse Theologi in contrarium citati, materiâ solum improprie acceperunt; siue pro gradu generico; siue pro subiecto determinabili quacunque formâ etiam accidentali. Certe Aureolus in 1. dist. 3. quaest. 1. art. 3. vbi affirmat, Angelos componi ex materiâ & formâ, materiâ explicat esse intellectum possibilem. Ait enim, *In istis substantijs intellectualibus, & in anima sunt vere substantiæ duæ, quarum vna est mere potentialis, & alia est mere actus, ex quibus intrinsecè componuntur; vna dicitur intellectus possibilis, æquiuoca substantiâ (quæ) patitur, id est, recipit intellectionem aliorum à se, & per consequens, quo formaliter intelligit alia.* Quibus verbis ipsemet indicat se substantiæ vocem improprie accipere. Certè aliter intelligi ea sententia vel admitti non potest.

19 Posterior autem pars assertionis ab omnibus itidem admittitur, nisi quod Durandus in 2. distinct. 3. quaest. 1. negat, in Angelis compositionem ex genere & differentiâ; cum tamen fateatur, Angelum esse in genere vel sub genere; quod cum altero non cohæret; quia hoc ipso vtique constat ex genere & differentiâ. Vt bene Suarez. cap. 7. num. 7. Ratio generalis est. Quia de Angeli essentia non est existentia; nec subsistentia; nec ipse est extra omne genus; nec purus actus; aut omnino immutabilis; mouetur enim loco; & nunc hoc, nunc aliud intelligit, & vult, vt ex scriptura constat: quicquid Auerroes 12. Metaph. com. 25. & Simplicius de qualit. Omne accidens ab Angelis remouerint. Cæterum compositionem ex genere & differentiâ, vt & ex essentia & existentia esse rationis; cæteras autem reales, constat ex dictis supra disput. 2. q. 3. dub. 1.

20 Sed contra vtramque assertionem, secundam & quartam, obijcitur primo auctoritas SS. Patrum; qui docuerunt, Angelos esse quadam parte

corporeis & materiales, quos supra satis magno numero retulimus.

Respondeo primo, Suarium Metaph. disput. 35. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 6 numero 28. ple-rosque ex relatis patribus speciatim Basilium, Athanasium, Augustinum (secus sentit de Ori-gene, Casario, Eliâ Cretensi) in mitiorem par-tem interpretari. Et sane fieri potest, vt nonnul-li nomen corporis latiori significatione acceperint pro substantia finita & mutabili, non propriè & strictè pro substantia ex materia & forma com-posita, & quantitatiue extensâ. In quem sen-sum etiam Augustinus epist. 28. cum animam rationalem dixisset esse incorpoream, addit tamè: *Ne verbi controuersiam vel superflue faciam, vel iniustus patiar: Si corpus est omnis substantia vel essentia, vel si quod apertim nuncupatur, id, quod aliquo modo est in seipso, corpus est anima. Item si eam solam placet incorpoream appellare naturam, quæ summè incommuta-bilis, & ubique tota est, corpus est anima, quoniam tale aliquid ipsa non est. Porro si corpus non est, nisi quod per locifpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, vel mouetur, vt maiori sui parte maiorem locum occupet, & breuiore breuiorem, minusque sit in parte, quàm in toto, non est corpus anima.* Ita Augustinus. Sed quia Gregorius de Valentia, Molina, Vasquez locis citatis plane admittunt, Patres plerosque, pro ea sententia citatos, ita sentire, vt retulimus;

21 Respondeo secundo, etiam si plerique ex ci-tatis ita senserint, id tamen non debere præiudicare veriori sententiæ; tum quia plures oppo-situm docuerunt, vt vidimus: tum quia illi ipsi, qui ita senserunt, id non tanquam rem certam, & ex principijs fidei compertam, sed velut opi-nabile dogma idque forsân ex Platonis Philoso-phia hauistum, tradiderunt, eotempore, cum res ex principijs fidei nondum satis esset discussa. Id quod maximè videre est in Bernardo & Augu-stino locis citatis; qui valde dubie de hac re locu-ti sunt; imò Augustinus lib. 15. c. 23. Angelos vni-uersim spiritus esse docet; & solum de malis du-bitat, an non habeant corpora aërea.

22 Obijciuntur secundo quædam scripturæ loca, è quibus colligi videtur, Angelos habere cor-pora; eo quod corporeas functiones & actiones exercuisse referantur. Ita Iacob vidit in scala An-gelos ascendentes & descendentes. Ita Abraham & Loth, Angelos viderunt, & hospitio excepe-runt, &c. Ita Angelus Tobiam iuniorem comi-tatus, visus est edere, & bibere, &c. Præcipue ve-ro huc spectat illud Genes. 6. v. 4. *Postquam in-gressi sunt Filij Dei ad filias hominum. Vbi LXX. le-gunt, Angeli DEI.* Quo modo etiam id intelligunt non solum Philo libro 4. de gigantibus, & Iose-phus lib. 1. Antiquit. cap. 4. Sed etiam multi ex Patribus apud Pameliu in Tertulliani paradoxo 1. speciatim Iræneus lib. 4. cap. 70. & Lactantius lib. 2. diuin. Instit. cap. 14.

23 Respondeo, prioris generis loca non habere difficultatem; intelliguntur enim vel de Angelis solum, in somno, secundum apparentiam quandâ imaginariam, & phantasiâ repræsentatis; vt Iaco-bo nocte dormienti accidit: Genes. 28. v. 12.

Vel intelliguntur de Angelis in assumpto corpo-re aspectabilibus, vt cum Abrahamo, Loth, Tobia &c. accidit. Quamuis enim vt probauimus, An-gelinon habeant corpora naturaliter sibi vnita, possunt tamen ea assumere, & mouere, suo arbi-tratu, vt dicitur q. 5. Quare ipse etiam Tobia An-gelus c. 12. v. 19. ait. *Videbar quidem vobiscum man-ducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu qui ab hominibus videri non potest, vtor.*

24 Ad locum ex Genesi obiectum respondeo, eum duobus modis rectè explicari, & neutrum, veritati à nobis probatæ quicquam obesse. Pri-mus est, vt per filios Dei intelligantur descenden-tes ex Seth per Enos; qui cum sua familia corpit-peculiari modo ac studio inuocare nomen Domi-ni, Deumque colere. Gen. 4. v. 26. per filias au-tem hominum feminæ ex impia posteritate Cain progenitæ. Ita exponunt Athanasius quæst. 19. & 98. ad Antioch. Cyrillus lib. 9. cont. Iulian. & l. 3. in Genes. Chrysostomus homil. 22. in Ge-nes. Augustinus lib. 15. de ciuit. cap. 23. Cassia-nus collat. 8. cap. 21. & ipse etiam Ambrosius lib. de Noe & Arca cap. 4. si bene expendatur; & ad eum sensum intelligi etiam potest versio LXX. quia etiam homines sancti *Angeli DEI* in scriptura vocantur Malach. 2. v. 7.

25 Secunda explicatio est, vt per *Filios Dei* intel-ligantur viri robusti, & viribus pollentes: solet enim sæpe scriptura, quod in vnoquoque genere excellens, & quasi singulare est, additō DEI no-mine, indigitare, vt *Montes DEI, Cedrus DEI.* Atque ita etiam notauit Cyrillus loco citat. & fufus prosequitur Pineda in Tob. 1. v. 6. circa verba illa, *Cum venissent filij DEI.* Certe qui-dem cum eiusmodi consuetudinem cum feminis habere non potuerint, siue in corpore assumpto, siue in naturaliter coniuncto, nisi Angeli mali, ipsique adeo dæmones, neque his tamen nomen filiorum Dei competat; satis colligitur, id de Angelis non posse intelligi. Etsi Angeli ita communi & consueto more tum temporis id factitassent, cur non idem similiter ab eis sapius postea fuisset perpetratum?

26 Obijciuntur tertio alia quædam loca scripturæ quibus significatur, Angelos, præsertim malos, peculiarem quandam sympathiam, vel antipathiam habere cum rebus quibusdam corporeis. vt cum ad pulsum cytharæ Davidis diabolus à Saule recessit, eumque infestare desijt, 1. Reg. 16. v. 23. & cap. 19. v. 9. Item cum fumo iccoris seu cordis, ex pise Tobia, maleficium depulsum est, Tob. 6. v. 8. & cap. 8. v. 2. Quorum priore loco plane naturalis quædam efficientia eius rei ad hunc effectum, satis aperre describitur: *Cordis eius particulam.* inquit Angelus, *si su-per carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum, siue à viro, siue à muliere, ita vt ultra ad eos non accedat.* Et in posteriori loco iuxta LXX. dicitur, *dæmonem fugisse ad odorem fumi &c.* Qui-bus accedunt varia experimenta; vt cum varijs antipharmais & amuletis corporeis dispelli ali-quando videntur, aut arceri dæmonum infestatio-nes.

Respondeo

27

Respondeo, quicquid nonnulli dixerint nullam veram & mere naturalem esse antipathiam inter Angelos, & res corporeas, sed videri solum idque varijs de causis. Prima est, quia Deus damnatos spiritus ad hanc etiam subinde poenam videtur damnare, vt refugere res quasdam corporeas cogantur (etiamsi nullum forte interim ipsi significatum rei aduersæ apprehendant) aut semper; aut aliquo certo casu: vbi præsertim simul arcani alicuius mysterij dæmonibus aduersi significatio, ex diuina mente interuenit. Vt in iceore illo piscis prunis imposito, Christi que patientis humanitatem significante accidit. Tob. 8. v. 2. vbi proinde iuxta Latinum & Hebraicum textum non dæmon sponte fugisse, sed ab Angelo *apprehensus & religatus* dicitur; licet antea ita de ea re locutus videatur fuisse Angelus, ac si per se ac naturâ suam vim ad pellendum dæmonem haberet; tum quia secundum effectum ita apparebat; tum quia ea ratione vis & efficacia Christi patientis ad seruitutem diaboli dissoluendam allegorice significabatur.

Secunda causa est, quia naturalibus subinde medijs tetrica illa, & Diabolica illusioni magis obnoxia, humani corporis, vel cordis complexio, affectiue corrigitur & mitigatur: quo factò diabolus vltro cedit; vt in Saule ad citharam Davidis mulceri solito accidisse videtur; & in maniacis à melancholico humore purgatis accidere sæpius experimur. Tertia causa est partum occultum vel apertum cum dæmone; quod in eiusmodi corporalium amuletorum genere, facile potest interuenire: vt cum certis gemmis aut lapidibus pretiosis vel radicibus ex sola rei natura vis attribuitur arcendi dæmones: quibus licet effectus quandoque respondere videatur, id simulatione tamen sola diaboli, eaque sæpe non constanti accidit, &c.

28

Tertio speciatim obijci potest ex Trithemio lib. 8. quæst. mag. quæst. 5. vbi ait: *Dæmones, qui labentes sedibus altis, terra magis coniuncti, cavernas speluncasque inhabitant, ceteris profecto sunt obtusiores; vsque adeo, quod & gladios metuant, & virgas, minusque moueri videntur terruantur hominum: quemadmodum in his conuerti licet, quos emergentes appellamus.*

Respondeo hanc doctrinam Trithemij non probari: tum quia incredibile est, quod de tanta stupiditate dæmonum asserit, vt dicemus dub. seq. Tum quia facile hæc simulate à dæmonibus fieri possunt, præsertim quando ad gladiatorum vibrationes, vti fieri assolet, adduntur maledicta & blasphemia. Virgæ autem & similes vel humiliationis, vel castigationis corporalis modi, adhibiti energumenis, aut ijs, qui à diabolo infestantur, pellunt quandoque seu comescunt dæmonum infestationes: aut quia hi contemni se non ferunt; aut quia hoc ipso fit, vt obsessi eorum voluntati minus velint obtemperare; aut quia etiam subinde corpus per inediam, sanguinis diminutionem, aliasque afflictiones alteratum, meliorique temperie restitutum, minus dæmonum illusionibus redditur obnoxium, vt dictum. Vt de virtute supernaturali nihil dicam, qua constat, per S. Benedictum dæmonum infestationem,

à fratre quodam, qui dæmonis impulsu intempestiue solebat ex diuino officio excedere, admotâ virgâ depulsam, vt est apud S. Gregorium lib. 2. dialog. c. 4.

Obijcit quarto Caietanus in Comment. script. loco citat. Ad perfectionem vniuersi spectare, vt sint etiam quædam substantiæ intelligentes, corporeæ quidem & quantæ, adeoque loco mobiles, instar aliorum corporum; sed incorruptibiles & impassibiles, adeoque & insensibiles.

Respondeo, frustra fingi gradum illum substantiæ intelligentis corporeæ insensitiuæ. Nam vt recte notauit Sanctus Thomas quæst. 51. artic. 1. Corpus intelligenti naturæ non conuenit, nisi vt sensuum ministerio cognitioni intellectuali subseruiat; qui finis sublatis sensibus ac sensitiua cognitione planè tollitur, vt superius etiam dictum.

DVBIVM III.

Vtrum Angelinatura sua sint corruptibiles, vel incorruptibiles; atque etiam entia necessaria.

S. Thomas 1. p. q. 50. a. 5.

Habet hæc dubitatio connexionem cum præcedenti, non solum quia ratio entis corruptibilis, vel incorruptibilis, adhuc communis admodum & generica est, adeoque prior gradu seu ratione intelligentis, vel non intelligentis naturæ; cum vterque vtrique communis esse possit, imò re ipsa sit, vt in homine & bruto; & rursum in anima rationali & cælo patet; sed etiam quia incorruptibilitas spiritualis substantiæ, si qua est, ex hac ipsa ratione spiritualis & incorporeæ substantiæ nascitur, vt dicemus. Potest autem hæc quæstio dupliciter institui, primo vt directè ac potissimum de re ipsa quaratur; Vtrum Angeli, quantum est ex naturis rerum, vlla potentia creata naturali possint corrumpi, aut vilo modo destrui; seu quod idem est, vtrum sua natura, vt cætera entia corruptibilia, tendant ad corruptionem & defitionem; an vero ex se & sua natura apti sint perpetuò durare, adeoque etiam perpetuò duraturi sint, nisi per ipsam diuinam potentiam annihilentur & destruantur. Et hoc sensu non est inter orthodoxos vlla quæstio seu controuersia, vt dicemus. Secundo quæstio potissimum esse potest de nomine & modo loquendi; vtrum, cum Angeli saltem per diuinam potentiam possint destrui & annihilari, dicendi sint natura sua corruptibiles, an incorruptibiles; item, vtrum absolute ac simpliciter dici possint entia necessaria, vel non necessaria, &c.

De qua re est quidem nonnulla inter Scholasticos Doctores controuersia; quæ nata potissimum videtur esse tum ex diuerso modo loquendi SS. Patrum; tum ex diuersa acceptione & significatione terminorum, vt dicemus. Etenim Vasquez hic disputat. 182. cap. 2. & sequentibus prolixè contendit, si loquamur respectu potentia

DEI

DEI, & nominatim mortale & corruptibile sumantur pro eo, quod desinere potest, saltem per destructionem & annihilationem, & immortale & incorruptibile significent negationem oppositam, nullam creaturam esse naturam suam immortalem & incorruptibilem; sed potius naturam suam, ex potentia reali, (passiua) in ipsa existente, esse corruptibilem & mortalem, licet interim Angelus, & anima rationalis respectu creatæ potentie plane sit incorruptibilis & immortalis, quocumque modo incorruptibile & immortale accipiat. Ita loquitur cap. 2. numero 4. Et infra numero 7. addit, Angelum non esse sua natura immortalem, sed sola gratia DEI, si immortale & incorruptibile referatur ad potentiam DEI conseruantis & potentis destruere; idque esse dogma fidei, & contrarium erroris notam mereri. Et rursus numero 17. Et si non liceret, inquit, utendo his nominibus, asserere, Angelos, aut animas rationales sua natura mortales esse, aut sua natura non esse immortales; quia nisi aliud explicaretur, significarem has substantias à creato aliquo agente posse corrumpi; cum additamento tamen dicere debemus, non esse incorruptibiles respectu DEI, sed respectu illius corruptibiles, & mortales natura sua; non modo potentia agentis (DEI) verum etiam potentia reali passiuæ ipsarum, &c. Quare mox etiam concedit, Angelos & animas dici debere natura sua destructibiles & annihilabiles; quia natura sua subduntur potentie DEI ut possint destrui & annihilari; non autem natura sua indestructibiles; quia nomen hoc negaret, inquit, potentiam ad non esse respectu cuiuscunque agentis, quod est proprium solius DEI. Ita Vasquez.

3 Qui pro hac sententia cap. 2. numero 5. citat etiam Alessem 1. part. quæstione 4. memb. 3. Bonauenturam in 1. distinct. 8. part. 1. articulo 2. quæstione 2. Richardum articulo 2. quæst. 2. Scotum quæst. 5. & in 4. distinct. 49. quæst. 6. Ockam in 2. quæst. 7. Gabrielem in 2. distinct. 2. quæst. 1. articulo 2. conclus. 6. Qui omnes, inquit, pronuntiant omnem creaturam ex se mutabilem esse, non tantum secundum accidentia, sed etiam secundum substantiam, desinendo, idque sine natura creatura conuenire: quo sensu etiam speciatim Bonauentura & Richardus dicunt, nulli creature eam immutabilitatem, quam ipsi inuertibilitatem (nimirum in nihilum) uocant, conuenire per naturam, sed per gratiam tantum. In contrarium est sancti Thomæ, & communis Thomistarum sententia, ut dicemus. Nos quid tam de re ipsa, quam de modo loquendi sentiamus, sequentibus asserionibus explicamus.

4 Assertio I. Angeli ex sua natura, hoc habent, ut nulla potentia creata naturali possint corrumpi uel destrui. Hæc assertio rem ipsam in primis concernit, ut dictum, & est extra controuersiam apud omnes, non solum Scholasticos Doctores; (quicquid Gabriel infra durius hac de re locutus sit, ut dicemus) sed etiam SS. Patres. Quamuis enim ut uidimus, nonnulli Angelos fecerint corporeos; & quidam etiam dixerint, natura esse corruptibiles, nullus tamen in ordine ad potentiam seu agens creaturam naturalem, eos dixit esse corruptibiles, sed solum in ordine & per respectum ad Deum, qui eos potest annihilare.

Imò S. Thomas citat. quæst. 50. a. 5. ad 2. nec Platonem quidem in ea fuisse sententia concedit, quasi dixerit, Angelos esse natura sua corruptibiles. Cum enim obieciisset dictum Platonis in Timæo, ubi ita Deum loquentem facit: O Di Deorum, quorum opifex Paterque ego; Opera siquidem vos mea dissolubilia natura: Id quod à Platone de Angelis dictum uideatur. Respondet S. Thomas, Platonem per Deos intelligere corpora caelestia, quæ existimabat esse ex elementis composita. Et ideo secundum suam naturam (ex eâ Platonis sententia) erant dissolubilia; & secundum uoluntatem DEI, semper conseruabantur in esse. Eodemque modo Platonis sententiam retulit & intellexit Aristoteles libro 1. de celo tex. 109. & Eusebius Cæsariensis libro 11. præparat. Euang. cap. 17.

Neque uero idcirco, quod nonnulli SS. Patres, Angelos existimauerunt esse corporeos, necessario sentire cogebantur, esse etiam corruptibiles aut dissolubiles natura sua, etiam per respectum ad agens naturalem creaturam: quia incorruptibilitas naturalis, etsi quidem sequatur etiam, ex conditione & gradu incorporei, ut dicitur, non tamen ex eo solo, cum etiam substantiæ quadam corporeæ sint incorruptibiles, ut de cælis in dissertatione propria cap. 5. diximus, & rursus, dicitur disp. seq.

7 Probatu nunc assertio primo ex scriptura, quæ peculiarem quandam perennitatem, tum Angelis, tum cælis, rebusque caelestibus tribuit psal. 148. v. 1. & seqq. Laudate Dominum de cælis laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli eius, laudate eum omnes uirtutes eius, &c. Quia ipse dixit & facta sunt; ipse mandauit & creata sunt. statuit ea in æternum, & in seculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit. Vbi cælos & Angelos ex ipsa sui creatione & productione naturali perpetuitatem habere significatur. Huc spectant ea scripturæ loca, quibus docetur, Angelos esse incorporeos, ut dictum dub. præced. omnique alia creatura superiores, ut dicitur dub. seq.

8 Secundo idem probatur ex SS. Patribus. Dionysius cap. 4. de diuin. nom. in principio ita loquitur de Angelis: Hæc (diuinæ bonitatis radijs) confiterunt omnes, & quæ ratione cernuntur, & quæ mente prædita sunt essentia; atque uirtutes & actiones. Horum uirtutes sunt, uitamque habent sempiternam, & quæ immitti non potest, ab omni interitu, morte, materia, ortuque solute ac liberæ; nec in eas cadit instabilis & fluxa, & quæ alias aliter fertur mutatio; eademque & ut corpore ac materia vacantes intelliguntur; & ut mentes præstanti modo intelligunt, &c.

9 Athanasius quoque tractatu de definit. Angeli, inquit, non dicuntur sine principio; dicuntur autem æterni; quandoquidem immortales sunt, & æternum uiuent. Basilii in psal. 44. ait, Angelos perpetuo seruire simplicem, & eandem immutabilem propria natura substantiam.

10 Theodoretus lib. 3. de Dijs & Angelis ita scribit: Mortale itaque animal (homo) instrumentum hoc (generationis) habet ad immortalitatem tuendam, sibi à creatore Deo tributum, quo filios ex se gignere potest; eaque ob rem morituro quidem homini semina uisum necessarium

sarium esse cognoscimus. Angelis vero, quos immortales Deus creavit, feminis ille sexus omnino superfluit: neque enim augeri propagarique indigent, qui decreverunt comminuique non possunt: neque item commiseriopus habent, qui corporum sunt expertes. Et Damascenus lib. de decret. & placit. cap. 7. ait: Quod vacat corpore id rationis est particeps & immortale, ut animus, Angelus, & demon.

11 Ex latinis Augustinus libro 12. de civit. cap. 15. Angelos vocat creaturas immortales. Et addit: Quorum immortalitas in tempore nec præterita est, quasi iam non sit; nec futura, quasi nondum sit. Isidorus quoque lib. 1. sent. cap. 1. Anima, inquit, & Angeli immortales sunt: sed immutabiles non sunt: ideoque solus Deus dicitur immortalis, quia solus est immutabilis. Et Iulianus Toletanus libro 1. de orig. hum. mort. cap. 2. tom. 9. Biblioth. dicit, Angelum ita à Deo esse conditum, ut licet peccaret, omnino mori non posset; hominem verò ita, ut si obediens esset, non moveretur, sed Angelicam immortalitatem sequeretur. Denique in VI. Synodo act. 11. dicitur, Deum animas & Angelos condidisse immortales & incorruptibiles. Qui verò ex Patribus aliter quandoque locuti videntur, ad sensum sequentis assertionis intelligendi sunt, ut dicemus.

12 Tertio idem probatur ratione. Primo, quia Angeli sunt substantiæ plane spirituales, incorporeæ, ac simplices, non constantes materia & forma: ut dictum dub. præced. Ergo non possunt naturaliter ab ullo agente naturali corrumpi, siue destrui. Consequentia probatur. Tum quia omnis destructio ab agentibus naturalibus ex eo provenit, quod in materiam passim inducuntur dispositiones contrariæ, & repugnantes formæ in ea materia præexistenti. Tum quia nullum agens naturale per se intendit corruptionem alterius; sed solum per accidens, quatenus ex materia passim conatur producere sibi simile. Vbi ergo nulla est materia receptiva dispositionum contrariarum; aut in potentia existens ad aliam formam, non habet locum naturalis corruptio substantialis ab agentibus naturalibus efficienda. Secunda ratio sumitur à simili, seu potius à minori ad maius. Nam anima rationalis naturaliter est incorruptibilis, ut constat ex Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 7. vbi damnantur omnes, asserentes animam esse mortalem: Ergo multo magis id sentiendum est de Angelo, qui natura superior est homine, ut dicitur dub. seq.

13 Huc etiam spectat duplex ratio sancti Thomæ citat. quæst. 50. art. 5. ex quibus priorem ita format Caietanus ibidem: omne quod corrumpitur, per hoc corrumpitur, quod eius forma separatur à materia: Ergo Angeli carentes materia sunt incorruptibiles. Antecedens probatur. Esse per se convenit formæ: Ergo inseparabile est à forma; Ergo in omni corruptione fit separatio à materia, &c. Sed sane hæc ratio, quicquid in explicatione fatagat Caietanus, non caret difficultate, nisi ad sensum primæ argumentationis nostræ reducat. Altera ratio est. Quia cuius operatio est ex se æterna, & excedens tempus, siue inde-

pendens à tempore, id etiam sua natura & secundum substantiam est perpetuum siue perenne: sed operatio intellectualis Angeli est ex se æterna, & excedens tempus, ab eoque independens: Ergo, &c. Maior probatur. Quia cum unumquodque operetur secundum quod est actu, operatio rei indicat modum ipsius esse. Minor probatur: Quia species & ratio operationis ex obiecto cognoscitur: Obiectum autem intelligibile, formaliter ut sic cum sit supra tempus, necessarium scilicet ac immutabile, quod non potest aliter se habere, est sempiternum ac perpetuum saltem negatiue.

14 Atque ex his colligitur, assertionem hanc adeo certam esse, ut quamvis non sit plane, ex fide comperta, tamen certe absque temeritate, negari non possit, ut ex communi rectè notavit Gregorius de Valentia quæst. 1. pun. 4. vbi oppositum etiam erroneum vocat.

15 Assertio II. Nihilominus tamen tam Angeli, quam res quælibet creatæ, per se ac sua natura ita subiiciuntur Deo, ab eoque dependent ut possint ab eo pro arbitratu destrui & in nihilum redigi. Ita omnes etiam Orthodoxi consentiunt; & est de fide, ut notavit non solum Vasquez cit. disp. 182. cap. 2. num. 7. sed etiam Suarez hic lib. 1. cap. 9. num. 5. Et patet ex scriptura Sap. 11. v. 26. Quomodo autem aliquid posset permanere, nisi tu voluisses; aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur.

16 Idem frequenter docent S. S. Patres. Iustinus in lib. quæst. 13; Quorum immortalitas, inquit, ex alterius voluntate pendet, ea immortalia esse non possunt. Itaque solum DEVM immortalitatem habere dicimus. Cyrillus Alexandrinus lib. 8. thesauri cap. 2. Quæ naturis præcipue insunt, ea respectu creatoris Dei nihil sunt. Quarescent ignis combustivus quidem est, sed non DEO (qui nimirum facere potest, ut is non comburat) sic & Angelus immortalis quidem est, sed non DEO. Et in eundem sensum Damascenus lib. 2. fid. Orthod. cap. 3. Immortalis, inquit, Angelus est; non natura, sed gratia: nam omne quod cepit, & finire supra naturam potest.

17 Et Sophronius in epistola relata Synod. VI. act. 11. & approbata act. 13. de substantiis spiritualibus ita loquitur: Nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur iuxta quod sensibilia defluunt atque pertranscunt: non tamen sunt immortalia per naturam; neque in essentiam incorruptibilem transeunt, sed gratiam eis largitus est, à corruptione ea, & à morte coercentem. Sic hominum anima permanent incorrupta; sic Angeli immortales perseverant, non naturam reuera, sicut asserunt, propriè immortalitatem habentes essentiam; sed gratiam à DEO sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, & incorruptionem eis providet. A quo uti & à Damasceno loc. citat. gratia vocatur ipsum beneficium creationis seu conseruationis à DEO libere continuatum: simul tamen Angelos à nulla causa creata naturaliter corrumpi posse eo ipso significatur, quod negatur, eos sicut sensibilia defluere, atque pertransire. Dicuntur autem immortales non naturâ, quia non ex vi essentia suæ (uti DEVS) immortales sunt, ut

dicitur

dicetur infra assert. 5. Similia habent Cyrillus lib. 2. cont. Iulianum & Elias Cretensis in 1. orat. Nazianzeni, & alij.

18 Ratio est manifesta. Quia ut constat ex scriptura citat. Sap. 11. & Act. 17. v. 28. *In ipso vivimus, movemur, & sumus*, & S. Augustino libro 4. in Genes. ad lit. cap. 12. & S. Thoma 1. p. quæst. 9. a. 2. & lumen ipsum naturale convincit, res creatæ ita intrinsece pendent, à positioe eoque libero Dei conservantis, & quasi continuo producentis influxu, ut si Deus eum suspenderet & cohiberet, mox in nihilum redigerentur omnia; idque rebus existentibus non quasi accidentariè tantum, sed ex natura sua ac necessario convenit: Ergo verè dicimus, etiam Angelos per se ac sua natura ita subijci Deo, & ab eo dependere, ut possint ab eo quovis momento destrui, & in nihilum redigi; si nimirum ipse, ut absolute potest, liberum suum concursum velit subtrahere. Accedit, quod de nullius rei creatæ essentia est existentia; quæ proinde quantum est ex eorum essentia, possunt æque non esse, sicut olim non erant, ac esse: Ergo ad omnipotentiam Dei pertinet, posse eas in nihilum redigere, etiam postquam semel creatæ & productæ sunt.

19 Assertio III. Non tamen ideo Angeli, aut animæ rationales potentiam realem & intrinsecam habent, qua desinant, aut à Deo destrui possint; sed solam non repugnantiam; quare nec desinere possunt per intrinsecam potentiam realem, sed per solam extrinsecam potentiam Dei; supposita ad hoc ex parte creaturarum sola non repugnantia. Ita expresse S. Thomas, Caietanus, Ferrariensis, alijque Thomistæ & Doctores, quos pro assert. 5. citabimus; Idque ex instituto tuetur Suarez libro 1. cap. 9. numero 6. contra Vasquez loco citat. cuius hac in re sententia videtur singularis, nec antiquioribus Scholasticis cognita; è quibus etsi nonnulli dicant, nullas res creatas natura sua in ordine ad Deum esse immortales aut incorruptibiles, nusquam tamen videntur eiusmodi potentiam intrinsecam realem ad eam desitionem creaturis tribuere.

20 Probatur assertio. Quia omnis potentia realis intrinseca, vel est activa, vel passiva, ut patet: neutram autem habent Angeli ad non esse: Ergo. Non activam, ut agnoscit ipsemet Vasquez: quia Angelus nihil potest agere, ut seipsum destruat; sicut nec per ullam potentiam destruere seipsum naturaliter potest ex assert. 1. Nec passivam. Quia potentia passiva realis, hoc ipso quod realis est, per se non est ad non esse, sed ad esse aliud impossibile cum præcedenti: quare etiam adveniente novo esse seu termino, non destruitur ea potentia passiva, sed permanet, ut habetur etiam ex sancto Thoma citat. quæstione 9. articulo 2. at vero potentia Angeli ad annihilationem, non est ad aliquod esse, ut patet; nec verò quicquam remanet reale ex parte Angeli, adveniente seu presente ipso termino annihilationis; eum terminus ille sit ipsum Nihil Angeli. Ergo impossibile est, ut sit in Angelo, aut vlla alia creaturâ potentia

passiva realis intrinseca, per quam annihilaretur, ut dixit Vasquez.

21 Et quia tamen nihilominus tam Angelus, quam substantia creata quælibet à Deo annihilari potest, necesse est, ut saltem habeat aliquam non repugnantiam ad eam desitionem: sicut reuera nulla ratione, aut vlla sui parte Angelus, aut vlla substantia creata, DEO repugnare & obfistere potest, quò minus ab eo annihilaretur.

22 Et confirmatur. Quia talem habet potentiam Angelus, aut alia creata substantia, ad nihil esse per annihilationem, qualem ante productionem habebat ad esse per creationem, siue ad hoc, ut à Deo immediate produci & creari posset, uti fatetur etiam Vasquez cap. 3. numero 14. sed ad hoc etiam habebat solam non repugnantiam; non autem vllam potentiam realem intrinsecam; siquidem talem prius habere non potest, quam sit; cum tamen esse possibile, seu potentia quasi passiva ad esse præsupponatur antequam productionem, imo etiam secundum rationem, ante conceptum divinæ potentie ad eam producendam, ut suo loco dictum disputat. 2. q. 11. dub. 3.

23 Quare ipsemet etiam Vasquez cap. 2. numero 10. ait, hanc potentiam, quam ipse realem vocat, esse solum non repugnantiam; quæ idcirco etiam non ineptè vocatur logica, non physica; sicut etiam citat. numero 14. possibilitatem rei ad existendum, item in non implicancia contradictionis, vocat logicam quidem potentiam, sed realem: qua tamen quomodo inter se coherereant non video.

24 Assertio IV. Sed & actualis destructio, seu annihilatio repugnat aliquo modo naturæ & inclinationi naturali ipsius Angeli; ac proinde perpetuitas ac necessitas essendi est illi aliquo modo naturalis. Ita contra Vasquez loc. cit. docent Suarez loco citat. item sanctus Thomas, Caietanus, & alij mox citandi pro assertione sequente. Probatur & declaratur. Primum, quia Angeli destrui non possunt, nisi per annihilationem & subtractionem divini concursus: at vero repugnat aliquo modo naturis rerum, ipsorumque adeo Angelorum, subtractione eiusmodi influxus divini conservantis; quando quidem eis naturaliter quodammodo debitus est; sicut omni causæ secundæ agenti proportionatus concursus DEI. Quare ipsemet etiam Vasquez cit. disp. 182. cap. 3. num. 13. fatetur, annihilationem esse contrarietatem rei, ut existenti.

25 Secundo Angelus & res quælibet habet naturalem quodammodo appetitum & inclinationem ad hoc, ut non annihilaretur, quod maxime in Angelo cernitur, qui postquam semel est, etiam appetitu elicitò, naturæ suæ utique consentaneo, appetit perpetuo esse & conservari. In quo discrimen est inter inclinationem ad esse rei, antequam res sit, & inclinationem ad esse, postquam semel producta est; illa enim non potest esse realis, sed solum obiectiva, & quædam non repugnantia, hoc ipso, quod est rei nondum existentis; hæc autem est realis & rei insita.

Tertio

26 Tertio. Sicut igni naturale est calefacere præfente passio; & contra seu præter naturam ignis, si quando DEVS ad calefaciendum suum illi concursus subtrahat: ita etiam Angelo postquam semel existit, naturale est perpetuo esse, ac proinde contra ac præter naturam foret, si quando DEVS influxum suum conseruationem illi denegaret. Vt ut hoc exemplo etiam Cyrillus citatus assertio. 2.

27 Dices. Angeli natura sua habent non repugnantiam, vt à Deo annihilentur: Ergo perpetuitas non potest illis esse naturalis. Respondeo cum Suarez citat. cap. 10. num. 7. negando consequentiam, quia hæc duo inter se non pugnant, siquidem non repugnantia conuenit Angelo præfente secundum esse essentiam, quia vt sic indifferens est ad esse & non esse: at vero conaturalitas essendi perpetuo conuenit illi ex hypothesi existentiam, adeoque vt actus existentiam: Sic enim sibi sua natura deposcit perpetuitatem.

28 Assertio V. Recte proinde Angeli sua natura dicuntur incorruptibiles, immortales, & indissolubiles, adeoque perpetui; corruptibiles autem, seu dissolubiles, & destructibiles solum extrinsece; scilicet non per potentiam passiuam realem, quæ in ipsis sit, sed per actiuam potentiam DEI: quæ sicut producti sunt, ita etiam annihilari possunt. Hæc est assertio principalis in hac quæstione, quam imprimis tradit Sanct. Thomas hic quæstion. 9. artic. 2. vbi ait: *sicut in potentia Creatoris fuit, vt res essent, antequam essent in seipsis, ita in potentia creatoris est, postquam sunt in seipsis, vt non sint. Sic igitur per potentiam, quæ est in altero, scilicet in Deo, sunt mutabiles, in quantum ab ipso ex nihilo potuerunt produci in esse, & de esse possunt reduci in non esse. Et infra: Substantia incorporea, quia sunt ipse forme subsistentes, quæ tamen se habent ad esse ipsarum, sicut potentia ad actum, non compatuntur secum priuationem huius actus: quia esse consequitur formam, & nihil corrumpitur, nisi per hoc, quod amittit formam: Vnde in ipsa forma non est potentia ad non esse: & ideo huiusmodi substantia sunt immutabiles & inuariabiles secundum esse.*

29 Idem non minus perspicue repetit Sanct. Thomas hic quæstion. 50. artic. 5. vbi ait: *Neesse est dicere, Angelos secundum suam naturam esse incorruptibiles. Et mox: Impossibile est, inquit, quod eius substantia sit corruptibilis. Et rursum: Ipsa immaterialitas Angeli, inquit, est ratio, quare Angelus est incorruptibilis secundum suam naturam. Et in fine corp. Vnde omnis substantia intellectualis est incorruptibilis secundum suam naturam. Et resp. ad 3. cum in argumento illatum fuisset, Cum Angeli sint à Deo facti, videtur, quod sint corruptibiles secundum suam naturam: Respondet ipse: Dicendum, quod quoddam necessarium est, quod habet causam suam necessitatem. Vnde non repugnat necessario, nec incorruptibili, quod esse eius dependeat ab alio, sicut à causa. Per hoc ergo, quod dicitur, quod omnia deciderent in nihilum, nisi continerentur à Deo, & etiam Angeli, non datur intelligi, quod in Angelis sit aliquid corruptionis principium; sed quod esse Angeli dependeat à Deo, sicut à causa. Non autem dicitur aliquid esse corruptibile, per hoc, quod Deus possit illud in non esse redigere, subtrahendo suam*

conseruationem, sed per hoc, quod in seipso aliquid principium corruptionis habet, vel contrarietatem, vel saltem potentiam materiae. Ita S. Thomas.

30 Quibus verbis quatuor ad propositum discrete asserit. 1. Angelum, & omnem substantiam intellectualem (scilicet incorpoream) esse secundum suam naturam incorruptibilem. 2. Esse ens necessarium. 3. Destruí quidem à Deo posse, sed non per principium seu potentiam realem intrinsecam, sed per extrinsecam potentiam DEI. 4. Corruptibile absolute aliquid dici, non ex eo, quod Deus illud sua potentia in nihilum possit redigere, sed per hoc, quod in seipso principium corruptionis habeat. Neque vero Sanct. Thomas præcite facit vim in vocula *Incorruptibilis*, prout solum destructionem physicam, remanente eodem communi subiecto, significat; sed loquitur absolute etiam de substantiali destructione rei; & ideo priori loco dicit, huiusmodi substantias esse immutabiles, & inuariabiles secundum esse; cum tamen ibidem paulo antea dixisset, esse hoc modo mutabiles per potentiam Dei: quod de propria corruptione physica nullo modo dici potest; quia implicat contradictionem, vt ab ipso etiam DEO ita corrumpantur, vt recte Suarez citat. cap. 9. num. 4. & agnoscit etiam Vasquez cap. 4. num. 16. & vel ex ipsis terminis patet. Qua de causa etiam in assertionem vsus sum voce *indissolubilis* seu *indestructibilis*. &c.

31 Eandem doctrinam habet Sanct. Thomas lib. 2. cont. gent. cap. 30. & 55. quam ex instituto etiam tuentur Ferrariensis ibidem, Petrus Bergomas in concordant. dub. 122. Caietanus citat. quæstione nona articulo secundo. Suarez citat. cap. 9. & sequitur Durandus in 1. distin. 8. pun. 1. quæstion. 3. Et Gregorius de Valencia hic quæstione prim. pun. 4. vbi ait, *Angelos natura sua esse incorruptibiles, etsi non omnino ex fide compertum est, tamen existimatur à Theologis ferme certum ex fide. &c.* Sed hæc censura ad rem ipsam, iuxta sensum assertionis 1. non ad modum loquendi pertinet.

32 Ratio sumitur, tum ex dictis assert. 3. & 4. Quia in Angelis non est potentia realis & intrinseca ad defitionem; & naturalis est illis perpetuitas. Tum quia vt optime citat. articulo quinto dixit Sanct. Thomas, corruptibilis seu mutabilis secundum substantiam absolute non dicitur res, per respectum ad diuinam potentiam, à qua destrui & annihilari potest, sed quia in seipsa habet aliquid principium corruptionis seu mutationis substantialis; quale tamen in Angelis nullum est.

33 Neque contrarium sentiunt SS. Patres; licet enim aliquando dicant, Angelos sua natura non esse perpetuos, sed defectibiles. &c. vt retulimus assertionem secunda. id tamen solum eo sensu dicunt, quia Angelus non habet hoc ex se, & ex vi suæ essentiam, sine influxu DEI quasi gratuito, vt perpetuo duret; licet supposito ordinario & quasi debito influxu, quem sua natura sibi quasi deposcit, perpetuo duret, vt bene declarat Suarez citat. cap. 10. mem. 4. Quare alii Patres absolute pro-

nuntiant, Angelos esse immortales & incorruptibiles, vt assert. 1. retulimus.

34 Assertio VI. Recte etiam Angeli, aliaque eiusmodi entia natura sua perpetua seu incorruptibilia, dicuntur entia necessaria. Ita Sanctus Thomas citat. quæst. 50. articulo quinto, & 2. cont. gent. cap. 30. & 55. & quæstion. 5. de potentia, Caietanus, Ferrariensis, Bergomas, Gregorius de Valentia locis supra citatis & Suarez cap. decimo, numero octauo, qui tamen addit, non esse tribuendam eam voculam creaturis, *sine additione aliqua, quæ verum sensum declararet*, V. G. quantum est ex se, & ex suis principiis intrinsicis, vel negatiue, non positiue &c. quod tamen per se non existimo esse necessarium; quia sensus falsus facile excluditur ex ipsa subiecta materia, vt alii citati sentiunt & loquuntur.

35 Contrarium tamen docent Scotus in 1. distin. 8. quæstione quinta, articulo secundo, & in 4. distin. 49. quæst. 6. Ockamin 2. quæstion. 13. & Gabriel in 2. dist. 2. quæst. 1. articulo 2. concl. 6. qui durius etiam loquitur, quod *Angelus non magis determinet sibi ex se esse perpetuum, quam substantia corruptibilis*: quem loquendi modum merito etiam reprehendit Gregorius de Valentia loc. citat.

Ratio assertionis est. Quia Ens necessarium non solum dicitur illud, cui absolute & secundum essentiam repugnat non esse, vt est Deus: sed etiam cui supposita semel existentia, sua natura repugnat non esse; quod verum esse de Angelis constat ex assert. 4. & 5.

36 Assertio VII. Non tamen absolute dicendum, nec verum est, Angelum sua natura à Deo indissolubilem, seu inannihilabilem, vel etiam incorruptibilem esse; etsi vero aliquo sensu dici possit, non esse natura sua defectibilem, vel corruptibilem, vel annihilabilem, etiam respectu Dei. Priorem partem à priori tradit Vasquez citat. capit. secundo, numero septimo, ex communi; vbi id etiam vult esse dogma fidei, tamen terminis paulo generalioribus vtatur. Ratio est. Quia qui hoc modo loquitur, absolute significat, à Deo destrui, vel corrupti, seu annihilari non posse, sine quod idem est, non ita secundum suam naturam subiecti Deo, vt ab eo destrui possit; quod esse falsum & erroneum patet ex assertione secunda.

37 Secundam partem à potiori tradit Suarez capit. decimo, numero quinto, vbi contra Vasquez paulo antea citatum, defendit hanc propositionem, *Angelum esse natura sua indefectibilem, etiam respectu Dei*; & paulo inferius idem dicit de voce *inannihilabilem*. Quia hoc modo loquendi, inquit, solum significatur, quod talis annihilatio non possit esse secundum naturam Angeli, nec ex interna potentia reali, aut inclinatione eius: sicut lapis dici non potest natura sua mobilis sursum etiam respectu Dei. Sed equidem nolim hoc sensu relatam ex Suarez propositionem tueri; quia hoc modo etiam priores propositiones, in assertionem reiectæ, admittendæ forent, diuersa autem est ratio aliarum propositionum, quas ibidem probauimus.

38 Vnde noto, aliud esse, cum dicitur aliquid non posse secundum suam naturam dissolui à Deo, ita vt negatio directe afficiat solum voculam *secun-*

dum naturam; aliud, aliquid sua natura esse indissolubile à Deo, ita vt negatio directe neget dissolubilitatem etiam respectu DE I. Priori enim locutione solum negatur, eiusmodi dissolutionem posse, esse secundum naturam rei; posteriori simpliciter, negatur, rem eius esse naturam, vt possit dissolui: sicut etiam in allato exemplo recte dicitur, Lapis non est secundum naturam mobilis sursum etiam à Deo, non tamen meo iudicio absolute recte diceretur, Lapis sua natura est immobilis sursum à DEO, ob dictam rationem.

Ita ergo non recte absolute dici existimo, Angelum sua natura esse inannihilabilem, seu indissolubilem, etiam respectu Dei: sed solum non esse natura sua defectibilem, vel corruptibilem, vel dissolubilem, vel annihilabilem à Deo, ob dictam rationem.

39 Dices. Angelus natura sua ita subiicitur Deo, vt ab eo possit annihilari ex assertionem secunda. Ergo est secundum naturam suam annihilabilis à Deo. Respondeo, negando consequentiam; quia variatur appellatio. Nam in antecedente, vocula *natura sua* appellat verbum subiecti, quod significat veram, realem, & intrinsecam dependentiam à DEO, ob quam fit, vt ab eo etiam possit annihilari: in conclusione autem appellat etiam, vt ita dicam, ipsam receptionem annihilationis; quasi eam secundum naturam Angeli esse possit; quod est falsum.

40 Assertio VIII. Angelus simpliciter & absolute loquendo, dicens esse immortalis, & incorruptibilis, non autem, inconuertibilis, aut inannihilabilis. Prior pars est Sancti Thomæ, & aliorum, quos pro assertionem quinta citauimus, & sumitur, ex SS. Patribus, quos pro assertionem prima citauimus: neque negatur à Bonauentura, & aliis, quos pro se citat Vasquez; imo nec ipse quidem eam negat numero 16. & 17. Ratio est. Quia ea locutione proprie solum negatur defectibilitas ex vi causarum naturalium: quo sensu etiam in citato Concilio Lateranensi sub Leone X. absolute negatur, animam esse mortalem: hoc est, que per mortem hominis, seu ex vi separationis suæ à corpore, corrumpatur. Quo sensu ita absolute immortalis est, vt nec respectu quidem Dei mortalis dici possit, vt bene Suarez capit. decimo, numero secundo.

41 Secundam partem tradunt Bonauentura, & Richardus locis supra citatis, & sequuntur non solum Vasquez, sed etiam Suarez citat. cap. decimo numero tertio. Ratio est. Quia sicut *conuertibilem* (scilicet in nihilum) & *annihilabilem* esse, proprie & ex sua ratione non dicuntur de re aliqua, nisi per respectum ad DEVM, qui solus potest substantiam aliquam annihilare, & in nihilum conuertere; ita etiam *inconuertibilem* & *inannihilabilem* esse non dicuntur de re, nisi per respectum ad eundem DEVM: at vero per respectum ad DEVM falsum est, Angelum esse inannihilabilem, aut inconuertibilem, vt dictum assertionem, præcedentem. Ergo etiam falsum est, simpliciter & absolute loquendo, Angelum esse inannihilabilem, seu inconuertibilem in-

nihilum. Et vniuersim, quando negatur potentia ad defectionem in Angelo, cauendum, ne vel ex vi vocis, aut ratione alicuius particulæ additæ, significetur, nec à Deo quidem destrui vel dissolui possit. Quare licet absolute recte dici possit, Angelum sua natura esse indefectibilem ex assert. 5. non tamen absolute recte diceretur, esse *indefectibilem omnino*, seu *omni ex parte*, nisi addatur aliqua explicatio, V. G. per naturalem corruptionem, seu ab agente naturali. & c. iuxta ea, quæ de hac re differit etiam Suarez cap. 10 num. 4.

42 Atque ex his non solum facile soluantur argumenta Vasquez, quæ contra propositam doctrinam præcipue assert. 5. obiicit, sed simul etiam magna ex parte conciliari possunt inter se non solum SS. Patres, sed etiam Scholastici veteres in principio adducti; licet nonnunquam diuersimode hac de re loquantur, vt vidimus. Certe de re ipsa nulla est controuersia, sed solum de modo loquendi; in quo tamen ipso nihil est consultius, quam vt S. Thomæ vestigijs insistatur, quæ nostræ sententiæ patronum habemus, vt vidimus.

DVBIVM IV.

Utrum Angeli non tantum sint substantiæ intelligentes, sed etiam tum natura sua, tum quoad vim intelligendi homine superiores.

S. Thom. 1. p. q. 50. a. 1.

1 **A**ngelos esse substantias intelligentes, tametsi quidem ex instituto hactenus non probauimus, colligitur tamen ex iis, quæ de notione Angelii eiusque existentia dub. 1. dicta sunt. Est enim hoc prædicatum adeo cum ipsa notione Angelii coniunctum, vt hæc sine eo vix possit concipi & explicari. Quare omnibus etiam propelocis Scripturæ, ex quibus probatur, Angelos esse, simul etiam probatur, eos esse substantias intelligentes: maxime vero cum eis tribuuntur eæ actiones, quæ non nisi naturæ intelligenti conuenire possunt, vt sunt visio, laus, & benedictio Dei; item custodia hominum, obseruatio, & transgressio diuinæ legis, adeoque peccatum, meritum & demeritum, siue damnatio. Quo spectat illud Matth. 18. vers. 10. *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei*. Item illud 2. Pet. 2. vers. 4. *Angelis peccantibus non peperit Deus.* & c. Ex quibus proinde locis plane de fide est, Angelos esse tum liberi arbitrii, tum naturæ intelligentis, vt recte etiam Suarez hic lib. 1. cap. 1. quando peccatum sine vi intelligendi, & libero arbitrio esse nullo modo potest, vt suo loco in 1. 2. docetur.

2 Quare cum S. Bernardus lib. 5. de Consid. cap. 4. ait: *Angelos intellectu præditos esse, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt huius expertes, Dei simul participes esse*; non negat hoc etiam fide credi; sed non capi, hoc est, euidenter co-

gnosci fide; cum tamen intellectu, seu vi ratiocinandi capiatur, & quodammodo euidenter, dum consequentiâ & ratiocinatione euidenti, ex fidei principiis, atque ex variis etiam experimentis, vt superius dictum, deducitur.

3 Hoc igitur cum certum sit, controuersum tamen est aliquo modo, vtrum Angeli, tum natura sua, tum etiam quoad vim intelligendi, sint homine superiores. Quæ in re fuit sententia Francisci Georgii in harmonia mundi tom. 6. sect. 1. cap. 3. 2. homines non solum gratia (quod de quibusdam verissimum est) sed etiam potentia & natura Angelos superare; falso nexus fundamento, quasi gratia semper naturæ proportionetur. Quam sententiam refert & ex instituto refellit Ioannes Arboreus lib. 1. Theosoph. cap. 2. Et fauent huic sententiæ ex parte Reuelationes, quæ sub nomine B. Amadei scriptæ circumferuntur; in quibus post reuelationem 8. serm. 6. dicitur, *dæmones aliquos ita rudes esse, ut linguam ad loquendum mouere nesciant, & hos (in scriptura) dici mutos: alios non intelligere omnem sermonem; & dici surdos.* & c. nec esse omnes tam alti ingenii, vt homines putant, & c. Quo spectat, quod Trithemius lib. octauo. quæstione quinta. dicit: *non omnes dæmones esse intelligentia pares; sed aliquos adeo hebetes & vecordes esse, vt gladios metuunt, & virgas, vt retulimus dub. præcedent.* Sed vera sententia sequentibus assertionibus continetur.

4 Assertio I. Angeli natura sua & gradu essentiali sunt perfectiores & excellentiores homine. Ita cum Magistro in 2. dist. 3. & Sanct. Thomæ hic quæstion. 50. artic. 1. omnes Scholastici, & constat ex dictis dub. 2. vbi probauimus, Angelos esse substantias plane incorporeas & spirituales; cum tamen homo constet corpore, ideoque sit substantia corporea: cum ergo ratio & gradus entis incorporei & spiritualis sit multo excellentior, quam ratio entis corporei, necesse est, vt substantia penitus spiritualis, sit nobilior & excellentior substantiâ corporeâ, siue quæ pro aliqua sui parte constet corpore. Plura assert. sequentibus.

5 Assertio II. Angeli etiam quoad naturalem potentiam, seu vim intelligendi, sunt nobiliores & excellentiores homine. Ita communis apud citatos: & sequitur ex assertionem præcedenti. Potentiæ enim naturales per se ac ex suo genere sequuntur esse naturale seu essentiam ipsam; cum ergo Angeli, secundum essentiam, habeant gradum naturæ intelligentis altioris & excellentioris, sequitur, etiam potentiam intelligendi in Angelo esse ex se ac suo genere excellentiorem: ita saltem, vt vis ipsa intelligendi in actu primo præstantior sit in Angelo, quam in homine, quæ quidem nec in malis Angelis sublata vel extincta est, vt dicitur quæstion 6.

6 Assertio III. Angeli igitur absolute loquendo, secundum naturam suam sunt aliquid quasi medium inter Deum & hominem, præstantiores quidem homine, vt dictum, sed inferiores Deo, vt patet. Ita iidem. Et colligitur ex dictis. Quibus accedit scriptura, qua simul omnes tres assertiones positæ probantur & confirmantur. Psalm. 8. v. 6.

de homine dicitur, *Minuisti eum paulominus ab Angelis*, ut legit non solum vulgata versio sed etiam Interpretes LXX. & Hebraei communiter exponunt, imo etiam Paulus ipse Hebreor. 2. vers. 7. ita retulit & intellexit, tamen in textu Hebraico habeatur vocula *Elohim*, quæ alias solet DEVM significare; ut etiam in citato Psalmi loco vertit Hieronymus. Nihilominus enim ea ipsa vocula, etiam Angelos in scriptura significat, Psalm. 96. vers. octavo. *Adorate eum omnes Angeli eius*. Nec obstat, quod Apostolus loc. citat. ea verba de Christo solum exponit. Quia hæc expositio, cum sit quodammodo allegorica, aut certe literalis, primaria quidem, non tamen proxima, & quasi immediata, non excludit sensum illum, ut generatim de homine intelligatur; de quo etiam cætera psalmi verba loquuntur, ut communiter quoque Interpretes, & SS. Patres intellexerunt.

7 Huc spectant alia loca scripturæ, in quibus potestas Angelica supra humanam exaggeratur. Iob. 41. vers. 24. de Satana dicitur; *Non est super terram potestas, quæ comparatur ei*. Et 2. Pet. 2. vers. vndecimo. *sectas (hæretici) non metuent introduce-re; ubi Angeli fortitudine, & virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium*. Quo spectat etiam illud Ephes. sexto, vers. duodecimo. *Non est nobis celsitudo adversus carnem & sanguinem; sed adversus Principes & Potestates*. &c. Vbi dæmonis potestas extollitur, supra omnem potestatem corpoream, constantium carne & sanguine. Atque hæc loca cum de diabolo loquantur, maiorem vim habent; quia non possunt intelligi de potentia aliqua supernaturali, seu extraordinaria diuino munere ei concessa, qualis Angelis bonis alioqui communicari solet; sed solum de naturali, qualis ei à natura insita est, quæ ut suo loco dicitur, per peccatum non est destructa.

8 Idem probatur autoritate SS. Patrum; è quibus ex instituto Sanctus Dionysius de diuin. nom. cap. quarto & à capit. quarto cœl. hierarch. prolixè de Angelorum excellentia disserit. Et Augustinus tractat. 110 in Ioann. *Tanto damnabilior, inquit, iudicata est (Angelorum) culpa, quanto erat natura sublimior*. Et libr. vndecimo de ciuit. capit. quinto. *Angelica natura, inquit, omnia cætera, quæ Deus condidit, natura dignitate præcedit*. In quem sensum etiam alii Patres loquuntur. His accedunt experimenta varia diabolicæ potentia in Energumenis, & in magis ac maleficis; è quibus apparet, dæmones humanas vires longe superare.

9 Ad id vero, quod Trithemius in contrarium obiebat, iam responsum est dub. secundo. Mui vero & surdi spiritus in scriptura dicuntur, non quia in obsessis corporibus nequeant formare voces, aut intelligere, sed quia loquelam vel auditum hominis obsessi impediunt. Cum enim Angeli omnes sint substantiæ intelligentes, nec intellectio corpore adharente aut operatione corporea per se impediatur, certe negari non potest, vlli dæmonum, etiam si corpora obsidet, intellectio rerum eiusmodi notissimarum ac facillimarum; ut neque vis sonum articulatum edendi; qui so-

la motione vocalis instrumenti aerisque effici potest.

Solum adhuc obici potest Augustinus, qui in variis locis, homines secundum naturam æquare Angelis videtur. Nam in libr. de quantitat. anim. cap. 34. ait: *Quomodo fatendum est, animam humanam non esse DEVM, ita præsumendum, nihil inter omnia, quæ creauit, Deo esse propinquius*. Et infra dicit, *aliquid esse deterius anima hominis, scilicet animam bruti, aliquid par, ut Angelum, melius autem nihil*. Et libro tertio de lib. arbit. capit. vndecimo dicit, *animas rationales superioribus potestati bus esse officio impares, natura vero pares*. Et lib. 83. qq. quæst. 54. *Nihil est, inquit, melius rationali anima, nisi Deus*.

Et diserte libr. tertio cont. Maxim. capit. 25. *Quod autem, inquit, tibi videtur nihil magnum de Deo Patre dici, si forma serui maior est, quæ maiores videntur & Angelis non recte cogitas, quem locum in rebus habeat humana natura, quæ condita est ad imaginem DEI*. Maiores Angeli dici possunt homine, quia maiores sunt hominis corpore, maiores sunt animo; sed infirmo, quem peccati originalis merito corruptibile aggrauat corpus. Natura vero humana, qualem naturam CHRISTVS humana mentis assumpsit, quæ nullo peccato potuit deprauari, solus maior est DEVS. &c.

Accedit ad hæc etiam Sanctus Bernardus libro quinto de consid. cap. tertio ubi ait: *Spiritus est DEVS: sunt & Angeli; & hi supra te. sed Deus natura, Angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui, & Angeli, optimum, ratio est; DEVS vero non sui aliquid optimum habet; vnum optimum totum*.

Respondeo, hæc loca sane difficultate non carere; quæ fortassis ex eo principio originem sumpserunt, quod uterque tam Augustinus, quam Bernardus, Angelos vna ex parte corporeos constituerunt. Sed quia tamen Sanctus Augustinus tam diserte alibi, ut dictum, Angelos quoad naturam homine superiores fecit, pie explicari possunt & debent, ut notauit etiam Suarez hic libro primo cap. primo numero decimo, cui tam certum fuit, Angelos homine superiores esse; quoad naturam, ut hoc attributum etiam in ipsa Angeli notione includi existimaret.

Ad primum igitur & secundum locum Augustini dico, intelligendum esse, homines & Angelos esse inter se pares, ac proximos Deo, secundum gradum & genus naturæ intellectualis: nullus enim gradus alius ab eo diuersus propius accedit ad Deum; quamquam nihilominus intra latitudinem huius ipsius gradus magna sit differentia inter Angelos & homines.

Ad tertium locum ex qq. 83. respondeo, Augustinum eo loco per animam intelligere spiritum etiam Angelicum. In quem sensum eum locum exposuit & retractauit lib. 1. Retract. cap. 26. cum ait: *Vbi dixi; quod omni anima melius, id Deum dicimus, magis dici debuit, omni creato spiritu melius*.

Ad quartum locum dico, Augustinum se ipsum

expli.

explicare; non enim loquitur de natura humana secundum se præcise, sed excellentibus gratiæ donis instructa, qualis in Christo fuit: qua ratione verissimum est, naturam humanam (nempe in Christo, & B. Virgine &c.) superiorem esse omnibus Angelis, soloque Deo inferiorem. Alias si secundum se, & suam præcise naturam spectetur homo, agnoscit ibidem Augustinus, Angelum esse superiorem, cum ait: *Maiores sunt animo (humano) sed infirmo. &c.*

Ad locum Bernardi respondeo, eum itidem loqui de homine & Angelo comparatis præcise secundum gradum & rationem genericam naturæ, siue substantiæ intelligentis; quo modo inter se pares sunt, ut dictum, cum tamen in genere gratiæ homo peccator, seu peccatis obnoxius, de quo ibidem loquitur Bernardus, multo sit inferior Angelo.

DVBIVM V.

Quot sint ordines & hierarchia Angelorum: & an, ac qua ratione Angeli inter se specie ac numero differant.

S. Thom. 1. p. q. 10. a. 4. & q. 108. aa. 8.

Quod ad primam huius dubitationis partem attinet; Notandum est primo, ex S. Dionysio cap. 6. celestis Hierarchiæ, & S. Gregorio homil. 34. in Euang. & communi Scholasticorum, cum Magistro in 2. dist. 9. & S. Thoma hic q. 50. artic. 4. & ex instituto quast. 108. artic. 1. tres esse hierarchias, hoc est, quasi sacras principales acies siue exercitus Angelorum; quarum vnaquæque rursus, in tres ordines siue choros diuiditur, ita ut sint vniuersim nouem Angelorum chori siue ordines. Verba S. Dionysii loco cit. sunt hæc: *Quot sint, & qui, celestium naturarum ordines, & quemadmodum eorum hierarchia consecratur, solum eorum diuinum Principem certo scire iudico; & præterea eos nosse vim suam, atque illustrationes, sacramque suam & celestem descriptionem. Nos enim celestium mentium mysteria, sanctissimasque eorum perfectiones intelligere non possumus, nisi forte ea contendas aliquis nos intelligere, quæ nos per eos, ut qui sua præclare cognita habeant, diuinitas docuit. Itaque nihil nos impulsu vigiæ nostræ dicemus. Quæ autem Angelorum visa & formas sancti Theologi contemplati sunt, & cognouerunt, eos, quoad eius fieri potest, exponemus.*

Etmox rem aggrediens: [Omnis, inquit, quæ de Deo diuinitasque rebus differit ratio & scientia (nimirum sacra Theologia), omnes celestes naturas nouem nominibus appellauit. Has diuinitas noster, sacrorum initiator, in tres terniones distribuit atque distinxit: ac primum vult esse eorum, qui semper Deum circumstant, & quibus hoc datum est, ut cum eo toto animo, & præ cæteris nulla re interiecta coniungantur. Nam & sanctissimos Thronos, & quæ multos oculos, & quæ multas alas habent, Cherubim & Seraphim, Hebræorum sermone vocata, quam proxime Deum circumstare, scriptis di-

uinis proditum esse dicit. Hanc igitur, quæ ex tribus constat distinctionem, ut vnam ac eiusdem generis, ac vere primam Hierarchiam clarissimus Præceptor noster tradidit; qua non est altera diuinitas, & quæ in primis diuinitatis in agendo illustrationibus sine interuallo, maiori studio occupatur. Alteram esse dicit eam, quam Potestates, Dominationes, Virtutesque expleant. Tertiã in extremis celestibus hierarchiis Angelorum, Archangelorum, Principatuumque descriptionem.] Ita Sanct. Dionysius, ex versione Perionii, eademque planè ordinum dispositio habetur hoc loco apud alios interpretes Dionysii, speciatim in paraphrasi græca Pachymæris, & in versione Latina Ambrosii Camaldulensis, & aliorum apud Dionysium Carthusianum comment. in Dionysium, & cõsentit editio recens græcolatina nuper à Lénfclio edita: vbi Græce legitur: *δεύτεραν δὲ τῶν ἁγίων, τῶν ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν καὶ κυριοτήτων, καὶ δυνάμεων συμπληρωμένην.* Est fatendum, cum cæteros quidem ordines hoc loco retulerit Sanct. Dionysius, ascendendo ab inferioribus ad superiores, in secunda tamen hierarchia hoc non obseruasse; dum Dominationes refert ante Virtutes; cuius contrarium in hac dispositione faciendum fuisse, patebit ex notatione sequentii.

Illud modo hic obseruandum, distinctionem eiusmodi nouem ordinum, habere præclarum fundamentum in ipsa scriptura; in qua singulorum fit mentio, nimirum *Seraphim* Iai. 6. vers. 2 & 6. *Cherubim* Genes. 3. vers. 24. & Ezech. 1. v. 26. *Thronorum* Coloss. 1. vers. 16. *Dominationum, Virtutum, Potestatum, & Principatumum.* Ephes. 1. vers. 21. *Archangelorum* 1. Thessal. 4. vers. 15. & in epist. Iudæ, vers. 9. *Angelorum.* Rom. 8. v. 38. & 1. Pet. 3. v. 22. Quos fit, ut nomen *Angeli* in hac materia tribus modis dicatur, primò generaliter & substantialiter, pro omnibus substantiis eiusmodi incorporatis: Secundo strictè, pro illis duntaxat Angelis, qui sunt in infimo ordine; qui commune nomen omnium sibi quodammodo proprie vendicant; tertio, late quidem, sed accidentaliter, prout nomen officii, nimirum Legati siue Nuncii diuini significat; ex quo cunquæ demum ordine sit alioqui hic Angelus, ut colligitur etiam ex Sanct. Gregorio loco citat. Ex quibus denique patet, impudenter magis, quam scite scripsisse Caluinum lib. 1. Instit. cap. 14. sect. 4. *Relinquenda esse illa, quæ ab hominibus ociosis de Angelorum natura, ordinibus, multitudine, absq; Dei verbo traduntur.*

Notandum secundo; cum inter omnes certum & extra controuersiam sit, tres illas quas diximus hierarchias; secundum dignitatis ordinem, ita inter se esse coordinatas, quemadmodum ex Sanct. Dionysio retulimus; nonnullam tamen esse diuersitatem, inter Dionysium & Gregorium, quoad dispositionem duorum ordinum siue chororum, nimirum Virtutum & Principatumum. Siquidem iuxta Dionysium cap. 7. 8. & 9. hæc est ordinum dispositio, ut in prima quidem hierarchia primo loco collocentur Seraphim; secundo seu medio Cherubim, tertio Throni: in secunda vero hierarchia, primo Dominationes, secundo Virtutes, tertio Potestates: in tertia hierarchia, primo Princi-

patus, secundo Archangeli, tertio Angeli; quem admodum notavit etiam Sanct. Thomas cit. quæst. 108. artic. 6. argument. sed contra, & ex Dionysio refert etiam & sequitur Damascenus lib. 2. cap. 3. At vero Gregorius citat. homil. 34. in prima quidem hierarchia cum S. Dionysio prorsus consentit; at vero in secunda & tertia hierarchia non nihil, quoad supra dictos duos ordines, dissentit. In secunda enim hierarchia constituit ipse primo loco Dominationes, secundo Principatus, tertio Potestates; in tertia hierarchia primo loco Virtutes, secundo Archangelos, tertio Angelos. Itaque Dionysius collocat Virtutes sub Dominationibus, & supra Potestates in secunda hierarchia; Principatus autem sub Potestatibus & supra Archangelos, in tertia hierarchia. Gregorius autem statuit Principatus in medio Dominationum & Potestatum, in secunda hierarchia; Virtutes vero in medio Potestatum & Archangelorum in tertia hierarchia.

5 Quam varietatem referens S. Thomas cit. quæst. 108. articulo sexto, non resoluit, quid absolute sentiendam sit, sed solum dicit, utramque dispositionem habere & congruitatem, seu rationem convenientiam, & nonnullum fundamentum in Apostolo; qui medios ordines, inquit, ascendendo enumerans, dicit Ephes. 1. vers. 21. quod Deus constituit illum (scilicet Christum) ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem. *Pro Virtutem ponit inter Potestatem & Dominationem secundum assignationem Dionysii.* Sed ad Coloss. 1. vers. 16. enumerans eosdem ordines descendendo, dicit: Quoniam in ipso condita sunt universa in caelis, & in terra; visibilia & invisibilia, siue Troni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates; omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. *Pro Principatus ponit medios inter Dominationes & Potestates, secundum assignationem Gregorii.* Ita Sanct. Thomas. Neque sane de hac re quicquam certi potest statui; præsertim quando etiam in communi præfatione Missæ, ubi ordines nonnulli Angelorum commemorantur, nulla, ut apparet, certæ dispositionis seu collocationis habetur ratio. Si quidem post Angelos, ascendendo primo loco referuntur Dominationes, secundo Potestates, tertio Virtutes, quibus denique subiunguntur Seraphim; cum tamen tres illi medii ordines hoc ordine immediate siue descendendo, siue ascendendo, neque apud Dionysium, neque apud Gregorium collocentur. Sed nec ex officio de Angelis, aut ex Scriptura sacra, aut ex aliis Patribus (qui ipsi inter se passim variant) quicquam certi constitui potest; ut pluribus persequitur Suarez lib. 1. cap. 13.

6 Nihilominus absolute loquendo, quia præcipua quædam hac in re est autoritas Sanct. Dionysii, Scholastici communiter ipsius dispositionem sequuntur, ut videre est apud Magistrum citat. distinct. 9. & Gregorium de Valentia hic quæstione prim. pun. 3. & Suarez loc. citat. numer. 15. ubi concludit: *Licet in variis locis forte Dionysius diversimode illos ordines recensuerit, non semper rigore ordinem perfectionis servans; quod in aliis Patribus, & in officio Angelorum, quod Ecclesia recitat, &*

in Paulo ipso observari licet; nihilominus quod ad rem attinet, ex capit. octavo cal. hier. esse evidens, Dionysium ordine superioris proposito illos tres ordines declarasse.

Cæterum in hac serie illud equidem sæpe admirari solitus sum, cur ex communi omnium sententia Seraphim collocentur ante Cherubim; cum tamen hi à scientia siue intellectione, illi à charitatis ardore nomen habeant; & intellectus ex suo genere sit præstantior voluntate. Attingit hoc Sanct. Thomas citat. quæstion. 108. artic. 6. ad 3. & respondet, Inferiorum quidem cognitionem præemere dilectioni (nimirum eorundem) superiorum autem dilectionem, & præcipue Dei, præemere cognitioni. Sed quia hinc consequens foret, Visionem DEI, esse ignobiliorem actum, dilectione eiusdem, quod est contra Sanct. Thomam in multis locis; idcirco malim respondere, Seraphim continere omnem, imo maiorem perfectionem intelligendi, quam habent Cherubim; & insuper addere insignem, quandam affectus excellentiam, à qua sortuntur nomen, non quod ex suo genere hac maior sit, quam proportionata perfectio scientiæ; sed quia hic in terris maior & melior est dilectio, quam scientia, iuxta Apostolum 1. Corinth. 13.

8 Tertio notandū, ex fide quidem certum esse, in his ipsis ordinibus Angelorum, alios quidem esse officio & dignitate superiores; alios inferiores; id enim satis manifeste colligitur, ex utroque loco Apostoli superius citato, ut recte notavit Gregorius de Valentia citat. quæstion. 1. pun. 3, attamen quæ ratione particulatim hierarchiæ ipsæ, & in his singuli quique ordines inter se differant, & quodnam proprium uniuscuiusque ordinis siue in ordine ad Deum, siue in ordine ad gubernationem uniuersæ, sit officium, seu quæ cuiusque superioris ordinis supra inferiorem specialis sit ratio prærogatiuæ & excellentiæ, ille solus nouit, qui fecit & instituit Deus, ut initio ex S. Dionysio retulimus, Bene hac de re Augustinus contra Priscillian. cap. 11. *Esse naque sedes, ait, Dominationes, Principatus, & Potestates, in caelestibus apparatus firmissime credo. & differre inter se aliquid, indubitata fide teneo: sed quam ipsa sint, & quid inter se differant, nescio.* Differunt tamen nihilominus hac de re probabiliter, etsi non vndiquaque consentienter, tum Dionysius, & Gregorius locis citatis; tum Sanct. Thomas cit. quæst. 108. articulo sexto, quæ apud ipsos videri possunt, & breuiter referuntur à Gregorio de Valentia citat. quæstione prim. pun. tertio, & plenius explicantur à Suarez citat. cap. 13. Summa est, quod supra hierarchia per se non est destinata ad ministrandum, sed ad assistendum DEO. Secunda ad ministrandum per modum imperii & directionis. Tertia ad ministrandum per executionem. &c.

9 Multo vero minus constat, quod ad nostrum propositum attinet, an & qua ratione eiusmodi distinctio hierarchiarum & ordinum desumpta sit etiam ex quadam diuersitate substantiali & essentiali Angelorum: quod proinde præsuppositis iis, quæ hæcenus notauimus, in præsentibus est inuestigandum; iuxta posteriorem partem huius dubitationis, quæ quaerimus, An & qua

ratione Angeli inter se specie ac numero differant; de qua re variaz sunt Doctorum sententia. Aliqui enim simpliciter negant, esse inter Angelos ullam distinctionem specificam, seu essentialem. Aliqui putant, omnes Angelos specie differre. Alij mediam tuentur sententiam, vt dicemus. Nos nostram sententiam sequentibus assertionibus breuiter explicamus.

10 Assertio I. Non est certum, inter Angelos reipsa esse distinctionem specificam seu essentialem; imò hoc à nonnullis non planè improbabiler negatur. Ita Vasquez disputatione 181. capite 3. Suarez Metaph. disputatione trigesima quinta, sectione tertia. Probatur & declaratur assertio. Primò quia ex Scriptura nihil certi hac de re potest concludi, vt agnoscit etiam Suarez libro primo capite duodecimo numero quinto. Tamen enim ex ea constat esse aliquam varietatem inter Angelos, quoad dignitatis & excellentiæ ordinem, & officiorum gradus, vt ex dictis constat; non tamen inde certò conficitur aliqua distinctio naturarum, siue secundum essentialiam; siquidem ea, quæ de illa varietate graduum referuntur, explicari possunt per solam diuersitatem donorum gratiaz, siue dignationis diuinæ, accommodatæ ad propriam cuiusque dispositionem; sicut inter homines ipsos vero similis est, alios ad alios Angelorum choros eleuari, pro diuersitate meritorum, iuxta S. Thomam quæst. 108. artic. 8.

11 Secundò quod ad Sanctos Patres attinet, tantum abest, vt ex illis diuersitas specifica seu essentialis euincatur, vt potius oppositum non paucis satis apertè tradant; vt post Vasquez capite 2. refert etiam, & agnoscit Suarez libro 1. capite duodecimo. Basilius enim libro tertio contra Eunomium ait: *Angeli omnes, sicut appellationis vnus, ita eiusdem nature sunt inter se.* Et addit, licet sint diffuses in dignitate & principatu non ideo naturam alteram habere. Gregorius Nyssenus de opific. homin. capite 17. dicit, *Angelos ad infinita propè millia sic esse diffusos, vt vna natura, & multi esse numero possint.* Et in libro de orat. dom. circa illa verba, *Fiat voluntas tua, de natura angelica, & humana, tanquam de duabus essentijs & speciebus loquitur.*

12 Et Athanasius orat. in illud, *Omnia mihi tradita sunt,* circa finem ait: *Angeli quoque inter se generis ratione, & cetera omnia cognata sunt, & eiusdem nature.* Et in quæstionibus ad Antiochum quæst. 7. vel 3. dicit, *dæmonem ab Angelo essentia non differre, sed voluntate; sicut boni & mali hominis animus inter se differret.* Et rursus quæst. 8. aliàs 4. vna, inquit, *& eadem est essentia Angelorum, sicut etiam vna tantum est essentia hominum.* Et mox subiungit: *Ordines verò, sicut multum valens in Theologia Dionysius inquit, sunt nouem: Angeli, Archangeli, Principatus, Potestates, Virtutes, Dominationes, sex alis alata Seraphim, multis oculis ornata Cherubin, & Throni.*

13 Apertè etiam Damascenus libro de decret. & placit. capite primo. *Vniuscuiusque speciei, inquit, vna est natura; & omnium Angelorum vna est natura, & omnium hominum, &c.* Et capite septimo intelligendum est ea, quæ sola individua continent, species infimas vocari, cuiusmodi est Angelus, homo, & e-

quis, &c. Et eodem capite ait: *Incorporam essentiam appello animum, Angelum, dæmonem; vnumquodque enim istorum species est infima.* Vbi tamen Damascenus indicat, saltem dæmonem ab Angelis specie differre, quod per se verum non esse, constabit ex quæstione sexta. Denique Anselmus libro secundo, *Cur Deus homo,* capite vigesimo primo dicit, *Angelos esse eiusdem nature; licet non sint eiusdem generis (scilicet per generationem propagati) sicut homines: nec enim sunt omnes Angeli de vno Angelo, sicut omnes homines de homine.*

14 Tertiò quod ad Scholasticos Doctores attinet; neque ipsi quidem in hoc consentiunt, Angelos quosdam inter se specie siue essentialiter differre. Negant enim hoc Guilielmus Parisiensis antiquus & grauis Theologus, in libro de Vniuerso 1. part. secundæ partis, per multa capita, item Albertus Magnus in summ. 2. part. tract. 2. quæstione octaua, & Bonauentura idem tanquam probabilius tuetur in 2. distinct. 9. articulo primo, quæstione prima. Marsilius quoque in 2. quæstione tertia, articulo primo, & Argentina in 2. distinctioe tertia quæstione secunda articulo tertio fatentur, sententiam magis communem esse, omnes Angelos, aut plures, esse eiusdem speciei.

15 Quarto consulendo etiam lumen naturale, difficile videtur, assignare rationem, cum spiritualis substantia in gradus sit distincta, rationalem scilicet siue discursiuam; & intellectualem seu intellectiuam absque discursu, cur in illo ex communiore, nequeat esse diuersitas specifica & essentialis; in hoc possit. Difficile etiam intelligitur, cum Angeli in attributis omnibus, & potentijs, speciatim intellectu & voluntate, atque etiam in modo operandi conueniant non minus, vt apparet, quam homines ipsi inter se, quomodo nihilominus inter se specie differre possint: præsertim quando in Scriptura, & apud Sanctos Patres, tam multa alioqui de Angelis traduntur; neque tamen nobis vel de vnica inter eos differentia specifica constat. Denique tamen inter Angelos alij alijs intelligendi perspicuitate præsent, nihil tamen videtur obstare, quando hæc differentia solum est secundum magis & minus, quin id fieri possit, etiam salua essentialitate, ob solam differentiam individualis perfectionis: quemadmodum Suarez capite decimo quarto, Vasquez loc. cit. & alij id etiam in animarationali, circa homines contingere, non planè improbabiler sentiunt. Verum est igitur, quod de hac se scripsit Damascenus libro secundo de fide capite tertio. *Ac de essentia quidem, equales naturam inter se, an dispares sint, haudquaquam competentiam habemus, solus ille scit, qui eos creauit DEVS, qui que omnia perfecta & explorata habet.* In quem sensum loquitur etiam Augustinus libro contra Originistas & Priscillianistas ad Orosum capite vndecimo.

16 Assertio II. Probabilius tamen videtur, non modo per absolutam DEI potentiam posse esse, sed etiam reipsa inter Angelos esse aliquam differentiam essentialem & specificam. Ita habet communis Scholasticorum sententia, quam speciatim tradunt Sanctus Thomas hic quæstion. 50.

art. 4. Caietanus ibidem, & cap. 4. de ente & essentia q. 7. Petrus Bergomas concord. dub. 115. & Heruæus in 2. dist. 3. q. 2. a. 2. qui etiam sentiunt, nec posse quidem Angelos inter se solo numero differre; quamuis S. Thomam sentiunt Suarez capite. 15. & Thomistæ recentiores, solum de potentia Dei ordinaria fuisse locutum. Alij vero quamuis concedant, posse etiam solo numero differre, simul tamen docent, aut aliquos, aut omnes, inter se differre etiam specie. Ita sensit olim S. Thomas opusc. 16. cont. Auerroistas in solut. argum. & constanter docent Egidius quodlib. 2. q. 7. Alensis 2. p. q. 20. memb. 6. a. 1. & 2. Gabriel in 2. dist. 3. q. 1. a. 2. Argentina in 2. dist. 3. q. 2. art. 2. Richardus a. 5. q. 1. Aureolus in 2. dist. 9. q. 3. Carthusianus q. 3. Marfilius in 2. q. 3. a. 1. & ex Thomistis Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. a. 3. Ferrariensis lib. 2. cont. gent. cap. 93. & communiter recentiores, Bannes, Zumel, Ripa, item Molinacit. q. 50. art. 4. Gregorius de Valentia hic q. 1. punct. 3. Suarez Metaph. disput. 3. sect. 3. & hic lib. 1. cap. 12. Vasquez cit. disp. 181. capite 3.

17 Probatur assertio. Tum quia hoc magis videtur consentaneum Scripturæ, & quibusdam modis loquendi SS. Patrum. Vt quando dicunt, Luciferum fuisse perfectiorem etiam quoad naturalia, cæteris Angelis; vt videre est Ezech. 28. & 31. siue secundum sensum mysticum, siue secundum sensum literalem quasi secundarium. Item quando Patres dicunt, Angelos recepisse gratiam iuxta proportionem naturalium, vt dicitur quæst. 6. Tum quia non potest demonstrari, id implicare contradictionem; eoque posito, ad perfectionem maiorem vniuersi, & demonstrandam Maiestatis diuinæ magnitudinem, conuenientius erat, vt reipsa plures eiusmodi Angelorum velut Alicorum ac Ministrorum diuinorum species ad seruitium Dei paratæ existerent.

18 Nec est eadem ratio Angeli, quæ animæ rationalis. Nam hæc est forma incompleta & vltimata vni⁹ infimæ speciei, scilicet hominis. At vero Angelus seu Spiritus est immediata species constituta sub genere substantiæ incorporeæ, ex æquo vna cum gradu substantiæ corporeæ diuidentis genus substantiæ. Sicut ergo sub genere substantiæ corporeæ sunt plures species, vt patet, ita verisimile est, etiam sub genere substantiæ incorporeæ, ex æquo diuidentis idem genus substantiæ, vt dictum, esse possibiles plures species. Deinde similitudo attributorum, perfectionum, & modi operandi, non conuincitur esse maior in Angelis, quam in brutis; quorum vltimas & essentielles differentias non magis ferè perspectas habemus, quam Angelorum. Solum hæc differentia inter utroque est, quod in illis accidentium magna quædam diuersitas in ipsos sensus incurrit, ex qua distinctionem specificam rectè colligimus; cum tamen Angelicum Esse & accidentia à sensibus & humana cognitione longè sint remotiora: nisi quod ex Scriptura & Patribus nouimus, magnam inter eos esse quoad gradum & dignitatem diuersitatem; quæ ipsa ad diuersitatem quoque naturæ rectissime refertur, vt ex communi docet S. Thomas q. 108. a. 4. & inferius dicemus.

19 Assertio III. Possunt tamen, secundum absolutam Dei potentiam, Angeli inter se solo numero dif-

ferre. Ita docent Durandus in 2. dist. 3. q. 3. Scotus in 2. dist. 3. q. 7. item Albertus, Richardus, Argentina, Bonauentura, Alensis, Gabriel, Carthusianus, Marfilius, Aureolus, Gregorius de Valentia, Vasquez locis citatis, Suarez hic cap. 15. & ex Thomistis Ferrariensis, Capreolus, alijque recentiores citati, & ipsemet S. Thomas cit. opusc. 16. contra Caietanum & Heruæum loc. cit. Et verò contrarium fuisse olim in articulis Parisiensibus damnatum, refert Richardus, & ipsemet Heruæus.

20 Probatur assertio sufficienter hac vnica ratione. Quia nulla in hac re potest ostendi implicatio contradictionis; vt patet ex refutatione argumentorum contrariorum, quæ assumunt falsa principia; nimirum I. Quod materia sit solum: & æquatum principium intrinsecum distinctionis numerice, etiam in substantijs spiritualibus; quod suo loco in Metaphysica refellitur; & nec Aristoteles quidem forte sensit; quequid de substantijs corporeis & materialibus dixerit, vt annotat Vasquez disp. 181. cap. 3. II. Quod cum Angelus secundum substantiam sit forma simplex, & non compositus ex pluribus entitatibus, saltem strictè realiter distinctis, non possit ab altero differre nisi formaliter siue essentialiter; quod in anima rationali manifestè falsum conuincitur. Quod si assumatur, Angelum esse ita simplicem, vt nec admittat compositionem rationis, ex natura & differentia indiuiduante, petitur principium, & falsum assumitur ex dictis dub. 4. III. Quod cum Angelus sit forma abstracta, & per se subsistens, necessario habeat totam perfectionem possibilem suæ speciei, non solum essentialè, sed etiam indiuidualem, quod nulla ratione potest probari; & argumento item animæ rationalis falsum conuincitur. Quare etiam S. Thomas cit. opusc. 16. §. vt contra Auerroem ait: *Valde ruiditer argumentatur, ad ostendendum, quod Deus facere non posset, quod sint nulli intellectus eiusdem speciei, credendo hoc implicare contradictionem.*

21 Assertio IV. Sed & verius est, etiam secundum Dei potentiam ordinariam, & consentaneam naturis rerum, fieri posse, vt Angeli inter se solo numero differant. Ita docent Alensis, Albertus, Richardus, Bonauentura, Scotus, Durandus, Aureolus, Argentina, Gabriel, Carthusianus, Marfilius, Gregorius de Valentia, Suarez, Vasquez locis citatis, & ex Thomistis Ferrariensis, contra Egidium, Heruæum, Capreolum, Caietanum, & vt apparet, contra S. Thomam hic q. 51. art. 4. & Thomistas recentiores ibidem. Hæc assertio optimè probatur à Scoto, Durando, & Suarez cit. cap. 15. à num. 6.

22 Ratio breuiter est. Quia supponitur ex parte rerum aliarum, nullam esse repugnantiam, quo minus reipsa sint plures Angeli: sicut aliquo modo naturarum respuit plures soles, ne nimio ardore omninè tabescant, &c. Sed nec ex parte ipsorum Angelorum vllam esse repugnantiam, ita probatur. Si enim in Angelis secundum suam naturam spectatis est possibile principium substantiale intrinsecum, quo inter se solo numero distinguantur, tunc etiam secundum potentiam Dei ordinariam, & consentaneam ipsorum naturæ, possunt solo numero distingui, vt videtur ex terminis constare: sed verum est antecessens. Minor hæc probatur. Quia non possent etiam

secun-

secundum absolutam Dei potentiam, inter se solo numero distingui, nisi possibile esset in illis principium eiusmodi distinctiuum substantiale & intrinsecum: sicut nec per absolutam Dei potentiam esse possent, nisi per se ac sua natura essent possibiles. Nihil enim potest ab altero numero differre, nisi per substantiale & intrinsecum principium distinctiuum, veluti per causam formalem intrinsecam; quam Deus supplere non potest, dando scilicet effectum formalem intrinsecum, sine causa formali intrinseca: & aperte impossibile est, vt natura aliqua per aliquid supernaturale seu præternaturale substantiali numero differat ab altero; quia hoc ipso quod supernaturale aut præternaturale est, non potest esse nisi accidentale rei, supponens ipsam rei substantiam: Ergo impossibile est, vt per hoc substantialiter, ad eoque numero substantiali ab alio differat. Ergo cum per absolutam potentiam Angeli solo numero differre possint, necessario præsupponitur in ipsis principium eiusmodi distinctiuum substantiale intrinsecum, non quidem actu existens, sed possibile.

23 Et confirmatur assertio. Quia si Deus re ipsa simul crearet duos Angelos, tunc tam naturalis esset creatio vtriusque Angeli, quam vnius cuiusque illorum; & vnius cuiusque illorum creatio, tam esset naturalis, quam si solus crearetur; non enim maior esse potest ratio, cur creatio vnius potius esset naturalis, quam alterius; nec idcirco in altero, vel vtroque illorum plus minusue, aut quicquam supra, aut præter naturam illorum esset faciendum à Deo. In quem sensum rectè etiam dixit Durandus loco citato, numero quinto. *Quando effectus dependet solum ex vna causa, tota possibilitas vel impossibilitas illius effectus dependet ex conditione & possibilitate cause. Entitas autem Angelorum, & per consequens vnitatis, est pluralitas, immediate & solum dependet à causa prima. Et ideo tota possibilitas vnitatis & pluralitatis Angelorum in vna specie arguenda est ex natura potentie diuinae. Potentia autem diuina se extendit ad omne illud, quod non implicat contradictionem.*

24 Assertio V. Valde etiam probabile est, re ipsa Angelos quosdam solo numero inter se differre. Ita habet communiter Scholasticorum sententia; quam tuentur Alenfis, Albertus, Bonauentura, Scotus, Gabriel, Durandus, Marsilius, Aureolus, & ex recentioribus Gregorius de Valentia, Molina, Suarez locis citatis; nec dissentit Vasquez, etsi rem dubiam & incertam esse pronuntiet. Contrarium tamen sentiunt cum Sancto Thoma, Capreolus, Heruæus, Caietanus, & omnes Thomistæ locis citatis, excepto Ferrariensi loc. cit. dum ait, *Fortasse de factis sunt in vna specie plures; licet nobis causa distinctio illorum non sit manifesta.*

25 Probatur assertio. Tum quia multi SS. Patres aperte ita sentiunt, vt vidimus; neque negant alij. Tum quia supposita possibilitate iam antea probata, conuenientius id erat; non solum ex parte Dei, vt in sua aula haberet plures ministros eiusdem ordinis & conditionis: sed etiam ex parte ipsorum Angelorum, vt haberent singuli plures suæ speciei, cum quibus maiori quadam familiaritate & societate coniuuarentur; imo etiam ex parte vniuersi, ad cuius pulchritudinem maiorem spectat, esse plura in qualibet specie indiuidua, præsertim si ea essent

sempiterna; & per se à Deo intentà, vt de Angelis præsertim electis, dubitare non licet, ex Sancto Thoma 1. p. quæst. 23. articulo 7. Tum quia multi ex Angelis eidem officio in huius vniuersi gubernatione præsumunt, vt videre est in custodia hominum singulorum; item in cælorum motu, & c. quod ordinarie, & per se loquendo, multo sic conuenientius ab eiusdem speciei Angelis. Tum quia verius est, ex corporibus etiam cælestibus quadam solo numero differre, vt dicitur disp. seq. & ex parte etiam agnoscit Suarez cit. cap. 15. num. 19. Tum quia non erat conueniens, vt tot species Angelicæ perirent & damnarentur, quot Angeli ceciderunt: imo magis consentaneum erat bonitati diuinæ, & perfectioni totius chori beatorum, vt ex singulis speciebus aliqui saluarentur. Denique multitudo indiuiduorum eiusdem speciei non repugnat multiplicationi specificæ; poterat igitur Deus non obstante illa identitate specifica quotundam indiuiduorum, nihilominus multiplicare species Angelorum suo arbitratu: idque vt faceret, ad pleniorum diuinæ potentie ac Maiestatis perfectionem pertinebat.

26 Nec verum est, multitudinem indiuiduorum eiusdem speciei, solum esse propter bonum speciei conseruandum; vt videre est non solum in corporibus cælestibus, sed etiam in ipsis hominibus, qui per se ad gloriam magno numero creati & electi sunt, iuxta S. Thomam cit. quæst. 23. a. 7. Ex quibus etiam patet solutio ad rationes in contrarium.

27 Assertio VI. Tamen præcisè determinari nulla ratione possit, quinam, aut quot Angeli solo numero differant; aut quanam etiam, vel quot sint species Angelorum; probabilius tamen videtur, non solum tres Hierarchias, sed etiam ordines ipsos cuiusque hierarchiæ specie inter se differre. Ita docet S. Thomas cit. q. 50. a. 4. & tota eius schola ibidem; idem cum Magistro in 2. dist. 9. frequentius docent alij Theologi, speciatim Richardus a. 2. q. 4. Gabriel quæst. 1. art. 2. Alenfis, Scotus, Durandus, locis cit. Suarez lib. 1. cap. 14.

28 Ratio est. Tum quia hoc significant nonnulli SS. Patres, speciatim Dionysius cap. 5. cœl. hierar. Gregorius Nazianzenus orat. 34. Chrysostomus homil. 2. de Incomprehens. Dei, & Isidorus lib. 1. de sum. bono capite 10. tamen de hac re dubie loquantur idem Gregorius Nazianzenus orat. 40. de sanct. baptis. & Damascenus libro 2. cap. 3. Tum quia alias explicari non ita facile posset, quomodo secundum proportionem naturalis perfectionis, dona gratiæ & gloriæ inter Angelos fuissent distributa; cum sola indiuidualis perfectionis diuersitas in hominibus hac in re non attendatur. Tum quia supposita possibilitate distinctionis specificæ, ad maiorem perfectionem vniuersi spectabat, eam re ipsa inter Angelos existere; nec verò ea distinctio vllis maiori ratione tribuitur, quam qui aliunde tanto inter se intervallo dissidere noscuntur.

29 Assertio VII. Sed & probabilius est, non omnes etiam eiusdem ordinis Angelos esse eiusdem speciei infimæ. Ita cum Sancto Thoma & Thomistarum Schola Henricus quodlib. 7. q. 8. Carthusianus in 2. dist. 9. q. 5. Suarez cit. cap. 14. num. 13. & fauet Richardus in 2. dist. 9. a. 2. quæst. 4. Ratio est.

Quia

Quia cum sint tot species rerum inferiorum, non est verisimile, nouem tantum species in supremo gradu naturæ intelligentis & incorporeæ, multo magis ad perfectionem vniuersi spectante, & à Deo authore vniuersi in primis intento, fuisse productas. Accedit, quod etiam Dionysius cap. 10. cœl. hierarch. in vnoquoque ordine distinxit insuper tres quasi classes Angelorum, nimirum primos, medios, & infimos: quanquam neque ad hunc præcisè numerum contrahenda videtur distinctio specifica Angelorum, vt bene Suarez num. 14. ob dictam superius rationem.

30 Atque ex his colligitur primò, naturam Angeli continere sub se non tantum plures species infimas, sed etiam species plures subalternas, seu genera media, in quibus Angeli eiusdem v.g. hierarchiæ, vel etiam ordinis, immediatè conueniant, & per quæ similitudinè distinguantur ab Angelis alterius hierarchiæ vel ordinis, vt cum Henrico cit. quodlib. 7. q. 8. Alesi 2. p. q. 20. memb. 6. art. 1. Vdalrico libro 4. sum. docet Suarez cap. 14. num. 8. & fauet non nihil S. Thomas q. 108. & quæst. 50. artic. 4. ad 1. item Richardus in 2. dist. 9. art. 2. q. 4. & Marsilius in 2. q. 3. a. 1. & alij cum Magistro in 2. dist. 9. etsi contrarium sentiant Albertus in tract. de quatuor. cœuis 1. p. q. 5. art. 22. & in sum. 2. p. tract. 2. q. 8. item author opusc. 42. apud S. Thomam cap. 5. Durandus in 2. dist. 3. q. 1. & ferè Egidius in 2. dist. 3. quæst. 2. art. 4. ac Bannes 1. p. q. 56. art. 2. dub. 2. Ratio est. Quia vt certa quædam conuenientia sub genere bruti arguit conuenientiam in certo genere seu specie subalterna, puta aquatilis, volatilis, vel terrestris; ita etiam de Angelis probabilis sentitur; cum præsertim compositio ex genere & differentia non sit realis, sed tantum rationis; ideoque faciliè in quouis ente huius compositionis capace multiplicari possit.

31 Colligitur secundò, distinctionem hierarchiarum & ordinem, fundamentaliter quidem esse à natura, eaque ratione etiam ab initio productionis fuisse in Angelis, & nunc permanere in dæmonibus: vt cum S. Thoma cit. q. 108. art. 4. & Alesi in 2. quæst. 20. m. 6. Magistro in 2. dist. 9. communis habet Doctorum sententia: at verò completè & formaliter esse, ex donis gratiæ, tum sanctificantis, tum etiam gratis datæ; per quæ accommodatè, & secundum proportionem ad ipsam naturam cuiusque excellentiam, ad diuersos gradus officiorum, seu ministeriorum diuinitus fuerunt destinati. In quem sensum intelligi possunt quidam Patres hac de re dubiè loquentes. Vt Gregorius Nazianzenus orat. 40. de sanct. bap. vbi dubitat, *verum pro cl. sui ordinisq. ratione splendor ei impertiatur; an potius pro diuina illuminationis modo, hanc vel illam sedem accipiat.* Et Damascenus lib. 2. cap. 3. dicit, *ordines differre in splendore diuino: siue pro splendoris portione sedes vnicuique constituta sit; siue contra pro sedis classisque suæ discrimine splendoris participes sint, alijsque alios ordinis naturæque præstantiam illustrent, &c.* Ea verò destinatio executiuè & in actu secundo primum facta est, finita Angelorum via, incipiente iam statu gloriæ.

32 Neque ea distinctio quoad diuersas eiusmodi dignitates officiorum cessabit post diem iudicij, nisi quoad executionem actualem ministeriorum erga

hoc vniuersum; & fortasse etiam quoad nouas illuminationes & reuelationes, vt docet S. Thomas q. 108. a. 7. Et quamuis ex hominibus prædestinatis assumantur à Deo, vel assumi possint aliqui, ad omnes Angelorum ordines, quoad gradum & statum gratiæ sanctificantis & gloriæ; non tamen vel quoad naturæ dignitatem, vt patet; neque quoad ministeria & officia, quæ Angeli erga Ecclesiã seu vniuersum hoc obeunt, iuxta ea, quæ de hac re docet S. Thomas quæst. 108. art. 8. & pluribus persequitur Suarez cap. 14. à num. 15.

DVBIUM VI.

De multitudine Angelorum; & speciatim de septem Angelis, qui asstare dicuntur coram Deo.

S. Thomas 1. p. q. 50. a. 3.

Sermo est de multitudine numerica Angelorum vniuersi; siue ij similitudinè inter se specie differant; siue non; de qua re actum dubio præcedenti. Ea vero multitudo considerari potest, aut absolute & secundum se; aut comparatè, siue per comparationem ad res alias. De vtroque breuiter agendum.

Assertio I. Numerus certus Angelorum absolute & in particulari definiti nullo modo potest, Ita communis omnium Theologorum cum S. Thoma hic quæst. 50. a. 3. & Magistro in 2. dist. 9. quicquid nonnulli definitè dixerint, esse centum, vel trecenta, aut sexcenta millia millium, vt refertur in notatione quadam marginali apud Egidium in 2. dist. 3. q. 2. a. 2. dub. 3. & quicquid etiam Aristoteles (de quo plura asstert. seq.) dixerit. Ratio est. Quia nullum planè est principium, ex quo vel probabili etiam ratione deducatur definitus eiusmodi Angelorum numerus: cum Angeli neque propter cœlorum motus solum, aut primario creati sint, neque ex Scriptura, aut Patribus, aut alia quauis ratione quicquam definitè colligi possit. Licet enim Scriptura ministeriorum Dei, siue cœlestium Spirituum, & Angelorum numerum aliquem determinatum subinde videatur assignare; tamen sub eo nec malos spiritus comprehendit; nec eundem semper determinatum numerum honorum Spirituum assignat, sed varium; vt vel hinc manifestum sit, numerum certum pro incerto positum fuisse, vt magis patebit asstert. seq.

Assertio II. Est tamen numerus Angelorum planè ingens & secundum æstimationem humanam, quasi innumerus. Ita Theologi omnes locis citatis, contra Aristotelem, lib. 12. Metaph. cap. 7. & 8. vbi docet, Intelligentias solum esse quãdraginta septem, pro numero orbium cœlestium; quam sententiam secutus est etiam Rabbi Moyses, vt refert S. Thomas quæst. 50. art. 3. Sed & Aucenna apud Baconem in 2. d. 1. r. penitus negasse fertur multitudinem Angelorum. Sed patet assertio ex Scriptura ac SS. Patribus; Iob. 2. v. 3. iuxta communem & planam interpretationem de Angelis dicitur: *Nunquid est numerus militum eius?* Daniel 7. v. 10. *Millia millium ministrabant ei, & decies milles centena millia asstebant ei.* Apocal. 5. v. 11. *Et erat numerus eorum milia mil.*

lia millium. Matth. 26. v. 53. Exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum. Quibus locis de Angelis solum bonis sermo est: quibus si mali adijciantur, necessario augebitur numerus.

4 Ex Patribus Sanctus Diouysius cap. 14. cœl. hierarch. cum dixisset, ordines celestium naturarum (nempe Angelorum) à nobis numerari non posse; subiungit: Multi enim sunt beati celestium mentium exercitus, qui infirmum & contractum numerorum corporeorum, quibus utimur, modum superant & transiunt, atque scienter definiuntur à sola earum summa celestique intelligentia, ac scientia. Vbi proinde sermo est de numeris naturalibus siue corporeis, non ex parte rerum numeratarum, sed ex parte hominum numerantium, vt rectè notauit Valquez disputatione 180. capite 2. & benè defendit Suarez lib. 1. cap. 14. cont. Ripam. Eodem modo Angelorum numerum esse quodammodo respectu nostri infinitum, aut innumerabilem, docent Irenæus lib. 2. c. 6. Gregorius Nyssenus lib. de hominis opific. c. 17. Gregorius lib. 17. Moral. c. 9. vel 7. Anselmus in Apocal. 5.

5 Quibus accedit optima ratio S. Thomæ cit. q. 50. art. 3. Ad perfectionem enim rotius vniuersi pertinet, vt quo substantiæ quæque sunt perfectiores, eò maiorim excessu sint à Deo creatæ; siue excessus ille sit secundum magnitudinem corpoream, vt in corporibus celestibus accidit; *quæ incomparabiliter quasi secundum magnitudinem excedunt corpora inferiora & corruptibilia; cum tota sphaera actiuorum & passiuorum, siue corruptibilium corporum, sit aliquid dumtaxat modicum respectu corporum celestium:* siue sit excessus secundum numerum seu multitudinem, loquendo de substantijs incorporeis; quæ eum sint incapaces corporeæ extensionis & magnitudinis, necesse est, vt earum excessus in multitudine cernatur. Cum ergo Angeli sint substantiæ immateriales, quæ toto genere superant res corporeas, rectè colligitur, eas maximo numero esse creatas; ita vt secundum multitudinem excedant substantias materiales quasi incomparabiliter. Quam rationem velut optimam congruentiam contra Durandum rectè defendit Caietanus eod. artic. 3. & Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3.

Sed & Aristotelem in meliorem partem explicant & defendunt Eugubinus lib. 4. perenn. Phil. Suarez disp. Metaph. 35. sec. 1. Valquez disp. 180. c. 1. vt nimirum eo loco solum locutus sit Aristoteles de Intelligentijs motricibus; cum tamen idem Aristoteles lib. 1. de cœlo cap. 9. text. 99. dicat, extra cœlum seu supra verticem illius, esse substantias separatas, beatam vitam degentes.

6 Assertio III. Absolutè maior est Angelorum, etiam bonorum numerus, quam hominum. Ita docent S. Thomas cit. a. 3. Caietanus, & Thomista ibidem, Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3. & ex probabiliori Valquez disp. 180. cap. 3. & Suarez hic lib. 1. cap. 11. et si nihil de hac re definire velit. Molina cit. a. 3. disput. vn. vt reuera res parum certa est; & verò absolutè contrarium tradunt Magister in 2. dist. 11. Durandus in 2. dist. 3. quæst. 4. ad 1. qui putant, maiorem esse numerum hominum, quam Angelorum. Quod etiam necessario sentit Guilielmus Parisiensis, tract. 3. de vniu. part. secundæ partis à capite 64. vbi prolixè nititur probare,

in gloria futurum esse æqualem numerum & hominum, & Angelorum; quod etiam dicit Sanctus Gregorius homil. 34. in Euang. & veluti pro certo supponit Magister loc. cit. Hinc enim necessario sequitur, absolutè maiorem esse hominum, quam Angelorum numerum: siquidem mali Angeli longe pauciores sunt, quam boni; è contrario homines reprobi multo plures quam prædestinati. Si ergo de cætero æqualis erit numerus hominum & Angelorum in gloria, necessario sequitur, absolutè multò maiorem esse numerum hominum quam Angelorum, vt argumentatur etiam Magister loco citato. Huc etiam spectant alij, quos Athanasius in quæstione ad Antiochum quæstione secunda refert sensisse, homines & Angelos futuros esse multitudinè æquales: quod tamen absquæ omni fundamento dicitur.

7 Probaturs assertio, Tum quia Luc. 15. humanum genus vniuersum per Christum reparandum, comparatur tum oui centesimæ, quæ reliquis nonaginta nouem in deserto relictis (per quas SS. Patres communiter Angelos intelligunt) studio pastoris denuò aggreganda sit: tum drachmæ decimæ perdita, quæ magno studio quæsitæ nouem reliquis sit adijcienda; id quod non tantum de multitudine hominum prædestinatorum, sed vniuersim de toto humano genere, omnibusq; adeò hominibus intelligendum: siquidem non solum prædestinati, sed omnes homines vniuersim per Christum redempti, & quantum ex parte Dei est, reparati fuerunt.

8 Quare fuerunt etiam nonnulli, vt refert Athanasius in quæstionibus ad Antiochum q. 2. qui priori parabola inducti dixerunt, Angelorum numerum nonaginta nouem partibus excedere numerum hominum. Id quod etiam indicat Ambrosius lib. 10. in Lucam, ad cap. 15. vbi ait: *Diues Pater, cuius nos centesima partio sumus, habet Angelorum, Archangelorum, aliorumque innumerabiles greges.* Sed hoc non est firmum, vt mox ex subiuncta parabola drachmæ perdita patet; quare non est vis facienda in determinato certii alicuius numeri excessu; sed absolutè in excessu numeri: ita vt hominum multitudo se habeat ad numerum Angelorum, velut vnum ad multa, quibus vnum deest. In quem sensum Augustinus 1. 85. q. 65. ait: *Variari per breuitatem, vel magnitudinem numeri possunt, quibus vnum deest, vt perficiantur.*

9 Ratio pro eadem assertionem petitur, tum ex congruentia Sancti Thomæ pro assertionem præcedenti allata; tum ex alio duplici capite. Primo, quia iuxta veriorem sententiam Sancti Thomæ in 1. distinct. 39. quæst. 2. art. 2. ad 4. absolutè maior est numerus prædestinatorum, quam reprobatorum, vt suo loco dictum: & probabile censet Sanctus Thomas ibidem, plures esse solos Angelos beatos, quam sint omnes damnati simul: Ergo cum incomparabiliter sit maior numerus reprobatorum, quam prædestinatorum hominum; necesse est, vt Angeli sancti incomparabiliter plures sint, quam homines prædestinati, adeoque etiam, vt numerus Angelorum numerum omnium hominum superet. Secundo, quia singuli homines simul viuentes habent suum proprium Angelum: ergo saltem tot sunt Angeli infimi chori, quot homines simul viuentes. Et quia iuxta discursum Sancti Thomæ

verisimile est, tanto magis in vnoquoque ordine multiplicari Angelorum numerum, quanto ordo ipsè altior & præstantior est, sequitur, Angelorum numerum facile, imo plus trigecuplo maiorem esse, quam sit numerus hominum simul viuētium; quòd adiūctis simul malis Angelis, sufficere etiam videri posset, ad hoc, vt absolute sit maior Angelorum, quam hominum numerus.

10 Sed addendum est; quòd vt communiter sentiunt Theologi, verisimilius est, vnum & eundem Angelum, nec diuerso quidem tempore ad custodiam plurimum hominum deputari; sed singulis quibusque hominibus, quouis tempore viuētibus, aut victuris, semper alios & alios Angelos custodes præfici: ne vbi par est personarum conditio, dispar sit, absque causa, onerum quasi partitio. Quo posito, habita ratione aliorum ordinum, Angelorum numerus hominum multitudinem necessario magno intervallo superat.

11 His accedit, quòd B. Brigittæ reuelatum fuit, adeò maiorem esse numerum Angelorum, quam hominum, vt vnique decem possint in custodiam designari, vt refert Dionysius Carthusianus super Dionys. de cœl. Hierarch. cap. 14. & Vasquez citat. disp. 180. cap. 3. qui rectè addit, multum deferendum esse sanctitati, adeoque & reuelationibus B. Brigittæ. Quæ tamen ipsa reuelatio si intelligatur, non de hominibus tantum simul, & eodem tempore viuētibus, sed omnibus absolute, consequenter dicendum erit, aut ex hominibus non totam ruinam Angelorum reparandam (quòd quidem etiam pro incomperito habet Suarez cap. 11. num. 7.) aut quòd verius est, locum Apocal. 12. v. 4. de dracone *trahente secum tertiam partem stellarum*, non loqui de tertia parte Angelorum lapsa; sed potius de tertia parte iustorum sub Antichristi persecutio nem defutura, vt cum Viegā in eum locum rectè Vasquez & Suarez locis citatis. Quamquam etiam si de casu Angelorum sermo esset, non tamen foret necesse, præcisè ac definitè tertiā partem intelligi; sed indefinitè magnā partem, vt ostendit Viegas ibidem.

12 Ex quo etiam satisfit alteri cuidam obiectioni; cum ex eodem loco Apocal. deducitur, hoc ipso, quòd Angelorum lapsorum numerus non nisi triplo sit minor, quam bonorum Angelorum; & verò reproborum hominum, facile decuplo sit maior numerus; quam prædestinatorum; neque tamen hominum prædestinatorum, minor sit numerus, quam Angelorum malorum; adeoque non nisi triplo minor, quam Angelorum bonorum; consequens esse, vt maior absolute sit hominum, quam Angelorum numerus. Respondetur enim ex dictis, locum citatum Apocal. non intelligi præcisè de tertia parte Angelorum lapsa; quo posito, ruit tota argumentatio, vt bene Vasquez & Suarez locis citatis.

13 Assertio IV. Probabile est etiam, numerum Angelorum superare numerum omnium specierum, quæ in substantijs corporeis & materialibus cernuntur, imò etiam numerum omnium perfectorum indiuiduorum substantiæ corporeæ, saltem eorum, quæ simul existunt, & per se ac ipsa quòdammodo rerum natura exigente, inter se diuisa & distincta sunt. Hæc est sententia S. Thomæ quæst. 50. art. 3.

vbi concludit, vt vidimus, *quod substantia immateriales excedunt secundum multitudinem substantias materiales quasi incomparabiliter.*

14 Quam doctrinam quidam sic accipiunt, vt existiment, etiam procedere de numero omnium omnino indiuiduorum corporalium, simul aut successiue existentium, etiam arenarum maris, aut granorum milij, siue papaueris, &c. quòd tanten videtur incredibile, vt bene censent Molina & Suarez, ac Thomistæ recentiores communiter locis citatis. Alij in quibus Lincioniensis in cap. 14. Dionysij, id asserunt de numero omnium indiuiduorum corporalium, simul in vnoquoque tempore existentium: quòd tamen itidem ad numerum areæ maris, & granorum milij, ac similibus relatum, nimis multum est. Alij, in quibus Bannes ibidem, nimium restringunt, vt nec intelligatur quidem de omnibus planenaturis specificis, sed de illis duntaxat, quæ sunt partes primariæ vniuersi: quòd nimis parum est, vt bene Suarez; cum præter Angelos, qui præsentibus singulis rerum speciebus, sint alij innumeri præfides & custodes Provinciarum, Ciuitatum, hominum; præter alios superiorum ordinum innumeros, qui per se ipsos hæc inferiora non administrant, vt dictum dub. præced. & magis patebit quæst. 6. Quare etiam Gregorius de Valentia quæst. 1. punct. 3. certum esse pronunciat, maiorem esse multitudinem Angelorum, quam rerum omnium corporalium, saltem secundum speciem.

15 Communis igitur & vera interpretatio S. Thomæ est, vt dictum illud in primis intelligatur de omnibus omnino speciebus rerum corporearum, vt docent Caietanus & Thomistæ recentiores communiter eodem art. 3. Molina ibidem, Ferrariensis libro 2. cont. gent. cap. 2. Gregorius de Valentia cit. quæst. 1. punct. 3. Vasquez loc. cit. Suarez cap. 11. num. 14. Eodemque modo interpretari seipsum videtur S. Thomas lib. 2. cont. gent. cap. 92. vbi ratione quarta vniuersalem doctrinam, de tota multitudine rerum materialium, definitè accommodat ad species rerum materialium: sicut etiam quæst. 6. de potent. art. 6. ratione 1. solum concludit, *quod substantia incorporea omnem multitudinem specierum materialium transcendunt.* Ratio patebit ex altera parte assertionis.

16 Quæ sumitur ex eodem S. Thomæ tum cit. q. 50. artic. 3. vbi absolute de multitudine rerum materialium loquitur. Quo modo etiam eadem 1. part. q. 112. art. 4. ad 2. cum iuxta sensum primæ partis assertionis dixisset, *naturæ incorporeas superare naturas corporeas*, subiungit: *Nec hoc pro tanto dicitur, quòd tantus solum sit Angelorum numerus, sed multo maior: quia omnem materialem multitudinem excedit.*

17 In quem fere sensum etiam Suarez cit. cap. 11. num. 16. ait, credibile esse, numerum Angelorum excedere numerum etiam indiuiduorum corporalium, saltem eorum, quæ non omnino per accidens, nimirum per solam diuisionem quantitatis continuæ, in rebus homogeneis, vt sunt elementa, mixtaque omnia non viuētia, multiplicantur. Vbi loquitur etiam de omnibus successiue existentibus, exceptis tamē indiuiduis speciebus humanæ, propter animarum nobilitatem & permanentiam; siquidem, vt vidimus, quidam existimant, solum etiam hominum.

num numerum aut æqualem, aut maiorem esse numero Angelorum. Sed tum propter hanc ipsam causam, ne fiat exceptio eius speciei, cum qua vel maxime debet comparari; tum ut comparatio fiat intra latitudinem rerum simul existentium; siquidem mundus ex sola duratione aut successione indiuiduorum vndiquaque corruptibilium non acquirit maiorem perfectionem; sed perfectio eius constat & desumitur ex perfectione rerum simul coexistentium; idcirco conuenientius existimauimus, eam assertionis partem restringere ad omnia & sola indiuidua perfecta simul existentia, quæ per se, & ipsa quodammodo natura rerum positante, inter se diuisa ac distincta existunt; ut est multitudo omnium hominum simul viuentium; omnium item brutorum & bestiarum, seu animalium irrationalium; omnium arborum & plantarum, omnium vniuersium seu gemmarum, &c. simul existentium; non autem omnium animalium rationalium, quæ ad finem vsque mundi existunt; nec omnium seminum seu granorum milij; aut papaueris; siue etiam fructuum; quia hæc non sunt indiuidua perfecta substantiæ; sed imperfecta; nec omnium arenarum, aut lapidum; quæ sola discontinuatione continui quasi per accidens multiplicantur.

18 Quo sensu vtraque pars assertionis probatur: tum quia iuxta Sanctos Patres, numerus Angelorum est quodammodo infinitus & innumerabilis; tum quia hoc postulat proportionata perfectio vniuersi, & analogia substantiarum, ex quibus vniuersum constat, inter se comparatarum; ut assertionem secundam in ratione Sancti Thomæ reuolimus. Denique hoc modo facile defenditur, & maiorem esse numerum Angelorum, quam hominum simul vel successiue existentium; quod alias, si multitudo Angelorum solum compararetur cum multitudine specierum rerum materialium, difficulter posset defendi: siquidem verisimile est, maiorem absolutè omnium hominum, quam omnium specierum materialium numerum esse.

19 Cæterum contra totam hanc doctrinam, quantam multitudinem Angelorum, præsertim superioris alicuius hierarchiæ constituimus, obijci potest, quod in scriptura septem tantum Angelorum fit mentio, qui, ut apparet, ex suo ordinario munere perpetuo coram Deo assistant, & nihilominus tamen extraordinariè saltem aliquando à Deo ad alia ministeria obeunda dimittantur. Ita enim Tob. 12. v. 15. loquitur Raphael: *Ego sum raphael Angelus, vnus ex septem, qui astamus ante Dominum.* Et Apoc. 1. v. 4. *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.* Et ibidem cap. 8. v. 2. *Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei: & data sunt illis septem tubæ.* Et cap. 15. v. 1. *Et vidi aliud signum in calice, magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem nouissimas.* Et cap. 16. v. 1. *Et audiui vocem magnam de templo, dicentem septem Angelis; Ite & effundite septem phialas iræ Dei in terram.* Et cap. 17. versu 1. *Et venit vnus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ.*

20 Respondeo, de septem his Angelis, qui & quales sint, vtrum tantum sint septem; aut cur omni-

no sint, vel dicatur septem, rem plane incertam esse; & nihilominus in omni sententia illud certum, quod ad præses instituti attinet, quales quales, & ex quocunque demum ordine vel hierarchia sint septem illi Angeli, præter eos adhuc esse alios innumeros, eiusdem hierarchiæ & ordinis, si quidem illi definitè numero septenario circumscriptantur, ut patebit ex varia explicatione eius septenarij. Primum enim sunt nonnulli, qui existimant non designari præcisè ea appellatione numerum septenarium, sed hoc nomine iuxta phrasin Scripturæ, significari vniuersitatem, ut vniuersim docet Sanctus Gregorius homil. 25. in Euang. & libro primo Moral. capite sexto vel vndecimo. Sed cum tam signanter, præcisè, ac toties septenarij huius numeri in Scriptura fiat mentio, verius est, eum numerum definitè aliquo modo intelligendum, ut docet Ribera & Viegas citat. Apocal. 1. Vasquez disputatione 180. capite primo, Suarez hic libro sexto capite decimo, numero 31. Quod dudum etiam docuit Clemens Alexandrinus libro 6. Strom. vbi ait: *Septem quidem sunt, quorum est maxima potentia, primogeniti (sive præcipui) Angelorum Principes.*

Secundo dici potest, voculam *septem* definitè accipi, si non ex parte ipsius rei denominatæ, puta ipsorum Angelorum; certè tamen ex parte eius rei, quæ quadam allusione connotatur, & à qua sumitur denominatio. Quod rursum variè explicari potest. Vno modo ita, ut quia in Persica olim Monarchia siue regimine, septem præcipui Consularij seu Magnates Regi proximi celebrari solebant, ut patet Esdræ 1. cap. 7. versu 14. & libro 3. cap. 8. v. 12. & Esther 1. versu 10. ideo etiam quadam allusione seu imitatione, præcipui quidam Angelorum Deo assistentium, à numero septenario denominentur; etiam si re ipsa non sint præcisè septem, sed multo plures. Perinde ac si Magnates Rempublicæ, aliquam regentes imitatione quadam Reipublicæ Romanorum dicantur Septem uiri, ac Trium uiri; etiam si re ipsa plures aut pauciores essent. Refert hanc sententiam inter alias etiam Serrarius in cap. 12. Iob. à q. 7.

Sed nec hoc probatur. Primum enim constitutos à Deo ad imitationem regiminis Persici fuisse septem eiusmodi Angelos, dici nequaquam potest: cum designatio & distributio illa Angelorum utique sit prior, regimine & Monarchia Persicæ. Allusione verò quadam ita solum appellatos non esse, ex eo probatur, quia tempore Tobie, nondum existerat Persarum Monarchia; Assyrijs eo tempore imperantibus, ut ex primo cap. Tob. colligitur. Tempore vero S. Ioannis ea iam desierat. Romanis dudum imperantibus: & valde mirum esset, si à Regimine Persarum pro tempore parum celebri, nec vel ad Iudæos, vel ad Christianos magnopere attinente, quadam imitatione seu allusione, ea denominatio fuisset desumpta. Maiori ratione denominatio illa à S. Ioanne desumpta dici posset à Septem uiris Romanis: sed quia & hoc loco Tobie accommodari nullo modo potest; & parum etiam aptè congruit locis illis S. Ioannis; quando quidem Septem uirum Romanorum officium non erat assistere Regi, siue Cæsari: ideo nec hoc probari potest.

Alio modo explicari id posset, per consignificationem septem distinctorum numerorum, quibus in

terra obeundis seu procurandis totidem, aut plures etiam Angeli diuina ordinatione sint destinati: siue quod nimirum illi septem peculiaria attributa Dei; quæ in gubernatione diuina in primis elucescunt, vario operationum seu ministeriorum genere singulariter orbi demonstrât, vti quidem eorum gesta & nomina ex parte præ se ferunt; siquidem Michael, hoc est, (*Quis vt Deus*) infinitam Maiestatem Dei, in debellando diabolo, & protegenda Ecclesia; Gabriel (*Fortitudo Dei*) diuinam potentiam in Mysterio Incarnationis ostendendam; Raphael (*Medicina Dei*) bonitatem & beneficentiam seu misericordiam Dei erga afflictos, & nomine, & actis suis aptè representantur. Et similia dici possent de alijs, nisi eorum nomina essent incognita, vt dicemus. Siue quia septem virtutibus præcipuis, tribus scilicet Theologicis, & quatuor Cardinalibus, inter homines promouendis specialem nauant operam. Et vtraque hæc explicatio refertur etiam à Serrario, nec displicet: præsertim quia faciliè ambæ coniungi possunt.

23 Tertiò dici posset, eo septenario designari determinatè septem Angelos, qui septem diuersis ac præcipuis plagis, seu partibus totius mundi regendis præ sint. Sed nec hoc rectè defendi potest. Quia si trium istorum, è septem, officia & acta, nobis ex Scriptura, & sensu Ecclesiæ cognita, expendimus, faciliè deprehendemus, eiusmodi distributionem partium diuersarum mundi in illos non quadrare. Nam & Michael honoratur vt Princeps Synagoge, & Ecclesiæ vbius gentium constitutæ, vt colligitur ex Daniel. 10. & officio Angelorum. Idem Michael vna cum Gabriele in eadem Babylonia Daniele de futuris edocebat. Daniel. 8. 9. 10. Rursum Gabriel & in Babylonia Daniels cap. 8. & in Iudæa B. Virginii aderat, Raphael in Assyria non toti Regno aut Prouinciæ præerat; sed paucis priuatis hominibus opem laturus mittebatur. Ergo ex diuersitate locorum seu partium mundi, quibus Angeli illi præ sint, non potest sumi hæc denominatio aut distinctio numeri septenarij.

24 Quarto Vasquez cit. disput. 80. cap. 1. cum alijs nonnullis recentioribus septem hos Angelos iuxta Apocal. 1. & 8. dicit, esse septem Angelos, qui veluti Principes vniuersæ terræ præfecti sint; & qui, cum ipsis sit cura vniuersi orbis demandata, nihilominus semper ante Deum assistant, & faciem illius intueantur. *Hos ergo septem Spiritus*, inquit Vasquez, *curam habentes vniuersi orbis se vidisse Ioannes testatur, Apocal. 8. illis verbis, Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei. Eorundem facit mentionem cap. 15. 16. 17. Denique cap. 1. de istis ait, Et à septem Spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.* Sed & hæc sententia difficultatem habet, non solum quod, vt inquit Suarez, in Scriptura non inuenitur, vocatos esse Principes, nec illis esse curam orbis demandatam; sed simpliciter esse septem Spiritus, *missos in omnem terram*, Apocal. 8. quodque ex cap. 15. & 16. potius colligitur, illos tantum esse ministrantes, & exequentes ea, quæ illis præcipiuntur; sed etiam quia Raphaelis functio non attinebat ad curam vniuersalem orbis terrarum. Accedit quod communiter creditur Sanctus Michael esse præses ordinarius to-

tius Ecclesiæ Christianæ: hoc si ita est, quid præfeturæ relinquatur alijs?

25 Quinto igitur Suarez cit. lib. 6. cap. 10. numer. 33. ait: *Si in re adeò obscura coniectare licet, forte in ordine Angelorum, qui ad custodiam hominum communiter deputantur, sunt aliqui septem, qui nunquam destinantur ad custodiendam peculiarem personam, sed expediti sunt & liberi à certo ministerio, vt ad extraordinaria negotia illi ordini proportionata mittantur: Et ita ordinarium munus eorum solum esse assidere, & præses esse, vt mittantur, & exequantur, quicquid eis iniunctum fuerit.* Sed quia obijci poterat, Michaellem esse vnum ex superiori Angelorum ordine, subiungit ibidem Suarez, *fortasse in quolibet ordine ministrantium Angelorum esse septem eiusmodi Angelos, ad id officij destinatos; quod colligit etiam ex Apocal. 15. & 16. Nam septem Angeli habentes phialas, destinati videntur à septem Angelis, quibus septem tubæ datæ sunt.*

26 Sed nec hæc explicatio satisfacit: quia Sanctus Michael, qui communiter solet primus inter septem numerari, non videtur destinatus ad extraordinaria negotia; siquidem creditur esse ordinarius Ecclesiæ præses & custos, vt dictum. Nisi quis velit dicere, per Michaellem non significari vnum tantum Angelum, sed esse nomen pluribus impostum, iuxta varias actiones & ministeria, ex quibus tale nomen sumptum est, vt colligi videtur ex Hieronymo in cap. 18. Daniel & refert Magister in 2. dist. 10. & ex Instituto defendit Abulensis Iud. 13. q. 35. Quo posito, dici posset, esse quidem etiam Michaellem aliquem ex illis septem, sed non eum, qui est ordinarius præses Ecclesiæ; siquidem etiam Scriptura nusquam de Michaelle asserit, esse vnum ex illis septem, qui astant coram Deo.

27 Equidem existimo, rem hanc omnem planè incertam esse; & malim dicere, eo numero septenario designari inter Angelos septem officiorum seu officialium genera, vt circa secundam sententiam dictum in fine est; eademque non in vno aliquo solum ordine, sed in quolibet ordine ministrantium Angelorum, iuxta proprium cuiusque gradum, reperiri; siue functiones ex eo officio obeundæ sint ordinariæ, siuæ extraordinariæ. Tum quia incredibile videtur, Angelos eiusmodi solum ac præcisè septem esse. Tum quia hac ratione facilius conciliantur ea, quæ de septem his Angelis, partim in Scriptura referuntur, partim Ecclesiæ autoritate traduntur. Sed vt dictum res incerta est. Hoc solum addo, nomina eorum, præterquam erium, videlicet *Michaelis, Gabrielis, Raphaelis*, (fortè etiam *Urielis*, quod legitur libro 4. Eldæ capite 4. & 6. & à quibusdam Sanctis est receptum) apocrypha esse, iuxta sententiam Bonifacij, & decretum Concilij Romani, ac Pontificis Zachariæ, apud Serrarium citato capite duodecimo Tobie quæstione vndecima; duodecima, decima quarta, & Abulensem in capite decimum tertium. Iud. quæst. 35. quamuis & cætera quoque in quibusdam Ecclesijs, vt in Reuelationibus nomine Beati Amadei legantur, atque insuper defendantur ab Antonio Duca in proprio loco.

QVÆSTIO II.

De loco, & motu locali Angelorum.

S. Thomas I. p. q. 52. & 53.

Absoluetur hac quæstio octo dubitationibus. I. An, & quomodo generatim Angelus sit in loco extrinseco. II. An habeat etiam aliquod vbi intrinsecum, & quale; & an etiam necessarium sit in loco. III. Per quidnam formaliter sit in loco. IV. Vtrum Angelus simul possit esse in pluribus locis; an potius necessario sit in vno tantum loco, & quidem sibi adequato, certone modo figurato. V. Vtrum plures Angeli simul esse possint in eodem loco etiam adequato. VI. An & quæ ratione generatim Angelus possit moveri localiter; & quidnam motus localis ei superaddat; aliquidne intrinsecum, an solam denominationem extrinsecam. VII. Vtrum Angelus possit moveri ab extremo ad extremum, seu quod idem est, ad locum distantem, sine transiitu per medium. VIII. De velocitate motus Angelici: & speciatim an & quæ ratione Angelus moveri possit in instanti; maxime ad locum distantem.

DUBIVM I

An, & quo modo generatim Angelus sit in loco extrinseco.

S. Thom. I. p. q. 52. a. 1.

Recte Sanct. Thomas, post naturam Angeli explicatam quæst. 50. & 51. mox q. 52. & 53. aggredditur tractationem de loco, motuque locali eiusdem, etiam ante tractationem de intellectu & voluntate Angeli, quia magis generalis, magisque necessaria rerum creaturarum proprietas seu affectio est, esse in loco, & moveri posse localiter, quam velle aut intelligere. Quod vero ad præsens dubium spectat, vocatur locus extrinsecus, corpus aliquid, seu corporeus locus, cum quo Angelus per distantiam simul est in eodem spatio: & præcipua quæstio est, vtrum Angelus sit in loco vere ac proprie. De intrinseco vero vbi, quod idem circa existentiam in loco considerari potest, agetur dubio sequenti.

Assertio I. Angelus potest esse, & est aliquo modo in loco. Ita communis & certa Theologorum sententia, cum Magistro in 1. distinct. 37. & lib. 2. dist. 2. & cum S. Thoma hic quæst. 52. artic. 1. & in 1. dist. 37. quæst. 3. artic. 1. vbi in contrarium refert Philosophos, qui dixerunt, *Intelligentias vel Angelos nullo modo esse in loco. Hæc autem opinio*, inquit Sanct. Thomas ibidem, *hæretica est*. Constat enim ex scriptura passim, Angelos in loco existere, & ex eo moveri, ut dicemus. Refertur huc potest illud. Apoc. 12. v. 8. *Neque locus inuentus est eorum amplius in celo*. Et si iuxta veriore explanationem Augustini homil. 9. in Apocal. item Bedæ, Anselmi, glossæ ordinariæ, & S. Thomæ ad litteram, eo loco non describitur bellum inter Angelos bonos & malos, sed inter draconem & Ecclesiam; ita ut per locum intelligatur potestas in homines iuxta illud Eph. 4. v. 27. *Nolite loca dare diabolo*. Ratio est. Quia omne quod est, & ubique non est, sed hoc vniuerso continetur, definitur aliquo loco, ut pluribus dicitur assert. 7. Explicatione proinde & limitatione indiget, quod Boetius lib. de heb-

dom. apud S. Thomam hic cit. artic. 1. relatus, dixit, *Communem animi conceptionem apud sapientes esse, incorporalia in locum non esse*: nimirum in loco physico, iuxta assert. 4.

Assertio II. Angelus vere, & non solum abusive est in loco. Ita ex communi & certa assertit Vasquez disputat. 187. cap. 1. vbi cum retulisset quorundam sententiam, Angelos vere & proprio loco corporeo secundum substantiam præsentem nunquam esse, sed abusive, quod suo tempore quosdam sensisse, testatur Mirandulanus Apolog. 1. de descens. animi. Christi ad inferos, & plane etiam re ipsa sensit Hieronimus tractat. de motu Angeli quæst. 1. artic. 1. & alii apud Durandum in 1. dist. 17. quæst. 1. num. 22. qui dixerunt, Angelum esse tantum in loco, eo modo, quo causa dicitur esse in effectu: subiungit Vasquez, *Cæterum Catholica sententia est, Angelos posse vere esse in loco secundum suam substantiam præsentem; & oppositum affirmat, hæreticum esse S. Thomam in 1. dist. 37. quæst. 1. artic. 1.* Ita Vasquez; qui pro eadem doctrina allegat omnes cæteros Scholasticos. Ratio est. Tum quia si Angeli non vere, sed solum abusive sunt in loco, etiam non vere, sed solum abusive mouebuntur loco: quod est absurdum.

Neque vel Augustinus, vel Sanctus Thomas vtpiam dixerunt, Angelos solum esse abusive in loco; sed ille quidem hoc asseruit de Deo in lib. 83. qq. q. 20. De Angelis vero libro 8. Genes. ad lit. capite vigesimo sexto ait: *Deum mouere creaturas corporales per tempus, & locum, spirituales autem per tempus, &c.* quasi non etiam moueantur per locum: sed intelligit comparatè, locum mensurantem locatum, ut in corporibus accidit.

Sanctus Thomas vero in 1. sent. loco citato ad 1. ita loquitur: *Dicendum, quod locus est nomen mensuræ, unde esse in loco proprie significatur, ut esse in mensura;*

Et sic nulli rei in corpore convenit in loco esse, scilicet ut in loco: sed tamen alicui rei corporee convenit esse in loco, non ut in loco, sed sicut operans in operato, vel sicut forma in materia. Unde etiam Angelus localis dicitur non nisi secundum quid, in quantum scilicet habet aliquid simile rei locali, ut scilicet determinetur ad hunc locum potius, quam ad illud. Et itidem ad 2. ait: quod esse in loco, ut in loco, non convenit Angelo, nisi per accidens, in quantum scilicet corpus assumptum, vel corpus cui per operationem applicatur, in loco est. Et ad 4. Non reputet, inquit, inconveniens, quod Angelus sine loco esse possit, & non in loco, quando nullam operationem circa locum habet: nec est inconveniens, ut tunc nunquam, vel in nullo loco esse dicatur. Ita S. Thomas.

7 Quæ quidem fateor durius dicta esse, sed existimo tamen, S. Thomam in 1. parte citat. quæstion. 52. artic. 1. tacita quadam retractatione modum loquendi emendasse. Si quidem ibidem absolute pronunciat, Dicendum, quod Angelo convenit esse in loco. Et rursum: Per applicationem, inquit, virtutis Angelicæ ad aliquem locum qualitercumque, dicitur Angelus esse in loco corporeo. Et quamvis ibidem quoque asserat, æquivoce dici Angelum esse in loco, & corpus; non tamen negat, utriusque suo modo id vere convenire: sicut etiam substantia & accidens est ens æquivoce, (secundum analogiam) & tamen intermixtum; vere est ens. Porro Caietanus quæstion. 52. art. 1. ait quidem, Angelos non esse proprie in celo Empyreæ, (quia in eo scilicet nihil ad extra operantur) sed abusive & metaphorice; verum non negat intermixtum, alibi vere esse in loco. Cætera quæ obijci possunt, solum probant, Angelum non esse in loco physico, seu Aristotelico, qui corporis naturalis proprius est, ut mox dicitur assert. 4.

8 Assertio III. Cum addito recte dici potest, Angelum existentem in hoc universo proprie esse in loco extrinseco, & non tantum improprie; loquendo nimirum de loco late, prout dicit substantiam aliquam corpoream, in qua Angelus simul existat, seu cui Angelus secundum substantiam intime præsens sit. Colligitur ex Vasquez loc. cit. dum contra quosdam defendit, Angelum vere esse in loco, & non abusive, seu ut ipsos loquentes retulerat, non improprie tantum. Si enim improprie solum in loco diceretur esse, abusive tantum in loco esset. Eodem sensu Suarez hic lib. 4. cap. 1. num. 2. ait: simpliciter dicendum esse, si per esse in loco tantum significetur esse realiter præsentem & indistantem ab aliquo loco, etiam corporeo, sic omnino dicendum esse, Angelos posse esse in loco. Et infra num. 5. ait: Quia verba illa, secundum communem Ecclesiæ usum, à scripturis desumptum, hæc habent significationem, quando de Angelis dicunt, esse alicubi, ideo assertio posita simpliciter vera & Catholica est. Et cap. 2. num. 13. docet, Vbi Angelicum esse sub eodem genere uniuoco, cum Vbi corporeo; ac simul exemplo etiam temporis, aliorumque nominum probat, ea quamvis primo ad res corporeas significandas fuerint imposita, proprie tamen etiam de incorporeis dici: sicut etiam Sanctus Thomas 1. p. quæst. 67. artic. 1. ait: nomen luci proprie in spiritualibus dicitur.

9 Vnde sumitur ratio. Quia proprie esse in loco, generatim loquendo, recte dici potest, quod secundum suam substantiam ita est præsens siue indistans

ab aliquo loco, ut non sit simul ubique; siue locus sit physicus, & strictè acceptus, siue latè. Imo quamvis locus solum improprie dicitur esse, tamen in eo proprie esse dici posset Angelus, per eandem indistantiam seu præsentiam substantiæ suæ: sicut aures proprie dici possunt esse in celo aereo; hoc est, in aère, etiã aër improprie solum celum dicitur: nimirum ut vocula proprie appellet, esse in, non autem ipsum locum, &c. Et confirmatur. Nemo enim facile negat, corpus gloriosum in caelis existens, proprie esse in loco; & tamen non est in loco Aristotelico; quia non est in superficie corporis, sed penetratiue in ipso corpore. Contrarium tamen cum nonnullis asserit Gregorius de Valentia, hic quæstione tertia punct. 3. sed plus non probat, quam Angelos non esse in loco commensuratiue, seu in loco physico, ab Aristotele 4. Physic. definitio; & fortè etiam, non esse in loco proprie simpliciter & absolute loquendo, uti etiam Sanctus Thomas in primum sententiarum loquentem vidimus.

Assertio IV. Rectè tamen etiam dicitur, Angelum, respectu corporis, esse in loco extrinseco solum æquivoce, siue analogicè. Ita Sanctus Thomas citat. prim. sent. & hic quæstione quinquagesima secunda articulo primo, & videtur communis. Ratio est. Tum quia sicut corpori solido, & ipsi superficiæ nihil est commune uniuoco, ita etiam ratio loci extrinseci & corporei, solum analogicè communis videtur loco Angelico, & loco naturali seu physico corporum. Tum quia esse in loco, corporis, & Angeli, plurimum inter se differunt. 1. Quia corpus commensuratur & coextenditur loco, non Angelus. 2. Corpus habet situm in loco, non Angelus. 3. Corpus naturale, continetur à loco etiam proprio, ratione superficiæ ambientis; Angelus autem seu substantia incorporea virtute contingens rem corpoream, continet ipse, & (proprie) non continetur ab ea: sicut anima est in corpore, ut continens, & non ut contenta, inquit Sanctus Thomas loco citato. Quod tamen ex parte ad modum loquendi pertinet; quia loquendo de loco communi, non malè dici potest, Angelum eo loco, puta celo, vel aère, &c. contineri; quia reuera locus hic excedit præsentiam Angeli; ut etiam loquitur Alensis infra citandus. 4. Locus naturalis corporis ad se quasi trahit & conseruat corpus; non locus Angeli Angelum. 5. Proinde corpus saltem corruptibile dependet quodammodo à loco, saltem ratione influxus cælestis, qui in vacuo cessaret; Angelus per se nullo modo dependet à loco, sicut nec supremum cælum.

Ex quibus differentiis, quod ad ipsam rationem loci attinet, prima, secunda, & tertia videtur magis formalis; quia in loco magis proprie est illud, quod commensuratur, continetur, & ambitur loco; quam illud, quod quasi penetratiue & per intimam coexistentiam est in altero: quo fit, ut etiam corpus beati in caelis existens minis proprie sit in loco, saltem adæquato & proprio; non enim est in superficie ambiente, ut dictum. Eodemque sensu Damascenus libro primo de fide capite decimo septimo dixit, Angelum intellectualem modo adesse loco, in quo esse dicitur.

dicitur: quia nimirum modo indiuisibili est in loco totus in toto, & totus in qualibet parte, vt bene Vasquez disput. 187. num. 5.

12 **A**ssertio V. Angelus non est vbique, sed quisque proprio & certo loco definitur; ac proinde est in loco non quidem circumscriptiue, sed definitiue. Hęc assertio est communis, & certa contra Durandum in 1. dist. 37. part. 2. q. 1. & 2. qui vt bene expendit etiam Suarez hic lib. 4. c. 1. n. 9. planè significat, Angelum simul esse substantialiter (etiãsi Durandus illam presentiam vocet ordinis) vbicunq; operari potest, siue simul, siue successiue; adeoque in omnibus corporibus vniuersi, quamuis illa porro semper multiplicarentur. Vnde etiã q. 2. colligit, Angelum proprie non moueri localiter; ita vt transferatur de loco ad locum; quia non est in loco circumscriptiue, neque definitiue; sed simul est in omni loco, in quo esse potest. Quæ sententia, vt ait Suarez n. 12. sine dubio est plus quam temeraria, & communiter erronea iudicatur.

13 **R**atiõ est. Tum quia Scriptura soli Deo immensitatem & omnipresentiam tribuit, vt suo loco dictum. Tum quia eadem Scriptura, & SS. Patres passim dicunt, Angelos moueri localiter; & vno loco deserto, esse in alio, vt dicitur dubio quinto. Tum quia idem conuincit ratio: Vis enim existendi in loco sequitur perfectionem essendi; ac proinde nulla creatura potest esse immensa, adeoque nec omniprensens in locis multiplicatis in infinitum, nisi infinita; etsi nescio quare Sanctus Thomas 1. sent. loco citato, hanc rationem videatur habuisse pro infirma.

14 **H**inc autem colligitur posterior pars assertionis; quia esse circumscriptiue in loco, est commensuratum loco; ita vt totum locatum toti loco, & pars parti respondeat. Definitiue autem esse in loco, est ita esse in aliquo loco; vt simul non sit vbique, aut alibi; etiãsi res locata interim loco non coextendarur, quia non est quanta. Neque vllius momenti sunt rationes Durandi in contrarium allatæ.

15 **D**icuntur tamẽ etiam aliquando Angeli loco circumscripti, vt loquuntur Damascenus 2. de fid. capite 3; Athanasius epist. ad Serap. Theodoretus q. 3. in Genes. Gregorius 1. Moral. capite 27. & homil. 34. in Euang. Sed non alio sensu, nisi quia certo loco definiuntur & limitantur; vt ex communi rectè Vasquez cit. disputatione 187. capite 1. Auverro & qua ratione Angelo necessariõ conueniat esse in loco extrinseco, dicitur dubio seq. assert. 6.

DUBIUM II.

Vtrum Angelus habeat etiam aliquod vbi intrinsecum, & quale, & an etiam necessariõ.

S. Thomas 1. p. q. 52. a. 1.

1 **A**ssertio I. Angelus existens in loco, habet etiam intrinsecum vbi, seu intrinsecum modum presentiam, substantiam ipsius Angeli immediatè afficientem, & ex natura rei ab ea distinctum; sine quo existere in loco non potest. Ita ex instituto docent

& probant Molina hic q. 52. a. 1. disp. vii. memb. 5. Suarez Metaph. disp. 51. sect. 3. & 4. & hic lib. 4. c. 2. & sequitur Albertinus tom. 2. predic. Quant. coroll. 15. dub. 1. 3. & 4. vbi citat etiam Scotum in 2. dist. 2. q. 6. Basilem eadem dist. q. 3. a. 2. Richardum in 7. distinct. 37. art. 2. quæst. 1. nec immeritõ, vt dicemus. Eandem assertionem ex recentioribus sequuntur Pesantius & Malonius, quos citat Suarez cit. cap. 2. num. 4.

2 **E**x antiquioribus autem Theologis, tamen res hæc ex instituto ab eis non fuit disputata, idem significat Richardus in 1. dist. 37. a. 1. quæst. 1. vbi ait, *Formalis applicatio Angeli ad locum est simulitas sua cum loco, vel cum re existente in loco.* Item Henricus quodlib. 2. quæst. 9. dum docet, existentiam Angeli in loco non esse operationem in corpore, nec passionem Angeli à corpore, nec esse nudam substantiam Angeli. Item Alensis 2. part. quæst. 32. memb. 1. dum concludit, posse dici, Angelum non esse in loco, nisi quia est presentis loco; sine dependentia ab ipso; licet antea hac de re obscure fuerit locutus, vt bene expendit Suarez hic lib. 4. cap. 2. n. 16. Fauent etiam Bonauentura in 2. dist. 2. part. 2. art. 2. quæst. 1. Scotus dist. 2. q. 6. Gabriel q. 2. a. 2. Ariminenis q. 2. art. 2. Marsilius in 2. q. 2. a. 2. quatenus aiunt, Angelos esse in loco per suam substantiam; nempe tanquam per fundamentum & subiectum eius rationis, per quam Angelus formaliter est in loco.

3 **C**ontrarium tamen sentit Vasquez disp. 188. capite 7. qui negat eiusmodi vbi Angelicum; in ipsa Angeli substantia inherens; ratus, Angelum non posse per se immediatè esse in loco; sed solum per aliquem modum vniõis realis ad corpus, cui per indistantiam coniungitur; ratione cuius modi dicitur Angelus esse in loco, itemque realiter presentis vel absens, siue distans esse ab aliquo loco vel corpore, vt dub. 3. dicitur & refellitur. Aduersarij etiam huic assertioni videntur illi, qui docent, Angelum solum esse presentem loco per actionem transeuntem, aut applicationem potentiam ad illam; aut alium modum voluntariũ Angelo: qui proinde etiam sentiunt, Angelũ posse esse nullibi presentem, vt dicemus.

4 **P**robatur vero assertio eõmuni ratione, qua idem, seruata proportione, probatur de corporibus, Quia Angelum v. g. esse in hoc, vel illo loco, est effectus aliquis realis positius in rerum natura, ad quem est motus, & qui per motum acquiritur; nec sequitur ex sola existentia talium rerum, puta ipsius loci, & Angeli: Ergo est aliquid reale illis superadditum. Consequentiã probatur. Quia non potest esse, nec intelligi nouus aliquis effectus realis, sine noua forma, vel modo reali: qua ratione etiam de vniõne animæ cum corpore, deque mysterijs Incarnationis & Eucharistiæ Theologi communiter philosophantur; cum illud principium in omni materia, sic per se & ex terminis necessarium, vt bene Suarez hic cit. cap. 2. num. 5. & agnoscit etiam Vasquez loco cit. qui propterea facit, Angelum non esse in loco extrinseco, quin præter ipsum locum, & actionem transeuntem, sit in ipso Angelo aliquis intrinsecus modus accidentalis, & ex natura rei ab eius substantia distinctus, tamen postea hunc modum aliter explicet, vt dictum. Et confirmatur. Quia motus localis Angeli, non minus quam corporum, est

aliquid reale & intrinsecum Angelo: Ergo habet terminum realem intrinsecum, qui per ipsum acquiratur, & cum quo identificetur: sed non potest fingi alius, quam Vbi illud, seu modus presentie localis. Ergo, &c.

5 Hoc verò Vbi immediatè ac realiter afficere ipsam substantiam Angeli, contra Vasquez & Thomistas assert. 4. referendos, ex eo probatur. Quia Angelus subiectivè per suammet entitatem substantiæ, immediatè est præsens seu indistans in hoc vel illo loco seu spatio; neque indiget ad hoc vel operatione aliqua, vel vilo modo coniunctionis realis cum corpore, ratione cuius illi conveniat esse in loco, seu præsentem esse alicubi, vt dicitur dub. 3.

6 Assertio II. Vbi hoc Angelicum est modus quidam accidentalis ipsius Angeli, qui refertur ad prædicamentum Vbi. Ita Suarez, & alij citati pro assertione prima. Et quidem esse modum accidentalem, adeoque accidens, ex eo patet, quod in particulari ac in sensu distributivo potest ab essentia & substantia Angeli separari. Non esse verò quantitatem, aut vllum accidens materiale, patet ex eo, quia est in subiecto planè spirituali, cum quo identificatur. Non esse qualitatem, ex eo probatur; quia hic modus per se motu acquiritur, velut terminus eius intrinsecus; quod nulli qualitati convenire potest; aliàs enim motus localis esset alteratio. Nec potest esse sola ac mera relatio presentie; etsi ita locutus videatur Scotus loco citato. Tum quia nec ad relationem per se est motus. Tum quia relatio presentie necessariò requirit & supponit fundamentum; quod aliud esse non potest, quam modus ille absolutus, in substantia Angeli existens, quem vocamus intrinsecum eius Vbi. Qui proinde ad prædicamentum Vbi refertur. Et verò putant Molina hic quæst. 53. articulo 1. & Suarez cit. disput. Metaph. 51. sec. 4. & rursum hic libro 4. capite 2. num. 13. Vbi hoc Angelicum, habere cum Vbi corporeo sufficientem proportionem & convenientiam, vt ab vtroque communis conceptus vniuocus abstrahi possit, quo simul in eodem prædicamento ponantur: quod non displicet. Nihilominus enim, hoc etiam concessio, stat assertio 4. dubio primo ex Sancto Thoma proposita; quia aliud est locus extrinsecus; aliud Vbi intrinsecum, in qualicumque demum loco: siquidem hoc absolute etiam sine omni loco extrinsecò esse potest, vt dicemus. Neque Scotus dum eam relationem vocat, intelligit meram relationem, quam nos prædicamentalem dicimus; sed relationem transcendentalem, quam ipse alias extrinsecus aduenientem solet dicere; qui proinde à nostra sententia re ipsa non discrepat.

7 Assertio III. Vbi hoc intrinsecum Angeli per se non dependet à loco seu corpore extrinsecò; neque ad illum adeò transcendentalem habet relationem; sed ad spatium, vel quasi spatium, in quo Angelus constituitur. Ita Molina loco cit. Suarez lib. 4. cap. 8. Albertinus & alij loc. cit. qui hunc modum agnoscunt; tamen Vasquez de suo illo modo, per quem Angelum putat esse in loco, oppositum asserat, vt dicitur dubio sequenti. Ratio sumitur ex dictis. Tum quia Angelus quoad suam existentiam à loco extrinsecò nullo modo dependet;

cum tamen hoc modo carere vndiquaque non possit, vt dicitur. Tum quia vbi intrinsecum immotum & inuariatum existit, quamdiu Angelus localiter non mouetur, manente scilicet eadem distantia ad fixas partes mundi, etiam si corpus, seu locus extrinsecus materialiter mutetur; iuxta communem Philosophiam, & sensum. Nec obstat, quod spatium illud, vt sic, non est aliquid positium reale; imò respectu Angeli, vt apparet, nec proprium quidem spatium, intra terminos videlicet reales interceptum. Si quidem relatio transcendentalis esse potest ad terminum etiam non realem; vt scientia ad priuonem vel negationem cognitam; potentia operatiua ad obiectum non existens. Præterquam quod presentia, quoque, seu vbi Angelicum, habet aliquam extensionem in ordine ad spatium; cuius proinde terminis ipsum quasi spatium intercipitur, vt dicemus. An vero eiusmodi relationes transcendentales sint veræ relationes reales, & secundum Esse; an potius secundum dici, hoc secundum nostrum modum concipiendi tantum, communis est difficultas omnibus eiusmodi relationibus transcendentibus; quam non est huius loci discutere: etsi nos ex communiori philosophia supponimus, eandem esse relationes reales.

8 Assertio IV. Idem vbi est immediatum fundamentum relationis realis presentie vel distantie eiusdem Angeli, à locis siue corporibus, à quibus per suam substantiam indistans vel distans est Angelus. Ita Suarez cit. 3. part. tom. 3. disp. 47. & 48. & hic lib. 4. c. 8. & consentiunt alij, qui eundem presentie modum agnoscunt; qui que simul fatentur, non solum corpus, sed etiam Angelum, per suam existentiam in loco habere, secundum entitatem substantie suæ, realem relationem presentie vel distantie ad corpora, quibus adest, vel à quibus abest: tamen si Capreolus, Ferrariensis, & Caietanus existiment, non esse in substantia Angeli, etiam quando est in loco, relationem aliquam presentie vel distantie ad corpora, quibus adest, vel à quibus abest: tamen si hoc est presentia ipsiusmet substantie Angeli ad locum, sed solum indistantiam negatiuè. Quod etiam sentit Vasquez cit. c. 7. dum negat, Angelum per se, & secundum suam substantiam immediatè, posse realiter distare, vel presentem esse alicui, siue corpori, siue alteri Angelo, siue loco, absque modo vnionis realis cum corpore in quo est, de quo dub. seq.

9 Ratio assertionis est. Quia simile Vbi, in corporibus est fundamentum eiusmodi relationis presentie vel distantie, neque hæc relatio realis magis repugnat substantie Angeli, quam ipsum Vbi, ex quo oritur, vt pluribus dicitur dub. seq. vbi contrariam objectionem Vasquez, & aliorum dissoluemus. Neque ab hac conclusione dissentit Molina l. c. dum profundameter eiusmodi relationum assignat, ipsam substantiam Angeli; pro ratione autem fundandi actionem, qua Angelus tali vel tali loco constitutus est. Intelligi enim id debet de substantia Angeli affecta illo modo presentie, quem ibidem aperte agnoscit & tradit, vt dictum. Quod ipsum etiam indicauit Gregorius de Valentia q. 3. punct. 2. dum ait, earundem relationum fundamentum esse substantiam Angeli, cum negatione distantie.

10 Assertio V. Modus ille presentie, seu vbi Angelicum.

licum, etsi sit spiritualis, adeoque indiuisibilis ex parte subiecti, in ordine tamen ad locum seu spatium, in quo Angelus est, aliquo modo est diuisibilis, & constans ex pluribus partibus entitatibus, ex quibus quasi integratur, & constituitur, atque per spatium seu locum extensum quasi continuatur, & coextenditur, sine vlla ipsius Angeli coextensione. Hanc assertionem late defendit & explicat Suarez Metaph. disputat. 51. num. 36. & disp. 30. num. 49. 50. 51. & in 3. part. tom. 3. disp. 48. sect. 1. & hic lib. 4. cap. 17. & sequuntur multi recentiores, vt ex Vasquez fatetur Albertinus infra; etsi non solum repugnet Vasquez, qui suum etiam illum, quem in Angelo alicubi existentem, constituit modum vnionis realis cum corpore locante, solum dicit esse virtualiter extensum, sed etiam Albertinus citat. tom. 2. Prædicam. Quantit. quæst. seu coroll. 5. dubit. 5. qui itidem docet, Vbi illud Angelic. m., quod vna cum Molina & Suarez asseruerat antea, solum esse virtualiter diuisibile & extensum, formaliter autem plane indiuisibile, non solum in ordine ad subiectum, sed etiam in ordine ad locum seu spatium.

11 Sed probatur assertio primo. Quia pars aliqua huius Vbi potest amitti, vel etiam acquiri, manente reliqua. Vt cum Angelus existens in loco sibi adæquato, suo arbitratu, vt potest, minorem locum seu spatium occupat, vel eum existens in loco inæquato, maiorem locum seu spatium occupat. Sitenim V. G. Angelus existens in loco quadripalmari, & contrahat se ad duos palmos, tunc ergo quando præsentia Angeli definit esse in duobus palmis; aut pars tantum aliqua ipsius vbi, quæ nempe duobus palmis respondebat, definit; aut nihil ipsius Vbi definit; sed manet totum vbi indiuisibile, sicut erat antea, aut totum vbi indiuisibile definit; & producit aliud de nouo adæquatum duobus palmis: non enim datur quartum. Si primum dicatur, habetur in re. Secundum dici non potest. Quia si totum vbi maneret, tum Angelus esset in eodem loco adæquato, in quo erat antea: si quidem effectus quasi formalis & immediatus ipsius Vbi, est actualis, vt ita dicam vbiificatio; quæ cum nunc sit diuersa à præcedenti, impossibile est, vt Vbi sit plane idem & immutatum. Tertium etiam dici non potest; tum quia per se incredibile est, cessante Vbi ipsius Angeli, in parte solum aliqua loci, eo ipso cessare & definere totum Vbi, etiam in ea parte loci, in qua adhuc Angelus permanet. Tum quia inde sequeretur, si Angelus se contrahat successiue, futurum, supposita communi Philosophia, vt tunc corrumpantur & producantur infinita Vbi indiuisibilia, vnum immediate post aliud, quod plane est absurdum; si quidem inde etiam ulterius sequeretur, futura esse infinita instantia immedia, quandoquidem vnumquodque eiusmodi Vbi habet durationem suam intrinsecam indiuisibilem, nec vllum est assignare tempus vel instans, in quo non acquiratur nouum Vbi.

12 Secundo, simile argumentum fieri potest de motu Angeli continuo. Potest enim Angelus moueri motu continuo, vt supponimus. Ergo vel successiue acquirat Vbi extensum in ordine ad locum; vel in quolibet instanti temporis totum Vbi simul

amittit, & aliud nouum Vbi acquirat: Sed hoc fieri non potest, nisi infinita vbi, per infinita instantia sibi immediate succedentia, acquirantur. Si enim vel in vno instanti non acquiratur nouum Vbi priori corrupto; Ergo aliquantillo tempore intermedio non erit motus, sed quies; imo cum non sit maior, aut alia ratio de vno instanti intermedio, quam de alio; si in vno instanti intermedio non acquiratur nouum Vbi indiuisibile & adæquatum toti Angelo, in nullo acquiratur: vnde sequitur, nullum penitus nouum vbi eo motu ab Angelo posse acquiri. Quia cum vbi hoc Angelicum actu sit plane indiuisibile, fieri nullo modo potest, vt successiue vel in tempore acquiratur; sic enim alia pars post aliam acquireretur: Ergo fatendum est, in motu continuo Angeli successiue acquiri & amitti, aut Vbi extensum in ordine ad locum; aut infinita vbi totalia, adæquata & indiuisibilia, acinter se plane distincta ac diuersa: quod est absurdum.

13 Ad hoc vtrumque argumentum respondet, Albertinus loc. citat. concedendo, quod in motu continuo Angeli infinita indiuisibilia Vbi producantur & corrumpantur. Sed inde, inquit, nullum sequitur absurdum: eo quod hoc Vbi Angelicum, sicut est formaliter indiuisibile, & virtualiter diuisibile in ordine ad locum, habeat etiam suam durationem proportionatam, formaliter scilicet indiuisibilem, & virtualiter diuisibilem; ita vt quodlibet vbi duret per aliquod tempus indeterminatum, sicut duraret pars extensa ipsius vbi, si daretur vbi extensum. Sed hæc responsio minime satisfacit; tum quia admittit in rebus successiue infinitum actu; idque actu etiam ac reipsa successiue per transitum: quod est impossibile, vt suo loco dictum. Tum quia implicat contradictionem, vt si motus, aut extensio localis Angeli sit continua, idem plane Vbi vilo tempore etiam indeterminato permaneat; cum in quolibet non solum tempore, sed etiam instanti temporis, acquiratur aliquod nouum Vbi: si enim hoc non fieret; iam aliquo tempore intermedio esset quies, ac proinde motus non esset continuus, quod est contra hypothesin.

14 Tertio. Sicut se habet vnio spiritualis animæ rationalis ad corpus, ita se habet Vbi Angelicum ad locum, vt communiter concedunt etiam oppositæ sententiæ auctores: sed vnio hæc, licet in se & ex parte subiecti siue animæ spiritualis sit, tamen in ordine ad corpus est diuisibilis: quia cum brachium V. G. homini abscinditur, pars huius vnionis, cum ipso brachio, destruitur: reliqua autem vnio cum reliquo corpore permanet. Item cum homo per augmentationem siue diminutionem etiam continuam crescit aut decrescit, non continuo tota vndiquaque noua & indiuisibilis vnio cum toto corpore producit, vel amittitur; sed pars post partem: alioquin aut continua esse non poterit ea mutatio, contra communem Philosophiam; aut sequeretur, infinitas eiusmodi vniones per infinita instantia sibi immediate succedentia fuisse productas; quod plane est absurdum, ex dictis. Idem argumentum fieri potest de simili vnione vel præsentia corporis Christi cum speciebus.

15 Ad hoc argumentum Respondet Albertinus loc. citat. hæc duo exempla, nihil probare. *Dicitur enim, inquit, quod quando anima desinit informare (v. nam partem corporis); vel quando corpus Christi desinit esse in aliqua parte hostiæ, tunc totum vbi corrumpitur, & producit aliud de nouo. Sed hoc plane videtur incredibile, vt dictum.*

16 Contra nostram vero sententiam obiicitur, quod in ipsis terminis videatur implicare, vt res spiritualis sit extensa in ordine ad locum, præsertim si ex parte subiecti non sit extensa; cum vnaquæque forma det effectum & rationem suam formalem suo subiecto, quam habet. Respondetur, id non esse impossibile; quod ostenditur variis exemplis. Tum quia spirituali qualitati non repugnat compositio & diuisibilitas secundum intentionem; imo nec secundum extensionem (in habitibus) in ordine ad obiecta. Tum quia non repugnat vnioni animæ in ordine ad corpus, vt dictum. Tum quia si Angelus esset in pluribus locis discretis in adæquatis, vt absoluta saltem DEI potentia fieri posse nemo negauerit, haberet sane in eodem subiecto indiuisibili plura eiusmodi vbi partialia re ipsa distincta: sicut etiam corpus Christi in diuersis locis, sub diuersis speciebus existens, habet plane diuersa eiusmodi vbi partialia: Ergo non repugnant etiam in eodem subiecto plura eiusmodi partialia vbi in ordine ad diuersas partes loci seu spatii. Nihilominus enim vbi hoc suam rationem formalem, quam habet, etiam communicabit subiecto; non quidem faciendò, vt illud in seipso etiam immediate sit extensum, in ordine ad locum; hoc enim proprium est quantitatis præstare: sed vt habeat vbi extensum, in ordine ad locum; cum tamen ipsum subiectum, secundum entitatem suam, indiuisibiliter sit totum non minus sub qualibet parte huius vbi, quam in qualibet parte loci seu spatii.

17 Assertio VI. Angelus existens in hoc vniuerso, necessario est in loco, etiam extrinseco & corporeo: nec vero vsquam, aut vilo modo existere potest absque illo intrinseco modo præsentis seu vbi localis. Primam partem tradunt Alensis 2. part. quæstione 3. mem. 1. vbi dicit, Angelum necessario *intra locum aliquem corporeum contineri.* Idem sentit Durandus citat. quæstione secunda, & aperte hic Molina loc. citat. Suarez libro quarto, capit. tertio, numero tertio, & capit. sexto, numero 14. & Albertinus tom. 2. Præd. Quant. coroll. quinto, dubio primo, & videtur communis; tamen contrarium, vt vidimus, asserant Sanctus Thomas in 1. sent. loc. citat. & cum eo nonnulli Thomistæ alii, qui docent, Angelum esse in loco per solam operationem transeuntem, vt dicemus dubio sequenti. & præter hos etiam Vasquez disputat. 188. cap. septimo. Probat & declaratur assertio. Quia Angelus est in loco extrinseco, per ipsam intimam præsentiam, seu instantiam substantiæ suæ ab eo loco, ex dictis: at vero supposita lege Dei ordinaria, & conditione præsentis vniuersi, Angelus in hoc vniuerso existens, necessario est per suam substantiam indistans, adeoque præsens alicui loco extrinseco & corporeo; siquidem vacuum nullum in hoc vniuerso datur; nec est vllum spatium sine corpore; Ergo vbi vbi existat Angelus, in hoc vni-

uerso, necessario est in aliquo loco corporeo extrinseco.

18 Addit Alensis, & consentit Suarez capite secundo. numero decimo, nec posse quidem Angelum, secundum ordinariam Dei legem, extra vniuersum hunc mundum se constituere; etsi sua natura posset, nisi ordo vniuersi à Deo constitutus, siuelex Dei extrinseca obstaret; de quo dubito; quia sicut Angelus natura sua non potest discontinuare inter se corpora; constituendo vacuum; ita etiam forte non potest se, aut aliquid aliud, per naturæ vires, extra totum vniuersum in nihilò, vt ita dicam; constituere; propter eam, quam vniuersum ipsum, omnesque eius partes sua quasi natura postulant, vnionem & conjunctionem.

19 Secundam partem tradunt Molina, Suarez, Albertinus loc. citat. & indicat Alensis loc. citat. & fauent alii eius modi assertores, contra Vasquez, qui putat, Angelum posse suo arbitratu se absolueri ab omni modo præsentis localis, non tantum in particulari, sed etiam vniuersi, vt dicemus, & ex instituto refellemus dub. sequenti. Ratio assertionis breuiter est. Quia sicut existere absque duratione, aut durationis momento, nihil potest; nec motus esse sine tempore; ita existere substantia creata non potest nisi alicubi, seu cum habitudine ad locum, seu loci spatium, cui aliquo modo adæquetur; multo minus esse alicubi potest, nisi per vbi; seu modum illum intrinsecum ad vbi spectantem. Tum quia vbi illud, ex dictis, non dependet à loco extrinseco; potest enim esse & permanere idem vbi, etiam mutato, imò penitus sublato loco extrinseco; modo ipsum mobile sit immotum: Ergo siue Angelus sit, vel constituatur intra hoc vniuersum, siue extra, vt reuera esse potest, vbi que tamen eodem modo habebit suum illud vbi intrinsecum. Plura Suarez hic capit. octauo, num. 1.

Idem indicant Aristoteles 4. Physic. capit. 1. vbi sentit, ea quæ sunt, esse alicubi. Et Tullius Tull. 1. air; *Id quod est, nusquam esse non potest.* Et Hilarius capit. quinto in Matth. dicit, *Omne quod creatum est, alicubi esse;* vt bene Molina loc. citat. Nec obstat, quod Angelus suo arbitratu desereret, potest hoc vel illud vbi; sæpe enim accidens aliquod particulare in indiuiduo à subiecto potest separari, non tamen vniuersum; vt hæc vel illa figura à quantitate; non tamen omnis figura; hæc vel illa intensio à qualitate, non tamen omnis. &c. hic vel ille locus à corpore, non tamen omnis.

Obiicit contra traditam hæc tunc doctrinam. Sicut se habet res ad *Quando*, seu durationem, & esse in tempore, ita etiam ad *vbi*, seu esse in loco; sed neque duratio, saltem permanens, neque esse in tempore, dicit modum intrinsecum à parte rei distinctum ab ipsa existentia rei; Ergo neque *vbi* est modus intrinsecus à parte rei distinctus ab existentia rei. Maior probatur. Quia duo illa prædicamenta *vbi* & *Quando* ab Aristotele & Philosophis inter se quasi ex æquo condistinguuntur; & Esse in tempore, & Esse in loco, simili modo & ratione de re prædicari videntur. Minor de duratione à parte rei non distincta ab existentia rei videtur communior in Philosophia sententia; quam speciatim tradunt Ockam in 2. quæstione, 10. Gabriel in 2. dist. 2.

quæst. 1. art. 1. Suarez Metaph. tom. 2. disputat. 50. sec. 1. num. 5. & significant Scotus in 2. d. 2. quæst. 1. Bassolis quæst. 1. art. 3. Capreolus q. 2. art. 1. & 3. & Soncinnasibidem.

Respondeo primo, minorem non esse certam. Primo enim fatendum est, saltem durationem rei successivam, scilicet motum & tempus intrinsecum, esse aliquid à parte rei distinctum ab ipsa existentia rei permanentis, quæ mutatur aut tempore mensuratur, puta motum & durationem nutritionis, augmentationis, ab ipsa existentia animalis quod nutritur & augetur. Secundo valde probabile est, ipsam etiam durationem permanentem cuiusque rei, ab ipsa re seu existentia rei, à parte rei, seu ex natura rei esse distinctam. Ita docent Richardus in 2. distin. 2. q. 1. a. 1. Mairon q. 2. Argentina quæstion. 1. articu. 1. quos sequuntur Conimbricenses lib. 4. Physic. cap. 14. quæst. 2. artic. 2.

Ratio est. I. Existentia rei esse potest sine duratione; ut si res in instanti per primum sui esse incipiat, & simul in eodem instanti per vitimum sui esse desinat, ut fieri posse, contra Ariminensem, alibi diximus, & concedit etiam Suarez tom. 1. Metaph. disput. 19. sec. 9. num. 8. II. Vtraque habet conceptum primo intentionalem, plane diversum, quorum unus non est alius, nec includit alium: quia ratio existentie solum in eo consistit, ut res sit extra suas causas; duratio vero moram & perseverantiam eiusdem existentie significat. III. Sicut hoc vel illud Vbi est separabile à re, non tamen omne Vbi; ita etiam hæc vel illa, tanta vel tanta duratio est separabilis à re & existentia rei: esto duratio uniuersim non esset separabilis ab existentia rei. IV. Existentia & duratio sine æternitate Dei distinguuntur inter se, virtute, ut suo loco dictum: Ergo existentia & duratio rei creatæ inter se distinguuntur à parte rei. V. Si tempus non distingueretur à parte rei ab existentia, tunc non posset poni in prædicamento; siquidem existentia per se in prædicamento non ponitur.

Nec obstat, quod creatio & conseruatio rei à parte rei non distinguantur; cum tamen creatio tendat formaliter in existentiam rei; conseruatio autem in eiusdem rei durationem. Respondetur enim negando eam esse rationem creationis & conseruationis. Vtraque enim formaliter tendit in existentiam rei, hoc solum discrimine, quod creatio cum nouitate essendi, conseruatio sine nouitate essendi; quæ sola connotatione extrinseca differunt. Dices. Existere in unico solū instanti, non est aliquid à parte rei distinctum ab existentia. Ergo nec duratio. Respondetur negando consequentiam, quia duratio dicit modum existentie, rei existentis superuenientem; non autem sola existentia per unicum instant.

Quia tamen etiam opposita sententia probabilis est, & multis forte magis probatur; responderi potest secundo, discrimen esse inter Vbi & durationem. Nam Vbi per se est terminus motus localis distincti ab ea mutatione, quæ res producitur: duratio vero non est per se terminus alicuius eiusmodi motus; ac proinde ratio nulla est, cur hæc ab existentia à parte rei distingui dicatur. Deinde duratio solum dicit, perseverantiam & permanentiam ipsius existentie: permanentia verò rei prioris, ut sic, non dicit aliquam mutationem eius rei; sed potius constantem & im-

mutatum statum seu conditionem: acquirere autem hunc vel illum locum, cum idem sit, quod moueri localiter, dicit intrinsecam mutationem rei existentis superuenientem. Nec obstat, quod res in prima sui creatione vel productione est in loco & acquirit locum absque mutatione locali. Nihilominus enim, quia id ipsum esse in loco, ex se & sua natura potest esse terminus motus localis rei existentis superuenientis, satis patet, id esse aliquid à parte rei ab ipsa existentia distinctum. Adfert quidem Suarez tom. 2. Metaph. disput. 50. sect. 2. num. 19. alias rationes discriminis inter Vbi & durationem rei: sed quæ parum solidæ videntur.

DVBIVM III.

Per quidnam formaliter Angelus sit in loco; seu quæ sit Angelorum ratio existendi in loco.

S. Thom. 1. p. q. 52. a. 7.

Corpora in loco circumscriptiuo formaliter esse per quantitatem, omnes consentiunt; sed per quidnam Angelus, seu substantia alia incorporea, ut anima rationalis, cum sit quantitatis experta, formaliter, proprie & immediate sit in loco, valde controuertitur inter Theologos. Et referuntur hæc de re septem vel octo sententiae, ut fere referunt etiam Gregorius de Valentia quæstione tertia, pun. 2. Vasquez disp. 188 & Suarez hic lib. 4. à cap. quarto, tametsi forte re ipsa non omnes dissentiant, ut dicemus.

Prima sententia est, Angelum esse in loco, per qualitatem, seu proprietatem quandam diuinitus ei superadditam. Pro hac communiter refertur Aletensis 2. part. quæstion. 32. mem. 1. Sed quem, etsi obscurius locutum, Suarez tamen capit. secundum, numero decimo, benigniore sensu explicat, ut per proprietatem illam (non enim vocat qualitatem) solum intellexerit, extrinsecam Dei legem, qua fit, ut Angelus semper aliquo corpore contineatur, ut dub. præced. assert. 6. dictum.

Secunda sententia est, Angelum formaliter esse in loco per operationem transeuntem. Ita docent Egidius in prim. distinct. 37. 2. part. articulo primo quæstione prima. Ferrariensis 3. contigent. cap. 68. & plane videtur olim fuisse sententia Sancti Thomæ in 1. distin. 37. quæstion. tertia, ut retulimus dubio primo, assertionem secunda; siquidem ibidem etiam asserit, Angelum nullibi fore, si nusquam operetur ad extra: quod ita etiam docent citati; referentes etiam pro eadem sententia Sancti Thomæ hic quæst. 52. art. 1. sed immerito, ut dicemus.

Tertia sententia est, Angelum formaliter esse in loco, aut per operationem transeuntem, aut per aliquid instar operationis, seu actiue, seu passiuæ, dum nempe Angelus præest loco, eumque conseruat, aut tuetur &c. Ita docuit Sanctus Thomas quodlib. prim. articulo quarto, & sequitur Capreolus in 2. distinct. 2. quæstione 1. articu. 1. conclus. prim. qui ex Sancti Thomæ ibidem.

ita hanc rem explicat: Dico autem operationem communiter, secundum quod Angelus se habet ad corpus contentum in loco, per modum presidentis, aut ministrantis, aut aliquo modo agentis, aut patientis. Idem docet Piquis Mitandulanus in Apolog. quaestione prima.

5 Quarta sententia est, esse formaliter in loco, per applicationem virtutis qualemcunque ad operandum operatione transeunte. Ita loquitur Sanctus Thomashic quaestione, 52. articulo primo, & præter Caietanum ibidem, ac recentiores Thomistas, sequitur etiam Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 16. numero 9. qui id explicat de applicatione virtutis saltem potentiali. Idem docent Argentina in 1. distinct. 37. quaestione. 1. & 2. & Goffredus quodlib. 8. quaestione. 13. apud Scotum infra. Requirit autem ea applicatio virtutis secundum Caietanum, notitiam practicam de aliquo operabili.

6 Quinta sententia est, Angelum immediate per suam substantiam esse in loco; seu communi & vniuersali, vt docet Durandus in prima distinct. 37. part. 2. quaestione prima, iuxta dicta dub. præcedent. assert. 5. seu proprio & determinato; vt docent Bonauentura in 1. distinct. 37. articulo primo quaestione prim. & in 2. distinct. 2. part. 2. artic. 2. quaestione prima. Scotus in 2. distinct. 2. quaestione sexta. Gabriel distinct. 2. quaestione secunda, articulo secundo. Ariminenis quaest. 2. artic. 2. Marfilus in 2. q. 2. art. 1.

Sexta sententia est, Angelum omnibus his modis posterioribus quatuor esse in loco, diuersa tamen ratione, iuxta ea, quæ inferius dicentur. Ita Gregorius de Valentia hic citat, quaestione tertia. pun. 2.

7 Septima sententia est, Angelum nulla ratione ex prædictis esse in loco; sed modo aliquo absoluto, addito substantiæ Angeli, & ex voluntate ipsius pendente, vt pro libito possit eo penitus carere: quo nempe ipse Angelus realiter coniungatur alicui corpori, ratione cuius ipse secundario in loco sit, quique diuersus sit ab ipso modo propinquitatis secundum locum, seu præsentia localis; & proinde inuariatus maneat, etiam si varietur distantia Angeli à fixis partibus mundi. Ita Vasquez citat, disputat. 188. capit. 7. qui putat, idem indicare Henricum, quodlib. 2. quaest. 9. dum confutat aliorum sententiam dixit, Angelum non posse esse in loco nuda sua substantia. Sed quod dictum melius iuxta sequentem sententiam intelligitur.

8 Est igitur octaua sententia, Angelum formaliter esse in loco per vbi seu modum intrinsecum, dub. præced. explicatum, & in ipsa substantia Angeli immediate inhaerentem, qui moto Angelo etiam ipse mutetur & desinat, alio tamen succedente. Ita Suarez in Metaph. disputat. 40. & hic libro quarto cap. 7.

Vt autem nostram de hac re sententiam explicemus; proponemus prius aliquot assertiones negatiuas aliquibus ex relatis sententiis oppositas, deinde alius subsequenti conclusionibus, præmissa aliqua notatione, veriore sententiam breuiter declarabimus & confirmabimus.

9 Assertio I. Angelus non est in loco, per aliquam

qualitatem, vel proprietatem, præter aut supra naturam ipsi, seu corpori in quo est, à Deo communicatam. Ita communis & certa sententia Doctorum, contra primam superius relatum. Ratio est manifesta. Quia Angelus naturaliter acquirit & mutat locum. Quare etiam oppositam Alensensententiam eo modo intellectam Suarez capit. secundo, numero decimo, valde absurdam & intelligibilem iudicat, sed qui simul, vt dictum, Alensem in meliorem sensum interpretatur.

10 Assertio II. Angelus etiam non est in loco, per solam operationem transeuntem, seu virtutem operatiuam ad extra, eiusue applicationem ad operandum. Ita contra secundam, tertiam, & quartam sententiam, omnes auctores pro quinta, sexta, septima, & octaua sententia relati. Probatur. Quia etiam si Angelus nihil operetur ad extra, nec statuat operari; imo per impossibile nec possit quicquam operari, erit tamen in loco, dummodo suam retineat entitatem & substantiam, per quam indistans seu præsens sit alicui loco, seu corpori ipsius vniuersi. Quod adeo certum habuisse ferunt Doctores Parisenses, referente Henrico, loc. citat. Molina quaestione. 52. articulo primo. & Vasquez disputat. 188. cap. sexto, vt contrariam sententiam vocant errorem. Accedit quod ita anima etiam Christi olim apud inferos, & animæ beatorum nunc in cælis vere existunt, vbi tamen ad extra forte nihil, aut non semper operantur: eas vero abusive solum & metaphoricè in cælis esse, vt de Angelis in celo Empyreo existentibus, dixit Caietanus, plane absurdum videtur, ne dicam periculosum.

11 Assertio III. Angelus etiam proprie & formaliter non est in loco, per modum absolutum, à modo præsentia Angeli in loco distinctum; quo Angelus corpori alicui realiter coniungatur, quique idem ac inuariatus maneat, etiam si varietur distantia Angeli, à fixis partibus mundi. Ita contra septimam sententiam Vasquezii, ceteri auctores omnes, & ex instituto Suarez hic lib. 4. cap. 6. Probatur. I. Quia etiam si Angelus nulli corpori reali vnione, coniungatur, erit nihilominus suam entitatem & substantiam præsens seu indistans ab aliquo corpore, in quo est, adeoque in loco. II. Quia modus ille, quo Angelus coniungitur cum corpore vel mobili, habet se sicut modus, quo corpus aliquod coniungitur vasi vel vesti; qui certe talis non est, vt eius ratione corpus sit in loco. III. Ex opposita sententia sequitur, Angelum realiter mutari, quoties mutato corpore, cui erat coniunctus, alterum ibi succedit, etiam si distantia à polis fixis non varietur: quod plane est absurdum, cum sit independens à corpore, vt bene etiam Suarez capit. octauo numero quinto. IV. Impossibile est, vt distantia Angeli seu corporis, cui vnitus secundum substantiam est Angelus, variata, non varietur modus ille, quo Angelus formaliter est in loco; sicut fieri non potest, vt mutato loci spatio, non mutetur vbi locale corporis. Ratio est. Quia id, per quod formaliter Angelus est in loco, est quasi forma quadam ipsi Angelo essendi in loco; ita vt esse in loco sit formalis effectus eius quasi formæ: sed impossibile est effectum formalem variari, non variata forma; Ergo etiam impossibile est, vt Angelus seu corpus illud cui per indistan-

distantiam coniunctus est, moueatur loco, seu mutet substantiam ad fixas partes mundi, adeoque ut in alio sit loco, & modus ille per quem est in loco, sit inuariatus. Quod si quis dicat, Angelum non mutare locum, etiam si corpus, cui per substantiam suam præsens & coniunctus manet, mutet locum, certe hoc ipso dicitur rem impossibilem, & quæ intelligi nullo modo potest; ut bene etiam Suarez libro quarto, cap. nono, numero quinto, præsertim cum concedatur, Angelum eo casu mutare distantiam à fixis partibus mundi. V. Denique hæc sententia loquitur de loco Angeli, velut de vase mobili; quod iuxta Aristotelem tamen & Philosophos, 4. Physic. vtiq; differt à loco; qui ut sic immobilis esse debet. Omitto quod multis Suarez citat. capit. sexto disserit, hunc modum vnionis realis cum corpore, neque esse necessarium, neque secundum naturas rerum, aut ordinariam Dei potentiam possibilem. &c.

12 His præmissis, ut vera sententia etiam affirmate explicetur, animaduertendum est, iuxta ea, quæ docent etiam Molina hic quaest. 52. articulo primo, disputat. vnic. & Suarez 3. part. tom. 3. disput. 47. & 48. cum quaeritur, per quidnam res aliqua sit in loco, posse vel inquiri ipsam causam formalem, seu rationem, qua formaliter res est in loco; qualis quidem in corporibus ex recepta Philosophia, est modus quidam realis, intrinsecus rei locatæ, pertinens ad Prædicamentum Vbi, qui mutatur, quoties res loco mouetur; & est fundamentum relationis propinquitatis seu præsentia: vel propriam & immediatam causam subiectiuam, ac materialem, seu id, quod est immediate susceptiuum illius formæ; cuique adeo per se primo conuenit esse in loco; quæ si de loco circumscriptiuo corporum loquamur, est quantitas. Vel denique etiam inquiri potest id, quod est causa extrinseca, ut aliquid sit in loco; siue sit causa effectiua, qualis solet esse generans corpus in tali loco; aut ipsum corpus sese ad talem locum mouens, in eoque constituens; siue sit causa finalis; quæ cum corpus ab extrinseco mouetur, est operatio, vel quies in eodem loco. Quo posito, eodem modo, seruata proportione, de loco Angeli ratiocinandum est, ut sequentibus assertionibus declaratur.

13 Assertio IV. Causa & ratio formalis existentia: localis, seu essentialis alicubi, in Angelo est ipsum Vbi Angelicum; seu modus realis & accidentarius præsentia: in Angeli substantia immediate existens, præcedenti dubio explicatus. Ita Molina loc. citat. Suarez cit. disp. Metaph. 46. sect. 22. & in simili 3. part. tom. 3. disputat. 47. & 48. & hic libro quarto, capit. septimo, quem ex recentioribus sequuntur Besantius & Malonius ab eodem ibidem citati; & ex antiquioribus non obscure indicant Richardus, A. lensis, Henricus, citati dub. præcedent. assertio. 1. Nec dissentiant alii Scholastici, citati pro quinta sententia, qui docent, Angelum esse immediate in loco per suam substantiam; non enim excludunt vbi seu rationem existendi in loco, sed solum aliquid à substantia Angeli diuersum, habens se per modum subiecti, cui immediate conueniat esse in loco, ut dicitur. Idem plane indicat Hugo Victorinus lib. de sacram. part. 3. cap. 18. vbi ait: *Angelum esse in loco, quoniam alicubi præsens cernitur; & esse lo-*

calem, quoniam cum sit alicubi, non ubique inuenitur. Et infra dicit: Spiritum esse localem, quoniam in loco per præsentiam nature, & operationis concluditur.

14 Ratio pro hac assertionem petitur; tum ex refutatione aliarum sententiarum, quatenus huic assertioni aduersantur: Tum quia hoc modo optime seruatur proportio inter Angelum & Corpus, quatenus in loco existunt, ut dictum. Tum quia non repugnat, Angelo seu spirituali substantia, habere modum intrinsecum Vbi localis, ut dictum dubio præcedenti. Eo vero posito, sufficienter explicari possunt omnia, quæ de loco Angeli, eiusque existentia in loco in scriptura ac SS. Patribus dicuntur, aut inde deducuntur; Nam ut ex proportione corporum bene declarat Suarez citat. capit. septimo, numero secundo, dum Angelus dicitur esse alicubi, vel hic, vel alibi, duplex denominatio ipsius Angeli potest considerari: vna intrinseca Angelo, in eoque immutabilis, quamdiu ipse loco non mouetur; alia est extrinseca desumpta à præsentia seu quasi continentia loci extrinseci: ad vtramque autem denominationem sufficit Vbi Angelicum, simul cum coexistentia simultanea extrinseci corporis in eodem quasi spatio: nam primam denominationem habet Angelus ex modo illo intrinseca præsentia; hanc vero ex coexistentia cum corpore, ut dictum.

15 Solum obicitur, ex hac sententia consequens esse, inter Angelos posse esse propinquitatem & distantiam, fundatam immediate in illis, sine interuentu corporum: & similiter posse Angelum realiter distare à corpore, etiam si neque angelus sit in corpore, nec inter ipsum & corpus reale ac corporale spatium interiectum sit: quorum vtrumque videtur absurdum. Quia spiritus est indiuisibilis, ac proinde ex se non est capax distantia: vel propinquitatis: nec seclusa quantitate vllum reale intervallum, adeoque nec distantia realis intelligi potest.

16 Respondeo cum Suarez hic lib. quarto, capit. octauo, concedendo sequelam, & negando minorem. Quia per hoc, quod Angelus est indiuisibilis entitas, solum efficitur, ut is à seipso non possit, secundum aliam & aliam sui partem distare, sicut caput hominis distat à pedibus: nihil autem obstat, quo minus ab aliquo alio, siue corpore, siue spiritu, secundum se totum vere ac realiter distare possit, etiam nullo reali spatio interueniente. Id quod etiam in rebus corporeis variis exemplis potest demonstrari.

Nam parietes huius cubiculi V. G. non minus vere ac proprie inter se distarent, etiam si aer intermedium annihilaretur, quam nunc distant. Et cælum Empyreum ab inferno non minus distaret, quam nunc, etiam si corpora omnia intermedia annihilarentur. Et si extra & super cælum Empyreum, D E V S plures cælos crearet, & postea medios annihilaret, supremum certe non minus distaret, quam ante annihilationem mediorum distabat. Sicut etiam distantia realis inueniretur inter duo puncta extrema distantium linearum vel corporum, & inter eadem permaneret, si separata & immota possent conseruari. Ex qui-

bus

bus efficitur, fundamentum proximum præsentia, vel distantia realis (accipiendo distantiam pro ipsa relatione distantia, non pro intermedio spatio) non esse quantitatem corpoream, nec intermedium corpus, sed vbi reale & intrinsecum, siue corporale sit, siue spirituale ipsorum extremorum; ut pluribus ibidem persequitur Suarez. Neque tamen ideo concedendum, Angelum per se & ratione sui etiam habere posse situm: quia situs significat partium positionem in loco, seu modum ex tali partium positione in toto resultantem, qui non conuenit Angelis: ut nec sine respectu ad corpora, siue ad centrum vniuersi, *supra* aut *infra* esse dici possunt.

17 Assertio V. Causa vero & ratio quasi materialis & subiectiua, per quam Angelus immediate etiam est in loco, est ipsamet entitas & substantialis perfectio, seu quasi quantitas quædam virtutis ipsius Angeli. Ita Molina, Suarez, & Gregorius de Valentia locis citatis; eademque plane est mens authorum quintæ sententiæ, qui, ut dictum, non excludunt medium per modum formæ, sed solum per modum subiecti. In quo etiam recte discrimen constituunt inter corpus & Angelum. Quia causa & ratio materialis, seu quasi subiectiua, per quam corpus circumscriptiue est in loco, est quantitas corporea, ut dictum: hanc vero non habet Angelus; sed habet tamen quasi quantitatem virtutis, in ipsamet perfectione suæ entitatis & substantiæ positam, per quam sit, ut possit esse in tanto vel tanto loco; Ergo loquendo de causa & ratione quasi materiali & subiectiua, Angelus immediate per suammet substantiam, mediante tamen, ut dictum, per modum causæ & rationis formalis ipso vbi intrinseco eiusdem, est in loco. Et confirmatur ex dictis dubio primo. Nam & sua entitate ac substantia necessario Angelus est in aliquo loco, seu diuisibili, seu indiuisibili: quantitate autem illa perfectionis substantialis sit, ut possit esse in tanto, & non in maiori loco, ut dictum.

18 Assertio VI. Loquendo de ratione, & causâ extrinseca, existendi in loco, causa quidem efficiens principalis, vel est DEVS, dum Angelum creat in tali loco; vel ipse Angelus, sese hoc aut illo loco constituens: secundaria per modum applicantis, est voluntas Angeli; hac enim pro arbitrio potest esse in hoc vel illo, atque etiam in maiori vel minori loco, intra latitudinem tamen loci adæquati: per modum vero exequentis, est ipsamet potentia motiua Angeli. Causa finalis est, aut quies in loco, aut etiam operatio aliqua transiens.

Vtraque enim de causâ Angelus locum aliquem occupat V. G. cælum, ut ibi Dei fruitione beatus & quietus degat; terram, ut ibi varia ministeria obeat, ut patebit quæstione sexta. Quæ omnia fere etiam notauit Molina loc. citat. & partim ex terminis patent; partim magis declarabuntur in sequentibus.

19 Ex quibus colligitur primo, quid de sententiis superius relatis sentiendum sit. Prima enim intellecta, ut sonat, eodemque modo septima, plane falsa est, ex prima & tertia assertione. Secunda, tertia, & quarta falsa est, siue loquantur autho-

res illi (ut sane loquuntur) de ratione formali, siue siue de ratione quasi subiectiua, per quam Angelus est in loco, ex assertione secunda & quinta: ad verum autem sensum possent reduci, si de causa extrinseca finali loquerentur; iuxta sensum assertionis sextæ: sed huc non respererunt citati auctores; neque de hoc proprie est controuersia. Si tamen, quod circa quartam sententiam retulimus, per potentialem applicationem virtutis ad operandum, intelligatur ipsa locatio Angeli, quæ se secundum suam substantiam præsentem seu indistantem constituit alicui loco; quo fit, ut iam saltem possit in eo loco operari, non differet hæc sententia à nostrâ; nisi in modo loquendi, in quo tamen ipso & obscuritas, & minus propria loquendi ratio displicet. Quinta sententia verissima est, iuxta sensum assertionis quintæ.

20 Vbi præterea obseruandum, etsi hoc loco quæstio sit, & controuersia, per quidnam proprie & formaliter Angelus sit in loco, quod quidem in primis ad ipsam causam seu rationem formalem, per quam Angelus est in loco, pertinet; nihilominus tamen id etiam referri posse, ad immediatam causam seu rationem subiectiuam, hoc sensu, ut per eam dicatur Angelus esse formaliter in loco, non tanquam per causam formalem, sed subiectiuam; adeoque ut vocula *formaliter* appellet verbum esse in loco, non ipsam rationem, per quam Angelus dicitur esse in loco. Sicut dicere possumus, corpus formaliter esse in suo loco per quantitatem, non quod quantitas sit ipsa ratio formalis existendi in loco, sed quod sit ratio immediata ex parte subiecti, per quam subiectum aptum est esse hoc modo in loco, & cui per se primo conuenit, eomodo esse in loco.

Hoc ergo sensu rectissime dicere poterunt auctores illi, Angelum formaliter esse in loco per suammet substantiam immediate, hoc est, nulla alia ratione ex parte subiecti, seu per modum causæ subiectiue mediante: cuius oppositum in corporibus accidit, ut dictum.

21 Sexta sententia nec ad mentem authorum quatuor posteriorum modorum, nec ad quæstionis statum, seu rem ipsam, de qua proprie quæstio est, satis videtur respexisse: siquidem operatio ipsa aliquid plane extrinsecum est Angelo; ac proinde per eam Angelus ipse proprie ac intrinsece non est in loco, nisi velut per causam quasi finalem, ut dictum. Octaua denique sententia coniuncta quintæ nobis probatur, quam assertionem quarta & quinta probauimus & explicauimus, siquidem, ut dictum, quinta sententia octauæ minime aduersatur, sed plane cum ea congruit, iuxta diuersam acceptionem rationis illius, per quam Angelus est in loco, ut dictum.

22 Colligitur secundo, quid hæc in re de sententia Sancti Thomæ iudicandum sit. Quamuis enim & ipse diuersis locis, varie de hac re locutus sit, ut vidimus, & varie etiam ab eius sectatoribus explicetur & defendatur, ut superius quoque retulimus, considerando tamen postremam eius resolutionem, quam hic quæst. 52. art. 1. in summa

nobis

nobis exposuit, videri potest eius sententia. ab ea, quam explicauimus, reipsa non valde esse aliena, neque forte nisi in modo loquendi differre. Ita enim loquitur ibidem: *Corpus est in loco per hoc, quod applicatur loco, secundum contactum dimensionum quantitatis, quae quidem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis.* Per applicationem igitur virtutis Angelicae ad aliquem locum qualitercunque, dicitur Angelus esse in loco corporeo. Vbi per virtutem plane intelligit ipsam quantitatem virtutalem (vti antea vocauerat) perfectionis substantialis, quae in Angelo est; & respondet quodammodo quantitati corporis locati, vt ipse antea dixerat, & nos superius explicauimus assert. 5. Vnde etiam idem sanctus Thomas quaestione 53. articulo 2. ad 2. ait: *Dum Angelus mouetur, eius essentiam (quam nimirum antea dixerat virtutem) applicari diuersis locis.* Per applicationem autem illam qualitercunque, intelligit ipsam praesentiam seu vbi locale, à quocunque demum causatum, seu quocunque modo quoad caetera, nimirum secundum operationem, aut quietem, se se habens: etsi idem sanctus Thomas in 1. sent. loco citat. plane videatur sensisse, Angelum formaliter non esse in loco, nisi per operationem aliquam transeuntem; sine qua etiam cum nullibi futurum dixerat, vt supra retulimus dubio 2. assert. 2. Quomodo autem cum sententia hoc modo explicata, coherent ea, quae idem sanctus Thomas quaestione 52. articulo 3. docet, non posse duos Angelos simul esse in eodem loco, fateor difficile esse explicare: tamen si haec difficultas in omni fere etiam sententia, siue explicatione sancti Thomae locum habeat; si quidem etiam eius discipuli fatentur, ex mente sancti Thomae non esse opus actuali operatione, vt Angelus sit in loco; sed sufficere applicationem qualemcunque; multo minus opus erit, vt tanquam causa totalis operetur in loco. Ad quem modum etiam Molina quaestione 53. articulo 1. contra Thomistas satis ostendit, ea, quae de loco, & motu locali Angeli, ex mente sancti Thomae, vt putant, ipsi asserunt, non satis inter se cohaerere. Sed hac de re plura dubio 6.

D V B I V M I V.

Vtrum Angelus simul possit esse in pluribus locis; & an necessario sit in loco sibi adaequato, & quanto, quoue modo figurato.

S. Thom. 1. p. q. 52. a. 2.

1 **C**onsiderata quasi substantia ipsius loci, seu vbi localis Angelici, sequitur vt eius quantitatem inuestigemus, siue discretam, in multitudine locorum inter se non coniunctorum positam, siue quasi continuam, in certa vnus loci

magnitudine consistentem, cui simul etiam annexa est consideratio de figura loci Angelici.

2 **A**ssertio I. Angelus naturaliter non potest esse in locis pluribus separatis & distitis, adaequatis. Ita Theologi omnes, cum Magistro in 2. distinctione 2. & sancto Thoma hic quaestione 52. articulo 2. Ratio est: Quia locus adaequatus dicitur ille, qui adaequat ipsam vim existendi in loco ex parte locati: Ergo si Angelus habeat locum adaequatum, impossibile est, vt maiorem locum occupet; & per consequens etiam multo magis, vt locum alium plane distinctum, & separatum occupet; quia plus est occupare locum alium plane distitum, quam locum maiorem propinquum & contiguum, siue continuum. Quare hoc ipso, quod Angelus naturaliter est, & ponitur in locis pluribus, siue coniunctis, siue distitis, fieri non potest, vt vllus ex illis sit adaequatus.

3 **A**ssertio II. Sed neque Angelus naturaliter esse potest in locis pluribus separatis & distitis, etiam inadaequatis. Haec assertio est contra Ferrariensem 3. cont. genti. cap. 68. & Caietanum hic cit. quaestione 52. articulo 2. qui docent Angelum posse esse in locis diuersis etiam distitis, ita tamen vt si contigua fierent, aut continua, vnum locum adaequatum non excederent. Quod fere etiam docuit Dionysius Cisterciensis in 2. distinctione 6. quaestione 1. articulo 1. nec dissentire videtur Marsilius in 2. quaest. 2. articulo 2. & fauent Scotus in 2. distinctione 2. quaestione 7. & Gabriel quaestione 2. articulo 3. dub. 3. qui docent, nihil in alterutram partem certi affirmari posse.

4 **S**ed nostra assertio est communior Theologorum; quam in primis tradere videtur sanctus Thomas citat. quaestione 52. articulo 2. Cum enim ex instituto rem hanc ibidem disputet, nunquam tamen concedit, Angelum esse posse in pluribus locis distitis; sed potius negat, vt ex solutionibus argumentorum cum ipsis argumentis collatis patet. Idem sentiunt Angelus 2. parti. quaest. 32. mem. 3. Bonauentura in 2. dist. 2. p. 2. artic. 2. quaest. 2. Egidius artic. 2. quaest. 2. Argentina in 1. dist. 37. q. 1. artic. 2. Richardus a. 2. q. 3. & Ockam quodlib. 1. quaest. 4. dum absolute asserunt, Angelum non posse esse in locis diuersis simul. Ex recentioribus vero idem aperte docent Molina hic q. 52. a. 2. Vasquez disp. 190. cap. 3. Suarez hic lib. 4. cap. 10.

5 **N**ec dissentit Gregorius de Valentia quaest. 3. pun. 3. Quamuis enim absolute asserat, posse Angelum esse in pluribus locis suae perfectioni inadaequatis; intelligit tamen de locis pluribus coniunctis, vt mox exemplo animae rationalis declarat. Et forte etiam Caietanus, & Ferrariensis, cum docuerint Angelum tantummodo esse in loco ratione operationis transeuntis, solum intelligunt, Angelum intralatitude vnus loci adaequati, operari posse in partibus diuersis, & distitis, non operando in spatio seu locis intermedijs; quod verissimum est, & nostrae assertioni minime aduersatur, vt bene Suarez ibidem. Siquidem haec

operatio est illi plane arbitraria; & sicut potest nihil plane operari in toto loco, ita potest suo arbitratu in his vel illis locis, etiam inter se distitis operari; cum secundum suam substantiam æque ponatur præsens omnibus.

6 Ratio verò assertionis est. Tum quia hæc videtur communis proprietas rerum, ut vno tempore non possint habere, nisi vnicum vbi seu locum, non plures distitos & separatos; ut inductione ex omnibus alijs rebus creatis patet; & maxime exemplo animæ, quæ non potest plures corporis partes inter se plane discontinuas informare. Tum quia alioqui sequeretur, Angelum posse esse in locis pluribus, quamvis maxime distantibus, ut simul in cælo & in terra, quod tamen ex scriptura & SS. Patribus refellitur; qui propterea docent, Angelum certo loco definiri & circumferibi, ut dictum dubio I. Optime Didymus lib. de Spiritu sancto: *Angelus inquit, qui aderat Apostolo in Asia, non poterat adesse alijs in cæteris partibus mundi constitutis.* Et Damascenus libro secundo sid. cap. 3. dicit Angelos, vbi imperatum fuerit, illic spiritualiter adesse, & operari, neque eodem tempore hic, atque illic esse, atque operari posse. Et rursus: *Circumscripti quidem, inquit, sunt: neque enim in cælo versantur, cum in terra sunt, neque cum à DEO ad terram mittuntur, in cælo remanent.* Neque vllum argumentum suppetit in contrarium, quod vim habeat.

7 Assertio III. Locus tamen adæquatus Angeli non est punctum indiuisibile; sed locus quantus: ac proinde Angelus non est necessario in puncto aliquo solum indiuisibili; sed potest per suam substantiam immediate præsens esse in loco aliquo quanto; adeoque etiam simul indiuisibiliter in pluribus partibus eiusdem loci continui. Ita communis Theologorum cum Magistro & sancto Thoma locis citatis, etsi quidam olim fuerunt, qui cum existimarent, Angelum habere se per modum puncti, dixerunt, eum simul non posse esse nisi in loco punctuali, seu puncto indiuisibili, ut refert & refellit sanctus Thomas citat. quæstione 52. articulo 2. *sed hi, inquit, manifestè decepti sunt. Nam punctum est indiuisibile habens situm* (hoc est indiuisibile quantitatis positionem in ea habens, velut terminus eius indiuisibilis) *sed Angelus est indiuisibile* (altiori modo) *extra genus quantitatis & situm existens: unde non est necesse, quod determinetur ei vnus locus indiuisibilis, secundum situm; sed vel diuisibilis, vel indiuisibilis, vel maior, vel minor, secundum quod voluntarie applicat suam virtutem ad corpus maius vel minus.* Ita sanctus Thomas. Ratio est ergo. Quia etsi Angelus sit indiuisibilis entitatie, habet tamen vim existendi indiuisibiliter, in spatio seu loco etiam quanto & extenso; uti etiam anima rationalis, quæ simul indiuisibiliter informat totum corpus; adeoque plures partes corporis, continuas tamen, & in eodem spatio continuo. Idem multo magis patet in DEO: quamvis & hic vtique secundum entitatem planè indiuisibilis sit.

8 Assertio IV. Locus adæquatus Angeli secundum magnitudinem diuersus est; pro diuer-

sitate perfectionis substantialis & naturalis ipsius Angeli: ita ut sit vel maior, vel minor, prout Angelus ipse secundum naturam maioris aut minoris est perfectionis: eumque locum Angelus naturaliter non potest excedere. Ita communis ibidem Theologorum cum Magistro, & sancto Thoma locis citatis. Ratio est. Quia sicut in corporibus locus adæquatus commensuratur quantitati molis eorundem corporum; ita in substantijs spiritualibus commensuratur quantitati virtutis, seu perfectioni spirituali earundem; non quidem supernaturali; siquidem esse in loco est proprietas solum naturalis, naturæ prior omnī perfectione supernaturali; Ergo naturali. Et quia locus adæquatus adæquat vim seu facultatem existendi in loco ipsius locati; fieri non potest, ut locatum naturaliter eum locum excedat, ut dictum assert. I. Et confirmatur. Quia est alicuius perfectionis tantum locum occupare; Ergo occupare maiorem, requirit maiorem perfectionem, loquendo scilicet de loco adæquato.

9 Assertio V. Probabilius tamen est, posse Angelum non solum secundum operationem, (de quo non est difficultas, nec controuersia) sed etiam secundum suam entitatem & substantiam, intra latitudinem loci adæquati, suo arbitratu esse in loco maiori, vel minori; & hoc quidem in infinitum syncategorematicè. Hæc est planè mens sancti Thomæ citat. quæstione 53. articulo 2. in verbis antea relatis; coniunctis simul cum quæstione 53. articulo secundo ad 2. quæ enim priore loco vocat *applicationem virtutis*, posteriore vocat *applicationem essentia*, ut etiam dictum dub. præced. Idem docent Bonauentura in secundo, distinctione 2. articulo 2. quæstione 3. ad 3. Ariminenis distinctione 2. articulo 2. Gabriel quæstione 2. articulo 3. dub. 2. Maior quæstione 9. Richardus in 1. distinctione 37. articulo 2. quæstione 2. Egidius articulo 1. quæstione 2. Ockam quodlib. 1. quæstione 4. Marsilius in 2. quæstione 2. articulo 2. & ex recentioribus Caietanus aliique Thomistæ citat. quæstione 52. articulo 2. Molina ibidem, Suarez hic libro 4. cap. 11. adeoque communis Theologorum, contra Hibernicum quendam, relatum apud Gregorium Ariminensem loco citat. & contra Gregorium de Valentia quæst. 3. pun. 3. qui putant, Angelum secundum suam entitatem necessario esse in loco sibi adæquato, ita ut nec in maiori, nec in minori villo modo esse possit: item contra Scotum in 2. dist. 2. qui partim rem hanc omnem censet esse incertam; partim etsi concedat eum posse esse in loco minori, negat tamen, posse esse in loco minori in infinitum: cui fere etiam consentit Vasquez disp. 191. qui putat, saltem de hoc in neutram partem nobis quicquam constare.

10 Ratio assertionis est. Primo enim Angeli substantia ex se vtique non est magis determinata ad certam quantitatem loci, quàm anima humana; siquidem ille minus quodammodo dependens est à loco quàm anima: hæc autem potest naturaliter esse in loco

minori

minori, quam sit eius locus adæquatus: nam infantis anima per nutritionem & augmentationem paulatim acquirit maiorem locum quam habuerat antea; Ergo & Angelus naturaliter potest esse in loco minori, loco eius adæquato. Deinde ut Angelus naturaliter sit in loco minori, quam sit locus eius adæquatus, id provenire non potest ex aliqua dispositione corporis, cui coniunctus sit, vel in quo tanquam in loco insit, cum à nullo tali corpore vel dispositione pendeat; & hac etiam ipsa res ab anima corpus informante differat, quæ quoad informationem, & per consequens etiam quoad loci maioris vel minoris occupationem, pendeat à magnitudine corporis, quod informat. Nec vlla alia causa extrinseca potest assignari, à qua Angelus quoad hanc rem pendeat; Ergo pendet id solum ex arbitratu Angeli; ac proinde poterit is suo arbitratu esse in loco minori. Denique in Angelo cessat ratio, ob quam anima rationalis non potest esse in loco minori & minori in infinitum: ea siquidem ratio est, quod anima quoad informationem pendet à certâ quantitate corporis, velut à necessaria dispositione, sine qua non potest corpus informare, quæ ratio in Angelo non habet locum, ut patet: nec vero vlla alia causa potest assignari, quæ certum parvitatæ terminum Angelo præfigat; cum sit ens spirituale, quod ex se totum in qualibet minimâ parte loci aptum est existere. Ergo potest, non solum in loco minori, quam sit locus eius adæquatus, naturaliter, idque suo arbitratu existere; sed etiam in minore ac minore in infinitum syncategorematicè, supposita saltem communi philosophia de diuisibilitate quanti in infinitum. Accedit quod Angelus suo arbitratu hunc vel illum locum occupat; neque est quicquam quod illum necessitet, ad substantiam suam toti loco adæquato applicandam: Ergo suo arbitratu potest in loco minori se constituere. Denique difficulter, alias intelligi posset, quomodo tot aliquando mali spiritus V. G. integra legio, in vno eodemque homine, existent.

11 Nec obstat, quod corpus naturaliter non potest minorem locum occupare, quam sit locus ipsius adæquatus. Præterquam enim quod hoc negari posset, si de ipsa per se corporis substantia agatur, etiam ut hac vel illa quantitate affectum est: siquidem per rarefactionem aut condensationem manente etiam eadem quantitate, ut habet communior Philosophia, re ipsa corpus naturale occupat maiorem, vel minorem locum sibi adæquatum; simul etiam diuersa est ratio corporis & Angeli. Corpus enim sicut per ipsam quantitatem in loco est, ita etiam si non ipsa per se quantitate, certe tamen ipsa actuali extensione quantitatis, determinatum est naturaliter ad locum huic extensioni æqualem occupandum. Angelus vero nec quantitate, nec quantitatis extensione est in loco; ac proinde nec hac de causa, nec ex vlla alia causa, naturaliter determinatur ad certam loci quantitatem, intra latitudinem loci

adæquati occupandam; sed eam suo arbitratu sibi libere determinat.

12 Assertio VI. Non repugnat etiam Angelo, ex parte ipsius, esse in solo puncto indiuisibili. Hæc assertio est contra Alensem 2. part. quæst. 32. memb. 3. Bonauenturam in 2. distinctione 2. articulo 2. quæstione 3. & Basilem quæstione 4. articulo 2. Ægidium in 2. distinct. 37. part. 2. articulo 1. quæstione 2. qui etsi admittant puncta indiuisibilia, putant tamen, in puncto Angelum esse non posse: quibus fauent Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 6. & Vasquez disputat. 192. cap. 2. qui rem dubiam relinquunt. Omitto Gabrielem, Ariminensem in 2. distinctione 2. Maiorem ibid. quæst. 9. Marsilium quæst. 2. art. 2. Ockamum quodlib. 1. quæst. 4. & alios, qui cum negent talia puncta dari, etiam negant, Angelum in puncto esse posse: sed ij, quia præfens quæstio procedit facta suppositione eorundem, ut recte Vasquez citat. disp. 192. cap. 2. propriè huic assertioni non aduersantur. Eam vero tradunt S. Thomas quæst. 52. art. 2. & in 1. distinct. 37. quæst. 3. art. 2. item Capreolus, Caietanus, Ferraricenis, Molina locis citatis, Suarez cap. 11. numero 23. item Bannes, Zumel, alijque Thomistæ recentiores communiter cit. a. 2. qui absolute etiam sentiunt, eiusmodi puncta indiuisibilia re ipsa dari.

13 Ratio est. Tum quia Angelus, quoad vbi suum intrinsecum, à nullo penitus loco extrinseco dependet, ut supra dub. 2. dictum. Tum quia Angelus indiuisibiliter in loco suo existit; & potest esse naturaliter in loco quouis minore minimo naturali: Ergo ex se ei non repugnat, etiam esse in loco quasi punctuali seu indiuisibili. Et confirmatur. Quia Angelus existens in loco quanto & diuisibili re ipsa totus indiuisibiliter est etiam in punctis quibuslibet ipsius loci continui; si modo eiusmodi puncta dentur: alias enim non haberet præsentiam continuam in toto loco, sed discretam & interceptam punctis seu lineis indiuisibilibus: Ergo non repugnat ei ex se esse in puncto indiuisibili: ac proinde cum modus existendi in loco, quoad parvitatem & magnitudinem, (intra latitudinem loci adæquati) pendeat ab eius voluntate, poterit suo arbitratu etiam esse in punctis indiuisibilibus, si ea dentur. An verò absolute hæc puncta dentur, disputauimus supra disp. 2. q. 4. dub. 2.

14 Assertio VII. Angelus non deposcit sibi certam figuram loci; sed per se loquendo, atque intra certos terminos, potest quemuis locum cuiuscunque figuræ occupare. Ita communis Doctorum locis citatis, contra Hibernicum superius citatum, qui solus oppositum docuit, ratus Angelorum locum esse figuræ circularis tantum. Ratio assertionis est. Quia cum Angelus sit spiritualis substantiæ, nullum habens situm quantitatum in loco, nec ab vlla corporea dispositione pendeat, non est cur hanc potius, quam aliam figuram loci postulet.

15 Sed obijcitur ex Scoto, citat. 2. sent. distinct. 2. quæst. 6. hoc argumentum. Si enim Angelus

non requirit ex se certam figuram loci, tunc poterit etiam esse in quolibet quadrangulo, æquali loco ipsius adæquato, ac proinde in quolibet angustissimo quadrangulo, etiamsi magis semper ac magis (etiam in infinitum vsque syncategorematicè) coarctetur, & in angustum, manente eadem magnitudine, contrahatur: Ergo etiam fieri poterit naturaliter, ut sit in aliquo loco angulari angustissimo, qui hinc à cælo ad terram vsque pertingat & extendatur, quod tamen est contra scripturam, & SS. Patres, ex quibus colligitur, Angelos non posse naturaliter simul esse in cælo, & in terra; sed malos ex cælis ad terram & infernum fuisse deturbatos; bonos autem ex cælo, & ad cælum libere commeare. Consequentia vero probatur, ex demonstratione Euclidis 25. lib. 1. ex quo constat, omne illud quod potest esse in aliquo loco sibi adæquato, posse esse in omni alio loco eidem æquali, modo figura eius non repugnet locato: quadrangulum autem quodlibet, etsi bipedale tantum, potest, manente eadem magnitudine, ita coarctari, ut longitudine cælum & infernum, & quoduis spatium finitum excedat; cum in infinitum syncategorematicè fieri possit, & angustius, & longius: Ergo si Angelus potest esse in quolibet loco cuiusque figuræ puta quadrangularis, etiam naturaliter fieri poterit, ut Angelus simul sit in cælo & in terra. Idemque argumentum fieri potest de figura elliptica, aut etiam triangulari, & similibus.

16 Propter hoc argumentum Scotus loco citat. ait, Angelum non posse esse in loco minori & minori in infinitum; adeoque nec in quadrangulo arctiori & arctiori in infinitum. Sed hoc primum superius assert. 5. reiecit. Deinde non satisfacit argumento. Quia non ideo Angelus esset absolute in loco minori; cum quadrangulum ita arctatum & extensum, non sit minus quadrangulo altero habente latera ampliora, ut supponitur. E contrario Maior loco citat. non habet pro absurdo, quod infertur, nempe Angelum naturaliter in cælo & in terra esse posse, modo dicto. Sed contra communem; nec satis consonè Patribus, ut dictum. Caietanus verò citat. quæstione 52. articulo 2. Gregorius de Valentia quæstione 3. pun. 3. & Vasquez disputat. 191. cap. 3. respondent, propositionem illam Euclidis procedere de corporibus, non de spiritibus: nec tamen ullam rationem propriam & formalem diuersitatis assignant. Et quamuis directe quidem Euclides solum loquatur de corporibus, nil tamen obstat, quò minus ea doctrina etiam spiritibus possit applicari, nisi ratio diuersitatis assignetur: alias enim ex ipsis quasi terminis vniuersalibus & communibus substantiæ tam corporeæ, quam incorporeæ, verum habere videtur.

17 Respondeo igitur cum Molina quæstione 52. articulo 2. (quem sequitur etiam Suarez hic libro 4. cap. 11. numero 20.) pronuntiatum, illud formaliter & vniuersaliter procedere, de re qualibet, quæ non habet terminum magni-

tudinis, nec secundum longitudinem, nec secundum ullam aliam dimensionem. Angelus vero, ut ex scriptura, & Patribus colligitur, habet certum terminum magnitudinis secundum longitudinem, & latitudinem: ita, ut quamuis Angeli locus non sit necessario sphericus, tamen eius magnitudo adæquata secundum extensionem sphericam sit computanda; ut scilicet possit quidem esse in quolibet loco cuiuscunque figuræ, qui intra talem spheram continetur, sed non tamen in loco aliquo secundum ullam dimensionem excedente talem spheram. Quod non aliunde, quam ex scriptura, & Patribus, velut à posteriori colligitur, ut dictum. Accedit ratio congruentiæ. Quia cum spherica figura sit perfectissima, recte per comparisonem ad illam, spatium & extensio loci Angelici determinatur: sicut etiam terminus actiuitatis agentium naturalium secundum extensionem sphericam determinatus est, unde etiam vocatur *spheræ actiuitatis*. An vero Angelus in nullo penitus loco esse possit, dictum est dub. 2.

DV BIVM V.

Utrum plures Angeli naturaliter simul esse possint in eodem loco; & quidem etiam adæquato.

S. Thom. 1. p. q. 52. a. 3.

NON est sermo de loco communi, in hoc enim plures simul esse posse constat; V. G. in cælo; sed de proprio. Et triplex est hac de re Doctorum sententia. Prima absolute negat, plures Angelos simul esse posse naturaliter in eodem loco. Ita sanctus Thomas hic quæstione 52. articulo 3. in corp. ubi concludit: *Cum Angelus dicatur esse in loco, per hoc, quod virtus eius immediate contingit locum, per modum continentis perfecti, non potest esse nisi vnus Angelus in vno loco.* Et resp. ad 1. absolute negat, plures Angelos esse in vno loco posse. Idem docent Bonaventura in 2. distinctione 2. part. 2. articulo 2. quæstione 4. Richardus in primo distinctione 37. articulo 2. quæstione 4. Egidius eadem distinctione parte 2. articulo 1. quæstione 3. Capreolus in 2. distinctione 2. quæstione prima articulo 1. & Bassolis quæstione 4. articulo 4. Qui tamen diuersis nituntur fundamentis. Sanctus Thomas quidem; quia Angelus non est in loco nisi per applicationem sui, siue virtutis suæ ad operandum operatione transeunte, idque in ordine causæ secundæ, per modum causæ totalis & perfectæ; fieri autem non potest, ut fiat plures causæ totales eiusdem generis & ordinis, respectu eiusdem effectus. Bonaventura vero, quia etsi hoc non repugnet secundum particularem naturam, rei spiritualis, putat, tamen repugnare, ordini & debitæ dispositioni totius

vniuersi

vniuersi, sicut vacuum, &c. Richardus verò, quia non potest, inquit, vnus Angelus penetrare alium; quæ autem simul sunt in eodem loco, se penetrant. Et in eundem ferè sensum Bassolis ait, hoc esse, supra eorsum & modum natura: Et quia alias etiam si infiniti essent, possent esse in eodem loco adæquato.

2 Secunda sententia priorem sancti Thomæ sententiam varijs modis limitat; nimirum vt intelligatur 1. Juxta ordinariū operandi modum, maximè conuenientem naturæ Angelicæ. 2. de existentia in eodem loco adæquato. 3. de existentia in loco secundum eandem operationem. Ita Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 68. Caietanus hic citat. quæstione 52. articulo 3. & Thomistæ recentiores communiter; qui cum nolint aperte recedere à sancto Thoma, generalem eius doctrinam ad modum explicatum limitant, & tumentur; cum tamen sanctus Thomas, vt vidimus, non minus vniuersaliter fuerit locutus, quam cæteri Authores primæ sententiæ. Est igitur Thomistarum recentiorum sententia, absolute quidem posse Angelum esse in eodem loco, saltem inadæquate; quia potest esse causa partialis duntaxat alicuius operationis transeuntis; V. G. motus localis; etsi hoc sit quasi præter consuetum modum operandi ipsius Angeli: item posse esse plures in eodem loco etiam connaturaliter, & consentaneè suæ naturæ, secundum diuersas operationes: ita vt vnus moueat motu circulari, alius motu recto; vel vterque motu recto, sed disparato vel opposito V. G. in orientem simpliciter, in occidentem secundum quid; vel vt medijs causis secundis vnus lumen, alius calorem in eodem subiecto, V. G. in aëre ad præsepe CHRISTI producat, &c. At vero non posse plures Angelos esse adæquate in eodem loco; saltem per eandem operationem; neque, etiam inadæquate secundum consuetum & ordinariū modum operandi Angelorum: eo quod ipsis connatum quodammodo sit, esse causas totales, non partiales eiusdem effectus.

3 Tertia sententia simpliciter affirmat, posse naturaliter plures Angelos esse in eodem loco extrinseco: quam tanquam veriorē sequentibus assertionibus declaramus.

Assertio I. Non possunt plures Angeli habere idem numero vbi intrinsecum, siue in eodem, siue indiuisis locis. Hæc assertio est extra controversiam: & patet ex dictis dubio 2. Nam vbi hoc intrinsecum identificatur eum ipso subiecto in quo est, & ab eo solum modaliter distinguitur: sicut ergo ipsæ personæ Angelorum non possunt inter se identificari, ita nec vbi hæc eorundem intrinseca.

4 Assertio II. Possunt tamen plures Angeli naturaliter simul esse in eodem spatio, seu loco extrinseco inadæquato; per immediatam præsentiam seu indistantiam substantiæ suæ. Ita absolute docent Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 8. Gabriel quæstione 2. articulo 3. dubio 2. Ariminensis quæst. 3. Maior quæst. 10. Marsilius in 2. quæst. 2. articulo 2. Ockam quodlib. 1. q. 4.

& ex recentioribus Gregorius de Valentia quæst. 3. pñ. 4. Molina quæst. 52. articulo 3. Vasquez, disputat. 193. Suarez hic libro 4. cap. 9. qui contra Caietanum & Ferrariensem recte addunt, id nec superuacaneum; nec ratum; nec consueto modo agendi Angelorum saltem indeterminatè loquendo, aduersum esse. Probat̄ur ex dictis dubio 3. Angeli enim sunt in loco propriè per suam substantiam; & cum sint expertes quantitatis & molis corporeæ, non habent repugnantiam, quo minus simul intima præsentia existant in eodem loco seu spatio; idque etiam si Angeli in infinitum syncategorematicè multiplicentur; quantum quidem est præcise ex natura & physica consideratione Angelorum: siue hæc mutua & intima eorundem præsentia in eodem loco seu spatio dicenda sit propria penetratio, siue non; de quo solum potest esse quæstio nominis: cum addito eerrè dici potest, quasi penetratio: frustra que dicitur, id aut ordini vniuersi, aut naturis rerum repugnare; quando id nulla potest ratione probari. Ex quibus etiam patet solutio ad singula fundamenta authorum primæ sententiæ. Et confirmatur assertio. Tum quia Angeli per præsentiam suæ substantiæ simul sunt cum anima humanam in eodem corpore obfesso. Tum quia ex scriptura, & historijs constat, aliquando ingentem multitudinem dæmonum obsidere, vnum & idem corpus; vt de legione patet Luc. 8. Neque est credibile, singulos tunc esse in diuersis partibus corporis.

5 Assertio III. Etiam si Angeli solum per operationem, vel applicationem ad operandum essent in loco, adhuc tamen nihil obfaret, quò minus etiam naturaliter & conuenienter esse possent in eodem loco; tam per eandem, quam per diuersas operationes. Ita recentiores citati præcedere assertione, contra Caietanum, & alios. Probat̄ur & declaratur. Quia esto naturaliter fieri non possit, vt idem effectus prodeat à duabus causis totalibus eiusdem ordinis & generis, tamen in eodem corpore duo Angeli efficere possent tum diuersos effectus, vt superius dictum, & fatentur Thomistæ; tum etiam vt causæ partiales eundem effectum V. G. eundem motum, cum tanta celeritate, quanta ab vno solo effici non posset, vt recte Molina, Vasquez & alij. Neque id tunc esset superuacaneum, aut vllomodo inconueniens, sed necessarium ex suppositione, talis effectus. Vt si olim ædes V. G. Lauretana esset suo loco mouenda, & in alium locum transferenda, tanta cum celeritate, quantam vnicus Angelus efficere non posset; hoc enim non est impossibile: Siquidem Angelorum vis & facultas motiua est determinata & finita, tum respectu mobilis, tum respectu celeritatis in motu, vt quæstione 5. dicitur. Et sane vtraque de causa fatendum, argumentationem S. Thomæ superius pro negatiua parte allatam, non esse firmam.

8 Assertio IV. Vtrum Angeli plures possint esse in eodem loco adæquato; ex eo pendet, an dentur plures Angeli eiusdem speciei & perfectionis: Verius est, absolute posse. Ita Molina

alijque ferè recentiores citati, assert. 2. Ratio sumitur ex dictis dub. 4. Quo enim quisque Angelus perfectior est, eo locus cuiusque adæquatus maior est: Ergo fieri non potest, ut plures sint in eodem loco adæquato, nisi sint eiusdem speciei & æqualis perfectionis; id verò ita esse, ex veriori dictum est quæst. 1. dub. 5. Vnde consequenter facile suadetur æqualitas perfectionis secundum vim occupandi locum. Quamquam Gregorius de Valentia loco citat. putet etiam ob solam differentiam numericam fieri non posse, ut plurium Angelorum idem sit locus adæquatus; quod non credo; idque exemplo corporum, & ni fallor etiam animarum, satis refellitur. Atque hæc est vera resolutio de loco adæquato: huius enim rationem non esse petendam ex eo utrum Angelus toto conatu, aut omni quam habet vi operandi, se se ad locum applicet, ex eo facile probatur, quia hac ratione semper Angeli essent imperfecte & incompletè, seu inadæquate in loco; quia nunquam aut vix unquam operantur in loco quantum possunt; siquidem aut plura, aut idem maiori vi & celeritate operari absolute possent, siue loquamur de Angelis existentibus in celo siue in inferno, vel in corporibus obsessis, &c. ut bene Suarez cit. cap. 9. num. 13.

7 Ex quibus etiam colligitur, non solum naturaliter posse Angelos modo explicato esse in eodem loco, sed quantum est ex naturis rerum, etiam nihil obstare, quo minus ita re ipsa plures sint simul in eodem loco. An verò Angeli boni, quasi civilitatis & mutue reverentiae ac honoris causa, ubi nulla peculiaris causa vel necessitas urget, sibi locum quasi cedant, sicut inter homines assolet, & de animabus sanctis nonnulli docuerunt, incertum est, & liberum est cuique ut volet sentire. Probabile tamen est, quod docet Suarez, numero 7, fortasse sanctos Angelos in celo Empyreo non esse plures simul in eadem parte cæli, propter maiorem pulchritudinem & ornatum: secus fortasse accidere in malis Angelis inhabitantibus infernum; ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

D V B I V M VI.

An, & qua ratione Angelus possit moveri localiter, & quid motus localis ei superaddat, aliquidne intrinsecum, an potius solam denominationem extrinsecam.

S. Thom. 1. p. q. 53. a. 1.

1 **A**ssertio I. Angeli possunt vere moveri localiter. Ita communis & certa Doctorum sententia cum Magistro in 1. distinctione 27. vel in

2. distinctione 2. & 6. & cum sancto Thoma hic quæstione 53. articulo 1. quicquid Durandus in 1. distinctione 37. part. 2. quæstione 1. & 2. itemque Heruæus tract. de motu Angeli quæstione 1. articulo 1. & 2. negarint, Angelum vere moveri localiter: ille quia Angelum secundum substantiam putavit esse ubique; hic quia putavit Angelos non vere esse in loco; quorum utrumque supra dub. 1. refutauimus. Probatio patebit ex assertione sequenti. Quod autem S. Thomas 3. cont. gent. cap. 102. & Ferrariensis ibidem indicant, incorporalia proprie moveri localiter non posse, id de motu secundum locum physicum accipiendum est. Etsi Molina hic qu. 53. art. 1. contra S. Thomam ibidem, & q. 52. art. 1. asserit, sicut ubi Angelicum, ita etiam motum localem, uniuoce conuenire cum ubi & motu locali corporum; illumque poni in prædicamento ubi, hunc vero in prædicamento quantitatis; de quo viderint Philosophi.

2 **A**ssertio II. Angeli effectiue à seipsis & proprijs naturæ viribus moveri possunt localiter. Ita communis etiam & certa Doctorum, cum Magistro & S. Thoma locis citatis; recteque censet Suarez hic lib. 4. cap. 18. num. 3. id absque errore negari non posse; quicquid Capreolus in 1. dist. 6. q. 1. a. 1. negat, posse Angelum seipsum mouere, nisi per accidens: & quicquid etiam dubiè hac de re locutus fuerit Ariminenfis in 2. dist. 6. q. 1. art. 4.

3 **P**robatur assertio primo aperte ex scriptura, que non solum motum localem Angelo tribuit, sed eum etiam ijs verbis exprimit, quæ docent, eum à principio naturali & vi intrinseca ipsius Angeli provenire. Sic enim Job. 2. v. 2. Satanæ dicitur circumisse terram, & perambulasse eam Luc. 1. v. 26. Missus est Angelus Gabriel à Deo in civitatem Galilee. Et v. 28. Et ingressus ad eam dixit. Et v. 38. Et discessit ab illa Angelus. Luc. 8. v. 32. Et rogabant (legio demonum) Christum, ut permitteret eis in porcos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo demonia ab homine, & intraverunt in porcos. Eodem modo Marci 1. Luc. 4. Act. 8. Ioanna. 1. & 5. exire dicuntur ex corporibus obsessis; Item Matth. 28. v. 2. Angelus dicitur descendisse de celo. & Ioann. 5. v. 4. in piscinam. 1. Pet. 5. Circueit quærens quem deuoret. Optimus etiam est locus Matth. 12. a. v. 43. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam, unde exiui. Et veniens inuenit vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi. Plura similia passim occurrunt.

4 **S**ecundo probatur ex SS. Patribus. Dionysius cap. vlt. de coel. hier. dicit, Angelorum pedes depingi alatos, propter motus celeritatem. Tertullianus apolog. cont. gent. cap. 22. Omnis, inquit, spiritus ales est; hoc Angeli & demones; igitur momento ubique sunt. Gregorius Nazianzenus orat. 34. siue 2. de Theolog. Loca omnia peragrans, omnibusque impigre adsunt, tum ob ministry promptitudinem, tum ob naturalenitatem. Hieronymus epist.

epistol. 53. contra Vigilantium docet, Angelos ubique præsto esse, propter naturam suam celeritatem. Damascenus lib. 1. de fid. cap. 17. ait: *Angelus ob naturam pernicitatem, & quia prompte ac celeriter transit, in diversis locis operatur.* Similia habent Ambrosius lib. 1. de Spirit. sanct. Chrysostomus homil. 3. in epist. Hebr. Gregorius homil. 34. in Euang. Bernardus in serm. in Cant. & alij.

5 Tertio probatur assertio ratione. Tum quia Angeli cum sint spirituales substantie, non dependent ab vno loco; & cum nobiles sint, quam corpora, multo magis quam ista, moueri se poterunt; cum in substantijs finitis, quæ ubique non sunt, sit cuiusdam perfectionis posse alia & alia loca occupare, & ad ea se mouere. Tum quia multo probabilius est, etiam animam rationalem separatam posse naturaliter seipsam mouere: tamen si Vasquez disp. 194. num. 8. putet, hoc ex doctrina Patrum, & scripturæ, non ita competentem esse. Certè quidem etiam de fide sit, Christi animam etiam quoad substantiam descendisse ad inferos, non tamen ex fide constat, hoc naturali, & non supernaturali virtute animæ factum. Quod autem Durandus in 1. dist. 37. part. 2. q. 1. ad 6. & in 3. dist. 22. q. 3. num. 5. ait, animam separatam secundum se nullibi esse, & inferno aut purgatorio *solum per deputacionem* adesse, rectè errorem vocauit Vasquez disput. 194. cap. 2. de quo alibi.

6 Assertio III. Angelus seipsum per se mouet, & non solum per accidens. Ita communis Doctorum loc. cit. saltem eo casu, quo Angelus seipsum absque corpore, quod secum deferat, mouet; quamuis assertio etiam extra hunc casum procedat, vt dicemus. Est autem assertio contra Capreolum. loc. cit. qui vniuersim asseruit, solum per accidens Angelum se mouere posse: quasi nimirum Angelus per se solum possit mouere corpus; à corpore verò ex consequenti & per accidens simul quasi trahatur; perinde ac si quis in curru sedens directe & per se moueat currum, & ex consequenti seipsum, vel sicut anima directe mouet corpus, se vero solum per accidens vna cum corpore. Quod sane non videretur probabile, vt bene Suarez hic cit. cap. 28. cum alijs citandis pro assert. 5.

Probatur assertio. Tum quia Angelus, sicut est in loco per suam substantiam, etiam in eo nihil efficit, ita potest se loco mouere, etiam si nullum corpus moueat. Tum quia Angelus nullo vinculo reali alligatus est corpori, quod mouet, vt ab eo trahi possit; sed sola voluntate extrinsece ei coniungitur, vt contra Vasquez etiam dictum dub. 3. Tum quia quando Angelus mouet corpus & ab vno loco deferit ad alium, per se ipsum, absque impulsu impresso, (quo modo Angelum posse mouere corpora certius est, ex dicendis quæst. 5.) tunc prius quasi naturæ & ratione seipsum loco mouere debet, quam corpus mobile; quando quidem tunc mediante motu Angeli corpus transfertur. In quem sensum Lychetus in 2. dist. 2. q. 9. ait, *Quod si Angelus sit in lapide, qui mouet lapidem, non mouebit Angelum per accidens; sed si Angelus semper vult esse præsens lapidi, necesse est, vt propria voluntate & actione se moueat, vt lapidem comitetur.* Accedit

denique quod nusquam in scriptura, vel apud Patres legitur, quod corpus aliquod loco mouerit, aut alio tulerit Angelum, sed quod Angelus corpus, v. g. Habacuc in Babylonem ad Danielem, porcos in mare, &c. Recte tamen notat Suarez hic lib. 4. cap. 14. num. 1. Angelum quando mouetur cum corpore, dici posse per accidens moueri, alio sensu nimirum quia concomitanter simul cum corpore mouetur, vel quia non propter se, sed propter corpus mouetur, &c.

7 Assertio IV. Angelus mouere seipsum potest motu tum continuo, tum discreto. Ita expressè S. Thomas q. 53. a. 1. & communis Doctorum loc. cit. quicquid de continuo neget Hibernicus apud Ariminensem in 2. dist. 6. q. 2. & vt apparet olim etiam ipse S. Thomas in 1. dist. 37. q. 4. a. 1. & de discreto Ariminensis in 2. dist. 7. q. 3. apud Gregorium de Valentia hic q. 4. punct. 1. Probatur, & declaratur. Quia motus continuus est, quando mobile locum quantum occupans, successiue & per partes, ac sine interruptione priorem locum deserit, & alium acquirit. Motus discretus est, quando mobile locum priorem quantum simul totum deserit, & toti alteri loco simul se applicat: at verò nihil obstat, quo minus Angelus & locum aliquem quantum seu diuisibilem occupans, successiue eundem locum absque interruptione deserat, & alium eadem ratione acquirat: vel etiam, vt priorem locum simul totum deserat, & alium nouum totum simul acquirat, siue vtrūque hoc fiat simul in eodem instanti, siue in diuerso, de quo dub. 8. quia cum sit spiritualis & indiuisibilis, non est necesse, quemadmodum in corpore accidit, vt vna pars eius prius, altera posterior eundem locum occupet; sed potest se totum simul indiuisibiliter toti loco etiam diuisibili præsentem sistere, vt pluribus dicitur dub. 7. & 8. Ergo, &c.

8 Nec obstat, quod ad motum continuum 6. Physic. cap. 4. & 10. requirit Aristoteles, vt mobile partim sit in termino à quo, partim in termino ad quem. Id enim etiam in Angelo suo modo accidit; non quod Angelus secundum aliquam sui partem sit in termino à quo, & secundum aliam in termino ad quem; sed quia habet partem termini à quo, & partem ipsius termini ad quem, vt recte declarauit S. Thomas hic cit. art. 1. ad 1.

9 An veto si Angelus esset solum in aliquo puncto indiuisibili, moueri posset motu continuo, nõ est operæ pretium hic fuisse disputare; eadem enim difficultas est, quæ de ipso puncto indiuisibili quantitatis, si separatim constitueretur. Et verò quæuis negatiua sententia tradat Aristoteles 6. Physic. tex. 32. eo ipso argumento, quia hoc mobile non potest partim esse in termino à quo, partim in termino ad quem; verior tamen videtur sententia affirmatiua, quæ Scotus in 2. dist. 2. q. 9. tuetur, & sequuntur etiam Vasquez disp. 195. cap. 6. & Albertinus tom. 1. princ. 1. coroll. 46. dub. 4. quia ad motum continuum, in re indiuisibili, absolute loquendo, sufficit, vt mobile successiue & continuo alium & alium locum, seu vbi acquirat. Et cum in motu continuo & successiuo corporis nullum sit punctum, quod non simul etiam

cum eo utique successiue moueatur; cur id repugnabit puncto separato; si modo puncta eiusmodi dentur? Quod si quis urgeat, hinc consequens esse, punctum puncto, & instanti instans immediate subsequens esse, is hoc solum efficiet, ut absolute concedamus, eiusmodi puncta non dari, de quo disp. 2. q. 4. dub. 2.

10 Atque hactenus explicauimus, an & qua ratione, generatim loquendo, moueri possit Angelus: quid vero sit ipse motus localis Angeli, quidue ei superaddat, iam restat explicandum. De qua re sunt tres Doctorum sententia. Prima absolute docet, motum in Angelo solum esse formam seu denominationem extrinsecam, nempe vel præsentia denominationem à loco extrinseco; vel distantia à fixis partibus mundi. Ita docent Egidius in 1. distinct. 37. part. 2. art. 2. quæst. 1. Ariminensis in 2. dist. 6. quæst. 1. art. 2. Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 102. Caietanus hic q. 53. art. 1. quorum nonnulli idem etiam docent de motu corporum. Fauet huic sententia tum Aristoteles 4. Physic. cap. 7. tex. 59. ubi ait: *sola latitudo nihil in hisce, quæ insunt sibi, mutatur*: tum etiam Sanctus Thomas hic q. 53. a. 1. ubi obscure ait, motum localem nihil aliud esse, quam *diuersos contactus diuersorum locorum successiue*; quod tamen, ut de loco dictum dub. 3. in varios posset sensus accipi. Et infra q. 100. art. 3. docet, Angelos mouere posse corpora secundum locum, non tamen alio motu, quia corpus per motum secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum. Quare Molina hic q. 53. a. 1. ita etiam S. Thomam intellexit, sed quem non sequitur, ut dicemus.

11 Secunda sententia distinguit, idque rursus dupliciter. Quidam enim dicunt, priorem sententiam veram esse, quando Angelus solum mouetur motu corporis, quod mouet; non autem, quando per se absque motu corporis mouetur. Ita refert Vasquez cit. disp. 195. cap. 2. & Suarez lib. 4. cap. 12. num. 4. idque significat Ferrariensis cit. cap. 102. At vero ipsemet Vasquez cap. 4. aliter distinguit. Fatetur enim quidem, quando Angelus solum per accidens vna cum corpore mouetur, nullam fieri in ipso intrinsecam mutationem; fieri autem, quando per se mouetur loco, eo quod tunc Angelus verum modum realem vnionis acquirat, quo coniungatur realiter alicui corpori, ut dictum supra dub. 3. at vero simul ait, motum localem formaliter non consistere in acquisitione aut variatione illius modi, sed in extrinseca quadam denominatione distantia à punctis fixis, ita ut terminus motus non sit motus ille realis, sed distantia. Vbi eadem ratione putat, etiam animam in corpore, & corpus Christi sub speciebus, moueri localiter solum per denominationem extrinsecam.

12 Tercia sententia vniuersim docet, tam corpus, quam Angelum non moueri localiter, nisi per mutationem intrinsecam in ipsis receptam, quam ut veriorum sequentibus assertionibus explicamus.

13 Assertio V. Omnis motus localis Angeli, siue per se, siue per accidens loco moueri dicatur, est mutatio quadam realis intrinseca in ipso Angelo,

adeoque vera acquisitio noui termini realis & intrinseci. Hanc assertionem aperte tradit Lychetus in 2. distinct. 2. quæstion. 9. & 10. Molina, & Zumel quæstion. 53. articulo 1. & fuisse Suarez hic lib. 4. capit. 13. & 14. qui etiam cap. 12. eandem sententiam vocat communem & holasticorum; tamen veteres ex instituto hac de re vix differant. Ita tamen sentire videtur Aletius 2. part. quæstion. 33. membr. 1. & 3. inter se bene collatis, apertius Scotus in 2. distinct. 2. quæstion. 9. & 10. & in 4. distinct. 10. quæstion. 6. ubi docet, corpus Christi moueri proprio motu, quando cum speciebus defertur. Quare Scotus in hanc quoque sententiam citant Lychetus loco citat. Herrera & Pesantius infra. Consentit Richardus in 2. distinctione 37. articulo 3. quæstion. 1. præsertim ad 5. & Bonauentura articulo 1. quæstion. prima. His addit Suarez ex recentioribus Herreram in 2. distinctione 7. disputat. 2. & 3. Malonium in 2. distinct. 8. disputat. 14. iuncta 15. & Pesantium 1. part. quæstion. 53. articulo 1. disputat. 3. Impletmet Sanctus Thomas in 1. distinct. 37. quæstion. 4. articulo 1. ad 1. non parum eidem sententia fauet, dum dicit, propositionem Aristotelis 3. physic. tex. 9. quod *motus est actus imperfecti*, habere locum in Angelo etiam beato: cum tamen constet Aristotelem illic loqui de subiecto motus.

14 Probatur assertio. Tum quia motus localis corporis subiectiue & realiter est in ipso corpore, ut non solum habet communis Philosophorum & Theologorum sententia, consentiente quoque Vasquez 1. part. quæstion. 29. cap. 3. & disputat. 188. capit. 7. sed etiam aperte tradit Aristoteles 9. Metaph. tex. 9. & lib. 3. Physic. cap. 3. ubi ait, *Perspicuum est, motum esse in eo, quod mouetur*: id quod ex ipsa etiam definitione motus colligitur, dum dicitur, *actus ens in potentia*, quod ens non est aliud, quam ipsum mobile. Ergo motus habet terminum realem & intrinsecum in ipso corpore, cum quo identificetur: Ergo in Angelo; siquidem quoad hoc est par ratio corporis & Angeli. Tum quia motus localis est aliquis effectus positius realis, qui de nouo producit, ut patet: Ergo habet terminum realem de nouo productum, at non alium, nec alibi, præterquam in ipso mobili; siue hoc mobile sit corpus, siue Angelus: siquidem impossibile est, ut motus localis sit forma alterius subiecti, quam ipsius mobilis, quod denominat. Denique supra dub. 2. probatum est, tam in motu locali Angeli, quam corporis terminum positium realem & intrinsecum, qui per motum acquiritur, esse ipsum Vbi intrinsecum, Vnde est

15 Assertio VI. Terminus qui per motum localem ab Angelo acquiritur, non est aliqua vnio realis Angeli cum corpore, qua moto etiam corpore, simul cum Angelo inuariata permaneat, sed modus realis intrinsecus ipsius Vbi localis; qui toties mutatur & variatur, quoties Angelus per se siue per accidens loco mouetur, mutata nimirum distantia ad fixas partes mundi.

Ita Molina, Suarez, alijque citati, contra Vasquez. Probatur ex dictis citat. dub. 3. Tum quia nulla datur eiusmodi unio realis Angeli cum corpore. Tum quia etiam si daretur, is tamen non posset esse terminus motus localis: quandoquidem motu locali per se ac necessario non variatur aut mutatur, ut dictum: quare non potest etiam esse fundamentum relationis distantiae, ad fixas partes mundi. Denique ipsemet Vasquez fatetur, eum modum non semper, neque necessario acquiri, vel haberi ab Angelo, quoties mouetur localiter.

16 Unde sequitur altera pars assertionis. Quia per illud ubi intrinsecum optime explicantur omnia, quæ ad terminum motus localis requiruntur: nimirum 1. quod sit aliquid positium, reale, accidentale in ipso Angelo. 2. quod per se motu acquiratur etiam in vacuo. 3. quod motus cum illo identificetur. 4. quod semper mutetur, quoties Angelus siue per se, siue per accidens loco mouetur. 5. quod sit fundamentum distantiae ad fixas partes mundi; quæ omnia patent ex dub. 2.

17 Et confirmantur hæc omnia ex analogia motus corporei; nam & hic alium terminum proprium ac intrinsecum non habet, quam hoc Vbi locale corporum; tum ab exemplo cælorum inferiorum, qui motu primi mobilis mouentur; aut etiam nauæ, qui motu nauis mouetur; imo etiam animæ in corpore, & corporis CHRISTI sub speciebus; nam & hæc nouum Vbi intrinsecum acquirunt, quoties loco mouentur; etiam si per accidens tantum moueantur; ut suo loco docuimus, & rectè etiam tradit Suarez hic cap. 14. Neque propterea vel corpus Christi in hostia, vel anima in corpore, simpliciter & absolute dicenda sunt per se moueri; quia vis motiua non directè, sed indirectè solum illis applicatur; ita ut moueantur solum ad motum alterius; qui est vnus ex præcipuis modis motus per accidens, iuxta Aristotelem 5. Physic. capit. 1. etiam si non moueantur per accidens alio sensu, quasi formaliter moueantur per solum motum alienum.

18 Ex quibus etiam dissoluuntur fundamenta sententiarum oppositarum; ut nimirum 1. quod motus localis, etiam corporum; solum sit denominatio extrinseca: vel 2. quod Angeli non moueantur loco, nisi secundum operationem transeuntem. vel 3. non nisi per unionem realem & formalem cum corpore, &c. quæ falsa esse, ex dictis constat. Aristoteles autem in contrariū citatus loquitur de termino motus, qui sit res distincta à subiecto, ut est forma substantialis, quantitas, qualitas, &c.

19 Assertio VII. Tametsi vero, ut dictum, in omni motu locali Angeli, Vbi eius intrinsecum realiter aliquo modo varietur; non tamen quolibet motu locali Angeli terminus positium acquiritur, & amittitur, sed præter motum localem, quo Angelus amisso priori Vbi locali intrinseco, acquirit nouum Vbi locale intrinsecum, esse potest in Angelo etiam alius motus localis, quo vel toto permanente priori Vbi locali, accedat eidem solum noua pars Vbi localis; aut quo parte solum

prioris Vbi localis permanente, pars solum aliqua amittatur; ita ut in primo casu motus quidem localis Angeli sit inter terminos positium, & partim deperditius, partim acquisitiuus: in secundo tamen sit mere acquisitiuus, adeoque inter terminum à quo priuatiuum, qui est priuatio maioris Vbi, & terminum ad quem positium: in tertio sit mere deperditius siue priuatiuus inter terminum à quo positium, & terminum ad quem priuatiuum. Ita Suarez hic lib. 4. cap. 16. & patet ex dictis supra dub. 3. assert. 5.

20 Probatur assertio. Quia Angelus suo arbitratu potest esse in loco adæquato, vel inadæquato, idque per Vbi diuisibile in ordine ad locum, ut ibidè diximus. Ergo potest vel totum priorem locum amittere, & acquirere nouum, vel in loco inadæquato existens, potest suum Vbi extendere, retento quidè priori Vbi, sed noua ad eum facta accessione: vel in loco adæquato, aut etiam inadæquato existens potest contrahere se ad minus Vbi, sola parte prioris Vbi amissa, ut ibidè diximus. Qua ratione etiam in locali motu Angelorum omnis illa varietas cernitur, quam Aristoteles 5. Physic. cap. 1. generatim motui attribuit, ut nimirum sit, vel à subiecto ad subiectum, vel a non subiecto ad subiectum, vel à subiecto ad non subiectum.

21 Contrarium tamen docet, non solum Bassolis in 2. dist. 2. q. 4. a. 1. & quotquot cum illo sentiunt, Angelum per suam substantiam esse non posse nisi in loco adæquato; sed etiam qui negant, Vbi locale Angeli, ex parte loci seu spacij, esse extensum & diuisibile; qui proinde asserunt, quoties Angelus se in eodem loco permanens, ad maiorem locum extendit, aut contrahit ad minorem, semper amitti prius Vbi, & acquiri nouum, ut cit. dub. 3. retulimus. Sed quas sententias ibidè refutauimus; ubi etiam diximus, esse quoad hoc discrimen inter corpora, & Angelos, illa enim cum non possint esse nisi in locis adæquatis, non possunt localiter moueri nisi à termino positium, ad alium positium, non autem à positium ad priuatiuum, vel à priuatiuum ad positium, ut consideranti facile patebit.

DVBIVM VII.

Vtrum Angelus possit moueri de extremo ad extremum, seu ab vno loco ad aliū sine transitu per medium.

S. Thomas p. 1. p. 53, art. 2.

22 Proponit S. Thomas loc. cit. hanc difficultatem sub terminis paulo generalioribus, idque dupliciter: nam initio citatæ quæstionis 53. ita articuli secundi argumentum proponit, *Vtrum Angelus moueatur de loco ad locum, pertransendo medium*, at verò titulus, qui eidè articulo præfigitur ita habet, *Vtrum Angelus transeat per medium*, scilicet dum mouetur. Et vero res omnis eodem fere pertinet; siquidem cum in quouis motu Angelico, quo priori loco diuisibili relicto, nouus locus acquiritur, inter principium prioris loci, & extremum alterius (quæ sunt duo quasi extrema) intercedant plura loca media, ita ut Angelus semper in priori ac priori

motum

motum sistere, ac ibi quiescere potuerit, quæstio hæc ad omnem motum localem Angeli potest extendi, saltem eum, quo, ut dictum, Angelus priori loco diuisibili relicto, alium acquirit. Respondet vero S. Thomas loc. cit. motu quidem continuo Angelum ab vno extremo in alterum moueri non posse, nisi transeat per medium; per motum vero discretum posse: de quorum tamen verborum sensu, quoad posteriorem partem, non minus, quam de ipsa est controuersia.

2. Etenim quod dicitur, Angelum posse motu discreto moueri de extremo ad extremum, dupliciter intelligi potest, vel de loco medio participante, ab utroque extremo, vel de loco medio non participante. Sit enim V. G. locus Angeli decempedalis, & moueat se Angelus in alterum locum decempedalem contiguum, & adæquate à priori diuersum; tum inter initium primi, & extremum secundi loci designari possent alij infiniti (synkategorematicæ) decempedales loci communicantes seu participantis; non communicans autem locus nullus; cum nullum plane sit spatium, imo nec punctum intermedium. quod non vel ad priorem vel ad posteriorem locum pertineat, & sub eo contineatur. Moueatur porro idem Angelus à priori loco ad alium non contiguum, sed decempedali V. G. spatio distantem, tum locus medius non communicans erit decempedalis. Nunc igitur est quæstio, quo modo vel ex mente S. Thomæ, vel secundum rei veritatem, possit Angelus de extremo ad extremum locum, siue motu continuo, siue motu discreto, naturaliter moueri, non transeundo per medium; an scilicet hoc intelligendum sit, de medio communicante tantum, an de utroque, an de neutro: quæ quæstio solet à nonnullis etiam sub his terminis proponi, vtrum Angelus moueri possit naturaliter ab vno loco ad alium etiam distantem, & non contiguum. Dico naturaliter, quia omnes supponunt, supernaturaliter, & per absolutam Dei potentiam hoc fieri posse.

3. De hac re sunt tres Doctorum sententiæ. Prima vniuersim affirmat, posse Angelum absque transitu per medium moueri motu discreto, ab vno loco ad alium, etiam distantem, & non contiguum. Ita docent Heruæus in 1. dist. 37. q. 1. a. 2. & tractatu de motu Angeli q. 1. 3. & 4. Marsilius in 2. q. 7. a. 3. Carthusianus in 1. dist. 37. q. 4. Capreolus in 2. dist. 6. q. 1. a. 1. Hispalensis dist. 6. q. 2. Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 102. Caietanus, & plerique Thomistæ recentiores hic q. 53. a. 2. Vasquez disp. 196. cap. 2. & tribuitur etiam communiter S. Thomæ cit. q. 53. a. 2. non solum ab auctoribus huius sententiæ, sed etiam à Suarez hic lib. 4. c. 18. & inclinant etiam Henricus quodlib. 4. q. 17. & Ariminensis in 2. d. 6. q. 3. a. 2.

4. Secundâ sententiâ absolute ac vniuersim negat. Ita sentire videntur Alensis 2. part. q. 33. mem. 2. Albertus in 1. dist. 37. art. 2. 3. Bonauentura dist. 37. part. 2. art. 2. q. 2. Richardus a. 3. q. 2. Ægidius 2. part. dist. a. 2. Henricus quodlib. 13. q. 7. quam proinde communiorum inter antiquos Theologos vocât Richardus loc. cit. & Suarez hic lib. 4. cap. 19. num. 1. Quibus etiam Alberinus

tom. 1. princip. 1. coroll. 16. pun. 1. accensetur Molinam, sed qui de loco solum distante loquitur.

5. Tertia sententiâ est, posse Angelum motu discreto, de extremo moueri ad extremum, sine transitu per medium non participans, seu quod idem est, posse moueri sine medio de extremo ad extremum locum coniunctum vel contiguum, non distantem & dislitum, aliquo spatio inter, vtrumque interiecto, nisi hoc ipso spatio prius transitu. Ita cum Scoto in 2. dist. 2. q. 12. siue vltima, docent & distinguunt Gregorius de Valentia q. 4. pun. 1. Albertinus loc. cit. à num. 4. & videtur, ut dictum, consentire Molina hic q. 53. a. 2. Eademque plane, ut bene citauit Gregorius de Valentia loc. cit. est sententiâ Gabrielis in 2. dist. 2. quæstion. 3. vbi expresse dicit, *Angelum posse mutari de loco ad locum, & non per medium, si termini illius mutationis sunt indistantes; si vero termini distent, per medium* (scilicet non communicans) non posse naturaliter ita moueri. Quamquam à nonnullis in eam sententiâ referatur, quasi dixerit solum posse Angelum motu discreto moueri sine transitu per medium, cum est in loco inadæquato, & mouetur ad locum contiguum adæquatum, v. g. ex loco bipedali extendendo suam præsentiam ad decempedalem; non autem, cum est in loco adæquato: cum tamen hac in re, de loco adæquato vel inadæquato Gabriel nihil distinguat. Ad eundem sensum recte etiam à Valentia intelligitur Richardus loc. citat. quia loquitur de medio inter duo loca Angeli interiecto. Eadem procul dubio est sententiâ Suarez hic lib. 4. cap. 19. quamuis enim absolute negatiuam sententiâ, ut probabiliorem tueatur, semper tamen loquitur de motu ad locum distantem. Hanc igitur sententiâ, cû & ego probabiliorem semper existimauerim, sequentibus assertionibus declaro.

6. Assertio I. Motu continuo non potest Angelus de loco moueri ad locum, siue e communicantem, siue non communicantem, & siue interiecto spatio distantem, siue contiguum, absque transitu per medium. Ita communis omnium, quos citavi, cum Sancto Thomæ hic cit. q. 53. art. 2. adeo ut hæc assertio sit inter Doctores plane certa, & extra controuersiam: quam etiam optime probat S. Thomas ibidem. Quia iuxta Aristotelem 4. Physic. tex. 99. continuitas motus localis secundum prius & posterius sumitur ex continuitate loci, secundum partes successiue deperditæ & acquisitæ; ita scilicet ut mobile prius veniat ad medium, quam ad extremum. Quare etiam Aristoteles de eodem motu locali loquens 6. Physic. tex. 77. ait, *quod prius ad medium oportet peruenire, id quod fertur.* Et lib. quinto, tex. 22. simili sensu ait: *Inter* (hoc est inter duo medium) *esse id, in quod prius aptum natura est peruenire id, quod mutatur, quam in quod vltimum mutatur.* Quæ omnia æquæ etiam procedunt, de loco contiguo ac distante. Et confirmatur. Quia si motus est continuus, necesse est, ut etiam acquisitio termini sit continua, adeoque successiua: Ergo mobile non in instanti est in extremo loci, quem eo motu acquirit; ac proinde necessario

prius

prius fuit in medio; nullibi enim interim fuisse, non potest, ex dictis dub. 2. Quo fit, vt motus continuus sine transitu per medium plane implicet contradictionem; ita vt nec per absolutam Dei potentiam fieri possit.

7 **A**ssertio II. Sed nec motu discreto Angelus naturaliter moueri potest, ab vno loco ad alium, interiecto spatio distantem, sine transitu per medium: ac proinde non potest moueri ab extremo ad extremum, sine transitu per medium non communicans, si quidem tale medium inter extrema sit interiectum. Ita sentio cum authoribus secundæ & tertiæ sententiæ, contra primam sententiam; quæ etsi non sit omnino improbabilis; minus tamen probatur; non solum quia hæc opposita est consuetudini veterum Scholasticorum, vt dictum, sed etiam quia melioribus rationibus nititur. Cum oppositæ sententiæ authores seze non nisi falsis fundamentis nitantur, vt dicitur.

8 **I**n rationibus autem pro hac assertionem referendis; tametsi Authores discrepent, & vero difficile sit, rationem à priori, aut plane conuincentem adferre, vt patet ex ijs, quæ fuse disserit Suarez cit. cap. 19. mihi tamen hæc maxime probantur. Prima sumitur à posteriori seu effectu. Quia minus est agere in distans, seu virtutem vel actionem suam transmittere in distans, sine transitu per medium, quam suam substantiam in loco distanti collocare sine transitu per medium: sed Angelus non potest naturaliter agere in distans, nisi transmittendo virtutem seu actionem per medium, vt patebit quæst. 5. Ergo, &c.

9 **S**ecundo; Eadem quoad hoc videtur proportio inter duo loca extrema; quæ aliquo medio seiuncta sunt, quæ est inter tempus præteritum & futurum, quæ tempore seu nunc præsentem intermedio seiunguntur: at vero impossibile est, vt supposita existentia temporis, res aliqua, in suo esse permanens, à tempore præterito transeat in futurum, nisi per medium tempus seu nunc præsens: Ergo etiam impossibile est, vt res aliqua in suo esse permanens naturaliter transeat de extremo ad locum extremum distantem, sine transitu per medium, vt argumentatur etiam Gabriel loc. cit. Fateor tamen esse aliquam disparitatem, inter tempus & locum; quia cum tempus intrinsece successiuum sit, non potest nec discreto quidem motu, aut per vllam etiam potentiam, res in suo esse permanens coexistere tempori præterito & futuro simul aut successiue, nisi per medium transeundo; coexistat etiam ipsi nunc temporis præsentis; quare etiam ratio præsens etsi non omnino conuincat, facit tamen rem probabilem.

10 **T**ertio, si Angelus posset moueri ad locum distantem, sine transitu per medium, nulla causa esset, cur non vno instanti ad quemlibet locum remotissimum naturaliter se posset transferre; ita vt cum toto tempore præcedente quiescisset in celo Empyreo V. G. vno momento posset esse in terra, vel in purgatorio: at hoc videtur incredibile & plane excedens vires naturales substantiæ create: esset enim hac ratione virtus motiua Angeli, quasi infinita; cum etiam multiplicata in

infinitum distantia loci, par facilitas esset, illic momento se collo candi; neque hac ratione inter Angelos quoad celeritatem motus esset differentia. **Q**uarto. Nullum corpus, seu res naturalis nobis cognita potest moueri de loco in locum, distantem, absque transitu per medium; neque vlla ratio, aut experientia, vel authoritas probat oppositum de Angelo: Ergo probabilius est, nec Angelum id posse.

Assertio III. Potest tamen Angelus motu discreto naturaliter se mouere ad locum coniunctum, vel contiguum, siue communicantem siue non communicantem cum priore; absque transitu per medium. Ita authores primæ & tertiæ sententiæ; adeoque communis Theologorum; cui existimo, etiam ex authoribus secundæ sententiæ teipsa neminem aduersari, prætereos qui motum discretum Angeli plane negant, in quibus est Ariminensis, vt dictum dub. præced.

Probatur primo; Quia si Angelus motu discreto necessario transiret per loca media participantia, tum necesse foret, transire per omnia eiusmodi loca participantia; cum sit eadem ratio omnium: sed hoc est impossibile; sequeretur enim in fine motus esse quasi numerata ab Angelo loca infinita participantia; quæ inter vt- rumque extremum inter sunt: nam motus discretus, qui per interrupta instantia fit, facit numerum; continuus non item. Quæ est ratio S. Thomæ, & Scoti locis citatis.

Secundo. Quia eodem modo anima rationalis V. G. simul & in instanti, adeoque sine transitu per medium, informaret totam partem aliquam corporis, si simul dispositam reperiret. Tertio. Hoc ipso, quod Angelus motu discreto simul & in instanti se constituit in toto loco adæquato subleuante, non prius est in loco medio, quam in extremo adæquato: Ergo hoc motu non transit per medium.

Quarto. Moueri localiter ad extremum, transeundo per medium, proprie est acquirere prius locum medium, & eo relicto venire ad extremum; transire enim relinquere quoddam est: atqui cum Angelus de loco ad locum coniunctum, siue contiguum, motu discreto mouetur, nullus locus medius potest assignari, ad quem ita prius moueatur Angelus, vt eum, veniendo ad extremum relinquat: nulla enim pars loci acquiritur, quæ deseratur, vel contra: sed posterior locus totus simul acquiritur, prior itidem totus simul deseritur. Ergo impossibile est, vt motu discreto Angelus moueatur de loco ad locum coniunctum, siue contiguum, transeundo per medium: ac proinde nisi omnino negetur motus discretus Angeli, negari non potest, eum fieri absque medio participante. Diuersa est ratio corporis; quod cum plane motu discreto de loco ad locum moueri non possit, ob intimam suam extensionem & diuisibilitatem, nõ potest vlllo modo de loco ad locum moueri, sine transitu per medium, vt recte etiam notauit S. Thomas cit. q. 52. a. 2.

Posset tamen aliquis de nomine contendendo, dicere, sufficere ad motum discretum Angeli per medium, vt prius ratione, vel natura, relinquatur

& acquiratur vna pars loci, quam alia; sed hoc est contra receptum loquendi vsu, & proprietatem verborum, vt recte Vasquez loc. cit. quicquid in contrarium disserat Suarez hic lib. 4. cap. 22. num. 3. Cum enim Aristoteles loc. cit. dixit, in motu prius perueniri ad medium, quam ad extremum, non sane locutus est de prioritate solum rationis seu naturæ, sed temporis, cui etiam motum æquiparari docuit.

16 Argumenta vero authorum primæ sententiæ iam aliunde refutata sunt: supponunt enim plerique falsa principia; vt quod Angelus secundum se ac substantiam suam, vere non sit in loco, nec moueatur loco; sed solum secundum effectum; vt de Heruzo dub. 1. dictum: vel quod Angelus non sit in loco nisi per operationem transeuntem, seu applicationem virtutis ad illam; quam cui velit loco possit applicare, vel non applicare; vt de Thomistis dictum dub. 3. vel quod Angelus sit in loco per vnionem realem & voluntariam ad aliquod corpus; quam ita possit vni loco seu corpori etiam remoto applicare, vt non necessario etiam applicet locis seu corporibus intermedijs, vt de Vasquez dictum dub. 3.

17 Quod vero ad Sanctum Thomam attinet, equidem cum Gregorio de Valentia & Albertino locis citatis probabiliter existimo, eum reipsa à nobis non dissentire; sed locutum solummodo fuisse, iuxta sensum tertix assertionis, de medijs participantibus, non de alijs: quia de illis solum procedit eius ratio; non de istis; hæc enim infinita non sunt, sed illa tantum; quod etiam magis patebit eius verba consideranti.

DVBIVM VIII.

De velocitate motus Angelici: Et speciatim, an Et qua ratione Angelus moueri possit in instanti, maxime ad locum distantem.

S. Thomas 1. p. q. 53. a. 3.

1 Explicata ratione motus Angelici, tum quoad substantiam, tum respectu loci seu spatij, superest, vt de eo etiam disseramus per comparationem ad tempus, quo peragitur, & ex quo etiam desumitur velocitas motus: siquidem motus localis velocior est ille, qui eodem tempore plus spatij conficit.

2 De qua quidem re, generatim loquendo, certum est, motum Angeli (pro arbitrato tamen ipsius Angeli, vt optime notauit etiam S. Thomas q. 53. a. 3. ad 1.) esse posse velocissimum, siue is motu continuo, siue discreto velit moueri. Ita enim expresse docent SS. Patres, qui propterea motum eorundem alitibus comparant, & addunt momento posse esse vbique, nempe quasi moraliter, vt regulimus supra dub. 6. assert. 2. Et ratio sumitur, tum à perfectione naturæ; quæ vti cæ-

teras proprietates naturales, ita etiam vim motiuam vti que perfectiorem habet, quam in corporibus cernatur; spectat autem ad perfectionem facultatis motiuæ posse celeriter mouere: tum ex conditione mobilis, & habitudine Angeli ad medium; siquidem ex neutro capite, cum ipse spiritualis & incorporeus sit, vllam penitus patitur resistentiæ, cum sine vlla diuisione medijs, penetratione quadam peruadere & percurrere possit omnia; tum denique ex impatibilitate spiritualis naturæ, quæ nullo motus aut spatij longitudine siue continuatione fatigatur.

Duo vero sunt dubia. Primum, vtrum Angelus etiam in instanti moueri localiter possit; secundo, vtrum velocitas motus Angelici sit determinata ad certum tempus, seu longius, seu breuius, pro maiori aut minori perfectione Angeli; quod sequentibus assertionibus declaramus.

4 Assertio I. Motus Angeli continuus fieri non potest in instanti; sed solum in tempore continuo. Ita communis & certa omnium Doctorum sententiæ cum S. Thoma cit. quæst. 53. a. 3. neque de hoc est vlla controuersia. Ratio patet ex dictis dubijs præced. Quia de ratione motus continui est, vt mobile partim sit, in termino à quo, partim, in termino ad quem; adeoque vt prius sit in medio, quam in extremo loco, seu termino loci, iuxta Aristotelem 6 Physic. cap. 4. & 10.

5 Assertio II. Nullus etiam motus Angeli, ab vno loco ad alium locum ita distantem, vt cum suo spatio excedat locum adæquatum eiusdem, fieri potest, nisi in tempore. Hæc assertio est contra Albertum in 1. dist. 37. a. 23. & 24. (qui tamen non satis constanter loquitur) item contra Henricum quodlib. 13. q. 7. Ariminensem in 2. dist. 6. q. 3. a. 2. Maiorem dist. 2. q. 12. Marfilium in 2. quæst. 7. & vt citat Ariminensis contra Hybernicum; qui existimant, motu discreto Angelum moueri posse etiam ad locum ita distantem in instanti; & addit Hybernicus, ita etiam necessario moueri.

6 Sed nostra assertio est communis cæterorum Theologorum, quam tradunt sanctus Thomas hic quæst. 53. a. 3. Caietanus, & Thomistæ recentiores ibidem, Bonauentura in 1. dist. 37. part. 2. q. 3. Richardus art. 3. q. 3. Egidius part. 2. dist. q. 13. Scorus in 2. dist. 2. q. 11. Gabriel q. 3. a. 3. Capreolus in 2. dist. 6. q. 1. a. 1. Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 102. item Gregorius de Valentia q. 4. punct. 2. Molina hic cit. q. 53. a. 3. Vasquez disp. 197. c. 2. Suarez hic lib. 4. cap. 22.

7 Probatur assertio. Quia si Angelus hoc casu moueretur in instanti, tunc simul ac in eodem instanti esset in loco medio adæquato, & vltra illum in loco remotiori; vt necessario concedunt Ariminensis, & Maior, alijque nonnulli aduersæ sententiæ authores: at vero consequens excedit naturalem virtutem ac facultatem Angeli; vt qui naturaliter esse non potest, in maiori loco, quam sit locus eius adæquatus: ac præsertim etiam quia ea ratione sequeretur, Angelum simul esse posse, etiam in duobus locis adæquatis, & per consequens etiam in pluribus, imo in quibusuis locis etiam remotissimis, cum par sit ratio de duobus

locis

locis adæquatis, & de pluribus quibuslibet: Ergo naturaliter impossibile est, vt Angelus ita in instanti moueatur.

8 Fundamentum autem oppositum contrariæ sententiæ, quod successio motus solum oriatur ex resistentia medij, iuxta Aristotelem 4. Physic. falsum est; oritur enim etiam tum ex extensione mobilis; tum ex distantia terminorum; tum hac supposita, ex limitata virtute motiua, seu essendi in loco ipsius mobilis. Alias enim etiam corpus, dum mouetur in vacuo, vel in eodem instanti amitteret totum terminum à quo, & acquireret totum terminum ad quem, vel simul esset in utroque, ac in omnibus spatijs intermedijs: quod totum etsi concedat Ariminenfis, plane tamen absurdum est, & contra ipsum Aristotelem, vt bene Suarez n. 9.

9 Assertio III. Imo nullus omnino motus Angeli, qui sit per medium, siue is continuus sit, siue discretus, fieri potest in instanti; sed solum in tempore, siue continuo, si motus continuus sit; siue discreto, si motus sit discretus. Hæc assertio quoad motum discretum est contra Albertum, Henricum, Ariminensem in 2. dist. 6. q. 3. a. 2. Maiorem, Marsilium, Hybernicum, locis citatis, & denique quoad modum loquendi fere etiã contra Suarez cit. cap. 22. num. 3. extra casum præcedentis assertionis. Est tamen assertio communis cæterorum Theologorum, quam tradunt S. Thomashic q. 53. a. 3. Caietanus & Thomistæ recentiores ibidem, Bonauentura, Richardus, Ægidius, Scotus, Gabriel, Capreolus, Ferrarientis, Gregorius de Valentia, Molina, Vasquez locis citatis.

10 Probatur assertio. Quia si Angelus ex priori loco in instanti moueretur ad extremum per medium, tunc simul & in eodem instanti esset in extremo & medio, & nihilominus tamen simul moueretur per medium, adeoque pertransiret medium; sed impossibile est, vt Angelus simul & in eodem instanti sit in extremo & medio, quod pertransit: dum enim per medium transeundo venit ad extremum, necessario in instanti eius motus terminatiuo, est extra medium: quia transire localiter per aliquid, est illud relinquendo ultra tendere. Accedit, quod de ratione motus localis per medium, est, vt prius tempore mobile sit in medio, quam in extremo, vt ex Aristotele ibidem docuimus: Ergo impossibile est vt Angelus per medium moueatur in instanti.

11 Et quia continuitas temporis est ex continuitate motus, iuxta Aristotelem. 4. Physic. tex. 99. & S. Thomam cit. quæst. 53. a. 3. necesse est, vt motus continuus sit in tempore continuo; motus autem discretus per medium, sit in tempore discreto; quanquam tempus hoc Angelicum, siue sit continuum, siue non, non est idem cum tempore, quod mensurat motum cæli, & quo mensurantur corporalia, quæ habent mutabilitatem ex motu cæli; siquidem motus Angeli nullo modo pendet ex motu cæli, sed est alterius & altioris rationis; cuius mensura per se non est motus cæli; vt notauit Sanctus Thomas ibidem; etsi per accidens &

secundum nos, nihil obstat motu cæli tanquam notiori mensurari etiam motum Angeli, vt recte Caietanus ibidem.

12 Atque hæc ratio vniuersim procedit de quouis motu per medium, etiam si Angelus locum solummodo contiguum & propinquum, priori relicto, occupet; imo etiam si ex loco inadæquato solum moueatur, extensione quadam ad locum adæquatam: nam etiam huius extensionis motus proprie dici non potest fieri per medium, nisi fiat successiue, adeoque in tempore, iuxta descriptionem motus per medium, quam ex Aristotele exposuimus dub. præced. Simul vero etiam ea ratione probatur, nec per potentiam quidem Dei absolutam, Angelum posse proprie loquendo, per medium moueri in instanti, nisi forte Angeli præsentia localis multiplicetur, de quo non est quæstio, vt recte Vasquez ibidem, quanquam ne hoc quidem casu, Angelus proprie, transeundo scilicet, moueretur per medium in eodem instanti, quo est in extremo; quia transire per medium est, relinquendo medium ulterius pergere: at vero si in eodem instanti simul esset in medio, & in extremo, tunc Angelus nec in eo instanti relinqueret medium, quia esset in illo, nec immediate post, quia post hoc instans non est aliud instans, nisi forte quod correspondeat nostro tempore: Ergo necessario aliquanto tempore etiam post illud instans maneret in medio: Ergo nec quamdiu est motus relinquitur medium; nec in aliquo instanti indiuisibili subsequente motum: Ergo per motum illum nullo modo relinquitur medium.

13 Fateor tamen, hanc assertionem, secundum id, quod superaddit præcedenti assertioni, posse reuocari ad quæstionem nominis tantum. Nam si dicatur, ad motum localem per medium non requiri, vt mobile prius duratione sit in medio, quam in extremo, ad quod per medium transit, sed sufficere, vt prius ratione vel natura in illo sit mobile, eo modo, quo sol dicitur illuminare terram per aerem, in quem sensum differit Suarez contra hanc assertionem citatus; tunc sane fatendum erit, motum discretum Angeli per medium, qui sit per solam extensionem loci inadæquati ad locum adæquatam, aut ex loco adæquato, ad alium locum adæquatam coniunctum siue contiguum, posse fieri in instanti, vt docet ibidem Suarez. Sed vt dictum dub. præced. modus hic loquendi minus proprius est: in quem sensum etiam ipse Suarez capit. 2. num. 3. dicit, Angelum occupando simul totum aliquem locum, etsi naturæ ordine prius occupet partem proximam, quam remotiorem, non tamen dici posse transire, cum ibi permaneat.

14 Assertio IV. An motus Angeli discretus, qui sit sine medio, fieri possit in instanti, videretur fore esse quæstio nominis; sed rectius affirmatur. Probatum & declaratum assertio. Negatiuam enim partem tuentur Sanctus Thomas hic cit. quæstio. articulo 3. alijque Thomistæ citati pro præcedenti assertionem; quos sequitur Gregorius de Valentia cit. quæst. 4. punct. 2. Illi enim absolute loquuntur de motu Angeli, ac simul etiam eas rationes afferunt, quæ procedunt de omni motu, siue sit per medium, siue non.

15 Videtur autem S. Thomas pro hac sententia
viti duplici ratione. Prima petitur ex ratione motus. *Quia de ratione motus est*, inquit Sanctus Thomas, *ut mobile aliter se habeat nunc, & prius*: quod fieri non potest in instanti. Quia quidem ratione, cum moueri in recto dicat existentiam mobilis, sub vtroque termino, à quo videlicet, & ad quæ, procul dubio fatendum est, nullum motum fieri posse in instanti: quia non potest in eodem instanti, mobile in vtroque termino existere: quod solum vult Valentia cit. pun. 2.

16 Sed hac ratione ex præsentia controuersia solum efficitur quæstio nominis: in qua facile oppositum ex alia terminorum non minus probabiliter explicacione defendi potest. Nimirum, si quis dicat, de ratione motus in recto non esse, existentiam mobilis sub vtroque termino; sed solum acquisitionem noui termini, cum connotatione prioris, qui fuerit derelictus; quod plane consonat cum recepta motus seu mutationis definitione, quæ est. *ut per eam mobile nunc aliter se habeat, quam prius*; quo modo loquuntur multi Doctores inferius citandi. Quia ratione, etiam plane fatendum est, motum discretum vnicum, adeoque non compositum ex pluribus mutatis esse eiusdem motus fieri posse in instanti, quod sit intrinsecum motui, & extrinsecum quieti; saltem quantum est ex ratione motus, ut dictum.

17 Secunda autem ratio S. Thomæ ad rem ipsam pertinet; & videtur esse hæc. Quia ad motum pertinet etiam initium motus: sed initium motus non est ipsum mutatum esse, sed instans aliquod præcedens mutatum esse, quod non est aliud, quam vltimum esse quietis, seu vltimum instans quietem terminans; quod semper ac necessario in omni motu interuenit. *Quia de ratione quietis est, ut quiescens non aliter se habeat nunc & prius, ac proinde in quolibet Nunc temporis mensurantis quietem, quiescens est in eodem (statu) & in primo, & in medio, & in vltimo. &c. unde non est possibile, ut aliquid in toto tempore præcedente quiescat in vno termino, & postea in vltimo instanti illius temporis, sit in alio termino; sed oportet assignare Nunc in quo vltimo fuit in termino præcedenti; ac proinde necessario acquisitio alterius termini, debet fieri in alio instanti, subsequente vltimum instans intrinsecum quietis. Ibi autem sunt multa Nunc sibi succedentia, ibi de necessitate est tempus, cum tempus nihil aliud sit, quam numeratio prioris & posterioris in motu. Necesse est igitur, ut motus Angeli sit in tempore. Hæc videtur mens Sancti Thomæ citat. quæstione 53. articulo tertio, et si discursus ipsius variè explicetur, ut videre est apud Caietanum.*

18 Et vero potest is etiam in hunc modum conformari. Si in motu Angelico datur vltimum Nunc intrinsecum quietis, tunc impossibile est moueri Angelum in instanti: sed verum antecedens ex dictis: Ergo, &c. Sequela probatur. Tum quia autores oppositæ sententiæ, qui Angelum in instanti posse moueri dixerunt, contra quos ibidem differit Sanctus Thomas, ea nituntur ratione; quod fieri possit, ut Angelus toto aliquo

tempore præcedenti quiescerit, & in vltimo instanti extrinsecum quietis moueatur, & sit in termino ad quem; qui proinde negant, Angelum quiescentem aliquo tempore, necessitari ad quiescendum etiam vsque ad vltimum terminatum, instans illius temporis: alias si hoc concederent, non dicerent, motum fieri in instanti. Tum quia si datur instans præcedens motum Angeli, iam in eo ipso instanti incipiet motus extrinsecum, qui proinde non fiet in tempore. Addi potest etiam hæc ratio. Quia si datur instans vltimum quietis; Ergo non potest immediate subsequi instans intrinsecum motus; sic enim darentur duo instantia immediata Ergo necessario inter instans vltimum quietis, & quodlibet mutatum esse, seu esse intrinsecum motus, intercedit tempus. ac proinde motus fiet in tempore, non in instanti.

19 Verum omnis hic discursus Sancti Thomæ, quomocumque formetur & instituat, nititur hoc principio, quod omne mobile aliquo tempore quiescens, necessario quiescat, vsque ad vltimum terminatum instans illius temporis: quod tamen non satis probatur à Sancto Thomæ; & negant contrariæ sententiæ auctores; qui dicunt, satis esse ut quiescat qualibet parte intrinsecum & constituyente ipsius temporis, etiam si in ipso instanti terminatio illius non quiescat, sed moueatur; quod etiam optima ratione probatur, ut dicemus.

20 Quare omnibus consideratis, & absolute loquendo, probabilius & rectius dici existimo, motum localem Angeli discretum vnicum, adeoque non compositum ex pluribus mutatis esse eiusdem motus, fieri in instanti. Ita docent complures veteres & recentiores Theologi, speciatim Albertus in 1. dist. 37. art. 23. & 24. Arimænsis in 2. dist. 6. quæst. 3. art. 2. & apud eundem Hybernicus; item Maior dist. 2. quæst. 12. Gabriel q. 3. a. 3. Scotus q. 11. & 12. Marsilius in 2. q. 7. a. 3. Henricus quodlib. 13. quæst. 7. & ex recentioribus Molina cit. quæst. 53. articulo 3. Vasquez disputat. 197. cap. 4. Suarez hic lib. 4. cap. 21. Albertinus tom. princip. 1. coroll. 16. punct. 1.

21 Probatum hæc sententia. Si enim datur vnicum instans, quo verum est dicere, Angelum iam mouetur localiter, & immediate ante non mouebatur localiter, nec immediate post mouebitur localiter, tunc verum est dicere, motum localem Angeli (nempe discretum, & qui fit absque transitu per medium.) fieri in instanti: sed verum est antecedens: Ergo, &c. Maior constat, quia qualibet res in vno tantum dicitur instanti esse, de qua pro vno tantum instanti verum est dicere, iam est, & immediate ante non fuit, nec immediate post erit: præsertim quia tunc talis res non incipit extrinsecum, sed intrinsecum; ita ut præcedens tempus seu instans, qualecunque demum illud sit, ad existentiam eius rei in recto nullo modo pertineat, nec intrinsecum ut patet; nec extrinsecum, tanquam principium eius extrinsecum

secum; quia ex hypothesi supponitur rem incipere intrinsece.

22 Minor probatur. Quia per motum discretum Angelus, cum immediate antea quiescisset, simul ac in eodem instanti, acquirit alium locum, siue deserendo simul priorem (licet hoc absque causa neget Gabriel loc. cit.) siue cum inadæquatus est, extendendo se ad nouā partem loci, conseruando priorem; siue etiam solum amittendo aliquam partem prioris loci iuxta variam mutationem localem Angeli, vt dictum dub. 1. quod principium totum etiam concedunt S. Thomas & Thomistæ; cum plane fateantur, omnem locum, qui per motum discretum Angeli acquiritur, simul & non successiue acquiri, vt superius dictum, dub. 1. Hoc autem velut principio posito, ita licet argumentari; Antè hoc instans immediate non est verum dicere, Angelus mouetur; si quietem immediate ante quiescit; dum autem quiescit nullo modo dici potest moueri; nec motus vnquam in vilo casu à quiete incipere potest, nisi extrinsece; vt verum sit dicere, iam non est motus, sed immediate post erit motus. Nec post illud instans vere dici potest. Angelum moueri; cum enim tunc sit in termino, ac proinde etiam sub eo quiescat, fieri non potest, vt tunc moueatur: Ergo solum vere dici potest hoc casu Angelum localiter moueri, tunc ac in eo tantum instanti, quo acquirit alium locum.

23 Nec obstat primo, quod tunc moueri transeat in mutatum esse: nam in mutationibus instantaneis simul est moueri seu mutari, & mutatum esse, vt patet in generatione, illuminatione, &c.

Nec obstat secundo, quod in motu locali corporum quies necessario durat, vsque ad instans terminatum totius temporis, in quo mobile est in termino à quo. Est enim quoad hoc diuersa ratio corporis & Angeli. Cum enim motus corporum, propter extensionem mobilis, necessario sit successiuus, etiam quoad acquisitionem termini, vt dictum, fieri non potest, vt motus corporis incipiat intrinsece; sed necessario incipit extrinsece, in illo ipso instanti, quod quietem intrinsece terminat. Secus est in Angelo, qui suum locum per motum discretum in instanti acquirit: cuius proinde motus potius responderet alijs mutationibus instantaneis corporum, vt generationi, & illuminationi.

24 Nec obstat tertio, quod hæc mutationes, sunt quasi termini (extrinseci) motus continui, puta alterationis vel motus localis. Hoc enim per accidens est, nec ista est causa adæquata cur aliqua mutatio sit aut possit esse instantanea, vt ex dictis constat.

Ex quibus etiam patet responsio ad fundamenta contrariæ sententiæ. Ad primum enim, quod à ratione motus petitur, iam antea responsum est; ad motum satis esse, vt mobile nunc se aliter habeat, quam antea; quod etiam fieri potest in instanti, vt dictum; maxime cum ipsemet etiam Sanctus Thomas citat. quæstion. 53. artie. 3. generationem & illuminationem vocet *mutationes instantaneas*.

Ad secundum, negatur mobile quoduis in omni motu quiescere necessario vsque ad vltimum, instans temporis, in quo mobile fuit in termino à quo, seu quod idem est; quietem desinere, necessario in vltimo sui esse: sed potest in nostro casu desinere, ac re ipsa desinere extrinsece, in primo sui non esse, quando iam est motus, ita vt illud instans sit intrinsecum motui, in quo proinde motus intrinsece incipit, & simul perficitur, per primum sui esse; & extrinsecum quieti, vt dictum; quemadmodum etiam sentiebant auctores illi, quos refert & refellere nititur S. Thomas ibidem: quem proinde licet Albertinus explicare conetur in fauorem nostræ sententiæ, nihil tamen est, cur in eo explicando laboremus, quando tam aperte suam mentem exposuit, vt quoad hoc bene etiam notauit Caietanus.

26 Accedit, quod etiam si quies terminaretur in instanti intrinseco; nihil tamen obstar, quominus in instanti immediate subsequenti moueri posset localiter Angelus, vt recte notarunt Caietanus, Suarez, & Albertinus locis citatis; quia instans temporis discreti bene potest esse immediatum præcedenti instanti; non quidem vt vtrumque præcisè & adæquate respondeat instanti nostri temporis, vt indicat Caietanus, sic enim etiam in tempore nostro darentur eiusmodi instantia immediata: sed vt posterius respondeat tempori nostro, vt recte Suarez & Albertinus.

27 Assertio V. Probabilis videtur, velocitatem motus continui, in vnoquoque Angelo determinatam esse, ad certum tempus breuius aut longius, pro maiori aut minori perfectione Angeli: adeoque nec posse Angelum moueri pro libitu, ad quodcumque spatium, in tempore minori & minori in infinitum syncategorematicè. Ita docet Vasquez disputatione. 197. capit. 4. & Delrius libro secundo disquisit. mag. libro secundo quæstio. 16. & fauet Suarez Metaphys. disputat. 35. sect. 6. licet oppositum ex probabilibus defendant Albertinus loc. citat. numero decimo quinto, & Suarez hic capite 24. numero 6. post Alensem 2. part. quæstionem 33. membr. 1. ad 1. & Capreolum in secundo distinctione 6. quæst. 1.

28 Probatur assertio. Tum quia velocitas motus in actu primo pertinet ad quandam perfectionem potentiæ motiue; non ergo potest esse maior & minor in infinitum; nisi etiam hæc pari proportionem crescat; quod fieri in Angelis non potest. Tum quia hoc magis est consentaneum modo operandi potentiæ motiue, ad extrinsecum; quæ itidem est determinata quoad velocitatem, vt dicitur quæstio. 5. Tum quia alias Angeli omnes essent inter se æquales, quoad virtutem se ipsos mouendi; cum tamen passionibus & proprietatibus sequantur perfectionem naturæ, ac ei, cæteris paribus, seruata debita proportionem respondeant.

29 Ex quibus proinde efficitur, Angelum quemque, quo est superior, eo velocius posse se ipsum mouere localiter, motu continuo. Quoad motum vero discretum fatendum est, non esse in

æqualitatem, nisi quantum ad hoc, quod Angelus, quo quisque perfectior est, eo maiorem locum adequatum sibi vendicat, ac proinde etiam cæteris paribus, hoc ipso velocius mouetur, quod æquali tempore, seu potius in paribus instantibus temporis discreti, semper maiorem simul locum acquirit, & deserit; maiusque adeo spatium percurrit, quam Angelus aliquis inferior; licet quoad singula mutata esse, non

maior mora consumatur, vel intercedat in vno Angelo, quam in altero, quia singula mutata esse æquæ omnia fiunt in vno instanti; nec opus est in vno Angelo, post singula mutata esse, maiori quiete, quam in alio: siquidem mouendo non defatigantur, ut idcirco cogantur seu breuiori, seu longiori tempore quiescere.

Q V Æ S T I O III.

De intellectu & cognitione Angelorum.

S. Thomas 1. p. q. 54. 55. 56. 57. 58.

Absoluetur hæc questio octo dubitationibus. I. Quid, & quotuplex sit intellectus Angeli; quidq; ipsius intelligere. II. De medio cognitionis Angelicæ, seu speciebus intelligibilibus: an nimirum; unde, quot, & quales species intelligibiles habeant Angeli. III. De obiecto cognitionis Angelicæ naturalis, respectu rerum immaterialium: an nimirum, & quomodo Angelus naturaliter cognoscat, tum D E V M, tum seipsum, tum etiam alios Angelos. IV. De obiecto cognitionis Angelicæ naturalis respectu rerum materialium, tum possibilem, tum actu existentium, vel etiam præteritarum, aut necessario futurarum. V. An & quomodo Angeli cognoscant futura contingentia. VI. An & quomodo Angeli naturaliter cognoscant actus internos alienæ mentis & voluntatis. VII. De obiecto cognitionis Angelicæ, respectu rerum supernaturalium. VIII. De modo cognitionis Angelicæ; an scilicet ea cognitio sit semper in actu secundo, & quidem plurimum aut omnium obiectorum simul, an etiam discursiua, vel habitualis, aut errori obnoxia.

D V B I V M I.

Quid, & quotuplex sit intellectus Angeli; quidque ipsius intelligere.

S. Thomas 1. p. q. 54. aa. 5.

Post locum, & motum localem Angeli, intellectus & potentias, quæ eidem Angelo conueniunt, proximus est intellectus & intellectio; tum vt naturâ prior voluntate, & operatione ad extra, tum etiam vt cæteris notior. Etenim Angelum esse substantiam natura sua intelligentem & intellectu præditam, tam clarum & perspicuum est, vt id etiam in communi Angeli notione includatur, vt dictum dub. 1. quast. 1. Quomodo vero hic intellectus Angeli se habeat, tum quoad substantiam, & actum suum; tum quoad principia interna seu species intelligibiles; tum quoad obiecta, & denique quoad modum & affectiones suas, restat deinceps explicandum, secundum seriem dubitationum superius propositam. Et quod ad ipsam substantiam ipsius intellectus & intelligere Angelici attinet, iuxta præfixum huic dubitationi titulum, sequentes assertiones statuimus.

Assertio I. Est in Angelo, intelligere seu actualis intellectio; & quidem nec de essentia Angeli, nec idem cum essentia, aut existentia eiusdem, sed realiter ab utroque distincta. Ita S. Thomas cit. q. 54. a. 1. & 2. & communis & certa Theologorum

ibidem, & cum Magistro in 2. dist. 3. quicquid Aristoteles in 12. Metaph. c. 6. & 9. insinuet, non solum Dei, sed etiam reliquarum Intelligentiarum essentiam, esse intelligere: quem ita etiam explicant & sequuntur Auerroes, Aphrodisiensis, & Philoponus. Sed quod absque errore defendi non potest, vt bene Vasquez disp. 198. c. 1. & Suarez hic lib. 2. cap. 2. num. 5. & quicquid etiam Durandus in 2. dist. 3. q. 5. indicet, cognitionem, qua Angelus seipsum cognoscit, esse suam substantiam.

Probatur assertio quoad singulas partes. Prima enim pars indubitata est; quia Angelus est substantia intelligens; Ergo naturaliter conuenit illi actus intelligendi seu actualis intellectio.

Secundâ pars, intellectio nem actuali nec esse essentiam, nec de essentia Angeli, quod ex instituto probat S. Thomas a. 1. Probatur. Tum quia de nulli? entis creati essentia est agere; cum omnis essentia creata sit in potentia ad esse; ac proinde multo magis ad agere, quod supponit esse. Tum quia essentia ipsa est inuariabilis & determinata; intelligere vero Angeli est varium & multiplex; etiam a parte rei. Tum quia plus differt actio rei à

substan-

substantia eius, quæ ipsum esse eius: nec tamè vilius entis creati esse, est sua essentia, siue de essentia ei⁹.

5 Tertia pars, eandem intellectionem, siue intelligere Angeli, non esse etiam ipsius Esse siue existentiam, ex instituto probat S. Thomas art. 2. & videtur esse hæc eius ratio. Quia intelligere respicit omnia entia velut obiecta, & speciem recipit ab ijs velut ab obiectis: at vero existentia Angeli, non minus quam essentia, est determinata ad vnum, secundum genus & speciem. Adde; quod existentia reipsa non differt ab essentia: cum ergo intelligere Angeli à parte rei differat ab eius essentia, etiam se ipsa distinguatur ab existentia, vt recte Vasquez cit. a. 2.

6 Quarta pars, intelligere distingui realiter ab essentia & existentia Angeli, tum ex dictis sequitur; tum etiam ex eo probatur. Quia intelligere à parte rei variatur in Angelo; cum tamen essentia & existentia eius maneat inuariata. Item intelligere est vera & realis, & non tantum grammaticalis actio, cuius terminus est absoluta quadam ac perfecta entitas: Ergo realiter procedit ab eius essentia, siue immediate, siue mediate, per potentiam, de qua assert. seq. Accedit, quod dantur actus intelligendi intrinsece supernaturales, qui non possunt realiter identificari cum substantia & agente naturali, vt suo loco docetur: eadem verò quoad hoc est ratio omnium intellectionum: Ergo intelligere Angeli non solum differt à substantia Angeli modaliter seu formaliter, sed etiam realiter stricte. Et quamuis naturaliter non possit separari ab Angelo existere, potest tamen de potentia Dei absoluta. Quare non audiendus recens quidam scriptor quem refert Suarez cit. cap. 1. num. 9. contra communem docuisse, intelligere distingui ab essentia Angeli solum formaliter, non autem realiter stricte: quod nec ratione, nec autoritate probatur.

7 Assertio II. Est etiam in Angelo intellectus seu potentia naturalis intelligendi; eaque tum à substantia Angeli, tum ab actu intelligendi realiter distincta. Ita S. Thomas cit. quæst. 54 a. 3. & fere communis Theologorum ibidem & in 2. dist. 3. Et prima pars est extra controuersiam. Quia vbi est naturalis intellectio, est etiam naturalis vis seu facultas, per quam immediate intelligimus; quæ generatim vocatur intellectus.

8 Secundam partem, intellectum seu potentiam intelligendi distingui realiter à substantia Angeli, præter S. Thomam, & Thomistas loc. cit. tradunt Alensis 2. part. quæst. 21. memb. 1. & omnes Scholastici, qui de anima & intellectu eius ita docent, excepto Durando in 2. dist. 3. quæst. 5. qui cum hoc de anima assermet, eo, quod sit actus corporis; de Angelo tamen negat. E recentioribus autem ita etiam speciatim docent Gregorius de Valentia q. 5. pun. 3. Molina & Vasquez cit. q. 54. art. 3. Suarez Metaph. disp. 18. sect. 3. & hic lib. 2. cap. 1. n. 2. contra Scotum in 2. dist. 16. quæst. vn. & in 4. dist. 12. quæst. 3.

9 Probatur ea pars assertiois. Tum quia vniuersim in substantijs creatis, potentia per quas immediate solent operari, distinguuntur realiter ab ipsis, tanquam proprietates naturales superad-

ditæ. Tum quia, vt argumentatur S. Thomas cit. art. 3. Ea, quorum actus sunt realiter distincti, necesse est inter se etiam realiter distingui; sed essentia siue substantia Angeli, & eius intellectus habent actus realiter distinctos; siquidem actus essentia est existentia, actus autem intellectus est intellectio, quæ realiter differt ab existentia, ex dictis priore assert. Ergo & essentia siue substantia Angeli, & intellectio ei⁹ inter se realiter distinguuntur. Tum quia potentia intelligendi, vt & quæuis alia potentia, specificatur ab actibus & obiectis: ipsa vero per se essentia & substantia animæ non item. Denique si intellectus non distingueretur realiter à substantia Angeli, tum nec voluntas, nec vlla potentia eius realiter ab ea differret; cum par sit ratio omnium: sed consequens est absurdum: si enim Angelus nullas haberet passiones reales ab eius essentia effluentes, eamque realiter perficientes.

10 His accedunt SS. Patres, qui communiter in omni re creata, hæc tria inter se distinguunt, essentiam, potentiam seu virtutem operandi & ipsam operationem. Speciatim Dionysius cap. 11. cœl. hier. de Angelis loquens ait: *Quoniam in tria omnes diuinae mentes celesti ratione sua diuisæ sunt, in essentiam, in virtutem, & in actionem, &c.* Et Anselmus lib. de concept. Virg. cap. 4. *Aliud, inquit, est vis illa animæ, per quam ipsa anima vult aliud, quæ vis instrumentum volendi dici potest, sicut visus instrumentum videnti, quam voluntatem nominauimus; & aliud est iustitia, quam habendo iusta voluntas, & qua carendo iniusta vocatur.* Quæ omnia simul considerando, plane persuadent, quod etiam cum Caietano cit. art. 3. docet Suarez hic cit. cap. 1. num. 2. nec creabilem quidem esse vllam substantiam intelligentem, in qua intellectus, seu naturalis potentia intelligendi non realiter distinguatur à substantia, etsi contrarium asserat Gregorius de Valentia cit. q. 5. pun. 3. Si enim hoc possibile esset, nulla ratio esset, cur non Angelis quam plurimis, aut saltem perfectissimo Angelorum reipsa conueniret.

11 Tertia pars assertiois, in qua diximus, intellectum Angeli realiter distingui ab actu intelligendi, est communis Doctorum, quam supponit Sanctus Thomas cit. art. 1. 2. & 3. Scotus in 4. distinctione 1. quæstio. 1. Probatur. Quia actus intelligendi elicitor à potentia intellectiua, & multiplicatur ac variatur in Angelo, sicut in anima, manente eadem potentia: Ergo necesse est, ab intellectu saltem ex natura rei, siue à parte rei distingui, ante omnem operationem intellectus. Quia vero intellectio est qualitas & forma perfecta atque absoluta, & non tantum nudus quidam modus ipsius intellectus, fatendum est, distinctionem illam esse realem stricte, nempe duarum rerum mutuo separabilium, saltem de potentia Dei absoluta. Quod ex eo etiam confirmatur; quia datur intellectio intrinsece & entitative supernaturalis, quæ non potest cum naturali entitate intellectus realiter identificari, vt superius in simili dictum.

12 Assertio III. In Angelo vnicus tantum est intellectus: ac proinde in eo proprie locum non habet distinctio duplicis intellectus, agentis

nimirum & possibilis. Ita Sanctus Thomas hic quæstione 54. articulo 4. Caietanus & Thomistæ ibidem, Gregorius de Valentia hic quæst. 5. pun. 2. Molina cit. quæst. 54. art. 4. Vasquez disp. 199. cap. 2. Suarez hic lib. 2. cap. 1. num. 13. & Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 7. numer. 19. etsi contrarium non pauci veteres Scholastici docuerint, in quibus Albertus lib. 4. de coævis part. 1. q. 5. art. 11. & 12. & in sum. part. 2. tractat. 4. q. 14. memb. 3. art. 2. Richardus in 2. dist. 3. art. 6. quæst. 2. Scotus distinct. 3. quæst. ult. Bassolis q. 4. art. 3. & significant Alensis 2. part. q. 22. mem. 3. & quoad modum loquendi sequitur etiam Bonaventura in 2. distinct. 3. part. 2. artic. 2. quæst. 1. qui tamen non iisdem rationibus & fundamentis rem explicant. Albertus enim intellectum agentem Angelis tribuit, non ad producendas, sed ad illuminandas species, etiam concreatas & innatas. Sed frustra & contra communem Philosophiam. Scotus, Richardus, Bassolis, intellectum agentem Angelis tribuunt ad producendas species: sed supponunt, Angelos sumere species à rebus materialibus; quod falsum esse patebit. dub. sequent. Alensis verò ea ratione intellectum agentem Angelis tribuit, quia educit potentiam intellectus possibilis in actum per acceptionem quandam specierum; quod aut idem esse debet cum præcedenti fundamento, aut si quid aliud est, sane non magis est intelligibile & probabile.

13 Quare etsi hæc quæstio aliquo modo sit de nomine, vt notauit etiam Sanctus Thomas ibidem, proprie tamen, & iuxta consuetam ac receptam ex Aristotele Philosophiam, loquendo de intellectu agente & possibili, probatur assertio. Quia intellectus agens, & possibilis in homine, non alia ratione distinguuntur, nisi quia ille à phantasmatibus abstrahit & producit species, & sic quasi obiectiue aut efficienter illuminat intellectum possibilem: possibilis vero ab agente intellectu recipit in se species, ijsque receptis producit & recipit intellectionem: id vero non conuenit Angelis, qui non accipiunt species à rebus materialibus siue obiecto; sed habent eas naturaliter congenitas, vt dicitur dub. sequent. Addit etiam Sanctus Thomas loc. cit. ad intellectum possibilem requiri, vt aliquando sit in pura potentia ad intelligendum, cum tamen Angelus nunquam ab omni plane intellectione cesset, vt dicitur dub. 8.

14 Quod si quis dicat, ad distinctionem intellectus agentis, & possibilis in Angelis sufficere, quod vna & eadem potentia simul & producat intellectionem, & recipiat, is quidem de nomine tricabitur, sed simul abutetur nominibus: hac enim ratione etiam in quolibet sensu, & quauis potentia eliciente operationes immanentes, nomen & distinctio agentis & possibilis, seu patientis locum habebit; quod est absurdum.

15 Assertio IV. In Angelis non est alia cognitio, quam intellectiua; ac proinde nec alia potentia (immanenter operatiua) quam voluntas & intellectus, quo etiam spectat memoria. Ita Sanctus Thomas quæst. 54. art. 5. Caietanus, & Thomistæ

ibidem, & communis Doctorum in 2. d. 3. quos sequuntur recentiores citati. Ratio est. Quia alia potentia omnes sunt corporeæ. Quare etiam Commentator 12. Metaphys. dixit, substantias se paratas diuidi in intellectum & voluntatem. Memoria autem aut est ipse intellectus, prout retinet species, & suo arbitrato per earum quasi usum, intelligit, ac in mentem, siue actualem considerationem reuocat præterita; aut si est potentia intellectualis diuersa, subseruit tamen intellectui & intellectioni; iuxta varias de memoria intellectiua sententias Philosophorum. An autem nihilominus in Angelis detur potentia operatiua ad extra, distincta ab intellectu & voluntate, suo loco q. 5. dicitur: idcirco enim nunc, vt ab hac controuersia abstraheretur, addidi in assertionem limitationem, potentia immanenter operatiua; quæ est ex mente S. Thomæ, vt ibidem dicitur, licet hoc loco non fuerit ab eo addita. Vtrum vero intellectus Angelicus specie differat ab humano, dicitur quæst. sequente.

D V B I U M II.

De medio Cognitionis Angelicæ, seu speciebus intelligibilibus: an mirum, vnde, quot, & quales species intelligibiles habeant Angeli.

S. Thom. 1. part. q. 55. aa. 3.

1 **R**Estè post declaratam quasi substantiam ipsius intellectus, & intellectionis Angelicæ, S. Thomas de comuni medio eiusdem cognitionis agit; quæ sunt species intelligibiles, de quibus cum eodem S. Thoma sequentes assertiones statuimus.

2 Assertio I. Angelus non omnia cognoscit immediate per suam substantiam, sed quædam per species intelligibiles essentia superadditas. Ita cum S. Thoma cit. quæst. 55. art. 1. Thomistæ omnes, cæteri que Theologi communiter, speciem Alensis 2. part. quæst. 24. memb. 2. & 3. Albertus 2. part. sum. tract. 4. q. 19. art. 11. Bonaventura in 2. dist. 3. part. 2. artic. 2. quæst. 1. Richardus a. 6. q. 1. Scotus q. 10. Egidius eadem dist. part. 2. q. 2. a. 1. Heruzus q. 4. a. 2. & 3. Maior q. 6. & 7. Argentina q. 2. a. 4. Capreolus q. 2. a. 1. Marsilius in 2. q. 7. a. 1. Henricus quodlib. 1. q. 12. & quodlib. 4. q. 7. Ferrariensis 2. cont. gent. c. 96. & ex recentioribus Molina cit. q. 55. a. 1. Gregorius de Valentia q. 6. punct. 1. Suarez Metaph. disp. 35. sect. 4. & hic lib. 2. cap. 3. Albertinus tom. 1. Princip. 7. coroll. 8. punct. 1.

3 Quanquam contrarium docent Durandus in 2. dist. 3. q. 6. Gabriel q. 2. a. 2. & 3. Ockam in 2. q. 15. & 16. Bassolis in 2. dist. 3. quæst. 3. & Ariminensis in 2. dist. 7. q. 5. a. 1. alijque Nominales, & ferè Henricus quodlib. 5. q. 14. qui negant species intelligibiles in Angelis, & ferè etiam in animabus humanis, rati solam potentiam cum obiecto, vel effectiue, vel alio modo concurrente, sufficere ad intellectionem. In quam sententiam,

quoad

quoad Angelos, magis etiam inclinatur Valquez disp. 200. cap. 3. ubi ait: *rationes quidem efficaces suppetere, ad probandum, humanum intellectum instrui speciebus ad intelligendum; at vix certe ullam esse rationem, quæ id de intellectu Angelico eodem modo aperte conuincat.* Et disp. 201. num. 6. ait, *facilius ad intelligendum videri, Angelum speciebus non indigere, ut intelligat, sed sola sua virtute posse intelligere aliquid, eo ipso, quod intra limites sui obiecti continetur.*

Ratio assertionis ex S. Thoma loc. citat. est. Quia ipsa essentia Angeli, cum finita sit, nec continet omnia intelligibilia in se formaliter vel eminenter, sicut Deus, non potest omnia per se ipsum representare: Requirit ergo species. Accedit quod cognitio Angelica vera & reali dependentia pendet ab obiectis, seu concursu obiectiuo iuxta receptum axioma Philosophicum, *Ex obiecto & potentia oritur notitia*, quod traditur etiam ab Augustino lib. de Trinit. c. 12. ubi ait: *Ab utroque enim notitia paritur, cognoscens & cognito*: Ergo vel obiectum ipsum per se, vel aliquid aliud ex parte obiecti, eiusque vim supplens, concurrat causaliter ad cognitionem Angeli: obiectum vero ipsum, saltem quando vel distans, vel materiale est, id per se non potest prestare, nec ipsa substantia Angeli, quia nec est naturalis similitudo rerum omnium quæ intelliguntur; nec continet formaliter vel eminenter eiusmodi perfectiones obiectorum materialium, alias enim etiam producere illa posset; Ergo concursus obiecti per species debet suppleri. His accedunt Aristoteles lib. 3. de anima c. 1. vel 4. ubi laudat Platonem, quod diceret, *intellectum esse locum formarum*. Et Proclus lib. de causis, proposit. 10. ait: *Intelligentias plenas esse formas rerum*; hoc est speciebus intelligibilibus. Citat etiam S. Thomas cit. a. 1. argum. sed contra. Dionysium cap. 4. de diuin. nom. *quod Angeli illuminentur rationibus rerum*. Verba, ad quæ respexisse videtur S. Thomas, secundum Peronij versionem, sunt ista. *Eorum quæ sunt rationes discunt diuina sibi accommodata illustratione*. Eodemque referri possunt illa verba inferioris subsequencia, quæ ad Deum refert: *Quaque in summo bono sunt excellentis formarum fabricationis, in ijs quæ formam non habent*. Et cap. 5. sub fin. docet exemplaria & rationes rerum vnité & simplicissimè esse in diuina mente, & inde inferioribus communicari. Fateor tamen, non satis constare, an hæc & similia ex mente Dionysij ad species intelligibiles pertineant. Rationes verò in contrarium solum petuntur ex difficultate explicandi siue modum acquisitionis, siue vsum specierum: de qua re inferius agendum.

Assertio II. Angelus non accipit vllas species ab obiectis; sed habet naturaliter sibi congenitas omnes illas, quæ naturali eius intellectioni deseruiunt. Ita S. Thomas hic cit. q. 55. a. 2. & 2. cont. gent. cap. 96. & cum eo Ferrariensis, Caietanus, & Thomistæ omnes; item Albertus 2. part. sum. tract. 4. quæst. 14. memb. 3. articulo 2. & libro de quatuor coruis 1. part. quæstione 5. articulo 12. Bonauentura, Ægidius, Heræus, Argentina, locis citatis assert. præced. quos sequuntur Gregorius de Valentia q. 6. pun. 2. Molina q. 55.

a. 2. Valquez disp. 201. Suarez loc. cit. & hic lib. 2. cap. 8. & Albertinus loco citato.

Contrarium docent Scotus in 2. dist. 3. q. 11. Richardus art. 6. q. 2. Maior q. 7. Bassolis q. 4. a. 2. & 3. Marsilius in 2. q. 7. art. 1. & Alensis in 2. part. q. 24. memb. 2. & 3. quorum iste, vniuersim omnium rerum, cæteri vero rerum saltem corruptibilem & singularium species Angelis primum post creationem ab obiectis aduenire docent; admittentes interim, rerum incorruptibilem, & vniuersalium species esse Angelo ab initio creationis suæ congenitas.

Probatur autem assertio. Tum quia obiecta materialia non possunt agere in substantiam spirituales; immaterialia vero extra se producere, nihil possunt, nisi motum, motusque naturale instrumentum. Tum quia sæpe ab Angelis intelliguntur obiecta prorsus distantia, quæ nec per tantum spatium transmittere species possunt; nec agere in distans. Denique ad perfectionem vniuersi spectat, esse substantias quasdam creatas, quæ vi ipsius conditionis suæ, connaturaliter innatum habeant omne principium, ad intelligendum requisitum; adeoque & species sibi congenitas. Argumenta vero contrariæ partis, quia petuntur ex modo cognoscendi varia obiecta, & augmento seu noua acquisitione scientiæ Angelicæ respectu quorundam obiectorum, inferius duobus sequentibus diluentur.

Assertio III. Probabilis tamen videtur, species non fluere effectiue ab essentia Angelorum, sed esse ac dici ipsis connaturales, seu etiam velut naturales proprietates eisdem congenitas, quia in ipsa creatione sunt congenitæ ipsi à Deo, potentia eorum passiva id exigente, velut connaturale debitum; libere tamen à DEO persolendum, etiam supposita tam ipsorum Angelorum, quam cæterarum rerum existentia seu futuritione. Ita Ferrariensis 2. cont. gent. cap. 98. Molina q. 55. art. 2. disp. 2. Zumel eodem art. 2. Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 8. num. 2. & prolixè Suarez hic lib. 2. cap. 7. à num. 1. ubi citat etiam Pesantium, Danielem Malonium, & Radum. Et fauet S. Thomas cit. q. 55. a. 2. in corp. & ad 1. & q. 56. a. 2. ad 4. & in 3. part. q. 9. art. 3. et si contrarium doceant Capreolus in 2. dist. 3. q. 2. a. 3. Caietanus in 1. 2. q. 50. a. 6. & q. 51. a. 1. & in 3. part. q. 9. a. 3. Medina ibidem, Bannes hic q. 55. a. 2. & Gregorius de Valentia quæst. 6. pun. 1. qui species Angelorum tanquam proprietates strictè acceptas, ab eorum essentia effectiue fluere dixerunt.

Sed probatur assertio. Tum quia si fluerent ab essentia, causa nulla esset, cur ipsa essentia per se non sufficeret ad intellectionem per modum representantis; quandoquidem tunc eminenter contineret perfectionem imaginis representatiuæ, neque vel ob distantiam, vel materialitatem vlla posset ratio afferri, cur ipsa per se tunc non immediate sufficeret ad representationem. Tum quia Angeli non habent species proprias omnium rerum possibilem, sed solum rerum quandoque existentium, vt inferius dicitur suis locis: Ergo species Angelicæ in particulari,

pendent à libero decreto Dei idque supponunt, quo nimirum Dens has potius, non alias species, aut indiuidua rerum voluit creare; quod si Deus, uti potuisset, alias res ac indiuidua rerum creare, voluisset, Angeli non has, quas nunc habent, sed alias species fuissent habituri: Ergo non est verisimile, essentiam Angelorum esse ex se determinatam ad harum potius, quam aliarum rerum species per emanationem producendas; nec adeo etiam species emanare ab ipsorum essentia; alias enim semper ac eodem modo, etiam supposito alio quocunque libero Dei decreto, de producendis rebus alijs, emanarent.

10 Obijcitur primo, hac ratione species non posse dici Angelis connaturales, aut proprietates eorundem. Respondeo negando sequelam; non solum quia secundum S. Thomam, & multos alios, motus cælorum est ipsis naturalis, cum tamen solum passiuè ab ipsis dependeat; sed etiam quia omnium iudicio forma & quantitas materiæ dicitur naturalis, & hæc quidem etiam quasi proprietas naturalis, licet materia passiuè solum ad eandem concurrat. Sufficit ergo ad proprietatem seu passionem naturalem generatim, ut subiectum capacitatem & appetitum naturalem ad eam habeat, secundum quem ei naturaliter quodammodo debita sit talis forma.

11 Obijcitur secundo; Omni potentia passiuè naturali respondet potentia actiuè naturalis: hoc autem in proposito non fieret. Respondeo negando minorem, quia etsi hæc naturalis potentia actiuè non sit intrinseca in ipso Angelo, est tamen in ipso Deo, qui per modum causæ naturalis hoc quasi debitum naturale, Angelo persoluit; ad eum modum, quo etiam Deus in dispositum corpus humanum infundit animam, & cæteris causis naturalibus agentibus per modum causæ vniuersalis debitum concursum exhibet.

12 Assertio IV. Angeli nec omnia per vnam speciem intelligunt; nec singula per diuersas, sed habent species plures, quarum singula distinctè representant plura; quæque eo sunt in quouis Angelo in representando vniuersaliores, quo perfectioris naturæ est Angelus. Ita S. Thomas q. 55. a. 3. & q. 8. de verit. artic. 10. & in quæst. disp. de anima art. 7. & cum eo Capreolus loc. citat. Caietanus, & Thomistæ recentiores eodem art. 3. item Molina ibidem. Gregorius de Valentia q. 6. pun. 3. Albertinus loc. cit. Suarez Metaph. loc. cit. & hic lib. 2. cap. 14. 15. 16.

13 Probatur assertio sigillatim secundum omnes partes, referendo simul etiam eos, qui particulatim vnicuique parti eiusdem vel accedunt, vel aduersantur.

Etenim prima pars est communis etiam cætorum Scholasticorum, quos pro assert. 1. retuli: contra Henricum quodlib. 5. q. 14. qui cum concedat, habitum cognoscitiuum Angeli vocari posse speciem, dicit, esse vnicum tantum. Sed & Caietanus cit. a. 3. etsi concedat vniuersim plures species in Angelis, simul tamen putat, saltem supremum Angelum per vnicam tantum speciem omnia intelligere, quæ naturaliter intelligit; quod non videtur satis consentaneum S. Thomæ, nec

est necessarium, & forte nec possibile, ut inferius dicitur. Probatur vero ea pars. Quia quo ratio seu medium cognoscendi magis est vnum & simplex, eo cognoscens ipse perfectior est; & è contrario, quo ratio & medium cognoscendi cæteris paribus magis multiplicatur, eo cognoscens est imperfectior: propterea enim sensus externi, eorumque cognoscendi media, magis quam sensus internus, & huius media siue species, cæteris paribus, & respectu eorundem obiectorum, magis quam intellectus species multiplicatur; & inter ipsos homines, quo quisque perfectioris est intelligentiæ, eo plura per vnum medium siue principium intelligit; Vnde etiam sumitur principium illud, Ea quæ inferioribus insunt diuisa; in superioribus reperiri vnité: Ergo per vnum tantum simplex medium cognoscere omnia, proprium est perfectissimi cognoscens, aliorum vero per plura. Quæ videtur ratio S. Thomæ citat. artic. 3. & procul dubio procedit etiam secundum absolutam DE I potentiam, respectu totius infinitæ multitudinis omnium cognoscibilem, quæ à Deo cognoscuntur. Accedit etiam alia ratio. Quia species intelligibilis, ut colligitur ex specie visibili (in qua hoc meo iudicio ad sensum patet) est formalis quædam & naturalis similitudo rei in representando; atqui vix fieri posse videtur, ut vna & eadem species sit rerum adeo diuersarum qualis qualis similitudo; ut magis inferius dicitur: Ergo, &c.

Secundam partem, Angelos non cognoscere singula per diuersas species, præter citatos, tradunt etiam Albertus lib. de quatuor coelis 1. part. quæst. 5. articulo 12. Ægidius in 2. distinct. 3. part. 2. quæstione 2. articulo 2. dub. 3. & 4. Argentina quæst. 2. articulo 4. Capreolus quæst. 2. articulo 1. & 3. Ferrariensis 2. cont. gent. cap. 9. quos sequitur etiam Vasquez disputat. 202. cap. 2. & fauent Bonauentura dist. 3. part. 2. articulo 2. quæst. 1. & Henricus quodlib. 5. q. 14. etsi contrarium sentiant Scotus in 2. distinct. 3. quæst. 10. Richardus articulo 6. quæst. 2. Bassolis qu. 3. & Maior qu. 6. qui docent, singularum naturarum, & singulorum indiuiduorum, singulas species in Angelo esse. Sed probatur ea pars assertionis ex dictis. Quia quo intelligens est perfectior, eo principium ipsius intelligendi est simplicius, ut ita magis ad Dei perfectionem accedat, qui ut dictum, omnia per vnam quasi speciem cognoscit.

Nec vero obstat, quicquam, quo minus vna species altioris ordinis, plura distinctè representet quamuis diuersa: cum vna visio sit plurium obiectorum simul, & vna conceptus seu notitia mentis possit esse plurium simul veritatum, præsertim in Angelis; & vna visio beatifica representet DEVM infinite perfectum, & quidem ex veriori etiam, vna cum pluribus rebus creatis, ut suo loco dictum: cum tamen & visio, & intellectio, sit formalis & expressa quædam similitudo rei. Et vniuersam potentia intelligendi eo plura simul & per eandem notitiam intelligit, quo perfectior est, ut pluribus declarat Valentia, Vasquez, Suarez locis citatis.

16

Tertia pars, quod species sint eo vniuersaliores, quo perfectior est Angelus, est contra Scotum, Basileum, Richardum locis citatis, qui cum existimant, Angelos cognoscere singula per diuersas species, absolute docent superiores Angelos non intelligere per pauciores species; item ex parte contra Heruatum, Ferrariensem, & fere, Egidium locis citatis, dum sentiunt, Angelos eiusdem ordinis, vel vt Heruatus dicit, eiusdem generis proximi, habere aequales species, etiam si specie inter se differant. De qua re etiam Vasquez disput. 203. cap. 4. ita censet, *vt nec probabilis quidem coniectura in illam partem quequam affirmari posse existimet.* Sed ratio sancti Thomæ citat. a. 3. non est contemnenda, quam recte tuentur Valentia, Albertinus, Suarez locis citatis. Quia perfectius est, maioremque cum modo diuino intelligendi similitudinem habet, intelligere plura per vnâ speciem, quam per plures cæteris paribus: Ergo quo naturalis perfectio Angeli, saltem specifica, maior est, eò etiam cæteris paribus, & quoad naturam rerum patitur, perfectiores adeoque vniuersaliores habet species.

Accedit auctoritas Dyonyssij hoc ipsum indicantis cap. 12. de diuin. nom. vbi generatim ait: *Sanctos vero, & Reges, dominosque ac DEOS, scripta diuina appellant gradus & ordines, qui in singulis primis obtinent, quorum opera secundi sue inferiores muneris, quæ a Deo proficiuntur, accipientes, tributionis diuisionis, que illorum simplicitatem in suis distinctionibus multiplicat & augent, earumque varietates primi ordinis vtiliter & diuine ad unitatem suam contrahunt, &c.* Qua generali doctrina docemur etiam, Angelos superiores scientiam vniuersaliorum & celsiorem participare. Quod clarius docet idem Dyonyssius cap. 12. cœl. hierarch. vbi ait: *Sanctorum Cherubim ordo sapientia, scientiaque altioris est participes. Ordines autem earum essentialium, quæ eis subiectæ sunt, participes quidem etiam ipsi sunt & sapientia & scientia; sed tamen eius, quæ pars est ad illos, & quæ inferiorem locum tenet. Vbi non solum docet scientiam inferiorum Angelorum esse, de paucioribus obiectis, sed etiam inferioris ordinis.*

Quomodo vero hæc multiplicationis proportio in Angelis particulatim se habeat, melius est, nostram in eâ re fateri ignorantiam, quam pluribus inquirere. Videri possunt, Egidius & Suarez locis citatis: cuius illud cap. 16. numero 7. mihi probatur, pauciora illa vel plura non intelligenda de solis speciebus; sed etiam de indiuiduis. Quod autem numero 9. addit, omnes Angelos saltem habere tot species, quot sunt essentia specificæ rerum, quas intelligunt, mihi non probatur, & ipse etiam numero 10. in dubio ponit.

Sed obiecit Scotus primo. Si datur in Angelis vna species representans naturam ipsam, & indiuidua illius, aut è rebus naturalibus vnâ speciem aliquam superiorem, cum alijs inferioribus, tunc sequitur, vna specie representari posse infinita; quia indiuidua eiusdem speciei possunt esse, & quedam etiam

re ipsa sunt infinita. syncategorematicæ, puta infinitæ cogitationes etiam naturales vniuscuiusque Angeli, vel animæ, &c. Species etiam possibiles rerum sub qualibet specie superiori determinata, deorsum descendendo, sunt infinitæ syncategorematicæ: Sed consequens est falsum: quia cum in qualibet specie intelligibili, sit aliquid perfectionis, vnâ aliquam speciem, vel vnâ aliquod indiuiduum representare, maioris erit perfectionis, plura; ac proinde simpliciter infinitæ perfectionis sit necesse est, posse infinita representare.

Respondeo cum Vasquez citat. disputatione 102. cap. 2. quod ad indiuidua attinet, concedendo sequelam; & negando minorem. Ad probationem responderetur, calculationem illam de infinito augmento procedere; quoties augmentum fit vniuoce in eadem formâ secundum intensionem vel extensionem quantitatis: non autem quando augmentum fit in perfectione & natura diuersæ rationis; tunc enim solum sequitur, speciem illam debere esse altioris perfectionis specificæ; quæ quidem ea ratione dici poterit infinita secundum quid, quia eminenter continet infinita; non autem simpliciter: alioqui enim pari ratione colligeretur, etiam visionem DEI in beatis simpliciter esse infinitam.

Quod vero ad species rerum attinet, negatur sequela; tum quia fortè non sunt infinitæ species rerum possibiles, deorsum descendendo; tum quia non est necesse vt species intelligibilis representans aliquam naturam superiorem, representet omnes etiam inferiores; sicut in nobis species hominis non representat speciem leonis, vt bene etiam Vasquez citat. disp. 102. cap. 2. Qui tamen addit, etiam si species infinitæ rerum vnica specie represententur; absurdum tamen, quod Scotus inde deducebat, non magis inde consequens esse, quam de indiuiduis dictum.

Obijcitur secundo. Eadem ratione consequitur, vna specie ab Angelo cognosci posse omnia, quæcunque naturaliter per speciem intelligit: Si enim quo perfectior est Angelus, eo plura per eandem speciem cognoscit; nec tamen ea quæ ab Angelis naturaliter cognoscuntur, aut cognosci possunt, sunt infinita, nisi secundum rationem solam indiuiduam, quæ per se non multiplicat species, sequitur aperte, saltem ascendendo in perfectione Angelica (quod fieri potest in infinitum syncategorematicæ) tandem deueniri posse ad aliquem Angelum tantæ perfectionis, qui vt alios inferiores omnes perfectione intelligendi superet, non nisi per vnâ speciem omnia cognoscat: id vero est absurdum: tum quia hoc ipso talis Angelus non poterit habere se perfectiorem & superiorem, cum perfectio intelligendi non possit ulterius crescere, quam vt per vnâ speciem omnia cognoscantur: siquidem omnia per essentiam cognosci à creatura, impossibile iudicat S. Thomas cit. a. 3. quanquã etiam si huc ulterius ascendatur, hic tamen saltè necessario con-

quiescendum

quiescendum est, manente interim eadem, vi argumenti. Tum quia vna species debet habere vnam rationem adæquatam obiecti; qualis ab omnibus simul creatis obiectis abstrahi non potest. Tum quia si possibilis est Angelus tam perfectus, non est ratio, cur negetur reipsa talis existere.

20 Respondetur primò, cum Caietano, etiam si concedamus, deueniri posse ad Angelum, qui omnia cognoscat per vnam speciem, nunquam tamen ideo deueniri posse ad aliquem, qui vel per solam essentiam intelligat omnia: vel qui non intelligat per pauciores species omnia, quæ intelligit, quam quilibet inferior Angelus. Quia hoc ipso, quod in illo progressu conderetur superior Angelus, accederet inferiori cui libet noua species eiusdem Angeli superioris; qua proinde inferior excederet numerum specierum in superiori; vt qui seipsum non per speciem, sed per suam essentiam intelligit. Quæ responsio locum habet, etiam si in infinitum fieret progressio in superioribus Angelis creandis. Ad qualem ferè etiam modum respondet Suarez cit. lib. 2. cap. 16. num. 9. etsi contingere possit, vt aliqui Angeli inæquales in perfectione cognoscant omnia, quæ sunt, per æqualem numerum specierum, nihilominus semper Angelum superiorem cognoscere, per vniuersaliores species, per extensionem ad representationem plurium rerum seu indiuiduorum possibilium: neque doctrinam de paucioribus speciebus S. Thomæ intelligendam, nisi cæteris paribus, ex parte rerum representatarum.

21 Respondeo secundo, negando sequelam; quia doctrina illa S. Thomæ, quod perfectiores Angeli cognoscant per species pauciores, intelligenda est vel de factò tantum, vel etiam de absolutà Dei potentia, sed eousque tantum, quousque in diminuendo specierum numero, respectu tantæ varietatis, & multitudinis obiectorum, perueniri potest: at vero vt vnica species sit naturalis similitudo tantæ varietatis & diuersitatis rerum omnium, quæ nunc ab Angelis naturaliter cognoscuntur; equidem existimo impossibile: etsi cum Caietano contrarium sentiat Suarez hic cap. 16. num. 15. Poterit tamen nihilominus crescere perfectio intelligendi Angelorum in infinitum syncategorematicè, non diminutione numeri specierum; sed tum claritate cognitionis eorundem obiectorum, tum multitudine obiectorum, cognitorum. Neque vero ideo necessarium est vt vna quælibet species habeat vnum obiectum adæquatam, secundum vnam rationem vniocam; satis est, si in vnam aliquam rationem analogicè communem conueniant, vt recte cum Capreolo cit. art. 3. Ferratiensi cit. cap. 98. notauit Vasquez disp. 202. num. 8.

22 Dices. Vnde ergo constat, reipsa nunc Angelos perfectiores semper per pauciores species eadem obiecta cognoscere; si id absolute ac vniuersim secundum totam Angelorum multitudinem possibilem; non est necessarium, nec possibile. Respondeo hoc nihilominus recte probari non solum autoritate Dionysij citata, sed etiam ra-

tionem S. Thomæ, facta tamen hac tacita suppositione, quod varietate & multitudine Angelorum nondum fuerit eo peruentum, vt respectu obiectorum, quæ per Angelos modo cognoscuntur, non potuerit vltèrius diminui numerus specierum, quod ad decorem & maiorem varietatem vniuersi aliquo modo pertinere videtur: eaque de causa supra in probatione tertiz partis dixi, quoad narrationem rerum patitur.

23 Obijcitur tertio. Quisque Angelus inferior per vnam aliquam speciem distinctè cognoscit speciem etiam vniuersalissimam supremi Angeli: Ergo etiam omnia obiecta, quæ per eandem speciem vniuersalissimam representantur, ac proinde species inferioris Angeli non erit minus vniuersalis in representando, quam supremi.

24 Respondeo negando primam consequentiam: quia ad distinctè cognoscendam aliquam potentiam, vel habitum, seu actum, non est necesse distinctè cognoscere omnia eius obiecta, ad quæ terminatur, siue quæ transcendentaliter respicit, saltem per vnam & eandem speciem: sed sufficit intrinsecam & essentialè eius rationem habere perspectam; si modo saltem interim obiecta, quæ essentialiter respicit, per aliam vel alias species simul distinctè cognoscantur, vt in proposito accidit. Omitto, quod scientia diuina à beatis distinctè vtrique videtur, nec tamen interim omnia illius obiecta distinctè villo modo cognoscuntur, vt suo loco dictum.

25 Assertio V Angeli non omnia quæ cognoscunt etiam naturaliter, per species cognoscunt. Ita S. Thomas q. 56. a. 1. & communis Theologorum, & patet ex dub. sequenti, vnde constabit, Angelum per species ab initio infusas cognoscere omnia, præter Deum & seipsum, suasque adeo operationes, vt rectè etiam notauit Suarez Metaph. disp. 35. sect. 4. An vero præter species naturaliter & à principio congenitas Angelo, dentur etiam ei progressu temporis aliz, ad certam quædam obiecta cognoscenda, pender ex particulari explicatione singulorum obiectorum, de quibus dubijs sequentibus agendum est.

D V B I V M III.

De obiecto cognitionis Angelicæ naturalis, respectu rerum immaterialium: an nimirum, & quomodo Angelus naturaliter cognoscat seipsum, aliosque Angelos, & Deum.

Explicato medio communi Angelicæ cognitionis, optima ratione sanctus Thomas sigillatim obiecta eiusdem cognitionis explicare aggreditur. Ea autem varijs sunt generis. Quædam enim naturalia sunt, alia supernaturalia. Illa rursum aut immaterialia sunt; vt est Deus, Angelus ipse cognoscens, Angeli alij; aut materialia, tam vniuersalia, quam singularia; præsentia, futura, præterita; de quibus sigillatim agendum, initium

cum

cum S. Thoma faciendo ab obiectis immaterialibus; tum quia hæc sua natura magis sunt proportionata spirituali cognitioni & substantiæ ipsius Angeli; tum quia hæc magis etiam necessario ac naturaliter ab Angelis cognoscuntur. De singulis vero his obiectis, quæ ipse etiam Sanctus Thomas citata quæst. 56. tripartita facit, sequentes assertiones statuo.

2 Assertio I. Angelus naturaliter cognoscit, tum seipsum, tum alios Angelos, ac Deum. Ita communis omnium Doctorum, cum S. Thoma cit. q. 56. a. 1. 2. & 3. & cum Magistro in 2. dist. 3. Et patet ex scriptura variis in locis, quæ etiam demoni tribuit hanc cognitionem, qui non aliam quam naturalem cognitionem habet. Ratio patet tum ex dictis; quia horum obiectorum cognitio, ex suo genere, est maximè proportionata Angelo. Tum à posteriori; quia etiam homo naturaliter cognoscit non solum seipsum aliosque homines sibi similes, sed etiam Deum, ut suo loco disp. 2. quæst. 6. dub. 3. dictum.

3 Assertio II. Angelus cognoscit seipsum per suam substantiam; & non per speciem superadditam. Ita S. Thomas 2. cont. gent. c. 98. & q. 8. de verit. c. 6. & hic cit. q. 56. a. 1. & cum eo Thomista omnes ibidem, item Richardus, Bonaventura, Argentina, Capreolus in 2. d. 3. Fauet Gandauensis quodlib. 1. q. 12; & quodlib. 4. q. 7. & aperte tradunt Gregorius de Valentia q. 7. pun. 1. Molina, cit. q. 56. art. 1. d. 1. Vasquez d. 204. c. 2. Suarez Metaph. d. 35. sect. 4. & hic lib. 2. c. 4. idemque docuit Aristoteles lib. 3. de anima tex. & 15. & lib. 12. Metaph. tex. 5. 1. Commentator, Soncinnas, & alij ibidem; adeo ut Durandus in 2. dist. 6. q. 6. non immerito dixerit, in hac assertionem omnes tã Theologos, quam Philosophos conuenire. Contrarium tamen significat Marfilio in 2. d. 7. a. 1. concl. 2. qui absolute videtur negare: & ex parte Scotus in 2. d. 3. q. 10. Maior q. 4. Bassolis q. 3. qui etsi concedant, Angelum seipsum cognoscere intuitiue per suam essentiam, putant tamen etiam cognoscere seipsum alia quadã cognitione abstractiua, per speciem superadditam. Marfilio Suarius hic loc. cit. secutus Scotum adiungit Henricum quodlib. 5. q. 14. quãuis eũ conetur tueri Vasquez loc. cit.

4 Probatur assertio optimã, eademq; comuni ratione S. Thomæ loc. cit. Quia substantia Angeli cuiusq; cum & immaterialis sit, & connaturaliter ac intime præsens, ipsi satis est proportionata, ut per modum obiecti actualis, vna cum ipso concurrat ad intellectionem, sine alia specie. Quæ proinde nec dari potest, saltem naturaliter, & secundum naturalem modum intelligendi ipsius Angeli; siquidem hæc non datur, nisi quando obiectum ipsum non est per se satis proportionatum, ut obiectiue per seipsum immediate concurrat ad cognitionem, ut in simili de Deo dictum d. 2. q. 6. dub. 2. Quanquam Vasquez ob contrarium fundamentum, quod ibidem secutus est, multum hic circa rationem allatam disceptet. Idem vero etiam de anima separata asserit S. Thomas, q. 89. a. 2. non autem de existente in hac vita, utpote quæ in intelligendo dependet à corpore; de quo Philosophi. Accedit contra Scotum, quod cum Angelus

per suam substantiam intuitiue se cognoscat, ut ipse fateatur, nec ab ea cognitione vnquam cesset, ut inferius dicitur, superuacanea plane esset altera illa cognitio abstractiua per speciem impressam adeoq; contra consuetum naturæ ordinem quæ refugit superflua.

5 Assertio III. Angelus cognoscit seipsum per suam substantiam immediate; ita ut ipsa ex parte obiecti immediate influat & concurrat ad eam cognitionem. Hæc est mens S. Thomæ loco citato quem ita etiam sequuntur & intelligunt Ferraricensis 2. cont. gent. c. 98. Capreolus in 2. d. 3. q. 2. conclus. 5. Soncinnas 12. Metaph. q. 59. item Molina cit. a. 1. Gregorius de Valentia q. 7. pun. 1. ad 4. Suarez hic lib. 2. c. 4. n. 9. & consentiunt Egidius in 2. d. 3. p. 2. q. 2. a. 1. Argentina q. 2. a. 3. Richardus a. 6. q. 1. Durandus q. 6. Scotus q. 8. & Henricus quodlib. 4. q. 7. etsi contrarium dixerint Caietanus hic q. 54. a. 3. & q. 56. a. 1. Bannes & Ripa eodem a. 1. qui docent, non ipsam substantiam Angeli immediate, sed solum intellectum tanquam virtutem ab ea decisam seu manantem, tam ex parte potentie, quam obiecti immediate, concurrere in Angelo ad cognitionem sui, quod generalius etiam sequitur Vasquez, disp. 204. c. 2. Sed ratio in contrarium est manifesta. Nam aliud est concursus ex parte obiecti, & aliud ex parte potentie; hunc præstat potentia, illum vero aut ipsum per se obiectum, quando est ex se proportionatum ad hoc officium, aut eius loco species intentionalis, qualis non est ipse intellectus; ut inductione in cæteris rebus omnibus patet.

6 Assertio IV. Angelus etiam per suam substantiam immediate cognoscit naturales suas potentias & proprietates, quæ ab eius essentia manant; species vero intelligibiles, & ipsam sui cognitionem, uti & cætera accidentia intrinseca, etiam si libera & contingencia sint, cognoscit per seipsam cum existunt, & non immediate per substantiam, aut species impressas. Ita Suarez cit. cap. 4. à n. 20. ex communiori, post Henricum, Richardum, & fere omnes Scholasticos loc. cit. Ratio est, quia qui comprehensue cognoscit subiectum, simul etiam & eadem cognitione ac medio cognoscit eius passiones naturales, alia ratio est aliorum accidentium. Quia tamen & species, & cætera accidentia, quæ dixi, & spiritualia sunt, & in eadem substantia intime præsentia sunt intellectui Angelico, nihil deest, quo minus per se intelligi possint: præsertim quia si Angelus suas species cognosceret per alias species, daretur processus in infinitum. Dixi vero cum existunt. Quia actus suos præteritos non videtur Angelus posse cognoscere aliter, uti etiam citati veteres Scholastici videntur supponere, quam per suam substantiam, supposita hac quasi conditione, quod ea semel fuerit, eiusmodi actu informata; etsi Suarez per species acquisite cognosci putet, quod dub. seq. asserit. 7. refelleretur.

7 Assertio V. Quilibet Angelus clare & perfecte etiam cognoscit omnes alios Angelos, idq; nec per suam substantiam, neq; per substantiam Angelicam cogniti, nec per species ab eo impressas; sed per species sibi à Deo naturaliter inditas. Ita S.

Thomas. cit. quest. 56. artic. 2. Caietanus, & Thomista ibidem, Ferrariensis 2. cont. gent. c. 98. & alij communiter, qui necessitatem specierum in Angelis admittunt, speciatim Gregorius de Valentia q. 7. pun. 2. Molina citat. artic. 2. Suarez hic lib. 2. cap. 5. contra Durandum, & Nominales, species in Angelis vniuersim negantes, vt dictum dub. precedenti; quos sequitur Vasquez ibidem citatus, & hic disp. 205. cap. 3. item contra Alensem, qui has species ab obiectis imprimi docuit, vt ibidem diximus.

8 Probatu assertio. Nam à quouis Angelo clarè cognosci alios omnes, consentiunt Doctores, vt dictum assert. 1. Nam si queuis apis omnes; aluearis socias, si ciues vnius ciuitatis se mutuo vtrumque norunt; cur non multò magis Angeli ceteros suos confocios perfectè norint; quando multo maiorem inter se subordinationem & dependentiam habent, quam eiusdem ciuitatis ciues. Neque tamen vnus cognoscit alterum, per suam essentiam; nec veluti per speciem, seu medium non cognitum; quia nec formaliter nec eminenter continet alterum; nec similitudinem habet ad perfectè representandum requisitam: nec tanquam per medium cognitum; quia talis cognitio non esset. quidditatiua, sed imperfecta; quicquid author libri de causis proposuit. 8. erroneo fundamento nixus, quasi vnus Angelus sit causa vel effectus alterius, dixerit, merito idcirco refutatus à S. Thoma q. 8. de verit. Neque item vnus cognoscit alterum Angelum, per ipsam eius essentiam aut per species ab eo impressas; tum quia essentia naturaliter & ad libitum cognoscentis, non est coniuncta Angelo cognoscenti; qui tamen sibi connaturaliter & ab initio vim sufficientem ad eam cognitionem deposcebat. Tum quia Angeli non accipiunt cognitionem ab obiecto externo cognito; nec etiam species; vt generatim dictum dub. præced. Superest ergo solum, vt quisq; Angelus cognoscat alium clarè & quidditatiuè per species à Deo sibi naturaliter & à principio inditas.

9 An autem simulcum hac cognitione, locum habeat cognitio abstractiua eiusdem obiecti, per medium cognitum, dubitari potest. Assertat Alensis loc. cit. Vasquez cit. dist. 205. cap. 1. & alij. Breuiter dico cum Suarez num. 20. eam, esto fortasse àbsolute non sit impossibilis, esse tamen valde imperfectam & superuacaneam, adeoque parum consentaneam Angelis, qui perfectè se cognoscere possunt. Cum autem dicit Iustinus l. qq. q. 76. Angelos & dæmones sese mutuo non cognoscere & intelligere; & Chrysostomus homil. 5. in Matth. Angelum voluntate sua fieri dæmoni inuisibilem; aut de cognitione secretorum cordis intelligendi sunt, iuxta dub. 6. aut non de eo, quod ex natura rei, sed ex peculiari Dei dispositione accidit, vt notauit Vasquez cit. c. 1.

10 Assertio VI. Cognitio illa, qua quisq; Angelus alterum intelligit, est quidditatiua; an etiam sit vniuersim comprehensiuua, questio nominis est: rectius negatur. Primam partem docent omnes: & patet ex dictis; quia est per propriam speciem rei; quare cum etiam feratur in obiectum vt existens & præsens, etiam intuitiua dicenda erit.

Secundam partem declaro. Nam si comprehendere est, non tantum cognoscere ea, quæ formaliter rei insunt, sed etiam omnia, quæ ex ea oriri possunt, velut ex causa, tum vtique nullus Angelus alium comprehendit; quod Vasquez citat. disp. 205. cap. 3. asserit. Si vero nihil est aliud, quam totam latitudinem essentiali intelligendo penetrare & perlustrare, tunc non solum superior inferiorem, sed etiam superiorem inferior naturaliter comprehendit; quod asserunt Molina & Bannes cit. a. 2. Si denique idem est, quod tam perfecta cognitione cognoscere, secundum ea, quæ rei formaliter ac necessario insunt, quam ipsa res ex se est cognoscibilis, tunc quidem & Angelus quisque seipsum, & superior inferiorem, non autem hic superiorem comprehendit; vt sentiunt alij apud Vasquez loc. cit. & velut probabiliorem sequitur Suarez hic lib. 2. cap. 3. numero 14. idque mihi etiam magis probatur, vt in simili de Deo dictum disp. 2. q. 6. dub. 6.

11 Assertio VII. Angelus non cognoscit Deum naturaliter, per ipsam essentiam diuinam, concurrentem per modum speciei intelligibilis, neque per aliquam essentiam diuinam speciem creatam. Ita S. Thomas cit. art. 3. Caietanus & Thomista omnes ibidem, item Molina eadem qu. 56. a. 3. Gregorius de Valentia q. 7. pun. 3. Vasquez disp. 206. cap. 2. Suarez hic lib. 2. cap. 17. Et prima pars est extra controuersiam; quia cognitio Dei per suam essentiam est intuitiua, quæ nulli creaturarum potest esse naturalis, vt supra disp. 2. q. 6. dub. 3. diximus.

12 Secunda pars est contra Scotum in 2. d. 3. q. 9. & in 4. d. 49. q. 11. & cont. Marsilium in 2. q. 7. a. 1. conclus. 8. quorum ille docet, Deum ab Angelo naturaliter cognosci, per speciem propriam & quidditatiuam ipsius Dei; hic vero per speciem quidem Dei, sed non quidditatiuam. Scoto fauent etiam Bassolis in 2. d. 3. q. 3. a. 2. & cum Marsilio Nominales in prologo, qui saltem id fieri possentur. Omitto Molinam, qui est neget, de facto cognosci Deum ab Angelo per speciem, siue naturalem, siue supernaturalem, dicit tamen, nil obstarè, quo minus diuinam potentiam detur species abstractiue representans Deum, & sanctissimam Trinitatem, non quidem naturalis, sed supernaturalis, de qua re actum cit. disp. 2. quest. 6. dub. 2. & 3. Vnde etiam probatur assertio. Tum quia non potest dari species intelligibilis ipsius Dei, vt ibidem dictum. Tum quia omnis cognitio Dei quidditatiua, adeoque etiam per propriam speciem ipsius, si qua detur, est intuitiua; cum sit impossibile, vt abstrahat ab existentia, & presentia, seu immensitate Dei; siquidem vtraque est de essentia Dei; intuitiua autem visio repugnat naturalibus viribus Angeli, vt ibidem ostensum.

Assertio VIII. Angelus cognoscit Deum naturaliter inprimis per suam essentiam; non quidem, vt per speciem intelligibilem, sed vt per similitudinem seu imaginem, & medium cognitum. Hæc est mens & doctrina S. Thomæ cit. q. 56. a. 3; vbi distinguit triplicem modum aliquid cognoscendi; I. per presentiam, inquit, suæ essentia in cognoscente; sicut si lux videatur in oculo. Et sic Angelus

intelli-

intelligit seipsum. 2. per præsentiam suæ similitudinis (siue speciei) in potentia cognoscitua; sicut lapis videtur ab oculo. 3. per hoc, quod similitudo rei cognita non accipitur immediate ab ipsa re cognita, sed à re aliqua, in qua resultat; sicut videmus hominem in speculo. Et subiungit, primo modo cognosci Deū à beatis; tertio modo velut per speculum & in ænigmate, ex reb⁹ creatis, à nobis viatoribus; inter vtramque vero mediam esse cognitionem Angelis; quæ magis tamen accedit ad tertiam seu speculari; quia & ipsa, inquit, natura Angelica est quoddam speculum, & (vt superius dixerat) imago, diuinam similitudinem representans. Vbi proinde in hoc similem facit cognitionem Angelorum de Deo, cognitioni per speculum, quia vti necesse est aliquid in speculo reflexe videntem, prius ratione videre ipsum speculum; ita necesse est, vt Angelus seipsum cognoscat, ad hoc, vt in se Deum cognoscat. Eadem est ratio cognoscendi aliquid in imagine. Idem docet Sanct. Thomas 3. cont. gent. cap. 98.

14 Prima vero pars huius assertionis est certa, & extra controuersiam; apud omnes. Cum enim quisq; Angelus sit tum præstantissimus quidam effectus Dei, tum etiam elegans & naturalis quædam imago & similitudo Dei, seque ipsum quisque etiam secundum habitudinem intrinsecam, qua à Deo pendet, intime cognoscat, vtique poterit optime, ac præ aliis etiam modis accommodatissime, & in primis naturaliter eorum quisq; Deum cognoscere per seipsum, ac per suam substantiam; seu quod idem est, in seipso, nempe velut effectum in sua causa, aut prototypum in imagine.

15 Secundam vero partem expresse docent Molina q. 56. art. 3. Gregorius de Valentia q. 7. pun. 3. Vasquez disp. 206. cap. 2. Suarez hic lib. 2. cap. 18. & significant Bonauentura in 2. dist. 3. part. 2. a. 2. q. 2. Richardus dist. 4. a. 1. q. 1. & 2. Bassolis dist. 3. q. 3. a. 3. & est plane mens S. Thomæ cit. art. 3. vt retulimus; etsi contrarium significare videantur Alensis 2. part. q. 24. mem. 1. Capreolus in 2. distin. 3. q. 2. a. 1. Ferrariensis cont. gent. 98. Caietanus, & Zumei cit. q. 56. a. 3. qui etsi concedant, Angelum posse cognoscere Deum per suam substantiam, vt per medium cognitum, addunt tamen, posse etiam cognoscere, vt per speciem, licet adæquatam & imperfectam; quamuis cum isti non negent, Angelum cognoscentem Deum per seipsum, necessario etiam cognoscere seipsum, in modo forte loquendi potius, quam re ipsa à nobis dissentire videantur; adeo vt etiam à Valentia & Molina pro nostra sententia citentur.

16 Ratio est. Quia licet Angelus sit quædam similitudo Dei, non tamen est similitudo intentionalis, sed obiectiua, per modum imaginis, quæ in prototypi cognitionem solum ducit velut obiectum cognitum. Accedit quod omnis cognitio naturalis Dei, solum est ab effectu, qui iudem causam representat solum per modum mediæ cogniti. Alias nulla ratio esset, cur Angelus non representaret Deum, etiam supra mensuram illius similitudinis, quam habet cū Deo in essendo; vt species intentionales faciunt; aut cur non etiam vnus Angelus quemuis aliam cognoscat per suam substantiam, tanquæ per speciem; siquidem maiore similitudinem eū eo habet, quæ cū Deo.

17 Assertio IX. Angelus etiam quisq; naturaliter co-

gnoscit Deum, ex aliis rebus creatis, tanquam Dei effectibus; adeoq; vt per medium cognitum, ac per species concreatas tum aliorum Angelorum, tum cælorum, aliarumque rerum naturalium, Ita Bonauentura in 2. dist. 3. part. 2. a. 2. q. 2. & omnes interpretes S. Thomæ cit. art. 3. ex certa & communi. Ratio est manifesta. Cum enim ab hominibus quoque inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, iuxta Apostolum Rom. 1. multo magis ab Angelis, qui natura perspicaciores sunt, & longemius res naturales omnes, earumq; dependentiam à Deo cognoscunt. Quare etiam Vasquez disp. 206. cap. 7. putat, Angelum Dei proprietates melius nosse, ex pluribus rebus aliis, quam ex se solo; quod nisi ad Angelos alios, præsertim superiores, referatur, non satis probatur.

18 Illud dubitari potest, an perfectius Angelus quisque Deum cognoscat, per seipsum, an per Angelum superiorem; de quo fufè disputat Suarez lib. 2. c. 20. Breuiter dico, etsi concedi possit, Angelum perfectius cognoscere Deum per Angelum superiorem, perfectione nobilitatis ex parte obiecti seu mediæ cogniti; tamen perfectione claritatis, ex parte actus cognoscendi, perfectius cognoscere per seipsum; cum vti Angelus quisq; seipsum multo naturalius, & vt ita dicam penitius, adeoq; etiam clarius cognoscit, quæ Angelum superiorem; ita etiam consentaneum rationi sit, vt clarius etiam Deum ex seipso cognoscat, quam ex alio Angelo superiore, quem minus clare & perfecte, quam seipsum cognoscit. Quæ etiam forte causa est, cur S. Thomas cit. art. 3. eum modum cognoscendi Deum solum expresserit, nulla expressa aliarum creaturarum facta mentione.

19 Assertio X. Angeli cognoscendo Deum per suam substantiam, vna & eadem cognitione cognoscunt seipfos, & Deum per seipfos, siue per suam substantiam. Ita Gregorius de Valentia q. 7. pun. 3. Vasquez disp. 206. & consentit Suarez hic lib. 2. cap. 19. post Ferrariensem cit. lib. 2. cont. gent. cap. 98. etsi contrarium sentiat Molina cit. a. 3. vbi dicit, Angelos ita ex se, & aliis rebus cognitis Deum cognoscere, vt nō sit vna cognitio, qua res eiusmodi & Deum per seipfos cognoscunt; sed duæ, specie ac numero diuersæ; cum nequeat vna cognitio esse intuitiua simul & abstractiua, etiam diuersorum obiectorum: quod adeo verum censet Molina, vt potius existimet, concedendum Angelo discursum in ea cognitione Dei exercenda; ad quod veluti absurdum deuitandum, Scotus in 2. dist. 3. q. 9. negauit, Angelum per suam substantiam cognoscere Deum.

20 Sed probatur assertio. Tum quia naturale est Angelo, cum sit expers discursus, vna & eadem cognitione cognoscere in effectu causam; & in principiis conclusionem. Tum quia impossibile videtur, vt euidenter cognoscatur aliquis effectus, simul cum actuali dependentia, quam habet à sua causa, & non simul etiam eadem cognitione cognoscatur causa, saltem quoad quæstionem An est; siquidem relatio & terminus eodem actu necessario cognoscuntur: sed Angelus cognoscendo quidditatiue & comprehensiuè, necessario cognoscit se, vt ens participatum & dependens à Deo veluti causa: Ergo. &c. Neq; vero repugnat, eandem realiter intellectiōnem respectu diuersorum obiectorum, simul esse intuiti-

uam & abstractiuam, cum id etiam in ipsa scientia Dei, vel visione Dei reperitur, vt suo loco dictum: & Angelus scilicet in vna re existente visa, cognoscat aliam esse possibilem, vt recte Suarez num. 2.

21 Addit tamen Suarez ibidem à num. 3. posse nihilominus Angelum habere propriū actū cognitionis & cōceptionis Dei, distinctū ab actu, quo se vel alios effectus Dei. & per illos Deum cognoscit; nimirum concipiendo Deum sub ratione absoluta entis à se, seu non ab alio, infiniti, immensi, omnipotentis. &c. idq; ita, vt etiam si per impossibile se non intelligeret, nihilominus post habitam semel eiusmodi absolutā cognitionem de Deo, ipse postea mediante specie, quam eius vsu acquisierit, possit prohibitu eā denuo reassumere: id quod suo modo ē in hominib⁹ putat accidere. Sed hæc res mihi dubia est; non solum, quia S. Thomas absolute docuit, Angelos cognoscere Deum per suam substantiam; vel si addamus ē iuxta dicta, per alios effectus Dei, velut medium cognitū, quæ communis est Doctorum sententia, vt vidimus; sed quia consulendo ē rationem, non apparet, quo medio talis cognitio Dei ab Angelo, sine cognitione sui, aliarumue rerum, haberi possit. Cum n. Deum Angelus naturaliter non possit cognoscere, per substantiam, vel etiam per speciem propriam ipsius Dei, vt dictum, necesse est, vt cognoscat Deum vel per suā substantiam tanquam medium cognitum, vt dictū, vel per species aliarum rerum velut effectuum Dei; qui modus cognoscendi Deum non est, nec esse potest, sine cognitione earundem rerum. Ergo etiam si Angelus cognoscat Deum velut Ens ex se, imensum, infinitum, omnipotentem. &c. vt quidem ab Angelo cognosci, negari non potest, necessario tamen id ipsum in se vel alio effectū Dei, vtique velut medio cognito, cognoscat: Ergo impossibile est, vt Deum cognoscat, quin simul se vel alium Dei effectum cognoscat. Et quia quod est medium cognoscendi, per modum obiecti cogniti, non cognoscitur ab Angelo distincto actu ab ipsa re cognita, vt qui non ex effectu causam, sed in effectu causam cognoscit, necesse est, vt illa cognitio Dei semper etiam simul sit cognitio alicuius effectus Dei.

22 Quod autē Suarez de specie prioris cognitionis ab Angelo acquisita docet, multo magis insolitū videtur: sic n. Angelo denegari nō posset intellectus agēs, contra comunem doctrinam traditā dub. 1. quamuis etiam si per talem speciem Angelus Deū intelligeret, nihilominus simul ē saltē ipsius præcedentis cognitionis (rei vtique creatæ) memoria & cōsideratio velut medium cognoscendi interueniret, ac proinde ne sic quidē cognitio Dei esset sine omni cognitione creaturæ: Neq; vero existimo, etiam homines naturaliter vnquam ita abstractam de Deo cogitationē vel cōtemplationem habere posse, quin simul saltē confuse & in obliquo ad rem et aliquam creatam terminetur cognitio, obeandem causam: quia nullam de Deo cognitionem naturaliter habemus, aut habere possumus, nisi per effectus Dei, velut medium cognitū; idq; non habitualiter tantum, sed etiam actualiter; alias enim continuo aliquid aliud, ex parte obiecti, ad eam cognitionem Dei actualiter concurrens, assignandum esset: quod commodē assignari non potest. Atque hæc de immaterialibus obiectis Angelicæ cognitionis satis.

DVBIUM IV.

De obiecto cognitionis Angelicæ naturalis, respectu rerum materialium; tum actu existentium, vel etiam præteritarum; tum possibilium.

S. Thom. 1. p. q. 57. a. 1. 2. & 3.

Explicata cognitione obiectorum immaterialiū, quam Angeli habent, cum S. Thomas progredimur ad explicandam cognitionem obiectorum materialium; non tamen simul omnia hæc obiecta vno dubio comprehendendo; sed referuando ea, que specialem difficultatem habent, nimirum futura contingentia, & occultas cogitationes, seu affectiones mentium ad duo dubia subsequenda. In presenti vero de triplici genere rerum materialium, nimirum 1. singularium actu existentium. 2. præteritarum. 3. mere possibilium, sequentes assertiones ponimus.

Assertio I. Angeli directæ & per se, propriaq; adeo & intuitiua cognitione cognoscunt res materiales singulares existentes. Ita S. Thomas hic q. 57. art. 1. & 2. & communis omnium Doctorum ibidem, & cum Magistro in 2. dist. 3. contra duos errores oppositos gentilium, vnus est, quod Angeli nullo modo cognoscant singularia, cui errori fauent Auicenna & Avicenna, qui ita videntur docuisse de Deo; quicquid sit de Aristotele, de qua re actum disp. 2. q. 8. dub. 4. alter error est, quod ea solum cognoscant, abstracte in suis causis vniuersalibus.

Sed vt bene dixit S. Thomas cit. a. 2. Primus ille error derogat Catholice fidei, que ponit hæc inferiora administrari per Angelos, secundum illud Heb. 1. Omnes sunt administratores spiritus. & Beceles. 5. v. 5. Ne dicas coram Angelo, Non est providentia. Deinde derogat, inquit S. Thomas, Philosophicæ documentis, secundum que ponuntur Angeli motores cælestium orbium, & quod eos moueant secundum intellectum & voluntatem.

Ex quibus et refellitur secundus error. Nam ad recte providendam rebus singularibus, necesse est, eas non tantū in genere vel in confuso habere cognititas, sed etiam in particulari ac in diuiduo, qua singulares sunt: cum tamen ex causis vniuersalibus non possint cognosci in diuidua, nisi secundum rationem comunem; eo ipso quod causæ vniuersales ex se ad plura in diuidua in differentes sunt.

Ratio a. vniuersalis assertionis sumitur ex S. Thomæ cit. a. 2. Quanto n. aliquid, in aliquo rerū genere superius est, tanto habet in eo genere virtutem magis vnitam, & ad plura se extendentē; sicut patet in homine; in quo vnica potentia sensus communis tanquam superior proprio sensu, omnia cognoscit, quæ quinque sensibus exterioribus cognoscuntur; & quædam alia, quæ nullus sensus exterior cognoscit, scilicet differentiam albi & dulcis: Cum ergo Angelus naturæ ordine in genere naturæ cognoscentis sit supra hominem, necesse est, vt Angelus per vnitam, quam habet vim cognoscentem, scilicet intellectū, intelligat omnia quæcunq; homo sua potentia

cogno-

cognoscit: homo autem directe, clare & intuitiue, cognoscit etiam singularia materialia si (non directe per intellectum, uti putat schola S. Thomæ, fauente nonnihil Aristotele 1. poster. tex. 43.) saltem per sensum: Ergo. &c. Qua de causa etiam S. Thomas cit. a. 1. ad 2. eam cognitionem materialium obiectorum appellauit *visionem intellectualem*. Cum quo non pugnat, quo minus simul ea cognoscantur, secundum gradus etiam vniuersales omnes, seu genericos, seu específicos, imo hoc necessarium est ad eorum intuitiuam & quidditatiuam cognitionem; ut inferius dicemus assert. 4.

5 Assertio II. Angeli non cognoscunt hæc indiuidua materialia, nec per solam præsentiam obiecti, sine aliqua specie eiusdem obiecti; nec per species ab ipsis obiectis acceptas, sed per species sibi ab initio congenitas. Ita S. Thomas 2. cont. gent. cap. 96. & hic cit. a. 2. Caietanus, et omnes Thomistæ ibidem, Ferrariensis loc. cit. Capreolus in 2. dist. 3. quæst. 2. item Bonauentura eade m dist. part. 2. art. 2. quæst. 1. Egidius q. 2. a. 1. dub. 2. & art. 2. dub. 2. Argentina q. 2. a. 4. Heruæus q. 4. a. 3. Albertus art. 15. & in sum. part. 2. tract. 4. q. 14. mem. 3. a. 2. & de quatuor coætiis 1. p. q. 5. a. 12. Henricus quodlib. 5. q. 14. Guiliel. Parisiensis tract. de vniuersalibus, quos sequuntur recentiores communiter, Gregorius de Valentia q. 8. pun. 2. Suarez hic lib. 2. cap. 6. Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 8. contra duplicem aliorum sententiam. Prior est Durandi in 2. dist. 3. q. 6. Gabrielis q. 2. a. 2. & aliorum Nominaliū, quos citauimus dub. 2. & fere sequitur Vasquez ibidem, citatus & hic disp. 208. cap. 4. quid docent, indiuiduum materiale cognosci ab Angelo per solam præsentiam obiecti, sine aliqua specie eiusdem in se recepta. Altera est Alensis 2. part. q. 23. mem. 3. & 4. & q. 24. memb. 3. Richardi in 2. dist. 3. q. 2. Scoti q. 1. 1. Bassolis q. 4. art. 3. Maioris q. 4. Heruæi q. 2. & quodlib. 5. q. 6. Marsilii in 2. q. 7. a. 1. qui docent, Angelum videre singularia materialia per species ab obiectis acceptas.

6 Ratio assertionis est. Quia ad quamuis intellectiōnem creatam requiritur non solum terminatio, sed etiam realis concursus, & vera causalitas ex parte obiecti, ut sapius dictum: eam vero in præsentia præstare non potest, nec ipsum per se obiectum materiale, quia non potest agere in substantiam immaterialem: nec ipsè intellectus Angelicus; quia hic solum concurrat ex parte potentie, non ex parte obiecti: nec species ab obiecto materiali Angelo impressa: quia, ut dictum, non potest agere in subiectum immateriale; multo minus qualitatem spirituales producere. Restat ergo, ut intelligantur per species à Deo congenitas, uti generatim docuimus dub. 2.

7 Assertio III. Angeli habent species innatas omnium rerum naturalium (abstrahendo tamen à futuris contingentibus, & occultis cordium) creatarum & crearum, ab initio mundi vsque ad finem, non solum quoad genera & species, sed etiam quoad indiuidua. Ita communis Doctorum, quos pro præcedenti assertionem adduximus; idemque fuisse prosequuntur Albertinus loc. cit. & Suarez citat. cap. 6. & 8. & colligitur ex S. Thoma cit. art. 1. & 2. ubi expresse dicit, *habere species connaturales ad omnia intelligenda, quæ naturaliter cognoscere possunt*. Ratio

est: quia cum Angeli non accipiant suam cognitionem ab his obiectis, ut dictum; neque adeo in hac cognitione quoad habitum proficiant, uti nos homines; conueniens erat, ut eorum obiectorum omnium, quæ homines successiue & diuisim cognoscunt, habituales notitiam, seu potius species repræsentatiuas, simul ab initio congenitas acciperent.

8 Assertio IV. Non sunt in Angelo species distinctæ, ad repræsentandam existentiam eiusmodi rerum singularium, aut essentiam; vel etiam ad repræsentanda genera, species, & indiuidua earundem; vel denique ad repræsentandam substantiam, & accidentia earundem rerum: sed eadem species, tum directe indiuidua eiusdem speciei; tum ipsas eorundem naturas, gradusque & rationes essentielles communes; tum omnia eorundem accidentia, modosque, & mutationes; tum deniq; simul & essentiam, & cum existunt, etiam existentiam repræsentant. Ita ex mente S. Thomæ loc. cit. citati pro assertionem præcedenti, & fuisse Suarez cit. cap. 8. et si Bonauentura in 2. dist. 2. part. 2. art. 2. q. 1. putet, non omnia accidentia, quæ subiecto contingenter insunt, simul cum subiecto per vnā speciem repræsentari, sed per varias; idque velut quadam compositione seu simultanea applicatione specierum.

9 Ratio est. Quia partim quædam ex his, puta essentia & existentia; natura communis & singularis; adeoque gradus Metaphysici eiusdem rei, ex veriori non distinguuntur nisi ratione: partim ipsa præstantia naturæ & intellectus Angelici, species sibi earum rerum connaturales deposcebat, quæ & in repræsentando vniuersales essent; & simul res ipsas perfectissime, adeoque secundum totum suum esse, quod habent, repræsentarent; quicquid Scotus loc. cit. dixerit, Angelos habere innatas species rerum vniuersalium, non autem singularium. Imo verius est, Angelos nunquam habere proprios & præcisos conceptus generum vel specierum, quæ in indiuiduis reperiuntur; quando quidem ipsi cognoscunt, res prout sunt, nec adeo ratione distinguunt ea, quæ à parte rei distincta non sunt; etsi à nobis ratione, distinguantur, ut pluribus disserit Suarez cit. cap. 8. num. 9. & 11.

10 Assertio V. Eiusmodi species congenitæ Angelo, quamuis numero finitæ; imo etiam vna quæpiam, ex illis, repræsentare successiue possunt infinita singularia accidentium, re ipsa quandoque existentium, tam materialium, quam immaterialium, quæ in substantiis, siue corporeis, siue incorporeis, syncategorematicè in infinitum multiplicantur. Ita Caietanus, & omnes Thomistæ hic q. 57. art. 2. & supra q. 55. a. 3. & fieri posse fatentur etiam Gregorius de Valentia quæst. 8. pun. 2. & Suarez hic lib. 2. c. 14. num. 13. Id vero necessario sequitur ex communi & recepta doctrina S. Thomæ, quod Angeli res naturales extra se per species cognoscant, nec tamen accipiant species à rebus ipsis; nec successiue eas acquirant, ut supra dictum. Hinc enim fit, ut per species congenitas omnia eiusmodi singularia, quæ aliquando existentiam habent, aut habebunt, cognoscere possint. Et quia hæc singularia in infinitum syncategorematicè multiplicantur, cum sint infinitæ motiones corporum, passionem animorum (ut de

occulis cogitationibus & affectionibus mentis nihil dicam) partim in Angelis, partim in hominibus, tam beatis, quam damnatis futuræ; quæ accidentia, saltem cum existunt, Angeli naturaliter per inditas naturales species cognoscere possunt, ut dictum, sequitur species eiusmodi ex se sufficere ad infinita eiusmodi indiuidua representanda.

11 Et vero ulterius quia species illæ non sunt, nec esse possunt infinitæ (esset enim tunc infinitum actu, quod est impossibile) necessarium est, ut etiam vna aliqua eiusmodi species per se sufficere possit ad eiusmodi indiuidua infinita syncategorematicè successiue cognoscenda. Fac enim, ut quantolibet numero finito multiplicentur species; quæro, an aliqua ex illis representare possit infinita eiusmodi singularia, an non: si affirmas, habemus intentum: si non; ergo totum etiam aggregatum singularium, quæ ab istis representantur, solum est finitum; quia ex finita multiplicatione numeri finiti non potest exurgere nisi numerus finitus: Ergo cum numerus solum finitus ex infinita syncategorematicè multitudine illorum indiuiduorum represententur; necessario adhuc restabit infinita multitudo representanda; ad quam prout representandam nullus finitus numerus specierum sufficere potest, si non vna aliqua species ad infinita representanda sufficiat. Posito autem quod vna species ad infinita indiuidua representanda sufficiat, non est ratio, cur ad ea saltem in certa aliqua specie, & in vno aliquo indiuiduo, cognoscenda, multiplicentur species; quia natura odit superflua. Quomodo autem hinc non sequatur, species eiusmodi esse infinitæ perfectionis, dictum est dub. secundo.

12 Assertio VI. Angeli quoque cognoscere possunt eiusmodi obiecta naturalia præterita, etiam ut præterita; idque non tantum in aliquo suo effectu, aut signo externo, vel etiam per attestacionem extrinsecam Dei, vel alterius Angeli, aut hominis; sed etiam vi naturali intrinseca, & ex internis principiis, quæ Angeli ipsi in se habent; & quibus in actu primo constituuntur, vimque naturalem intrinsecam habent, ad ea cum voluerint recognoscenda. Hæc assertio in his terminis est communis Doctorum, nullo quod sciam repugnante; quam tradit etiam Augustinus libro secundo, de Genesi ad lit. c. 17. & lib. de diuinitatibus, & lib. decimo de Trinitate, cap. vndecimo, ubi Angelis tribuit memoriam præteritorum. Et ratio primæ partis, quod nimirum præterita saltem materialiter cognoscant, est. Quia Angeli omnium eiusmodi rerum naturalium, quæ aliquando habent vel habuerunt, aut etiam habituræ sunt existentiam, species congenitas habent, ut dictum: Ergo saltem eas cognitione abstractiua, & in se, atque abstrahendo ab existentia cognoscere possunt: quod etiam de rebus futuris non negatur, ut dicemus.

13 Secunda & tertia pars constat ex SS. Patribus, qui sæpe memoriam & experientiam, seu experimentalem cognitionem Angelis etiam malis tribuunt, ut ex Augustino dictum. Ratio est. Tum quia Angeli habent memoriam, ut dub. prim. dictum. Tum quia nos ipsi etiam præterita ut præ-

terita cognoscimus, idque sæpe sola vi intrinseca, nullo effectu aut vestigio externo rei præteritæ, nec vlla attestacione extrinseca interueniente.

14 Assertio VII. Angeli naturaliter ita, sine medio extrinseco, cognoscere possunt præterita, etiam si ea iam antea, cum præsentia essent, actu non cognouerint; idque non solum per speciem alienam, multo minus per speciem de nouo primum acquiram ipsius præteritæ cognitionis seu visionis; sed directe & in se, per speciem ipsius rei præteritæ naturaliter congenitam. Hæc est plane mens & sententia Sancti Thomæ, quando de his rebus singularibus agens quæstion. 57. articulo primo & secundo vniuersim docet, cognosci ab Angelis, eiusmodi singularia, etiam perfecta cogitatione, idque per species naturaliter congenitas; & ibidem articulo tertio, ab hac generali doctrina solum excipitur contingencia; & articulo quarto occultas cogitationes cordium: sentit ergo præterita etiam, ut præterita ab Angelo cognosci per species congenitas. Accedit, quod cum articulo tertio, obiect. 3. obiecit hoc argumentum: *Angelus non cognoscit per species acceptas à rebus, sed per species innatas vniuersales: sed species vniuersaliter se habent ad præteritum & futurum: Ergo videtur, quod Angeli indifferenter cognoscant præterita, & præsentia, & futura;* Respondet ipse his verbis: *Dicendum, quod licet species, quæ sunt in intellectu Angeli, quantum est de se, equaliter se habeant ad præsentia, præterita, & futura: tamen præsentia, præterita, & futura non equaliter se habeant ad rationes. Quia ea quæ præsentia sunt, habent naturam, per quam assimilantur speciebus, quæ sunt in mente Angeli; & sic per eas cognosci possunt; sed quæ futura sunt, nondum habent naturam, per quam illis assimilantur; unde per eas cognosci non possunt.*

15 Quibus verbis aperte concedit S. Thomas, quod argumentum sumebat, Angelum cognoscere hæc omnia, (quando cognoscit) per species innatas; & simul cum minor propositio argumenti virget & obiiiceret representationem præteritorum, ad probandam similem etiam representationem futurorum, ipse in responsione non negat, per species innatas etiam præterita representari; sed viendo termino præsentium, ait, diuersam esse rationem futurorum; quæ sola negat ab Angelis cognosci, idque obeam rationem, quia *nondum habent* (nimirum actualiter) naturam; quod ad res præteritas referri non potest. Comprehendit ergo S. Thomas præterita sub præsentibus; eo nimirum, quod in ordine ad cognitionem Angelicam, idem quasi sit, fuisse, aut esse præsentem, ut dicemus.

Denique in tota q. 55. ubi S. Thomas ex instituto tractat de speciebus Angelicis, nec semel quidem mentionem facit specierum aliquarum, quas Angelus acquirat, sed ubique solum innatas & congenitas species ei tribuit: quod maxime patet ex artic. 2. in verbis paulo post referendis. Est ergo plane hæc sententia Sancti Thomæ, quam proinde eadem ratione supponunt Caietanus, & Thomista. Idem expressè docent Gregorius de Valentia quæst. 8. pun. 2. in fin. Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 8. & Vasquez disp. 208. cap. vlt. saltem supponendo, quod Angeli habeant species: alias vero sine his ipse sola

vinaturali intellectus, ab Angelis cognosci præterita existimatis, etiam in se, & directe, sine vlla specie acquisita superaddita.

16 Contrariū vero, Angelos scilicet non cognoscere præterita, qua talia sunt, directe & in se, per species inditas, docet Suarez hic lib. 2. cap. 12. vbi etiam pro se citat Zumel & Pelantium; & putat consentire S. Thomam hic cit. art. 3. ad 3. quasi præterita futuris, non præsentibus, vt nos diximus, equiparet; item Marsilium in 2. quæst. 7. artic. 1. & Ariminensem in 2. distin. 3. quæst. 3. artic. 3. Sententia autem Suarez de modo cognoscendi præterita hæc est; nimirum Angelum non cognoscere præsentia vt præterita, nisi vel per effectus aut vestigia externa, aut quando Angelus ea iam antea vt præsentia videndo intellexit; neque vero tunc ea cognoscere per species ipsarum rerum, quæ præterierunt, siue innatas, siue de nouo acquiritas, sed per speciem quandam propriam de nouo acquiritam præteritæ visionis, quæ immediate quidem & directe repræsentet actum illum visionis, indirecte autem & mediate etiam rem ipsam præteritam, eiusque præteritionem; ita proinde vt cognitio hæc rei præteritæ non sit per propriam speciem, sed per alienam; nec sit cognitio rei in se, sed in alio, puta in visione præterita, velut medio cognito.

17 Sed probatur nostra assertio, ex fundamento generali superius posito dub. 2. Angeli enim omnia creata & naturalia obiecta, quæ per species cognoscunt, cognoscunt per species inditas sibi & congenitas, & non per acquiritas. In quem sensum dilerte etiam S. Thomas q. 5. a. 2. ait, *Angelos habere species intelligibiles connaturales ad omnia intelligenda, quæ naturaliter cognoscere possunt*. Deinde species Angelicæ repræsentant rem vnamquamque cum omnibus suis accidentibus: Ergo etiam cum certis differentiis locorum & temporum excepta sola futuritione, vt dicitur dub. seq. Denique hoc ex vna parte non repugnat, vt inferius declarabitur; ex altera parte pertinet ad perfectionem cognitionis Angelicæ.

E contrario alter ille modus cognoscendi præterita, per speciem alienam acquiritam, multis de causis non probatur. 1. Quia vniuersim verius est, nullas species ab Angelo acquiri; vt docet S. Thomas loc. cit. & dictum dub. 1. & 2. alias enim haberet etiam intellectum agentem. 2. Multo minus habet Angelus speciem acquiritam suæ intellectiōnis præteritæ, cum ipse suas illas operationes omnes cognoscat per se ipsas, aut certe cum præterierunt, per suam substantiam, vt dictum dub. præced. 3. Memoria sensitiva probabiliter cognoscit præterita, absque vlla specie ipsius sensationis acquirita; vt recte Vasquez loc. cit. 4. Alter ille cognoscendi modus rem præteritam est valde imperfectus, vt pote solum per alienas species, & per medium cognitum. 5. Ex eo sequitur, tot species ab Angelo acquiri, quot habet diuersos actus cognitionis: quod etsi concedat Suarez, valde tamen nouum & insolens videtur.

18 Assertio VIII. Probabilis est, Angelos per easdem species, à parte rei plane inuariatas, cognoscere res præteritas, quibus cognouerant, aut cognoscere poterant præsentis; mutata solum conditione ipsius obiecti. Hæc assertio explicat determinate modum cognoscendi præterita. Probatur & decla-

ratur. Quia omnes auctores, pro præcedenti assertione citati fatentur, species Angelicas repræsentare obiectum prout est, adeoque varie, prout ipsum obiectum varie se habet: circa modum explicandi autem variant. Primo enim quidam Thomistæ dicunt, hoc fieri, per quandam modificationem intrinsecam, quæ, Deo quasi naturaliter agente, speciebus accedat; quod indicat etiam Suarez Metaph. d. 3. sect. 4. & non solum euidenter refelli non potest; sed etiam non parum habet probabilitatis, vt fatetur quoque Albertinus loc. cit. etsi repugnet Vasquez loc. cit.

Secundo alii probabilis docent, id fieri per species re ipsa plane inuariatas, mutata solum conditione ex parte obiecti. In qua re rursum est variatio. Quidam enim dicunt, species inditas Angelorum, directe repræsentare tum præsentia, tum præterita, pro varietate ipsorum obiectorum; etiam sine vlla alia conditione requisita. Ita Vasquez loc. citat. Alii docent, ad hoc, vt species Angelicæ determinate & in particulari secundum modum etiam particularem suæ existentie, repræsentent sua obiecta, requiri, per modum conditionis, præsentiam seu coexistentiam actualem earundem specierum cum obiecto; ita nimirum, vt vel de facto etiamnum coexistent speciebus, vel certe coexisterint aliquando: ad eum modum, quo quidam existimant, ad visionem requiri præsentiam & coexistentiam obiecti visis; adeo, vt etiam si species visibilis supernaturaliter sine obiecto conseruaretur, ea tamen obiectum ipsum non sit representatura. Ita docet Gregorius de Valentia quæstion. 8. pun. 2. & 3. & consentire videntur Caietanus quæst. 57. artic. 2. & Ferrar. l. 2. c. 96. Quod plane etiam intellexisse videtur S. Thomas relictus assert. præceden. iis verbis art. 3. ad 3. dum dixit, *ea quæ præsentia sunt* (sub quibus etiam intellexit præterita) *habere naturam*, (re ipsa nimirum ad actum existentie redactam) *per quam assimulantur speciebus; futura autem nondum habere*; & ideo illa cognosci posse, hæc non posse. Ex quo sequitur, si Angelus de nouo crearetur, cum omnibus speciebus naturalibus, quas nunc Angeli habent, eum tamen per se & directe non cogniturum præsentia, ob defectum conditionis requisitæ.

Et confirmatur hic modus ex simili. Si enim Angeli possunt occultas cogitationes alienas cognoscere, sine mutatione reali ex parte specierum, aut potentie, sola mutatione cuiusdam conditionis extrinsecæ, ex parte obiecti interueniente, quia nimirum locutio alterius Angeli accessit, vt dub. sexto cum Sanct. Thoma dicemus, etsi hoc ipsum etiam neget Suarez, multo facilius intelligi potest, easdem species, licet in inuariatas, varie tamen repræsentare idem obiectum à parte rei variatum. Denique eadem species plane inuariata successiue repræsentat omnia accidentia, quamuis sæpe contraria, eiusdem rei existentis, vt fatetur etiam Suarez quidni ergo possit etiam directe idem obiectum tum præsens, tum præteritum repræsentare. Et uterque modus assignatus in hoc conueniunt, quod species inditæ præterita etiam, qua talia, adeoque præteritionem ipsam directe repræsentent, tunc cum obiectum præteritum est; vt expresse docet Vasquez loc. cit.

20 Nihilominus est tertius modus, non minus probabilis, quod nimirum species Angelicæ, cum res præsentem esse deserunt, ipsas in se quidem, & in particulari, una cum sua existentia, quam habuerunt, directe repræsentent, sed non ut actu iam præsentem & existentes. Quo ipso velut indirecte (cum futura non ita repræsentent, ut dicitur dub. seq.) per species rerum præsentium cognoscere possunt præterita. Quod significare etiam videtur Albertinus loc. citat.

21 Assertio IX. Angeli non habent species proprias rerum pure possibilium; nec eas adeo etiam in se, & quidditative cognoscunt; sed solum quatenus aliqua in potentia actiua aliquarum rerum productarum continentur; per quas proinde cognoscuntur velut per medium cognitum. Hæc est mens S. Thomæ 1. p. q. 56. a. 2. ad 4. ubi ait, quod si *Deum facturum fuisset plures Angelos, vel plures naturas rerum, plures species intelligibiles mentibus Angelicis impressisset.* Sentit ergo, non habere species rerum, quas Deus nunquam statuit facere. Et q. 55. a. 2. solum tribuit Angelis species intelligibiles, directe repræsentantes ea, quæ aliquando habent existentiam. Eadem est communis doctrina Thomistarum ibidem, quæ tradunt velut communem etiam Vasquez disp. 208. cap. 4. & Suarez hic lib. 2. cap. 13. num. 10. contra Gandauensem quodlib. 5. q. 14. qui Angelo tribuit habitum quandam cognoscitiuum naturaliter creaturæ, quo inclinetur & habiletur, ad cognoscendum rerum omnium, etiam mere possibilium, quidditates.

22 Ratio est. Tum quia mere possibilium, sicut actu secundum se nullum habent Esse, adeoque non sunt actu entia, ita etiam in se non videntur actu intelligibilia; saltem potentia naturali creaturæ, cuius cognitio ab obiectis pendet. Tum quia ob eandem etiam causam Angeli non habent species, quæ directe & formaliter repræsentent futura, quæ futura, nimirum quia non sunt, nec fuerunt actu entia. Tum quia nec anima Christi, nec intellectus beati cognoscit omnia possibilium. Cognoscunt ergo Angeli quædam eiusmodi possibilium solum per species rerum existentium, in quibus virtute continentur; ut in posteriore assertionis parte dictum est.

23 Assertio X. Cognitio rerum naturalium existentium, per proprias species, est intuitiua; at vero non existentium, siue sint præterita, siue mere possibilium, (quatenus quidem hæc ab Angelo cognoscuntur) solum est abstractiua. Ita communis, idemque mox de futuris dicitur dub. sequenti. Ratio sumitur ex notionibus nominum. Nam cognitio intuitiua est, quæ res ipsa in se, ut existens & quasi præsens, clare conspicitur; quæ proinde non est nisi existentium: abstractiua generatim dicitur, quæ vel non est per proprias species; vel ab existentia abstrahit: & utroque hoc modo cognitio mere possibilium est abstractiua: priori autem modo solum, cognitio rerum præteritarum. Hæc enim, ut dictum, per proprias species cognoscit Angelus, etsi non ut actu existentes.

24 Atque ex his etiam, quæ diximus, facile solui possunt omnia argumenta, quæ contra inditas species rerum singularium materialium obicit Scotus; præter ea quæ dub. secundo retulimus & dissolui-

mus; & de futuris contingentibus dub. seq. dicentur. Videri potest præter alios Gregorius de Valentia cit. quaest. 8. pun. 2.

DVBIVM V.

An & quomodo Angeli naturaliter cognoscant futura, præsertim contingentia.

S. Thom. 1. p. q. 57. a. 3.

Præcipue difficultates, quæ contra doctrinam S. Thomæ de speciebus Angeli, & modo cognoscendi obiecta materialia singularia, à Scoto & aliis obiciuntur, peruntur ex cognitione futurorum, præsertim contingentium; horum enim absoluta & perfecta cognitio cum Angelis tribui non possit, videntur inde consequens esse, Angelum nec habere species omnium rerum naturalium congenitas; nec eas etiam adeo cum existunt, aut extiterunt, sine nouis speciebus cognoscere posse. Est igitur cum S. Thoma loc. cit. hæc dubitatio hoc loco explicanda; quod assertionibus sequentibus præstabimus; distinguendo nimirum inter rem ipsam futuram materialiter, & rem futuram, quæ futura est; & utriusque cognitionem in se, vel in sua causa; itemque inter contingentia mere naturalia, & inter contingentia libera.

Assertio I. Res omnes naturales, quæ futurae sunt, naturaliter cognoscere possunt Angeli abstractiue, & secundum suam essentiam; ita nimirum, ut non solum abstrahatur ab existentia earum, sed etiam à ratione ipsarum indiuidue determinata: quod est cognoscere naturas ipsorum secundum se, vel ut summum etiam, prout subsistant gradui & conditionibus indiuiduantibus confuse & indeterminate. Hæc assertio est communis Doctorum, quos referemus, & patet ex dub. præcedent. assert. 3. Ratio est. Quia Angeli habent species congenitas, omnium rerum naturalium aliquando existentium, adeoque etiam futurarum, ut ibidem dictum: Ergo per eas saltem cognoscere possunt essentias & quidditates earum: abstrahendo ab existentia, & ratione indiuidua particulari: est confuse simul etiam eas cognoscant, prout subsistant gradui & conditionibus indiuiduantibus indeterminate, puta his vel illis: quod eatenus quidem, ab eis fieri posse, facile intelligitur; quatenus nimirum in ipsa natura, vel etiam in aliis indiuiduis existentibus, velut medio cognito, intelligere possunt, etiam plura eiusmodi indiuidua, hæc vel illa esse possibilium; prout etiam vniuersim ab eis mere possibilium intelligi posse diximus.

Ve autem directe & determinate rationem indiuiduam futurorum cognoscant, etiam abstrahendo ab eorum existentia actuali, fieri non potest, ut recte etiam docet Albertinus infra; etsi contrarium sentiat Suarez lib. secundo, cap. vndecimo, numero 14. sic enim ipsam etiam futuriorem eorundem certe & determinate cognoscere: quandoquidem cum nulla entia mere possibilium in se directe cognoscant, eo ipso, quod futura, sub ratione indiuidua determinata, directe & in se cognoscere, scirent, ea non esse mere possibilium, sed plane aliquando

futu-

futura, quandoquidem euidenter scire possent, ea actu non esse, nec fuisse. Ad cognitionem vero directam essentia ipsorum, satis est, quod ea habuerit, aut habeat existentiam in aliis indiuiduis, præsentibus, aut præteritis eiusdem naturæ.

Dices. Quid si specifica essentia nunquam antea extiterit: nonne tunc saltem ex directa eius cognitione futuritio ipsa determinate scietur? Respondeo, assertionem procedere secundum consuetum ordinem rerum naturalium; quo modo nullæ sunt nouæ rerum species & essentia futura, quæ non antea fuerint: si tamen in aliquo casu ponatur contrarium, tum ob eam ipsam causam dicendum erit, eiusmodi naturam ab Angelo directe & in se, adeoque sine medio cognito, non cognosci; sed solum per modum entis mere possibilis, in aliquo medio cognito, ut si ex nouo & in naturali coitu, ponatur noua species animalis futura.

Assertio II. Nullum futurum ut futurum in seipso cognoscitur ab Angelo, adeoque nec per speciem, quæ directe & immediate representat ipsa ut futura. Ita S. Thomas cit. q. 57. a. 3. & communis omnium Doctorum, quos citabimus, cum Magistro in 2. d. 3. vel 7. Probat ex scriptura & SS. Patribus, qui hoc velut proprium, tribuunt Deo, quod ut loquitur Apostolus Rom. 4. v. 17. *voces vel cognoscat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* hoc est directe, in se, ac velut per propriam speciem. Ratio à priori est. Quia futura cum in se nec habeant nec habuerint existentiam, non magis in se sunt cognoscibilia à creato intellectu, cuius cognitio natura sua ex obiecto pendet, quam pure possibilis, de quibus actum deb. præceden. assert. 9. quam rationem etiam indicat Sanctus Thomas artic. 3. ad 3. & 4. Ratio à posteriori est. Quia quoad hoc par ratio est omnium futurorum; siquidem omnia in hoc conueniunt, quod in sententiam penitus habent existentiam, & species Angelicæ ex se equaliter se habent ad omnia: est autem erroneum dicere, omnia futura ut futura posse in se & directe naturali virtute cognosci ab Angelis, ut dicitur: Ergo de nullo hoc affirmandum est; etiamsi rerum ipsarum futurarum species Angelis naturaliter indita sint.

Qua ratione autem fieri possit, ut futura determinate & directe non præcognoscant Angeli, cum tamen species ipsarum rerum futurarum habeant congenitas, dictum est dub. præced. Quia nimirum species ut directe & determinate sua obiecta representent, requirunt per modum conditionis, coexistentiam sui cum obiecto, præsentem aut præteritam; vel certe quia species directe non representant res nisi ut præsentem & existentem, idque tunc solum, cum existunt. Certe quidem ut futuras directe naturaliter representare non possunt, ob dictas causas.

Assertio III. Futura, quæ iuxta naturæ ordinem, constitutum à Deo, necessario eueniunt, certo ab Angelis præcognoscuntur in sua causa secunda, velut medio cognito; non quidem ut absolute euentura, sed quantum est ex vi causæ secundæ, nisi per causam primam extraordinarie impediatur. Hæc est mens S. Thomæ cit. artic. 3. ubi absolute affirmat, eiusmodi futura certo ab Angelo in sua causa præcognosci; quod iuxta sensum explicatum intelligendum. Ratio est, Tum quia Angeli præsentem

causam secundam quidditative & intuitiue cognoscunt. Ergo etiam euidenter in ipsis velut medio cognito cognoscunt id, quod ex vi eorum necessario futurum est. Tum quia nos ipsi etiam hoc modo quædam eiusmodi futura cognoscimus, v. g. Solem cras eritutum, futuras Belipes, & coniunctiones, seu aspectus astrorum; &c.

Quia tamen Deus omni creaturæ dominiatur, ac solus ipse nulli legi ac necessitati subicitur, in administrandis huius variis creaturis, potest ipse etiam statas, & ex se necessarias certum creaturarum leges immutare, ut non semel accidit, v. g. tempore Iosue, Ezechie, &c. Et quia libera eiusmodi decreta Dei, de rebus futuris, naturaliter ab Angelis cognosci non possunt, hinc fit, ut nec de ipsa quidem futuritione absoluta eiusmodi rerum, absolute & omni ex parte certi esse possint, sed solum, quantum est ex vi causarum secundarum, & consueti ac connaturalis consensu diuini, ut dictum.

Assertio IV. Futura, quæ ex suis causis frequenter, & ut plurimum eueniunt, cognoscere potest Angelus in ipsis causis, velut medio cognito, per coniecturam, eodem modo, quo medicus cognoscit agitudinis euentum ex signis: & quidem tanto perfectius, quam medicus, quanto Angelus perfectius nouit & penetrat causas. Ita S. Thomas cit. artic. 3. & omnes Thomistæ ac Commentatores ibidem, nullo Doctorum dissentiente. Et vero assertio faciliem habet explicationem, de quibus eunque demum futuris euentis, siue mere naturalibus, siue liberis intelligatur: modo comparatio eorum fiat ad eas causas secundas, ex quibus non semper, nec necessario, sed solum frequenter, & ut plurimum, hoc vel illud futurum euenit. Ut si verum ponamus, quod nati sub hoc vel illo concursa syderum, sortiuntur naturam admodum cholericam, quæ frequenter ac ut plurimum (siquidem *subtorum* qui passionibus ducuntur, est *infinitum numerum*; *superum* vero, qui *astrum*, & *astrosum* in inclinationibus, suoque appetitu *dominantur*, exiguus,) iurgia & rixas ciere solet: vel quod hoc vel illo sydere oriente, seu in hoc planetarum concursu, tempus solet esse pluuium; poterunt Angeli probabiliter scire, ex vi causarum illarum, seu rixas & iurgia ab eo homine excitandas; seu pluias futuras, &c. In quo tamen genere Angeli beati, ne erroris periculo se exponant, nunquam absolutum elicient assensum, de hac vel illa re, ex vi eiusmodi causarum, absolute futura, sed solummodo assensum concipient modificatum, per modum quasi propositionis modalis, probabile esse, quantum est ex vi earum causarum, hoc vel illud esse futurum; in quo assensu nunquam ipsi falluntur, etiamsi id re ipsa postea non ita eueniat. Ratio vero assertionis est, quia & homines eo modo futura huiusmodi præcognoscere possunt; nec ea cognitio ob imperfectionem repugnat naturæ Angelicæ; saltem quando melior & euidetior modus naturalis ea futura cognoscendi non supererit, & moderatio superius dicta in assensu adhibetur; quamuis etiam sine hac moderatione esse possit, & sæpe sit in demonibus, etiam re ipsa cum errore coniuncta, ut suo loco dicitur, quæst. 6.

Assertio V. Futura quæ raro eueniunt, & ideo simpliciter causalia, aut fortuita dicuntur contingentia.

comparations etiam omnium suarum causarum naturalium simul, non possunt ab Angelo naturaliter vlllo modo cognosci. Ita S. Thomas quæst. 88. de verit. artic. 2. vbi dicit: *Cognitione naturali illa tantum per formas innatas futura præscire possunt Angeli, quæ in causis naturalibus sunt determinata, vel in una tantum causa, vel in collectione plurium. Quia aliquid est contingens respectu causa unius, quod respectu concursus plurium causarum est necessarium. Angeli autem omnes causas naturales cognoscunt. Unde quedam, quæ contingentia videntur, aliquibus causis eorum pensatis, Angeli ut necessaria cognoscunt, dum omnes causas ipsorum cognoscunt.*

In eodem sensum intelligendum est, quod absolute docet S. Thomas hic quæst. 57. art. 3. *ea quæ proueniunt ex causis suis, ut in paucioribus, penitus esse rationa: sicut essentialia & fortuita, ut bene exposuit Ripa ibidem: nec opus est hic aliqua distinctione inter contingentia libera & naturalia. Ratio est manifesta. Quia futura non cognoscuntur ab Angelo directe & in se, sed naturaliter quidem cognitione cognoscuntur ab Angelo, solum (siquidem cognoscuntur) in suis causis naturalibus, ex assert. 2. & 3. hæc autem contingentia futura nullo modo sunt cognoscibilia in suis causis naturalibus; cum respectu ipsarum æque possint & soleant non esse accessæ: Ergo hæc nullo modo sunt ab Angelo naturaliter cognoscibilia.*

Idem constat ex Scriptura, quæ hoc etiam sensu futurorum cognitionem, tanquam Deo propriam referuat. *Isai. 41. v. 23. Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum; & sciemus, quia Dixit estis. Et Isai. 46. v. 9. Ego sum Deus, & non est ultra Deus; nec est similitudo mei, annuntians ab exordio nouissima, & ab initio, quæ nondum facta sunt. Quod sæpe etiam ita tradunt Patres, & quidem etiam ex fide certum censetur, quoad contingentia futura libera: siue quæ à causis liberis pendent. Vnde Chrysostomus homil. 18. in Ioann. ait: *Certa prædictio futurorum immortalis diuinitatis Dei opus est. Et Origenes lib. 6. contra Celsum, dicit, Diuini sermonis characterem esse prædictionem futurorum.**

Quæ sit autem ratio, cur in Angelis non detur, aut dari possit species naturalis, (seu propria, seu aliena) eiusmodi futurorum contingentium, variè variè ratiocinantur; & Vasquez tandem disp. 207. cap. 2. & disp. 208. cap. 4. alijque recentiores nonnulli existimant, non posse huius rei rationem à nobis afferri ex Philosophia; sed constare solum de fide, ex Scripturis & reuelatione. Albertinus verò tomo 1. princip. 1. coroll. 12. num. 6. reiectis aliorum rationibus, non iam ipse assignat; quod nempe Angeli, non vt Deus, eminentem contineant eiusmodi futura contingentia. Quod ego ita magis declarandum existimo. Quia eo ipso, quod contingentia sunt, causaque secundæ ponuntur ad ea producenda adhuc indeterminata; nec in natura Angelis, nec in vlla causa naturali, qua tali, contineantur. Sicut autem se res habet ad esse, ita etiam ad representari: cum ergo futura contingentia non habeant vllum determinatum esse, nec in se, nec in sua causa; non possunt etiam naturaliter vlllo medio determinatè representari.

Sed controvertitur inter Doctores, an posita assertio etiam locum habeat in futuris contingentibus solum liberis, seu quæ à causa libera dependent: an verò etiam in merè naturalibus, hoc est, quæ à nulla causa libera, sed solum à causis naturalibus dependent: & ideo solum sunt & dicuntur contingentia, quod à causis naturalibus naturaliter impeditibus, seu impediri solitis proficiantur; quod est querere, an dentur reipsa futura contingentia etiam merè naturalia, hoc est, quæ respectu omnium suarum causarum etiam merè naturalium, & seclusa omni causa libera agente, sunt contingentia, ita vt æque possint esse, ac non esse.

De qua re est triplex sententia. Prima absolute existimat, non dari futura contingentia respectu omnium suarum causarum; nisi libera, seu quæ à libera causa aliquo modo dependent: quare propositam assertionem solum habere locum putat in contingentibus liberis, aut quæ ab eis quomodocumque pendent; non autem in contingentibus merè naturalibus; quibus etiam animalium motus annumerantur: hæc enim in suis causis, vt & impedimenta eorum naturalia, putant isti non minus certo ab Angelis cognosci, quàm ea quæ dicuntur necessariò euenire. Cum enim habeant causas ex se determinatas ad vnum, quas intumè pernoscent, & comprehendunt Angeli, non potest fieri, inquit, vt aliquid ab ipsis efficiendum nesciant. Nam si per aliam causam naturalem sunt impedienda, hoc ipsum habebunt exploratum. Ita docent Corduba q. 55. dub. 4. Vasquez disp. 207. cap. 2. Albertinus citat. 1. tom. Princip. 1. coroll. 12. numero 3. Suarez Metaph. disp. 19. sect. 1. num. 9. & hic lib. 1. cap. 9. post Alensem part. 2. q. 26. memb. 4. Durandum in 2. dist. 7. quæst. 3. num. 3. & dist. 3. q. 8. num. 9. Albertum dist. 7. art. 5. idemque probabile censet Richardus in 2. dist. 7. a. 2. quæst. 2. Idem videtur sentire Augustinus de diuin. dam. capite 5. & lib. 4. de Trinit. cap. 17.

Secunda sententia propositam superius doctrinam; simpliciter & absolute assertit ac intelligit, de omnibus contingentibus futuris, etiam naturalibus. Ita aperte docent Bonaventura in 2. d. 7. part. 2. a. 1. quæst. 3. Egidius eadem dist. quæst. 2. artic. 1. & tract. de cognit. Angel. quæst. 10. Heruæus dist. 7. a. 2. (vbi etiam ita S. Thomam intelligit) & Dionysius Carthusianus eadem dist. 7. vbi eam adeo veram existimat, vt oppositæ notam erroris inurat; eò quod püter eam damnatam in quodam articulo Parisiensis; (vbi etiam putauit Richardus loc. cit. nihilominus vtramque sententiam probabilem ratus) qui tamen solum Wicleffi errorem damnat, vt rectè Vasquez & Albertinus locis citatis. Idem ex recentioribus docent Bannes hic cit. quæst. 57. art. 3. qui oppositæ sententiæ audaciæ notam imponit, & Zumei ibidem quæst. 1. vbi ait: *Omnis futendum esse omnibus, præter humanas operationes à libero arbitrio dependentes, esse pleræque alia futura contingentia; etiam relecta ad omnes suas causas secundas.* Idem planè significat alij, qui absolute & indiscriminatim loquuntur, in quibus S. Thomas hic quæst. 57. a. 3. & in 3. contingent. cap. 154. Ferrariensis ibidem, Caietanus cit. art. 3. Marsilius in 2. quæst. 7. Argentina in 2. d. 7. & Gregorius de Valencia quæst. 8. punct. 3. In ho-

rum ergo Doctorum sententia, euentus naturales, proueniens ex ipsis corporibus cœlestibus, qui nullo modo impediri possunt, vt sunt eclipses, & concursus seu aspectus syderum ac planetarum &c. certo ab Angelis cognoscuntur; alii vero procedentes ex causis inferioribus, quæ ab aliis per accidens impediri possunt, sola coniectura sciuntur. Eiusdem sententiæ videntur esse Athanasius lib. qq. q. 23. & Tertullianus in Apologetico.

13 Tertia sententia videtur media, quæ docet, futura contingentia causarum mere naturalium, ac ad vnum prorsus determinatarum, certo cognosci ab Angelis: causarum vero liberarum, aut saltem aliquo modo in agendo indifferentium, ac indeterminatarum (quibus isti animalia, pueros & amentes annumerant) non nisi per coniecturam cognosci posse, modo explicato. Ita Molina q. 57. a. 3.

Hæc res sane ambigua, & ad explicandum difficilis, proprie pendet nõ ex aliquo fundamento Theologico, sed Philosophico; an videlicet omnes causæ naturales secundæ, ad omnes suos effectus, in particulari & indiuiduo, plane sint determinatæ; an potius animalia, alique eiusmodi nonnullæ causæ, quandam habeant in agendo indifferentiam respectu certæ materiæ, vel obiecti: quod proprie Philosophorum est disputare. Interim vt meam breuiter sententiam exponam, sequentes assertiones statuo.

14 Assertio VI. Moraliter & regulariter loquendo. Angeli futura contingentia, quæ a causis secundis impedibilibus pendent, certo præcognoscere nõ possunt. Ita sentiunt omnes auctores secundæ ac terciæ sententiæ: nec reipsa dissentiunt auctores pro prima sententia citati. Ratio est. Quia omnes in hoc conueniunt, futura contingentia, quæ quouis modo a causâ libera & libere agente dependent, aut impediri possunt, ab Angelis certo sciri non posse; at vero constat reipsa nunc istarum causarum naturalium efficientiam plurimum & plerumque a libero arbitrio, saltem vt applicante; partim etiam vt a causâ morali, puta precibus & meritis piorum, intercessionibusque Sanctorum aliquo modo dependere: Ergo plerumque & regulariter loquendo, Angeli nihil certi de his scire naturaliter possunt. Minor declaratur. Quia constat, ad tempestatum mutationem seu conditionem, præter operam dæmonis, & opera humana libera; vt sunt V. G. incendia, & vastitates Vrbiũ ac Prouinciarum; copiosæ cædes & strages hominum, sordida ac immunda cohabitatio magnæ multitudinis, &c. quibus aer varie afficitur aut inficitur; multum sæpe conferre merita & demerita hominum: ex aeris autem & tempestatis varietate & conditione pendent alteratio & dispositio varia aliarum omnium causarum secundarum, siue de animatis, siue inanimatis loquamur. V. G. terra fertilitas, nutrimenta animalium, generatio horum vel illorum animalculorum; motus & affectus brutorum, &c. Quibus de causis non tantum varietas inducitur in his locis, quæ multum habitatione hominum frequentantur, sed etiam in locis remotioribus; quibus vel nubes & vapores abducuntur; vel ad quæ iidem deferuntur, &c. Potest ergo hæc velut moralis cuiusdam regulæ instar haberi, futura contingentia ab Angelis naturaliter sciri non posse.

15 Assertio VII. Angeli etiam si naturaliter & absolute possent omnia futura contingentia mere naturalia certo præcognoscere; quantum saltem est ex dispositione omnium simul causarum naturalium, inter se comparatarum, moraliter tamen & particulatim, ne sic quidem hæc cognoscunt. Ita sentio cum Authoribus secundæ & terciæ sententiæ. Probat & declaratur. Quia cum determinata horum futuritio, ab innumeris quodammodo causis cœlestibus & elementaribus directè vel indirectè dependeat, planè fit, vt Angeli nisi accuratè admodum, & non momentanea opera, attendant ad omnium causarum naturalium concursum, quantum saltem est ex vi naturæ, facillè possint in ijs dijudicandis decipi; vt omnes fatentur. Quo posito, ita ratiocinor: Aut enim sunt Angeli beati aut damnati. Si damnati; Ergo quia pleraque præcipitanter agunt, facillè etiam in his iudicijs ferendis decipientur. Si sint beati, non se occupabunt rerum harum inanum operosa consideratione. Neutros ergo existimo, certo cognoscere, quot formicæ, v. g. iuxta naturæ cursum sint futura, ab hinc mille annis; & quoties quoquo versum hæ ipsæ sint mouendæ; quot etiam culices, muscæ, & vermes, hoc aut sequenti anno sint nascituri; & alia id genus.

16 Assertio VIII. Alias Physicè loquendo, verius existimo, omne agens naturale, positis omnibus ad agendum prærequisitis, esse ad agendum, certumque actionis modum effectumque determinatum; etiam si alias per cognitionem, vt bruta animalia, vel infantes, agant; nec habere per se propriam in agendo indifferentiam: ac proinde absolute etiam posse Angelos, omnia eiusmodi futura contingentia mere naturalia, saltem quantum est ex dispositione causarum naturalium, certo præcognoscere. Ita sentio cum authoribus primæ sententiæ. Ratio est. Quia hæc videtur esse ratio & definitio causæ naturalis, vt positis omnibus prærequisitis, necessario agat; & quidem etiam in particulari hunc vel illum effectum producendo, pro ratione circumstantiarum: hoc autem posito, cum Angeli naturales omnes causas earumque dispositiones mere naturales intimè pernoscant, certè poterunt, Physicè loquendo, si ad omnes simul causas, earumque contemperationem attendere velint, tandem scire, quid ex vi earum præcisè futurum esset, vel non esset, si per causas liberè agentes non forent impedienda: siquidem etiam si vna causa naturalis ab alia fortè sit impedienda, hoc ipsum nosse poterunt. Quare cum respectu eiusmodi futurorum contingentium causæ naturales, quantum est ex se, iam sint determinatæ, saltem mediatè, poterunt ab Angelis physicè loquendo, præcognosci. v. g. ex hoc vel illo aspectu syderum, simul cum omnibus causis secundis mere naturalibus comparato, scire poterunt; quando & quanta pluuia sit futura; ex hac scire possunt qualis terræ aërisque dispositio sit futura; hinc qui fructus, quæ & quot animalia ex terra progignenda, &c. semper hac conditione subintellecta, nisi causæ naturales a causis liberis impediuntur, seu quantum præcisè est ex concursu seu dispositione causarum, mere naturalium.

17 Nec obstant, quæ in contrarium obijciuntur argumenta, & fundamenta. Etenim 1. quod brutum inter duo pabula æqualia constitutum, ad alterum feratur; dico hoc non futurum indifferenter, sed determinatè pro varia eius tum interna dispositione vel imaginatione; aut externa æris ventique aspiratione, &c. Quod si omnia ponantur æqualia, casus erit Metaphysicus, in quo faciliè negari poterit, brutum quicquam eorum, ob defectum conditionis requisitæ, nimirum debitæ propositionis obiecti, operaturum, donec aliundè ab extrinseco determinetur. Nam ut ait Sanctus Thomas quæst. 57. a. 4. ad 3. *appetitus brutalis non est dominus sui actus, sed sequitur impressionem alterius cause, corporalis vel spiritualis.*

18 2. Siglobus igneus in centro terræ constituitur, dico eum sursum in omnes partes raptum iri; etiam ad minimas vsque sui, quantum naturaliter fieri potest, partitiones, donec tandem penitus dissolvatur & evanescat. Nec enim ob fugam corruptionis, naturalia agentia connaturales actiones suas præmittunt, ut in igne & fumo sursum ascendente videmus, etsi Suarez Metaph. loc. cit. putet non motum iri ob defectum conditionis ad agendum requisitæ.

19 3. Ut perfectum planum, in perfectum planum vitreum profusè viforme, lapidi itidem plano superpositum indiciat, casus metaphysicus est; attamen si admittatur, puto nihil eo casu contractum iri, quia non est maior ratio, cur in has potius quam illas partes diffingatur; & violentæ contractioni quantum possunt resistunt partes omnes; nec tamen superari omnes ab agente possunt; alioquin in omnes suas partes comminuendum esset vitrum, quod est impossibile. Idem in simili accidit, in quotidiano exemplo, dum ovum secundum longitudinem inter duas manus, quasi ad angulos rectos acceptum, & quamvis summa vi fortissimè compressum, nulla vi frangi potest.

20 4. Quod agentia naturalia, quoad indiuiduam rationem actionis & effectus, dicuntur agere determinatione diuina, id quidem primum ad propositum nil facit: quia non loquimur de effectu naturali, quatenus à Deo, sed præcisè quatenus à causa naturali dependet. Deinde principium illud, licet à Suarez loc. cit. Metaph. defendatur, minus tamen probabile videtur, & contra communem Philosophiam, secundum quam omnes cause naturales, cum omnibus suis circumstantijs, his vel illis, ad agendum applicatæ, ad suos effectus; etiam in particulari & indiuiduo sua natura determinatæ existimantur, ut etiam Vasquez, & alij docent. Sed de his rebus plura Philosophi.

D V B I V M VI.

An es quomodo Angeli naturaliter cognoscant actus internos mentis alienæ, seu cogitationes eorum.

S. Thomas 1. p. q. 37. a. 4.

1 PERTINET quidem etiam hæc quæstio ad cognitionem singularium, & quidem si ad humani cordis, aut interni sensus affectiones & apprehensiones respiciamus, materialium; sed quia specialem difficultatem continet, merito à S. Thoma seorsum, & in speciali articulo tractata est. Procedit autem quæstio præcipuè quidem de actibus internis intellectus & voluntatis, tam hominum, quam Angelorum; at vero propter rerum similitudinem & nonnullam connexionem, etiam ad actus imaginationis & appetitus sensitiui extenditur. Difficultas autem est, vtrum hæc per se, & neque locutione, neque vilo signo exteriori manifestata, cognosci ab Angelis naturaliter possint: nam si licui locutione congrua, manifestentur; aut exteriori aliquo indicio se prodant, nullum est dubium, quin ab Angelis naturaliter cognosci possint, ut dicitur.

2 De qua re est prima sententia Heruæi in 2. dist. 8. quæst. 3. vbi docet, cogitationes cuiusvis alterius hominis, aut Angeli, cognosci posse naturaliter ab Angelo quolibet; hoc solum excepto, quod intensio- nis modum in his actibus nescit, ut videlicet in harum cognitione aliquid saltem soli Deo relinquere videatur. Sed quæ sententia defendi nullo modo potest; quia non solum in seipsa non cohæret; sed etiam principale assertum erroris periculo non caret, ut dicitur; vnde etiam Suarez hic lib. 2. cap. 22. num. 4. eam temeritatè arguit.

3 Secunda sententia est Durandi in 2. d. 8. quæst. 5. num. 10. qui non solum eam Heruæi sententiam, quoad priorem partem probabilem censet; sed & insuper addit (magis quidem consequenter sed auctiore errore) etiam ipsam actus intensio- nem ab Angelis naturaliter cognosci posse: ratus proinde, solius Dei proprium esse, omnes omnino cogitationes, tam futuras, quam præsentis seu præteritas cognoscere. Fundamentum autem vtriusque sententiæ est. Quia isti actus omnes sunt entia quedam naturalia: Ergo naturaliter cognoscibilia à creato intellectu perfectissimo, qualis est Angelicus.

4 Tertia sententia est, de facto quidem, Deo sic statuente, vel prohibente, nesciri ab Angelis eiusmodi cordium secreta, (cogitationes scilicet intellectus, & operationes voluntatis) ut Scriptura & SS. Patres inferius citandi docent: attamen natura sua illis ignota non esse, ob rationem dictam. Ita Scotus in 2. d. 9. quæst. 2. & in 4. d. 10. q. 8. Bassolis in 2. d. 9. quæst. 2. Lychetus quæst. 1. Ockam in 2. q. 20. & quodlib. 4. q. 13. Gabriel in 2. d. 9. q. 2. a. 2. & in Canonem Missæ lect. 3. r. Maior in 2. d. 9. q. 3. & Holkot in 2. quæst. 4. Differunt tamen à Scoto non nihil ceteri. Hi enim asserunt, omnibus Angelis, etiam bonis, eiusmodi secreta esse à Deo abscondita. Scotus autem solum malis eiusmodi secreta abscondita esse indicat.

5 Quarta sententia est Argentiniæ in 2. d. 7. q. 1. qui putat cognosci quidem ab Angelo cogitationes quoad simplicem apprehensionem; non verò quoad compositionem; hoc est, cognosci quidem, quid alius apprehendat, & de qua re cogitet; vtrum autem assensu, an dissensu, compositione affirmante, an negante de eo cogitet, naturali vi nescire. Atque in eundem etiam serè sensum docuit Egidius in 2. d. 7.

q. 2. art. 2. & tractatu de cognit. Angel. quæst. 11. scire quidem Angelos, qua quis specie intelligibili utatur, sed non quo modo, vel circa quid in particulari. Eandem opinionem probabilem censet Durandus loco citato.

Quinta sententia est Henrici quodlib. 3. quæst. 3. cognosci quidem naturaliter ab Angelis tum cogitationes cordium, non solum de quo obiecto sint, sed etiam utrum sint affirmaciones, an verò negaciones; tum affectus seu actus voluntatis, quoad substantiam; non tamen ex qua intentione proueniunt, seu ad quem finem cogitationes vel affectiones illæ dirigantur. Quæ, ut dicitur, nec tuto defendi possunt; nec inter se coherent: siquidem ipsa utriusque etiam intentio finis substantialiter est affectus seu actus voluntatis: quare & hanc sententiam, temeritatis arguit Suarez loc. cit. num. 6.

Sexta sententia est, cognosci ab Angelo naturaliter, tum cogitationes interioris sensus, seu phantasie, adeoque & motus appetitus sensitui; tum etiam cogitationes intellectus quoad substantiam & secundum se, seu quatenus sunt præcisè cogitationes talis obiecti; non tamen quatenus pendunt aut procedunt à voluntate. Ipsas autem voluntatis affectiones seu liberae sint, seu necessariae, dicunt isti nec quoad substantiam quidem ab Angelis per se & in se cognosci. Refert hanc opinionem Durandus loc. cit. eamque postea docuit Alphonsus Deza apud Vasquez disp. 210. c. 2. ubi hunc suum præceptorem laudat, eiusque sententiam etiam ipse velut probabilem tueri: quamquam simul addit, se nolle in re tam abstrusa, cuiquam præiudicare, sed potiùs aliorum doctiorum iudicio, quid verius sit, integrum relinquere, &c. Idem videtur dicere Zumel q. 57. a. 4. q. 1. ad 2. ubi ait, omnes operationes, præterquam operationes voluntatis liberae, manifestas esse Angelo, secundum suam substantiam, tantumque esse occultas intellectuales omnes, sensationes, & appetitiones, in quantum liberae sunt aut humanae. Inferius tamen ad 3. sentire videtur, tantum cogitationes connaturales Angelo, seu quæ ex necessitate naturæ consequuntur, alteri Angelo esse manifestas.

Sed vera & communis sententia affirmat, liberae cogitationes & affectiones mentis, quæ scilicet intellectu & voluntate peraguntur, naturaliter ac per se, nisi aliquo signo externo prodantur ac manifestentur, ab Angelo cognosci non posse: quam sententiam sequentibus assertionibus distinctè explicamus.

Assertio I. Apprehensiones & motiones potentialium sensituarum, etiam interiorum, ut imaginationis, & appetitus sensitui, si quidem secundum se spectentur, & non ut à voluntate reguntur aut pendunt, etiam in se ac directè ab Angelis cognosci naturaliter possunt. Hæc est communis sententia Doctorum, non solum quos hæcenus citauimus, sed etiam aliorum, quos pro assert. 5. citabimus: idque expressè docet S. Thomas hic q. 57. art. 4. ad 3. ubi ait: *Quia Angeli cognoscunt res corporales, & dispositiones earum, possunt per hæc cognoscere, quod est in appetitu, & in apprehensione phantastica brutorum animalium, & etiam hominum, secundum quod in eis quandoque appetitus sensitivus procedit in actum, sequens aliquam impressionem corporalem, sicut in brutis semper est. Non*

tamen oportet, quod Angeli cognoscant motum appetitus sensitui, & apprehensionem phantasticam hominis, secundum quod mouentur à voluntate, & ratione. Quia etiam inferior pars anime participat æqualiter rationem, sicut obediens imperantis, ut dicitur in 2. Ethic. Nec tamen sequitur, quod si Angelus cognoscit, quod est in appetitu sensitivo, vel phantasia hominis, quod cognoscit id, quod est in cogitatione vel voluntate: quia intellectus & voluntas non subiacent appetitui sensitivo & phantasia, sed potest eis diversimode uti. Ita S. Thomas, quem sequuntur etiam Thomistæ omnes.

Et quamvis Sanctus Thomas in verbis citatis, significet, hæc solum cognosci ab Angelo per alias res corporales & dispositiones earum, velut per medium cognitum, verius tamen est, ea etiam in se & directè cognosci posse ab Angelo eo modo, quo supra dub. 2. & 4. vniuersim docuimus, easdem species inditas directè representare subiectum vnà cum suis accidentibus naturalibus & materialibus. Vnde etiam petitur ratio. Quia actus isti sunt actus materiales, qui & per corpus exercentur, & in corpore recipiuntur: sunt ergo obiecta eodem modo naturaliter cognoscibilia ab Angelo, sicut cætera accidentia naturalia & materialia.

Assertio II. Angeli naturaliter quoque cognoscere possunt, etiam in se ac quidditatiuè, tum species intentionales, tum habitus quoslibet naturales potentialium, seu in alijs Angelis, seu in hominibus, etiam si habens talem habitum nollet cognosci. Ita de speciebus expressè Sanctus Thomas citat. artic. 4. ad 2. & vniuersim Vasquez disput. 211. numer. 44. ex communi contra Marfilium in 2. quæstione 6. art. 2. cuius sententiam quoad habitus ex actibus liberis acquisitos, non improbabilem censet Albertinus infra. Ratio assertionis est, quia habitus isti sunt mera entia naturalia; nec ab his secreta cordium villo modo pendunt.

Assertio III. Sed & interni quoque actus intellectus & voluntatis naturaliter cognosci possunt ab Angelo, quando & quatenus seu locutione Angelis accommodata, de qua quæstione sequente; seu externis signis aut effectibus, (ut est etiam qualibet corporis actio vel immutatio, inde consequens, aut cum tali affectu coniuncta) vel etiam ipsis internis motibus seu actibus potentialium sensituarum produntur, aut in ijs relucunt: idque eo maiori vel minori certitudine, quo maiorem vel minorem habent hæc signa cum interno voluntatis affectu connexionem; tanto verò, quam nos homines perspicacius, quanto melius ipsi modos & rationes omnes particulares eiusmodi actuum seu effectuum norunt. Ita Sanctus Thomas citata quæstione quinquagesima septima, articulo quarto in corp. & communis Doctorum, post Hieronymum in illud Matth. 15. *De corde exeunt, &c.* & Augustinum libro de diuinat. dæm. cap. 5.

Neque id libro secundo Retract. capite trigésimo ipse retractat, sed solum specialem quandam modum eiusmodi notificationis, in dubiū vocauit, ut notat S. Thomas ibidem, nimirum per quædam signa sensibilia demonibus, & nobis occultis; Verba eius sunt: *In eius libri quoda loco, ubi dixi, demones aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatus, verum etiam cogitatione conceptas; cum signa quadam*

ex animo

ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscere: Rem dixi occultissimam audaciore asseueratione, quam debui. Nam peruenire ista ad notitiam demonum, per nonnulla etiam experimenta compertum est. Sed vitrum signa quadam dentur ex corpore cogitantium illis sensibilia, nos autem latentia, an alia vi & ea spiritali ista cognoscant, aut difficillime potest ab hominibus, aut omnino non potest inueniri.

Supposuit autem Augustinus in eo libro de diuinat. demon. demones habere corpora aërea, & sensus acutissimos; & ideo signa illa subtilia quæ à demonibus sentiri possint, etiam si nobis non pateant, excogitauit, vt notauit Suarez libro secundo capite vigesimo primo, numero secundo. Ratio autem assertionis est manifesta. Quia Angeli & signa illa externa, simul etiam cum motionibus internorum sensuum, vt dictum, optimè norunt: & nos ipsi etiam per externa signa sæpe internas mentis cogitationes & affectiones non improbabili ter perdiscimus.

12 Assertio IV. Probabile est, ipsos etiam internos actus intellectus & voluntatis, qui per se & ex sua ratione Angelis naturales & planè necessarij sunt, ab alijs Angelis etiam per se ac intuitiue cognosci: Secus est, si qui actus solum sint necessarij quoad specificationem, aut tantum per accidens. Primam partem docent Zumel hic citat. quæstione 57. articulo quarto. Albertinus tomo primo Princip. 1. Coroll. 10. punct. 1. & Thomistæ recentiores cit. artic. 4. & significat Sanctus Thomas ibidem, cum ait, ea, quæ ex voluntate sola dependent, vel quæ in voluntate sola sunt, soli Deo esse (in se) nota. Ex sola autem voluntate dependere, significat illud, quod à libera eius voluntate, nec obiecto scilicet, nec vllare externa ad hoc necessitante, dependet, sicut, inquit, cum aliquis habet habitum scientiæ, vel species intelligibiles in eo existentes, vitur eis, cum vult. Ratio est. Tum quia actus illi, habent se per modum quasi naturalium passionum; vt de naturali cognitione & amore Dei, ac sui, suo loco inferius dubio octauo, ex probabili sententia dicemus; adeoque sunt in genere non rerum liberarum & occultarum, sed naturalium & naturaliter ab Angelis cognoscibilem. Tum quia hoc ipso, quod naturaliter ab Angelis emanant, cognita essentia Angeli quidditatiue & intuitiue, non videntur posse latere.

13 Secunda pars, quoad actus solum necessarijs, secundum specificationem, est communis omnium, qui ita de actibus liberis docent, vt dicemus; & ratio est eadem: quia hi actus simpliciter liberi sunt: quoad actus vero per accidens solum necessarijs, etiam si necessarij sint quoad exercitium, vt sunt motus voluntatis primo primi, seu in deliberati, &c. videtur ex mente Sancti Thomæ loco citato, non solum quando in corpore vniuersim dicit, cogitationes prout sunt in intellectu, & affectiones prout sunt in voluntate, à solo Deo cognosci; sed etiam quia resp. ad 1. de statu beatitudinis loquens ait: Et tamen qualitatem mentis, quantum ad quantitatem gratiæ & gloriæ repræsentabit claritas corporis. Et sic vnus mentem alterius videre poterit. Si ergo à beatis Angelis quantitas gloriæ (extra visionem beatificam) non videtur in se ipsa, sed solum in signo externo, idem videtur dicendum de actibus naturalibus per acci-

dens necessarijs, comparatis ad naturalem cognitionem alterius Angeli. Idem significant Zumel loco cit. item Gregorius de Valentia quæst. 8. punct. 4. & alij, dum vniuersaliter loquuntur; licet Albertinus loco citato, & Thomistæ recentiores etiam hæc per se ab Angelo vnoquoque cognosci posse existiment.

Ratio est. Quia sicut in genere & ordineentis, ita etiam in genere cognoscibilis, quodlibet est, & æstimatur, ex eo potius, quod est illi per se, quam ex eo, quod est illi per accidens: Ergo hoc ipso quod actus illi, de quibus loquimur, per accidens solum necessarij sunt, per se vero ac sua natura liberi, censendi sunt potius esse ex genere & numero secretorum cordis, quam naturalium rerum vel proprietatum. Accedit, quod quisque etiam merito velit eiusmodi osculta, ac sæpe vitiosa, quæ patitur, alteri per se non esse manifesta. Denique cum eadem sit entitas eiusmodi actuum, imò vnus & idem actus possit successiue liber esse & necessarius, vt omnes fatentur, non videtur probabile; eum in se prorsus inuariatum, intuitiue cognosci, cum necessarius; non item cum liber est, vt rectè etiam Vasquez loc. cit.

Verius est ergo, hæc non cognosci ab alio Angelo per se & in se; sed solum prout in causa, vel effectu, seu alio signo exteriori aliquo modo manifestantur, iuxta assertionem tertiã. Et tale signum etiam esse potest ipse habitus per aliquem actum acquisitus iuxta assertionem secundam. Neque tamen ideo actus etiam liberi, quia liberi, in eiusmodi habitu cognosci possunt; quia idem planè habitus ex actibus generatur, siue ij sint liberi, siue necessarij. Atque hanc assertionem quoad vtramque partem, video eodem planè modo traditam à Suarez hic libro secundo capite 22. numero vndecimo, vbi addit, de actibus voluntatis per accidens solum necessarijs, nec veram, nec probabilem sententiam esse, quod per se naturaliter ab Angelo cognosci possint.

15 Assertio V. At vero ipsos per se actus liberos alienæ voluntatis seu humanæ, seu Angelicæ, Angeli naturaliter cognoscere nullo modo possunt. Sensus est, non solum naturaliter non posse cognosci in se & quidditatiue, seu intuitiue, sed nec vllò modo, si per se spectentur; ita vt neque locutione, neque signo exteriori manifestentur. Ita docet Sanctus Thomas hic quæstione 57. articulo 4. & quæstione 16. de malo art. 8. & quæst. 8. de verit. a. 13. & 3. cont. gent. capite 154. Ferrariensis ibidem, Caietanus & Thomistæ omnes hic cit. art. 4. Alensis 2. part. quæst. 26. memb. 3. Bonauentura in 2. d. 8. part. 2. art. 1. quæst. 6. Richardus art. 2. q. 4. Capreolus quæst. 1. art. 1. Ariminensis in 2. dist. 9. quæst. 1. Marfilus in 2. q. 6. a. 2. item Gregorius de Valentia q. 8. punct. 4. Molina hic q. 57. art. 4. Vasquez disp. 209. cap. 3. Albertinus tom. 1. princip. 1. coroll. 10. Suarez Metaph. disp. 35. sect. 4. num. 5. & hielib. 2. cap. 21. qui etiam censet, esse, de fide, eos actus naturaliter non posse in se certò & euidenter ab illis cognosci, nisi ab habente manifestentur; quod etiam tradit Gregorius de Valentia loco citato.

16 Probatur primò ex Scriptura, quæ id Deo velut proprium tribuit. 3. Reg. octauo, versu 39. &

2. Paralip. 6. v. 30. Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum. Iob. 16. versu 20. Ecce testis meus, & conficius meus in excessis. Psal. 7. v. 10. Scrutans corda & renes Deus. Psal. 43. v. 22. Ipse enim cognovit abscondita cordis. Sap. 1. v. 6. Quoniam renum illius testis est Deus, & cordis illius scrutator. Ieremi. 17. v. 9. Præuuum est cor hominis & in scrutabile; & quis cognoscet illud? Ego Dominus, scrutans cor, & probans renes. I. Corinth. 2. v. 11. Vniuersus enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & c. & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est villa creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo.

17 Secundo probatur ex Patribus. Origenes libro primo in Iob, ad illa verba, Circuui terram, ait, nescire demonem ea, quæ in corde atque animo tractantur. Cyrillus libro secundo in Ioana. capite decimo nono. Nulli alij, sed diuinitatem modo nature Propheeta attribuit illud, scrutans corda & renes Deus. Chrysostomus homil. 30. in Matthæum. Solus est Dei, mentem atque animos hominum cognoscere. Hieronymus in illud Ieremi. 17. Præuuum est cor hominis, ait: Hinc discimus, quod nullus cogitationum secreta cognoscit, nisi solus Deus. Athanasius quæst. 27. ad Antiochum. Præficus rerum & cordum cognitor solus est Deus. Nec enim Angeli cordis abscondita, vel futura videre possunt. Item Gennadius de Eccles. dogm. capite 81. Internas anime cogitationes diabolus non videre, certi sumus. Idem habet Augustinus libro decimo Confess. cap. 2. & in Psal. 7. & 141. & Gallianus Collat. 7. cap. 13.

18 Tertio probatur ratione: quamuis enim eius rei causam, ex ipsa rei natura, reddere difficillimum sit, ita ut affirmet Valquez eam nesciri; tamen ratio Sancti Thomæ non est mala; quam ita mihi videtur rectè exposuisse Caietanus & Bannes citat. articulo quarto, & Albertinus prim. part. coroll. 10. numero decimo quarto. Intellectus Angelicus tantum habet facultatem naturalem ad ea cognoscenda, quæ pertinent ad ordinem nature; sed cogitationes & volitiones liberæ non sunt eiusmodi; cum dependeant solum à causa liberâ; quæ proinde pertinent ad ordinem quandam superiorum exemptum ab ordine nature: Ergo, &c. His accedit causa moralis. Quia ad decentem gubernationem, & subordinationem liberorum agentium inter se, planè spectabat, ut eiusmodi motiones cordium essent occultæ, nisi manifestarentur. Cum ergo species Angelicæ non profuant ex essentia Angeli, rectè & conuenienter nature Angelicæ Deus eiusmodi cogitationum species vel non indit priusquam manifestentur; vel certe, quod verius est, earum usum quoad hæc obiecta dependere voluit à voluntate alterius Angeli, ut à conditione, ut rectè Valentia loco citato, & in simili dictum de cognitione futurorum dubio præcedenti, & pluribus dicitur quæstione sequenti dubio primo, et si Suarez capite vigesimo tertio & 24. priori solum rationi insistat.

19 Assertio VI. Idem dicendum de actibus intellectus tua natura liberis in Angelo. Ita Sanctus Thomas hic cit. quæsti 57. art. 4. & omnes pro præcedenti assertionem citati. Est contra sextam sententiam superius relatum: & colligitur ex citatis Scrip-

turæ & Patrum testimonijs; quæ generaliter ferè de cordium & mentium secretis loquuntur; nonnulla etiam apertè de cogitationibus mentis. Ratio est. Tum quia tam secundum entitatem, quam mores, par est ratio actuum intellectus & voluntatis; maxime cum secreta cordium in actibus consilij & iudicij practici potissimum consistant. Tum quia ex intellectu aduertentia, seu cognitione ac dispositione dependet libertas ac necessitas actuum voluntatis, aliorumque qui ex voluntate dependent. Cum ergo certum sit, nec actus internos voluntatis, nec etiam aliarum potentiarum, quatenus à libera voluntate dependent, cognosci posse naturaliter ab Angelo; necessariò fatendum est, internam intellectus dispositionem, & actus, per se naturaliter ab Angelo cognosci non posse: Aliàs dicendum esset, naturaliter scire Angelum, quoties motus prauis appetitus sensitiui in homine indirectè saltem voluntarij, adeoque peccata essent.

20 Nec obstat, quod comuniter dici solet, vtrumque tam bonum, quam malum Angelum, qui vnicuique homini assistunt, scire & notare, ad Christum Iudicem deferenda, omnia peccata etiam occulta & interna hominis. Id enim Angelis bonis, siue per specialem reuelationem Dei, siue per visionem beatificam rectè conuenire potest: malis verò id non tribuendum, nisi quatenus ex signis externis de secretis cordium iudicare possunt, ut assert. 3. dictum; quamuis cum Spiritus illi temerarij sint, in eo iudicio sepe decipiantur, ut in simili dictum dub. præced. Nec verò ex solis phantasmatis certò potest cognosci, quid ratio aduertat, quia ex eisdem phantasmatis ratio nostra in diuersa sentit cogitando, ut dixit S. Thomas q. 8. de verit. a. 13. ad 4.

21 Atque ex his colligitur, primam, secundam, & quintam sententiam ex superius relatis, non satis esse tutas; cæteras verò non admodum conformes Scripturæ & Patribus, partim nec rationi; ut rectè Gregorius de Valentia & Suarez lib. 2. cap. 22. alijque recentiores citati.

DVBIVM VII.

De obiecto Cognitionis Angelicæ, respectu obiectorum supernaturalium.

S. Thomas 1. p. q. 57. a. 5.

1 Omissis varijs disputationibus, quas in particulari hic multi instituunt, de hoc vel illo fidei mysterio, doctrinam huius loci breuiter sequentibus assertionibus comprehendimus.

1 Assertio I. Res seu effectus supernaturales solum quoad productionis modum, eò quod fiant præter nature ordinem, & supra vires agentis naturalis, cum tamen interim in se sint ordinis naturalis, adeoque formæ quædam sua natura producibiles ab agente naturali, ut est verbi gratia illuminatio cæci, mortuus resuscitatus, lumen in aëre productum, absque corpore lucido, &c. possunt, cum existunt, naturaliter & intuitiue ab Angelis cognosci. Ita recentiores citandi, post Durandum 4. dist. 10. q. 4. ex communi. Ratio est, Quia hoc ipso, quod sunt res &

effectus in se ac intrinsece plane naturales, spectant ad obiectum naturalis scientiæ Angelorum, iuxta dicta dub. 4. Quomodo tamen non ideo semper ipsum etiam eius productionis modum cognoscant Angeli naturaliter, fusc persequitur Suarez lib. 2. cap. 30.

2 Assertio II. Res supernaturales quoad substantiam, quæ secundum se scilicet sunt supra debitum & exigentiam omnis subiecti creati vel creabilis, non possunt ab Angelis naturaliter, hoc est, absque diuina reuelatione, certo cognosci, nec in particulari, nec in genere; neque secundum esse actualis existentie, neque secundum esse possibile. Ita S. Thomas hic cit. q. 57. a. 5. & communis Doctorum, dum absolute asserunt, mysteria gratiæ supernaturalia, non posse ab Angelo naturaliter cognosci; in specie vero ita docent Molina ibid. a. 5. Gregorius de Valentia q. 8. pun. 4. Vasquez disp. 214. cap. 2. Albertinus tam. 1. princip. 1. coroll. 13. pun. 1. Suarez hic lib. 2. c. 29. & 30. quicquid dixerint Aureolus in 2. d. 9. & Henricus in sum. artic. 33. q. 2. Et procedit hæc assertio tum de cognitione quidditatiua & propria ipsius mysterii, seu intuitiuam, seu abstractiuam dixeris; tum etiam de qualibet cognitione certa, (quicquid sit de coniecturali & incerta) habita solo lumine, & ex principiis naturæ, adeoque prorsus independentem ab omni reuelatione. Neq; ab hac assertione ita generatim posita dissentit Scotus, de quo assert. seq.

3 Ratio est. Quia res eiusmodi, sicut in se, & quoad suum esse, ita etiam quoad cognosci (quod ex suo genere sequitur conditionem ipsius Esse) sunt supra omnem naturam creatam. Addit S. Thomas ibidem etiam aliam rationem. *Quia hæc mysteria gratiæ, inquit, ex pura Dei voluntate dependent. Si autem vnus Angelus non potest cognoscere cogitationes alterius ex voluntate eius dependentes, multo minus potest cognoscere ea, quæ ex sola voluntate Dei dependent. Et sic argumentatur Apostolus 1. Cor. 2. Quæ sunt hominibus nemo nouit, nisi spiritus hominibus qui in ipsis est: ita & quæ sunt Dei nemo nouit, nisi spiritus Dei.* Sed hæc ratio difficilis est, & vt summum hoc solum probat, ab Angelo non posse naturaliter cognosci actuale existentiam eiusmodi mysteriorum, absque Dei reuelatione. Tale vero secundum omnes est mysterium Trinitatis, de quo speciatim actum supra disp. 4. q. 1. dub. 2. Tale est etiam mysterium Incarnationis, saltem si spectetur ex parte ipsius Verbi subsistentis in humana natura; de quo plura in 3. parte. An vero talia sint etiam res quædam creatæ, mox dicetur.

4 Assertio III. Res eiusmodi intrinsece supernaturales, non tantum sunt mysteria fidei increata, sed etiam modi & accidentia quædam creatæ. Ita communis Doctorum locis citatis, contra Scotum, quæstione prima prolog. & in 4. distin. 10. quæstion. 8. Bassolem quæstione quarta, articulo tertio, Ockamum in 4. quæstion. 5. artic. 3. Gabrielem in Can. lect. 43. Tartaretum in 4. d. 10. qui sentiunt, omnia mysteria gratiæ, postquam facta sunt, posse ab Angelo intuitive videri virtute naturali: existimantes videlicet, ea omnia solum esse supernaturalia quoad modum, non autem quoad substantiam, vt pluribus persequitur Albertinus loc. citat. Vbi speciatim singula mysteria gratiæ percurrunt,

ordine probat, tam mysteria gratiæ, quæ sunt absolute realitates, vt sunt lumen gloriæ, visio beatifica, ipsa gratia, & habitus, actusque virtutum, quæ illam consequuntur; quam alia quædam mysteria, quæ sunt modi perum naturalium, vt est vnio Hypostatica Humanitatis Christi cum Verbo, ex communi; item præsentia indiuisibilis corporis Christi sub speciebus panis, & modus positiuus perse existendi accidentium in Eucharistia, si quis detur, (secus est de panis desitione) esse intrinsece supernaturalia; quod etiam ex communi docet Suarez citat. cap. 29. et si quoad duo vltima repugnet Vasquez citat. disputat. 214. cap. 4. qui etiam in 1. 2. disputat. 21. capit. 2. non recte, nec conuenienter his, quæ hic docuerat, sentit, ratione naturali posse demonstrari, visionem beatam, quamuis intrinsece supernaturalem, esse possibilem; vt recte Suarez ibidem a numero 25. Sed de his rebus sigillatim non est hic disputandi locus. Satis est generalem hæc doctrinam breuiter proposuisse.

5 Ratio vero assertionis est. Quia loquendo de accidentibus (substantiam enim creatam intrinsece supernaturalem impossibile esse, ex disputat. 2. quæstion. 6. dub. 3. supponimus) res intrinsece & quoad substantiam seu ipsam entitatem supernaturalis est, & recte dicitur, quæ non solum quoad modum suæ productionis, aut respectu certi alicuius agentis aut subiecti, sed secundum se, & entitatem, quoque suam, & respectu cuiuslibet subiecti, vel agentis, excedit omnem vim, & debitum seu capacitatem nature: ita vt non solum nulla vi creata produci possit, sed nec vlli etiam subiecto connaturalis, seu connaturaliter debita esse possit; talis vero est non solum vnio hypostatica, sed etiam actus & habitus virtutum Theologicarum, aliarumque virtutum infusarum, &c. vt suo loco in 1. 2. docetur, & nunc adeo competum est, vt in dubium vocari vix possit. Idem de visione beatifica docuimus supra. disputat. 2. quæstion. 6. dub. 3. Sed quamam ratione hæc mysteria ab Angelis cognoscantur, aut cognosci possint, restat sequentibus assertionibus explicandum.

6 Assertio IV. Cognoscunt Angeli ea mysteria gratiæ intrinsece supernaturalia supernaturaliter, & in primis quidem illi, qui beati sunt, visione beatifica. Ita S. Thomas hic quæst. 57. artic. 5. vbi expresse ait: *Est autem et alia Angelorum cognitio, quæ eos beatos facit, quæ vident Verbum, & res in Verbo.* Et hæc visione cognoscunt mysteria gratiæ, non quidem omnia, nec æqualiter omnes, sed secundum quod Deus voluerit eis reuelare, secundum illud Apostoli 1. Cor. 2. *Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum; ita tamen quod superiores Angeli perspicacius diuinam sapientiam contemplantes, plura mysteria & altiora in ipsa Dei visione cognoscunt, quæ inferioribus manifestant eos illuminando.* Hæc S. Thomas, eademque est communis Doctorum sententia, iuxta ea, quæ de hac re docuimus supra. disput. 2. q. 6. dub. 8. quicquid nonnulli negauerint, res creatas in Verbo vel per beatificam visionem cognosci, quos ibidem refutaui.

7 Vnde simitur etiam ratio; quia etiam homines ea mysteria gratiæ per visionem beatificam cognoscunt; & quidæ omnia, (loquendo de generibus singulorum) quæ hic per fidem credimus. Quare quod S. Thomas

loc. cit. ait, non cognoscere omnia, intelligendum est, vel de singulis generum, v. g. de singulis mysterijs Eucharistiæ, quæ in terra celebrantur, aut singulis iustificationibus, siue sanctificationibus hominum in particulari; vel de mysterijs gratiæ possibilibus, vltra ea, quæ nunc re ipsa operatus est Deus.

8 Assertio V. Omnes etiam Angeli eiusmodi supernaturalia quædam gratiæ seu fidei, speciatim verò Incarnationis, & Trinitatis mysteria cognouerunt olim statim à principio suæ creationis, cum adhuc viatores essent, per superhaturalem fidei cognitionem. Ita Sanctus Thomas ibidem in corp. & ad 1. & quæst. 64. articulo 1. & in 22. quæst. 2. art. 7. quanquam expressè quidem de Angelis malis nihil asserat; sed est ratio omnium. Idem docent cæteri Theologi communiter apud citatos, post Augustinum libro quinto de Genes. ad lit. cap. 19. & significat Apostolus 1. Timoth. 3. versu decimo sexto, ubi dicit, *Angelo apparuisse magnum illud sacramentum pietatis*, tamen quidam Patres apud Valquez disputatione 215. capite 2. significant, Angelos mysteriū Incarnationis ab initio non cognouisse. Ratio est. Quia omnibus viatoribus, qui propria voluntate gloriam consequi debent, necessaria est fides; & quidem eorum potissimum mysteriorum fidei, quæ sunt principium quoddam & origo omnis salutis, vt sunt Sanctissima Trinitas, & Verbum Incarnatum. Neque tamen ideo statim Angeli cognouerunt mysterium Incarnationis, etiam quoad circumstantias particulares, vt quod in carne passibili, propter homines redimendos, &c. futurum esset: sed de particularibus eiusmodi circumstantijs postea primum sunt edocti, vt ex Esai. 63. v. 1. & Dionysio cap. 7. cæl. hierarch. rectè notauit S. Thomas hic cit. q. 57. a. 5. ad 1. & suo loco in 2. 2. de fide docetur.

9 Assertio VI. Probabile est etiam, Angelos beatos cognoscere hæc mysteria fidei per scientiam infusam; & quidem ea, quæ merè creatæ absoluteque entitates sunt, per proprias species; non quidem ab initio beatitudinis congenitas; sed post statum beatitudinis infusas; idque etiam non simul, sed successiue; prout successiue hæc illis nonnunquam reuelantur: præsertim quæ ad particulares facti alicuius circumstantias pertinent. Hæc assertio colligitur ex S. Thoma cit. quæst. 57. art. 5. dum in verbis citatis ait, superiores Angelos *plura* eiusmodi obiecta cognoscere, quæ inferioribus manifestant, eos illuminando. Et mox subiungit: *Eorum etiam mysteriorum quædam à principio suæ creationis cognouerunt; quædam verò postmodum secundum quod eorum officijs congruit, edocentur.* Et resp. ad 1. dicit, ipsos etiam superiores Angelos, quædam postmodum didicisse, iuxta Dionysium cit. cap. 7. cæl. hierarch. Et quæst. 106. art. 1. & 4. vniuersim docet, Angelos inferiores illuminari à superioribus, idque præcipue circa eiusmodi diuinorum mysteriorum cognitionem. Quod etiam docet Sanctus Dionysius cap. 4. 5. & 8. cæl. hierarch.

10 Ex quibus etiam sumitur ratio. Quia negari non potest, vt dictum, Angelos etiam beatos multarum rerum supernaturalium cognitionem acquirere, per nouas reuelationes & illuminationes, nec tamen potest dici, res eiusmodi cognosci per cognitionem

beatificam, quia hæc est immutabilis, vt dictum disputatione 2. quæst. 6. dub. 10. & speciatim de Angelis docet etiam S. Thomas quæst. 62. art. 9. Debent ergo cognosci in proprio genere, adeoque per scientiam infusam, & per species de nouo infusas; cuiusmodi scientiam etiam habuit Christus, vt suo loco docetur.

11 Nec obstat quod S. Thomas cit. q. 57. a. 5. significare videtur, Angelos proficere in ipsa scientia, seu cognitione beata, per quam dixerat, eos cognoscere hæc mysteria. Nusquam enim dicit, nec sentit, eos in ipsa scientia beata proficere; sed generatim docet, eos quamuis iam beatos in cognitione quoque horum mysteriorum proficere, &c.

12 Assertio VII. Sed & facta ac supposita iam reuelatione, possunt & Angeli (etiam mali) & animæ separatae naturaliter, seu viribus naturæ, aliqua eiusmodi mysteria cognoscere, cognitione abstractiua, euidenti, & per species alienas, quæ nituntur experientia, seu euidentiæ Dei reuelantis. Ita ex communi Suarez hic libro 8. capite 6. à numer. 8. & libro 2. capite 33. numero 24. Colligitur ex illo Iacobi 2. versu decimo nono. *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Ex quibus verbis ita licet argumentari. Dæmones habent imperfectum aliquem assensum fidei de rebus supernaturalibus; at verò assensus iste non est supernaturalis; nec etiam est spontaneus, quoad specificationem actus; alioqui facile dissentirent, pro eo, quod in Deum, & res diuinas feruntur odio & contempu: Ergo est necessarius, saltem quoad specificationem; Ergo nititur quadam euidentiæ; non ipsius rei in se, vt patet; Ergo reuelantis.

13 Ratio est. Quia tam dæmones, quam animæ damnatae, euidenter sciunt, se à Deo esse damnatos, & supernaturali beatitudine seu visione Dei, ad quam conditi erant, priuatos: Ergo habent euidentiæ de ea re, saltem in reuelante. Item multi damnati euidenter sciunt, se à Deo damnatos propterea, quod hoc vel illud v. g. fidei mysterium non crediderint: Ergo rursus naturaliter cognoscent aliquo modo ea mysteria fuisse à Deo reuelata. Denique ipsa damnatio siue spectetur secundum poenam damni, siue secundum poenam sensus, est res aliquo modo supernaturalis; cum ergo eam naturaliter cognoscant damnati, necessariò fatendum est, eos posse naturaliter aliquo modo eiusmodi mysteria cognoscere, & imperfecto assensu credere.

14 Dices. Assensus qui nititur euidentiæ reuelantis, non minus videtur perfectus, aut supernaturalis, quam qui nititur reuelatione obscura: sed hic assensus semper ac necessariò est supernaturalis, vt suo loco de fide docetur: Ergo, &c.

Respondeo, negando maiorem. Quia vt aliquis certò & euidenter cognoscat & assentiatur reuelationi seu attestationi Dei euidenti, id vniuersim ex suo genere non excedit vires naturæ, siue intellectus: at verò vt quis assensu certo & infallibili assentiatur reuelationi Dei obscuræ & ineuidenti, id planè excedit vires ac naturam intellectus; potest ergo assensus prior esse naturalis; sicut & obiectum ipsum formale naturale quodammodo est; posterior verò non item.

Nec obstat primò, quod assensus evidenti reuelatione nixus, in Prophetis, & Apostolis fuit supernaturalis. Diuersa enim ratio est Prophetarum & Apostolorum: non solum quia in his assensus reuelationis ex pia applicatione voluntatis ad eius actus exercitium processit; sed etiam, quia ipsi, spectando peculiarem modum reuelationis evidētis, indigebant ad eam reuelationem cognoscendam, eleuatione intellectus per lumen supernaturale: cum tamen demones ad euentiam illam diuinæ reuelationis cognoscendam, ipsa quodammodo experientia, seu memoria naturali rerum præteritarum vel inuiti cogantur.

16 Nec secundò refert, quod entitas reuelationis evidētis, utique non minus præstans & perfecta est, quam reuelationis obscuræ: quia supernaturalitas huius obiecti non sumitur ex entitate absoluta ipsius reuelationis, sed ex proportione, quam sub ratione intelligibilis habet ad intellectum. Sicut etiam ipse Deus, etsi per se ac intrinsecè utique sit. Eas, ut ita dicam, supernaturalissimum, tamen in quantum est vnus, & ut auctor & finis naturæ, habet rationem obiecti naturalis; non autem vt est trinus, vel auctor & finis ordinis supernaturalis. Eadem ratione potest DEI substantia aliquo modo naturaliter cognosci; & tamen vnio eius Hypostatica cum Verbo; aut etiam existentia Christi sub sacramento naturaliter & sine reuelatione non potest cognosci.

17 Fatendum est tamen, aliquod esse discrimen inter res creatas, & inter Deum autorem creaturarum; quia supernaturalitas Dei, in ordine ad cognitionem non sumitur ex intrinseca ipsius entitate & substantia vt dictum; sed ex proportione in ordine ad intellectum; quod pariter etiam de diuina reuelatione dicendum videtur: at verò aliarum rerum seu accidentium supernaturalitas, etiam per modum obiecti, & respectu intellectus sumitur ex ipsa intrinseca, & vt ita dicam, entitatiua supernaturalitate earundem, vt diximus. Et ratio diuersitatis est. Quia DEVS, licet intrinsecè secundum suam entitatem sit planè supernaturalis, tamen per effectus suos, qui ab illo necessariam habent dependentiam, naturaliter obijciuntur facultati intelligendi: at verò accidentia supernaturalia nec per se & suam entitatem, eo ipso, quod supernaturalia sunt; nec per effectum aliquem naturalem; siquidem nullus effectus naturalis per se à re vel causa supernaturali dependet, vilo modo naturali vi intelligendi obijciuntur. Quod discrimen etiam insinuauit Suárez hic libro 2, citat. capite 29 à numero nono.

D V B I V M V I I I.

*De modo Cognitionis Angelicæ:
an scilicet ea cognitio sit semper in actu secundo; & an possit esse plurium obiectorum*

simul; an sit discursiua; an etiam habitualis; aut erroris obnoxia.

S. Thomas I. part. q. 58. aa. 7.

AGIT Sanctus Thomas de hac re, tota questione 58. citata; & verò possunt omnia attributa cognitionis Angelicæ ad quinque capita in titulo dubitationis proposita reuocari. Nam quod præterea artic. 6. & 7. speciatim quærit Sanctus Thomas, an cognitio Angelica possit etiam dici matutina & vespertina, & qua ratione hæc cognitiones inter se differant, non habet opus peculiari explicatione; siquidem hæc de re, per comparisonem ad beatos, in genere, actum est iam supra disputatione 2. quæst. 6. dub. 8. De cæteris ergo solum attributis aliquot assertionibus agendum.

Assertio I. Intellectus Angeli nec est in potentia, quoad spectantia ad actum primum intelligendi ea, quæ naturaliter cognoscit; nec vnquam est in nuda potentia, respectu actus secundi; siue loquamur de cognitione supernaturali visionis beatificæ in beatis; siue de cognitione naturali. Ita S. Thomas cit. quæst. 58. art. 1. qui ex Aristotele lib. 3. de anima text. 8. & 8. Physic. text. 3 2. notat, intellectum dupliciter posse esse in potentia; vno modo; sicut ante addiscere & inuenire, id est, antequam habeat habitum scientiæ, seu species intelligibiles, ad actum scientiæ requisitas: alio modo, sicut qui iam habet habitum scientiæ, sed non considerat; quod est dicere, vel respectu alicuius spectantis ad actum primum intelligendi, vel respectu ipsius actus secundi, vt in assertione diximus. Eadem est communis sententia Doctorum, quos assert. sequenti referemus.

Ratio primæ partis est; quia Angelus habet species ad naturalem cognitionem requisitas, ab ipsa creatione inditas, vt dictum dub. 2. habitus autem cognoscitiui naturalis non est capax, vt dicitur assert. 7. Ergo quantum ad actum primum attinet, nihil penitus Angelo deest, quod ad naturalem eius cognitionem requiratur; quicquid Scotus, & ex parte Suarez, aliique relati cit. dub. 2. 4. & 5. dixerint, species etiam rerum naturalium, aut omnium, aut aliquarum, ab Angelo acquiri; quos ibidem refutauimus.

Confirmat idem Sanctus Thomas etiam à simili. Sicut enim corpora caelestia, inquit, non habent potentiam ad esse, quæ non sit completa per actum; ita caelestes intellectus, scilicet Angeli, non habent aliquam intelligibilem potentiam, quæ non sit totaliter completa (respectu naturalium obiectorum) per species connaturales eis. Et mox addit, diuersam esse quoad hoc rationem cognitionis supernaturalis. Nam quantum ad ea, inquit, quæ eis diuinitus reuelantur, nihil prohibet intellectus eorum esse in potentia: quia sic etiam corpora caelestia sunt in potentia quandoque, vt illuminentur à sole.

Secunda pars, quoad visionem beatificam, est extra controuersiam, quia hæc visio est perpetua & inuariabilis: Quare ad cognitionem Verbi, inquit S. Thomas, & eorum, qua in Verbo videt, intellectus Angeli nunquam est in potentia; quia semper actu inuenitur Verbum. &

ea qua in Verbo videt. In hac enim visione eorum beatitudo consistit. Beatitudo autem non consistit in habitu, sed in actu, ut dicit Philosophus 1. Ethic. capite 8. Quod notandum est, contra quosdam, qui dixerunt, beatos non omnia statim ab initio videre, quæ in Verbo vident, quos refutauimus supra disp. 2. q. 6. dub. 10.

Tertia pars, de cognitione naturali, insinuat à S. Thoma ibidem, cum docet eatenus tantum esse in potentia respectu naturalis cognitionis, quatenus non omnia, inquit, quæ naturaliter cognitione cognoscit, semper actu considerat. Et resp. ad 3. vniuersim ait, intellectum Angeli non sic esse in potentia, quod sit absque actu. Idem expressè docet lib. 2. contra gent. cap. 97. & in alijs locis, ut dicitur assert. seq. ex qui etiam magis confirmabitur hæc assertio. Ratio verò communis est. Quia naturale agens, semper, quantum potest, fatigat, ut perfectionem suam naturalem obtineat: actus verò naturalis intelligendi est naturalis quædam perfectio Angelici intellectus; ergo Angelus quoad potest, semper in hoc incumbit, ut hac perfectione non destituatur. Potest autem, si velit, semper hanc perfectionem obtinere; nec enim vi homo fatigatur, aut somno vel morbo, alijsue modis impediti potest, quo minus actu semper aliquid intelligat. Deinde anima rationalis nunquam omnino ab omni actu cessat; semper enim saltem vegetationis, aut respirationis actum exercet. Ergo nec Angelus, qui magis actiuus est, ab omni omnino actu naturali potest cessare: Ergo nec ab omni intellectione naturali; siquidem cum Angelus sit agens merè intellectualem, non potest vllum actum merè naturalem alterius potentie exercere, nisi prævia intellectione naturali accommodata. Addit Suarez infra citandus etiam alias duas rationes. Tum quia Angelus non potest voluntate sua suspendere omnem actum intellectus. Tum quia impossibile esset Angelo, omni actu suspensio, ab intrinseco redire ad cogitandum; quod perfectioni Angelicæ repugnat.

Assertio II. Angelus seipsum, & Deum cognitione naturali semper actu ac necessario cognoscit. Primam partem de cognitione sui tradit S. Thomas libro 2. cont. gent. cap. 97. & quæst. 8. de verit. artic. 6. ad 7. & art. 14. ad 6. & in 2. d. 11. quæst. 2. art. 3. ad 4. Heruzus in 2. dist. 3. quæst. 4. Egidius dist. 3. part. 2. quæst. 2. art. 1. Capreolus quæst. 2. art. 3. Durandus quæst. 8. num. 9. Ferrariensis cap. 97. Caietanus & alij Thomistæ communiter cit. quæst. 38. art. 2. Molina ibidem disp. 1. Gregorius de Valentia quæst. 9. punct. 1. Suarez hic libro 2. cap. 35; adeoque communis Doctorum; ita ut Vasquez disp. 219. c. 3. dicat, se non legisse vllum ex scriptoribus, qui oppositum doceat; nec esse rationem vllam, quæ opprobret, Angelum à cognitione sui cessare posse; quamvis interim ipse rem rotam. in dubio ponat. Ratio est. Quia cum pro ratione suæ perfectionis, semper debeat esse in actu aliquo secundo, etiam respectu cognitionis naturalis, ut dictum; non potest vllum obiectum ei magis esse connaturale, quod actu semper intelligat, quam propria substantia. Accedit, quod hoc sit necessarium, ut Angelus seipsum libere applicare possit de nouo ad intelligendum, ut dicitur assert. 5.

Ex quo etiam colligitur secunda pars, nimirum Angelum actu quoque semper considerare Deum, saltem ut authorem & principium sui Esse, ut rectè docent Capreolus, Caietanus, Molina, Valentia, Suarez cap. 36. alijque recentiores Thomistæ locis citatis, & fatetur, consequenter dicendum Vasquez loc. cit. licet absolute dubius. Quia enim Angelus se intuitiue ac comprehensiuè cognoscit, non potest non etiam simul cognoscere eam, quam à Deo habet, dependentiam, utpote quæ realiter ab ipso Angelo non distinguitur. Quæ cum ita sint, consequens est, Angelum naturaliter ac necessario seipsum ac Deum intelligere, ut etiam Zumel, Bannes, alijque citati indicant. Si enim liberè hoc faceret, certè aliquando desisteret; præsertim malus Angelus; cui non potest non esse ingrata Dei memoria. Existimandum verò est, hanc necessitatem habere ex vi nature, ita ut hæc cognitio naturaliter debita sit Angelo, & quasi per modum proprietatis ab ipso emanet; ut explicat Suarez cit. cap. 35. num. 22.

Assertio III. Potest quidem Angelus naturaliter cognoscere non solum multa simul, per modum vnius, v. g. partes lineæ, prout vnum continuum efficiunt; atque etiam omnia simul, quæ per vnam speciem ipsi repræsentantur; sed etiam multa vltima, quæ per species siue media diuersi planè generis & ordinis ei repræsentantur; v. g. Deum per ipsius essentiam, visione beatifica; seipsum per suam essentiam; & alium Angelum, seu rem aliam, per speciem sibi cognitam.

Prima pars est S. Thomæ q. 8. a. 2. & communis, atque extra controuersiam; & patet ex eo, quia ut rectè S. Thomas ibidem, nos ipsi etiam hoc modo multa simul videmus & intelligimus; puta omnia partes animalis, hominis, &c. item predicatum & subiectum; duo comparata vel correlatiua, &c. secundum Aristotelem 3. de anima tex. 23. & 24.

Secundam partem tradit S. Thomas cit. quæst. 58. art. 2. vbi hoc accommodatam visioni beatificæ, quam cognitioni naturali, sed diuersimodè; per illam enim docet necessario omnia simul cognosci; per hanc verò posse ab Angelis omnia simul cognosci, quæ per vnam speciem repræsentantur. Idem docent Caietanus, Bannes, Zumel, Valentia locis citatis, etsi neget Molina quæst. 55. a. 2. & quæst. 58. art. 2. disput. 2. Rationem assignat S. Thomas hoc modo. Multa, inquit, secundum quod vniuntur in vno intelligibili, sic simul intelliguntur. Vnumquodque autem est intelligibile in actu, secundum quod eius similitudo est in intellectu. Quæcumque igitur per vnam speciem intelligibilem cognosci possunt, cognoscuntur ut vnum intelligibile: Et ideo simul cognoscuntur. Quæ vero per diuersas species intelligibiles cognoscuntur, ut diuersa intelligibilia capiuntur. Angelus igitur ea cognitione, qua cognoscunt res per Verbum, omnia cognoscunt vna intelligibili specie, quæ est essentia diuina. Et ideo quantum ad talem cognitionem omnia simul cognoscunt: sicut & in patria non erunt volubiles nostræ cogitationes, ab alijs in alia euntes atque redeuntes; sed omnem scientiam nostram simul vno conspectu videbimus, ut Augustinus dicit 15. de Trinitate cap. 16. Ea verò cognitione quæ cognoscunt res per species innatas, omnia illa simul possunt intelligere, quæ vna specie cognoscuntur; non autem illa, quæ diuersis. Ita Sanctus Thomas. Quod et

iam Capreolus in 2. dist. 3. quæst. 2. art. 1. Ferraricnsis 2. cont. gent. cap. 101. item Caietanus, Valentia, Suarez, alijque Thomistæ locis citatis absolute, vt sonat, accipiunt; etsi Vasquez disputatione 221. capite 3. existimet, cum limitatione solum accipiendum, vt solum intelligatur de tota latitudine specifica; non indiuiduali earum rerum, que per vnam speciem representantur; aliàs enim futurum putat, vt possit simul etiam naturaliter cognoscere infinita, saltem si infinita indiuidua causarum naturalium ac necessariorum essent futura; quandoquidem singula tam futura, quam præsentia naturaliter aliàs cognoscere potest Angelus. Sed quia reipsa infinita eiusmodi indiuidua non sunt futura; contingentia verò & libera, quæ in infinitum futura sunt, Angelus per se naturaliter non potest distinctè cognoscere; vt suo loco dictum dub. 5. ideò loquendo de facto, nulla videtur opus limitatione, vt rectè etiam Suarez loco citato num. 11. quandoquidem etiam oculus noster suo modo etiam innumeram quodammodo stellarum aut hominum multitudinem simul videre potest: cur ergo hoc negetur intellectui Angelico, respectu cuiusuis multitudinis finitæ, quæ per vnam speciem Angelo naturaliter ex se potest representari. Quod si infinita futura essent causarum naturalium ac necessariorum indiuidua, facile concesserim non posse per has species omnia simul distinctè, sed solum confusè representari. Et confirmatur assertio. Quia propterea Angelis inditæ sunt species magis vel minus vniuersales, vt sint vniuscuiusque lumini eiusque efficacitati naturali, etiam in extensione ad obiecta proportionatæ: alioqui enim superflua esset species vniuersalis impressa, si expressa ei non posset esse adæquata, vt rectè Suarez loc. cit.

11 Tertiam partem tradit Sanctus Thomas quodlib. 9. quæstione 4. art. 7. & est itidem communis, & extra controuersiam: quia alias Angelus aut seipsum non semper actu intelligeret, aut non posset vquam aliud quicquam, v. g. alium Angelum, per inditam speciem intelligere; quorum vtrumque est absurdum. Accedit quod nos ipsi etiam diuerso cognitionis genere plura vt plura simul cognoscere possumus, dum aliud videmus, aliud audimus; aliud intelligimus: sicut & Christus in terris perpetuò visione DEI beatus fuit, & tamen alia simul diuersa cognitione cognouit. Quod si nos ipsi per eandem potentiam intellectiuam, non possumus naturaliter plura vt plura diuerso cognitionis genere cognoscere, ratio esse debet; quia vnum solum cognitionis genus nobis est naturale, nempe per species acquisitas, cum dependentia à phantasmatibus; licet alias nulla etiam in nobis foret repugnantia, vt dicemus.

12 Assertio IV. An verò Angelus, vel anima nostra, simul possit intelligere multa, per species eiusdem generis & ordinis, controuersum est: & verior videtur sententia affirmatiua, posse nimirum eos simul intelligere multa vt multa; adeoq; & diuersis conceptibus seu actibus, & diuersis speciebus eiusdem etiam ordinis representata; licet non tam perfectè, quam si vnum tantum intelligeretur obiectum; quia pluribus intentus minor est ad singula sensus. Itentit Durandus in 2. d. 3. q. 8. n. 7 nisi quod ille spe-

cies vniuersim reijcit; item Ariminensis in 1. d. 1. q. 1. a. 3. Sorus lib. 1. postter, q. 1. Gregorius de Valentia q. 9. punct. 3. Molina cit. q. 58. a. 2. disp. 1. Vasquez disp. 220. c. 2. & Suarez hic lib. 2. c. 37. an. 14. consentientibus etiam Thomistis recentioribus; etsi S. Thomas hic, cit. q. 58. a. 2. Caietanus ibidem, alijque discipuli S. Thomæ antiquiores, vt Egidius in tract. de Angel. cognit. q. 7. & in 2. d. 2. part. 2. q. 2. a. 3. Capreolus q. 2. a. 1. & 3. Heruæus de motu Angeli q. 1. & Ferraricnsis 1. cont. gent. c. 55. vii & Scotus in 2. d. 3. q. 9. oppositum asserant; quibus consentire videtur ipsemet S. Thomas cont. gent. cit. c. 55. & 2. cont. gent. c. 101. & q. 8. de verit. a. 14. & hic q. 58. art. 2. vbi expressè dicit, *patere, quod multa secundum quod sunt distincta, non possunt simul intelligi*: quamuis recentiores Thomistæ, cum ad sensum additæ limitationis nostræ explicant, vt solum locutus sit de perfecta vndiquaque cognitione plurium, qua plura sunt; de quo non litigamus.

13 Probatum assertio ex Augustino id significante libro 4. in Genes. ad lit. capite 32. & 34. vbi docet, posse Angelum simul cognoscere omnia, quæ initio mundi creata fuerunt. Quo spectat illud cit. cap. 32. *sed secundum potentiam spirituales mentis Angelicæ, cuncta quæ voluerit, simul notitia facilissima complectentem*. Ratio est. Tum quia Angelus naturaliter se & alia quædam, etiam diuersis medijs representata, simul cognoscit, vt dictum; cur non ergo etiam medijs iisdem generis representata; si modo interim Angelus, respectu extensionis ad obiecta, non vtatur adæquatè specie sibi naturaliter indita; quod quidem necessarium esse, cum Suarez loco citato, numero 13, ex communi libenter concedimus. Tum quia potest Angelus vno actu intelligendi duo inter se comparata distinguere, etiam si diuersis speciebus represententur, vt agnoscere videtur etiam Sanctus Thomas hic citat, quæst. 58. art. 2. nequid sanè potest negari; cum nos etiam ita distinguere possumus hominem à bruto: at verò distinguens duo, præcipue per diuersas species representata, non potest non duo vt duo, adeoq; vt plura cognoscere. Tū quia visus etiam noster, & sensus interior, plura vt plura cognoscit, v. g. album & nigrum. Tum quia nec ex parte speciei, nec ex parte actus, est repugnantia, quo minus simul idem subiectum informare, vel ab eodem agere prodire possint: siquidem nil obstat, plura accidentia etiam solo numero, ne dum specie differentia (vt in hac cognitione Angelorum accidit) exijs, quæ se mutuo non intendunt, vt sunt duæ species, vel duæ intellectiones numero diuersæ, eidè subiecto inesse.

14 Obijciunt Aristoteles 2. Topic. capite quarto, loco 32. vbi ait, *Contingit plura scire; cogitare autem non*. Et 4. Metaph. capite 2. text. 10. dicit: *Nihil contingit intelligere, nisi intelligenti vnum*. Sentit ergo aut vnum tantum aut nihil intelligi. Respondent multi, prioris loci sensum esse, non omnia, quæ simul scire habitualiter possumus, posse etiam actualiter simul cogitare: sed melius Suarez ait, Aristotelem solum dicere, contingere, vt is, qui plura scit, vnum tantum, non plura cogitet. In posteriori loco solum vult, in vfu nominum, de quibus ibidem loquitur, non plura significata eodem nomine significata, sed vnum tantum significatum

deter-

determinate intelligi oportere; qui enim vnum determinate non intelligit, nihil intelligit. Quo spectant illa verba eiusdem, *Non vnum significare, nihil est significare; nominibus autem non significantibus perit disputatio, vt pluribus Molina, Vasquez, & Suarez locis citatis.*

Quæres, an etiam per eandem speciem possit Angelus plura vt plura, & per plures actus simul cognoscere. Negant Vasquez disp. 221. cap. 3. Zumelq. 58. a. 2. & Suarez olim iunior; qui tamen senior etiam affirmatiuè censet probabile hic lib. 2. cap. 37. n. 3. Ego priori magis assentior; quia imperfectionis est, per plura facere, vbi vnum æque sufficit.

15 **Assertio V.** Neq; tamen ideo potest Angelus omnia simul cognoscere, quæcumq; naturaliter intelligere potest; neq; si possit, actu semper omnia consideraret. Primam partem & secundam post S. Thomam hic q. 58. a. 1. & 2. & communem Doctorum in 2. d. 3. tradit Thomistæ & Molina cit. q. 58. a. 2. disp. 2. Vasquez disp. 221. c. 3. Suarez lib. 2. c. 34. contra Durandum in 2. dist. 3. q. 8. vbi docet, Angelum actu simul intelligere omnia, quæcumque naturaliter potest intelligere: & contra Ariminensem in 2. dist. 11. q. 1. & Aureolum q. 3. a. 3. qui asserunt, saltem posse Angelum omnia simul intelligere, quæcumque naturaliter potest intelligere.

16 **Ratio primæ partis est:** Non quia alias Angelus simul cognosceret infinita; nimirum infinitos actus motusque imaginationis, & appetitus sensitui, in tota æternitate futuros; hos enim non potest naturaliter cognoscere antequam sint, vt ex dub. 5. colligitur; infiniti autem, nec actu sunt, nec fuerunt: sed quia cuiusque agentis creati vis agendi, & sphaera quodammodo actiuitatis, per extensionem ad passum, vel obiecta, finita est & determinata: at vero si Angelus simul omnia posset intelligere, quæcumque naturaliter potest intelligere, tum sphaera quodammodo actiuitatis secundum extensionem ad obiecta simul intelligibilia, esset quodammodo infinita & indeterminata: siquidem Angelus naturaliter potest intelligere omnia indiuidua rerum existentium: possunt autem plura & plura in infinitum indiuidua existere: Ergo haberet vim cognoscendi simul plura & plura in infinitum; quod est nullam habere vim intelligendi determinatam respectu obiectorum simul intelligibilium. Putat tamen probabile Suarez, esse aliquos Angelos tam perfectos, vt naturaliter omnia simul possint cognoscere, quæ possunt cognoscere, de quo non disputo.

17 **Ratio secundæ partis est;** quia multarum rerum singularium, præsertim materialium cognitio, per se non spectat ad perfectionem intellectus, V. G. qui vel quot sint culices, muscæ, vel formicæ in mundo, quid singulæ agant: &c. Non ergo credibile est, Angelum semper his intendere velle mentem; etiam si posset. Vbi etiam rursus supponimus, Angelum posse suo arbitratu in adæquate vti aliqua specie indita respectu extensionis ad obiecta; siquidē vti species non necessitant absolute ad sui usum, ita nec ad tantum, vel tantum usum, vt ex communi recte Ferrariensis 2. cont. gent. cap. 101. Vasquez disp. 221. cap. 3. & Suarez hic lib. 2. cap. 37. num. 14. consentiente etiam Sancti Thomæ quæstione octaua, de verit. articulo 13. ad 2. & 8. Sed vt intelligamus, qua ratione

Angelus ab vna intellectione, ad aliam progredi possit, esto

18 **Assertio VI.** Angelus ad intelligenda ea, quæ de nouo intelligit, potest quidem nonnunquam ab ipso Deo determinari; ordinariè vero & naturaliter determinatur à libera voluntate propria; præuia ea solū cognitione naturali, qua Angelus seipsum, & suas adeo etiam species naturales, ipsa vero obiecta specierum in confuso, aut oblique tantum cognoscit. Primam partem tradit à potiori Vasquez d. 221. c. 3. dum vniuersim docet, non nisi à Deo ita determinari Angelum, eaq; satis probatur ex generali doctrina S. Thomæ, quam de prima cogitatione create intellectione tradit 1. 2. q. 9. a. 4. & q. 109. a. 2. vbi de hac replura. Neque ideo sequitur, in Angelis admittendos actus subreptitios; quia actus ille intelligendi, ad quem mens determinatur à Deo, est quidem necessarius, sed non subreptitius, hoc est, casualis, seu per inaduertentiam causatus.

19 **Secundam partem,** quod seipsum Angelus libere determinet, tradunt Molina loc. citat. disputat. 2. & Suarez lib. 2. cap. 35. à num. 17. post S. Thomam & Ferrariensem 2. cont. gent. cap. 101. & Ægidium supra loc. cit. E ratio est. Quia ad hoc, vt quis libere se ad actum aliquem determinet, satis est, eum eiusue obiectum in confuso seu oblique præcognoscere; quomodo Angelus præcognoscit omnia, seipsū, suasq; species cognoscendo. Et quia hic modus cognoscendi magis est conueniens perfectioni & libertati Angelicæ naturæ, videtur etiam priore probabilius; præsertim cum alter ille modus demonibus difficulter possit applicari; & in cæteris etiam difficultatem ingerat, ne vlla vnquam cogitatio Angeli sit libera, quoad exercitium, vt fufius profectur Suarez ibidem.

20 **Addit Molina ibidem,** Angelum sæpe decursu temporis, sine vilo imperio voluntatis, ad multa aduertere, in varias cogitationes, non secus ac nos, incidendo; sic tamen, vt sit in potestate voluntatis Angelicæ, vel cooperari cum intellectu, vt persistat in cogitationibus, & de quibusdam deueniat ad alias; vel impedire cogitationem, eam supprimendo; aut aciem intellectus ad alia conuertendo; vt nimirum hac ratione (quod idem Molina q. 60. a. 1. & 2. ex communi docet, & dicitur quæst. seq.) ab Angelis excludantur actus subreptitii & in deliberati, vt in nobis sunt.

Assertio VII. Intellectus Angelicus sua natura plane expers & incapax est omnis discursus, vel etiam compositionis & diuisionis in intelligendo. Ita S. Thomas hic q. 58. a. 3. & 4. & q. 8. de verit. art. 15. ad 2. vbi loquitur etiam de obiectis supernaturalibus & 3. cont. gent. c. 44. & 9. item Ferrariensis ibidē Caietanus, Bannes & Thomistæ hic cit. a. 3. Aléxis 2. p. q. 20. mem. 5. Albertus 2. part. sum. q. 9. Capreolus in 2. d. 3. q. 2. a. 1. conclus. 10. Gregorius de Valentia q. 9. pun. 2. Suarez hic lib. 2. cap.

Etsi contrarium sentiant Scotus in 2. d. 7. a. 1. & d. 1. q. 6. & in 3. part. prolog. q. 4. & 5. Ariminenfis 2. d. 7. q. 5. a. 2. Ockam in 2. q. 16. & Gabriel in 2. d. 3. q. 2. a. 3. qui docent, Angelos discurrere, non secus ac homines. Quod Vasquez disput. 222. cap. 2. in obiectis quidem supernaturalibus, non autem in naturalibus verū habere censet: Molina vero hic q. 58.

a. 3. & 4. in vtrisque; non quidem per se, sed per accidens; cum scilicet intuendo rem vnam, cognoscunt rem alteram abstractiue, vt ex creaturis Deum, quando quidem ipse existimat, non posse eandem cognitionem simul esse intuitiua & abstractiua, et respectu diuersorum obiectorum; quod tñ fundamentū superius dub. 3. refutauimus. Suarez deniq; hic lib. 2. c. 33. à num. 18. existimat, Angelum tum in materia supernaturali, tum in his omnibus quæ non euidenter, sed solum probabiliter seu per coniecturam iudicatur, vere discurrere.

21 Sed probatur assertio autoritate S. Dionysii c. 7. de diuin. nom. qui non obscure eam significat, dum Angelis tribuit *simplices, beatasq; mentis susceptiones*. &c. Fauet et Augustinus de Genes. ad lit. lib. 4. c. 32. & 34. & Bernardus serm. 5. in Cantic. Ratio assertionis petitur, tum ex ipsis Angelorum nominibus, Vocantur enim mentes coelestes, & *Intelligentiæ*, seu *intellectuales substantiæ*; idq; ad differentiam nostrarū animarum; quæ *rationales* vocantur; est autem intellectus & intelligentia stricte loquendo, *primorum principiorum*, seu eorum quæ *statim naturaliter apprehenduntur*, vt notauit S. Thomas hic cit. a. 3.

22 Tum quia alias *rationale* non esset vltima differentia hominis. Tum quia cum Angeli sint altioris naturæ intellectualis, habent lumen et superius, & modū cognoscendi altiorum, quo in principiis seu causa effectum; & in effectu causam; vt & in subiecto prædicatū simul ac eadē cognitione, adeoq; sine discursu & complexione cognoscant; saltem intra latitudinē obiectorum, quæ simul ab eis possunt cognosci: quia non est necesse, eadem cognitione cognosci posse omnia, quæ absolute ex eodem principio possunt inferri. Sic enim simul cognoscere possent infinita; V. G. infinitas Eclipses possibiles, quod tamen non sine causa contra Ariminesem negat Molina, & ferre Valentia; qui tamen simul id concedere non admodum putat absurdum.

23 Accedit optima congruentia S. Thomæ cit. q. 58. art. 3. vbi ait: *Angeli illum gradum tenent in substantiis spiritualibus, quem corpora celestia in substantiis corporeis, nam & caelestes mentes à Dionysio dicuntur. Est autē hæc differentia inter celestia & terrena corpora, quod corpora terrena per mutationem & motum adipiscuntur suā vltimam perfectionem, corpora vero celestia statim ex ipsa sua natura suam vltimam perfectionem habent. Sic igitur & inferiores intellectus, scilicet hominum, per quendam motum & discursum intellectualis operationis perfectionem in cognitione veritatis adipiscuntur, dum scilicet ex vno cognito in aliud incognitum procedunt. Si autem statim in ipsa cognitione principii noti inspicere quasi nos omnes conclusiones consequentes, in eis discursus locum non haberet. Et hoc est in Angelis, qui statim in illis, quæ primo naturaliter cognoscunt; inspicunt omnia, quæcumque in eis cognosci possunt. &c.*

24 Similiratione probat S. Thomas a. 4. Angelos etiā non componere, nec diuidere; quia in ipsa statim apprehensione quidam subiecti habent notitiam de omnibus, quæ possunt attribui subiecto, vel remoueri ab eo. &c. Et si nonnunquam saltem per accidens componere & diuidere concedat Molina ibidē; & Vasquez disp. 23. speciatim quando extrema habent diuersas species: Vt cum intelligunt V. G. hominem distingui à lapide, vel non esse lapidem. &c. Sed nec hoc est ne-

cessē: quia neq; tunc faciunt formaliter hanc diuisionem conceptuum, Homo nō est lapis; sed eo ipso cognoscunt, extrema esse distincta, quod vtrumq; vt est, intuitiue, esse conceptu ac notitia diuersa, concipientia ad eum fere modum, quo est sensus distinguit lucē à tenebris, seu dulce ab albo. &c. Accedit, quod nil obstat, vno et simplici conceptu, concurrente vtriusq; extremi specie, directe cognosci distinctionē extremorū, vt recte Suarez cap. 3. n. 11. qui tñ n. 17. probabile putat, Angelū cōponere & diuidere in his, quæ euidenter non cognoscit, vt de discursu dictū.

25 Sed non probatur. Nam etiam in probabilibus principiis euidenter Angelus cognoscit probabilitatem consequentis, seu ipsam probabilitatem connexionis: neq; si prudenter agat Angelus, aliter, quam sub modo probabilitatis iis assensum præbet; nec potest ex assensu eiusmodi modificato principiorum, vero & illatio discursu elicere absolute assensum conclusionis, vt potest plane inconsequenter. Quod si ponamus, Angelum malum temere & imprudenter agēdo, absolute & sine modificatione assentiri principiis probabilibus; tunc non minus simul ac eodem simplici actu, adeoq; sine discursu, absolute etiam assentiri poterit consequenti; quam alias prudenter agēdo in principiis euidentibus absolute cognoscere & assentiri solet conclusioni euidenti. Solum hoc inter vtrumque casum erit discrimen, quod hoc prudenter; illud imprudenter; hoc necessarium, saltem quoad specificationem; illud libere, adeoque non absque inclinatione præuia voluntatis facit.

26 Quod si deniq; ponamus, Angelum prius elicuisse assensum modificatum circa probabilia principia, postea vero suo arbitratu, temere agēdo, assensum absolutum circa conclusionem, tum id reuera non fiet per verum & formalem discursum causalem, qui solus proprie dictus discursus est; sed vt summum solum per discursum successiuum, sine successione; qui plures assensus successiue quidem, sed sine nexu & dependentia elicitos complectitur, nec adeo verus & proprius, sed solum improprie dictus discursus est, vt fatetur etiam ex communi Logicorum doctrinā Suárez; nec aliter fere de discursu, quem Angelis tribuunt, loquuntur Scotus & Nominales citati. Videri de vtroq; discursu genere potest S. Thomæ hic q. 14. a. 7. & q. 8. de verit. a. 4. ad 14. Ex quibus existimo fundamento Suarii satisfactum esse.

27 Interim non negandum, Angelos (quod etiam de Deo suo loco dictum) diuisionem & compositionem ac discursum, vt sunt in nostro intellectu, cognoscere, vt recte S. Thomas ibidem a. 4. Sicut neq; negandum est, in Angelico intellectu proprie esse veritatē aut falsitatem; quia Angelica cognitio vere iudicatiua est; & licet non formaliter, tamen eminenter est diuisio & compositio, vt cum S. Thoma ex communi agnoscunt etiam Molina & Vasquez cit. q. 58. a. 5. & in simili de diuina cognitione dictum. Neque in contrarium restat aliud alicuius momenti argumentum, quo probetur, Angelos formaliter discurrere, aut componere. &c.

28 Assertio VIII. In Angelis non sunt habitus naturales cognoscitiui, seu cognitio habitualis acquisita. Supponimus ex dictis dub. 2. esse in Angelis habitus naturales repræsentatiuos (nimirum species intelligibiles) qui ex parte ipsius obiecti ad cognitio-

nem Angelicam concurrunt; sed negamus, esse in eis habitus cognoscitiuos naturales seu acquisitos, qui ex parte potentia ad facilitandam seu efficiendam naturalem cognitionem Angeli concurrant, prout in nobis sunt quinque; illa virtutes intellectuales, item fides acquisita, vel opinio &c. Hæcque est sententia S. Thomæ hic q. 58. a. 1. ubi absolute negat, intellectum Angeli esse in potentia ad actum primum, ut diximus assert. 1. Idem expresse docent Scotus in 2. dist. 3. q. 11. § *Contra istam*, vers. *Ad aliud*. Durandus in 3. d. 23. q. 1. ad 1. Mayron in 3. d. 33. q. 1. a. 5. Caietanus 1. 2. q. 54. a. 4. & q. 63. a. 1. Vasquez disput. 219. cap. 2. & disp. 43. cap. 7. & 1. 2. disp. 78. cap. 3. & 4. Fonseca 9. Metaph. cap. 1. q. 2. sect. 1. & fore Ferrariculus 1. cont. gent. cap. 56. eamque communem vocat. Suarez hic lib. 2. cap. 38. num. 5. etsi contrarium dixerint Henricus quodlib. 5. q. 14. Medina 1. 2. q. 51. a. 1. & q. 54. a. 4. Molina hic q. 58. artic. 1. & ex parte Suarez Metaph. disput. 35. sect. 4. num. 23. & 24. & disp. 44. sect. 3. num. 8. & hic lib. 2. cap. 38. a. num. 8. ubi fatetur quidem, in Angelo non esse habitus cognoscitiuos naturales, seu inditos, seu acquisitos, respectu eorum obiectorum, quæ Angelus naturali cognitione euidenter nouit; at vero simul ait, esse in ipso habitus naturales acquisitos, circa ea, quæ solum probabiliter per fidem aut opinionem naturalem nouit. Pro qua sententia citat è recentioribus etiam Pesantium cit. q. 58. a. 1. Herreram in 2. d. 12. q. 1. notab. 1. & pro parte posteriori etiam Bannem & Zumel cit. q. 58. a. 1.

29 Sed assertio nostra generalis est verior. Ratio est. Quia ex parte cognitionis, circa obiecta naturalia, nulla est difficultas in Angelo; neque circa ea, quæ euidenter, neque circa ea, quæ solum probabiliter cognoscere potest. Quia in utrisque siue connexionè terminorum in se, siue connexionem cum principiis euidentibus; siue in utramque partem argumenta probabilitatis, facile & sine vilo impedimento, si modo ipse animum & mentem applicare velit, (quod à voluntate eius dependet) cognoscit: idque in probabilibus eam etiam ob causam, quod Angelus, prudenter agendo, ut dictum, in eo casu non elicit absolutum assensum circa neutram partem, sed solum modificatum assensum; nimirum hoc vel illud esse probabile, aut probabilius, quod etiam euidenter ex utriusque partis motibus seu argumentis cognitis scire potest; non minus quam ipsam veritatem propositionum euidentium de inesse. Quod si malus Angelus temere agendo de obiectis probabilibus absolutum assensum velit elicere, uti sane potest, ipse vero in se determinando difficultatem sentiat, tum quia res tota à motione voluntatis dependet, acquirere quidem poterit habitum in voluntate, qua ad hanc potius, quam ad aliam partem, facile eligendam determinetur; sed hic habitus non erit cognoscitiuus, ut patet. Neque argumenta in contrarium sunt alicuius momenti.

30 Assertio IX. Etsi Angelus non decipiatur in cognitione naturali earum rerum, quas intuitiue seu quidditatiue cognoscit, tamen in cognitione abstractiua aliarum rerum, quas non cognoscit proprio aut quidditatiuo cõceptu, sed per coniecturam, aut fidem acquisitam, ut sunt supernaturalia, secretariorum, aut futura contingentia, potest Angelus sua natura decipi; etsi boni Angeli re ipsa nunquam, mali sæpe decipiantur. Hæc est doctrina S. Thomæ hic q. 58. a. 5. quam fusius explicant & sequuntur Caietanus, Bannes, Zumel, Vasquez, Molina ibidem, Gregorius de Valentia q. 9. pun. 4. & Suarez hic lib. 2. cap. 39.

31 Et prima pars per se patet; quia omnis cognitio euidentis, seu intuitiua, seu quidditatiua, est vera. Vnde etiam Aristoteles 9. Metaph. tex. 22. dixit, in intelligendo quidditates simplices non esse falsitatem; quia vel totaliter non intelliguntur, vel cognoscuntur ut sunt. Et lib. 3. de anima tex. 26. & 51. dicit intellectum semper esse verum.

Secunda pars ex eo probatur. Quia sicut Angeli sua natura sunt obnoxii peccato, ita etiam erroribus intellectus; alias enim nec dæmon erroribus his obnoxius esset, cum naturam habeat eandem cum bonis Angelis.

32 Tertiam partem tradit Augustinus 9. de ciuit. Dei cap. 22. Et ratio est. Quia boni Angeli ratione status nulli plane errori, nec peccato sunt obnoxii: siquidem etiam error seu falsitas intellectus vitium, quoddam & defectus, seu miseria est, qualis locum non habet in beatitudine. Quare etiam boni Angeli de rebus incertis desinite & absoluto assensu non iudicant, donec de illis diuinitus instruantur, ut optime docuit Augustinus loc. cit. sed probabilia solum ut probabilia iudicant; non autem tanquam veris absolute assentiuntur; nec in illo iudicio vnquam falluntur, etiam si quod probabile iudicant, re ipsa falsum sit. Vnde non probandum, quod ex Malonio in 2. dist. 3. disput. 6. refert Suarez hic lib. 2. cap. 33. num. 25. *Angelos bonos interdum, malos vero sæpius decipi*. hoc enim quidem verum, ut mox dicetur, sed prius falsum.

33 Quartam partem tradit etiam Dionysius 4. cap. diuin. nom. ubi ait, in dæmonibus esse *phantasiam proteruam*. Et cap. 7. diuin. nom. dicit, dæmones *prolapsos à sapientia*, & habere rationem deprauatam, seu mentem à ratione *aversam*. Et ex scriptura constat, dæmones initio existimasse, Christum non esse Deum. Ratio est; non solum quia isti relinquuntur conditioni naturali: sed etiam hoc ipso; quod peccatis & prauis affectibus deprauatam habent voluntatem, multa sæpe inordinate ac præcipitanter agunt, ad eam etiam partem, in rebus dubiis, inclinantes intellectum, quæ inordinato affectui magis deseruit, etiam si forte à parte rei falsa sit. Atque hæc de modo cognitionis Angelicæ, atque vniuersim de intellectu Angelicis.

QVÆSTIO IV.

De Voluntate; deque locutione & illuminatione Angelorum, velut actibus quibusdam communibus intellectui ac voluntati Angelicæ.

S. Thomas I. p. q. 59. 60. 106. & 107.

Absolvetur hæc questio quatuor dubitationibus. I. An est qualis voluntas sit in Angelo; an eiusdem speciei cum humana; an respectu obiectorum libera, vel necessaria; an aliquando indeliberata & quid de naturalibus habitibus Angelicæ voluntatis sentiendum. II. Vtrum voluntas Angeli sit naturæ suæ immutabilis ac inflexibilis ab eo, quod semel elegerit. III. An, & quæ ratione Angeli inter se loquantur. IV. An est quæ ratione, & de quibus rebus inter Angelos unus alterum illuminet.

DUBIUM I.

An, & qualis voluntas sit in Angelo; an eiusdem speciei cum humana; an respectu obiectorum libera, vel necessaria; an aliquando indeliberata; an denique naturalium habituum, virtutum aut vitiorum capax.

S. Thom. I. p. q. 59. & 60.

Intellectum Angeli sequitur voluntas; quæ est altera potentia Angeli operativa ad intra: cui adiungitur etiam duas operationes Angeli, quæ simul ab intellectu & voluntate Angeli dependent, nimirum locutionem, & illuminationem Angelorum inter se; quamvis enim hæc proprie intellectu peragantur; voluntas ad eas solum se habeat per modum applicatis, ut dicemus; quia tamen revera etiam voluntatē supponunt, & ab ea quomodocumque dependent, merito ad hunc locum reuocantur; præsertim quando est S. Thomas de iisdem non in ipso Tractatu de Angelis, sed postea primum in Tractatu de gubernatione Dei (de qua nihil attinet peculiarem Tractationem instituere) citat q. 106. & 107. tractavit. Quod vero ad presentem dubitationem spectat, eam iuxta seriem capitulorum in ea propositorum, sequentibus assertionibus resolvimus.

Assertio I. Est omnino in Angelis naturalis potentia voluntatis, seu appetitus intellectualis, simul cum acta volitionis proportionato; quæ eodem modo ab Angeli substantia, & inter se, a partem differunt, quo de intellectu & intellectione dictum. Ita communis Doctorum cum S. Thomæ hic q. 59. art. 1. 2. & 3. & in 2. d. 7. Et prima pars est de fide, ex scriptura, quæ passim obedientiam, & inobedientiam; bonitatem moralem & peccatum, meritum & demeritum, præmium & poenam (quæ quidem sine voluntate consistere nullo modo possunt) Angelis tribuit, ut patet q. 6. Ratio est. Quia in omni natura cognoscente, potentia cognoscendi necessario sequitur vis, & potentia naturalis appetendi, cognitioni proportionata, nec ista proportionato sibi actu, impedimentis sublevari, destituitur. Cum ergo in Angelo sit vis cognoscendi intellectualis, necessario etiam in eo erit appetitus

intellectualis, qui voluntas dicitur, simul cum actibus volendi proportionatis; quandoquidem nulum in Angelis esse potest impedimentum præsertim perpetuum eiusmodi operationis; maxime cum superius q. 3. dub. 1. probauerimus, esse in Angelo non solum actum primum, sed etiam actum secundum cognoscendi. Et quia quoad distinctionem à substantia & operationibus Angeli, aut etiam horum inter se mutuo, par est ratio utriusque potentia; utique fatendum erit, non minus etiam voluntatem, & voluntatis actus, tam inter se, quam à substantia Angeli reipsa distingui, quam de intellectu eiusque actibus dictum quæstionem præcedentem, dub. primo.

Assertio II. In Angelis non est appetitus sensitivus; adeoque nec proprie appetitus concupiscibilis & irascibilis, prout hæc differentias quasdam sensitivi appetitus significant: tamen si prout hæc quadam proportionem & similitudinem ad voluntatem referuntur, suo modo etiam Angelis tribui possunt, absque tamen illa reali eorum inter se, distinctione. Hæc est doctrina S. Thomæ citat q. 59. art. 4. cum absolute negat, in Angelis esse appetitum concupiscibilem & irascibilem.

Et prima pars est indubitata; quia Angeli non sunt corporei; neque adeo habent cognitionem sensitivam: Ergo nec appetitum sensitivum. Ex quo sequitur secunda & quarta pars; quia diuisio illa appetitus in concupiscibilem & irascibilem, propria est appetitus sensitivi; cum interim voluntas una & indiuisa in utrumque obiectum boni ardui, & non ardui (unde ea appetitus distinctio sumitur) feratur: utpote pro obiecto formali & adæquato

habens

habens bonum in communi; non certam aut particularem huius vel illius boni rationem: quo fit, ut quæ in inferiori appetitu sensitivo sunt diuisa, in voluntate sint vnite & per modum vnus.

6 Tertia pars colligitur ex Sancti Dionysio cap. quarto, de diuin. nomin. vbi per analogiam quandam concupiscentiam & iram demonibus tribuit, cum dicit in illis esse *concupiscentiam amentem*, & *furorem irrationabilem*. Neque Sanctus Thomas negat, has denominationes etiam voluntati Angelicæ tribui posse; sed solum negat, per hæc voluntatem re ipsa distingui sicut distinguitur appetitus sensitivus, ut recte Vasquez ibidem, & ex solutione argumentorum patet: præsertim quando omnes actus eiusmodi potentiarum abstracte sumpti proprie Angelis conueniunt, ut sigillatim ostendit Suarez hic libro tertio, capit. primo, à numero quinto.

7 Assertio III. In Angelis est liberum arbitrium; ac proinde voluntas Angelica respectu quorundam obiectorum est libera. Ita Sanctus Thomas hic quæstion. 59. artic. 3. & communis Doctorum cum Magistro in 2. d. 7. Et est itidem de fide ex indicatis scripturæ locis assert. 1. Ratio est. Quia vbiunque est intellectus, ibi est liberum arbitrium; hoc ipso, quod intellectus cognoscit vniuersalem rationem boni; non solum delectabilis, aut vtilis, sed etiam honesti: quo fit, ut vnum & idem obiectum iudicari possit alia & alia ratione bonum, & non bonum, seu appetibile, & non appetibile: qua proinde ratione id ipsum obiectum libere appeti poterit, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem: Secus accidit in brutis, quorum appetitus vniam tantum rationem boni delectabilis, aut sensibilibis intelligit & proponit, ut recte Sanctus Thomas ibidem. Ex quo intelligitur, etsi quidem intellectus formaliter non sit liber, esse tamen ipsum fontem & radicem libertatis, ut suo loco dicetur.

8 Assertio IV. Voluntas Angelica specie ac essentialiter differt à voluntate humana: eademque est ratio Angelici intellectus cum humano comparati. Ita docent Durandus in 3. d. 14. quæstion. 1. num. 8. Maior in 4. d. 49. quæst. 11. Sotus ibidem quæstion. 3. artic. 2. Vasquez 1. part. disput. 43. capit. 5. Suarez hic lib. 2. cap. 2. num. 15. & lib. 3. cap. 1. num. 4. & communis ac certa Scholasticorum sententiam, Angelum & animam specie differre, ut videre est apud Sancti Thomam 1. p. quæstion. 75. artic. 7. & 2. cont. gent. cap. 94. Alensem in 2. p. q. 20. mem. 5. Egidius in 2. d. 3. p. 2. quæstion. secunda, articulo quinto. Bonauenturam distin. 1. p. 2. artic. 2. & alios ibidem, quicquid in reuelationibus B. Amadei Rapti 1. & 5. in contrarium dicatur; quasi voluntas & intellectus Angeli & hominis sint eiusdem speciei & essentia; de qua re dubius etiam fuisse videtur Scorius in 2. d. 1. q. 6.

9 Ratio est. Quia illæ potentia habent se in vtrisque velut propriae passionis, ab essentia effluentes: Ergo sicut essentia specie differunt ex dictis q. 1. dub. 1. ita necesse est, etiam ipsas species differre.

Neque tamen inde consequitur, omnes actus

earundem potentiarum in hominibus ac Angelis specie differre: non solum quia causarum specie, differentium possunt esse iidem specie effectus, ut de calore à sole, & ab igne producto, communis habet sententia; sed etiam quia dantur in vtrisque actus aliqui, videlicet supernaturales, ad quos eiusmodi potentia solum concurrunt ut principia communia & incompleta; cum interim principium specificum & particulare, quo potentiarum vis vltimate completur, sit in vtrisque tam hominibus, quam Angelis eiusdem speciei: quo fit, ut cum diuersitas actuum secundum speciem ex diuersitate principii specifici & particularis, non generici, desumenda sit, tales actus sint eiusdem speciei.

Qua ratione idem Vasquez loc. cit. ex communi tradit, visionem & dilectionem Dei, cum ab habitibus eiusdem speciei procedant, in vtrisque eiusdem etiam esse speciei; esto interim, actus naturales, ac solis naturæ viribus ab vtrisque elicit, in genere, quasi naturæ inter se specie differant, quod ipsum tamen fortasse non vndiquaque est certum, ob dictam superius rationem.

10 Assertio V. Voluntas Angelica non potest sua natura ab omni penitus actu cessare seu vacare; sed necessario est in aliquo actu secundo. Hanc assertionem cum cæteris Doctoribus citandis assert, sequi supponit Sanctus Thomas quæst. 59. artic. 1. & 3. & quæst. 1. de malo artic. 2. ad 2. & 2. cont. gent. cap. 97. & aperte tradunt Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 109. Bannes hic quæst. 60. dub. vlt. Suarez hic lib. 3. cap. 3. num. 3. & refert nec improbat Vasquez q. 60. a. 3. Et est assertio non quidem certa, sed probabilior.

11 Ratio est. Tum quia naturalis perfectionis est, semper in actu secundo interno versari, nec ab hac perfectione quicquam iure potest Angelum auocare, ut supra etiam de intellectione dictum quæstion. præceden. dub. 8. Tum quia comparatione Angelici, nulla potest inueniri boni ratio in cessatione ab omni actu; vti nec mali ratio, in exercitio actus alicuius indeterminate: Ergo sicut propter hanc causam amor Dei in patria est necessarius; ita etiam exercitium alicuius actus indeterminate in Angelo. Denique idem à posteriori confirmatur ex eo, quia alias nulla ratio esset, cur iuxta communem doctrinam, omnes Angeli in primo statim instanti suæ productionis operari cœpissent.

12 Assertio VI. Angelus naturali quodam amore amicitia naturaliter, seu quod idem est, secundum naturalem inclinationem, diligit tum seipsum; tum alium Angelum; & Deum; & hunc quidem magis quam seipsum. Ita Sanctus Thomas hic quæstion. 60. articulo tertio, quarto & quinto, ex communi Doctorum: nisi quod circa vltimam partem refragatur Gabriel in 3. distin. 29. quæst. vn. articulo primo, notab. 3. vbi docet, voluntatem ex inclinatione naturali magis diligere se, quam Deum; quod Sanctus Thomas non solum hic cit. articulo tertio, sed etiam in quodlib. 1. artic. 8. & in 1. 2. quæst. 99. & 2. 2. quæst. 26. artic. 3. ex instituto reprobatur, ac præsertim etiam hic cit. quæst. 60. articulo 1. ad 3. vbi ait: *Sicut cognitio naturalis semper est vera, ita dilectio naturalis semper est recta;*

cum amor naturalis nihil aliud sit, quam inclinatio natura e indita ab auctore natura. Dicere ergo quod inclinatio natura non sit recta, est derogare auctori natura. At vero ut idem dicit art. 5. si Angelus naturaliter plus seipsum diliget, quam Deum, sequetur, quod naturalis dilectio esset peruersa, & quod non perficeretur per charitatem, sed destrueretur. Accedit, quod ut idem recte argumentatur eodem articulo. 5. in rebus naturalibus id, quod secundum naturam, hoc ipsum quod est, alterius est, principalis & magis inclinatur in id cuius est, quam in se ipsum; nimirum pars magis in conseruationem totius, quam sui ipsius; qua de causa etiam manus, periclitante capite, seu toto corpore, naturali motu seipsam exponit ad conseruationem totius corporis. Ex quo satis etiam probata manet tertia & quarta assertionis pars, de qua plura locis citatis. Nec obstat, quod amor erga se est magis necessarius; quia nihilominus amor erga Deum potest esse maior æstimatiue, iuxta ipsam naturæ inclinationem.

13 Prima pars probatur. Primo enim amor, cum sit actus prosecutionis & simul abstrahat ab omni particulari conditione & limitatione boni amati, inter omnes actus voluntatis sua natura primus est, fonsque & origo cæterorum: Est ergo quidam amor naturalis Angelo, ut docet idem S. Thomas q. 60. a 1. Deinde respiciendo particularia obiecta amoris; cum amare nihil aliud sit, quam velle alicui bonum; qua ratione vnus & idem actus amoris fertur & in substantiam siue subiectum, cui volumus bonum, amore amicitiae; & in bonum, quod volumus, amore concupiscentiæ; plane sciendum est, Angelum naturaliter seipsum diligere amore amicitiae, quatenus sibi ipsi naturaliter vult, tum suum esse in seipsum & substantiale, tum etiam cæteras suas perfectiones naturales intrinsecas; cum nemo sit vel coniunctior, vel notior, vel minus dissimilis; aut cui quis diutius familiarisue consueuerit, quam vnusquisque sibi metipsum.

14 Quæ ratione etiam ex Aristotele 9. Ethic. cap. 8. refertur illud: *Amabile bonum; vnicuique autem proprium. Et amabilia ad alterum esse ex amabilibus ad se.* Et quidem ille pluribus in eundem sensum dicitur citat. lib. nono, capit. octauo, vbi ait: *Maxime est amicus, qui vult bonæ, cui maxime vult, illius causa, etiam si id sciturno sit nemo. At hæc vnicuique erga se ipsum, & cætera etiam omnia, quibus amicus maxime definitur, maxime insunt. Dicitur siquidem est, omnia quæ ad amicitiam attinent, à seipso ad alios quoque deuenire. Proverbia item omnia consentiunt; ut Vna anima; & Communia omnia amicorum: Et, Aequalitas amicitia: Et, Abiæ genu propinquitas. Omnia enim hæc vnicuique erga seipsum maxime insunt: quippe cum amicus maxime sibi ipse sit. Amare igitur seipsum maxime oportet. Quæ licet Aristoteles ex aliorum mente referat, ipsemet tamen postea etiam approbat.*

15 Addit Sanctus Thomas citat. articulo tertio, tamen si amor Angeli erga seipsum sit naturalis, respectu boni in communi, vel etiam respectu boni naturalis intrinseci, tamen respectu aliorum bonorum extrinsecorum, ad quæ Angelus non est naturaliter determinatus, esse ac dici electiuum, hoc est, consilio & electione susceptum: ita ut amor Angeli erga seipsum alius sit naturalis, alius electiuus, respectu diuersorum bonorum, quæ sibi vult & amat.

Secunda assertionis pars probatur. Quia etiam in naturalibus vna res inclinatur ad aliam similem sibi. Vnde Eccli. 13. vers. 19. dicitur. *Omne animal diligit simile sibi: sic & omnis homo proximum sibi.* Ratio est. Quia quisque naturaliter diligit suam naturam, ac proinde etiam quicquid vnum est in natura cum ipso.

17 Assertio VII. Angeli naturali amore necessario quoad specificationem amat tum seipsum, tum Deum secundum se, aliumque Angelum secundum suam naturam spectatum. Hæc est, plane mens & doctrina Sancti Thomæ citat. articulo tertio, quarto & quinto. hæc enim potissimum ratione naturalem amorem erga se distinguit ab electiuo citat. articulo tertio. Et articulo 4. ad 3. de naturali dilectione alterius Angeli, expresse docet, eam esse necessariam, etiam in demonibus, cum ait: *Nec illa dilectio naturalis remoueri potest etiam ab Angelis malis, quin dilectionem naturalem habeant ad alios Angelos, in quantum cum eis communicant in natura. Sed odium eos, in quantum diuersificantur secundum iustitiam & iniustitiam.* Idem habet articulo quinto ad 5. de amore Dei. Eadem est communis Doctorum, omniumque interpretum sententia. Nee reipsa dissentit Suarez hic libro tertio, cap. quinto, numero quinto, vbi ait, amorem amicitiae seu benevolentiae erga DEVM non esse necessarium in rigore quoad specificationem, sed tantum secundum quid; eo quod amor hic abicit possit, ut in demonibus accidit. Loquitur enim ille de DEO non secundum se precise, sed prout considerari potest etiam ut vindex mali; aut secundum alios effectus; qua ratione ipsemet Sanctus Thomas citat. resp. ad 5. docuit, amorem naturalem DEI non esse necessarium quoad specificationem in Angelis vniuersim.

18 Ratio assertionis est. Quia Angelus nec in seipso vilo modo, nec in DEO secundum se spectato, nec in altero Angelo secundum suam naturam spectato, inuenire potest vllam rationem mali, ob quam absolute eos odisse, seu malum ipsis sub ratione mali velle possit; licet hæc posteriora obiecta (DEVM scilicet, & alium Angelum) secundum aliam quandam rationem, vel extrinsecam in DEO, vel accidentalem in Angelo possit odisse; non seipsum vilo modo; quia etiam si quis in se reperiat defectum aut malum, id tamen non potest facere, ut quis seipsum absolute oderit, sed solum, ut defectum illum, oderit, quo ipso tamen odio diligit seipsum.

Quod si quis etiam sibi ipsi opteraut inferat mortem, seu non esse, nec id quidem fiet, nisi sub specie boni alicuius erga se, ut ita scilicet euadat maius seu intolerabilius malum. Et ratio est; quia necessitas amandi amore amicitiae, quoad specificationem, oritur ex coniunctione amati ad seipsum, ut ex Aristotele dictum: cum ergo quisque sibi ipsi sit coniunctissimus, sit, ut multo magis homo sit determinatus natura ad amandum se, quam aliquid extra se.

19 Assertio VIII. Angelus amore amicitiae seu benevolentiae

lentia necessario amat seipsum, etiam quoad exercitium. Ita docent Gregorius de Valentia q. 9. punct. 1. & quæst. 11. punct. 1. Bannes hic quæst. 60. art. 3. & q. 8. de verit. a. 6. ad 7. & art. 14. ad 6. etsi contrarium asserant Ferrariensis 3. contra gent. cap. 109. & Vasquez quæst. 60. art. 3. cum quibus ex parte consentit Suarez hic lib. 3. cap. 4. num. 6. & 16. ubi docet, Angelum quidem semper se amare aliquo amore naturali, nullum tamen actum particularem amoris sui habere, qui absolute necessarius quoad exercitium sit, ne quidem amorem benevolentia seu complacentia de suis bonis naturalibus & intrinsecis.

20 Sed probatur assertio. Quia Angelus seipsum semper ac necessario intelligit intuitiva visione, eaque adeo etiam sufficienti, ad causandum amorem, ut fateatur Suarez; nec potest in cessatione seu omissione amoris ullam causam reperire; siquidem nec labor, nec radium, aut difficultas eius actus quicquam obstat; cum & per se sit maxime connaturalis, & iucundus Angelo; nec in suis actionibus naturalibus Angelus unquam defatigetur, ut patet; nec vero ex perturbatione aliqua, vel applicatione animi ad alios actus voluntatis, seu actum amoris erga alios, quicquam potest impediri; quia Angelus perturbationibus non est obnoxius; nec amor naturalis erga se alijs actionibus impeditur; nec ipse impedit alios, uti nec cognitio sui, cognitionem aliorum obiectorum: Ergo nec in cessatione ab illo actu vlla ratio boni apprehendi, nec in ipso amore illo vlla ratio mali apprehendi potest, ob quam ab eo actu Angelus cesset; ac proinde est necessarius in illo, etiam quoad exercitium.

21 Nec obstat, quod demones seipsum solum, pravo amore diligunt, qui tamen non potest esse naturalis, aut absolute necessarius. Primo enim ob hanc causam limitari posset assertio, de Angelo in statu rectitudinis, aut pure nature constituto, saltem quamdiu status is permanet. Deinde respondeo, etiam malum Angelum ex inclinatione naturali, adeoque necessario amare seipsum; spectando amorem illum secundum suam substantiam; quamvis amor ille adæquate spectatus etiam secundum intentionem finis, & aliarum circumstantiarum, pravius eaque ratione nec naturalis, neque absolute quoad exercitium necessarius sit in demone.

22 Assertio IX. Deum secundum se, aut alium Angelum secundum suam naturam, aut ullam omnino rem aliam naturalem à se distinctam, Angeli non amant necessario quoad exercitium. Hæc est communis sententia Doctorum, quam contra nonnullos recentiores tradunt Vasquez articulo quinto, & Suarez hic libro tertio, capit. quinto; numero quarto, ut & Ferrariensis loc. citat. & satis indicat ipsemet Sanctus Thomas articulo quinto, ad 5. ubi docet demones odisse DEVM; non potest autem cum absoluto odio alicuius, stare amor amicitia erga eundem, sub vlla ratione, ut recte Suarez;

etsi Gregorius de Valentia hic quæstione 11. punct. 2. existimet, forte probabiliter asseri posse, Deum ab Angelis ipsisque demonibus necessario amari etiam quoad exercitium. Nam fieri posset, inquit, ut DEVM secundum se semper actu diligerent, & tamen eundem sub alia quadam ratione, nimirum ut eos puniret, odio haberent. Sed reuera hoc fieri non potest; quia verum & absolutum odium alicuius personæ (quo modo utique demones DEVM oderunt) excludit omnem amorem benevolentia seu amicitia erga eundem. Ex quo etiam sumitur ratio assertio. His accedit, quod cognitio naturalis Angelica de DEO solum sit abstractiva & imperfecta, quæ ad amorem Dei necessitare non potest.

23 Est autem hic sermo de DEO, ut amato amore amicitia; quia amore concupiscentia necessario etiam quoad exercitium, Angeli necessario aliquo modo saltem implicite, amant Deum hoc ipso, quod suum sibi esse dependens ab Authore nature amant & volunt, ut indicat etiam Suarez citat. cap. 5. num. 10. Eademque ratione fortè explicari possent Bannes cit. quæst. 60. articulo 5. & Gregorius de Valentia cit. punct. 2. dum docent, Angelos necessario etiam quoad exercitium amare sine diligere Deum; tamen si illi reuera etiam de amore amicitia loquuti videantur.

24 Ex quibus à fortiori patet secunda & tertia pars assertio, quæ ab omnibus Doctoribus videntur receptæ, quia Angeli & seipsum mutuo (ut in demonibus accidit) & quamvis rem aliam naturalem particularem odisse & respicere possunt: nec potest in illis assignari ratio tanti boni cognita, quæ absolute necessiter ad amandum.

25 Assertio X. In Angelis naturaliter non habent locum actus voluntatis subreptitij & per inadvertentiam indeliberati. Ita ex communi & certa Suarez hic lib. tertio, cap. 4. numero 16. Ratio est. Quia nec habent appetitum, aut phantasiam à qua moveantur; & cum sufficienti advertentia seu cognitione semper operantur, ut colligitur ex dictis quæst. præced. dub. 8.

26 Assertio XI. In Angelis secundum suam naturam spectatis possunt esse habitus naturales voluntatis, tum boni; tum mali; quamvis in bonis Angelis reipsa nulli esse videntur. Primam partem tradunt Scotus in 3. distinctione, 33. quæst. vnic. Maior in 3. dist. 33. quæst. 3. ad ultim. Angelus in Moralibus cap. 8. Molina hic quæst. 58. articulo 1. Suarez hic lib. 3. cap. 12. à numero 3. nec dissentit Azor tom. 1. lib. secundo, cap. 25. quæstio. 4. Etsi contrarium docuerint Durandus in 3. dist. 23. quæst. 1. ad 1. Mayron dist. 33. quæst. 1. articulo 5. Caietanus hic quæst. 54. articulo 1. & 4. & quæst. 63. articulo 1. & Vasquez 1. part. disputat. 43. cap. 7. numero 32. & disput. 219. cap. & in 1. 2. disput. 78. cap. 30. num. 20. 22. 25.

27 Probatur assertio. Tum quia verosimillimum est, demones reipsa habere habitus vitiosos superbia & odij Dei; nec enim dubium videtur,

quin hos actus facilius nunc eliciant, quam ab initio fecerint: quare etiam superius quæstion. præcedent. dub. 8. concessimus, in dæmonum voluntate habitus, quibus determinantur ad assensus incertos & coniecturales eliciendos. Tum quia in Angelorum voluntate per se spectata est sufficiens indifferentia, ad bene vel male operandum, actusque virtutum aut vitiorum eliciendos; quæ indifferentia proinde capax est determinationis per habitus. Tum quia in Angelis sua natura spectatis, non abesse videtur difficultas, tum ad exercendos actus quosdam excellentiores virtutum, v. g. naturalis dilectionis Dei; aut constantis amicitia naturalis erga alios Angelos colendæ; tum ad perpetuam mediocritatem & innocentiam vitæ naturalis retinendam, præceptorumque naturalium violationem vitandam.

28 Secundam partem assero cum Durando, Mayrone, Caietano, & Vasquez locis citatis, contra Suarez, & alios quosdam auctores pro præcedenti parte assertionis relatos; qui bonis etiam Angelis virtutum naturalium habitus tribuunt. Ratio est. Quia Angeli boni, ratione status beatifici, nec capaces sunt vilius actus vel habitus vitiosi, vt patet; nec vllam difficultatem, aut repugnantiam sentiunt in exercitio vilius virtutis naturalis; multo minus indifferentes sunt aut indeterminati ad legem naturalem seruandam, aut non seruandam: Ergo nulla est ratio, cur in illis sint naturales virtutum habitus.

Dices, satis esse, quod sint indifferentes ad multos virtutum naturalium actus alioqui non præceptos exercendos aut non exercendos. Respondeo, negando assumptum; quia stante impossibilitate peccandi, & simul summa facilitate bene naturaliter operandi, melius est, vt illa indifferentia, intra latitudinem actuum non præceptorum, pro arbitratu operandi, integra plane permaneat, quam vt per habitum non necessarium ad alteram partem determinetur, adeoque diminuatur. Quamuis ergo forte natura sua tales habitus ab Angelis acquiri possent; conuenienter tamen, iuxta diuinam dispositionem accidit, vt eos re ipsa non acquirant.

D V B I V M II.

Vtrum voluntas Angeli sit natura sua immutabilis & inflexibilis, ab eo, quod semel elegit: & qua ratione Angelus capax sit beatitudinis naturalis.

S. Thom. 1. p. q. 64. a. 2.

Explicatis ijs attributis Angelicæ voluntatis, quæ quod minus controuersa essent, facile simul omnia explicari potuerunt, restat

speciale dubium de naturali inflexibilitate Angelicæ voluntatis; quod veluti magis controuersum, & longiorem postulans explicationem, in hunc proprium locum seorsim discutendum reseruauimus. Quamuis enim à Theologis, occasione lapsus, & pœnitentiæ malorum Angelorum moueatur, reuera tamen ad naturalem conditionem Angelicæ voluntatis declarandam perinet. Inde vero oritur alterum etiam quæsitum, de capacitate naturalis beatitudinis; nam si Angelus sua natura est ad bonum & malum aequè flexibilis, videretur esse incapax beatitudinis naturalis, quæ perpetuitatem & immutabilitatem in bono requirit.

Certum autem, & extra controuersiam est, hac in re, primo, Angelos quoslibet posse naturaliter suam mutare sententiam, ac voluntatem, quando vel non cum omnimoda libertate, tam quoad exercitium, quam quoad specificationem; vel non cum plena & vndiquaque perfecta deliberatione, ac consideratione omnium circumstantiarum ad rem pertinentium, aliquid statuerunt. Nam ob priorem causam, Thomistæ (qui alioquin inflexibilitatem voluntatis Angelicæ tulerunt) aiunt, Angelum malum, peccando, ac Deum odio habendo, mutasse suam sententiam, postquam antea amoris actum, erga eundem, non minus, quam boni Angeli, exercuerat. Dicunt enim, illum amorem, et si fuerit liber quoad exercitium, non tamen quoad specificationem: eo quod in primo instanti non potuerint Angeli peccare Deumque odisse: de qua re quæst. 6.

Propter secundam causam aiunt, diabolum, cum antea per Iudam intendisset & procurasset mortem CHRISTI Ioann. 13. tamen postea, per vxorem Pilati eam conatum esse impedire, Matth. 27. vt communis & valde probabilis multorum habet explicatio; licet Maldonatus ibidem, cum nonnullis Patribus, aliter sentiat. In quem sensum etiam Suarez hic lib. 3. cap. 10. numero 22. dicit, valde probabile esse, somnium illud vxoris Pilati non de dæmone sed à Deo fuisse, vt ex Patribus ipse etiam notauit 2. tom. disputat. 31. sect. 3.

Secundo certum & extra controuersiam est, saltem diuina virtute, & per extraordinariam, quandam gratiam posse aut potuisse dæmones, post peccati electionem, rursus ad pœnitentiam, & statum salutis reduci. Quis enim, aut qua ratione hoc negare possit?

Controuersum est autem, vtrum Angelus possit sua natura, id quod perfecta libertate & deliberatione semel elegit, vt quidem peccando fecisse aiunt Thomistæ, nolle; adeoque de tali electione pœnitentiam, esto infructuosam habere. De qua re est duplex sententia; prior negatiua, quam tinent S. Thomas quæst. 64. a. 2. Alensis 3. p. q. 1. mem. 2. Capreolus in 2. dist. 7. q. 1. Ferrariensis 4. cont. gent. cap. 95. Caietanus, Bannes, Zumel, alijque recentiores Thomistæ hic citat. quæst. 64. art. 2. & Heruæus quodlib. 3. q. 11. qui tamen ab alijs relatis differt in assignanda ratione. Nam priores illi tota causam huius immutabilitatis referunt ad perspicacitatem intellectus Angelici:

hic

hic autem in magnum & liberissimum impetum, quo fertur voluntas Angeli, ut & animæ separata, in rem volitam. Sed verior est sententia affirmatiua, quam sequentibus assertionibus explicamus.

5 Assertio I. Verius est, Angeli voluntatem non esse ita natura sua inflexibilem, quin id quod semel perfecta libertate & deliberatione elegerit, aut voluit, absolute possit mutata voluntate, nolle, adeoque & facti penitentiam concipere. Hæc est communis sententia Doctorum, extra Scholam S. Thomæ; quam speciatim tradunt Bonaventura in 2. d. 7. part. 1. art. 1. quæst. 1. Scotus in 2. d. 7. q. vn. & in Reportatis eadem dist. q. 3. Egidius q. 1. a. 2. Durandus q. 2. Ariminenfis q. 1. art. 2. Gabriel ibidem. Marfilus in 2. quæst. 5. a. 5. Ockam in 2. q. 19. & Paludanus in 4. d. 50. q. 1. quos sequuntur Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. Molina cit. q. 64. art. 2. disp. 2. Vasquez disp. 2. §. cap. 4. & 7. & Suarez hic lib. 3. cap. 10. à num. 5.

6 Probatur primo autoritate Sanctorum Patrum, qui eam sententiam non obscure indicant, Hieronymus epist. 146. ad Damasum, *Deus, ait, solus est, in quem peccatum non cadit; cetera cum sint liberi arbitrij, iuxta quod homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, in utramque partem suam possunt flectere sententiam.*

7 Gregorius Nyssenus lib. de orat. dom. de humana pariter & Angelica natura loquens, ait; *Boni & honesti studium equaliter utriusque natura essentia simul insitum & attributum est. Plenamque item ac summam in sese potestatem, & ab omni necessitate liberam voluntatem in utrisque parem, rerum vniuersarum præses effecit, ut animi libero quodam arbitrio, atque proposito regatur, quicquid ratione pariter ac mente honoratum est.*

8 Et aperte Fulgentius lib. de fid. ad Petrum cap. 3. *Si possibile esset, ut humana natura, postquam à Deo auersa, bonitatem perdidit voluntatis, ex se ipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilis hoc natura haberet Angelica, quæ quanto minus gravatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset prædita facultate. Quæ ratio supponit, ex parte mutationis voluntatis nihil ob stare, quo minus Angelus suum peccatum retractet; sed deesse solum facultatem ad satisfaciendum Deo, sicut in homine accidit. Idem etiam significat Fulgentius infra capit. 23, cum ait. Hoc ipsum, quod Angeli ab illo statu beatitudinis mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum; sed postquam creati sunt, gratiæ diuinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles forent, nunquam de eorum consortio diabolus & eius Angeli cecidissent.*

9 Secundo probatur assertio ratione. Primo. Quia Angelus, antequam se determinaret ad vtrumlibet, erat indifferens, non obstante vlla quantumuis perfecta deliberatione; adeoque ea stante, poterat vtrumuis oppositorum eligere: Ergo etiam facta determinatione id facere poterit: siquidem ea determinatio in se necessario non manet; nec post se alium potuit effectum relinquere, quam habitum prauum; qui tamen ut sic subiacet voluntatis arbitrio;

quia habitibus utimur, quando volumus.

Secundo, Nulla conueniens ratio potest assignari, cur Angelus, cum potuerit à bono in malum flecti, & à malo vno in aliud oppositum malum, ut ex prædictis exemplis liquet, non possit absolute etiam à malo quamuis perfecte deliberato, saltem imperfecta & inutili, atque ex solo sui amore & desiderio euitandi pœnas perfectam penitentiam in bonum flecti. Nam quod dicitur, amorem Dei initio à malis etiam Angelis conceptum, non fuisse liberum, quoad specificationem actus, id primum dissiiliorem solum reddere, debebat retractationem. Deinde cum actus ille in momento non deserit, sed aliquanto tempore durauerit, necesse est fateri, eum fuisse non solum plene deliberatum, sed etiam protempore consequenti primum instans creationis liberum, non solum quoad exercitium; sed etiam quoad specificationem.

Tertio. Si non posset Angelus suam mutare voluntatem, causa esset, vel ipsa conditio naturæ Angelicæ; quasi ea sit ex se, ab eo, quod semel elegerit, immutabilis: vel perfectio deliberationis & cognitionis Angelicæ; quasi nihil accidere possit, ad mutandam voluntatem idoneum, quod antea non fuerit ab eo præcognitum aut præcogitatum; aut ipsamet firmitas adhesionis seu applicationis voluntatis ad aliquid volendum; eo quod summo liberissimoque impetu facta sit: Sed nihil horum dici potest. Non primum. Quia solius Dei proprium est, uti naturam, ita etiam voluntatem penitus habere immutabilem; ut ex Patribus citatis constat; idque eo magis, quod alioqui voluntatem Angeli naturaliter mutari, ac mutam esse, negari non potest. Nec secundum. Tum quia non est credibile, Angelum malum, antequam peccaret; omnia ea expresse cogitasse, quæ ob peccatum ei postea acciderunt, puta æternam in momento damnationem, & pœnam damni ac sensus irrevocabilem. Tum quia etiam si id gratis concederetur, ea tamen perfectio deliberationis nihil obstarat mutabilitati voluntatis. Siquidem uti etiam cum perfectissima deliberatione, initio stare poterat indifferentia ad vtrumlibet, ita etiam post electionem ea nihil ob stare potest, quin absolute voluntas mutari possit ad alteram partem: præsertim quando, ut suo loco dicitur, verius est, peccatum in voluntate esse posse absque omni præuio errore vel incogitantia intellectus. Neque tertium. Tum quia frustra dicitur, Angelum summo, & liberissimo impetu se ad peccandum determinasse; quo enim eius voluntas erat liberior, eo magis in potestate eius esse debebat, impetum & conatum voluntatis moderari. Tum quia etiam si impetus ille fuisset summus, postquam tamen transijt, nec per se impedire poterat conatum contrarium, ut patet, nec per aliquem effectum à se relictum, uti superius diximus.

Denique si deliberata illa Angeli voluntas esset sua natura penitus inflexibilis; tunc & Angeli boni ex sua natura facti fuissent impeccabiles; & rursus Angelus in statu puræ naturæ creatus, eo ipso redderet se impeccabilem, quod vel semel

naturalem Dei dilectionem super omnia libere profus & deliberate elicisset: siquidem cum ea etiam dilectione omne peccatum, præsertim contra legem naturæ pugnat: id vero est contra citatos Patres, præcipue Fulgentium. Ex quibus etiam fundamentis oppositæ sententiæ satisfactum est.

10 **Assertio II.** Angeli tamen voluntas semel ad malum libere determinata, non nisi difficulter admodum sua natura in bonum flecti potest. Hæc est communis sententia, etiam eorum, quos pro priore assertione citauimus, eoque sensu cum Paludano, Vasquez, Suarez & alij existimant, posse forassis S. Thomæ sententiam explicari. Probat & declaratur. Cum enim Angelicus intellectus multo perspicacior sit humano, vt quæ præced. dictum, accurate vtique prouidet omnia ea quæ ad rem statuendam pertinet: Cum ergo in hominibus frequentia & facilitas penitentiæ ex eo potissimum oriatur, quod homo ab initio non plane omnia expendere soleat, quæ ad plenam deliberationem spectant, fit, vt Angelus ex hac parte multo difficilius penitentiæ facti præteriti capiatur. Deinde cum Angelus neque ex fragilitate seu passione, vel concupiscentia, neque ex ignorantia, sed ex certa & destinata voluntate, adeoque ex malitia, & ingenti superbia, summa libertate peccarit; idque adeo cum actu quodammodo reflexo permanendi in hac eadem voluntate perpetuo, quicquid super ea remali euenturum sit; sane negari non potest, voluntatis hanc applicationem ad peccatum fuisse ex se firmissimam, ac quodammodo perpetuam: quo fit, vt quanto ea alioqui secundum esse naturæ præstantior fuit, tanto etiam moraliter difficiliorem reddiderit retractandi facultatem; ita vt vere dici possit, Angelum ex eadem illa superbiæ magnitudine, qua semel ad peccatum inductus est, moraliter quasi obstinatam habere in peccato voluntatem; licet ex sua natura absolute loquendo voluntatem mutare posset. Videri potest Carthusianus in 2. dist. 7.

11 **Quod vero ad alteram difficultatem attinet,** de beatitudine naturali Angeli, sunt hæc de re tres Doctorum sententiæ. Prima absolute negat, Angelum sua natura capacem esse alicuius beatitudinis naturalis. Ita Vasquez 1. pa. d. 226. c. 2. qui mouetur argumento superius allato, de mutabilitate Angelicæ voluntatis, adeoque defectu perpetuitatis & immutabilitatis ad beatitudinis statum requisitæ. Secunda sententia est, Angelum necessario esse beatum beatitudine naturali; ita vt etiam dæmon retineat quicquid est perfectionis in naturali beatitudine secundum se spectata, puta perpetuam contemplationem Dei auctoris naturæ, cum amore naturali eiusdem super omnia; tametsi in eo statu nomen beatitudinis non mereatur, ob contrariam infelicitatem & damnationem adiunctam; quod sentire plures modernos Thomistas 1. part. quæst. 56. articulo tertio & quæst. 60. art. 5. & quæst. 62. a. 1. refert Suarez hic lib. tertio, cap. 11. numero 2. sed in medio consistit veritas, sequenti assertione declaranda.

12 **Assertio III** Est quidem Angelus, cum in statu puræ naturæ; cum in statu naturæ eleuatae ad supernaturalem beatitudinem consequendam, sua natura capax beatitudinis naturalis; at tamen ea nec perfectum beatitudinis statum, ex sola natura Angeli habere potest, neque omnino ab Angelo est inseparabilis, etiam si de illa secundum se loquamur. Ita communis Doctorum.

13 **Et primam partem passim indicant Patres & Doctores,** qui naturalem quandam beatitudinem Angelis à Deo creatis (non autem dæmonibus) tribuunt; in quibus Augustinus lib. 11. de Genes. ad lit. c. 26. & lib. 11. de ciuit. cap. 11. Fulgentius de fid. ad Pet. cap. 3. Gennadius de Eccles. dog. cap. 59. quo modo etiam de homine loquitur Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 10. 19. 26. item Sanctus Thomas cum suis 1. part. quæst. 62. articulo 1. Scotus 2. distinct. 3. quæst. 9. & distinct. 4. quæst. 1. Durandus ibidem quæst. 1. Molina cit. quæst. 62. art. 1. Gregorius de Valentia quæst. 13. punct. 2. Suarez hic lib. 3. cap. 11. qui etiam naturalem beatitudinem positam asserunt, præcipue in contemplatione naturali Dei, iuxta Aristotelem, lib. 10. Ethic. cap. 7. & 8. vbi beatitudinem hominis in contemplatione substantiarum separatarum posuit: cui Molina, Gregorius de Valentia, Suarez & alij non male adiungunt rectitudinem quandam voluntatis, qualis qualis Angelo circa præcepta naturalia est possibilis, præcipue quoad naturalem dilectionem Dei. Ratio est. Quia supremum bonum naturale, ad quod Angelus ex sua natura ordinatur, recte dicitur beatitudo ipsius naturalis, consentaneè Aristoteli cit. lib. 10. cap. 7. & 8. vbi aliquam hominis beatitudinem in contemplatione substantiarum separatarum posuit.

14 **Quia ergo Angeli natura sua habent perfectam Dei cognitionem abstractiuam,** simul cum amore amicitie erga eundem; hosque actus, si velint, continuare perpetuo possunt, vt dictum: quid nisi ipsi, si coniungantur cum carentia defectuum & infelicitatis, sufficiant ad quandam naturalem beatitudinem, cum sint operationes naturales omnium præstantissimæ?

15 **Secundæ partis ratio est.** Quia Angeli cum sint sua natura mutabiles & flexibiles etiam à bono in malum; possunt ab ea beatitudine excidere; cum tamen ad statum perfectæ beatitudinis requiratur perpetuitas & immutabilitas.

Tertia pars patet ex dictis dub. 1. Quia in dæmone post peccatum non manet dilectio Dei naturalis super omnia: nec contemplatio naturalis Dei, velut summi boni; sed quidem vt iusti vindicis, & ipsam naturam dæmonis referuantis ad debitam punitionem. Quod vero dicitur, naturalia in Angelo post peccatum mansisse integra, non intelligitur vniuersim de operationibus seu actibus secundis, naturalique rectitudine ex his actibus pendente, sed de actibus primis, seu naturalibus potentijs, quæ cum Angelica natura

necessario & inseparabiliter coniunctæ sunt, vt recte Suarez cit. cap. 11. num. 4.

DV BIVM III.

De locutione Angelica: an nimirum, et quomodo Angeli inter se, nobiscum, et cum Deo colloquantur.

S. Thomas 1. p. q. 107. aa. 5.

Qua ratione hanc, & sequentis dubij difficultatem ad hunc locum reuocauerim, initio huius quæstionis dictum est. Supponimus vero, Angelos inter se mutuo loqui, sibi que ea locutione manifestare posse secreta cordium, vt cum S. Thoma cit. quæst. 107. a. 1. & in 2. d. 11. docent omnes Theologi, & aperte constat ex scriptura Isai. 6. 3. *Seraphim stabant super illud; et clamabant alter ad alterum, et dicebant, Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Zachar. 2. v. 3. *Erecede Angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et Angelus alius egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum.* 1. Cor. 13. v. 1. *Si linguis hominum loquar, et Angelorum.* Apocal. 7. v. 3. *Angelus vnus clamauit ad quatuor alios dicens, Nolite nocere terra et mari, et c.* Idem docent SS. Patres, speciatim Dionysius cap. 4. cæl. hier. & Isidorus lib. 1. sent. siue de sum. bono cap. 10. & 12. vbi ait, *inferiores obedire Superioribus.* Et Gregorius 2. Moralium cap. 5. *Dignum est, inquit, vt mens nostra qualitatem corpore locutionis excedens, ad sublimis arg. incognitos modos locutionis intima suspendatur.*

Ratio est. Tum quia hoc omnibus intelligentibus creaturis commune est, vt inter se colloqui possint. Tum quia id postulat & socialis vitæ consuetudo, & decens gubernatio vniuersi. Cum enim vt quæst. præcedent. dub. 6. dictum, Angeli naturaliter & ex se non norint secreta cordium alterius Angeli, & nihilominus tamen tum ad communicationem mutuam, tum ad decentem gubernationem vniuersi, qua inferiora reguntur per superiora, necessarium sit, vt Angelus quisque etiam secreta cordium cuiusque alterius Angeli, eo volente, cognoscere possit, planè opus erat, vt naturali hac facultate Angeli essent præditi, qua per locutionem sibi mutuo secreta cordium manifestare possent.

Hoc posito, de modo locutionis Angelicæ est difficultas, ac non parua inter Doctores dissensio, in decem sententiis diuisa, quas ita ordine, referam, vt mox quid de singulari sentiam, breuiter exponam: inde vero sententiam veriorem paucis explicem & confirmem, & quæ sunt consequentia inde deducam.

Est igitur prima sententia, Angelum cogitationes alterius Angeli cognoscere per illa ipsa, quæ naturaliter in altero Angelo cognoscit; si modo hic velit suas cogitationes ad illa naturaliter nota referre: ita vt locutio fiat, per relationem mentalem secretorum, ad ea, quæ iam antea naturaliter in loquente ab altero Angelo cognoscuntur. Refertur à Durando in secundo distinctione 11. quæst. 2. & refellitur merito ab

omnibus, quia ista naturalia non habent connexionem cum liberis cordium secretis. Et si realis horum connexio & in hæsiō cum substantia & natura Angeli, non facit ea cognoscibilia, quanto minus sola mentalis relatio eorundem ad ipsa. Denique hac ratione secreta cordium vni manifestata, mox omnibus essent manifesta.

Secunda sententia dicit, Angelos colloqui per quædam signa seu characteres cælo impressos. Refertur & refellitur item à Durando loc. citat. Quia vanum est, existimare, aut signa corporea effici ab Angelis loquentibus; aut non nisi in cælis effici; à quibus sæpe cum loquuntur, longissimè absunt; aut quomodocumque in cælis effecta per se significare tam recondita animi sensa: Si vero ex institutione significant; quis instituit? Si Deus, ergo locutio Angelis ex seipsis non conuenit. Si Angeli; quomodo instituire poterant, nondum inuenta locutione & sermone, quo inter se communicarent? Si vnus Angelus pro omnibus: non paruo tempore opus erat ad hoc negotium; quo inter se interim Angeli nulla ratione communicabant? Denique hac ratione locutio ad vnum facta, simul omnibus esset manifesta.

Tertia sententia ait, conceptus occultos, & hoc ipso minus expressos, exprimi per alios conceptus & verba mentalia magis expressa & determinata. Refert item, & refellit Durandus ex communi. Quia cum natura sua omnes isti conceptus liberi sint occulti, vt dictum loc. cit. certe etiam quamuis explicatissimi sint, non eo ipso erunt manifesti. Præterquam quod hac ratione impediretur Angelus, ne vnquam secreta cordium, quæ ab altero nollet intelligi, expressis eiusmodi & determinatis conceptibus posset concipere. Postremo nunquam vni loqui posset, quin simul omnibus animi sensa faceret manifesta.

Quarta sententia est ipsius Durandi loc. cit. asserentis denique, se non videre, quo modo Angeli inter se colloquantur, sua inuicem secreta pandendo, nisi eo modo, quo homines inter se colloqui solent, formando nimirum voces in aëre. Sed est absurda sententia. Quia sic loqui non possunt, nisi in aëre constituti, & nisi pariter omnibus Angelis, si auscultare velint audientibus: cum voces in aëre expressas, tanquam naturalia entia omnes vtique cognoscere possint, si velint. Vnde eam sententiam merito etiam refellit Bonauentura in 2. d. 10. a. 3. q. 1. & improbant Patres, Basilius homil. 3. in id, *Attende tibi*, Gregorius lib. 18. Moral. cap. 3. & Damascenus lib. 2. c. 3. Quorum doctrina pariter etiam prioribus sententijs aduersatur.

Quinta sententia est Scoti in 2. d. 9. quæst. 2. vbi docet, Angelum eo ipso loqui alteri Angelo, quod ipsi effectiue imprimit conceptum rei manifestandæ, ita vt ipsa locutio fiat, eiusdem conceptus manifestandi impressione in altero Angelo. Quam sententiã ita etiã defendere conatur Bassolis in 2. dist. 9. q. 2. ad 1. Sed est improbabilis sententia. Tū quia actio vitalis, vt nimirum est conceptus mentis, naturaliter procedere non potest, nisi à principio vitali intrinseco, habete ipsam, vt omnes fatentur, Tum quia sic Angelus inferior loqui non posset.

superiori, in quem nihil potest agere. Tum quia locutio non consistit in manifestatione rei à loquente conceptæ, utpote quam Angelus alter per se plerumque potest intelligere; sed in manifestatione ipsius conceptus, eius, qui loquitur, ad quæ rei conceptæ conceptus per se non potest conferre. Tametsi enim cognoscam res illas, quas alter concepit, non tamen eo ipso scire possum, quid alter conceperit. Neque recte Scotus ibidem distinguit in Angelo auditionem & visionem, quas, ut animo insunt, non distingui tradit Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 10. *In animo*, inquit, *non est aliud, atq. aliud, videre, & audire*. Nisi quis hæc velit distinguere ex parte obiecti inadæquate, tanquam includens & inclusum; ut visio sit omnium, quæ clare & intuitiue cognoscit Angelus, auditio sit solius locutionis, seu conceptionis alienæ manifestatæ.

Sexta sententia est, locutionem Angelicam fieri per impressionem speciei ipsius interni conceptus, ab Angelo loquente in altero Angelo audiente factam: ita ut vnus Angelus eo loquatur alteri, quod ipsi speciem sui conceptus libere imprimit. Ita docet Suarez hic lib. 2. cap. 27. à num. 30. & pro eadem citat Bassolem loc. cit. Aureolum in 2. dist. 9. q. 1. art. 1. & 4. item Herreram, Zumelium, & Pesantium; & fauent nonnihil Scotus loc. cit. item Alensis 2. part. quæst. 27. mem. 3. & 5. Bonauentura in 2. dist. 10. art. 3. q. 1. Richardus dist. 9. art. 2. q. 1. eamque sub nomine recentiorum refert Vasquez infra.

Sed non probatur. Tum quia, ut dictum, conuenienter non dicitur, Angelum inferiorem, loquendo, agere aliquid in superioré. Tum quia vel agere deberet Angelus in distans loquendo; vel non posset absenti loqui. Tum quia sic non posset Angelus alteri in quavis maxima distantia etiã in infinitum syncategorematicè loqui, quod fauentur quidem authores ijdem; sed est expresse contra Sanctum Thomam cit. quæst. 107. art. 4. & communem, ut dicitur inferius, coroll. 3. Tum quia vniuersim diximus dub. 10. species rerum intelligendarum Angelos habere ingenitas à principio. Tum quia species ab intellectione alterius Angeli productæ (si darentur) non essent alteri Angelo superiori vel inferiori proportionatæ, & per consequens deberent in diuersis Angelis diuersæ species ab eadem cogitatione produci, &c. Tum quia species, si quæ ab obiecto producuntur, naturaliter & non libere producuntur. Tum quia ratio non esset, cur non eodem modo Angelus loqui posset animæ nostræ, etiã in hoc corpore constitutæ. Plura contra hanc sententiã Vasquez disput. 211. cap. 5. & Albertinus infra. Nec ea sane est S. Thomæ consona, ut dicemus, quicquid Suarez dixerit.

Septima sententia ait, vnum Angelum alteri loqui, per hoc, quod ipsi imprimit non speciem, sed conceptum, seu notitiam, non rei conceptæ, ut dixerat Scotus, sed ipsius conceptus, seu notitiæ, quam habet loquens; idque non libere, sed necessario. Ita Ockam in 2. quæst. 20. & quodlib. 1. quæst. 7. Gabriel in 2. dist. 9. quæstione 2. articulo 4. Sed refellitur fere, ut duæ præcedentes. Et accedit, quod locutio inter Angelos ex com-

muni omnium debet esse libera non necessaria.

Octaua sententia ait, vnum Angelum alteri loqui, expressione cuiusdam signi spiritualis, seu naturaliter, seu ut plures indicant, ex institutione significantis; & vel manentis in ipso loquente, vel producti in Angelo audiente. Pro qua sententia à Vasquez citat. disput. 211. cap. 10. & Suarez hic lib. 2. cap. 26. num. 5. citantur Ægidius in 2. d. 10. quæst. 3. art. 1. Argentina quæst. 1. art. 2. Ariminensis quæst. 2. Marsilius in 2. qu. 7. art. 2. Clitouxus in Damascen. lib. 2. capit. 3. Quibus consentiunt Molina q. 57. a. 4. & q. 106. a. 1. & Albertinus tom. 1. princ. 1. coroll. 17. à n. 9. qui docet, hæc signa significare ex institutione Dei, à quo etiam data sint Angelis, & esse cuique, Angelo propria, adeo vt tot sint diuersæ Angelorum linguæ & signa, quot sunt Angeli numero. Citatur etiam ab eodem S. Thomas. q. 102. a. 5. & q. 9. de veritate a. 4. sed non recte, ut dicitur.

Nec placet ea sententia, tum ob causas plerasque in sexta sententia relatas, tum quia qualianam sint ea signa, non possunt dicere. Et cum in Angelis tantum sint intellectus & voluntas, & potentia motiua, non apparet, à qua potentia hæc signa effici debeant, cum nec sint motus, seu qualitas motiua, nec volitio, nec intellectio. Accedit, quod illa tanta signorum & quasi linguarum varietas & multiplicatio per se incredibilis videtur, nec decere eam, quæ inter Angelos, præsertim eiusdem speciei esse debet, naturæ, morum, & perpetui conuictus similitudinem. Et tamen sublata ea varietate, & multitudine, iam per se cadit ea sententia, quandoquidem explicare ipsa non potest, qua ratione alias cognito signo communi, particulatim vnusquisque loquens, propriaque eius animi conceptio nota fiat.

Nona sententia supponens, quasunque cogitationes mentis (non autem motus voluntatis) esse saltem quoad substantiam cuiunque Angelo naturaliter notas, dicit, fere ad modum tertie sententiæ, locutionem Angelicam consistere in quodam conceptu velut reflexo (quia est de cogitatione, vel certè de actu voluntatis, & secreto cordis) explicante & exprimente secretum cordis, peculiariter directo ad eum, à quo eum loquens Angelus vult percipi. Ita Vasquez cit. disp. 211. cap. 11. & 12. vbi citat etiam Henricum quodlib. 5. quæst. 15. a. 2. Heruæum in 2. d. 11. quæst. 1. & Maiorem dist. 9. q. vlt. licet Suarez cap. 27. num. 2. eam sententiam existimet esse singularem, & Vasquezij propriam. Sed nec ista sententia probatur. Tum quia fundamentum quod supponit, falsum est, ex dictis supra quæst. 3. dub. 6. Tum quia hac ratione non posset Angelus aut homo cognoscere suum affectum & intentionem voluntatis, quin hoc ipso illos actus alijs Angelis atque etiam dæmoni faceret manifestos, quod plane est absurdum. Tum quia eadem ratione non posset vnus Angelus alteri loqui secreto, quin ea locutio omnibus fieret manifesta, siquidem supponit hæc sententia, omnes cogitationes mentis, ac præcipuè reflexas, in quibus constituit locutionem, per se, ac sua natura omnibus Angelis esse manifestas; quod tamen rursus non leue incommodum est.

Est

13

Est igitur decima sententia, locutionem Angeli non fieri aliter, quam per liberam ordinationem seu directionem secreti ad eum, cui id ipse Angelus velit facere manifestum: ita ut hæc ordinatione sit conditio sine qua secretum non intelligeretur; ea vero posita, absque alia mutatione, statim intelligatur. Ita plane docet S. Thomas (frustra repugnantibus Vasquio cap. 8. Suario & Albertino locis citatis) quæst. 107. a. 1. ubi ait: *Quando mens convertit se ad actum considerandum, quod habet in habitu; loquitur aliquis sibi ipsi: nam ipse conceptus mentis interius verbum vocatur. Ex hoc vero quod conceptus mentis Angelica ordinatur ad manifestandum alteri per voluntatem ipsius Angeli; conceptus mentis unius Angeli innotescit alteri. Et sic loquitur unus Angelus alteri. Nihil est enim aliud, loqui ad alterum, quam conceptum mentis Angelici manifestare. Et in eundem sensum art. 2. ait: Angelum loqui Angelo nihil aliud est, quam conceptum suum ordinare ad hoc, ut ei innotescat, per propriam voluntatem.*

Et rursum art. 1. resp. ad 1. ait: *In nobis interior mentis conceptus quasi duplici obstaculo clauditur: primo quidem ipsa voluntate, qua conceptum intellectus potest retinere interius, vel ad extra ordinare. Et quantum ad hoc, mentem unius nullus alius potest videre, nisi solus Deus, secundum illud: 1. Cor. 2. Quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Secundo autem clauditur mens hominis ab alio homine, per grossitatem corporis; unde cum etiam voluntas ordinat conceptum mentis ad manifestandum alteri, non statim cognoscitur ab alio, sed oportet aliquod signum sensibile adhibere. &c. Hoc autem obstaculum non habet Angelus; & ideo quam cito vult manifestare suum conceptum, statim alius cognoscit. Ita S. Thomas, qui expresse docet, discrimen esse inter homines & Angelos sibi mutuo loquentes, quod homo absque alio signo exteriori homini proportionato, non intelligit alterius secretum, etiamsi hic ordinet illud ad ipsum, & velit ab eo cognosci; inter Angelos autem vnus alterius secretum hoc ipso statim cognoscit, quod alter vult manifestari suum conceptum. Eandem sententiam tradunt Capreolus in 2. diff. 11. quæst. 1. Caietanus cit. q. 107. artic. 1. Gregorius de Valentia disp. 8. pun. 2. & multi Thomistæ recentiores. Favent etiam Alensis 2. part. quæst. 27. mem. 6. Albertus in 2. part. sum. tract. 9. quæst. 35. a. 2. Bonaventura in 2. diff. 10. a. 3. q. 1. Henricus quodlib. 5. q. 15. & Durandus in 2. diff. 11. q. 2. num. 11. nisi quod hic simul negat, locutionem manifestari Angelis conceptus internos; utpote quosiam antea ipsis esse perceptos existimat. Eandem sententiam esse valde celebrem in Scholis, fatetur Suarez hic lib. 2. cap. 27. num. 12. & quia ipse etiam veriore existimo, eam sequentibus assertionibus breuiter explico.*

14

Assertio I. Locutio Angelica formaliter est manifestatio secreti cordis, seu conceptus interni ab Angelo loquente, alteri Angelo verbis quibusdam facta. Ita S. Thomas cit. q. 107. a. 1. cum ait: *Nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptum mentis alteri manifestare. Ratio est. Quia de ratione locutionis ad alterum est, ut loquens suos mentis conceptus, siue sensa animi alteri*

exponat; ac re ipsa etiam quantum in se est manifestet, si alter eos per se non norit. Cum ergo Angelis secreta cordium per se non norint; necesse est, ut locutio ad ea manifestanda referatur. In quo differt hæc locutio à locutione, qua Deo loquimur, cui quod peccata cordium iam antea sunt manifesta, non aliter loquimur, nisi quatenus voluntariè cor nostrum, siue sensa, illius notitiæ subijcimus. Non tamen est de ratione locutionis, ut locutio, seu animi sensa iam exposita ab altero re ipsa percipiantur; satis est quod ipsa locutio, quantum est ex se, sufficienter alteri ea faciat manifesta; etiamsi alter ob distractionem seu inadvertentiam actu non percipiat, modo percipere possit, si attendat. Addidi verò verbis quibusdam facta. Quia si conceptus nostri & animi sensa alio modo patefiant. V. G. per naturalia signa exteriora, aut motus & passiones corporis V. G. gemitus aut suspiria, prout etiam Angelis sensa nostra, & partim etiam aliorum Angelorum innotescere posse docuimus, supra q. 3. dub. 6. ea sanè proprie non erit, nec vocari à Theologis solet locutio, ut recte etiam notavit Durandus loc. cit.

15

Assertio II. Ea manifestatio secretorum cordis, adeoque ipsa locutio inter Angelos fit, ipsa directione voluntaria, seu ordinatione libera secreti ad alterum, qua nempe Angelus vnus velit sua secreta alteri esse manifesta, ab eoque percipi; absque vlla alia aliorum signorum expressione, aliaue operatione in mente audientis Angeli. Ita auctores relati pro vltima sententia, ut dictum. Probat per primo. Quia locutio Angelica fit verbis ad alterum directis, ut dictum: at hoc inter Angelos aliter (modo saltem ordinario & connaturali) fieri non potest, quam ipsis verbis mentalibus seu conceptibus internis libere ad alterum directis & ordinatis; siquidem in Angelis alia verba, puta vocalia, aut scripta, secundum ordinatum, & connaturalem agendi modum, locum non habent.

16

Secundo. Si Angelis hoc ipso naturaliter patefiant alterius Angeli secreta, quod ab hoc ad eos libere ordinantur, ut dictum, negari non potest, locutionem Angelicam hac ipsa ordinatione perfici: sed verum est antecedens: Ergo &c. Maiorem facile concedunt omnes; siquidem ob eam solum causam, ceteri auctores huic sententiæ refragantur, quia existimant impossibile, ut ita alijs Angelis patefiant secreta cordis, absque alia signorum expressione, vel operatione in mente eorum, quibus fit locutio. Minor probatur. Quia secreta cordium sunt alioqui ex suo genere entitates naturales; quæ proinde etiam naturaliter ab Angelis omnibus cognosci possent; nisi ratio moralis secreti ex eorum parte obstaret; qua nimirum ipse Angelus loquens cupit hæc esse occulta omnibus, quibus ea ipse non manifestat; at vero hoc impedimentum & quasi velum obtagens secretum, tollitur ipsa voluntaria directione secreti ad alium Angelum, ea mente facta, ut ab eo secretum percipiantur, uti patet: Ergo facta hac ordinatione, nihil iam deest, quo minus secreta vnus Angeli alteri Angelo patefiant.

17 Tertio. Omnis Angelus habet sufficientem vim naturalem sibi à principio congenitam, cognoscendi omnia plane entia naturalia, quæ ad se suamque personam aliquo modo pertinent: sed hæc secreta cordium vnus Angeli, hoc ipso, quod ad alium Angelum libera voluntate referuntur, iam ad ipsum aliquo modo pertinent, non solum vt obiectum terminans eum actum, sed vt eum etiã quem iuxta debitum inter Angelos politicæ ordinem, deceat esse conscium talis conceptus: Ergo credibile est, ita fuisse à Deo connaturaliter institutum modum cognoscendi Angelorum, vt ea conditione posita, absque alia vltiore operatione ex parte loquentis, secretum mox intelligeretur.

18 Quarto. Homines etiam, & animæ separata, ex vltiori sententia, ita loquuntur Angelis, absque vlla productione aliorum signorum, vel etiam vlla operatione transeunte in mente Angelorum peracta; quid enim homo aut anima efficere possit in mente Angeli? neque alius oportunitior & generalior loquendi modus pro homine, & anima separata assignari potest: Ergo & Angeli ita inter se colloquuntur: Denique idem probatur ex refutatione aliarum sententiarum; nullus enim alius modus locutionis Angelicæ conuenientior & facilius assignari potest.

19 Nec obstat, quod per eam ordinationem secreti ad alium Angelum factam, obiectum in seipso, nihil immutatur. Non est enim necesse, vt obiectum realiter mutetur, vbi de conditione sine qua non sermo est: cum etiam in humanis obiectum sæpe visibile reddatur, per solam appropinquationem videntis oculi, etiam si ipsum obiectum in se maneat inuariatum. Idem hic de appropinquatione, quasi morali ipsius obiecti cogitandum: præsertim vbi ratio impediens cognitionem secreti, solum est moralis, & extrinseca, tam obiecto cognoscendo, quã subiecto cognoscenti. In quem sensum etiam S. Thomas quæst. 106. art. 1. ait: *Idem facere in spiritualibus ordinem conuersionis, quod facit in corporalibus ordo localis propinquitatis.* Nec mirum est, Angelos cum sint excellentioris naturæ, habere modum etiam operandi altiore, nec cum hominibus alijsue rebus naturalibus omni ex parte communem. Siquidem aliæ quoque sententiæ pleræque modum eis operandi singularem tribuunt, vt ex dictis colligi potest: speciatim illa, quæ in specierum impressione locutionem constituit, quandoquidem hoc singularissimum conceptui loquentis Angeli tribuit, quod pro solo arbitratu ipsius Angeli efficiat, aut non efficiat speciem sui in altero Angelo; quod fere perinde est, ac si quis dicat, calorem pro solo arbitratu subiecti calefacere, aut non calefacere.

20 Accedit, quod superius dictum, speciem Angeli representare obiectum præsens, facta sola mutatione ex parte obiecti, etiam si ipsa species, aut vis cognoscendi ex parte Angeli nihil mutetur. Quo casu pariter fatemur, aliquid proprium tribui & conuenire Angelo; quod ob eius excellentiam, non sit illi cum homine vndiquaque commune.

21 Assertio III. Etsi re ipsa parum referat, siue ordinatio illa secreti sit & dicatur essentialiter ipsa locutio Angelica; siue tantum conditio, vt ipsa interna conceptio mentis Angelo patefacienda habeat rationem locutionis, etiam ad alterum; posterius tamen hoc magis probatur. Nam vt vtriusque modo loqui videntur auctores; & res tota potius videtur esse quæstio denominem, quam de re ipsa. Nihilominus tamen magis placeat posterior modus loquendi; eo quod Doctores de ordinatione illa communiter loquuntur, velut de conditione remouente obstaculum cognitionis, vt etiam ex dictis quæst. 2. dub. 6. colligi potest. Speciatim vero hoc modo loquitur S. Thomas citat. quæ. 107. articulo 2. ad 1. vbi voluntatem retinens secretum vocat *obstaculum, quo clauditur secretum*, vt superius retuli, ex quo sequitur, ordinationem illam esse quasi remotionem obstaculi eiusdem. Remotio verò obstaculi, impediens cognitionem seu perceptionem sermonis, proprie non est sermo siue locutio.

22 E ratio est. Quia ordinatio illa, cum ad internam conceptionem Angeli, solum superaddat liberum actum voluntatis, quo Angelus loquens velit sua sensa interna ab altero percipi (qua de causa etiam tribuitur à S. Thoma hæc ordinatio voluntati, vt vidimus) non potest proprie esse locutio; cum non sit aliqua verborum expressio: sed ipsa potius interna conceptio Angeli, qua sibi alias soli loqueretur, vt ex S. Thoma dictum, iam fit etiam locutio ad alterum, quod accidente illa ordinatione velut requisita conditione, directe etiam & in se ab altero Angelo percipitur.

Nec absurdum est, idem realiter esse secretum cordis, seu rem sermone manifestandam; & accedente debita conditione, ipsum etiam sermonem ad alterum: hoc enim nihil aliud est dicere, quam mentis illos internos conceptus, antea occultos, in se se manifestos fieri Angelo, si debita conditio ac obstaculi remotio accedat. Exemplum est, si quis cubiculo clausus ita loquatur, vt ab altero cui vult loqui, audiri extra cubiculum non possit: quo casu si quis ianuam aperiat, vt sermo intus loquentis foras porrigi possit, non is certe loqui dicitur, sed ille qui antea, etiam sibi ipsi quodammodo soli, loquebatur. Quod si principale secretum sit actus voluntatis, etiam tunc, vt manifestetur alteri, necesse erit, intellectui aliquo modo ab Angelo loquente concipi (sine apprehensione enim non potest referri ad alterum) quæ conceptio proinde ad alterum relata locutionis rationem habere poterit.

23 Assertio IV. In locutione Angelica, ex parte loquentis, vniuersim non interuenit excitatio ad audiendum, distincta ab ipsa relatione seu ordinatione occultorum ad alterum. Hæc est aperta doctrina S. Thomæ hic quæst. 107. artic. 1. ad 3. vbi cum obiectum fuisset, quod loquens excitat audientem, vt attendat sua locutioni, quod Angelis non videatur conuenire, &c. Respondet his verbis: *Dicendum, quod quantum ad Angelos bonos, qui semper se inuicem vident in verbo;*

non esse

non esset necessarium ponere aliquid excitatiuum; quia sicut unus semper videt alium, ita semper videt, quicquid in eo est ad se ordinatum. Sed quia etiam in statu nature condixit sibi inuicem loqui poterant, & mali Angeli etiam nunc sibi inuicem loquuntur, dicendum est, quod sicut sensus mouetur a sensibili, ita intellectus mouetur ab intelligibili. Sicut ergo per figurum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens Angelum ad attendendum. Quibus verbis sanctus Thomas primum quidem inter Angelos beatos, docet, non opus esse vlla eiusmodi excitatione ex parte loquentis; eo quod ij iam antea sint attentii ad se & sua mutuo cognoscenda, &c. In alijs autem Angelis admittit quidem subinde opus esse excitatione; sed nusquam dicit eam esse distinctam ab ordinatione secretorum ad alium Angelum facta; sed potius huic ipsi siue ordinationi, ipsius secretis cordium sic ad alterum ordinatis tribuit virtutem intelligibilem, qua mens possit excitari, hoc ipso, quod vim habent obiectiue mouendi intellectum alterius Angeli, ad sui cognitionem, vt bene declarauit Caietanus ibidem, & sequuntur alij auctores citati pro nostra sententia; etsi repugnet Suarez hic lib. 2. cap. 27. num. 35. cum alijs. Eodemque fere sensu idem sanctus Thomas ibidem resp. ad 2. ait, *linguam Angelorum metaphorice dici ipsam virtutem Angelum, qua conceptum suum manifesta.*

24 Probatur assertio. Tum quia communiter etiam inter homines, non est necessaria aliqua excitatio distincta ab ipsa locutione humana, adeoque vocali hominibus congrua; sed hoc ipso, quod aliquis intelligibili voce coram altero loquitur aliquid, iam hoc ipso excitat illum etiam ad audiendum. Tum quia etiam inter homines hæc excitatio quandoque sit distincta, id tamen est per accidens, eo quod homo est distractus & impeditus, siue somno, siue aliarum rerum cogitatione, qua ab attentione ad loquentem hominem auocatur: hoc autem in Angelis non ita euenit, qui & plura simul cognoscunt, & sæpe ac brevissimo interuallo facile se mutuo omnes, saltem quatenus sua interesse prouident existimare possunt, recognoscunt. Quod si in aliquo casu forte opus foret distincta & peculiari excitatione, ea ab Angelo non melius fiet, quam presentatione suæ personæ, siue legati. Verissimile est enim, Angelos intra certum spatium loci, cui presentes aut propinqui sunt, peculiarem habere mentis attentionem & applicationem ad ea; quæ intra illud spatium peraguntur.

25 Atque ex his facile colliguntur cætera, quæ ad rationem & modum seu vim locutionis Angelicæ pertinent, quæ breuiter recensere operæ pretium est, vt vel ex his etiam tanto magis confirmetur tradita doctrina. Et quidem primo colligitur, cuius potentia actus sit locutio. Respondetur enim ex dictis, esse formaliter actum intellectus, vt ex communi rectè Vasquez disp. 211. cap. 8. nu. 44. & Albertinus cit. princip. 1. coroll. ro. numero 2. in quem sensum etiam Theophylactus in id 1. Cor. 13. *si linguæ, &c. ait: si quidem potentia quadam intelligendi, qua inuicem*

diuina communicant sensa, Angelorum est lingua. Neque proinde id est contra S. Thomam, vel Caietanum, vt putauit Vasquez; cui satisfacit Albertinus ibidem. Ratio est; non solum quia ordinare elicitiue ad intellectum pertinet; sed etiam quia ipsa hæc locutio fit per verba mentalia ad alium relata, vt diximus. Connotat tamen nihilominus locutio hæc etiam actum voluntatis; quia ordinatio illa est libera, ac fit mediante voluntate, vt dixit S. Thomas loc. cit. Imò Suarez cit. c. 27. n. 19. putat, non esse absurdum, locutionem Angelicam in voluntate ponere, si aliud nil obstat: & infra c. 28. n. 31. ex sua sententia dicit, locutionem elicitiue esse interdum intellectum, interdum voluntatem, prout secretum per se manifestandum est vel actus intellectus, vel voluntatis; cum ab eo ipso actu species imprimatur; in qua impressione, secundum ipsum, consistit locutio.

26 Colligitur secundo, vnum Angelum posse loqui alteri, nõ audientibus alijs, si videlicet ad illum solum dirigatur conceptus & secretum cordis, vt cum S. Thoma q. 117. a. 5. & q. 9. de verit. a. 4. docent comuniter omnes, conformiter & scripturæ loc. cit. & ipsi rationi ac debite politie inter Angelos: etsi iuxta sua principia, & eam quam de Angelorum locutione habet sententia, contrarium sentiat Vasquez disp. 213. c. 12. post Ariminensem, Gabrielè, Heraxum, superius relatos & refutatos.

27 Colligitur tertio, vnum Angelum posse loqui alteri, in quavis distantia maxima etiam in infinitum, vt expresse etiam docet S. Thomas citat. quest. 117. art. 4. & q. 9. de verit. art. 6. ad 4. vbi rationem addit, *quia Angelus loquens nihil facit in audiente.* Idem docent Thomistæ ibidem, Vasquez & Albertinus loc. cit. ex communi: etsi iuxta sua principia contrarium dixerint Scotus, Ariminensis, Suarez Metaph. disp. 18. num. 44. vbi immediatam distantiam videtur requirere; quod tamen hic lib. 2. cap. 28. num. 13. retractat, licet adhuc de re ipsa dubius. Ratio est. Quia suppositis principijs intelligendi, cum debitis conditionibus, localis distantia obiecti non impedit intellectiõnem.

28 Colligitur quarto, posse Angelum vnum simul loqui pluribus, idque sine termino: quia semper potest ad plures & plures alios referre suos conceptus, iuxta S. Thomam cit. a. 5. & comunè; etiam si alij quidam hic rursus iuxta suam opinionem, de modo locutionis Angelicæ cogantur, propemodum in diuersam abire sententiam, in quibus Suarez hic cap. 28. num. 23.

29 Colligitur quinto, Angelum, etsi facile possit, quin etiam regulariter soleat, non tamen absolute ac physice necessario audire alterum sibi loquentem; vt colligitur ex tertia assertione. Potest enim ille alibi mentem habere distractam. Idque pariter etiam fere dicendum foret, tamen si locutio fieret per impressionem speciei, vt contra Suarez & quosdam recentiores rectè Vasquez disp. 211. num. 31. Quia etiam species per se Angelum non necessitat ad cognitionem obiecti, præsertim distinctam, vt alibi etiam agnoscit Suarez.

30 Colligitur sexto, ex mente & sententia sancti

Thomæ

Thomæ, quam secuti sumus, Angelos intelligere eiusmodi secreta sibi per locutionem patefacta, mediante aliqua specie intelligibili, vt præter auctores quintæ & sextæ sententiæ, tradunt etiam plerique recentiores, qui nostram sententiam de locutione Angelica sequuntur; & expressè etiam docet S. Thomas infra citandus: quicquid Albertinus coroll. 11. num. 2. cum nonnullis asserat, non posse dari species eiusmodi occultorum. Hæc autem species ex dictis supra q. 3. dub. 2. non est diuersa ab ea, quæ ipsa Angeli loquentis substantia representatur, ac proinde non est de nouo indita, sed ab initio congenita, vt cum sancto Thoma quæst. 55. articulo secundo recte Bannes citat. quæst. 107. artic. 4. Zumel ibidem quæst. 3. & Gregorius de Valentia loc. cit. quicquid in contrarium dixerint, Ferrariensis, Caietanus, Suarez, & alij quidam. Ea vero species, secreta iam patefacta representat, vel noua quadam modificatione in ipsa interueniente, vt Zumel existimat, vel quod verius existimo, sine vlla ipsius mutatione, eo solum, quod impletur conditio, ad talem representationem requisita, vt recte Bannes, & indicat Valentia loco cit. Atque hæc ipsa videtur sententia sancti Thomæ quæstione 9. de verit. articulo 4. ad 11. vbi ait, quod *Angelus per speciem innatam, per quam cognoscit alium Angelum, cognoscit etiam eius cogitationes, cum primum sibi reuelantur ab alio.* Ipse vero Angelus loquens proprias eiusmodi affectiones cognoscit, seu per suam essentiam, seu potius per seipsas, vt dictum q. præced. dub. 3. & recte Albertinus coroll. 10. num. 11.

31 Colligitur septimo, eodem etiam modo Angelum loqui tum inferiorem Angelo superiori; vt habet communis apud S. Thomam quæst. 107. artic. 2. ex Dionysio cap. 7. cœlestis hier. vbi inferiores Angeli inducuntur superiores interrogasse. *Quis est iste Rex gloriæ? Tum Angelum etiam quemlibet ipsi Deo, iuxta illud Zachariæ 1. v. 12. Respondit Angelus DEO, & dixit, Domine exercituum, usquequo non misereberis Ierusalem? & Iob. 2. à v. 2. Respondens (Satan DEO) ait, Circuisi terram, &c. nisi quod Angeli per relationem suorum conceptuum ad Deum, nihil ipsi manifestum faciunt, sed solum suos conceptus illi ea ratione submitunt, vt cum S. Thoma cit. quæstione 107. articulo 3. rectè citati pro nostra sententia.*

Nobis vero Angelis non ita loquuntur. Quia cum nos in intelligendo dependamus à corpore, non potest sola voluntas Angeli ordinantis ad nos suos conceptus, sufficere, nobis ad ipsos intelligendos. Loquuntur ergo nobis vel in assumpto corpore, aut aliter mouendo sensus exteriores, vel interius excitando seu immutando phantasmata, mediante commotione spirituum animalium, iuxta sanctum Thomam tota quæstione 111. & Valquez disput. 218. de qua re plura quæst. 5. Animæ verò separatæ eadem ratio videtur, quæ Angeli, vt ex communi idem disput. 216. num. 29. & Suarez cap. 28. à num. 63.

Colligitur vltimo, etiam nos ad modum supra explicatum loqui posse Angelis; ita vt naturaliter nostra cogitata modo superius explicato intelligant; vt etiam supponunt auctores nostræ sententiæ; quicquid alij necesse habeant, aliter ratiocinari, rati Angelos in se, ac intuitiue non posse cognoscere nostros conceptus; cum nullam ipsi speciem possimus imprimere; vt videre est apud Suarez hic cit. lib. 2. cap. 28. à num. 63.

D V B I V M I V.

De illuminatione Angelica: an, qua ratione, & de quibus rebus quique Angelorum alios illuminent.

S. Thom. 1. p. q. 106. aa. 4.

1 **A**ffinis est locutioni Angelicæ illuminatio; quia vt S. Thomas dicit. q. 107. art. 2. *Omnis illuminatio est locutio in Angelis; sed non omnis locutio est illuminatio: cuius proinde rationem & modum sequentibus assertionibus breuiter explicamus.*

2 **A**ssertio I. Inter Angelos vnus aliquis illuminat alterum. Ita cum S. Thoma cit. q. 106. art. 1. & in 2. dist. 9. art. 2. & dist. 11. q. 2. a. 2. & de verit. quæst. 9. art. 1. & in comment. in 1. Cor. 13. Theologi omnes, excepto Durando in 2. dist. 11. q. 3. num. 10. qui dum dicit, omnes Angelos proprie solum illuminari à Deo; vnum autem ab alio non aliter illuminari, nisi quia vnus post alium, ordine quodam consequentiæ à Deo illuminatur, re ipsa illuminationem vnus Angeli per alium negat; qui etiam idcirco merito ab omnibus Theologis reijcitur.

3 **P**robatur assertio ex S. Dionysio qui id ipsum etiam ex scriptura probat, cap. 7. cœl. hier. vbi ait: *Hoc enim Theologi plane tradunt; inferiores cœlestium naturarum ordines à superioribus ritè diuinas scientias discere; summos autem à Deo ipso pro suo captu doceri mysteria. Quasdam enim earum inducunt ritè à prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum cœlestium, regemque gloriæ eum, qui in caelos ut hominem descendit, elatus est.*

4 **E**t cap. 8. *Media, inquit, cœlestium spirituum distinctio, quæ diuinas has proprietates in se continet, purgatur quidem, & illustratur, atque perficitur, vt dictum est, à diuinis illustrationibus, quæ ei secundo loco dantur & inseruntur, per primam illam hierarchie distinctionem, ac per mediâ illam secundo loco diffunduntur, &c. Itaque ea quæ nobis de sacerdotali pontificioque munere prodita sunt, primos spiritus, virtutes inferiorum perficientes, illustrantes, atque purgantes appellat, quod eorum procuratore, & ad principum quod præstat ceteris efferantur, & participes fiant pro capite suo diuinarum purgationum, illustrationumque, ac perfectionum. Hoc enim in vniuersum diuina præscriptione ac lege pro Dei dignitate sancitum est, ea quæ secunda sunt, primorum procuratore participare diuinis illustrationibus.*

Idque

Idque mox probat idem Dionysius particulari-
 5
 bus quibusdam scripturæ exemplis. Id quod
 multis, inquit, locis à Theologis (seu scriptoribus
 sacris) enuntiatum, expositumque inuenies. Cum
 enim diuina paternaque humanitas (seu diuina
 benignitas) Israeliticum populum conuersionis ac
 penitentia eius studio, sanctæque salutis causâ eru-
 didisset, ac seris crudelibusque gentibus corrigendum tra-
 didisset, cum omni prouidentia ad meliora reuocatione,
 captiuitatisque liberatione, benigne etiam ad pristina
 beneficia reuocauit. Videt Zacharias Theologorum
 vnus (Zachariae cap. 1. & 2.) vnum ex pri-
 mis Angelis, ut mihi videtur, & qui DEVM
 circumstant, &c. alterum autem inferioris ordinis
 Angelum, qui priori obuiam antecedeat, eo consilio
 ut illustrationem acciperet, seretque particeps; dein-
 de eundem cum ab eo diuinum consilium, ut à Prin-
 cipe didicisset, etiam Theologum ipsum ex imposito mu-
 nere docuisse, fore ut Hierusalem à magna hominum
 multitudine incoletetur.

6
 Hoc etiam Ezechiel (cap. nono) Theologus alius
 à præclara diuinitate in Cherubim sedente sanc-
 tum esse dicit. Israeliticum enim populum, ut di-
 ctum est, Paterna Humanitas castigatione ad me-
 liora traducens, aequitate, qua DEO digna est, ab
 insensibus innocentes discernendos distinguendosque cen-
 suit. Hoc primus secundum (siue post) Cheru-
 bim, dicitur, cuius renes saphiro præincti erant,
 quique calari veste Hierarchie insigni amictus
 erat. Reliquos autem Angelos, qui secures tene-
 bant, diuinis ordinum Principes, diuinum de ea re
 iudicium iubet à priore discernere. Nam hunc quidem
 iussit mediam Hierusalem præterire, signum impri-
 mere in virorum innocentum frontibus: alijs autem
 dixit, Transite per ciuitatem sequentes eum, &
 percussite: non parcat oculus vester, neque misereamini.
 Ad omnem autem, super quem videritis signum, ne
 accedite

Et cap. 5. de Eccles. Hier. de supremis Ange-
 lis loquens ait: Ha in subiectos sacros ordines be-
 nigne, atque pro captu cuiusque, datâ sibi à per-
 fecta, sapientiaque effectrice diuinitate, diuina-
 rum rerum scientiam cognitionemque diffun-
 dunt. Idem docent SS. Patres alij, speciatim Cy-
 rillus Alexandrinus lib. 1. in Ioann. cap. 9. Augu-
 stinus in psal. 118. conc. 18.

7
 Ratio est. Tum quia, ut sanctus Dionysius
 dixit, DEVS solet infima per media, & media
 per summa, regere & administrare: quo spe-
 ctat etiam illuminatio creaturarum intelligen-
 tium. Tum quia, ut sanctus Thomas cit. art. 1.
 argumentatur: Lumen secundum quod ad intelle-
 ctum pertinet, nihil est aliud, quam quaedam manife-
 statio veritatis, secundum illud ad Ephesios 5. Omne quod
 manifestatur, lumen est. Vnde illuminare nihil aliud
 est, quam manifestationem agnita veritatis alteri
 tradere; secundum quem modum Apostolus dicit ad
 Ephesios 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est
 gratia, illuminare omnes, quæ sit dispensatio Sa-
 cramenti absconditi à seculis in DEO. Sic legitur vnus
 Angelus dicitur illuminare alium, in quantum ei
 manifestat veritatem, quam ipse cognoscit. Ita san-
 ctus Thomas; cuius ratio petitur ex ipsa notionem
 nominis, supposita veritate facti, quod vnus An-

gelus alteri veritatem manifestat, vti etiam inter
 homines accidere solet, &c.

8
 Assertio II. Hæc autem illuminatio, qua
 vnus Angelus alterum illuminat, reipsa est etiam
 purgatio, & perfectio quædam intellectus
 eius qui illuminatur; quæ proinde tria reipsa
 vnâ & eandem actionem significant. Ita san-
 ctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 2. ad
 1. & sumitur ex S. Dionysio citat. cap. 8. cæl.
 hierarch. vbi docet, vnum Angelum ab alio non
 solum illuminari, sed etiam purgari, & perfici,
 ut vidimus. Id quod ita optime declarat sanctus
 Thomas ibidem: secundum modum, inquit, illu-
 minationis est accipienda & purgatio, & perfectio. Et
 quia Deus illuminat, immutando intellectum & vo-
 luntatem, purgat à defectibus intellectus & volunta-
 tis, & perficit in finem intellectus & voluntatis.
 Angeli autem illuminatio refertur ad intellectum ut
 dictum est; ideo etiam purgatio Angeli intelligitur
 à defectu intellectus, qui est resistentia: perfectio au-
 tem est consummatio in finem intellectus, qui est veri-
 tas cognita.

Sensus est, purgationem Angeli ab Angelo
 factam nihil aliud esse, quam depulsionem ig-
 norantiæ, nec perfectionem aliud, quam per-
 ductionem intellectus ad proprium suum finem,
 qui est cognitio veritatis, ex quo sequitur, ea
 reipsa non differre ab illuminatione, sed esse vn-
 nam & eandem actionem sub triplici respectu, ut
 ibidem amplius declarat sanctus Thomas: Et hoc
 est, quod dicit Dionysius 6. cap. cæl. Hierarch. quod in
 cælesti hierarchia purgatio est in substantijs & essen-
 tijs, tanquam ignotorum illuminatio in perfectionem
 scientiæ inducens. Sicut si dicamus visum corporalem
 purgari, in quantum remouentur tenebræ; illumi-
 nari vero, in quantum perfunditur lumine; perficit
 vero secundum quod perducitur ad cognitionem colorati.
 Eandem assertionem tradunt Caietanus & Tho-
 mistæ ibidem, Gregorius de Valentia infra;
 & Suarez hic libro 6. cap. 11. num. 9. ex com-
 muni. An vero ad hanc purgationem pertineat,
 illud Iob. 41. v. 16. Timebunt Angeli, & territi
 purgabuntur, videri possunt interpretes scripturæ,
 & Vasquez disp. 216. n. 28. vbi id recte negat.

9
 Assertio III. Illuminatio Angeli in hoc for-
 maliter & essentialiter consistit, quod Angelus
 ille, qui alterum illuminat, interueniente locu-
 tione Angelica, dub. præced. explicata, verita-
 tem aliquam, per modum quasi Magistri docen-
 tis alteri Angelo, accommodatè ad eius modum
 intelligendi, proponit, distinguendo & propo-
 nendo rem manifestandam etiam sub pluribus
 conceptibus, quatenus id modus intelligendi
 eius Angeli, qui illuminandus est, requirit. Ita
 docent Alensis i. p. q. 38. mem. 3. Bonaventura
 in 2. d. 16. a. 2. q. 2. Egidius d. 9. q. 1. a. 5. Ar-
 gentina q. 1. a. 3. Marfilus in 2. q. 7. a. 4. Caieta-
 tanus, Molina, & recentiores Thomistæ cit. q. 106.
 a. 1. Gregorius de Valentia disp. 8. quæst. 4. pun-
 1. Vasquez disp. 216. cap. 5.

10
 Probatur & declaratur assertio. In quo enim
 consistat hæc illuminatio, non minus variâ est Do-
 ctorum sententia, quâ de locutione Angelica dictâ
 dub. præced. Vniuersim autem sententiæ omnes
 ad duas

ad duas possunt reuocari. Prima ait, ab Angelo illuminante, aliquid effectiue imprimi illuminato; videlicet aut ipsam notitiam rei ab illuminante concepta, vt docent Scotus in 2. distinct. 2. q. 2. & Bassolis q. 1. a. 2. vel notitiam conceptus eius qui illuminat, vt dicunt Gabriel in 2. d. 9. q. 2. a. 4. Ockam in 2. q. 20. a. 2. aut lumen supernaturale, vt nonnulli aiunt, seu vt loquitur Richardus in 2. dist. 9. a. 2. quæst. 1. radium spirituale; aut intensionem luminis naturalis, vt inter alios modos tuetur Heruæus cit. dist. 9. quæst. 1. a. 1. aut virtutem quandam intentionalem, vt docet Capreolus in 2. dist. 11. q. 3. a. 3. aut denique speciem intelligibilem illius actus, quem Angelus illuminans manifestat, & per quem etiam ipse cognoscit rem, de qua alterum illuminare intendit, vt docet Suarez hic lib. 6. cap. 13. à num. 24.

11 Cui sententia generatim accepta videtur etiam non parum fauere sanctus Thomas cit. q. 106. art. 1. vbi docet, illuminationem Angelicam in duobus positam esse; nimirum, & quod intellectus Angeli illuminandi ab illuminante fortificatur & corroboratur, & quod superior ille Angelus veritatem, quam ipse vnico simplici & communi conceptu distincte cognoscit, in plures particulares rationes quasi disperit, vt Angelus inferior, qui illuminandus est, capere possit. Vbi sub nomine fortificationis seu confortationis videtur S. Thomas constituisse aliquam actionem & efficientiam Physicam Angeli illuminantis in illuminatum. Quo quidem sensu etiam eam quoque doctrinam intellexerunt & refutarunt Egidius, Durandus, & Vasquez locis citatis, defenderunt autem & secuti sunt Heruæus, & Capreolus locis citatis, vt dictum.

12 Verum altera & verior est sententia, Angelum illuminantem nihil physice agere in eum, quem illuminat, sed solum ad modum alicuius Magistri, extrinsecus ei proponere & manifestare veritatem, accommodate ad modum ipsius intelligendi, vtendo simul locutione, qua suos illi conceptus manifestat, vt in assertionem dictum; cui fauent Augustinus in Psal. 118. conc. 18. & Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioann. cap. 9. vt persequitur Vasquez cit. cap. 5. Rationes sumuntur ex dictis de locutione Angelorum dub. præced. speciatim quia Angeli nullam formam præter motum localem, possunt ad extra producere; præsertim in distans, aut per ipsum actum immanentem intellectus non naturaliter, sed quasi libere agentem, pro arbitratu Angeli. Item quia alias etiam, in nos ita agere possent illuminando, &c.

13 Neque diuersum sentit S. Thomas loc. cit. vt rectè Caietanus & Thomistar recentiores ibidem, itemq; Gregorius de Valentia loc. cit. non solum quia S. Thomas ibidem ad 2. expresse ait; Angelum illuminantem non tradere alteri, quem illuminat, lumen natura, vel gratia, vel glorie; sed etiam quia quæstione 9. de verit. articulo 1. docet, corroborari intellectum Angeli illuminati, eodem solum, quod inspicit aliquid cognitum in Angelo superiori, ad alia cognoscenda; quo modo ait etiam inter homines discipuli intellectum esse lumen corroborari à Magistro.

Qui etiam cum infra q. 117. a. 1. assignat discrimen inter hominem docentem, & Angelum illuminantem, quod maxime vrget Vasquez loco citat. non aliud dicit; quam quod illuminatio ab Angelo superiori fiat per virtutem actiuam. superioris nature; cum inter homines omnis vis intelligendi, adeoque & docendi alterum, sit eiusdem speciei ac nature. Quocirca ex mente S. Thomæ, confortari intellectum Angeli inferioris & ei accommodare ad ipsius intelligendi modum proponi rem manifestandam, non sunt due actiones re diuersa, sed vna solum ratione distincta; quæ vt reddit potentem Angelum illuminandum obiectum sua natura ac per se excedens ipsius vim intelligendi, dicitur confortatio intellectus eiusdem, eofere modo, quo etiam purgari, illuminari, & perfici Angelum inferiorem à superiore non sunt nisi ratione distincta, vt supra ex eodem S. Thomæ diximus.

Dices; quomodo potest Angelus accommodare ad modum intelligendi inferioris veritatem, proponere, cum vnum tantum certum habeat intelligendi modum. Respondeo id fieri, siue quia hic ipse modus intelligendi, licet secundum entitatem suam semper sit superior modo intelligendi inferioris, in viu tamen ipso (cum latitudinem habeat & quandam indifferentiam, cognoscendi rem eandem vel cognitione adæquata suæ speciei, vel inadæquate) se accommodat ad modum intelligendi inferioris; siue, quia etsi suo ipse modo intelligendi rem cognoscat, potest tamen quibusdam similitudinibus, aut exemplis, alijsue declarationibus vtendo docere, qua ratione inferior Angelus eam capere possit.

14 Assertio IV. Ad illuminationem non sufficit cuiusvis veritatis manifestatio, sed necessæ est, vt ea veritatis cognitio perfectiorem reddat intellectum audientis; siue interim sit quoad ipsam substantiam supernaturalis, siue non; & siue ab illuminante cognoscatur in Verbo formaliter, siue extra Verbum, per propriam & specialem DEI reuelationem; siue denique concernat aliquas circumstantias ad fidei mysteria spectantes, siue sit de cæteris rebus, & præcipue futuris contingentibus, quæ pertinent ad diuinam prouidentiam & dispositionem mundi & præcipue ad salutem electorum. Ita docet S. Thomas q. 106. a. 4. qui etiam eodem sensu q. 109. artic. 3. docet illuminare non esse manifestare quamcunque veritatem, sed eam solum, quæ ordinat, aut ordinem habet ad Deum; nimirum esto alioqui sit ordinis naturalis, vt rectè Vasquez disp. 206. cap. 5. qui ex communi sententia vniuersim tradit, illuminationem esse explicationem veritatis, quæ perfectiorem reddat intellectum audientis; quibus consentit etiam Suarez hic lib. 6. cap. 14. & 15. vbi de hac re prolixius agit.

15 Ratio est. Tum quia alias qualibet locutio Angelica, etiam inter dæmones, esset illuminatio; quod est absurdum, & à S. Thomæ cit. quæst. 106. artic. 3. & quæst. 107. articulo 2. & q. 109. artic. 3. ex instituto refellitur. Tum quia illuminatio, ex communi ratione, dicitur perfectiorem

quandam

quandam rei, adeoque etiam intellectus, qui illuminatur. Non spectata autem cuiuslibet veritatis cognitio ad perfectionem intellectus; sed vel vniuersalis tantum & perpetua; vel eius, quæ & quatenus pendet à Deo tanquam prima veritate & regula omnis veritatis.

16 Quod S. Thomas cit. quest. 107. artic. 2. his verbis declarat: *Quia veritas est lumen intellectus, & regula omnis veritatis est ipse Deus, manifestatio eius quod mente concipitur, secundum quod dependet à prima veritate, & locutio est, & illuminatio. Puta si vnus homo dicat alij, Celum est à Deo creatum; vel, homo est animal. Sed manifestatio eorum que dependent ex voluntate intelligenti (vt sic) non potest dici illuminatio, sed locutio tantum: Puta si aliquis alteri dicat, Volo hoc adducere, volo hoc vel illud facere. Cuius ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Vnde communicare ea, que sunt à voluntate creata, in quantum huiusmodi, non est illuminare. Non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas, cognoscere; sed solum quid rei veritas habeat. Et resp. ad 3. dicit: Omnis locutio Dei ad Angelos, est illuminatio. Quia cum voluntas DEI sit regula veritatis, etiam scire quid DEVS velit, pertinet ad perfectionem & illuminationem mentis creata. Sed non est eadem ratio de voluntate Angelij, vt dictum est. Ex qua doctrina colligit Caictanus ibidem, ad illuminationem requiri, vt veritas proponatur per modum veritatis, hoc est, vt ipse ex S. Thomæ verbis explicat, prout consonat, aut dependet à Deo, velut summâ regulâ veritatis.*

17 Assertio V. Angelus illuminans non ostendit veritatem propositam in verbo formaliter, sed peculiari notitia, extra verbum, cognoscendam: licet hæc ipsa possit dici cognitio veritatis in verbo causaliter. Hanc assertionem ex communi tradit Suarez cit. lib. 6. cap. 14. post Capreolum in 2. dist. 11. q. 2. art. 3. Heruæum dist. 9. q. 1. a. 2. ad 3. & Aureolum in 2. dist. 9. q. 1. art. 3. licet Egidius in 2. d. 9. q. 1. a. 5. & Argentina art. 3. dicant, Angelum illuminantem ostendere veritatem in verbo formaliter: quibus non nihil fauent Scotus distinctione 9. quæstione 2. & Bassolis ibidem quæstione 1. cum interim è contrario Vasquez disp. 117. cap. 2. dicat, nec illuminari quidem Angelos ab alijs Angelis, de veritatibus quas in verbo vident causaliter, cum potius de his omnibus, quæ in verbo vident, seu formaliter, seu causaliter, illuminentur ab ipso DEO.

18 Sed probatur assertio quoad priorem partem. Tum quia visio beatifica, adeoque cognitio in ipso verbo formaliter, est immutabilis; ac proinde non pertinet ad ea cognoscenda, quæ successiue primum à beatis cognoscuntur; vt alibi sæpius dictum. Tum quia visio beatifica multo sublimior est, quam vt ab alio Angelo respectu vilius obiecti causari & effici possit. Tum quia cognitio Angeli illuminati aliquo modo respondere debet cognitioni Angeli illuminantis, per quam alterum illuminat: hæc autem non est visio ipsa beatifica, quia hæc alteri Angelo ostendere nequaquam potest, vt pluribus ibidem persequitur Suarez.

19 Posterior pars, quam præter citatos pro parte præcedenti, tradunt etiam Scotus, Bassolis locis citatis, & Caietanus 1. parte, quæstione 57. articulo 3. contra Vasquezium loco citato ex eo probatur. Quia omnis illa cognitio beati, rectè dicitur cognitio in Verbo causaliter, quia fundatur in ipsa visione beatifica, eamque supponit, ac ex ea aliquo modo deriuatur & proficiscitur, iuxta congruentiam ipsius status beati; siue immediate proficiscatur ab ipso Deo; siue per medium aliquod ab Angelo, alioque beato, vt habet communis modus loquendi Theologorum; talis autem est etiam cognitio per illuminationem Angeli accepta: Ergo quæ per eam cognoscuntur, rectè dicuntur cognosci in Verbo causaliter, tamen si simul etiam cognoscantur per reuelationem diuinam; quandoquidem Angelus illuminans ea proponit vt à Deo reuelata, seu quodidem est, vt consona diuinæ veritati, eidemque innixa.

20 Vnde etiam assensus ille, quo Angelus illuminatus eidem veritati assentitur, est assensus cuiusdam fidei infallibilis, nixus vltimate euidencia DEI reuelantis, ac proinde etiam ipse euidens in reuelante, vt post Scotum & Bassolem locis citatis rectè Suarez citat. cap. 14. numero 24. Nec hoc est contra perfectionem status beatifici, vt putauit Egidius loc. cit. cum ea sit ex suo genere perfectissima cognitio, proximum post visionem beatificam locum tenens. Ratio est. Quia Angelus illuminatus euidenter videt Angelum sibi loquentem, & de tali re testificantem, & illum esse beatum, nec posse mentiri. Quare scit etiam eundem Angelum à quo illuminatur, accepisse veritatem propositam ab ipso Deo, vel immediate, si Angelus sit supremæ hierarchiæ; vel saltem mediate, si sit alicuius ordinis intermedij vt bene Suarez ibidem.

21 Dices: hæc ratione effici, vt etiam demones possint illuminari, saltè ab Angelis bonis; cum eadem ratione de veritate aliqua diuinâ sibi manifestata, elicere possint assensum euidentem in reuelante. Respondeo eum sancto Thoma citat. quest. 109. artic. 3. & artic. 4. ad 1. negando sequelam, proprie loquendo: non solum quia demones non recipiunt eam manifestationem per modum ordinantis ad DEVM; sed etiam quia veritatis illa qualisqualis cognitio non perficitur demonem, sed potius punit, cruciat, & ratione mali vsus, deformat. Etsi fatendum, quod docet Gregorius de Valentia disp. 8. quæst. 4. pun. 3. hoc totum pendere ex vsu vocabuli illuminationis in proposito.

22 Assertio VI. Illuminare solum conuenit Angelis superioribus respectu inferiorum; non autem inferioribus erga superiores. Ita expresse sanctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 3. Caietanus, Molina, & Thomista omnes ibidem & Doctores communiter in 2. distinctione 9. speciatim Egidius quæst. 1. articulo 4. dub. 2. Richardus articulo 2. quæstione 2. & 3. Scotus quæst. 2. Bassolis quæstione 1. articulo 1. Gabriel quæst. 2. articulo 4. Marsilius quæstione 2. a. 4. Maior quæst. 2. Gregorius de Valentia disput. 8.

quæst. 4. pun. 1. & tandem fere consentit Suárez cit. lib. 6. cap. 15. à num. 30. quamuis antea diu multumque in contrarium disputasset. Probatum ex S. Dionysio cap. 5. de Eccles. hier. ex quo hæc verba refero sanctus Thomas loco citat. *Hæc est lex diuinitatis immobiliter firmata, ut inferiora reducantur in DEVM per superiora, seu ut habet versio Perionij, Mos quidem hic est diuinitatis sanctissimus, per prima, secunda & inferiora ad diuinitatissimam lucem suam deducere.* Idem expresse docet Dionysius cap. 8. cœl. hierarch. in verbis supra relatis.

23 Ratio est. Tum quia illuminare est quoddam perficere & purgare, ut dictum; quod ab inferioribus Angelis. erga superiores, in statu beatitudinis, (vbi omnia quam ordinatissima, nec vlla ordinis perturbandi ratio esse potest, ut notauit sanctus Thomas citat. quæstione 106. articulo 3.) non conuenienter præstatum. Tum quia circa res à DEO reuelatas, seu vniuersim circa cognitionem, qua intellectus perficitur aut nihil sciunt Angeli inferiores, quod superiores nesciant, aut si in casu extraordinario secus fiat, id accipiunt inferiores quasi sub secreto, alijs proinde non reuelandum, nisi Deus ipse reuelat.

24 Denique credibile est, nihil inferioribus reuelari, quod saltem non sit supremis Angelis cognitum: hi vero cum sint maximè boni & communicatiui suæ perfectionis, sicubi secreti lex non obstat, omnia manifestant inferioribus, quacumque sciunt, ut ex Dionysio cap. 15. cœl. hierarch. asserit sanctus Thomas quæst. 106. art. 4. & sequuntur Thomistæ ibidem, & Gregorius de Valentia loc. cit. conuenienter etiam sancto Gregorio homil. 34. in Euang. vbi ait: *In caelesti patria licet quadam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter: Ergo nihil restat, quod superiores Angeli doceantur ab inferioribus.* Nihilominus tamen per absolutam Dei potentiam, nihil obstat, quo minus etiam superiores aliquando illuminentur ab inferioribus, ut cum Ga-

briele in 2. d. 9. q. 2. a. 4. rectè Gregorius de Valentia loc. cit.

25 **Assertio VII.** Potest quidem Angelus etiam alterius Angeli mouere voluntatem, sed non per se immediate eam inclinando, sed solum ex parte obiecti; tum per modum obiecti amabilis, tum per modum proponentis tale obiectum, siue creatum sit, siue increatum: quantum neutro modo per se sufficienter & infallibiliter voluntatem moueat. Ita S. Thomas citat. quæst. 106. a. 2. ex communi. Prima pars patet; quia Angelus supremus exemplo suo traxisse putatur alios ad peccatum, ut suo loco dicitur. Secunda pars probatur. Quia proprium est authoris naturæ, naturam per se immediate, absque alia causa sufficienter immutare. Tertia pars sequitur ex præcedenti; & quia etiam inter homines, ita vnus alterius voluntatem potest mouere. Quarta & vltima probatur. Quia inter bona extrinseca, solum summum & infinitum bonum clarè & quidditative cognitum (quod est DEVS visus) necessario quoad exercitium, & infallibiliter mouet voluntatem: cetera autem bona particularia non item: Ergo non potest ipse per se sufficienter & infallibiliter inclinare voluntatem. Ex quo sequitur, vnum Angelum non necessario quoad exercitium diligere alterum Angelum; ut etiam superioris dictum dub. 1.

Dices; superiorem Angelum mouere posse infallibiliter inferiorem, per modum præcipientis. Respondeo, etiam inter Angelos præcipientis auctoritas admittatur, ut ex sancto Thomæ quæstione 108. articulo 4. & quæstione 109. articulo 2. docet Gregorius de Valentia disput. 8. quæstione 4. pun. 3. eam motionem tamen non esse infallibilem per se; & ex ipsa præcipientis motione; cum Angelus sua natura etiam Deo præcipienti poterit repugnare; sed inter bestos tamen est infallibilis; ex vi diuinæ visionis ac motionis; qua Angelus beatus non potest voluntati Dei; per se, aut subordinatos ministros præcipientis, obediari.

QVÆSTIO V.

De Angelorum potentia locomotiva, seu operatiua transeunte; siue de operationibus eorundem ad extra.

S. Thomas 1. p. q. 51. 110. 111. 112. 113. & 114.

Absoluetur hæc quæstio sex dubitationibus: I. An, quæ, & qualis potentia locomotiva seu operatiua ad extra sit in Angelo, an ab intellectu & voluntate distincta; an etiam actiua in distans; & miraculorum operatiua. II. Quas res Angeli loco mouere possint, an non solum substantias corporeas, sed etiam incorporeas; & quo modo. III. Quid particulatim de translatione sagarum ad sua conuenticula sentiendum. IV. An etiam sit in Angelo naturalis vis seu potentia productiua alicuius substantiæ, vel qualitatis: & quid speciatim de sagarum conuersione in varias formas animalium; tempestatumque noxiarum concitatione sentiendum. V. An & quâ ratione possint Angeli assumere corpora; & per ea actiones vitales exercere. VI. An & quâ ratione generalem ordinem & statum huius mundi immutare, verumque naturalium efficientiam suspendere, vel impedire possint. De Angelorum verò bonorum custodia, & malorum infestatione agetur quæst. sequente.

DV BIVM I.

An, qua, & qualis potentia loco motiua, seu operatiua ad extra, sit in Angelo; an ab intellectu & voluntate distincta; an etiam actiua in distans; & miraculorum operatiua.

S. Thom. 1. p. q. 110. a. 1. 3. & 4.

2 **P**ostquam de duabus Angelorum potentij operatiuis ad intra, de intellectu nimirum & voluntate actum est, sequitur vt de eorundem potentia operatiua ad extra (qualis imprimis est vis naturalis, alia à se distincta loco mouendi) agamus; & quidem hoc ordine, vt primum rationem & vim huius potentia generatim & secundum se, hoc presenti dubio; deinde in specie, aliquot dubijs subsequenter, actus & obiecta eius particulatim explicemus; accommodando doctrinam, vt vtilior sit, sigillatim ad ea, quae daemones per sagas & maleficas acitare videntur. Etiametsi quidem sanctus Thomas hac de re non agat, in ipsa tractatione de Angelis; nihilominus tamen postea agens de gubernatione DEI, simul etiam aliquot quaestionibus exquirat, qua ratione diuina Prouidentia mundum gubernet per Angelos; quae proinde ad hanc materiam pertinent. Speciatim verò quod ad praesens dubium attinet, spectat huc quaestio sancti Thomae 110. vbi agit de naturali potentia Angeli, tam ad corpora transmutanda, quam ad mouenda localiter. De qua re sequentes assertiones statuimus.

3 **A**ssertio I. Est in Angelis potentia quaedam naturalis operatiua ad extra, qua saltem corpora localiter mouere possunt. Ita sanctus Thomas citat. quaest. 110. art. 3. & communis omnium Doctorum; post Aristotelem libro 12. Metaph. tex. 44. aliosque Philosophos, qui docent re ipsa caelos moueri ab intelligentijs, siue substantijs spiritualibus.

Nec dissentit Guilielmus Parisiensis, licet à Deltio libro secundo Disquisit. Mag. in diuersum citatus. Etenim Tract. de vniuerso part. 2. secundae partis cap. 71. expresse ait: *Cum ex narrationibus historicis, atque Prophetis manifestum sit, huiusmodi substantias & ciuitates subuertisse, & alia non pauca similia fecisse, manifestum est, eas virtutem huiusmodi habuisse. Si vero quis dixerit, quia huiusmodi perfectio, non fuit innata, siue naturalis, sed potius de nouo data, cum ad huiusmodi faciendam creator illas misit; dico, quia hoc vane dicitur: eodem quippe modo dicere posset, & de virtute intellectiua. Idem docet cap. 70. Nec obstat, quod vtroque loco docet, Angelos solum mouere corpora imperando; non enim negat mouere efficaciter per seiplos, ita vt vis effectiua motus sit in Angelis; sed solum docet, eam vim effectiuam aliam non esse, quam imperium*

voluntatis, absque alia potentia exequente realiter distincta, de qua re inferius.

4 **P**robatur assertio passim ex scriptura, praesertim ex Danielis cap. 14. v. 35. vbi de Propheta Habacuc in Iudaea constituto dicitur: *Et apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babilone supra lacum in impetu spiritus sui.* Et mox v. 38. *Porro Angelus Domini restituit Habacuc confesum in loco suo.* Et Matth. 4. v. 5. de Christo dicitur: *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi etc.* Et v. 8. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, etc.* Ex quibus locis certissimum est, vim motiuam ad extra naturaliter conuenire Angelis, tum bonis, tum malis.

5 **N**eque enim dici potest, vim hanc mouendi solum miraculose fuisse communicatam his Angelis, tum ob dictam causam, ex Parisensi, tum quia DEVS ea ratione conuenientius per se ipsum mouisset absque Angelo; tum quia illud, *In impetu spiritus sui*, manifeste vim naturalem significat. Denique cum diabolus peruersa voluntate Christum detulerit, non est dicendum, voluisse Deum per miraculum ipsi eam vim communicare, cooperando quasi speciali influxu ad malum.

6 **I**dem patet pluribus alijs exemplis eorum Angelorum, qui ad homines formauisibili missi sunt; vt in Angelis, qui apparuerunt Abraham Genes. 18. & Loth Genes. 19. item in Raphaelē, qui comitatus est Tobiam cap. 5. & Gabriele qui ad Virginem missus Luc. 1. & Angelis qui ministrarunt Christo, Matth. 4. Idem docent SS. Patres, imprimis Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 8. & 9.

7 **R**atio S. Thomae est. Quia vt dicit Dionysius cap. 7. diuin. nom. *Diuina sapientia coniungit fines primorum principijs secundarum.* Ex quo patet; quod natura inferior (vti est corporea) in sui supremo attingitur à natura superiori, nimirum spirituali; in corporibus autem motus localis ex suo genere est supremus & perfectissimus omnium; Ergo necesse est, vt Angeli saltem motum localem in corporibus efficere possint. Minor probatur, tum ex Aristotele 8. Physic. tex. 57. Tum quia motus localis inter omnes minimè corruptiuus est, nec mutatione corruptiua quicquā in mobili intrinsecū ponit, aut destruit: His accedit, quod Angeli naturaliter seiplos; & animae corpus sibi vnitum, eoque mediante corpora caetera possunt mouere: quid nō ergo etiam Angeli, cum sint substantiae viuentes & spirituales multo perfectiores, quam animae, corpora mouere possint?

8 **A**ssertio II. Potentia haec loco motiua, seu operatiua ad extra, non est re ipsa distincta à potentia naturali Angeli, qua se ipsum mouet. Hanc assertionem supponunt doctores citandi pro, & contra assertionem sequentem, & expresse tradit Suarez hic libro 3. cap. 29. numero 4. Ratio est. Tum quia idem est vtrouque terminus formalis; nempe vbi locale. Tum quia etiam in anima, eadem est potentia locomotiua, qua suum corpus, & alia extra se constituta mouet. Tum quia Angelus, non mo-

uet alia à se diuersa, saltem ad locum plane diuersum, nisi vel seipsum simul mouendo, vel imprimendo impetum, ab eadem naturali potentia motiua profectum: sicut etiam homo pariter eadem potentia loco motiua tum deferendo, tum imprimendo impetum alia extra se posita, mouet; quando nimirum pilam vel manugestans circumfert, vel impresso impetu proicit.

9 Assertio III. Potentia hæc locomotiua, à substantia Angeli non minus re differt, quam intellectus & voluntas: à quibus tamen ipsis etiam re differre probabilius videtur. Prior pars est communis Doctorum, nec est vlla specialis de hac re controuersia. Probatio sumitur à paritate rationis, præsertim quia maior ratio est, cur potentia ad operationes transeuntes re distinguatur à substantia agentis naturalis, quam ad operationes immanentes.

10 Secunda pars assertionis est controuersa inter Doctores: Eam enim quidem tradunt ac tuerentur Henricus quodlib. 13. quæst. 6. Aureolus in 2. distinct. 8. quæst. vn. art. 3. Godfredus (apud Capreolum infra) quodlib. 1. quæst. 4. Mayron in 1. distinct. 43. quæst. 5. Caietanus q. 54. artic. 5. Suarez Metaph. disp. 35. sect. 2. num. 21. & hic lib. 4. cap. 29. à num. 4. Conimbricenses lib. 2. de cœl. cap. 5. quæst. 6. & fauet sanctus Thomas tum ijs locis, quibus indicat potentiam executiuam in Deo ratione distinguui ab intellectu & voluntate eiusdem, vt dictum supra disp. 2. quæst. 11. dub. 2. tum alijs locis, quibus sentit, actus immanentes non esse operatiuos ad extra, vt quodlib. 9. art. 10. ad 2. & q. 6. de potent. art. 7. ad 12.

11 Contrarium verò docent Guilielmus Parisensis loc. cit. assert. 1. Heruæus in 2. distinct. 14. quæst. 1. artic. 4. Durandus in 2. dist. 2. quæst. 5. Argentina distinct. 8. quæst. 1. artic. 1. Bassolis distinct. 14. quæst. 1. Capreolus in 2. distinct. 7. quæst. 2. Soncinnas 12. Metaph. quæst. 35. Vasquez disp. 288. numero 10. Delrius lib. 2. Disquisit. Mag. quæst. 16. & magis inclinatur Molina, quæst. 54. artic. 5. & sentit ipsemet S. Thomas quæst. 16. de malo artic. 1. ad 14. & quodlib. 2. art. 2. & opusc. 11. art. 3. & 13. vbi docet, Angelum mouere corpus solo imperio voluntatis, & fauet idem hic q. 54. art. 5. & quæst. 79. artic. 1. ad 3. vbi docet, ex viribus animæ non posse Angelis competere, nisi intellectum, & voluntatem. Omitto alios in vtramque partem citatos supra disp. 2. q. 11. dub. 2. circa eam quæstionem, An potentia executiua in Deo ratione distinguatur ab intellectu & voluntate.

12 Probatur tamen nostra sententia I. Quia potentia naturales distinguuntur penes operationes & obiecta: atqui actus & obiecta potentia huius locomotiua, plane diuersa sunt, ab obiecto & actibus intellectus & voluntatis: Ergo, &c. Nec obstat, quod actus illi dicuntur subordinati; vt actus imperans & imperatus; nam etiam in brutis sunt hac ratione subordinati; in quibus tamen vtique potentia locomotiua distinguitur ab appetitu. In homine etiam sensus exterior subordinatur interiori; & vterque intellectui: &

tamen inter se differunt. II. Actus immanens non est per se operatiuus ad extra, vt docet Aristoteles 9. Metaph. cap. 9. & 1. Eth. c. 7. & consentit S. Thomas locis supra citatis: Ergo motus localis ad extra non proficiscitur per se & immediate ab actu intellectus aut voluntatis: ac proinde nec ab intellectu & voluntate; cum hæc potentia nihil agunt nisi intelligendo, aut volendo. III. In anima nostra, etiam separata, datur potentia motiua qua saltem seipsam moueat, distincta re ipsa ab intellectu & voluntate, ex communi: quid nitergo etiam in Angelis? IV. Potest in Angelo non minus, quam in homine, voluntas efficax motus post horam efficiendi, esse; ita vt motus non continuo subsequatur voluntatem efficacem motus: Ergo ab hac immediate non prouenit.

Omitto quod opposita sententia explicare vix potest, quamnam sit ratio & subordinatio inter intellectum & voluntatem ad motum efficiendum; nec sanctus Thomas eodem modo de hac re loquitur, vt videre est apud Suarez citat. cap. 29. Omitto etiam, quod supra citata disput. 2. quæst. 11. dub. 2. docuimus, has potentias in DEO ratione distinguuntur, in creaturis distinguuntur re ipsa; cum ab hac distinctione reali sumatur distinctio rationis inter attributa diuina, vt suo loco dictum.

Rationes verò in oppositum satis ibidem dissoluimus: vbi etiam de sensu ac mente S. Thomæ non nihil actum. Sane quod loco supra citato docet in Angelis solum esse potentiam intellectus & voluntatis, commode cum Caietano de potentijs operatiuis ad intra intelligi & explicari potest. Sed quia ad distinctionem rationis inter potentiam executiuam Dei, eiusque intellectum & voluntatem, sufficit distinctio realis earundem potentiarum in homine, etiam si in Angelo non esset, ideo nihil opus est de mente S. Thomæ, quod ad Angelos attinet, fusius disputare: quando nihilominus iuxta eundem in Deo ratione distinguui debent, vt ibidem ostendimus.

13 Assertio I V. Angelus non potest agere in distans, adeoque nec immediate mouere corpus, nisi cui secundum substantiam suam præsens est. Ita habet communis Doctorum sententia, & speciatim tradit sanctus Thomas hic quæst. 52. artic. 1. & quodlib. 6. articulo 2. ad 1. & quodlib. 9. à 10. ad 2. Caietanus & omnes Thomistæ cit. a. 1. cæterique Scholastici communiter in 1. distinctione 37. & in 2. dist. 2. & 3. in quibus etiam Scotus in 2. distinctione 2. q. 5. & 6. nec dissentit Durandus in 1. distinctione 37. part. 2. quæst. 1. & in 2. dist. 8. quæst. 3. & sequuntur Vasquez disp. 189. cap. 3. Conimbricenses 7. Physic. cap. 2. q. 1. Suarez Metaph. disput. 18. sect. 8. & hic lib. 4. cap. 30. num. 5. & 6. vbi tamen non satis constanter loquitur; maxime propter eam, quam de locutione Angeli amplexus est sententiam quæst. præced. dub. 3. relatam & refutatam.

14 Quanquam non desunt plures, tam veteres, quam recentiores Theologi, qui docent, Angelum posse immediate operari, vbi non est

præfens secundum suam substantiam, adeoque in distans. Ita Harneus tract. de motu Angeli q. 1. ad 3. & in 1. d. 37. q. 1. Ockam ibidem. Gabriel ibidem a. 3. dub. 1. qui ita fere etiam de agentibus corporeis sentiunt. Et fauent Magister in 2. distinct. 8. cap. vlt. & Scotus in 1. distinct. 37. quæst. 1. & sequuntur non pauci recentiores teste Vasquez lococitat. cap. 1. speciatim Albertinus tom. 1. Princip. 1. coroll. 16. num. 10. post Auicennam & Aphrodisiensem.

Sed probatur assertio primùm auctoritate. Ita enim generalim de naturalibus agentibus docet Aristoteles 7. Physic. cap. 2. & speciatim de Intelligentia cœlum mouente lib. 2. de cœlo cap. 2. Idem docet Damascenus lib. 1. de fid. cap. 17. vbi de Angelo ait: *Nec alibi est; verum intellectualem in modum illic circumscribitur, vbi operatur.*

Secundo probatur ratione. I. Quia alias nulla ratio esset, cur non posset operari Angelus in quouis loco remotissimo: Si enim distantia passi actioni agentis nil obest, nec opus est per medium transmittere actionem, aut vim actiuam; nihil obstat etiam, quantumvis magna distantia eiusdem agentis actioni: hoc vero nec aduersarij facile concesserint II. Quia sic etiam Angelus assumere posset corpus, etiam si ei præfens non esset; id vero non satis consonum est, tum apparitionibus Angelorum in assumpto corpore; tum communi sensui Ecclesiæ, quoad energumenos seu obsessos à diabolo, aduersus quem preces Ecclesiæ & exorcismi velut præsentem adhibentur. III. Quia vniuersali inductione, & experimento satis constat, res cæteras naturales & corporeas non posse operari in distans, sine actione, aut vi actiua transfusa per medium; quicquid authores oppositæ sententiæ in contrarium dixerint: nec apta ratio assignari potest diuersitatis in Angelis. IV. Quia ex opposita sententiæ non esset causa, cur Angeli substantialiter mitterentur de cœlo in terras, siue ad custodiam hominum, siue ad punitionem, siue ad alia peragenda aut denuncianda. V. Opposita sententiæ ianuam aperit superstitionibus, & superstitionis medijs ad varij generis effectus procurandos; V. G. per vñctionem vulnerariam, & similia.

Nec obstat, quod Angeli voluntate agunt etiam in exteriora: voluntas autem ad suam actionem non requirit præsentiam obiecti. Primo enim ex nostra sententiæ Angeli immediate ad extra non agunt voluntate, sed potentia executiua realiter distincta, vt dictum. Deinde etiam si voluntate immediate agerent ad extra, nihilominus tamen argumentum ab obiecto ad effectum nullius esset momenti: quia cum obiectum tantum moueat voluntatem in quantum cognitum est, nihil obstat eius localis & realis distantia volitioni; at vero in subiectum passum ipsumque effectum debet agens naturale realiter influere; cum quo proinde debet realiter coniunctum esse, siue per se, siue per virtutem aut actionem à se transmissam: quod proinde etiam de voluntate & intellectu dicendum, si imme-

diatè ad extra operarentur. Quod notauit etiam S. Thomas quodlib. 9. art. 10. ad 2. vbi ait, *quod licet Angelus moueat per imperium, nihilominus imperium hic non dicitur sine virtute actiua, quam oportet aliquo modo contingere corpus motum.*

Assertio V. Angeli virtute naturali non possunt facere vera miracula. Ita S. Thomas q. 110. a. 4. & q. 114. a. 4. & 3. cont. gent. cap. 102. & 103. Caietanus, Ferrariensis, commentatores ibidem, Alensis 2. part. q. 42. & 43. Bonauentura, & alij Scholastici communiter in 2. distinct. 7. quos sequitur Gregorius de Valentia disputat. 8. quæst. 5. pun. 2. & Suarez hic lib. 4. cap. 39. Ratio S. Thomæ, eaque optima est. Quia de ratione veri miraculi, & quod simpliciter tale sit, est, vt sit præter ordinem totius naturæ creatæ; Angelus autem virtute propria & naturali non potest facere aliquid præter totum ordinem naturæ creatæ; hoc ipso quod propria etiam eius virtus creatæ est: Ergo, &c. Minor patet. Maior probatur. Quia ad miraculum non sufficit, vt aliquid fiat, præter ordinem naturæ alicuius particularis; sic enim ille, qui projicit lapidem fursum, miraculum faceret; cum hoc sit præter ordinem naturæ lapidis.

Idem confirmatur ex ipsa notione nominis miraculi, iuxta S. Thomam quæst. 105. artic. 7. Miraculum enim dicitur, quasi admiratione plenum: quod per se & absolute non conuenit, nisi illi, quod habet causam simpliciter, & omnibus occultam, vt est DEVS. Cætera vero quæ habent causam naturalem, licet nobis incognitam, non sunt per se occulta, vel admiratione plena: sed solum per accidens, ratione ignorantie nostræ; cum alioqui causa naturaliter sit cognoscibilis; quæ cognita, cessat admiratio.

Ex quibus colligitur, solum Deum virtute propria & naturali facere posse vera miracula; siue actiones ipsæ tales sint, quæ secundum se etiam & ex suo genere, à nulla re creatæ naturaliter fieri possint, vt est resuscitatio mortui; siue ex parte modi ita fiant, vt eo modo naturaliter à nullo agente creato fieri possint; vt est sanatio subita ægri, sine applicatione causæ secundæ, etiam si morbus ille ex suo genere non fuerit incurabilis, &c. Atque hanc doctrinam tradunt etiam scriptura & SS. Patres. Psal. 71. vers. 18. *Benedictus Dominus DEVS Israel, qui facit mirabilia solus.* Psal. 76. v. 15. *Quis Deus magnus, sicut Deus noster? Tu es DEVS, qui facis mirabilia.* Psal. 135. v. 4. *Qui facit mirabilia magna solus.* De qua re plura, Basilii Theodoretus, Chryostomus, Augustinus in eadem psalmodum loca, & rursum Augustinus epist. 3. ad Volusianum. Interim non negandum, fieri posse quædam ab Angelis mirabilia, quorum causa & ratio cum nobis occulta sit, dici possunt, *miracula quoad nos, & secundum quid*, vt notauit

idem S. Thomas cit. q. 110. a.

4. ad 2.

DV BIVM II.

Quas res Angeli loco mouere, aut sistere possint; an non solum corporeas, sed etiã alias spirituales substantias; Et quo modo; an etiam impresso impetu; Et virtute illimitata ad mouendum.

S. Thomas 1. p. q. 109. a. 4. & 110. a. 3.

DVo hac dubitatione quæruntur. Primum spectat subiectum mobile; cum enim ex dubio precedenti constet; corpora ab Angelo moueri posse, nunc quæstio est, tum de Angelis, tum de animabus; an scilicet Angeli animas, & vnus Angelus alium Angelum loco mouere naturaliter possit; aut etiam in loco sistere seu detinere. Alterum pertinet ad modum mouendi; siue is spectetur ex parte medij, an scilicet fieri possit, etiam impresso impetu seu impulsu, quo mediante Angelus moueat: siue spectetur ex parte subiecti, & virtutis motiue naturalis: vbi quæstio est, an hæc sit determinata, tam in ordine ad magnitudinem subiecti mobilis; quam velocitatem motus.

Assertio I. Angeli propria sua & naturali potentia, non solum corporeas substantias, sed etiam animas hominum; adeoque vnus aliquis eorum, etiam Angelum alium loco mouere, in eoque sistere potest. Hæc assertio quoad animas est communis sententia, & traditio Patrum, ac Theologorum, qui docent, animas damnandas, cum primum separantur à corpore, à demonibus violenter raptari ad tartara. De Angelis vero inter se comparatis res non est tam certa, nec ab antiquis Theologis admodum disputata; eam tamen tradunt Maior in 2. dist. 2. q. 7. Molina q. 52. a. 3. Suarez Metaph. disp. 35. sect. 6. n. 28. & hic lib. 4. cap. 28. Zumel hic q. 53. art. 3. q. 5. & Pesantius a. 1. disp. 2. et si Valquez disp. 194. cap. 3. contrarium sentiat, asserens, *frivolum esse, quod quidam comminiscuntur, Angelos aliquos tanca esse virtutis, vt aliquo impulsu quasi impresso alteri Angelo, ipsum moueant ad alium locum, vel ahicui loco aligenti, cum hoc sit proprium corporum.*

Sed abstrahendo nunc à modo, eum motum efficiendi, an scilicet fiat impresso impulsu, an non, probatur assertio I. Quia demones naturali virtute raptant & mouent animas damnatas ad infernum, vt dictum: nec enim vlla est ratio, cur hoc ab eis fieri dicatur virtute supernaturali; Ergo etiam Angeli possunt alios Angelos ita mouere: quandoquidem par est ratio vtrobique; tam ex parte mobilis, cum vtrumque sit spirituale; quam ex parte mouentis, saltem si Angelus alium Angelum mouens ponatur esse superior respectu huius, adeoque maioris virtutis naturalis. II. Angelus sua natura est loco mobilis ab extrinseco, nimirum à Deo; nec iste effectus, cum sit finitæ perfectionis,

per se requirit infinitam virtutem; alias enim nec seipsum Angelus naturaliter mouere posset; Ergo non est ratio, cur negetur posse effici ab aliquo Angelo saltem superiore, eo; qui mouendus est. III. Omnis substantia viuens, quæ seipsam potest loco mouere, potest etiam ab alia sui generis moueri, si modo fortiorem habeat vim ad mouendum, quam altera ad resistendum: Vel quod idem est: Omnis substantia, quæ seipsam naturaliter loco mouere potest, potest etiam eadem vi naturali etiam similem sibi, adeoque capacem naturaliter motus localis, loco mouere; si modo alias virtute naturali huius resistantiam superet; vt patet tum inductione; tum ratione; quia eadem est potentia ad se, & ad aliud sibi simile mouendum, cæteris paribus. IV. Non male argumentatur Maior loc. cit. Angelus potest mouere corpus secundum omnes: Ergo potest mouere Angelum inferiorem, vel eiusdem speciei. Denique nulla est ratio in contrarium.

Assertio II. Angelus non potest naturaliter mouere alium Angelum inuitum, adeoque resistantem, se superiorem, nec omnino æqualem; sed tantummodo inferiorem, siue secundum speciem, siue secundum rationem indiuiduam. Hanc assertionem quoad superiorem Angelum, secundum speciem, expresse tradunt Maior, Suarez, & alij citati; eademque est ratio superioris secundum rationem indiuiduam, aut etiam plane æqualis; si quidem talis decur inter Angelos eiusdem speciei, naturalis virtutis excessus aut æqualitas. Ratio est: Quia à proportione inæqualitatis, aut etiam omnimodæ æqualitatis, tam ad agendum ex vnus parte, quam ad resistendum ex parte alterius, non sequitur actio: sed bene ab excessu virtutis ad agendum respectu passi ad resistendum; quo autem Angelus natura superior est, eo habet maiorem vim agendi & mouendi, quam inferior; ac proinde etiam habet maiorem vim ad mouendum, quam hic ad resistendum: Ergo potest hunc quamuis inuitum & repugnantem loco mouere. Et si Zumel loco citato putet, nec inferiorem quidem Angelum posse inuitum loco moueri à superiori, sed absque fundamento, vt recte Suarez hic loco citato num. 9. & 10.

Assertio III. Potest tamen Angelus inferior naturaliter loco mouere etiam superiorem; si hic non resistat. Ita Suarez cum alijs loc. cit. Ratio est. Quia cum alioqui superior Angelus sit natura sua mobilis loco; & resistantia illa arbitraria sit ipsi, sane hac sublata, nihil est, quod motum etiam ab inferiore adhibendum impediatur. Nec enim, vt in corporibus accidit, resistantia illa in Angelis naturalis & necessaria est: alioquin etiam respectu motus intrinseci resistantiam haberent; sed arbitraria, vt dictum. Nisi quis dicat, propter naturalem improportionem, & defectum virtutis, ex parte Angeli mouentis, fieri non posse, vt Angelus inferior superiorem vnquam mouere naturaliter possit: sicut corpus non potest mouere spiritum, &c. Quod non videtur omnino incredibile.

Assertio

6 Assertio IV. Diuina autem virtute fit, vt sic-
cut Angelus malus, licet natura superior, neque-
at mouere inferiorem bonum; ita possit inferi-
or bonus superiorem malum mouere aut sistere,
loco, quantumuis renitens. Ita iuxta Sanctum
Thomam quæst. 109. art. 4. Suarez, & recentio-
res citati pro assert. præcedent. Ratio est. Non
solum quia plane indecens est, & inconueniens
statui beatorum, vt vim vllam patiantur ab vilo
agente creato; nedum ab Angelis damnatis;
sed etiam quia cuiusdam imperfectionis est, mo-
ueri solum ab extrinseco; quæ proinde imper-
fectio à beatis Angelis abesse debet. Quæ de
causa existimat Suarez hic numero octauo, etiam
inter beatos Angelos, nunquam moueri vnum
ab alio; non solum inuicem, sed nec etiam vo-
lentem. Præsertim quia Angelus beatus ad
nutum alterius se mouet, quando alter impe-
randi potestatem habet; quo fit, vt sola locu-
tio; sine alia extrinseca actione, inter sanctos
Angelos sufficiat.

7 Nec obstat, quod Christus homo beatus à dæ-
monibus translatus & loco motus est. Christus
enim simul Viator erat, cui sicut alia huius vitæ
mala, & defectus naturales, vt mors & tormen-
ta, ab extrinseco inferri poterunt, ita etiam mo-
tus localis à dæmonibus, si quidem ipse illis nollet
resistere.

8 E contrario autem, quia diuina lege & ordi-
natione dæmones nunc, in statu damnationis,
Angelis beatis subiacent, eorumque potestate,
compescuntur & coercentur, vt docet Sanctus
Thomas loc. citat. & ex scriptura constat, hinc
fit, vt diuina virtute Angeli beati, licet natura
inferiores, possint dæmones quamuis resistentes
facile loco mouere aut continere; quia virtus
gratiæ maior est, quam naturæ: siue quia dæmo-
num vis alioqui naturalis ad resistendum diuini-
tus cohibetur; siue quia vis motiua Angeli beati
diuino munere auctior est. Nec obstat, quod An-
geli per peccatum naturalia non amiserunt; sed
eadem etiam post peccatum integra conseruant.
Hoc enim intelligendum est, de naturalibus vi-
ribus in actu primo spectatis, non autem de usu
ipso naturalium virium, vt etiam quæst. præced.
dictum.

Atque hæc de subiecto mobili, ad priorem huius
dubitationis partem pertinent. Ad alteram vero
partem, de modo mouendi, sequentes assertiones
spectant.

9 Assertio V. Cum Angelus alium Angelum seu
spiritum loco mouet, non mouet impresso impe-
tu; sed immediate per seipsum. Ita à potiori Sua-
rez citandus assert. 8. Ratio est. Quia hoc ex vna
parte non est necessarium; siquidem Angelus po-
test mobile, cui præsens est, per seipsum immédia-
te mouere, vt dicitur. Ex altera vero dubium est,
an Angelus impetum seu virtutem motiuam im-
mediate per seipsum mobili imprimere possit; &
probabile est, non posse, nisi per instrumentum cor-
poreum, quod respectu spiritus locum non habet.

10 Assertio VI. Quando Angelus corpori saltem
secundum aliquam eius partem præsens est & per-
manet, tum potest & solet Angelus pro suo libitu

id mouere immediate per se ipsum, sine vilo impe-
tu ipsi impresso, adeoque etiam lapidem in aère tū
oblique ciere; tum sistere vbi voluerit. Ita sentio
cum Suarez Metaph. d. 35. sec. 6. n. 25 & hic li. 4. c.
31. contra Vasquez d. 182. d. 218. n. 9; vbi docet,
non solum posse Angelum per se immédiate impi-
mere impetum corpori, eoq; mediante corpus etiam
distans mouere; (quod docet etiā Molina q. 110 a.
3.) sed etiā necessariā esse eam impetus impressio-
nem, quoties corpus ab Angelo in medio aère quasi
suspensum detinetur, vel per aërem secundum li-
neariā transuersam mouetur.

11 Probatur assertio. Primo enim modus magis
connaturalis est, absque impresso impetu mouere;
non solum quia per se minor hic violentia inter-
uenit; sed etiā quia natura odit superflua; & quod
æquè facile & commodè potest fieri per pauciora,
non solet fieri per plura; potest autem Angelus cor-
pus sibi præsens sine impetu impresso mouere;
quia nec vis actiua, nec cōditio requisita ad hunc
effectum deest. Deinde quod speciatim ad deten-
tionem corporis in libero aère attinet, nihil opus
est impetu impresso. Quia sicut Angelus per seip-
sum mouere corpus potest, adeoque successiuè & cō-
tinuatiuè & aliud vbi in eo producere; ita potest
etiā per se immédiate idem vbi constantè in eodem
cōseruare, quo factò nihil opus est alio impetu seu
qualitate ab Angelo impressa; sicut idē agens cali-
dum vt quatuor, potest in aqua calorem vt quatuor
producere, & simul etiā perpetuo influxu eūdem
conseruando, ob stare, ne eadem aqua ad suum sta-
tū naturalem frigiditatis se reducat. Idem est, cū
lapis ab Angelo in aère per transuersam lineam
mouetur; quia nec tunc opus est impresso impetu,
sed satis est Angelo immédiata sui applicatione; &
permanente coniunctione cum eodem, eundē ita
mouere; hæc ipsa enim efficacia Angeli per seipsū
immédiate mouentis, sufficit, tum ad lapidem mo-
uendum, tum ad eundem detinendum, ne descendat,
vt bene Suarez cit. cap. 3. n. 7. & 8.

12 Ex quo colligitur, re ipsa etiam ecelum ab An-
gelo moueri, absque impresso impetu, seu virtute
motiua & impulsiva in eodem producta; quia An-
gelus celo à se mouendo substantialiter præsens est,
vt cum Aristotele lib. 8. Physic. c. vlt. & 2. de celo
& 2. docent S. Thomas 1. p. q. 52. a. 2. Bonauentura,
Secotus, & alij in 2. d. 2. qui dicunt, Angelum esse
in aliqua determinatâ cœli parte, vnde motum in-
choat; potest ergo Angelus cœlum per seipsum mo-
uere; etiam si ipse interim eum eo non circumuol-
uatur, sed immobilis persistat: Ergo superuaca-
neus est impetus impressus. Deinde omnis impe-
tus mobili impressus, cum in progressu deficiat &
debilitetur, hoc sua natura habet, vt initio celerior;
quam circa finem, aut medium, idem mobile mo-
ueat: motus autem cœli est æqualis & vniformis:
Ergo impossibile est naturaliter, vt impresso im-
petu efficiatur. Quia tamen Angelus non potest
totius cœli substantiæ immédiate præsens esse (sic
enim simul etiam facile in cœlo posset esse, & in
terra) ideo fatendum est motum cœli ab vna certa
parte, cui præsens est Angelus, inchoati, & sic per
totum corpus eiusdem cœli consequenter diffun-
di; ita vt non quidem tempore, sed natura prius

moueat illa pars cui presens est, hæc vero secum alias, ob mutuam solidamque connexionem, quasi pertrahat, vt pluribus declarat Suarez cit. c. 3. 1.

13 **A**ssertio VII. Potest tamen etiam Angelus mediante corpore, seu instrumento corporeo, alteri corpori, mobili, impetum seu vim motiuam imprimere, & ita mediante impetu impresso mouere; idque re ipsa necessario fit, quando Angelus mouens, mobili, dum ita mouetur, presens non est. Ita Suarez hic & Metaph. disp. loc. citat. & consentiunt à fortiori Vasquez & Molina mox citandi. Ratio est. Quia quisquis per seipsum immediate potest aliquod corpus mouere, eo ipso etiam potest id ipsum corpus violenter impellere in aliud corpus; vt ita huic impetus seu vis motiua imprimatur. Quibus consentiunt ea, quæ à spiritibus nocturnis non unquam factitari audimus, vt cum lapides, vasa, resq; alias in ædib; hinc inde projiciunt, & collidunt. Ex quo sequitur Angelos posse mouere corpora, non solum quasi portado, aut trahedo, sed etiam projiciendo, saltè mediante alio corpore, tãquam instrumento, vt dictum.

14 **A**ssertio VIII. An vero possit Angelus per seipsum immediate corpori imprimere impetum, seu qualitatem motiuam, vel non, incertum est, & vtrumque probabile. Probatur & declaratur. Affirmantem enim sententiam tradit Molina q. 110. a. 3. & Vasquez cit. d. 2. 18. n. 9. & suaderi potest. Tū quia vtroque modo posse mouere corpus, scilicet immediate per se, & mediante impetu seu impulsu, cuiusdam perfectionis est, quæ eū hominibus conueniat, non videtur deneganda Angelis, eū habeant virtutem motiuam multo præstantiorē, quàm homines. Tū quia eiusdem virtutis esse videtur, mouere aliquid violenter, & qualitatem motiuam transeuntem ad hoc imprimere.

15 **N**egatiuam autem velut probabiliorē tuetur Suarez Metaph. d. 35. sec. 6. n. 24. & 25. tamen si hic cit. l. 4. c. 3. 1. à n. 9. rem in medio dubiâ relinquat, ratus vtramque partem esse probabilem. Ratio est. Tum quia ex comuni Doctorum sententiâ, Angeli non possunt aliqd extra se efficere immediate, præter motum localem, non autem aliquam qualitatem, qualis est etiã impetus ille seu impulsus, qui nihil aliud est, omnium sententia, quàm qualitas motiua. Tum quia ex suo genere perfectior est modus ille mouendi per seipsum immediate, quam mediante impetu, non solum quia magis conaturalis est, vt dictum, sed etiã quia hac ratione motus ipse magis in potestate mouentis est, eiusq; arbitrio plenius subiacet. Cū ergo Angelus facile possit omnia mouere immediate per seipsum, vt ex dictis colligitur, non opus habet vi productiua impulsus: præterquã quod ipsum etiã impulsus, si eo quandoque opus est, efficere potest saltè mediante alio corpore, velut instrumento, vt dictum: sicut etiã ceteras qualitates & formas, quas corpora per seipsa immediate produciunt, Angeli non possunt producere, nisi mediantibus causis secundis vt dicitur. Ex quibus etiam patet responsio ad contraria fundamenta.

16 **A**ssertio IX. Vis motiua Angeli determinata est, non solum quoad pondus mobilis, seu qualitatem corporis mouendi, si in motu resistentiã habeat: sed etiã quoad velocitatem motus, in quocumque demum mobili efficiendi: ita vt non possit Angelus na-

turaliter quocumque velit corpus & quanta velit celeritate loco mouere, sed vt determinatã suãque viribus non imparē molē ea celeritate mouere possit, quæ naturalis ipsius Angeli perfectioni respondeat. Ita ex comuni & certa Vasquez d. 197. Suarez Metaph. d. 35. sec. 6. & hic l. 4. c. 3. 2. & Deirius l. 2. disquisit. Mag. q. 16. vbi etiam contrarium damnasse fertur articulus quidam Parisiensis.

Ratio est. Quia virtus motiua Angeli finita est: Ergo determinata ad certã veluti quantitatem obiecti, & velocitatis perfectionem. Dixi tamen, si mobile resistentiã habeat: hinc enim tantum, & non ex ipsa præcise magnitudine mobilis petenda est limitatio & determinatio virtutis motiue. Quod si corpus resistentiã ad motum non habeat, vt est cœlũ, nil obstat, quo minus aliud maius etiã in infinitum synkategorematicè ab Angelo moueri possit, vt rectè Suarez hic lo. cit. & particulatim dicitur d. 3. q. 4. dub. 3. Sicut ob eandem causam diximus supra, posse Angelum non resistentem etiam superiorem à quolibet inferiori Angelo moueri.

E contrario, si mobile resistentiã habeat, vt habent omnia grauiã, imo etiã omnia sublunaria, siue ex se, siue ex parte medij, fieri poterit, vt mobile tantum sit resistentiã, quæ ab Angelo naturaliter superari non possit, vt credible est, re ipsa ob hanc quoque causam, etiã abstrahedo à lege Dei hoc impediendo, totã terrã ab vno Angelo moueri non posse. Vt vero nonnulli docuerunt, posse Angelum seipsũ maiori & maiori celeritate in infinitum mouere, eo quod resistentiã non habeat, ita existimat Suarez hic non improbabile, posse Angelum qualibet maiori celeritate in infinitum mouere cælum, aliudue mobile, quod nullã resistentiã habeat: sed contrarium est verius, vt ipsemet fateatur, & suo loco dictum supra q. 2. du. 8. De motu vero celorum per Angelos pluribus agetur d. 6. q. 4. dub. 3.

D V B I V M III.

Quid particulatim de translatione sagarum ad earundem conuenticula sentiendum: an vere, & quæ ratione à diabolo transferantur.

Ad S. Thomæ p. 1. q. 110. art. 3.

Quia generalis doctrina per se parum utilitatis habet, nisi quoad opus est, etiam ad particularia, velut ad praxin possit applicari, operæ pretium est, illam multorum iudicij ventilatam questionem, cum tradita hæctenus doctrina coniunctam discutere, an nimirum, & quæ ratione sagæ seu striges, vtriusque sexus, à demone verè & corporaliter transferantur, ad nocturna illa, quæ omnium ore celebrantur, conuenticula, in quibus omnium generis nefaria crimina, nefandaque voluptates exercent. Quæ questio tamen ad iudicia de sagis rite ferenda non parum habeat momenti, non tamen ad tribunalia iudicij, sed cathedras Theologorum ventilada pertinet, vt potè ex principijs Theologicis potissimum, non ex fori legibus decidenda.

Sunt autem hæc de re vniuersim duæ scriptorum sententiæ. Prima vniuersim negat, sagas siue

striges

striges verè & corporaliter ad eiusmodi conuenticula à dæmone transferri; rati eas trãlationes solum esse phantasticas, & delusiones imaginarias, à dæmone huic hominum generi missas, vt somnijs delusi existiment; se vere corporaliter à dæmone transferri, cum re ipsa tamen domi immobiles perseverent. Ita sentiunt nò solum A catholici Scriptores communiter Wierus, Codelmanus, Agrippa, & Sectariorum huius temporis Antesignani; Lutherus & Melanchthon, quos referre Martinus Delrius lib. 2. Disquisit. Mag. q. 16. sed ex ijs etiam, qui Catholicum nomen profitentur; non pauci Iureconsulti seu phisyci apud eundem, tum Itali, in quib⁹ Ponzinibus, lib. sing. Porta, Alcicatus; tum Galli, speciatim Duarenus, Ærodius, Michael Montan⁹; & ex Hispanis, F. Amul lib. sing. Author Fortalitij, Martinus de Sarmes; denique ex Germanis, Philippus Camerarius, Vlricus Molitor, Leonardus Vairus, & alij.

3 Cuius quidem sententiæ fundamentum præcipuum petitur ex Iuris Canonici decreto, Can. Episcopi 26. q. 5. qui tribuitur ibidè Cõcilio Acquirensi seu Ancyrano c. 1. Verba autem Canonis ita habent: Episcopi, corumq; ministri, omnibus modis elaborare studeant, vt perniciosam, & à Zabulo inuentam sortilegam magicam artem, ex parochijs penitus eradiciant; & si aliquem virum aut mulierem huiusmodi sceleris sectatore inuenerint, turpius debone statum, de parochijs suis eiciant. Ait enim Apostolus (ad Tit. 3.) Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuota; sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est. Subuersi sunt, & à diabolo captiui tenentur, qui relicto Creatore suo, diaboli suffragia quarunt: & ideo tali peste debet mudari sancta Ecclesia. Hæc prima pars Canonis est. Sequitur altera.

4 Illud etiam non est omitendum, quod quedam scelerata mulieres, retro post Satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt & profitentur, se nocturnis horis, cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum, equitare super quasdam bestias, & multarum terrarum spatia in tempeste noctis silentio pertransire, eiusq; insonibus obedire, velut dominæ; & certis noctibus ad eius seruitium euocari. Sed vnam hæc sola in sua perfidia perijserunt, & non multos secum ad infidelitatem interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo, hæc falsâ opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à rectâ fide deuiant, & errore paganorum inuoluuntur, cum aliquid diuinitatis, aut Numinis, extra vnum Deum arbitrantur. Hæc est propositio de sagarum ei⁹ temporis criminis & infideli persuasione, sequitur decretum & constitutio, cui simul adiungitur ratio & declaratio.

5 Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas, populo Dei omni instantia predicare debent, vt nouerint, hæc omnino falsa esse, & non à diuino, sed à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Si quidè ipse Sathanas, qui transfuguratur in Angelis lucis, cum mentem cuiuscumq; muliercula cepit, & hanc per infidelitatem sibi subiugauerit, illico transformatur se in diuersarum speciem personarum, atq; similitudines, & mentem, quæ captiuam tenet, in somnijs deludens, modo læta, modo tristia, modo cognita, modo incognita persona ostendens, per deuiam quæq; deducit: & cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Ad confirmationem autem rationis spectant sequentia.

6 Quis enim non in somnijs, & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquã viderat uigilando? Quis vero tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia quæ in solo spiritu fiunt, etiã in corpore accidere arbitretur? cū Ezechiel Propheta (c. 1. 2. &c.) visiones Dñi in spiritu, non corpore vidit, & Ioannes Apostolus Apocalypsis Sacramentum, in spiritu, non in corpore vidit & audiuit, sicut ipse dicit, statim inquit (Apocal. 1. v. 10.) fui in spiritu. Et Paulus (2. Cor. 12.) non audeo dicere, se raptum in corpore. His denique subiungitur conclusio Canonis, in qua definitio repetitur & extenditur.

7 Omnibus itaq; publice annuntiandū est, quod qui talia, & his similia credit, fide perdit, & qui rectâ fidem in Domino non habet, hic nò est eius, sed illius in quẽ credit, id est, diaboli. Nã de Domino nostro scriptū est, (Ioan. 1. v. 3.) Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut aliquã creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in aliã speciem, vel similitudinem, nisi ab ipso Creatore qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, & pagano deterior. Ita Canon.

8 Ad quem, vt apparet, respiciens Burchardus li. 19. c. de arte magica, ita scribit: Credidisti, vt aliqua famina sis, quæ hoc facere possit, quod quedam à diabolo decepta, se affirmant necessario & ex præcepto facere, id est, cum dæmonum turba, in similitudinem mulierum transformata (quam vulgare stultitia Holdam vocat) certis noctibus equitare debere, super bestias, & in eodem se consortio annumeratam esse, si particeps fuisse istius incredulitatis, annum vnum per legitimas ferias penitere debes. Ex quibus satis patet fundamentum primæ huius sententiæ.

9 Sed nihilominus vera & certa est contraria sententia, striges non raro etiam vere & corporaliter ad sua illa conuenticula à dæmone transferri. Ita nunc habet communis Theologorum ac Iuris peritorum inter Catholicos sententia: quam ex Theologis tradunt Guilielmus Parisiensis part. vlt. de vniuerso c. 23. Abulensis in c. 4. Matth. q. 47. Syluester V. Hæresis. n. 3. Caietanus 2. 2. q. 95. a. 3. Alphonsus à Castro de hæc. panit. c. 16. Sixtus Senensis l. 5. Biblioth. annot. 73. Victoria relect. de Mag. q. 7. Picus Mirandulanus l. 3. dialogo strix, Angles in 2. q. vn. de Mag. a. 4. Binsfeldius conclus. 11. Delrius lib. 2. Disquisit. quæst. 16. & lib. 5. sect. 16. & apud eundem ex Canonistis Turrecremata, Remigius, Grillandus, Badius, Pegna, Arnoldus & Malleus Maleficarum; quos sequitur Nauarrus Man. cap. 11. numero 38. Idem habet Inquisitorum fidei à summis Pontificibus constitutorum, & omnium in Italia, Hispania, Germania, Gallia, Ecclesiasticorum tribunalium communis sensus & praxis, vt videre est, tum ex gestis & fama publica, tum ex diuersis Bullis Pontificum ad Inquisitores fidei cõscriptis, speciatim Innocentij VI. Iulij III. Adriani VI. Clementis VII. relatis apud Binsfeldium edit vlt. & Delrium lib. 5. sect. 16.

Idque probatur non solum constanter & concorditer confessione ipsorum vtriusque sexus veneratorum; sed etiam alijs varijs aliorum experimētis, & oculari inspectione, quibus fides sine temeritate denegari non potest, vt videre est apud citatos. Quibus accedit Theologica ratio. Nam

vt dub. 1. & 2. probatū est, Angeli tam boni quam mali habent naturalem vim & potentiam corpora localiter mouendi, qua proinde etiam demones reipsa facile vtuntur; sicubi & ipsi hoc suis rebus opportunum esse norint; & Deus, vt id faciant, permiserit: non est autem ratio, cur vniuersim Deus id fieri prohibeat: cum & olim in rebus alijs, & in seipso fieri hoc permiserit; & potestatem sepe non minorem permittat dæmonibus, ad alia mala hominibus inferenda, vt in Energuemenis videre est.

10 Ceterum qua ratione hæc veritas cum citato Canone conciliari possit, non eodem modo explicant authores. Nauarrus loc. cit. Man. cap. 11. num. 38. citatum Canonem ita explicare videtur, vt communiter quidem & regulariter locum habeat: nihilominus in aliquo raro casu etiam oppositum verum habere possit. Ita enim cum hunc Canonem citasset, scribit: *Peccat mortaliter qui credit, veneficos, aut veneficas, vel frigis corporaliter per aëra vehi, ad diuersa loca, vt illi existimant. Quamuis credere, quod aliquando, licet raro, dæmon aliquis de loco in locum, Deo permittente, transportet, non est peccatum: & experientia Iudicum conperitum est, in Germania, & traditur in malleo maleficarum & probatur rationibus late deductis ibidem.* Ita Nauarrus; in quem sensum etiam citatum Canonem intellexisse videtur Caietanus loc. cit. quæ pro se allegauit Nauarrus. Verum si Canonis mens fuit, penitus negare translationem, non licet exceptionem ab eo facere.

Alij vero putant, hunc Canonem non spectare ad nostri temporis frigis; sed alias mulieres illas, quæ describuntur in eo Canone: quasi nostræ quidem corporaliter transferantur; non tamen de illis hoc sentire fas sit, ita definiente Canone. Ita Alphonsus à Castro lib. 1. de punit. hæret. cap. 16. sed reuera parua est differentia inter vtrâque mulieres; nec quoad translationem ratio vlla diuersitatis, ceterillæ solum phantastice, hæc reuera transferri à dæmone existimari possint, vt recte etiam Vasquez disput. 184. cap. 3. num. 16.

Alij vt breuius, & vndiquaque ab hoc Canone se expediant, putant, hunc Canonem nullius auctoritatis esse. Quod fuscè persuadere conatur Delrius lib. 5. Disquisit. Mag. sect. 6. & 16.

11 Equidem de hac re sane graui & difficili iudicio. Primum existimo, huic decreto Ecclesiastici Canonis auctoritatem derogari non posse: quod his rationibus probatur. I. Quia Canon hic corpori Iuris Canonici, & iam olim ab antiquo, & nouissime à Gregorio XIII. recognito & approbato, ita insertus est, vt nullo verbo aut signo, quod in alijs supposititijs fieri solet, ei Canonis Ecclesiastici auctoritas abrogetur.

II. Quia à glossa, alijsque Canonistis & interpretibus ibidem ita receptus est, vt nec vnus quod sciam Canonista eum repudiet, quem ita etiam, vt diximus, recipiunt Burchardus, Nauarrus locis citatis: nec Theologi hætenus eum repudiarunt; sed defendit recens etiam Suarez tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 16. n. 26. nec dubitant Vasquez disp. 184. cap. 3. & Valentia disp. 4.

q. 2. pun. 2. Durum est autem in materia proprie Canonica, & Canones concernente, à communi Canonistarum omnium caterorumque Doctorū sententia recedere.

III. Idem Canon prima etiam origine suamaximæ & vetustissimæ auctoritatis esse comprobatur; cum sit vel ipsius Concilij Ancyranum I. vt Gratianus. & communiter Canonistæ, & Doctores in decreto ibidem notarunt; non quidem vnus ex ordinarijs eius Concilij Canonibus, sed ex quadam appendice, seu generali decreto ab eodem Concilio edito, vt referunt Binius tom. 1. Conciliorum (vbi etiam Concilium illud Ancyranum refertur approbatum à Concilio Nicæno) & Carranza in summa Conciliorum, sub finem Concilij Ancyranum, vbi refert, id approbatum, à synodo Trullana can. 2. vel certe fit Damasi Papæ, è quodam Concilio Romano, vt sentiunt Baronius Anno Christi 314. & Binius loc. citat. Quandoquidem proflus similia leguntur in vita Damasi Papæ, quæ exstat Romæ, in peruetusto de vitis Sanctorum Codice S. Mariæ Maioris; vbi postquam reliqua relata essent ex synodo Romana, in qua Damasus Macedonium & Apollinarem damnauit, adiungitur, *anathematizatos in ea synodo esse, maleficis, superstitibus, & incantationibus seruientes: ac simul, ne quis alio hoc trahat, expressa fit mentio earum mulierum, quæ putabant, se nocturno silentio, cum Herodiade, & vniuersa multitudine mulierum, super bestias equitare, & multa terrarum spatia peragere, vt refert recens quadam annotatio Gregoriana editionis Decreti. Et fieri etiam potest, vt Canon ille à Concilio Ancyrano dudum editus, denuo quasi renouatus, & ad praxin reuocatus fuerit decreto Damasi, vt bene Suarez loco cit.*

IV. Accedit, quod de mulieribus illis eadem habentur tom. 3. Augustini lib. de spiritu & lit. cap. 28. qui est non sit Augustini, sed authoris non paulo recentioris, est tamen liber doctus & pius, vt censet Bellarminus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis in Augustino: & multo verisimilius est, hunc auctorem ex illo decreto partem descripsisse, quam contra.

V. Denique nullum est firmum argumentum, quo probetur, Canonem illū supposititium esse, imo nullum fere aliud, quam quod à materiæ in eo decisæ & assertæ inconuenientia nouiter à nonnullis desumptum est; quod argumentationis genus ad conuellendam antiquorum scriptorum, & antiquitus receptorum auctoritatem, & per se odiosum, & sæpe fallax, & hoc loco importunum infirmumque est; cum sine vilo absurdo Canonis illius doctrina recte explicari & defendi possit, vt mox dicetur.

Neque admittere aut credere possumus, quod sine sufficienti probatione asserit, an suspicatur Delrius cit. lib. 5. sect. 6. quædam quæ scilicet minus probantur, à Burchardo, vel alijs inserta; cum ea dudum ante Burchardum, siue in decretis ipsius Concilij Ancyranum, siue in vita Damasi legantur; vt taceam auctorem libri de spiritu & litera locis citatis. Ex quibus omnibus concludimus, hunc Canonem, secundum id, quod in eo

per se & principaliter intentum ac definitum est, plane habere vim Ecclesiastica regulæ. Et hoc est primum pronuntiatum, quod de hac re statuum⁹.

Secundo dico, priorem partem citati Canonis nihil habere difficultatis, sed plurimum utilitatis & solidæ prudentiæ: ut magi scilicet & venefici deprehensi *curpiter de honestat*, ex Ecclesia seu fidelium congregatione eiciantur. Ex quo patet etiam erimen hoc iam olim à foro imprimis Ecclesiastico fuisse diiudicatum: id quod postea etiam Ecclesiæ praxis non immeritò obseruauit. Cum enim ipsa per se Magia, Infidelitatis, Idololatriæ, & sacrilegij crimina; quæ in veneficis precipua esse solent, plane ad forum Ecclesiasticum spectent, ac simul etiam circa consuetudinem nefariam cum diabolo, aliorumque maleficiorum perpetratiōnem, quam plures sæpe difficultates sese ingerant, quæ non solum prudentem Iuriconsultum, sed & acutum quoque Philosophum, grauemque Theologum exercere ac dubium reddere possint, plane optandum videtur, ut præter humani Iuris peritorum prudentissimos quosq; & piissimos Iudices, etiã Theologus grauis & eruditus, tam graui ancipitiq; & periculoso Iudicio, quasi Inspector siue director adiungatur; eo saltem loco futurus, quo commode ab alijs consuli possit. De quo plura tomo 3. de processu aduersus sagas.

Tertio. Sed & quod ad posteriorè eiusdem Canonis partem attinet, in qua de mulierum translatione agitur, cum omnes quidem fateantur, sæpe numero mulierculas illas præstigijs ac somnijs à diabolo immixtis deludi, ut existimēt, se vere trãsferri, cum reuera non transferuntur: illud mihi etiam simul persuadeo, nõ malè, nec imprudenter scripsisse Caietanum, & Nauarrũ locis citatis, qui censent, sapius quoad hoc deludi sagas, quã vere localiter transferri; quod etiam sentit Vasquez d. 184. c. 3. et si post Iaquerium, Sprengerum, Binsfeldium, contrarium sentiat Delrius l. 5. sect. 16.

Mouetor his rationibus. I. Quia modus hic operandi, & per delusiones phantasticas decipiendi hominem, magis est familiaris & consentaneus dæmoni, qui mendacij Pater est, & ab imposturis diabolus dicitur. Patet hoc in alijs eiusdem operibus, quæ erga sagas exercet, ut cum pecunijs, epulisque falsis & præstigijs sapiissime sagas decipit & ludificat. Et cum dæmon ex assensu & approbatione etiam phantasticorum criminum parem propemodum fructum, in animarum perditione, Deique offensa positum, habeat, parum ipsius interest, virtutene, ut ita dicam, an fraude vincat, animasque irretiat.

II. Delusio eiusmodi phantastica, facilissima est diabolo, iuxta doctrinam generalem S. Thomæ 1. p. q. 111. a. 3. & q. 16. de malo a. 11. præsertim circa id genus mulierculas pathicas & plerumque semifatuas, si non etiam, ut Caietanus loquitur, *insensatas ac melancholicas veulas*. E contrario realis illa & corporalis translatio non leui etiam opere & labore constat diabolo: non solum quia iumeti quodammodo operã præstare debet tã vilib; propudijs; sed etiã quia in corporibus phantasticis cõpungēdis, varioq; adornãdo apparatu epularum, lymphoniarum, &c. vario opus est labore & industria.

III. Cum sine diuina permissione nihil horum à diabolo fieri possit, iure creditur, facilius à Deo permitti, ut somnijs & imaginationibus deludat sua mancipia, quam externa & reali translatione toties oblectet.

IV. Cũ pleræque ex strigibus sint matrimonio iunctæ, quæ in eodem cum viris choro cohabitare solent; impossibile esset moraliter, si frequenter totis propemodum noctibus à viris abessent, quin earum absentia à viris notaretur: & tamen cum sæpe decem, viginti, triginta & amplius annis in eo statu veneficij viris cohabitarent, nunquam tamen audimus, à viris aut earum præsentiam fuisse desideratam, aut absentiam nocturno & suspecto illo tempore animaduersam. Dicere autem, quod mariti vel ab ipsis vxoribus sagis, vel à dæmone, immixto tam profundo somno aut somnio, vel etiã substituto vxoris loco, trabe aut phantastico corpore, & inter tot conatus nunquã fallente euentu, quasi pro arbitrarij deludantur, videtur incredibile. Tum quia patribus familias quamplures facile seu ordinariæ seu extraordinariæ solent occurrere causæ rumpendi somnum. Tum quia incredibile est, Deum facile & ad eò frequenter permittere, ut innocui mariti, præsertim etiam alieno corpore substituto, non sine peccati periculo, quasi pro arbitrarij diaboli deludantur.

V. Multa etiam ex his sagis, tum coniugata, tum soluta puella, de nocte, tum ferreis clavis in fenestras inductis, tum oclussis foribus cubi culi, & illiusque domus ita quasi obseptæ sunt, ut nec aperire pronum sit diabolo fores, quin aliquis subinde stropitus audiatur; nec tamen nisi apertis tantis educere possibile sit, ut infelix diceretur.

VI. Ipsamet sagarum confessiones rem sæpe dubiam admodum reddunt. Tum quia non consentiunt in denuntiatione frequentationis conuenticulorum, quæ inter se complices ipsæ celebrarint, & adiuerint; tum quia per rimas, fenestras, aut foramina tam angusta, sæpe etiam in aliena forma felis, aut muris, aut auis, à diabolo abductas se fuisse consententur, ut nulla ratio permittat credere, eiusmodi translationes fuisse veras, & non phantasticas. Præterquam quod aliqua frequenter, aliæ non nisi raro corporales fieri translationes, præsertim coniugarum, asserunt.

VII. Viri pij, docti, & prudentes, qui diu eiusmodi faminarum confessionibus audiendis operam dederunt, partim & quidem non raro dubij & perplexi redduntur; an reuera ijs, quæ in hoc genere sibi cõtigisse asserūt sagæ, sit fides habēda; an potius delusæ somnia pro factis narrēt; partim etiã manifestè experiuntur, nõ raro delusiones & somnia esse, quas ipsæ corporales translationes esse firmissime sibi persuaserunt.

In quo genere Caietanus, qui tamen ut apparet, non diu admodum hanc materiam tractauit, duo exempla notatu digna refert cit. 2. §. q. 95. a. 3. cuius verba referre placet: *Contingit, inquit, & secundum interiorē sensum apparitiones dæmonem causare, vel in alienatione à sensibus, sive per nimiam attentionem, accidit superbis contemplatiuis;*

qui à

qui à demone illuduntur in varijs imaginibus; siue per unctionem corpoream, ut accidit his, qui ire se credunt, vesperis quinta feria, ad ludos Dianæ, vel similia diabolica. Sunt enim hæc in imaginatione, ut experienti teste visum est à fide digna persona, quæ mihi narrauit, se vetulam illam, quæ promiserat, se ituram in suam cameram, nocte illa inuenisse nudam, in propria camera insensibiliter conpositam. Unde & postea conuertit eam ex tali confusione.

Ego quoque ab una muliere amante quendam, scio, quod diabolus vnxit eam nudam, suadens illi, quod sic duceret eam ad domum sui dilecti, & postmodum, postquam fuit extra se multo tempore, & crederet se cum dilecto suo fuisse, & c. inuenit se in suo loco, ita lassatam, quod refacillatione indiguit. Et c. Et nisi ego declararem ei, quod imaginatio fuit, & ex tali imaginatione ita lassatus, nesciret forte usque hodie, quod illud non fuerit in veritate. Ita Caietanus, & similia referuntur etiam apud Abulensem in cap. 13. Gen. q. 354. Delrium & alios, & ab ipso etiam Augustino lib. 18. de ciuit. cap. 18. Est ergo probabile, sæpius hac in re deludi sagas, quam vere transferri. Denique hoc saltem etiam probat autoritas citati Canonis; in quo idem etiam non definitur tamen supponitur, ut dicemus.

14 Quarto nihilominus moraliter certum est, sagas quandoque ad eiusmodi conuenticula à diabolo vere transferri; neque id de nostris strigibus, iam ab annis circiter centum quinquaginta publice cognitum (ut post Bernardum Commensem notauit Delrius cit. lib. 5. sect. 16.) vlllo modo negari potest, ut superius probatum est. Neque defunt vtiles regulæ, quibus eiusmodi phantasticæ translationes à veris discernantur, ut videre est apud Delrium ibidem. Sane quidem putandum, minime est, striges à dæmonibus, è quibuslibet etiam occultis locis ita transferri, ut muros ipsos, aliæue vlla corpora penetrent: sed fit ea ex locis occultis translatio, aut silenter celeriterque remotis, ac mox rursus repositis ianuarum repagulis, aut per caminum, seu fenestram, tali corpori saltem presse capiendi sufficientem; non unquam etiam forte tabula remota, ac denuo restituta; quod de muro fieri ita subito posse, non videtur. De qua re vide Petrum Tyraem de locis infestis, & Delrium lib. 2. q. 16. & 17.

15 Quinto. Id vero quod de reali translatione sagarum diximus, cum definitione Canonis citati non pugnare, ita declaratur. Mens enim & intentio Canonis eo minime spectabat, ut definiret, an mulieres illæ re ipsa ad nocturna illa conuenticula à diabolo deferretur; sed an eo modo deferrentur, quo mulieres illæ deferri se iactabant, in ipsius Christianæ fidei perniciem & contumeliam. Nimirum palam affirmando, se veluti ad diuini cuiusdam numinis commercium ac societatem adscitas, non à malo demone raptatas nec eo comite deductas, sed Diana Dea olim paganis celebrata siue Herodiade (ad Diuorum itidem felicitatem euecta) euocante ac honorifice ducente, bestijs quibusdam, ad hoc seruitium diuinitus destinatis, inquitantes, multarum terrarum spatia peragrarè, noctesque certas in eius, siue Dianæ, siue Herodiadis seruitio religiose consumere.

Id quod cum alij quam plures, inquit Canon, impie credant, paganorum errore impie inuoluntur; aliquid diuinitatis, aut numinis extra unum Deum arbitrantur: cum tamen hæc profus sint falsa; eaque phantasmata, non à diuino, sed à maligno spiritu proficiantur; qui in omnibus varijs modis homines, præsertim mulierculas eiusmodi, iam antea per infidelitatem sibi deuinctas, solet deludere. Quo fit, ut cum solus spiritus eiusmodi phantasmatum illusionem patiatur, mens iam illa infidelitate impie præoccupata, ea non in animo, sed in corpore euenire opinetur.

Sed & aliorum etiam hominum nullus est, qui non plurimis visis & phantasmatibus in somno quandoque deludatur, neque tamen quisquam tam stultus est, qui hæc omnia (in somnijs scilicet visis) quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur. Neque vero vel ipsorum etiam Prophetarum & Apostolorum, speciatim Ezechielis, Ioannis, & Pauli diuina visiones & raptus in corpore, sed in mente acciderunt; quanto ergo minus mulierculas istas, utique diuini spiritus familiaritatem iactent, ipso etiã corpore vere à diuino quoque Numine, in alienas terras rapi credendum est.

Palam itaque omnibus denunciandum, eos qui talia, & his, quæ à mulierculis istis impie iactantur, similia credunt, fidem perdere, ac in diaboli potestate transire. Vnus est enim Deus, & Dominus, per quem facta sunt omnia. Quisquis ergo credit, aliquid fieri posse, aut creaturam vllam in aliam speciem, siue similitudinem posse transmutari, ab alio quoque Numine, præterquam ab ipso vnicò Creatore cœli & terræ, infidelis; & quia à vera fide Apostata, pagano deterior est. Hactenus Canonis sententia, quam ita etiam comuniter tradunt Doctores, speciatim Turrecremata in illum textum art. 3. Abulensis in c. 13. Genes. q. 354. Syluester V. Hæresis 3. Suarez cit. rom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 16. fin. & ferè Delrius lib. 5. sect. 16.

16 Atque hanc esse ipsissimam mentem, & quasi paraphrasin Canonis illius, quoad posteriorem illam partem, ex ipsis verbis Canonis aperte intelliget, quisquis hanc interpretationem cum ipso Canone voluerit conferre: præsertim quando in eo tam aperte Dianæ, paganorum Deæ, fit mentio; simulque dicitur, muliercularum istarum, aliorumque similibus persuasionem, fuisse in perfidia & infidelitate coniunctam, & errorem paganorum inuoluisse; cum aliquid diuinitatis aut Numinis, extra unum verum Deum arbitrentur. Item cum in ipsa definitione Canonis asseritur, talia phantasmata non à diuino, sed à maligno spiritu mentibus fidelium irrogari. Vbi vides, definitionem Canonis eo non spectare, ut ea translatio quoad substantiam habeatur phantastica; sed ut à diuino aliquo eiusmodi spiritu, perfecta non credatur.

17 Et mox quidem in modo diabolica deceptionis explicando, ea ratio inicitur, qua ipsa etiã translatio phantastica esse significetur: poruisset enim alias Canon dicere, transferri quidem illas subinde, ac non à diuino, sed à maligno spiritu, Dianæ aut Herodiadis speciem assumente: verum illud nec definitur; sed solum ut ratio & modus facilis rem definitam explicandi additur; qui ut plurimum fortassis etiam in illis mulierculis à diabolo

diabolo fascino locum habebat; nec vsquam asseritur, translationem veram à diabolo nunquam fieri; sed non fieri ab aliquo Numine gentilitio, vti secum fieri mulierculæ illæ palam gloriabantur. Quæ proinde tametsi quoad ipsam substantiam criminis, ipsorumque etiam diabolicorum conuenticulorum impiam celebrationem, cum nostris strigibus planè conuenirent; tamen ea gloriatione & sacrilega iactatione alieni Numinis à nostris differabant: tametsi nostræ quoque striges cum vnus veri Dei fidem abiurent, & demonium cultui ac uenerationi se se addicant, vti que alium quoque Deum, nempe diabolum ipsam, sibi pro numine constituant: sed quem tamen palam velut Deum profiteri & iactare non audent.

18 Quo fit, vt neque Burchardus, neque Nauarrus locus supra citatis, mentem Canonis satis allecui fuerint; neque tamen ex eo quicquam argumenti desumi possit, ad probandum, striges nostri temporis à diabolo ad conuenticula illa magica, quantumuis diffusa non transferri.

D V B I V M IV.

An etiam sit in Angelo naturalis vis seu potentia productiua alius cuius substantiæ vel qualitatis: Et quid speciatim de sagarum conuersione in varias formas animalium, tempestatumq; noxiarum concitatione sentiendum.

S. Thomas 1. p. q. 110. a. 1. & 2.

DE hac re sequentes assertiones statuo. Assertio I. Non est in Angelis potentia, immediate aut per se productiua vllius substantiæ; quare nec possunt ipsi vllam formam substantialem per se ac propria virtute producere. Ita Sanctus Thomas cit. quæstione 110. artic. 2. Bonauentura in 2. distinct. 8. part. 1. artic. 2. quæst. 2. Albertus dist. 7. art. 8. Egidius quæst. 3. art. 1. Richardus artic. 4. quæst. 17. Durandus quæst. 4. Scotus d. 8. quæst. vn. Argentina quæst. 1. art. 2. Ballolis quæst. vn. Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 103. omnesque recentiores, quam idcirco etiam Vasquez disp. 218. cap. 1. vocat *concordem scholasticorum sententiam*; & Suarez hic libro 4. cap. 25. num. 4. ait, *eam sine magna temeritate non posse negari*; quicquid & Plato olim dixerit apud Augustinum libro 12. de ciuit. cap. 24. Angelos ex præiacente materia produxisse res corporeas; alijque nonnulli hæretici apud Irenæum, & Epiphanium contra hæres. damnati idcirco in Concilio Bracharensi I. can. 8. & 12. & fortè etiam notati ab Apollolo Coloss. 2. versu 8. & 18. creationem etiam quarundam substantiarum Angelis tribuerint. Contra quem errorem disserit S. Thomas 1. part. quæst. 44. art. 1. & quæst. 45. art. 1. & 5. & quæst. 61. art. 1. & quæst. 65. art. 1. & 3. & dictum non nihil supra quæst. 1. dub. 1.

Tom. I.

2 Probatur assertio primum autoritate. Ita enim videtur definitum in Concilio Bracharensi cit. can. 8. vbi dicitur, *Si quis credit, quod aliquantus naturalis diabolus in mudo fecerit: tonitrua & fulgura, & tempestates & siccitates, ipse diabolus auctoritate sua faciat, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* Et can. 12. speciatim de plasmatione hominis: *Si quis plasmationem humani corporis, diaboli dicit esse figmentum, & conceptiones in utero matrum, operibus dicit demonum figurari; propter quod resurrectionem carnis non credit, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.* Quanquam cum hoc loco directè agatur contra Manichæos & Priscillianistas, qui hæc creaturas tanquam opera diaboli incusabant, mens fortassis non fuit, vniuersim negare, Angelos habere potestatem aliquã Deo primo auctori subordinatam per se producendi aliquas substantias. Huc spectat etiam Canon *Episcopi* 26. quæst. 5. ex Concilio Ancyrano citatus dub. præced. quem ad hoc propositum etiam adducit Vasquez loc. cit. n. 5. Idem docent Ambrosius lib. 1. de fid. cont. Arian. cap. 8. & Augustinus lib. 12. de ciuit. cap. 24. & lib. 3. de Trinit. c. 7. & 8. Leo episc. 93. ad Turibium cap. 8. & fauet etiam Aristoteles 7. Metaph. cap. 6. à text. 22.

3 Secundo probatur ratione. I. Quia ad has formas producendas, sunt aliæ causæ naturales per se constitutæ; & quidem non subordinatæ Angelis: Ergo neque necessaria est hæc vis agendi in Angelis, neque rectè eis attribui potest: Tum quia vt natura in necessarijs non deficit, ita nec amat superflua, præsertim plures causas secundas & particulares, toto genere diuersas, & inter se non dependentes, ad eisdem effectus per se producendos destinando. Tum quia cum Angeli sint superioris naturæ, quàm agentia corporea, sanè si ipsi per se haberent vim producendi substantias seu substantiales formas, par esset, vt agentia corporea illis subordinarentur.

II. Non est ratio, cur Angeli has potius formas substantiales, in se eminenter contineant, adeoque per se producere possint, quam alias; siue loquamur de formis actu existentibus, siue de possibilibus; omnes autem in se continere eminenter, solius Dei proprium est.

III. Substantiæ naturales omnes, producunt substantias mediantibus accidentibus vel instrumentis naturalibus; ac sua natura necessariò actiuis & productiuis suorum effectuum; in Angelis autem nulla talis potentia est cogitabilis, præsertim quæ per se possit producere tam varios effectus; cum in ijs non sit alia potentia ad extra operatiua, quàm potentia locomotiua, cui tam varij ac diuersi, imo etiam contrarij effectus attribui non possunt; cum adæquatus eius actus sit motus localis.

IV. Accedit ratio Sancti Thomæ citat. quæstione 110. articulo secundo. Quia vna substantia non potest producere aliam corpoream substantiam, nisi vel totam illam eminenter contineat, vt Deus, vel habeat similitudinem cum effectu, saltem in modo essendi, seu compositionis substantialis ex materia & forma; vt sunt substantiæ corporeæ: quorum neutrum inuenitur in Angelis: Ergo, &c.

Q99

Assertio

4 Assertio I. L. Angeli per se non possunt etiam producere ullam accidens, seu qualitatem materialem corruptiuam. Ita cum Sancto Thoma, Richardo, Bonaventura, Argentina, Durando, Ferrarienti, locis citatis, ex communi, Gregorius de Valentia disp. 8. quæst. 5. punct. 1. Molina quæst. 110. a. 2. Fonseca lib. 7. Metaph. c. 7. q. 7. sect. 1. & 3. Vafquez disp. 218. capite 3. Suarez Metaph. disputatione 35. sect. 6. & hic libro 4. capite 26. Probatum tum alijs rationibus pro precedenti assertionem, adductis: tum quia si Angeli possent per se & propria virtute hæc accidentia producere; possent etiam per hæc ipsa producere formas substantiales; cum hæc accidentia sint naturalia instrumenta, siue dispositiones, ad producendam formam substantialem, verbi gratia, calor cum siccitate ad producendum ignem.

5 Assertio II. Angeli etiam per se non possunt producere ullam qualitatem materialem intentionalem sensibilem, puta lumen, aut species sensibiles. Ita citati. Etratio sumitur tum ex assertionem prima. Tum quia hæc qualitates, magis quam reales aliæ, ex sua propria ratione, certam causam efficientem deposcunt. Tum quia absurdum est dicere, Angelum posse per se illuminare aërem, absque alio corpore luminoso; item posse producere species visibiles, vel audibiles, sine obiecto; aut sonum sine ulla aëris percussione; hæc enim planè sunt incredibilia; & quæ si admittantur, facile aperire viam poterunt, ut Angelis etiam plures aliæ præternaturales actiones tribuantur.

6 Assertio IV. Angeli etiam per se non possunt producere ad extra ullam qualitatem, seu accidens, præter vbi, seu motum localem; eiusve impetum. Ita cum Sancto Thoma & communiori veterum ac recentiorum Gregorius de Valentia, Molina, Vafquez locis citatis, etsi contrarium sentiant primum Thomistæ quidam, qui dum docent, cum Sancto Thoma in 2. dist. 15. quæstione 1. art. 2. Angelos nonnunquam agere per corpora tanquam instrumenta, etiam eleuando illa ad agendum aliquid ultra naturalem virtutem corporum, aiunt, hoc fieri per impressionem virtutis, quæ sit qualitas quædam intentionalis, ut docent Soncinnas 7. Metaphys. quæstione 25. & alij nonnulli Thomistæ. Alij docent, posse ab Angelo produci ad extra saltem qualitates quasdam intentionales spirituales, ut lumen, intelligibile, conceptus, species intelligibiles; ut retulimus supra quæstione 3. dubio 2. 5. & 6. & in ijs etiam Suarezium, tamen hoc loco cit. capite 26. nullam eius rei mentionem faciat. Ratio est. Tum quia accidentia materialia non producuntur nisi à causis materialibus, ob dictam superius rationem: accidentia intentionalia non nisi ab obiectis, vel à causa eminenter continente ipsa obiecta, ut est Deus; vel etiam ab intellectu quidem, seu agente, seu possibili, sed actione solum immanente. Speciatim verò contra instrumentariam illam virtutem ratio est. Tum quia si Angeli producerent in corporibus eiusmodi qualitates instrumentarias ad operandum, ultra naturalem virtutem corporum, tum necesse foret, eos esse causas principales eiusmodi effectuum: quod ipsimet authores isti negant. Tum quia nulla opus est virtute eiusmodi instrumenta-

ria; cum ad eiusmodi effectus mirabiles & extraordinarios producendos, Angeli tantum applicentur actiua passiuus, nec ad eos adeo aliud conferant, quam conditionem sine qua non; qua posita, agentia naturalia sua virtute eos effectus producunt, ut rectè Molina loco citato, & dicitur assertionem sequenti.

7 Assertio V. Possunt tamen Angeli, applicatione agentium naturalium, seu causarum secundarum, in rebus naturalibus efficere, quicquid per easdem causas naturales effici potest: & tum ob celeritatem applicandi; tum ob solertiam miris modis eas inter se contemperandi, admirabiles sæpe effectus producere, qui secundum ordinarium alioqui nature cursum fieri non possent. Ita Sanctus Thomas quæst. 110. articulo 2. ad 2. & 3. & art. 4. ad 2. 3. & 4. & cum Magistro in 2. d. 7. omnes Doctores. Ratio est. Quia ut dictum dubio 2. & 3. Angeli possunt naturali virtute summa celeritate mouere corpora localiter, & quia cognitionem omnium rerum naturalium habent, ea singulari solertia & artificio inter se commiscere, ut mutua eorum actione effectus ipsis agentibus & dispositioni materiae proportionati admirabiles inde exoriantur. Qui tamen effectus non idè simpliciter sunt miraculosi, cum sanè in virtute naturali causarum naturalium contineantur; sed solum secundum quid, & quoad nos, ut dictum dubio primo. De qua re eleganter & eruditè disputat Augustinus citato libro 3. de Trinitate capite 7. 8. 9. 10.

8 Assertio VI. Non igitur possunt demones, siue Angeli, hominem seu corpus humanum conuètere & transmutare in bestias, seu corpora bestiarum: ac proinde transmutationes illa strigum in varias formas brutorum; puta luporum, scilicet, bufonum, ranarum, auium, &c. non sunt verè conuersiones, sed apparentes tantum, & fictitiæ. Ita Sanctus Thomas quæstione 114. articulo 4. ad 2. Caietanus, & Thomistæ ibidem, Petrus Tyræus de spiritu apparitionibus capite 14. Delius libro 2. quæstione 24. & communis Doctorum, quos citauimus pro assertionem secunda.

9 Probatum primò ex Augustino libro decimo octauo de ciuit. capite decimo septimo & decimo octauo, vbi hoc ex instituto docet & probat. Cum enim capite 17. obiectionem de Circe proposuisset his verbis: *Hoc Vatro ut astruat, commemorat, alia non magis incredibilia, de maga illa formosissima Circe, quæ socios quoque Physis mutauit in bestias, & de Arcadibus, qui sorte ducti transibant quoddam stagnum, atque ibi conuertebantur in lupos, & cum similibus feris, per illius regionis deserta vinebant. Si verò carne non vescerentur humana, rursus post nouem annos, eodem renato stagno, reformabantur in homines.*

Et capite decimo octauo addit sui temporis historias; Nam *est nos, inquit, cum effemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, vbi stabularias mulieres, imbutas his malis artibus, in caeso dare solere dicebant, quibus vellens seu passens viatoribus, vnde in iumenta illico vertentur, & necessaria quæque portarent, postque perfuncta opera iterum ad se redirent; nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque seruari: sicut*

Apuleius

Apuleius in libris, quos asini aurei titulus inscriptus, sibi ipsi accidisse, ut accepto veneno, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit. Adhærespondet ipse cit. cap. 18. Hæc vel falsa sunt, vel tam iniustata, ut merito non credantur. Et infra: Nec sane demones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de quibus factus ista vertitur questio, sed specie tenus, quæ à vero Deo sunt creata commutant, ut videantur esse, quod non sunt. Et addit: Non ita solum animum, sed nec corpus quidem vlla ratione crediderim demonum arte vel potestate in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse converti: &c.

10 Secundo probatur ratione. Tum quia, ut dictum, Angeli non possunt per se, aut formas substantiales, aut vlla accidentia materialia & corruptiua producere; sine quibus tamen ista conuersio fieri non potest; nec omnino quicquam in hoc genere possunt efficere, nisi quod vi causarum naturalium, earumque applicatione effici potest: at vero ut cito ac subito, ac solo alicuius V. G. casei aut veneni gustu, corpus humanum in bestiale vere & realiter transmutetur, nulla ratione fieri potest. Tum quia etiam si per causas naturales, aut etiam immediate per ipsos Angelos, posset subito ita in aliam figuram & temperiem commutari humanum corpus, fieri tamen non posset, ut anima humana illud informaret; utpote quæ certam, & humani quidem corporis, non bestialis, figuram ac complexionem & dispositiones requirit; ideo enim cum ab his dispositionibus notabiliter dimoueretur status humani corporis, mori hominem necesse est: postquam, autem anima semel à corpore separata est, non potest denuo vlla virtute naturali ad corpus informandum reuocari; alioqui posset Angelus naturaliter mortuos ad vitam reuocare. &c.

11 Fieri igitur eiusmodi transmutationes videntur tantum, (præterquam quod non nunquam mera figmenta sunt, ut de asino Apuleii, & similibus non immerito censet Plinius lib. 8.) siue quia sola phantasia strigum dormientium, aut etiam quandoque vigilantium à demone deluditur, ut existiment se esse, quod non sunt, vti etiam in Lycanthropiæ morbo accidere docet Pomponatius lib. 2. q. 28. siue quia dæmon effigiatum ex aere bruti corpus sagæ, aut sibi ipsi, loco sagæ per phantasiam delusa, circumdat; vulnera simul vulneribus, in apparente bruti corpore, alicunde forte illatis, similia in corpore sagæ infligendo; siue quia aliquando etiam homini veras bruti exuias circumponit; aut verum animal, loco soporati vsipiam, ac somnio delusi benefici hominis substituit, agitatque, ut ferè etiam docet Augustinus citat. lib. 18. de ciuit. cap. 18. & pluribus persequuntur citati, atque etiam Alensis 2. part. q. 43. mem. 3. a. 1. & Gabriel in 2. d. 8. quest. 1. art. 2. 3.

12 Nec obstat, quod vxor Loth, eiusue corpus, in statum salis conuersa est Genes. cap. 19. v. 26. quodque Nabuchodonosor ad vitam & victum bestiarum redactus, Daniel. 4. vers. 30. Primo enim hæc non virtute Angelica, sed diuina facta sunt; neque impossibile est quicquam in hoc genere Deo, ut etiam notauit Augustinus cit. cap. 18. Deinde quod ad Nabuchodonosorem attinet, verius est eius corpus non fuisse transmutatum substantialiter in cor-

pus bestiale; sed potius in humano corpore ad vitam seu victum bestiarum translatum, ut indicatur cit. loco Danielis, vbi dicitur: *Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor, & ex hominibus abiectus est, & fenum vrbos comedit, & roræ cæli corpus eius infectum est, donec capilli eius in similitudinem aquirarum crescerent, & unguis eius quasi durum: manente nimirum nihilominus figura & idiomate humani corporis.*

13 Assertio VII. Possunt quidem Angeli seu demones seu sponte sua, seu per sagas externo aliquo simbolo ac quasi tessera fidei datae, euocari, DEO permittente, tempestates noxias ciere; adeoque imbres, grandines, pruinas, fulmina, typhones, procellasque excitare vel immittere; at non nisi applicatione & interuentu causarum secundarum, & naturalium; aut etiam per solum motum localem. Ita iuxta Sanctum Thomam citata questione 110. articulo quarto ad 2. communis Doctorum apud Binsfeldium questione quarta, & in libro quarto Cod. de Malefic. & Mathem. & apud Delrium libro 2. questione 11. contra Senecam lib. 4. questionum natural. vbi negat hanc potestatem sagis ac dæmonibus. Sed res ad eò certa est, tum ex confessionibus sagarum; tum alijs argumentis, vt ne temeritate non possit negari.

14 Probatur primò ex Scriptura Iob. 1. versu 16. & 19. vbi narratur ex Satanæ procuratore ignem, seu fulmen de celo lapsum, tactas oues puerosque consumpsisse; & rursus ventum irruisse à regione deserti, & conuulsisse quatuor angulos domus, oppressis liberis ipsius Iobi. Item Apocal. 7. versu primo, referuntur quatuor Angeli stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram. Et capite decimo quinto & decimo sexto, septem Angeli committuntur septem plagæ nouissima. Vbi speciatim capite 16. versu 17. dicitur: *Et septimus Angelus effudit phialam suam in aerem, & exiit vox magna de templo à throno dicens, factum est. Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua; & terra motus factus est magnus, qualis nunquam fuit, &c.*

15 Deinde idem confirmat ratio. Quia Angeli per se quidem res aut qualitates corporeas non possunt producere, ex dictis assert. 2. & seq. attamen possunt causas secundas ad eas efficiendas applicare, ut dictum assertionem quinta. Quod in præsentem materiam facile ipsis esse, ita ostenditur. Etenim materiam quidem vaporum exhalationumque facile est ipsis, aut iam productam aliunde celerissimo motu adducere, ut accidit Iob. 1. versu decimo nono; aut subinde, fauente præsertim cælo, in cauernis terræ, montiumque recessibus, vbi etiam aquæ calidæ, item nitri, sulphuris, & aluminis copia est, igne excitato, nouaque ad eò agentium naturalium applicatione producere. Ex parte vero causæ efficientis, aliud opus non est, quam vt dæmon eiusmodi materiam ad eam aeris regionem, plerumque mediam, euehat, in qua tum causæ superiores, tum calor aut frigus circumstant, vim suam ad efficienda eiusmodi meteoræ ex subiecta materia requisitam, aptè exercere possint. Ad quam rem conferre potest tum certa figuratio & collocatio vaporum, exhalationumque, respectu

radiatorum solis; maiorque vel minor, in eadem media regione aeris, eleuatio; tum obseruatio syderum, & aspectuum, ad eiusmodi tempestates cientes idoneorum; quarum rerum dæmon est scientissimus. Nec impossibile videtur, vt serenissimo etiam celo tonitrua à dæmone excitentur, sola concussionem & commotionem aeris, ab eodem profecta; sicut nec vt lapis, aut viscosa aliqua exhalatio in altum eleuata, accensa, non accensa; aut etiam particula quædam solius aeris violento motu, fulminis instar, ab eodem in terras eubretur; etiam nulla interueniente alia causa secunda motum ciente.

16 Nec obstat Concilii Bracharenfis Canon 8. Superius assert. 1. citatus. In eo enim solum negatur, diabolus eiusmodi tempestates excitare propria sua auctoritate; hoc est per se & independentem à permissione diuina, sicut Priscillianus dixerat.

Dixi vero in assertione, dæmonem aliquando à sagis euocatum hoc facere; quia sagæ vtcunque ollam suam commisceant vel affundant, hoc non faciunt, nec quidem per modum applicantis actiua passiuus, sed vt Sanctus Thomas citat. quæstion. 110. articulo quarto ad secundum, ex Augustino lib. 8. 3. quæst. 79. dicit, hæc magi per dæmones faciunt; seu per pactum initum cum dæmone; quia iuxta pactum, externo illo symbolo euocatus, adest, & potest effectum, mediantibus causis secundis operatur, vt dictum.

DVBIVM V.

An & qua ratione possint Angeli assumere corpora; & per ea actiones vitæ exercere.

S. Thom. 1. p. q. 51. a. 1. & 3.

1 **H**abet hæc res difficultatem non paruum, præsertim quando particulatim ad dæmones cum strigibus negotiantes applicatur. Difficulus enim explicari potest assumptio illa corporum tam frequens, tam subita, tam ad sensum solida, vt non solum à sagis, velut genuina hominum aut bestiarum corpora, videri & tangi; sed & omnis libidinis cum iisdem exercenda instrumenta esse possint, vti ex confessionibus sagarum est manifestum; similis ratio est bonorum Angelorum, quando ab hominibus contrectari se permiserunt, vt in tribus Angelis, qui apparuerunt Abraham, in Angelo Tobia, & similibus accidit. Quæ res proinde etiam valde dubium habuit Augustinum in Enchiridio capit. 39.

2 Ratio difficultatis est I. Quia hoc dæmones facere non possunt, nisi vel in sessione agitationeque verorum animalium, quod tamen de hominibus aut humanis corporibus, nemo facile dixerit: de aliis bestiis vniuersim nec dixit hæcenus quisquam; nec est ratio asserendi: vel per nouam productionem seu formationem phantasticorum corporum, mediante motu aut etiam actione naturalium agentium; vti quidem communiter fieri existimatur.

Cum autem actio hæc omnis fiat, interuenientibus qualitatibus primis, puta calore, frigore, humiditate, siccitate; contemperatoneque secundarum, in primis densitatis & raritatis; quarum actio aut mixtio omnis, quia inter contraria est, successiua est; qui fieri potest, vt momento quasi, omnibusque promiscue locis, hæc omnia à diabolo aut fiant, aut fieri videantur; corporis, inquam, humani signentur cum ea tot organorum varietate, & distinctione, sine qua corpus humanum, tactus præsertim, & oculorum iudicio, nec videri quidem potest?

II. Aut si hæc omnia ita facile fieri possunt, cur magi Pharaonis non potuerunt suis incantationibus efficere sciniphes? Exod. 8. v. 18.

III. Cur nullum agens naturale fuit hæcenus visum, quod elementa resue alias in humanam speciem ita subito conformare posset?

IV. Qua ratione Christus à mortuis resurgens, adeo discrete vel ipso tactu verum corpus à phantastico discerni posse docuit? Videte, inquit, manus meas, & pedes; quia ego ipse sum & palpate & videte, quia spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere. Luc. 24. v. 39.

V. Cur ipse etiam cibi assumptione, se verum esse hominem demonstrauit? Ibidem v. 43. Hæc sunt, quæ difficultatem faciunt.

Assertio I. Certum dogma est, Angelos, seu bonos, seu malos, vere aliquando assumere corpora, præsertim humana figuræ; in quibus appareant. Ita docent omnes Scholastici, cum S. Thomas cit. q. 51. a. 2. & cum Magistro in 2. dist. 8. excepto Vdalrico, qui putat eiusmodi apparitiones solum fieri per illusionem phantasiæ & sensuum; & citat pro eadem sententia Albertum Præceptorem suum, apud Dionysium Carthusianum citat. dist. 8. q. 1. cum tamen Albertus in 2. d. 8. artic. 2. & in opere de quatuor coënis 1. p. quæst. 9. artic. 10. & 11. & in summatrat. 9. quæstion. 33. expresse docuerit oppositum, vt etiam ex parte notauit ibidem Carthusianus.

5 Probatum assertio primo ex Scriptura, quæ sapius eiusmodi corporum assumptionem ab Angelis factam tradit. Ita enim tres Angeli apparuerunt Abraham, in specie virili; qui etiam comedisse ab eo visi; ac postea Sodomam ingressi, vltice flammam nefandum scelus expiarunt. Genes. 18. vers. 9. & cap. 19. v. 13. Ita Gedeonem Angelus, in humana specie, ad bellum contra Madianitas animauit, & victoriam prædixit, Iud. 6. vers. 14. Ita rursum Angelus apparet Manue, eiusque Vxori, Samsonis conceptionem, Philistæorumque internecionem prænuuntiauit, Iud. 13. vers. 3. & 12. Ita Angelus humana specie assumpta, Tobiam iuniorem in Rages ciuitatem Medorum duxit, & reduxit, visus palam manducare & bibere, Tob. 5. vers. 25. & cap. 12. vers. 19. Ita Christo nato, Angeli exultantes Pastoribus apparuerunt Luc. 2. vers. 9. & 13. Angeli quoque Christi resurrectionem, in vestibus albis apparentes, mulieribus denuntiarunt, Matth. 28. v. 5. Marci 16. v. 5. Luc. 24. v. 4. Ioann. 20. vers. 12. Angeli item duo, virili forma, Christi ad caelos ascensum, & futurum aduentum ad iudicium

Apolo-

Apostolis denuntiarunt, Actor. 1. v. 10. Item Angelus Petrum ex Hierosolymitano carcere mirabiliter eduxit, Actor. 12. v. 7. 9. 10. Denique Christum malus Angelus humana vtiq; forma indutus, tentauit. Matth. 4. v. 3.

6 Huius autem generis apparitiones non contingit se per solam imaginationem, seu delusionem sensuum, sed verè ipsa etiam externa specie & forma, ex eo optimè probat Sanctus Thomas citata quæstione 51. articulo secundo, quia visa imaginaria, cum interius peragantur, non promiscuè videntur ab omnibus, sed solum ab eo, qui talem habet imaginationem. Idem est, si quis ab Angelo sine obiecto sensibili, externos sensus ludificari posse existimet, siue per impressionem specierum, sine obiecto; siue per transmissionem specierum sensibilibus, quæ sunt in phantasia, ad sensus exteriores, qui ab eiusmodi speciebus ita immutentur, ac si reuera à rebus externis ad eos deriuarentur, vt cum S. Thoma in 2. dist. 8. quæst. vn. art. 5. ad 4. fieri posse existimat Gregorius de Valentia disputatione 4. quæstione 2. punct. 2. Quia & tunc ludificatio hæc non fit generatim ex parte principij alicuius communis, sed particularis; quæ proinde ludificatio, per se & ex suo genere non est, nec esse facile potest communis omnibus. De qua re plura Richardus in 2. dist. 8. art. 2. quæst. 3. & Angelus in Floribus super 2. p. 1. quæst. vnic. de dæmonibus.

7 Secundo probatur assertio ex Sanctis Patribus. Ita enim docet Tertullianus in libro de carne Christi, Athanasius serm. 4. contra Arian. Gregorius homil. 34. in Euang. Isidorus libro primo de sum. bono capite 12. Bernardus serm. 5. in Cant. Damascenus libro 2. fid. cap. 3. & 4. vbi cum addit. *Ἐ φαντασίων*, non loquitur de interiori sensu phantasiæ, sed de externa apparen tia, vt idem sit, quod secundum apparen tiam; vt cum Billio rectè Valquez disputatione 184. capite primo. Idem sæpe docet Augustinus præsertim libro tertio de Trinit. capite 10 & 11. & libro 15. de ciuit. capite 23. vbi ait: *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non solum videri, verum etiam tangi possent, verissima Scriptura testatur*: idque adeo multorum experimentis confirmant, vt hoc, inquit, negare impudentia videatur. Nec obstat Epiphanius contra hæres. 26. vbi ait: *Quomodo potest dæmon, qui spiritus est immundus & incorporeus, corpora assumere?* Loquitur enim iuxta subiectam materiam, de corpore vitali, quo verè animasticæ operationes exercerentur, vt Gnostici fabulabantur.

8 Ratio sumenda est; tum ex rei possibilitate, de qua infra; tum ex fine. Quamuis enim, vt docet Sanctus Thomas quæstione quinquagesima prima, articulo secundo ad 2. *Angeli non indigeant corpore propter seipsos*, tamen si boni sunt, vtuntur corpore assumpto propter nos, vt familiariter eum hominibus conuersando, *demonstrent intelligibilem societatem, quam homines expectant, cum eis habitandam in futura vita*; vel vt sub similitudinibus rerum sensibilibus, represententur hominibus *intelligibiles Angeli proprietates*, vt dicit idem Sanctus Thomas ibidem ad 2. & articulo 3. ad 1. & 2. aut si mali sunt, faciunt hoc, vt sensibili ac familiari representatione sui tanto magis decipiant homines, de-

ceptosque in sua potestate retineant, ad exitum sempiternum perducendos.

9 Assertio II. Assumptio hæc corporum non fit per hypostaticam, aut vllam substantialem vnionem eorundem cum Angelis; aut per solum motum localem, seu coniunctionem nudam eorum in ratione mobilis; sed fit ea corporum assumptio, quatenus Angeli corpora sibi coniungunt, tanquam motoribus representatis per corpus mobile assumptum. Ita Sanctus Thomas citata quæstione quinquagesima prima, articulo 2. ad 2. vbi ait: *Corpus assumptum vnitur Angelo, non quidem vt forma, neque solum vt motori; sed sicut motori representato per corpus mobile assumptum*. Sicut enim à sacra Scriptura proprietates rerum intelligibilium sub similitudinibus rerum sensibilibus describuntur, ita corpora sensibilia diuina virtute sic formantur ab Angelis, vt congruant ad representandum Angeli intelligibilis proprietates. Et hoc est; *Angelum assumere corpus*. Ita Sanctus Thomas, idemque docent omnes Scholastici ibidem vel in 2. distinct. 8. contra Tertulianum loco citato, vbi indicat, corpora hypostaticè assumi ab Angelis.

10 Ratio est. Tum quia vnio substantialis corporis, velut materiæ cum forma, est impossibilis in Angelis, vt qui sunt formæ & substantiæ perfectæ & completæ ex quæstione prima. Idem de hypostatica etiam vnione verius esse suo loco docetur 3. part. Tum quia finis & vsus eiusmodi assumptionis, non postulat vllam substantialem coniunctionem; cum præsertim assumptiones illæ ordinariè non nisi breui admodum tempore durent.

Nec tamen sufficit quælibet corporis coniunctio velut mobilis cum motore; sic enim non rectè dicerentur Angeli in assumptis corporibus apparere: neque etiam Angeli dicuntur assumere calos, etiam si eos moueant; nec dæmones assumunt corpora strigum, dum eas transferunt; nec Energumenum corpora, etiam si ea obsideant & moueant; nec si per magiam efficiant aliqua corpora, aut ea moueant, v. g. immittendo fulgura, concitando ventos, assumi corpora hæc dicuntur ab Angelis, etiam si ab his moueantur.

Necesse est ergo, vt corpus & cum Angelo coniungatur velut mobile cum motore; & vt ob peculiarem aliquam similitudinem per illud, & in eo ipso corpore Angelus representetur, tanquam præsens & inexistens motor; ita vt coniunctum ex corpore & motore illo dici possit Angelus: siue, ob similitudinariam vnionem materiæ & formæ, vt cum Aureolo in 2. dist. 8. art. 1. docet Suarez hic libro 4. cap. 36. siue quia Angelus eo corpore quasi vestitus ac personatus apparet. Qua de causa nubes aut ignis Israëlitas, motore Angelo, præcedens, non dicitur ab eo fuisse assumptus; sed quidem serpens à dæmone in paradiso, &c. vt etiam hodie hircorum, aliorumue animalium corpora assumere dicitur, quando inter striges apparet; quantumvis hæc vnio ad Angelum solummodo dicat respectum rationis, vt ex communi docet Suarez ibidem.

11 Assertio III. Verius est, ipsum etiam Deum, in vtroque testamento, non nisi ministerio Angelorum apparuisse, ita vt Angeli in assumptis & à se formatis corporibus Deum representarent. Ita

Gregorius de Valentia disputatione 4. questione 2. punct. 2. Vasquez disputatione 185. & est communior sententia Sanctorum Patrum, in quibus speciatim Dionysius capite quarto cal. hierarch. Hieronymus in illud ad Galat. 3. *Ordinata per Angelos*, Cyrillus libro octavo thesauri capite 2. Gregorius libro 28. Moral capite secundo, & ex inflituro Augustinus libro tertio de Trinitate capite vndecimo, & libro 4. capite vlt. & epist. 102. tametsi contrarium sentiant Eusebius libro 1. demonstr. Euang. capite 5. & libro 5. capite 10. & 11. Chrysofostomus homil. 16. in Acta ad illa verba capite 7. *Expletis annis quadraginta*, & Theophylactus in eundem locum; rati, non omnes huiusmodi apparitiones factas fuisse ministerio Angelorum; quod speciatim etiam de columba, & alijs eiusmodi apparitionibus noui testamenti, docet Auctor operis imperfecti in cap. 3. Matthæi.

12 Probatur assertio ex collatione Scripturarum, vt bene deducit Augustinus cit. c. 11, lib. 3. de Trinit. Nam Exodi 3. legimus, Deum apparuisse Moysi in rubo ignis, & Exod. 19. dedisse Moysi legem; & tamen eadem Scriptura docet, apparitiones has factas esse ministerio Angelorum, Gal. 3. v. 19. *Lex per Angelos ordinata est in manu mediatoris.* & Heb. 2. v. 2. *Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus.* Et Stephanus Actor. 7. v. 35. disertè asserit, *Angelum apparuisse Moysi in rubo.* Et nihilominus tamen Deus ipse dicitur apparuisse; quia non in persona sua, sed in persona Dei, Angelus in corpore à se formato apparebat & loquebatur; quod in alijs Angelorum apparitionibus non fiebat.

13 Ratio est. Quia hoc ex vna parte erat facile Angelo; siquidem corpora illa non erant viua, sed ex aère formata, vt inferius dicitur; id quod de columba etiam verius est, cum Augustino libro secundo de Trinitate capite quinto, Chrysofostomo homil. 12. in Matth. & Caietano part. 3. quæst. 39. articulo 7. probabilius sentit Valentia loco citato, etsi post Tertullianum libro de carne Christi, Ambrosium libro de ijs, qui initiantur, capite 4. contrarium sentiat Sanctus Thomas 3. part. quæst. 39. artic. 7. Ex altera parte id magis conueniebat, tum ob maiestatem Dei, cuius personam dignius representabat Angelus, quam sola creatura insensibilis: tum ob consuetam subordinationem causarum mediarum, inter causam primam, & causas inferiores, hoc est, Angelorum, inter Deum & homines.

14 Assertio IV. Angeli communiter non assumunt viua aut vera hominum, seu aliorum animalium corpora; sed veris ac viuus externa specie similia; quæ sibi plerumque ex impuro aère, seu vaporibus & exhalationibus nubibusue aëri admixtis formant; idque virtute propria & naturali. Primam partem ex communi tradit Sanctus Thomas questione 51. art. 3. in corp. vbi vniuersim negat, posse Angelos exercere opera vitæ per assumpta corpora. Et in resp. ad 1. supponens, assumpta corpora non esse viua, docet id fieri posse absque fictione: *sicut enim non est contra veritatem, inquit, quod in Scriptura intelligibilia sub figuris sensibilibus describuntur, quia hoc non dicitur ad asstruendum, quod intelligibilia sint sensibilia, sed quod per figuras sensibilibus proprietates intelligibilium secundum similitudi-*

nem quandam dantur intelligi: ita non repugnat veritati sanctorum Angelorum, quod per corpora ab eis assumpta videntur homines viuentes, licet non sentiant. Non enim assumuntur, nisi vt per proprietates hominis, & opera hominis, spirituales proprietates Angelorum, & eorum spiritualia opera designentur. Quod non ita congruè fieret, si veros homines assumerent: quia proprietates ipsorum duccrent in ipsos homines, non in Angelos. Ita S. Thomas.

Idem communiter docent ceteri Theologi veteres ac recentiores, locis citatis, & pluribus Tyræus libro primo de spirit. apparit. capite 9. num. 166. Delrius libro secundo disquisit. questione vigesima octaua, sect. 1. & Suarez hic libro quarto, capite trigesimo quinto, post Augustinum in Enchirid. capite 59. & libro 2. de Trinit. cap. 2. & lib. 3. cap. 2. & Damascenum loco citato contra Tertullianum, libro 3. contra Marcionem capite 9. & 11. & libro de carne Christi cap. 6.

Ratio est. Tum quia viua animalia perfecta ab Angelis subito ac de nouo fieri non possunt, nec per applicationem quidem causarum secundarum; sicut nec verum corpus humanum, extra vasa naturalia generationi destinata. Tum quia ad propositum Angelis scopum, opus non est viuus aut veris eiusmodi animalium corporibus: quando communiter breui rursus sunt dimittenda. Tum quia Deus tam facile non permittit, vt dæmon, etiam si velit, vera animalia suis Dominis subducat, aut ijs pro libitu ad sua sacrilegia abutatur.

Qua de causa etiam existimandum non est, posse dæmonem defuncti alicuius hominis cadaver assumere, nisi fortè cadaver alicuius hominis damnati, in casu raro & extraordinario, vt notarunt Tyræus & Delrius locis citatis: quod ita etiam fieri posse, & quandoque re ipsa fieri, docet Sanctus Thomas 1. p. quæst. 117. art. 4. ad 2. cum Augustino lib. 10. ciuit. cap. 10. & Chrysofostomo homil. 29. in Matth. & sequitur ex communi Suarez hic lib. 4. cap. 37. num. 5. & cap. 35. num. 5. Sicut etiam verius videtur, serpentem illum, in paradiso, primorum parentum seductorem, à diabolo assumptum, fuisse verum serpentem; nec incredibile etiam, bestias dæmonem representantes, quibus sagæ inequitantes per aëra vehuntur, nonnunquam esse veras & viuas bestias; quando, vt refertur, nonnunquam ex eiusmodi transportatione catti ex aère decidere visi sunt. Sed hæc rarius contingunt: & idcirco in assertione dixi *communiter*.

15 Ex quibus etiam sequitur secunda pars assertionis; quæ ita magis declaratur. Etenim quando corpora ab Angelis assumpta non sunt ipso tactu exploranda, facillimus & maximè obuius modus formandi & assumendi corpus aliquod est ex impuro aère, seu halitu aëri mixto ad instar nubis condensato; hic enim & magis obuius est, & facile quamuis figuram recipit, ac ad nutum dissipatur. Atque ita etiam speciatim de impuro aère docent S. Thomas questione 51. art. 2. ad 3. & Durandus in 2. dist. 8. part. 2. articulo 2. quæst. 2. Richardus art. 1. q. 3. Scotus q. 1. Gabriel q. 1. a. 2. quos sequuntur Vasquez disp. 185. cap. 4. & Suarez hic libro 4. cap. 34. contra nonnullos, qui ex cælesti materia corpora hæc

allumi

assumi docuerunt, in quibus Isidorus lib. 1. de summo bono cap. 10. & Beda lib. variar. q. 9. sed qui bono sensu explicari possunt de aere. Nec dissentiant Alensis 1. part. quæst. 34. memb. 4. & Albertus 2. part. tract. 9. quæst. 33. memb. 2. & in lib. de quatuor coëvis 1. part. quæst. 9. artic. 11. nisi quod hi etiam de aere puro loquuntur, quibus loquendo de bonis Angelis, fauent Isidorus lib. 1. de sum. bono cap. 12. num. 19. & Beda citat. lib. qq. quæst. 9. Nec obstat, quod aer, cum sit liquidus, nullius certæ figuræ aut coloris tenax est: *Licet enim, inquit Sanctus Thomas citat. articulo secundo ad tertium, aer in sua raritate manens non retineat figuram, neque colorem; quando tamen condensatur, & figurari, & colorari potest, sicut patet in nubibus.*

16 Quamvis autem Bonaventura, Richardus, Scotus, Durandus & Gabriel locis citatis dicant, condensationem illam fieri sola compressione & motu locali partium intra seipsas, absque alia alteratione; difficile tamen videtur intellectu, quomodo id naturaliter fieri possit sine penetratione. Quare etiam Vasquez disputat. 184. cap. quarto, rem hanc dubiam relinquit; Suarez vero numero sexto concedit, aliquando interuenire alterationem.

17 Dixi tamen plerumque; quia quando corpora ipsa ab Angelis assumpta durabilia esse debent, ac ipso sagarum, ut sit, contactu sunt exploranda, verius est, solum aerem halitumque non sufficere, ut recte Molina quæstion. 51. artic. 2. disp. 2. Deltius lib. 2. quæst. 28. sect. 2. contra Chirlandum de fortilegiis q. 1. & Angles in 2. d. 8. q. 2. quibus consentire videntur Suarez hic lib. 4. c. 35. num. 8. & Vasquez disput. 184. cap. 3. & 4. qui diuersitate inter partes assumpti corporis, quoad duritiem & molliem, solum referunt in maiorem vel minorem, resistantiam ipsius Angeli respectu tactus; quod in diuturno & vario tactu eiusdem corporis videtur difficillimum, & moraliter impossibile.

Verius est igitur, eo casu, præter aerem, iungendam præterea aquam, terram, lutum, sulphur, resinam, lignum &c. forte etiam accedunt quandoque à cadaveribus animalium damnatorumque hominum ossa; vti etiam subinde verum à bratis homineue decisum semen, iuxta S. Thomam quæst. 51. art. 3. ad 6. aliaque similia, è quibus inter se, utcumque coagrentatis, iunctisque multo facilius citiusque dæmon, etiam sine alia diuturna actione, alterationeque physica, speciem humani corporis configurare potest, quam ex præsupposita materia, vlla dexterrimi artificis cuiusq; manû, ut recte citati. Plura de hac formatione Alensis 2. part. quæst. 43. mem. 3. art. 1. & Gabriel in 2. d. 8. quæstion. 1. artic. 2. & 3.

18 Tertiam partem cum Alberto & Bonaventura loc. citat. tradit Vasquez disp. 184. cap. 4. & Suarez lib. 4. c. 37. à nu. 7. contra Alensem 1. part. quæst. 34. memb. 5. & ut apparet S. Thomam hic q. 51. art. 2. ad 3. vbi ait; *Et sic Angeli assumunt corpora ex aere, condensando ipsum virtute diuina, quantum necesse est ad corporis assumendi formationem.* Quod ita etiam tradit Petrus Bergomus in Concordant. dub. 117. Ratio est. Tum quia alias conuenientius quodammodo Deus per seipsum ea corpora formaret,

præsertim quando ille ipsemet in eiusmodi corporibus apparet. Tum quia cum sæpius mali Angeli corpora assumant, idque ad fines pessimos, non est credibile, Deum propria virtute & speciali concursu illa formare: imo Suarez loc. cit. putat id esse impossibile, & plane alienum à diuina bonitate. Denique non apparet, cur id naturali virtute Angelorum fieri non possit, ut ex dictis colligitur; nisi forte in extraordinario casu tam perfecta & eximia corporis formatio fiat, tantaque membrorum soliditate, & pulchritudine, ut vires Angelicas plane excedat; vti fieri posse, & forte factum esse in Angelo Gabriele, aliisue Angelis, qui apparuerunt Abraham, vel Iacob, & Tobie, concedit Suarez cit. cap. 27. num. 8. vbi etiam in eundem sensum S. Thomam non incommode explicat, quasi S. Thomas, de bonis mirarum Angelis solum locutus, dicere voluerit, *quoad opus est, virtute diuina &c.*

19 Assertio V. Non possunt tamen Angeli naturali virtute tam perfecta efformare & assumere eiusmodi hominum aut animalium perfectorum apparentia corpora, quin à veris plurimum distent; nec difficulter adeo, præsertim accuratiori tactus experimento discernantur. Colligitur ex Sanct. Thomæ quæstion. 54. artic. 3. ad 2. & tradunt communiter Doctores locis citatis, speciatim Vasquez disputat. 184. cap. 2. & Suarez hic lib. 4. cap. 35. num. 10. & optime Caietanus 2. 2. quæstio. 95. articulo tertio, vbi speciatim de dæmonibus loquens, his verbis rem explicat: *Frequenter accidit, inquit, ut cum dæmones in assumptis corporibus humanis apparent vigilantibus, conuersentur cum eis familiariter, colloquentes & concubentes; quandoque etiam mittere vera offensa, (nisi forte aliunde ascita, ut dictum) nec membra; sed carnis & membrorum similitudinem, non solum visibilem, sed palpabilem & solidam, ita vt sentiantur tanquam humana persona, ut à multis fide dignis, ex propria experientia narrantibus audiui. In duobus tamen deficiet ab humanis percepti corporibus. Primo in temperamento carnis. Nam confessus est ipse mendacii pater, cum eius caro, quasi glacialis, molesta esset tactui humana carnis, se non posse melius facere. Non potest enim sic commiscere naturalia, absque vera generatione hominis, ut carnem humanam efficiat. Et simili ratione non potest semen humanum efficere, propter perfectionem horum, & similitum effectuum, requirentium propria naturalia actiua perfecta. Et ex hoc patet, quod verisimum est, quod Christus post resurrectionem suam dicit, *Palpate & videte, quia spiritus seu dæmonium carnem & ossa non habet.* Ioann. 20. & Luc. ultimo. Secundo (deficit corpus à dæmone assumptum) in delectatione tactus & concubitus. Est enim tanto personarum humanarum commixtio naturalis delectabilior, quanto verum excedit verisimili. Ita Caietanus.*

20 Et ratio est; quia ars perfecte naturam exprimere non potest, præsertim quoad eiusmodi effectus tam perfectos, & miram contemperationem partium corporis viuientis, non solum quoad qualitates primas, sed etiam secundas, ut densitatem, raritatem, duritiem, molliem, læuitatem, asperitatem, colorem, odorem, &c.

Taceo, quod ut ex Alexandro ab Alexandris lib. 4. genial. cap. 19. Rhodigino lib. 16. lect. antiq. & Remigio lib. 1. dæmonolat. docent Binsfeldius de Confess. malef. prælud. 12. Delrius lib. 2. q. 28. sect. 3. & Suarez hic lib. 4. cap. 35. plerunque effigiem humani corporis à diabolo assumptam, parte aliqua apparere mancam, aut monstrosam, insigniterue horridam, vocemque stridulam, obscuram, confusamque; velut è dolio fractaue olla prodeuntem.

21 Assertio VI. Angeli per assumpta corpora non exercent vllas veras actiones vitales & animasticas: adeoque proprie nec comedunt, nec generant, nec loquuntur, nec ambulant; etsi opera vitalibus his actionibus similia exerceant. Ita S. Thomas q. 51. a. 3. corp. & ad 2. 3. 4. 5. 6. Caietanus, Molina, & omnes Commentatores ibidem; item Vasquez disput. 186. cap. 2. & Suarez hic lib. 4. cap. 38. Et prima pars est communis Doctorum in 2. distin. 8. Ratio est. Quia ad operationem vitalem, quæ per corpus exercetur, (de qua solum in præsentis sermo est) requiritur, vt sit à principio vitali intrinseco & substantialiter coniuncto ipsi corpori, per quod eiusmodi operationes exercentur: quod in præsentis non fit, quia Angelus non est substantialiter coniunctus corpori; nec corpus ipsum, cum sit expers vitæ, habet vllam potentiam vitalem, nec vllas actiones, quæ recipiantur in subiecto viuente à quo procedant.

Secundæ parti contradicunt quidem nonnulli Doctores, saltem quoad modum loquendi. Etenim Alensis 2. part. q. 35. memb. 2. Scotus in 2. dist. 8. q. vn. & fere Gabriel q. 1. art. 3. dubit. 2. docent, Angelum in assumpto corpore vere posse comedere; sed cum S. Thoma verius negant Bonauentura, Richardus, & alii Doctores communiter in 2. dist. 8. & Scotus ipse in 4. dist. 45. q. vn. art. 5. & Clitovæus in Damasc. lib. 2. cap. 3. E diuerso Bonauentura in 2. dist. 8. part. 1. art. 3. q. 2. Angelis tribuit verum motum progressiuum & ambulationis, quod cum S. Thoma verius negant Scotus in 2. cit. dist. 8. adeo, vt etiam secunda illa pars sit communior inter Scholasticos; quamuis vt notauit Gregorius de Valentia hic disp. 4. q. 2. pun. 3. hæc fere tantum sit quæstio nominis, de qua non magnopere etiam disputandum censuit Augustinus lib. 15. de ciuit. cap. 22.

22 Ratio est. Quia comedere, generare, loqui, ambulare, seu motu progressiuo moueri, proprie non significant meram actionem transeuntem, secundum se & materialiter acceptam, vt est V. G. sumptio & traiectio cibi, productio qualiscunque substantiæ viuentis, formatio alicuius soni in aere, motus localis; sed significant hæc actiones cum modo vitali, atque adeo vt procedunt à principio vitali intrinseco & substantialiter coniuncto; quod in Angelis deest, vt dictum. Alioquin enim etiam ventus, dum casu format sonum articulare in aere, loqui diceretur: & ignis aut mare comedere cibum, quem ad interiora recipit, & transmittit. &c.

23 Ex quibus facile patet tertia pars assertionis. Quia vt iuxta S. Thomam loc. cit. recte notarunt Vasquez & Suarez locis citatis, duo sunt genera actionum vitalium; vnum earum, quæ etiam secundum se & substantiam suam non possunt esse nisi à principio vitali, vt sunt operationes sensuum; aliæ, quæ secundum substantiam ipsam, seu quoad suum termi-

num materialiter spectatum, non sunt vitales, nec adeo requirunt principium vitale; sed solum sunt vitales quasi quoad modum seu specificam rationem, vt sunt illæ, quas diximus; nimirum locutio, deambulatio, manducatio, itemque risus, fletus, & fere generatio. Prioribus non possunt Angeli similes actiones producere; quia cum etiam quoad substantiam sint vitales, nulla actio non vitalis potest illis proprie esse similis. At vero actionibus posterioris generis, possunt Angeli interueniente motu locali similes actiones producere; vt allisione aeris ad corpus, certo modo conformatum, vocem locutioni similem producere; item in assumpto corpore, moto illo pedum simulacro, motum animalis progressioni & ambulationi similem conformare; cibum quoque, factitio ore fumere, ac masticare, & quasi per fauces in viscera, seu interiora corporis assumpti traicere; multo etiam artificiosius omnia hæc representando, quam olim caput Buconis loquelam, aut Architræ columba volatum representauit; cum tamen interim in his nec sit vera locutio, nec vera ambulatio, nec vera manducatio, vt dictum. &c.

24 Paulo diuersa est ratio generationis animasticæ; cuius terminum etiam secundum se & materialiter spectatum, cum Angeli proprie ac per se efficere non possint, sed solum per accidens, applicando actiua passiuus, idcirco nec ipsi proprie ac per se exercere possunt actum generationis, aut generationis re ipsa similem; sed solum exterius per motum localem applicando actiua passiuus, nimirum semen à viro acceptum transfundendo in matricem mulieris, causa esse per accidens generationis; ita quidem, vt etiam inde proles generetur, quæ tamen non propterea dæmonis, sed hominis qui semen emisit, & feminæ quæ recepit proles sit, vt post Augustinum, lib. 15. de ciuit. cap. 23. & lib. 3. de Trinit. capit. 8. recte S. Thomas cit. q. 41. a. 3. ad 6. Bonauentura, Scotus, Carthusianus, Gabriel in 2. dist. 8. Castro lib. 1. de iusta hæret. punit. c. 16. Medina in 2. q. 72. artic. 1. & Suarez hic lib. 4. capit. 38. num. 10. & alii.

25 Atque hæc causa est, cur Angelus Tob. 12. v. 19. dixerit: *Iddebar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu vitor.* Abraham autem Genes. 17. cum cibos offerret Angelis, eos Angelos esse necdum cognouerat; in quibus tamen Deum venerabatur, sicut soli; Deus esse in Prophetis, vt post Augustinum l. 16. de ciuit. c. 29. dicit S. Thomas cit. artic. 3. ad 5. Alia ratio fuit Christi Domini, qui cum post resurrectionem cibum vitalibus organis, veraque actione vitali assumpserit, atque ad stomachum transmiserit, vere ac proprie comedit, tamen si eum non conuoxerit, aut in suam substantiam conuerterit; quod ad propriam manducationem minime requiritur, vt habet communis cum S. Thoma cit. a. 3. ad 5. & pluribus persequitur Suarez hic lib. 4. cap. 38. num. 17. & 18.

26 Ex quibus fere etiam colligitur responsio ad difficultates & rationes dubitandi initio propositas. Ad primam enim patet solutio ex assert. 4. & 5.

Ad 2. de Magis Ægyptiacis respondeo, eos non potuisse ope dæmonis efficere sciniphes, siue defectu dispositionum naturalium, siue potius Deo impediendo. In quem sensum Augustinus lib. 3. de Tri-

nitat. cap. nono ait: *Neque enim occurrit alia ratio, cur non potuerint facere minutissimas muscas, qui ranas serpentesque fecerunt, nisi quia maior aderat dominatio prohibendi per spiritum sanctum; quod etiam ipsi magi confessi sunt, dicentes, Digressus Deus est hic.*

27 Ad 3. ex comparatione agentium naturalium petitur, Respondetur, Angelos ad hæc corpora efficienda multo maiori facultate pollere, quam vlla alia agentia naturalia vel artificiosa; ob vim singularem motiuam, & penitissimam cognitionem rerum naturalium, vt dictum asserit. quarta & quinta.

Ad 4. patet ex assert. 5. responsio. Siquidem tactus experimento moraliter certum, & euidens esse poterat, corpus Christi rediitui, verum & naturale corpus esse, vt recte etiam post Caietanum. 2. 2. q. 9. 5. artic. 3. Vasquez citat. disput. 184. cap. 2. num. 12. & Suarez hic lib. 4. cap. 3. 5. num. 11. & 12.

28 Ad 5. Respondeo, solum quidem per se eum non fuisse sufficiens signum veri ac naturalis corporis; sed alius tamen signis additum merito augere poterat eiusdem rediitui fidem. In quem forte sensum etiam Sanctus Thomas 3. part. quæst. 55. articulo sexto docet, singula illa argumenta resurrectionis per se non fuisse sufficientia, bene tamen coniuncta cum testimonio Prophetarum. Quamquam aliud est resurrectio, aliud absoluta præsentia veri & viui corporis. &c. Sed de hac re suo loco plura.

DVBIVM VI.

An & qua ratione Angeli generalem ordinem & statum huius mundi immutare, causarumque naturalium efficientiam suspendere vel impedire possint.

S. Thomas 1. p. q. 110. a. 1. & 2.

NON agit quidem hæc de re Sanctus Thomas explicanda necessaria est, quæ diabolus per striges aut magos facitare videtur, faciendo V. G. vt magi reddantur inuisibiles, vt ignis subiectum stramen non comburat. &c. operæ pretium est eam breuiter explicare.

1 Assertio I. Non potest Angelus substantialem statum huius vniuersi destruere; aut vniuersalem seu essentialem rerum naturalium ordinem immutare; quare nec potest vacuum, aut penetrationem corporum efficere; nec coslum aut stellam aliquam ad terram detrahere; nec terram vniuersam ad cælum atollere, aut suo loco dimouere; nec vniuersalem elementorum situm peruerrere; aut integrum aliquod elementum destruere; nec solis astrorumue cursum turbare; nec lumen præsentis solis sine medio interceptare; nec influxum

cæli impedire; nec intrinsecas & naturales rei proprietates tollere; adeoque nec naturales causarum naturalium actiones; positis omnibus ad agendum requisitis, impedire: solus Deus negato concursu necessario suspendere eas potest. Ita supponunt passim Theologi, vbi de his rebus agunt; inprimis Sanctus Thomas 3. p. quæstion. 13. articulo secundo, vbi etiam animæ Christi talem potestatem negat, secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem, siue gratuitam. Ethic. 1. p. quæst. 110. artic. 2. negat materiam corporalem obedire Angelo ad nutum. Quibus locis idem docent Theologi, speciatim Suarez ibidem & Metaph. disputat. 19. sect. 1. num. 14. & disput. 43. sect. 4. & hic lib. 4. cap. 27. num. 6. vbi ait; *Cum ordo vniuersæ creaturæ Dei legibus definitus sit, Angelus simpliciter vniuersi ordinem inuerrere non valet.* Eandem doctrinam habent Guilielmus Parisiensis in 2. part. de vniuerso, Albertinus tom. 1. quæst. 1. coroll. 2. & Delrius lib. 1. & 2. disquisit.

In eundem sensum Augustinus lib. 3. de Trinit. cap. 7. & 8. ait: *Non est putandum, istis transgressibus Angelis, ad nutum seruire hæc visibilibus rerum materiam, sed Deo potius, à quo hæc potestas datur, quantum in sublimi & spiritali sede incommutabilis iudicat.* Et cap. 9. *Aliud est, inquit, ex infimo ac summo causarum cardine condere atque administrare creaturam; quod qui facit, solus creator est Deus.*

3 Ratio assertionis est. Quia quædam ex his sperant naturalem virtutem omnis agentis creati; quædam etsi forte non superent; tamen iuxta constitutam legem & ordinationem Dei, de statu vniuersi huius conseruando vsque ad finem mundi, iuxta promissum illud factum ad Noë Genes. 8. vers. 22. & cap. 9. vers. 11, & 13. Angelis non permittuntur; vt V. G. sistere cælum, aut cursum solis, vel astrorum perturbare; quare etiam cælos mouere dicuntur per modum naturæ. Et conuenientissimum erat vt status & ordo vniuersalis mundi soli auctori Deo subiaceret: sicut vniuersalis regni status à solo Rege dependet, qui solus etiam vniuersales regni leges figit & refigit.

4 Quamquam idem Augustinus ibidem inferius sentiat, difficillimum esse, particularim definire, quid Angeli per naturam possint, & Deo prohibente non possint. Ait enim: *Quid autem possint per naturam, nec possint per prohibitionem, & quid per ipsius naturæ suæ conditionem facere non sinantur, homini explorare difficile est; imo vero impossibile, nisi per illud donum Dei, quod Apostolus commemorat dicens; Alia diuinitatis spirituum. Nominus enim hominem posse ambulare, & nequaquam hoc posse, si non permittatur; volare autem non posse, etiamsi permittatur. Sic & illi Angeli quædam possunt facere, si permittantur ab Angelis potentioribus ex imperio D. E. I.; quædam vero non possunt, etiamsi ab eis permittantur; quia ille non permittit, à quo illis est talis naturæ modus, qui etiam per Angelos suos, & illa plerumque non permittit, quæ concessit, vt possint.* Ita Augustinus.

5 Nihilominus; quia Angeli ad extranihil possunt efficere, nisi motum, aut quod ex motu naturaliter sequitur, vt superius dictum, facile est intelligere,

ab iis naturaliter effici non posse penetrationem corporum, nec vacuum; præsertim quando hæc vniuersalis natura rerum respicit; cui Angelus minime dominatur; vti neque influxum cæli, aut actionem causarum naturalium, omnibus ad agendum positis, impedire. E contrario, quia Angeli naturaliter, & quantum est ex intrinseco operationis modo, libere cælum mouent; neque natura sua ad tantam præcise velocitatem, aut hanc vel illam rationem motus, determinati sunt, vtique possent sua natura & naturalibus viribus cælum aliter mouere, aut omnino sistere, si diuina lex & ordinatio non obstaret; quæ etiam communiter prohibet alia multo minora, ne ab Angelis effici possint. Possent enim Angeli, vt recte ait Suarez hic loc. citat. si nudam facultatem naturalem spectes, animalia occidere, arbores eradicare, montes transferre, & similia, quæ per violentum localem motum fieri possunt: sed moraliter ac Deo permittente non possunt; & boni non volunt, nec velle possunt, mali etiam si velint, non valent.

6 Assertio II. Potest quidem Angelus naturaliter sensum etiam externorum sensationem varie impedire, ipsosque sensus ludificare; at vero vt potentia videndi simul cum organo non læsa, aut turbata, siue distracta, obiectum visibile debito modo præsens, nulloque tegumento cooperatum, clara cæteroque luce videri non possit, nulla vi naturali efficere potest. Ita communis Doctorum. Et priorem partem tradit Sanctus Thomas quæstione sexta, de potentia articulo quinto ad sextum, & quæstione 16. de malo articulo nono ad secundum, & in 2. distin. 8. quæstione. vii. articulo quinto ad quartum. Aletis part. 2. quæstione. 43. mem. 3. Gabriel & alii Doctores in 2. distin. 8. Caietanus 2. 2. quæstione. 95. articulo tertio. Gregorius de Valentia disputat. 4. quæstione. 2. pun. 2. Post Augustin. 18. de ciuitat. capit. 18.

7 Ratio est. Quia cum ad sensationem, præter animam ipsam & potentiam innatam, requirantur etiam tum per modum principii, organum sanum, item obiectum, ac species; tum per modum conditionis necessariæ, debita approximatio obiecti, item medium certo modo dispositum, & ne animæ attentio tota in alias res sit distracta & abrepta; hinc fit, vt Angelus variis modis sensum ludificare, aut sensationem impedire possit; 1. Ex parte organi; tum replendo illud humore aliquo & rheumate; tum figuram organi, præcipue oculorum, quadam compressione, aut distractione immutando; tum spirituum influxum; sine quibus non fit sensatio, tantisper inhibendo. Qua ratione in deliquio animæ, homo etiam apertis sensibus nihil sentit, & in catarthis facile alii aliique sensus quasi obstruuntur & obtunduntur. 2. Ex parte obiecti, subito vel formando, aut adducendo, vel remouendo, aut dissoluendo, aut immutando, & aliter atque aliter conformando obiectum, vt dub. præcedenti dictum. 3. Ex parte speciei, aut interposito obstaculo impediendo propagationem eius vsque ad oculum, siue sensum; aut respectu sensus interni,

spiritus vitales, qui sunt vehicula siue receptacula specierum, varie commouendo, retrahendo, agitando, conturbando, vt dictum. Atque ad hunc modum nonnulli putant, aorasiam Sodomæorum factam fuisse spirituum animalium repressio-
4. ex parte approximationis, remouendo, vel post tergum reiciendo obiectum, vt dictum. 5. Ex parte medii interposito obstaculo tegendo, vel occultando obiectum; item colorando, vel condensando, aut in figuram certam, concuam, aut conuexam, regularem vel irregularem conformando, partem aliquam medii; ita vt quemadmodum per specula seu vitra colorata, aut aliter & aliter configurata, obiectum aliter & aliter, maius vel minus; rectum vel distortum representatur, vti in specillis quotidie videre est; ita etiam per similem conformacionem medii, seu partis medii, aliter & aliter visus afficiatur. Sicut, inquit Sanctus Thomas citat. 2. sent. distin. 8. ad vaporacionem cuiusdam fumi trabes domus videntur serpentes. &c. 6. Ex parte attentionis, commouendo phantasmatum, & distrahendo mentem, vt aliis, non præsentibus rebus & obiectis animi attentio applicetur.

8 Addit Sanctus Thomas citat. distin. 8. quæstione. vii. articulo 5. ad 4. alium modum ludificandi sensum externum, cum ait: *Fieri potest, vt species, quæ sunt in imaginatione seruata, operatione demonum, ad organa sensuum fluant; sicut contingit in somno; & ideo quando contingunt ille species organa sensus exterioris, videntur, ac si essent res præsentis extra, & actu sentiantur.* Quod etiam tradit & sequitur Gregorius de Valentia disputat. quarta, quæstione secunda, pun. 2. vt dictum dub. præcedenti. Sed hoc difficile est; non solum quia sic demon sensationem in externo sensu efficere posset, sine vilo obiecto, sed etiam quia species, quibus mouetur sensus externus, non sunt phantasmata, sed species sensibiles ab obiecto immediate productæ, & dependentes. Quod si solum de visione phantastica loquitur S. Thomas, quid ad eam conferre potest transmissio specierum ad organa sensus externi?

9 Atque ex his sequitur secunda pars assertionis: Nam si remoto omni obstaculo, tam ex parte potentie, & organi, quam medii, aliarumque conditionum, obiectum præsens & illuminatum, videri non posset, id vel fieret, impedita specierum visibilium productione, seu propagatione, vsque ad oculum, aut positis etiam omnibus ad videndum requisitis, ipsa per se facultate videndi, ab eliciendo visionis actu impedita; at neutrum est possibile, ex prima assertione; quia diabolus non potest causarum naturalium actiones, positus omnibus ad agendum requisitis impedire, vt dictum.

10 Reddere igitur hominem æquum & inuisibilem diabolus duntaxat potest, sublato aliquo ad eum videndum principio, aut dispositione, vel conditione; siue ex parte obiecti, siue medii, aut ipsius potentie seu organi requisita; nimirum aut subitâ ipsius hominis in alium locum distantem occultum translatione, seipsum subinde interim, cum opus videtur, hominis absentis, somnioque

forre

forte delusi, loco, per aliquam externam operationem presentem substituendo; aut nubis seu aerei cuiusdam operimenti, alteriusve corporis, ad res ceteras presentes bene accommodati obiectu; aut potentia visiva seu organi reali physicaque alteratione; siue quia crasso fumo ac fulgine interius excitata, oculi a visione impediuntur; siue quia spiritus animales ad visionem requisiti ita suo loco moventur, ut visioni subservire non possint; siue quia ipsum organum humore crasso repletum, aut pellicula inductum, seu alias depravatam, species apte recipere, vel ad locum visionis transmittere non potest.

11 **Assertio III. Non potest quidem diabolus facere, ut ignis stramen debite approximatum & dispositum, adeoque omnibus ad agendum requisitis postis, non comburat;** attamen ut exterius videatur ab igne non comburi, quamvis debite approximatum, facere potest; sicut & humanum aut animalis corpus intrinsece incorruptibile seu invulnerabile reddere non potest, sed solum extrinsece reprimendo seu cohibendo viri globi, seu ferri in corpus impacti, vel adacti. Hac assertio quoque ad partem negativam sequitur ex prima assertione; & est ex mente Doctorum, quos citavimus; quia nec impedire actionem naturalem, omnibus ad agendum prerequisite potest; neque naturales, & intrinsecas rerum proprietates tollere vel immutare. Pars autem affirmativa eiusdem assertionis patet experientia magorum, quibus cum daemone pactum intercedit.

12 **Fieri autem potest, ut stramen videatur ab igne non comburi;** siue delusione sensus externi, per fatui alicuius fictive ignis aut straminis representationem; siue quia inter ignem & stramen, ferum aut lapis artificiose interpositus est; siue etiam quia stramen liquore igni resistente imbutum est, ut fieri posse tradit Fallopius. Atque in hunc modum intelligi & explicari debet, quod de Zingaris (superstitiosa illa & vagante) iactari ab imperita plebe solet, eos in stramine ignem accendere posse; ita ut stramen interim non comburatur. Nam subtractione virtutis seu influxus naturalis ignem ab actione naturali cohibere solus Deus potest, qui tres pueros in camino ignis illasos conservavit.

13 **Eodem modo potest daemon vim vel impetum globi aut ferri subito inhibere & retundere,**

ne corpori vulnus ullum aut lationem inferat; quia hoc solum est impetum, & motum localem rerum naturalium sistere & inhibere; quod potest quisquis movendi vim & impetum fortioem habet, quam sit in re mobili; cum sit eiusdem rationis & virtutis movere aliquid, & motum seu impetum aliunde impressum cohibere, ut superius suo loco dictum.

14 **Qua quidem in re est aliquod discrimen inter vim motivam rerum naturalium, ipsumque motum undecunque tandem rei impressum;** & inter alias agentium naturalium virtutes activas earumque actiones. Quia enim Angelus ad extra directe & per se producere nihil potest, praeterquam motum vel impetum ad movendum; idcirco potest ipse quidem per seipsum immediate, etiam sine alia mutatione interveniente, comatum seu applicationem causae naturalis ad se vel aliam rem movendam retundere, & quoad effectum irritum reddere; sicut & motum in medio cursu suo arbitrato intercipere; at vero ceteras virtutes ad agendum, earumque naturales actiones & effectus impedire non potest, nisi vel interposita causa secundae contrariae seu resistentis; aut facta alia mutatione, siue ex parte agentis, siue passivi, aut medii, seu debite approximationis: quod facere daemon aliquando potest per motum localem, aliquando non nisi per applicationem aliorum agentium naturalium, iuxta variam & peculiarem uniuscuiusque agentis, seu actionis naturalis & praesentium circumstantiarum rationem.

Ex quibus denique colligitur, motum localem quidem ignis daemonem suo arbitrato per se immediate inhibere & intercipere posse; calefactionem ignis in subiecto apto & approximato per se immediate cohibere aut interrumpere non posse, nisi aliqua alia mutatione interveniente, ut dictum. Qua ratione etiam in homine longum somnum, aut inedia causare potest. An vero daemon suo arbitrato, siue per se, siue per striges, hominibus nocere possit, dicitur quasi sequente dubio ultimo, in quo etiam cetera tum ad boni, tum ad mali Angeli functiones & studia erga homines spectantia declarabuntur.

QVÆSTIO VI.

De Bonitate & malitia, merito & demerito, præmio & pœna, statu beatitudinis & damnationis, studiisque bonis & malis Angelorum.

S. Thomas I. p. q. 62. 63. 64. 109. 111. 112. 113. 114.

Absoluetur hæc quæstio octo dubitationibus. I. *Utrum omnes Angeli fuerint creati in gratia, & an propria dispositione, quæ mensura vel proportione eam acquirerint.* II. *De via Angeli boni: quæ nimirum ratione, quotque & quibus instantibus pervenerit ad gloriam.* III. *De via & lapsu Angeli mali; ac speciatim quando, quanam, cuius suasu, quo ordine, & quotnam Angeli peccarint.* IV. *Qualenam fuerit, aut esse potuerit primum Angelorum peccatum, tum ex parte obiecti, tum ratione subiecti.* V. *De statu demonum quantum ad naturalia, speciatim quæ sit causa obdurationis demonum.* VI. *De statu demonum, quantum ad eorundem pœnam: speciatim qua ratione, quando, & ubi per ignem puniantur.* VII. *De pravis demonum studiis & infestationibus, ad homines seducendos & perdendos.* VIII. *De presidio, ministerio & custodia bonorum Angelorum, erga homines aliasque res creatas.*

DUBIVM I.

Utrum omnes Angeli fuerint creati in gratia & gloria; & an propria dispositione, quæ mensura vel proportione gratiam acquirerint.

S. Thom. I. p. q. 62. a. 1. 2. 3. & 6.

Egimus hæc de Angelis secundum Esse naturæ spectatis; sequitur nunc, ut iuxta distributionem & ordinem initio constitutum, de Esse morali, adeoque de bonitate & malitia, merito & demerito, præmio & pœna, studiisque bonis & malis eorundem agamus: sicut etiam Sanctus Thomas postquam de Esse naturali eorundem egit, à quæstione 50. usque ad 62. hinc deinceps, sequentibus aliquot quæstionibus, de Esse morali eorundem agit; non tamen simul & continua serie omnia, quæ ad bonitatem & malitiam Angelorum, pertinent persecutus; sed plura ex iis, quæ nimirum ad bona vel mala eorundem studia erga res creatas, ac præcipue hominem pertinent, ad tractationem de Gubernatione diuina retulit, ubi sex quæstionibus à quæstione 109. usque 114. de hoc argumento tractat. Sed quia nihil cause est, cur, peculiaris tractatio de diuina gubernatione à nobis instituat; uti nec in scholis sub proprio titulo hæc res communiter tractari solet, quando ea, quæ ad illam pertinent; ex declaratione ipsarum causarum secundarum, actionumque & virtutis earundem, satis intelliguntur; idcirco nos ea, quæ Angelos concernunt, ad hanc ipsam tractationem, de Angelorum moribus adeoque bonitate & malitia eorundem, velut ad proprium locum reuocabimus.

Quod vero ad præsentem dubitationem attinet, merito ea, quæ de gratia Angelorum propo- sita est quæstio, primum in hoc argumento locum sibi vendicat; quandoquidem gratia est fundamentum omnis bonitatis morali, saltem eius, per quam creatura intelligens ad supernaturalem finem & beatitudinem ordinatur; de qua bonitate hic potissimum agimus; nam de bonitate morali ac mere naturali eorundem satis egimus supra quæstione quarta, dub. primo, cum de voluntate, actibusque voluntatis eorundem ageremus. Ad considerationem vero de gratia Angelorum, refertur etiam ea quæstio, quisnam fuerit Angelorum in prima eorum conditione status, quoad gloriam.

Assertio I. Angeli non fuerunt creati in beatitudine supernaturali, sed naturali tantum. Prima pars est communis & constans omnium Doctorum sententia cum Magistro in 2. distin. 4. & 6. & Sancti Thomæ hic quæstio. 62. articulo primo. Et aperte colligitur ex eo; quia ex eis quidam peccarunt, alii saltem peccare poterant; cum tamen ad veram & supernaturalem beatitudinem, in visione Dei positam, spectet immutabilitas & perpetuitas, adeoque & peccandi impotentia; nec vero etiam absque miraculo, visio Dei semel inchoata desinere possit; cum sit natura sua perpetua, ut suo

loco tomo 2. dicitur. Idem docent communiter SS. Patres referendi dub. seq. & consensit Augustinus in libr. de corrept. & gratia capit. decimo, ubi ait: *DEVM sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset sua gratie beneficium.*

5 Ex quo loco explicanda sunt alia quædam obscuriora loca eiusdem Augustini, in quibus indicatur Angelos, saltem bonos, in beatitudine supernaturali fuisse creatos: loquitur enim duntaxat de beatitudine imperfecta, qualis etiam Viatoribus sanctis in hac vita nonnunquam à sanctis tribuitur. Neque Sanct. Augustinus, ut vult Suarez hic lib. 5. cap. 2. num. 13. vspiam docuit, Angelos in primo instanti creationis habuisse cognitionem rerum in Verbo, seu matutinam; sed solum primo die; post cognitionem vespertinam, ut ex Augustino lib. 11. de ciuit. cap. 7. & 9. colligit idem Suarez loc. citat. tamen Sanctus Thomas hic cit. articulo primo ad tertium, & alii nonnulli Theologi distinguunt duplicem cognitionem rerum in Verbo, naturalem & supernaturalem, quod Suarez putat non satis consonum Augustino. Alii vero vt Gregorius de Valentia disputat. 5. quæstion. 2. pun. 2. & Molina. Tractat. de oper. sex dier. putant, Augustinum hac in re non satis sibi constare. Certè mentem Augustini ea in re certo assequi difficillimum est; nec est operæ pretium operose insequi; Quando præsertim eius fundamentum ex cap. primo Genes. de operibus sex dierum disputat. sequen. quæst. 1. dub. 4. reselleretur.

Cætera loca sigillatim bene declarat Vasquez hic disputat. 226. cap. 3. & 4. & Suarez citat. capit. secundo, contra Ludouicum Viuem, qui illud lib. vndecimo de ciuit. cap. nono, sanctos Angelos nunquam esse peregrinos à Domino, intelligit de peregrinatione viæ, existimans proinde sanctos Angelos semper vidisse Deum: cum potius sit intelligendum de peregrinatione per elongationem à peccato, quomodo filius prodigus peregre profectus est à Patre. Luc. 15.

6 Secunda pars assertionis traditur à Sanct. Thoma eodem articulo primo, & patet ex dictis quæst. 4. dub. vlt. ubi de naturali beatitudine Angelorum egimus, contra Vasquez citat. disput. 226. capit. 2. Nec obstat, quod omnis ea felicitas naturalis esse potest cum summa miseria peccati, ut obiicit Vasquez loc. cit. Primo enim hoc verum non est in Angelis, in quibus sua uisilla & perennis contemplatio Dei secundum se, simul cum dilectione naturali eiusdem, non fuit, nec moraliter esse potuit post peccatum. Deinde etiam si id verum esset, id tamen nihil referret; quia propterea additur; eam esse naturalem solum beatitudinem, quæ non excludit omnem capacitatem defectus in natura, defectibili; nec adeo etiam statum perfectæ & completæ beatitudinis habet, ut loco citato diximus.

7 Assertio II. Omnes Angeli tam boni, quam mali, fuerunt creati in gratia habituali sanctificante. Ita verior, & nunc communis Doctorum sententia, quam speciatim tradunt Sanctus Thomas hic quæst. 62. articulo secundo, Caietanus, Molina, &

omnes Thomistæ ibidem; item Albertus 2. part. sum. tractat. 4. quæst. 18. memb. 1. Durandus in 2. distin. 4. quæst. 2. Capreolus quæst. 1. art. 3. ad 1. Ariminenfis quæst. 1. artic. 3. Maior quæst. 1. Holcoth in 2. quæst. 3. Clitovæus comment. in Cyrill. lib. 6. in Ioann. cap. 6. Gregorius de Valentia. quæst. 13. pun. 1. Vasquez disputat. 227. capit. 2. Suarez hic lib. 5. cap. 3. tamen si olim non pauci, de malis Angelis contrarium docuerint, speciatim. Rupertus libro primo in Genes. cap. 16. Antistodorenfis lib. 2. sum. tract. 1. cap. 1. Bonauentura in 2. d. 4. artic. 1. quæst. 2. Richardus artic. 2. quæst. 2. Argentina quæst. 1. artic. 2. Egidius quæstion. prima; articulo quarto. Marsilius in 2. quæstion. 4. articulo primo, Bassolis quæst. 1. artic. 3. Henricus quodlib. 4. quæstion. decima, nec obscure ipsemet Magister in 2. d. 3. cap. 6. & distin. 5. capit. 2. eandemque probabiliorem censent Aletis 2. part. quæst. 19. mem. 2. & Henricus quodlib. 4. quæst. 10. & ser. Scotus in 2. d. 5. quæst. 1. ubi in hanc denique magis inclinât, tamen si antea priorem sententiam defenderit. Eandem problematicè defendit Gabriel in 2. distin. 4. quæstion. prima, articulo secundo, & quibus etiam plerique dicunt, nec ipsos quidem Angelos bonos fuisse creatos in gratia sanctificante; licet omnes in eam concedant, non defuisse Angelis etiam malis auxilium gratiæ actualis sufficientis, qua ad Deum supernaturaliter conuerti possent, ac se ad gratiam sanctificantem disponente; quam etiam re ipsa boni postea fuerint consecuti.

8 Probatur assertio primo, ex scriptura, quæ licet hoc non aperte tradat, multum tamen fauet, præsertim ex communiore Patrum interpretatione. Talia loca sunt hæc Isai. 14. v. 12. *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane orbebari. Ezechiel. 28. v. 12. Tu sicut aculeum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore. In delictis paradisi fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum. Et Tu Cherub extensus & protegens, & posuisti te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti. Perfectus in uis tuis, à die conditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te. Quo modo etiam hæc loca intelligit Augustinus lib. 11. de ciuit. cap. 15. Nec obstat, quod prior locus Isaiæ de Nabuchodonosore Rege Babylonis, posterior Ezechielis, de Rege Tyti, ad literam intelliguntur; quia simul nihilominus, etiam literalis sensu, & quidem magis principaliter intento, recte etiam de Lucifero intelliguntur, uti in simili sæpius in psalmis, & in Job accidit.*

Huc spectat illud Iob. 4. v. 18. *Ece qui seruiunt ei, non sunt stabiles; & in Angelis suis reperit prauitatem.* Et Ioann. 8. v. 45. *In veritate non stetit.* Hoc enim merito ad gratiæ perseuerantiam refertur, iuxta consuetam scripturæ phrasin Rom. 5. v. 2. *Habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus.* Rom. 11. v. 20. *Tu autem fide stas.* Et cap. 14. v. 4. *Domino suo stat aut cadit. Scabis autem.* 1. Corinth. 10. vers. 12. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* 2. Corinth. 1. vers. 24. *Nam fide statis.* Gal. 5. v. 1. *Stare, & nolite iterum iugo seruitutis contineri.*

Denique huc spectat illud Iudæ v. 6. *Angelos vero, qui non seruaerunt suum Principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magis Dei, vinculis*

- atervis sub caligine reservavit. Quæ loca in hunc sensum etiam interpretantur Sancti Patres apud citatos.
- 9 Secundo probatur assertio ex SS. Patribus, qui ita communiter sentiunt, speciatim Basilius in illud Psal. 32. *Et spiritus oris eius*, Hieronymus in c. 3. *Osee*, & in illud Iob 4. *Et in Angelis suis reperit pravitate*, Theodoretus lib. quinto, hæret. fab. cap. de diabolo. Augustinus (etsi obscure locutus alibi) lib. decimo, de civit. cap. nono, & de corrept. & grat. cap. decimo. Prosper lib. primo de vit. contempl. capit. tertio. Gregorius lib. 32. Moral. cap. 18. vel 25. Isidorus lib. 1. sent. cap. 12. Damascenus lib. 2. de fid. cap. 3. Anselmus lib. de casu diaboli cap. 4. 17. & 27.
- 10 Tertio probatur ratione. Tum quia primus homo fuit creatus in gratia, iuxta illud Eccles. 7. y. 30. *Deus fecit hominem rectum*; & Concil. Tridentinum sess. 5. can. 1. Non est autem credibile, minus a donis supernaturalibus instructum fuisse Angelum, quam primum hominem. Tum quia decebat utrosque quam primum statui in via, qua tendere possent ad ultimum finem; id autem fit per gratiam sanctificantem. Tum quia valde consentaneum est rationi, credere, etiam Angelos malos quandoque fuisse intrinsece ordinatos ad supremam beatitudinem; alioquin enim ab ea non excidissent. Ergo aliquando habuerunt gratiam supernaturalem: neque tamen eam acceperunt primum post creationem, cum eam mox post creationem perdidissent. Ergo in ipsa creatione: Denique Angeli etiam mali in primo statim instanti sufficientem habebant dispositionem ad gratiam, ut dicitur assertio seq.
- 11 Nec in contrarium sunt alicuius momenti argumenta. Illud Ioannis Papæ epist. ad Isaac Syracus. ut habetur 16. quæst. 2. Can. 1. *Doler fati (dæmon) & erubescit, charitatem, quam in celo nequisit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra, intelligendum est, de constanti & perfecta possessione charitatis in coelis, ut recte glossa ibidem. Quo modo etiam glossa can. ult. de pœnit. distin. 2. exponit verba quædam Gregorii obscuriora ex lib. 32. Moral. cap. 18. vel 25.*
- 12 Assertio III. Angeli acquisierunt gratiam propria dispositione, quam in eodem instanti creationis habebant. Prior pars quoad bonos Angelos, est communis Doctorum, præcipue eorum, qui dixerunt, Angelos non fuisse creatos in gratia, quos retulimus assert. præceden. Tota vero simul assertio est plane sententia Sancti Thomæ quæst. 62. art. 6. & quæst. 95. art. 1. ad 5. quam ita etiam tradunt & sequuntur Caietanus 2. 2. quæst. 24. artic. 3. Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 110. Gregorius de Valentia quæst. 13. pun. 1. Vasquez disput. 228. cap. 1. Suarez hic lib. 5. cap. 8. tamen si oppositum sentiant Alensis 2. part. quæst. 29. mem. 1. artic. 7. Hugo de S. Victore in summ. tract. 2. cap. 2. & Henricus quodlib. 8. quæst. 10. item Capreolus in 2. d. 4. Sotus lib. 1. de grat. cap. 5. & Molina hic quæstio. 62. artic. 3. quorum primus frustra putavit, Angelos non potuisse in primo instanti operari; duo sequentes, non potuisse libere operari; quartus & quintus, non potuisse supernaturaliter: quod aliquan-

do etiam existimavit Sanctus Thomas quæstio. 16. de malo artic. 4. ad 3. sed postea in 1. parte loco citat. & quæst. 63. artic. 5. ad 4. expresse contrarium docuit: Molina vero non aliud habet fundamentum; quam quia putat, gratiam saltem prius natura datam fuisse Angelis, quam operarentur; cum tamen oppositum sit verius, ut dicemus.

Probatur assertio. Tum quia verius est, Angelos in primo instanti habuisse actum supernaturalem dilectionis Dei, ut dicitur dub. seq. actus autem talis, qui simul est cum infusione gratiæ, in nobis est dispositio ad gratiam; abstrahendo iam, verum is ipse actus simul procedat à gratia sanctificante, an non: Ergo etiam in Angelis. Tum quia, convenientius est, creaturam intellectualem liberam in operando, non ordinari intrinsece & habitualiter ad finem supernaturalem, nisi interueniente libero ipsius consensu.

Porro ad eliciendum talem actum, Angeli, non minus quam nos, indigebant auxilio supernaturali Dei, ut recte Sanctus Thomas quæst. 62. articulo secundo, ex certa & communi; quicquid nonnulli sine fundamento quoad hoc discernunt inter Angelos & homines constituent, quos merito refellunt Vasquez loc. cit. cap. tertio, & Suarez loc. cit. c. 9. n. 2.

Assertio IV. Non omnes Angeli æqualem gratiam acceperunt, sed maiorem vel minorem singuli, pro maiore vel minore perfectione naturali specifica. Ita Magister, & alii Doctores communiter in 2. dist. 3. S. Thomas, Caietanus, Molina, & recentiores Thomistæ hic quæst. 62. artic. 6 & 2. q. 34. a. 3. ad 3. Gregorius de Valentia quæst. 13. pun. 3. Vasquez cit. disp. 228. cap. 2. & Suarez hic lib. 5. cap. 10. ex communi, adeo ut Vasquez neget, se legisse qui oppositum doceret, tamen si Suarez numero septimo existimet, hanc sententiam non esse certam.

Probatur tamen assertio primo auctoritate. Idem enim satis perspicue docent Dionysius capit. 6. & 7. cœl. hier. Basilius lib. de spiritu Sancto cap. 16. Damascenus lib. 2. fid. cap. 3.

Secundo idem etiam probatur à S. Thomæ duabus rationibus. Prima; quia decebat Deum, vel ut sapientem Architectum, ut eas creaturas intelligentes, quas per se & speciali intentione secundum naturam magis elaboravit, & in altiori ordine constituit, etiam ad nobiliorem statum & conditionem supernaturalem destinaret; ita ut sicut tota natura Angelica est euecta ad gratiam & gloriam, ita etiam gradus & species diuersæ ipsius naturæ ad varios & diuersos gradus gratiæ & gloriæ destinarentur. Quemadmodum cum ædificator lapides aptat ad construendam domum, hoc ipso quod aliquos elegantius ac maiori artificio perpolit, videtur eos ad honoratiorem partem domus destinare. Alia est ratio perfectionis individualis in homine, cuius diuersitas non ita per se intenta est, ut docet idem Sanctus Thomas citat. articulo sexto ad tertium.

Secunda ratio est. Quia cum Angeli nullâ repugnantiâ passionis, seu appetitus alicuius inferioris impediuntur, ut inter homines accidit, verisimile est, eos, quo perfectioris erant naturæ, eo perfectius quoque

cum auxilio maiori Dei ad Deum se conuertisse; ut ita inæqualitas gratiæ simul & inæqualitas naturæ, & dispositionis responderet; cum hoc tamen discrimine, quod ipsa perfectio naturæ per se spectata, nullo modo esset causa gratiæ ipsis collatæ, ut recte declarat Gregorius de Valentia, Vasquez; nisi forte materialis & remota, per modum occasiōis & motiui ad dandam maiorem gratiam actualem, ut notat Suarez cit. cap. 10. num. 9. An vero etiam soli maiori perfectioni indiuiduali (qualem quoque in Angelis dari verius censuimus, etsi neget S. Thomas) maior gratia respondeat, non ita certum est; tamen etsi prior ratio, ad hoc affirmandum, non magnum momentum habeat, probabiliter tamen aliquid adfert ratio secunda; ut consideranti patebit. Quocirca etiam auctores indiscriminatim de maiori perfectione naturali loquuntur. In qua re, etiam discrimen esse potest inter hominem & Angelum; quia maior perfectio indiuidua in homine aut nullo modo, ut quidam existimant, aut non tota, oritur ex maiori perfectione ipsius formæ per se & principaliter intentæ; sed ex varia & diuersa dispositione corporis; que ex varia vi aut applicatione causarum secundarum oritur; cum tamen omnis diuersitas perfectionis in Angelis sicut à solo Deo efficitur, ita etiam ab eodem per se videatur intenta.

17 Atque ex his colligitur primo, non solum Angelos omnes fuisse creatos cum virtutibus Theologicis, nimirum fide, spe, & charitate; itemque cum cæteris virtutibus infusis, quæ Angelis conuenire possunt; cum omnes istæ virtutes sint indiuiduæ comites charitatis & gratiæ: sed etiam Angelos omnes re ipsa eliciuisse statim à principio suæ creationis liberos actus fidei, spei, & charitatis; cum hæc sint dispositiones necessariae ad gratiam habitualement consequendam, ut suo loco de gratia docetur.

De fide expresse docent S. Thomas quæst. 18. de verit. art. 2. & in 2. 2. quæst. 5. artic. 1. & omnes Commentatores ibidem, item Albertus 2. part. sum. quæst. 20. memb. 2. Viguerius Instit. cap. 20. §. 1. vers. 4. Turrecremata lib. 1. de Eccles. cap. 2. 5. num. 1. Ruardus artic. 2. & 8. & Suarez hic lib. 5. cap. 5. à num. 6. etsi fidem in Angelis fuisse negarit Durandus in 3. distin. 23. quæst. 9. à num. 127. cui sententiæ fauent etiam Alensis 3. part. quæst. 64. mem. 8. Bonauentura in 3. dist. 23. artic. 2. quæst. 3. Gabriel d. 23. quæst. 9. Scotus quæst. 4. & quoad supremum Angelum aperte etiam consentit Paludanus q. 4. Mouentur præcipue; quia Angeli habuerunt euidentiam rerum fidei, saltem in reuelante seu attestante.

Sed hoc non obstat; quia assensus fidei non propterea nitebatur ipsa naturali euidentia signorum, quibus reuelatio manifestabatur; sed solum auctoritate supernaturali Dei reuelantis, ipsa vero illa euidentia signorum solum habebat se per modum conditionis proponentis obiectum fidei, idque credibile efficientis; qua de causa etiam assensus fidei & multo certior erat, & natura sua excellentior (utpote supernaturalis quoad substantiam) quam iudicium illud naturale euidens, de reuelatione à Deo facta, ut recte etiam docet Suarez hic citat. cap. 5. à num. 16. & suo loco de fide pluribus docui 2. 2. q.

5. art. 1. ubi etiam addidi alium modum hanc veritatem defendendi, si nempe dicamus, Angelos præter reuelationem hanc euidentem, habuisse etiam aliam ineuidentem reuelationem aliis signis factam, de quo suo loco plura tomo 3. disp. 1.

18 Quæri hic posset, quos actus fidei, & circa quæ obiecta fidei assensum elicerint Angeli viatores. Sed quia res hæc ad alias materias spectat, breuiter dico, habuisse fidem explicitam non solum Dei, finis ultimi & remuneratoris supernaturalis, ut docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 5. a. 1. nec solum Trinitatis mysterii, ut habet communis Doctorum sententia; sed etiam Incarnationis quoad substantiam, ut cum S. Thoma 1. p. q. 64. a. 1. ad 4. & in 2. 2. quæst. 2. art. 7. ad 1. & in 2. dist. 11. quæst. 1. art. 4. & opusc. 1. cont. errores græc. cap. 26. & comment. ad Ephes. 3. lect. 3. docent plures Theologi, non solum ii, qui dicunt, Angelos peccauisse ex inordinato appetitu & inuidentiâ hypostaticæ vnionis, &c. sed etiam alii, quos sequitur Suarez cap. 6. à num. 9. tametsi contrarium dixerint Marsilius 2. part. quæstion. 26. mem. 1. & Gabriel in 2. distin. 9. quæst. 2. artic. 3. dub. 4. Et cohæret ea doctrina cum eo, quod thesi 73. de Incarnat. docuimus, Christum esse caput Angelorum etiam secundum influxum gratiæ. De qua re plura in 3. parte.

DVBIVM II.

De via & statu Angeli boni: quæ nimirum ratione, quotque & quibus instantibus seu morulis peruenerit ad gloriam.

S. Thomas 1. p. q. 62. a. 4. 5. 7. 8. 9. & q. 63. a. 6.

1 DE hac re conuenit inter Doctores, & certum est primo, Angelos bonos vere fuisse promeritos suam beatitudinem, ut docet S. Thomas hic q. 62. a. 4. & Magister in 2. dist. 5. cap. ult. & est doctrina S. Augustini lib. de corrept. & grat. cap. 11. & communis aliorum Patrum, in quibus Gelasius in disput. contra Pelagium, Prosper lib. 1. de vit. contemplat. cap. 3. Fulgentius lib. de fid. ad Pet. cap. 3. Isidorus lib. 1. de sum. bono cap. 10. Gregorius homil. 7. in Ezechiel. Anselmus de casu diaboli cap. 6. 13. 14. 15. & 24. & Rupertus lib. de Timore Dom. cap. 7. Ratio huius rei communis est Angelo cum homine: quia & generalis illa lex Dei, *Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit*, æque ad utrosque pertinet: & consentaneum erat, ut creaturis ratione videntibus nec vltima beatitudo, nisi per modum præmii, nec præmium sine labore & certamine tribueretur.

2 Secundo conuenit inter Doctores Scholasticos, etsi certum admodum fortasse dici non possit, viam Angelorum tam bonorum, quam malorum, non admodum diuturnam fuisse, ut cum S. Thoma q. 62. a. 5. & q. 63. art. 6. ex communi tradunt Gregorius de Valentia hic q. 13. pun. 2. & alii inferius citandi. Quod etiam non obscure colligitur ex scriptura indicante, diabolus nec diu in veritate & gratia ste-

tisse, & mox post lapsum è coelis fuisse derubatam, vt diximus etiam dubio precedente. Ratio sumitur ex S. Thoma cit. quæst. 62. artic. 5. & quæstion. 63. artic. 6. Quia modus adipiscendæ perfectionis supernaturalis in Angelis, debet aliquo modo esse proportionatus modo & acquisitioni perfectionis eorundem naturalis: at hic talis est, vt non egeant longo tempore ad suam perfectionem naturalem obtinendam, sicut alioqui in homine accidit: Ergo etiam modus & via adipiscendi perfectionem ultimam supernaturalem breui tempore circumscribi debebat. Accedit, quod Angeli sua natura difficulter, si non omnino immobiliter, dimouentur ab eo, quod semel plena cum libertate & deliberatione elegerunt seu decreuerunt, vt dictum quæst. 4. dub. 2. Quare non erat ratio, in voluntate quodammodo obfirmata, diutius protraheendi viam, & expectandi vel diuturnam constantiam in iustis, vel penitentiam in lapsis. Contrarium tamen habetur in Reuelationibus MS. sub nomine B. Amadei, Raptu 1. vbi dicitur, *Nos Angeli omnes non parum & breuibus morulis, vt vos creditis, sed multis temporibus viatores fuimus.* Quod tamen non est credendum, donec ab Ecclesia recipiatur; quod vt existimo, nunquam fiet.

3 Conuenit tertio, viam bonorum & malorum Angelorum fuisse æqualem, ac proinde simul & in eodem instanti cœpisse & beatitudinem bonorum, & supplicium malorum, vt ex communi etiam tradunt Gregorius de Valentia loc. cit. & Molina q. 63. art. 6. consentaneè S. Thomæ q. 62. a. 5. & q. 63. a. 5. ad 4. & art. 6. præcipue ad 4. Ratio est. Quia in quo instanti mali Angeli peccando ad terminum perueniunt, in eodem boni constanter perdurando in iustitia, itidem viam concluderunt, vt inferius dicitur. Et parerit, vt in eadem natura adeo vniformiter agente, idem omnibus præfinitur viæ terminus.

4 His positis, controuersum est inter Doctores, per quos, & quoniam actus, boni Angeli promeruerint consecutionem gloriæ: vbi simul etiam eadem occasione de via mali Angeli agendum. Et prima sententia est Magistrum in 2. dist. 5. cap. vlt. vbi docuit, Angelos fuisse promeritos beatitudinem, per opera consequentia, non antecedentia beatitudinem. Quam sententiam tradiderunt etiam Antisiodorensis lib. 3. tract. 1. cap. 7. & Præpositus apud Marsilium in 2. q. 4. art. 2. & probabilem censet Albertus in 3. dist. 18. a. 4. Ex qua sententia sequitur, viam Angelorum bonorum perdurasse vna cum statu beatitudinis.

Sed merito refellitur à S. Thoma cit. q. 62. a. 4. & aliis. Tum quia & charitatis, & reliquarum virtutum actus in beatis aliquo modo procedunt ex beatitudine, velut ex principio; principium autem meriti non potest cadere sub idem meritum. Tum quia nulla ratio est, cur non cum assecutione beatitudinis æque in Angelis, ac in hominibus cesset via, ac meritum, saltem respectu ipsius beatitudinis essentialis. Quia vt optime dixit S. Thomas cit. q. 62. a. 4. *Meritum habet rationem viæ ad finem: ei autem qui est in termino, non conuenit moueri ad terminum; & sic nullus meretur quod iam habet:* ac proinde est contra rationem meriti, quod Angeli mereantur beatitudi-

nem per ea, quæ iam beati operantur in diuinis ministeriis. &c. Denique hac ratione sequeretur, Angelos bonos toto tempore, quod antecessit beatitudinis consecutionem, fuisse eiusdem conditionis cum Angelis malis, saltem spectatis secundum eam durationem, quæ peccatum præcesserat: Sed hoc est absurdum: si enim ita eiusdem cum illis conditioniserunt; nulla ratio est, cur non omnes pariter facti sint beati; quandoquidem Angeli mali, pro eo tempore, non minus digni erant beatitudine, nec minorem ad illam aptitudinem habebant, quam boni, dum beatificarentur.

5 Secunda sententia est, Angelos in primo instanti fuisse creatos in pura natura; deinde in secundo simul & beatos fuisse, & promeritos beatitudinem; sic tamen, vt meritum naturæ antecederet beatitudinem. Ita Albertus 2. part. tractat. 4. quæst. 19. S. Thomas quodlib. 9. q. 4. artic. 3. & in 2. dist. 5. quæst. 2. art. 2. Bonauentura art. 3. quæst. 2. Richardus art. 2. quæst. 1. Egidius quæst. 2. artic. 2. Marsilius in 2. quæst. 4. artic. 2. Mayron in 3. d. 17. quæst. 1. & probabilem censet Argentinus in 2. dist. 4. & 5. quæst. 1. art. 4. Qui etsi variesuam hanc opinionem explicant, in eo tamen fundamento omnes pariter consentiunt, Angelos non fuisse creatos in gratia. Sed & hac sententia bene refellitur à S. Thoma cit. quæst. 62. art. 4. vbi quod antea hac de re docuerat, retractat: non quia vniformiter repugnet, simul esse meritum & præmium, vt patet in merito augmenti gratiæ, sed quia non potest meritum simul esse cum beatitudine. Nam gratia, per quam meremur, est gratia viæ, ac proinde adhuc mobilis ac perfectibilis ex ratione status: qui autem est in beatitudine, habet gratiam consummatam: Ergo non potest simul stare beatitudo cum merito beatitudinis: vti in homine etiam est manifestum, cui sine ratione quoad hoc dissimiles constituantur Angeli: Accedit, quod fundamentum huius sententiæ falsum esse ostendimus, dubio precedente.

6 Tertia sententia est Caietani hic quæstion. 63. articulo sexto, qui asserit duobus instantibus fuisse transactum negotium tam à malis, quam à bonis Angelis. In primo, inquit, fuerunt omnes Angeli creati in gratia, & meruerunt beatitudinem. In secundo boni continuantes suum meritum, simul consecuti sunt beatitudinem; mali vero non continuantes meritum, sed præcedens meritum mortificantes per peccatum, simul fuerunt damnati. Sed & hac sententia communiter refellitur, quoad expositionem secundi instantis; tum ob dicta, non enim recte ac in eodem instanti iungitur meritum vel demeritum cum beatitudine, vel damnatione. Tum quia est contra S. Thomam (cuius tamen defendendi studio fuit excogitata) cit. quæst. 62. art. 4. vbi expresse negat, meritum beatitudinis simul esse posse cum beatitudine. Quod pariter etiam & ob eandem causam de damnationis merito dicendum; nam & hoc prius est damnatione, vt in hominibus patet.

Vnde etiam Raphael Ripa quæstione sexagesima tertia, articulo sexto, ita Caietani sententiam explicat & defendit, vt dicat quidem in eodem instanti Angelico Angelum & promeritum esse suum

terminum, & simul in termino fuisse, sed non secundum idem instans nostri temporis, sed potius secundum diuersas partes eiusdem temporis, cui vnum illud instans coexistere poterit; ita vt in prior parte fuerit meritum, in altera præmium, seu merces. Quod reipsa nihil aliud est dicere, quam operationem, qua bonus Angelus meruit, vel malus demeruit, durasse simul cum termino. Sed hoc est extra propositum; nec ad mentem Caietani: quin etiam falsum esse videtur; non solum quia vna & eadem actio non est meritum sui ipsius, sed etiam quia in termino, tam bonis, quam malis Angelis, superabant noua motiua & incentiua, quibus ad operandum circa Deum & diuina mouerentur, vt proinde etiam actiones variari necesse esset, vt recte Vasquez disp. 229. cap. 11.

Quarta sententia est Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 10. qui itidem duobus instantibus rem perfectam fuisse asserit, sed aliter, quam Caietanus. Nam in priori, ait, vtrosque tam bonos, quam malos Angelos meruisse beatitudinem, quamuis sine perfecta libertate, quod in eo instanti peccare non possent: in secundo bonos non ponentes obicem, nec mortificantes præcedens meritum, consecutos fuisse gloriam, malos vero peccando obicem posuisse, simulque fuisse damnatos. Sed merito etiam refellitur à Gregorio de Valentia q. 13. pun. 2. Vasquez disput. 229. cap. 9. Suarez hic lib. 5. cap. 11. & aliis. Tum quia nulla ratio est, cur dicantur Angeli in primo instanti non habuisse plenam libertatem, esto peccare non potuerint, (de quo infra;) cum & natura sua liberi essent, nec omnino ad perfectam deliberationem tempore indigeant. Tum quia etiam hic meritum damnationis non recte simul iungitur cum damnatione: damnatus enim est in termino, qui autem demeretur, in via. Denique durum est, Angelos bonos & malos, toto tempore terminum antecedente, fuisse eiusdem inter se conditionis & meriti.

Quare sunt alii, qui existimant viam Angelorum tribus instantibus fuisse consummatam. E quorum numero est

Quinta sententia Capreoli in 2. dist. 4. q. 1. a. 1. & 3. qui instantia illa sic distinguit. In primo, ait, fuerunt omnes Angeli, tam boni, quam mali, in gratia, sed sine merito beatitudinis, quia vt dictum dub. præceden. ex Capreoli sententia, Angeli receperunt gratiam, sine propria dispositione. In secundo boni, vtendo accepta gratia, promeriti sunt beatitudinem; mali autem peccando amiserunt gratiam. In tertio boni beatitudinem, mali autem damnationem adepti sunt. Atque eandem sententiam recentioribus Thomistis tribuit Vasquez loc. cit. quamuis Bannes q. 63. a. 6. & Zumel q. 62. a. 5. quæstiunc. 2. eam potius refellant. Quid autem nos de ea sentiamus, mox dicetur.

Sexta sententia est Gabriellis in 2. dist. 5. q. 1. a. 2. & Ballolis quæst. 1. artic. 3. qui hoc differunt à Capreolo, quod in primo instanti constituunt Angelos sine merito quidem, sed simul etiam in pura natura. Eandem sententiam & instantium designationem velut probabiliorem refert etiam Scotus eadem distin. 5. quæst. 1. Sed vtraque hæc sententia, refellitur ex dictis dub. præceden. in quo docuimus,

Angelos & in gratia creatos fuisse, & ad eam se proprio actu disposuisse. Qua ratione refelluntur etiam omnes illæ sententiæ, quæ quatuor instantibus negotium hoc transactum fuisse docent: omnes enim supponunt, Angelos non fuisse creatos in gratia; præterquam quod aliis etiam modis parum probabiliter philosophentur, vt ex dictis colligi potest, & videre est apud Scotum & Gabrielem locis citatis.

Quare idem Scotus loc. citat. hanc septimam sententiam cæteris anteponit; quæ tria instantia, siue tres moras in hunc modum disponit ac distinguit, vt in prima omnes Angeli fuerint creati in gratia ac meruerint; in secunda mora, boni persisterint in merito, & mali ceciderint; in tertia morula seu instanti vtrique fuerint in termino. Declarans vero Scotus ibidem articulo secundo, quæ fuerit ratio secundæ moræ, docet, eam continere plures actus, quodam ordine sibi succedentes, tam bonos ex parte boni Angeli, quam malos ex parte mali. Quæ sententia est probabilis, & defenditur etiam à Suarez lib. 5. cap. 11. num. 14. & Molina quæstion. 63. articulo sexto, eidemque fauet Sanctus Thomas quæst. 63. artic. 6. ad 4. vbi expresse duo instantia etiam via boni Angeli videtur tribuere, vt dicemus.

Octaua igitur, & verior sententia est, quæ totum negotium sic ait fuisse transactum, vt in primo instanti omnes Angeli creati in gratia, meruerint beatitudinem; Angeli vero boni aliquamdiu perseverantes in eodem merito, denique in secundo instanti assecuti sint beatitudinem; mali vero dum priores illi meritum continuarent, mox in secundo instanti peccarint, & denique in tertio instanti fuerint damnati, ac in termino. Vbi instans accipitur pro instanti Angelico, quorum vnum constituitur ex vna, seu pluribus operationibus Angeli simultaneous; plura vero instantia, ex pluribus operationibus Angelicis succedentibus; quæ in vna aliqua durabili & permanente operatione Angeli non fundentur, vt inferius dicitur: esto interim singulæ operationes, adeoque & instantia coexistant, aut saltem coexistere potuerint temporino nostro, iuxta S. Thomam q. 62. a. 6. ad 4.

Atque hæc sententia colligitur ex S. Thoma hic cit. quæstio. 62. artic. 5. vbi dicit, sanctos Angelos per vnicum actum charitatis ad terminum peruenisse, & quæst. 63. artic. 5. & 6. inter alia docet, malos Angelos per meritum primi instantis consecutos fuisse beatitudinem, nisi impedimentum posuissent peccando. &c, quicquid Suarez & Thomista nonnulli refragentur. Eandem sequuntur Gregorius de Valentia citat. quæstion. 13. pun. 2. Vasquez disputat. 229. cap. 10. & vt apparet Bannes quæstion. 63. artic. 6. Nec videtur dissentire Zumel ibidem; quamuis enim in secundo instanti nouum meritum tribuat bonis Angelis, vt ita non minus boni, quam mali Angeli, duo instantia via habuerint; non tamen collocat nouum hoc meritum in diuersa operatione Angelica, succedente priori; & potest nouum meritum esse, ac dici, vel ob solam continuationem prioris meriti, vel ob solam accessionem nouæ alicuius operationis se-

cundariæ, qua primum meritum, primumque instans in se non variantur, vt dicemus.

13 Quare in hoc ipso, etiam quoad modum loquendi, magis probatur quod docent Valentia, Bannes, & Vasquez locis cit. Angelos bonos ad terminum peruenisse, in duobus instantibus intrinsicis, in quorum prior, habuerint durabile aliquod meritum beatitudinis; altero, beati fuerint effecti: malos vero in tribus, quorum primo promeruerint beatitudinem, non minus quam Angeli boni, vt expresse docet Sanct. Thomas quæst. 63. artic. 6. in secundo peccarint; in tertio damnati fuerint: è quibus tamen priora duo instantia non fuerint diuturniora, quam prius & vnicum illud instans viæ Angeli boni; Ex quo sequitur, viam Angeli boni vnum tantum habuisse instans intrinsicum; viam vero Angeli mali duo, quibus tamen vnicum illud instans boni Angeli secundum durationem fuerit æquale.

14 Atque hæc sententia non aliter probatur, nisi quia & conformis est naturæ Angelicæ, & proportionata modo, quo homines perducuntur ad sumum terminum; & recte tuetur omnia, quæ de Angelorum conditione, qua cum creati fuerunt, dicta sunt dubio præcedenti: præsertim etiam fauet modus loquendi Patrum, dum dicunt Angelos bonos perseverando (non variando) in statu innocentia, fuisse gloriam consecutos, vt videtur in Gelasio, Gregorio, Prospero, & aliis citatis initio.

15 Dices. Ex communi doctrina Patrum; Luciferum in sua secunda mora excitasse bellum in cælo contra Deum, aliosque Angelos ad rebellionem. prouocasse; Michaellem vero principem cum reliquis sanctis Angelis sectatoribus suis illi restitisse, & Dei gloriam & honorem zelasse: Ergo necesse est, Angelos bonos post primum meritum beatitudinis, primumque instans exercuisse novos actus, tum intellectus, tum voluntatis, quibus Luciferi resisterent, eiusque allecationi ad peccatum contradicerent, puta per peculiâres actus humilitatis, subiectionis, & feruentioris charitatis erga Deum; & forte etiam orationis, quibus auxilium ad perseverandum, & resistendum implorarent.

Idem confirmatur ex S. Thomæ quæst. 63. a. 6. ad 4. cum ait, *primam operationem* (primi instantis) *in omnibus Angelis bonam fuisse: sed ab hac operatione quosdam (nempe bonos) per maturam cognitionem ad laudem Verbi fuisse conuersos, quosdam vero in seipsis remanentes, peccasse &c. Et ideo in primo instanti omnes fuisse bonos, sed in secundo fuisse bonos à malis distinctos. &c.* Quibus verbis aperte S. Thomas duo instantia etiam viæ boni Angeli tribuere videtur; idque iuxta Augustinum 4. super Genes. ad lit. c. 24.

16 Respondeo ad primum, concedendo, plures eiusmodi actus fuisse secutos; sed nego idcirco, absolute loquendo, eos in Angelo bono aut nouum instans viæ constituisse, aut abrupisse prius meritum, primosque actus merendi in primo instanti habitos, saltem secundum substantiam, & loquendo à potiori, vnde sumenda est denominatio: quia nihilominus & primi actus fidei, spei, & charitatis erga Deum, in quibus principaliter consistebat primum meritum, & primum instans viæ boni Angeli, permanere & perdurare potuerunt; quibus pro-

inde perdurantibus, etiam ipsum primum instans viæ Angeli (sumendo à potiori denominationem) perdurasse recte dicitur. Quia vt instantia multiplicentur, non satis est, vt numerus actuum augeatur, sed necesse est, vt à priori actu principali, & quasi aliorum fonte cessetur, & ab illo ad alium transitus fiat.

17 Quod ex eo etiam comprobatur. Nam alias non tantum duo, sed etiam tria, quatuor, vel quinque instantia viæ Angeli boni constituenda forent; quando ipsemet etiam Suarez fatetur, in secundo illo instanti rursus varios actus, & quidem sibi succedentes, interuenisse; sed quia tamen fuerunt connexi cum vno principali actu in se indiuisibili, ac permanenti, à quo sumitur vnitas illius instantis, seu moræ, ideo ait, eos vnum tantum instans constituisse, citat. capit. 11. numero 19. Accedit, quod etiam in secundo instanti viæ mali Angeli, dum præliantur cum Michaelle, credibile est, fuisse nonnullam moram transactam; qua etiam ipsi Angeli mali vtique plures actus malos sibi succedentes elicerunt; & tamen nemo ideo plura instantia peccatis Angelorum tribuit.

18 Qua de causa etiam dici potest, instantis vnitatem in proposito non ita stricte & mere physice accipi, sed quasi moraliter, pro aliqua mora, seu modo operationis Angelicæ; quæ secundum moralem estimationem eadem sit, & æstimari possit; esto in ea physice sit aliqua pluralitas, & forte etiam successio actuum. Qua de causa etiam Scotus, & alii nonnulli Theologi, magis proprie eiusmodi instantia appellant moras seu morulas; & Suarez quoque, & alii vtrumque modum loquendi vsurpant. Neque his aduerfatur Sanctus Thomas citat. quæstion. 62. artic. 5. vbi docet, Angelos per vnum actum charitatis beatitudinem fuisse consecutos; non enim excludit actus fidei & spei; neque forte, etiam plures actus secundarios succedentes: nihilominus enim vni actui charitatis recte tribuitur consecutio beatitudinis, quod in illo reliqui omnes fundentur, aut ex illo velut fonte profuant.

19 Quare nec illud obstat, si quis cum Suariorum contendat, ipsos etiam actus fidei, spei, & charitatis in Angelis bonis, fuisse deinceps quoad indiuiduam rationem mutatos; eo vel maxime, quod Angeli semper ex tota intensione præexistentis habitus operarentur, habitus autem ipse continuo ex ipsa duratione meriti cresceret; &c. Nam & hanc obiectionem pariter omnes dissoluere debent; si enim propter eiusmodi varietatem secundum intensione constitutum est nouum instans, iam non vnum tantum, sed multo plura, imo infinita instantia constituenda erunt: cum in continua duratione meriti, necesse fuerit continuo intendi habitum, si augmentum intensiois continuo subsequebatur meritum. Dico ergo, augmentum habitus solū, finito iam actu merendi, adeoq; in termino viæ, collatum fuisse Angelo; aut certe quicquid sit de hoc, tamen ex variata intensione actus præcisè non constitui in proposito nouum instans; cum nihilominus moraliter, & quasi quoad substantiam in communi spectatam, idem actus, eademque conditio seu modus operandi permanserit; quoad durationem & identitatem vnus instantis satis est, vt diximus.

Ad locum Sancti Thomæ superius obiectum, fateor, cum planè esse obsecrum, vt agnoscit etiam Caietanus eodem art. 6. Sed ne tamen pluribus alijs eiusdem Sancti Thomæ locis aduerferetur, dico, eum secundum instans & secundam operationem boni Angeli referre ad terminum eiusdem, in quo iam erat conuersus ad Deum per cognitionem matutinam in verbo, vt explicat etiam Caietanus, non quòd in eo adhuc mereretur, vt putauit Caietanus, sed quòd tunc primum intrinsecè & adæquatè à malo Angelo distingueretur; cum aliàs primaria operatio viæ bonæ Angeli secundum se (non quoad durationem) fuerit vtrique communis.

21 Cæterum cum morè illà, seu instantia Angelica, per respectum ad nostrum tempus, non fuerint ita indiuisibilia, quin coëxistere potuerint, & reipsa coëxiterint nostro tempore, vt dictum, quæri potest, quanta absolute mora à creatione Angelorum, vsque ad eorundem terminum intercesserit. Respondetur, in particulari nihil constare, vt rectè Molina citata quæstione 63, articulo 6. Vasquez disputatione 229. capite 11. & disp. 234. numer. 4. & alij, tamen cum omnes fateantur, non fuisse longam moram, videtur etiam omnibus persuasum, multò citius, quam intra spatium vnius diei naturalis fuisse transactum totum negotium, adeoque & lapsum ac ruinam diaboli contigisse, ante creatum primum hominem; quem ipse iam damnatus ad peccatum impulit Genes. 3.

Et quia Angeli fuerunt creati in principio seu primo instanti durationis creatæ, simul cum cælo & terra, adeoque ante creatam lucem, vt dictum quæst. 1. dub. 1. consequenter dicendum videtur, aliquo spatio primi illius diei, quo lux creata fuit, hoc negotium fuisse transactum; quanquam vt dixi in particulari nil certi potest definiti. Ita etiam post Augustinum lib. 1. de Genes. ad lit. c. 17. & imperfecto cap. 5. & lib. 11. de ciuit. cap. 19. item post Bedam, Rupertum, & Glossam in Genes. cap. 1. *Et diuisit lucem*, ex communi docet Suarez hic lib. 7. cap. 21. num. 13. quicquid Iustinus in dialog. cum Tryphone, & Irenæus lib. 4. cap. 78. dixerint, non peccasse Luciferum, donec homines tentaret. Certè dicere, non peccasse ante lapsum primi parentis, error in fide est, contra Genes. 3. & Sap. 2. vers. 24. *Insidia diaboli mors introiit in orbem terrarum*, vt rectè Molina loco citato.

22 Quis verò status sit Angeli boni ac beati, constat partim ex dictis supra disp. 2. quæst. 6. partim restat dicendum in 1. 2. de hominis beatitudine: si quidem communis est ea causa Angeli, cum cæteris beatis. Summatim autem res tota in hoc consistit. I. quòd in Angelo permaneant naturalia, adeoque etiam cognitio & dilectio naturalis, vt docet S. Thomas quæst. 62. a. 7. II. quòd impeccabilis sit, vt docet art. 8. cont. Origenem homil. 20. & 24. in Num. & 13. ac 35. in Lucam; cuius errorem damnat inter alios Fulgentius de fid. ad Petrum, III. quòd in beatitudine essentiali non possit proficere, nec ad diem quidem vsque iudicij, vt docet artic. 9. quicquid olim in contrarium dixerit Magister in 2. dist. 10, sed in accidentalit tantum; respectu cuius aliqui beatis etiam nouum concedunt meritum, in quibus Richardus in 2. d. 10. a. 1. q. 1. Bonauentura

in 2. dist. 11. art. 2. q. 2. & Gabriel q. 1. a. 3. dubio 2. Sed rectius cum suis negat Sanctus Thomas cit. art. 9. ad 3. Gregorius de Valentia q. 13. punct. 4. Vasquez disp. 230. cap. 2.

Qui etiam addit, præmium seu gaudium hoc accidentale in beatis tantum crescere vsque ad diem iudicij, quod consentaneum est etiam S. Thomæ, & alijs, loc. cit. Sed de quo tamen video dubitari posse; quia etsi nullum nouum gaudium concipiant, de conuersione peccatorum, aut ijs, quæ in terris aguntur, tamen nil videtur ob stare, quòd minus de alijs rebus, præsertim supernaturalibus, nouis subinde reuelationibus & illustrationibus recreentur, vt etiam indicat Valentia loco cit. Sed quia verius est, etiam has post diem iudicij cessaturas, rectè absolute dicitur, hoc augmentum solum durare vsque ad diem iudicij, vt communiter loquuntur Theologi, post Sanctum Thomam loco citato, & rectè declarauit Suarez hic libro 6. capite 8. à numero 9.

D V B I V M III.

De via & lapsu Angeli mali; ac spectatum quando, quinam, cuius suassu, quo ordine, & quotnam Angeli peccarint.

S. Thomas 1. p. q. 63. a. 1. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

1 D E via mali angeli, quantum ad ordinem variorum instantium, quibus eam peragit, satis actum est dubio præcedenti. Ad cætera hoc dubio proposita quod attinet, octo ferè quæriuntur. 1. Vtrum Angelus natura sua necessario sit peccabilis. 2. Vtrum reipsa peccarit. 3. An statim in primo instanti suæ creationis peccarit, aut peccare potuerit. 4. Vtrum supremus inter Angelos malos, fuerit absolute supremus inter omnes Angelos. 5. An alij Angeli eius suassione & exemplo peccarint. 6. An simul omnes peccauerint. 7. Vtrum plures peccarint, quam perseverauerint. 8. Ex quo ordine fuerint Angeli lapsi; quæ nos totidè assertionib⁹ breuiter resoluem⁹.

2 Assertio I. Non est quidem Angelorum vllus sua natura malus; sed potuit tamen eorum quilibet sua natura peccare: nec fieri potest, vt vlla creatura intellectualis natura sua sit impeccabilis. Ita S. Thomas hic q. 63. a. 1. & 4. Et prima pars est de fide, & extra controuersia, contra Manichæos & Priscillianistas, ex Concilio Bracharensi I. can. 7. & Leone I. ep. 1. ad Turibium c. 6. & Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. *Firmiter de sum. Trinit. & fid. Cathol.* Et patet ex illo Genes. 1. v. 3. *Viditq. Deus cuncta quæ fecerat, & erat valde bona.* Ratio est. Quia omne quòd est, hoc ipso quòd est, bonum est; seu quòd idem est, Omne ens, qua ens, bonum est; Angelus secundum naturam suam est ens: Ergo secundum naturam bonus est. Quæ ratio probat Angelum secundum suam naturam non esse aliquid malum in genere Entis, vt videntur etiam intellexisse Manichæi. Item quicquid Deo auctore sit, vt sic, malum non est; quia Deus non est auctor mali; Angelus quilibet secundum naturam suam Deo auctore factus est;

imò ab eo solo factus & creatus est, ex quæst. 1. dubio 1. Ergo secundum naturam suam malus non est. Quæ ratio procedit etiam de malitia morali. Denique quod natura sua inclinatur non in aliquod bonum particulare, sed in bonum vniuersale, Deumque ipsum, illud natura sua non inclinatur in malum: sed solum quod inclinatur in bonum particulare verbi gratia sensibile, cui per accidens coniunctum solet esse malum, siue quod maiori bono repugnat, & priuat, potest inclinari etiam natura sua in id quod est malum, vt est appetitus sensitiuus, &c. Quæ est ratio Sancti Thomæ, & probat etiam, Angelum sua natura non inclinari ad malum seu peccatum, vt quidem inclinatur homo ratione appetitus sensitui. Quare etiam Dionysius capite quarto, de diuin. nom. *Verum, ne demones quidem, inquit, natura sunt mali. Si enim natura mali sunt, nec ex ipso bono sunt, nec in ijs quæ sunt, nec verò ex bonis mutati sunt, si natura semper que mali erant.*

3 Secunda pars est itidem certa, & extra controuersiam. Ratio sumitur tum ex probatione tertiæ partis; tum ex eo, quia Angeli quidam re ipsa peccarunt; Ergo etiam alij singuli peccare potuerunt; cum sit eadem quoad hoc ratio omnium.

Tertiam partem cum S. Thoma loc. cit. tradunt communiter Thomistæ, & Molina ibidem, item Ægidius in 1. dist. 23, quæst. 1. articulo 1. Richardus art. 1. quæst. 1. & dist. 6. quæst. 1. Scotus in 1. d. 23. q. 1. Bassolis q. 1. a. 3. Carthusianus q. 1. Bonauentura a. 1. q. 1. Hieronymus in 2. d. 5. q. 1. a. 1. & dist. 7. q. 1. item Gregorius de Valentia q. 14. punct. 1. Vasquez disp. 23. 1. cap. 2. Suarez hic lib. 7. cap. 3. et si contrarium docuerit Ockam in 1. d. 44. q. 1. Gabriel in 2. d. 23. a. 1. & 2. Maior q. 2. item quoad finem & præcepta naturalia, Durandus in 2. d. 6. q. 1. & dist. 23. q. 1. Capreolus in 2. dist. 23. q. vn. art. 3. Caietanus hic quæst. 63. a. 1. & Ferrariensis 3. cont. gent. cap. 109. qui tamen negent, fieri posse naturam intelligentem, sua natura impeccabilem, in ordine ad finem & præcepta naturalia, putant tamen, impeccabilem sua natura esse posse in ordine ad præcepta naturalia.

4 Probatur assertio primum autoritate Patrum. Ita enim docent Ambrosius lib. 3. de fid. ad Gratian. capite 2. Hieronymus Comment. Epist. ad Galat. cap. 6. & epist. 146. Augustinus lib. 2. de ciuit. capite 1. & 6. Fulgentius libro de fid. ad Pet. capite 3. Gregorius libro 23. Moral. cap. 5. & Damascenus lib. 2. de fid. cap. 3.

Deinde ratio est. Quia si creatura intelligens est, necessario habet arbitrium liberum (quod frustra negarunt Nominales citati), adeoque indifferens, ad quoduis obiectum, quod ex se non necessitat voluntatem: tale autem est quodlibet bonum particulare creatum, etiam honestum, imò & increatum, adeoque Deus ipse, non intuitiue & in se cognitus, vt dictum etiam disp. 2. q. 3. dub. 3. & pluribus docetur in 1. 2. Hinc autem sequitur, peculiarem gratiam collatam fuisse Angelis bonis, ad hoc vt non peccarēt, vt cum S. Thoma q. 62. a. 2. & q. 63. a. 1. docet Suarez lib. 5. c. 1. à num. 8. & cap. 9. à num. 2.

5 Assertio II. Angeli quidam re ipsa peccarunt, grauissimoque peccato iustam damnationem pro-

meriti sunt. Ita Theologi omnes, cum S. Thoma cit. q. 63. art. 1. & cum Magistro in 2. dist. 4. Est de fide ex Scriptura. Iob. 4. versu 18. *In Angelis suis reperit prauitatem.* Et epistol. Iudæ versu lecto. *Angelos, qui non seruauerunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei, vinculis æternis sub caligine referuauit.* Et alibi sæpe, vt dicemus.

6 Assertio III. Angeli non peccarunt in primo instanti suæ creationis; sed statim post primum instans, in instanti secundo: an peccare in ipso creationis instanti absolute potuerint, incertum est; & verior videtur affirmatiua sententia. Priorem partem cum Sancto Thoma hic quæstione sexagesima tertia, articulo quinto, & Magistro in 2. dist. 4. docent omnes Theologi, excepto Eugubino libro 8. perenn. Phil. capite 38. cum Theodoro quodam Theologo, quem ipse citat. Eandem assertionem tradunt communiter SS. Patres, præsertim Augustinus libro vndecimo de ciuit. capite 15. et si in libris de Genesi ad lit. maxime libro vndecimo capite 23. dubius.

Probatur vera sententia primum omnibus illis Scripturæ locis, quibus supra dub. 1. probauimus, Angelos omnes fuisse creatos in gratia: quibus testimonij etiam vtitur S. Thomas hic cit. a. 5. Deinde idem probatur ex Concilio Bracharensi. can. 7. vbi dicitur: *Si quis dicit, diabolum non fuisse prius Angelum bonum, à Deo factum, anathema sit.* Quare opposita sententia fuit iam olim merito damnata à Theologis Parisiensibus, vt refert Bonauentura in 2. d. 4. qui & ipse etiam ait, *ad hæc se proxime accedere,* & S. Thomas hic cit. a. 5. ita de ea censet: *Quia hæc opinio auctoritati scripturæ contradicit, &c. ideo à Magistris hæc opinio tanquam erronea rationabiliter reprobata est.* In quem sensum de eadem sententia loquuntur etiam recentiores. Rationes conuenientie eodem dubio i. atulimus. Addit Sanctus Thomas aliam rationem ab impossibili; sed quæ fortè non conuincit, vt mox dicetur.

Nec obstat illud Ioan. 8. *Ille homicida erat ab initio,* & 1. Ioan. 3. *Ab initio diabolus peccat.* Hoc enim non intelligitur de ipso instanti creationis Angeli; sed de tempore propinquo creationi mundi, ipsiusque hominis respectu cuius homicida dicitur.

7 Secundam partem assertionis tradit Sanctus Thomas citata quæstione 63. articulo sexto ex communi. Intelliguntur autem non instantia nostri temporis, sed instantia Angelica temporis discreti, vt Caietanus, Molina, Vasquez, & alij communiter notant, & consentit Suarez hic libro 7. cap. 21. à num. 3. post Altifiodorensem, Alensem, Scotum, Ariminensem: licet absolute existimet, potuisse primum instans mali Angeli, etiam esse instans nostri temporis, ita vt prima & bona eius operatio solum duraret per instans indiuisibile nostri temporis, adeoque intrinsecè in eodem instanti inciperet & desineret; et si neget hoc esse possibile Ariminenis in 2. distinctione quinta. De quo alibi Ratio assertionis est; quia si malus Angelus etiam in secundo instanti bene fuisset operatus, vel saltem nullum posuisset impedimentum gratie: mox in eo fuisset confirmatus, vt i. boni Angeli. Idem patet ex dubio precedenti.

Quod

8 Quod vero ad tertiam assertionis partem attinet, fatendum est quidem, plures & grauiores Theologos ex antiquioribus esse, qui sentiant, nec fieri quidem villo modo potuisse, vt Angeli in primo instanti peccarent. Ita enim docet Hugo Victorinus in sum. tit. 2. cap. 2. S. Thomas hic q. 63. art. 5. & q. 16. de malo art. 4. Albertus in 2. d. 3. a. 14. Alensis part. 2. q. 29. mem. 1. a. 7. Bonauentura in 2. d. 3. part. 2. a. 1. q. 2. Richardus a. 2. q. 2. Durandus dist. 5. q. 2. Heræus q. 2. a. 2. Capreolus d. 4. q. 1. art. 1. & 3. Argentina d. 6. quæst. 1. art. 2. Henricus quodlib. 8. q. 10. Holcoth in 2. quæst. 3. Ferrariensis q. 3. cont. gent. cap. 109. Caietanus & Thomistæ recentiores hic q. 63. art. 5. Et fauet Aureolus in 2. d. 4. a. 2. dum ait, potuisse quidem Angelum in primo instanti habere actionem cum defectu, sed non quæ imputaretur ad culpam.

9 Nihilominus tamen contrarium tradunt non pauci, nec contemnendi Doctores, speciatim Scotus in 2. dist. 5. q. 3. & in 3. dist. 18. q. 1. Ariminenfis in 2. dist. 5. q. 1. art. 2. Bassolis quæst. 1. art. 2. Maior q. 3. Gabriel dist. 4. quæst. 1. art. 3. Marsilius in 2. quæst. 3. art. 2. quos sequuntur Molina cit. quæst. 63. art. 5. & Gregorius de Valentia hic quæst. 14. pun. 4. vbi negatiua sententia præfert affirmatiuam; item Vasquez hic disp. 236. cap. 3. licet vtrinque dubius, cenfet tamen negatiuam nulla solida ratione fulciri. Eodem modo Suarez hic lib. 7. cap. 20. num. 47. diserte etiam pronuntiat, & fuse tuetur, absolute loquendo, non esse impossibile, Angelum peccare in primo instanti creationis, loquendo in sensu diuiso, & de absoluta potentia Dei, adeoque non supposita aliqua speciali prouidentia & manutentia Dei; pro qua assertionem citat etiam ipse Malonius in 2. dist. 6. disput. 7. & Herreram in 2. dis. 17. quæstion. 2.

10 Ratio vero huius sententia est. Quia nulla ratio firma, aut valde probabilis adferri potest, quæ ostendat, id esse absolute impossibile, vt sigillatim expendendo singulas ostendunt Scotus, Ariminenfis, Vasquez, & fuse Suarez locis citatis.

11 Etenim omnis alius leuioribus & minoris momenti, speciatim quod multi existimant, in primo instanti non potuisse ab Angelo exerceri operationem liberam & deliberatam, quod refutat ipsemet S. Thomas hic cit. q. 63. a. 5. vbi ait: *Manifestum est, quod creatio est instantanea, & similiter motus liberi arbitrii Angelis; non enim indigent collatione & ducursu rationis; unde nihil prohibet, simul & in eodem instanti esse terminum creationis, & terminum liberi arbitrii: potissima inter omnes est, qua vtitur S. Thomas ibidem, cum ait: Quamuis res aliqua in primo instanti, quo esse incepit, simul incipere possit operari, tamen illa operatio, qua simul incipit, cum esse rei, est ei ab agente, à quo habet esse; sicut moueri sursum, inest igni à generante. Vnde si res aliqua habeat esse ab agente deficiente, quod possit esse causa defectiva actionis, poterit in primo instanti, in quo incipit esse, habere defectiuam operationem: sicut si tibia quæ nascitur clauda ex debilitate seminis, statim incipiat claudicare. Agens autem, quod Angelos in esse produxit, scilicet Deus, non potest esse causa peccati. Vnde non potest dici, quod diabolus in primo instanti sue creationis fuit malus. Ita Sanctus Thomas; cuius proinde ratio in hoc fundatur, quod alias DEVS*

esset author & causa peccati; cum operatio, quæ in primo instanti productionis ab aliqua re producta exercetur, sit ipsius generantis seu producentis; aut certe ei etiam velut causa & auctori tribuatur.

12 Sed hoc quidem verum habet, in actione naturali, seu quæ necessario, aut per se ab eiusmodi re producta proficiscitur: sed de actione, quæ libere, & per accidens solum à causa illa producta exercetur, etiam contra intentionem & voluntatem primæ causæ producentis, non videtur probabile: alias enim cum Deus in quocunque instanti, tam hominem, quam Angelum intrinsece conferuet, pari ratione ei imputari posset, peccata, quæ ab illis sunt; quod est absurdum.

13 Nec obstat primo, quod prima cogitatio Angeli sit à Deo; nam hoc non obstante, potuit Angelus in eodem instanti libere se determinare, mediante cognitione sui, ad varia obiecta cognoscenda, vt dictum quæstione tertia, dubio octauo, imo etiam seipsum cognoscendo, inordinate ferri in suam ipsius excellentiam, iuxta Sancti Thomæ quæstion. 63. articulo primo ad quartum, cum ad hæc omnia nullo Angelus discursu aut mora indigeat.

14 Nec obstat secundo, quod Angelus in primo instanti creationis necessario habere debuit veram & realem potentiam & facultatem se conuertendi ad Deum: quod videtur fieri non potuisse, si in primo instanti creationis peccasset; quia impossibile est, conuersionem illam stare cum peccato. Nihilominus enim Angelus vere eam facultatem habuit, non quidem in sensu composito, ita vt conuersio coniungeretur eum peccato: sed in sensu diuiso, quia potuit omisso peccato se conuertere ad Deum; eo modo quo peccator quilibet, in eo instanti, quo peccat, potest & potuit non peccare: nimirum quia in eo instanti, prius naturâ quam peccaret, posset non peccare.

15 Nihilominus tamen quia ad perfectionem diuinæ prouidentia spectare videtur, vt creaturam rationalem, supposita ordinatione ad finem supernaturalem, condant in actu primo perfecte instructam, ad eius consecutionem, neque eam prius productam statim in eodem instanti sinat se deficere, & quasi in nihilum recidere, ne quasi exofus, aut ex necessitate, non bonitate spontanea, eam fecisse videatur, idcirco concedi potest, secundum ordinationem Dei legem fieri non potuisse, vt Angelus in primo instanti suæ creationis mox peccaret, vt docet Suarez loc. citat. numero 54. qui ita etiam priorem Sancti Thomæ sententiam bono sensu interpretari conatur.

16 Assertio IV. Probabilis est, Angelum supremum inter malos, fuisse absolute supremum inter omnes Angelos. Ita cum Sancti Thomæ hic cit. quæst. 63. artic. 7. & Magistro in 2. d. 6. communis omnium scholasticorum; & consentiunt plures SS. Patres, speciatim Tertullianus lib. 2. cont. Marcionem cap. 10. Chrysostomus tom. 1. homil. de primo homine, & de casu primi hominis, Hieronymus in illud Iob 40. *Ipsæ sunt viarum Domini*, Gregorius lib. 4. Moral. cap. 12. vel 13. & lib. 9. cap. 2. Isidorus lib. 1. de sum. bon. cap. 12. Bernardus ferm. 1. de aduentu, & author de mirabil. script...

lib. 1. capite 2. apud Augustinum : & fauet non-
parum sacra Scriptura Iob. 40. versu decimo quar-
to. *Ipsè est principium viarum Domini* : tamen hic
locus iuxta literam immediatè spectet ad *Behemoth*,
quem aliqui putant animal terrestre, vt Elephantem
vel Rhinocerotem, alij genus quoddam serpentis si-
ue Draconis : quod tamen non obstat, quia nihilo-
minus etiam ad literam, & quidem sensu magis
principali, ad diabolum pertinet, vt communiter
Sancti Patres interpretantur. Accedit quod moti-
uum ad peccatum superbiæ, quo peccarunt An-
geli, magis locum habuit in primo & supremo An-
gelo, quam in inferioribus, vt argumentatur San-
ctus Thomas loco citato.

17 Contra hanc tamen assertionem Damascenus li-
bro 2. de fide cap. 4. docet, Luciferum fuisse de infimo
ordine Angelorum; quam opinionem etsi ne-
get defendi posse Augustinus lib. 11. de Genes. ad
lit. cap. 19. tamen rectè notauit Sanctus Thomas ci-
tat. art. 7. fidei non aduersari; imò verò addit, *præ-
iudicandum illi non esse*. Quocirca etiam Vasquez di-
sp. 237. cap. 2. & Suarez hic lib. 7. cap. 16. rem-
incertam esse iudicant; præcipuè si de Angelo posi-
tiuè supremo sermo sit: cum nihil obstat, plures esse
eiusdem perfectionis specificæ & individualis. Imò
Suarez hoc sensu Luciferum non fuisse supremum,
sed Michaëlem (supremum inter bonos) ei æqua-
lem esse, probabilius videtur existimare: de qua re
non est contendendum.

18 Assertio V. Probabilis est, Angelos inferiores
à supremo fuisse exemplo, & suasionè inductos ad
peccandum. Ita cum Sancto Thoma cit. quæstione
63. articulo octauo, docent Caietanus & omnes
Thomistæ ibidem; item Aletius 2. part. quæst. 99.
memb. 2. Altifiodorensis lib. 2. sum. tract. 2. capi-
te 5. Bonauentura, & Richardus in 2. dist. 5. Egi-
dius, Argentina, Gabriel, Maior, Durandus in 2. di-
stinct. 6. Gregorius de Valentia hic quæst. 14. punct.
6. Molina cit. quæst. 63. a. 6. & Suarez lib. 7. c. 17.
etsi res incerta, vt post Durandum rectè Grego-
rius de Valentia loc. cit. & Vasquez disp. 238. capi-
te 2. qui in oppositam sententiam magis inclinat;
quam tradiderunt Albertus in 2. d. 6. art. 3. Guili-
elmus Parisiensis de vniuerso prima part. 2. partis,
cap. 112. & Alphonus à Castro contra hæreses V.
peccatum hæresis 3.

19 Probatur assertio Primò ex Scriptura. Nam lo-
cus ille Apocal. 12. versu 4. de cauda Draconis se-
cum trahente tertiam partem stellarum, licet imme-
diato, & maxime literali sensu, intelligatur de ho-
minibus in Ecclesia militante peruertendis, ope
diaboli; nihil tamen obstat, quo minus simul et-
iam intelligatur de Angelis per Luciferum seductis,
vt cum Sancto Thoma hic citato articulo octauo,
& cum Magistro 2. distinct. 6. Scholastici com-
muniter, & iam olim etiam Prosper in dimid.
temp. capite tertio, & Andreas Casariensis in Apo-
cal. capite trigesimo quarto siue sermone 12. inter-
pretati sunt, & bene etiam notauit Suarez hic lib. 7.
cap. 17. numer. 20.

20 Secundo probatur assertio ex SS. Patribus. Ita
enim docent Origenes lib. 1. Periechon in proe-
mio, Eusebius libro 7. de præparat. Euang. cap. 6. &
lib. 4. demonst. Euang. cap. 9. Lactantius lib. 2. Lu-

flit. cap. 14. Gregorius Nazianzenus carn. 6 de
substantijs mente præditis, Casarius dialogo primo,
Chrysofomus in Plal. 14. Ambrosius epist. 33. vel
84. ad Demetrium, Hieronymus Isai. 14. vbi illa
verba, *Tot terrâ tuam disperdidisti, tu populum tuum oc-
cidisti*, ad Luciferum applicat. Gregorius lib. 3. mo-
ral. cap. 18. vel 23. Damascenus lib. 2. cap. 4. Ber-
nardus tract. de gradibus humilitatis, & alij.

21 Tertiò idem suadet ratio. Primum enim hoc non
erat impossibile, vt rectè demonstrat S. Thomas cit.
art. 8. & fateri Vasquez loc. cit. Angelus enim non
indiget ad eligendum, vel exhortandum, vel etiam
consentiendum, temporis mora: deinde verisimile
est, Angelum supremum in electione status sui non
fuisse alijs tardiorum; adeoque nec posterius pecca-
sse, quam alios; sed nec etiam defuisse ipsi in
eodem instanti, quo peccauit, voluntatem sua au-
thoritate alios in societatem peccati pertrahendi,
eosque mediante locutione instantanea, ad illa per-
trahendi: Verisimile est ergo id reipsa fecisse, adeoq;
in eodem instanti etiam alios ad peccatum exemplo
& suasionè pellexisse.

22 Assertio VI. Verisimilis est, Angelos quot
quot peccauerunt, omnes simul peccasse. Ita San-
ctus Thomas cit. a. 8. ad 1. Caietanus, & Thomistæ
ibidem; item Egidius, Durandus, Argentina locis
citatis, & consentit Gregorius de Valentia quæst. 14.
punct. 6. Vasquez disp. 238. cap. 3. & Suarez hic li-
bro 7. cap. 18. numer. 24. Ratio est. Quia hoc fa-
cile fieri potuit; & magis consentaneum est naturæ
Angelicæ, quæ ad deliberandum tempore non in-
diget; simulque ita faciliùs defenditur, eos simul
omnes ad terminum venisse, vt dictum dubio præ-
ced. Etsi nec ista assertio certa est; siquidem con-
trarium docent Bonauentura cit. d. 5. art. 2. quæst. 2.
& Molina hic q. 63. art. 6. In quorum tamen sen-
tentia dicendum est, eum qui priùs peccauit, non idèò
prius ad terminum damnationis peruenisse, vt no-
tat Molina ibidem.

23 Assertio VII. Licet absolute non constet, quot
Angeli peccauerint, satis tamen certum est, plures
perseuerasse, quam peccasse. Ita communis cum
Sancto Thoma cit. quæst. 63. art. 9. & Magistro in
2. dist. 5. Et probatur ex citato loco Apoc. 12. de
tertia parte stellarum per caudam draconis abstra-
cta, &c. iuxta probabilem explicationem allatam.
assertionè quinta. Vbi tamen nil opus est, præcisè
tertiam partem; satis est, minorem hac in re nume-
rum intelligere, prout sæpe alias in Scriptura incer-
tus numerus per certum numerum significatur.
Ratio est. Quia, vt inquit Sanctus Thomas loc. cit.
*Peccatum est contra naturalem (vtique Angelorum)
inclinationem. Ea verò quæ (hoc modo) contra na-
turam sunt, vt in paucioribus accidunt; natura enim
consequitur suum effectum vel semper, vel in pluribus.*
Alia ratio est hominum, qui secundum appeti-
tum sensitiuum naturaliter inclinantur in bonum
sensibile, idque ipsa melius cognoscunt, quam
bonum rationis; vt responder Sanctus Thomas ibi-
dem ad 1. Vid. supra quæst. 1. dub. 1.

24 Assertio VIII. Probabile est, è quolibet ordine
Angelorum aliquos cecidisse. Ita cum Sancto Tho-
ma cit. art. 9. ad 3. & Magistro in 2. dist. 6. & 9.
comunis Doctorum, contra Damascenum, & alios

relatos assert. 4. qui dixerunt, Luciferum siue supremum inter demones, fuisse ex ordine infimo; qui consequenter sentiunt, Angelos qui ceciderunt, fuisse solum ex eodem ordine infimo, vt notauit ibidem S. Thomas. Ratio assertionis secundum quandam conuenientiam est. Tum quia homines pro diuersitate meritorum & gratiarum in supplementum ruinæ Angelicæ, ad quemlibet ordinem Angelorum assumuntur. Tum quia hac ratione magis demonstratur & enitescit libertas liberi arbitrij, quæ secundum quemlibet gradum creaturæ in malum flecti potest. Idem docent nonnulli Patres apud Suarez hic libro 7. capite 17. numero 2. & fauct. Scriptura, dum Angelis malis tribuit nomen Cherub Ezechiel 28. & Ephes. 6. nomina Principum & Potestatum, quos simul Apostolus vocat mundi Rectores tenebrarum harum.

25 Addit tamen S. Thomas cit. resp. ad 3. In sacra Scriptura nomina quorundam ordinum, vt Seraphim & Thronorum, demonibus non attribuit; Quia hæc nomina, inquit, sumuntur ab ardore charitatis, & ab inhabitatione Dei, quæ non possunt esse cum peccato mortali. Attribuantur autem etiam nomina Cherubin, Potestatum, & Principatum; quia hæc nomina sumuntur à scientiâ, & potentia, quæ bonis malisque possunt esse communia. Ita Sanctus Thomas. In quem sensum etiam supra articulo septimo ad 1. rationem reddit, cur Ezechiel, 28. versu declino quarto. Tu Cherub extensus, & protegens, &c. ex probabili explicatione supremus malorum Angelorum fuerit vocatus Cherub, siue Cherubin, cum tamen esset ex supremo ordine Seraphim, nimirum quia lapsus Angelo non conueniebat nomen Seraphim & ardentis præ amore; sed solum Cherubin, quia selecti nomen habet.

DUBIUM IV.

Quale nam fuerit aut esse potuerit primum Angelorum peccatum, tum ex parte obiecti, tum ratione subiecti.

S. Thom. 2. p. q. 23. a. 2. & 3.

1 **Q**uestio est, quale fuerit peccatum Angelorum, tum quoad substantiam, & ex parte obiecti, tum quoad accidentia, & ex parte subiecti. Circa primum plura sunt controuersa. 1. An fuerit verum & formale peccatum superbiæ. 2. an absolute potuerit esse aliud peccatum, quam superbiæ. 3. quodnam fuerit obiectum eius superbiæ; an similitudo cum Deo, an beatitudo naturalis vel supernaturalis; an vnio hypostatica cum Verbo; vel aliqua alia excellentia. 4. An cum peccato superbiæ fuerint coniuncta alia peccata, & quæ nam. Circa secundum queritur, an peccatum illud fuerit ex aliqua incogitantia, an ex malitia commissum. Denique, dicendum est, an fuerit quoad hoc peccatum eadem ratio omnium Angelorum, etiam inferiorum. Quæ omnia sequentibus assertionibus breuiter explicamus.

2 **A**ssertio I. Primum peccatum Angelorum fuit proprium & speciale peccatum superbiæ. Ita cum S. Thoma hic q. 63. a. 2. & 3. & Magistro in 2. d. 6.

cap. 2. habet communis ac certa Theologorum sententia; quam speciatim tradunt Altifiodorensis lib. 2. sum. tract. 2. c. 2. Albertus 2. part. tract. 5. q. 27. memb. 2. Alensis 2. part. q. 98. memb. 2. qui tamen addit, radicem fuisse cupiditatem & auaritiam; sed non intelligit hoc nomine speciale aliquod peccatum, sed cupiditatem generaliter acceptam, pro inordinato amore, & inclusam in ipso peccato superbiæ, vt rectè exposuit Vasquez disp. 23. c. 3. Idem docent Bonauentura in 2. d. 6. a. 1. q. 1. Egidius quæst. 1. art. 3. Richardus art. 1. q. 1. & 2. Gabriel in 2. d. 6. q. 1. a. 1. Nec dissentiant alij, qui dicunt, peccasse, aut immoderato appetitu beatitudinis, aut inuidiâ hominum, vt inferius dicemus. Idem docent recentiores omnes, Caietanus, & Thomistæ cit. q. 63. a. 2. & 3. Gregorius de Valentia q. 14. punct. 3. Vasquez disp. 23. c. 3. Suarez hic lib. 7. c. 8. & 9. & Molina cit. a. 3. disp. vii. memb. 5. vbi addit, contrarium non esse tutum in fide.

Solus inter Scholasticos Scotus in 2. d. 6. q. 2. negat, primum Angelorum fuisse proprium & speciale peccatum superbiæ, asserens, fuisse nimirum amorem amicitie erga seipsum; ex quo ortus fuerit etiam amor concupiscentie inordinatus, & quasi eiusdem luxurie spiritualis, in quo concupierit beatitudinem & delectationem spirituales; vltra modum debitum. Ita post Lychetum cit. art. 2. rectè Scotum intellexerunt Vasquez disp. 23. c. 3. cap. 1. & Suarez hic libro septimo capite nono, etiam Caietanus hic quæst. 63. art. 3. aliter Scoti sententiam referat. Cum eâ doctrinâ Scoti consentit Gabriel loco citato; nisi quod simul fateatur, illum ipsum amorem inordinatum erga se, fuisse speciale peccatum superbiæ; vt dictum.

3 **P**robatur assertio primò ex Scriptura, quæ non obscure indicat, primum peccatum in hoc mundo commissum, fuisse superbiam. Tob. 4. versu 14. In superbia initium sumpsit omnis perditio. Eccli. 10. versu 15. Initium omnis peccati superbia. Quibus accedunt alia Scripturæ loca, quibus cum speciatim de peccato Angelorum sermo sit, significatur, primum ac principale illorum peccatum fuisse superbiam. Tob. 4. v. 25. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Isaia 14. versu duodecimo. Quomodo cecidisti de celo Lucifer, qui mane eriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo, In celum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sededo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Ezechiel 28. versu 2. Elevationem est cor tuum, & dixisti, Deus ego sum.

Et tametsi tria hæc posteriora loca, secundum immediatum literæ sensum, aliò referantur; videlicet primus ad Belmoth, siue Cete maris, seu balænath, iuxta Pinedam; secundus ad Regem Babylonis; tertius ad Regem Tyri; negari tamen vix potest, etiam ad diabolum spectare, vt habet communis & recepta interpretatio Patrum ac Doctorum, apud Gregorium de Valentia quæstione decima quarta punct. 3. & Suarez loco citato. Id quod etiam de literalis sensu, eodemque primario accipiendum, vt sæpè aliàs in Psalmis & Prophetis accidit; quo modo etiam Augustinus l. 3. de doct. Christ. &

lib. 11. de Gen. ad lit. capite 24. & libro 11. de ciuit. cap. 15. dicit verba illa Isaia dicta esse de dæmone, in figura Regis Babylonis, quicquid Vasquez cit. disp. 232. cap. 2. non ita multum virium in his locis repositum existimet.

Huc spectat etiam illud Luc. 10. v. 18. *Videbam satanam sicut fulgur de caelo cadentem.* Cuius loci vedetur probabilissima ea explicatio, voluisse Christum representato Luciferi superbentis casu, tacite eo loco notare & comprimere nonnullam discipulorum inane complacentiam, quod dæmonia sibi subijcerentur, vt cum multis SS. Patribus docet Suarez cit. cap. 8. à num. 12. etsi cum Theophylacto refragetur Toletus in eundem locum.

Deniq; eodem modo illud 1. Tim. 3. v. 6. *Ne in superbiam elatus in iudicium* (hoc est, parem sententiam & damnationem) incidat diaboli, interpretantur Patres, speciatim Theodoretus & Theophylactus ibidem, Chryostomus homil. 10. & Hieronymus epist. 83. ad Oceanum, vbi ait, *iudicium & ruina diaboli, nulli dubium, quin arrogans sit. Incidunt in eam, qui in puncto horæ, nondum discipuli iam Magistri sunt.*

Secundò probatur assertio ex communi sensu & doctrina SS. Patrum, apud citatos. Ambrosius lib. 4. epist. 33. vel 48. *sine in lapsu diaboli, inquit, siue in prauaricatione hominis initium peccati superbia est.*

Chryostomus homilia decima quinta in Ioann. *Quid hac amena sceleris? quid superbia masus? non esset è caelo eiectus; nec in diabolum versus cecidisset Angelus, nisi hoc se scelere inquinasset. Hoc malorum omnium ei causa fuit.*

Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 11. *Superbus Angelus, ac per hoc inuidus, per eandem superbiam à Deo ad se fuit conuersus, & quodam tyrannico fastu gaudere subditis, quam esse subditus elegit. Similia habet lib. 12. c. 1. 6. & lib. 14. cap. 13. & lib. 22. cap. 1.*

Fulgentius libro primò ad Monim. capite septimo, *Si initium peccati requiritur, nihil aliud nisi superbia inuenitur. Dicit enim scriptura, Initium omnis peccati superbia: quæ tunc initium sumpsit, cum Angelus aduersum Deum elatus est.*

Prosper l. 1. de vit. contemp. c. 3. causam damnationis Luciferi assignat, *Quia contra Creatorem suum typho superbia lethalis hostiliter se extrulit.*

Leo I. serm. 4. de collect. de diabolo loquens, *Inuentor ille, inquit, auctorque peccati, primum superbus, vt caderet, deinde inuidus, &c.*

Bernardus serm. 17. in Cant. *Lucifer, qui manè oriebatur, prae propere eleuabatur, &c.*

Tertiò probatur ratio. I. Quia in natura tam excellenti, & adhuc incorrupta, nihil erat æque procliuè, ac per immoderatum amorem & appetitum boni proprii, propriæque excellentiæ (in quo consistit peccatum superbiæ) peccare. Quod ex Sancto Thoma citat. quæstione 63. art. 1. & 2. ita declaratur. Primo enim nullum peccatum carnale, committere per seipsum potuit Angelus; nec vlla erat ratio cur approbatione eiusmodi peccati primum peccare vellet. Deinde valde difficile erat, vt circa obiectum per se malum, v. g. odij erga Deum, nullo alio prauo affectu præuio, peccaret: præsertim quando odium peruersum supponit amorem peruersum. Denique ex obiectis spiritualibus, boni speciem habentibus, nullum erat, quod magis tam ex-

cellentem naturam afficere posset, quam propria excellentia, quod est obiectum superbiæ.

II. Quia ille ipse inordinatus amor amicitie erga seipsum, quem in Angelo Scotus assignauit, respectu boni sibi desiderati, fuit etiam amor concupiscentiæ; & quia hoc amore bonum, quod sibi primò desiderauit ac voluit Angelus, erat excellentia quædam, non conueniens ipsi secundum rectam rationem, vt ex Scriptura & Patribus colligitur; idcirco is ipse amor sui inordinatus in Angelo, erat verum ac formale peccatum superbiæ; quod iuxta S. Thomam in 2. 2. q. 162. Bonauenturam in 2. dist. 5. art. 1. quæst. 1. in illo appetitu excellentiæ propria consistit.

III. Si Angelus solù peccasset per inordinatū amorem & complacentiam seu delectationem de proprio bono naturali, aut supernaturali, peccatū illud non fuisset tā magnum, quā in Scriptura & à Patribus describitur. Sicut peccatū (quo exemplo vtitur Scotus) quò inordinate delectatur quis in speculatione conclusionis geometricæ, esto ad spirituale quādam luxuriam reducat, vt vult Scotus, non est tamen per se grāde aliquod, sed vix veniale peccatum.

IV. Denique quodcumque peccatum speciale, Scotus luxuriæ spiritualis nomine intellexerit, & abusus est vocē; nec effugere potest, quin in eius peccati declaratione, ad veram & specialem superbiæ rationem delabatur, vt pluribus cū Caietano q. 63. art. 2. & 3. Vasquez disp. 232. cap. 3. & Suarez cit. cap. 9. Addi potest etiam alia ratio assertionis ex S. Thoma sumpta, ab impossibilitate alterius peccati, quā superbiæ; sed de qua mox disceptabitur.

Nec obstat, quod nonnulli Patres significant, primum peccatum Angelorum fuisse inuidiæ erga hominem; seu ob conditionem naturalem, seu quod eiusdem beatitudinis consortes esset futurus, seu quod Verbum diuinum humanam naturam esset assumpturum, vt videre est apud Irenæum libro 4. cont. hæc, cap. 78. Tertullianum lib. de patient. capite 5. Cyprianum opusc. de zelo & liuore, Basilium in Conc. de inuid. Nyssenum in orat. catech. cap. 6. & Bernardum serm. 17. in Cantica. Respondetur enim cum Augustino libro 11. de Genes. ad lit. c. 14. Peccatum hoc inuidiæ, non contrā. Quò fit, vt peccatum inuidiæ alio sensu primum dici non possit, nisi quia prius duratione aliud non fuit, licet formale peccatum superbiæ ordine natura antecesserit. Porro hac inuidiæ, inquit Augustinus, sequitur superbiā; non enim causa superbiendi est inuidia, sed causa inuidendi est superbia. Cum igitur superbia sit amor excellentiæ propria, inuidia vero sit odium felicitatis alienæ, quid inuidens nascatur, satis in promptu est. Amando enim quisq; excellentiam suam, vel paribus inuidet, quod ei coæquantur; vel inferioribus, ne sibi coæquantur, vel superioribus, quod eis non coæquantur. Superbiendo igitur inuidus, non inuidendo quisq; superbus est.

Assertio II. Possunt quidem in Angelis esse omnia peccata secundum reatum culpæ & peccatæ, adeoque secundum consensum, & complacentiam voluntatis; non tamen proprie & formaliter, & secundum propriū actum, quo peccatum ipsum perficitur: etsi possint etiā hoc modo in eis esse quædam alia præter superbiā, & inuidiā. Prima & secunda

pars est communis Doctorum cum S. Thoma hic cit. q. 63. a. 2. quem sequuntur Caietanus, & omnes Thomista, uti & Molina ac Vasquez ibidem, item Gregorius de Valentia q. 14. pu. 2. Suarez hic l. 7. c. 9. n. 3. nec dissentiant alij Scholastici.

Ratio est manifesta. Quia demones & cõsentire possunt in omnia peccata hominum, eademq; re ipsa procurare: quo ipso iam fiunt participes eorundem peccatorum secundum reatum tam poenę, quã culpę. Nec tamen possunt ipsi per se proprios actus peccatorũ carnalium verè exercere & perficere, vt gula, luxuria, &c. imò hec possunt habere inclinationem naturalem ad ista; quia sunt substantiæ incorporeæ, quæ per se non delectantur aut afficiuntur obiectis corporeis, nec eiusmodi corporeos actus exercent, vt suo loco q. preced. dub. 5. dictum. Eodemq; sensu Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 3. dixit, *diabolum non esse fornicatorem, aut ebriosum, neq; aliquid huiusmodi: esse tamen superbum & inuidum.* Et hoc est quod S. Thomas cit. a. 2. dixit, omnia peccata posse esse in diabolo, secundum reatum, non secundum affectum.

Tertia pars assertionis ita declaratur. Quamuis enim S. Thomas quidem cit. art. 2. ad 2. dicitur pronuntiet, *solam superbiam & inuidiam esse pure spiritualia peccata, quæ de minimis competere possunt;* sicut & art. 1. asseruerat, primum peccatum Angelorum non potuisse esse circa obiectum per se malum; contrarium tamen docet Molina cit. a. 2. & Vasquez eodem art. 2. multis ostendit difficultatē eius doctrinæ; imò etiam Caietanus eodem art. 2. doctrinam S. Thomæ, etsi forte parum accommodatē ad eius verba & mentem, restringit ad primũ peccatum Angelorum. Sed & Suarez l. 7. c. 15. affirmat, Angelum etiam alijs modis peccate posse.

Ratio est. Quia præterquam quod Angelus peccat etiã vero & formali odio erga Deũ, (quod Molina etiam putat absolute potuisse esse primum peccatum Angeli,) cur Angelus non possit aut potuerit etiam primo peccare formali peccato inobedienciæ; cur non possit committere peccatum formale idololatriæ erga alium Angelum, venerando illum vt Deum? Cur non peccatum curiositatis? cur non blasphemix erga Deum, aut contumeliæ erga alios Angelos?

Omitto peccata omissionis; itē peccatũ hæresis & infidelitatis, vt & iniustitiæ circa res temporales hominũ, quã tamen vrget etiã Vasquez. Quia enim habuit euidentiã in reuelate circa veritates credendas, vt superius dictũ, verius est, nõ potuisse committere verũ ac positiuum peccatum hæresis seu infidelitatis per dissensum aut dubitationem, circa rem fidei sufficienter ipsi propositã, vt videre est apud Suarez l. 7. c. 15. Res vero externas hominis etis lædere prauo & iniquo affectu possit, quã tamen nihil horum facere potest, nisi Deo permitte, existimari fortè potest, eo ipso lesionem hanc in ipso opere externo non esse reipsã contra Iustitiã. Similis est ratio proprij peccati Iræ, prout mansuetudini opponitur: quo sensu hoc peccatũ in Angelis propriè esse rectè negat S. Thomas cit. a. 2. ad 2. esto possit in eo esse prout est inordinata vindictæ cupiditas: qua ratione ad Iniustitiã pertinet, vt pluribus Suarez cit. cap. 15.

Nec obstat ratio S. Thomæ, quæ videtur esse talis.

In Angelis non potest esse peccatũ, nisi spirituale, siue circa obiecta spiritualia: affectus autem erga obiecta spiritualia peccatum esse non potest, nisi talis sit affectus, vt superioris regulæ contempta, vel neglecta, in ea obiecta feratur: atqui contemnere vel negligere regulam Superioris, est peccatum superbiæ; Ergo in Angelis solum potest esse peccatum superbiæ, & quod inde nascitur inuidie. Ex dictis enim vtraque propositio minor facile negari potest. Neque enim aut odium Dei malum est, quia superioris regula negligitur; aut omnis neglectus vel contemptus regulæ superioris est superbia, cum possit esse inobediencia, &c.

Quod si ex eodem S. Thoma a. 1. in corp. & ad 4. rationem ad primum peccatum Angeli accommodaueris hoc modo: Angelus circa obiectum per se malum eligendum primo peccare non potuit; cum id non possit fieri absque aliqua ignorantia vel errore; sed circa bonum tantum, idque spirituale, per immoderatum eius appetitum; quod ad superbiam pertinet. Ergo, &c. rursum nec maior propositio cum sua ratione firma subsistit, vt eam etiã negat Molina loc. cit. & quod ad rationē attinet, fufè Suarez l. 7. c. 4. 5. 6. & de minore manet eadem difficultas, quam antea notauimus. Quare si de physica & absoluta impotentia sermo sit, verius videtur oppositum eius, quod ratio illa concludit. Sed qualenam in specie fuerit peccatum illud superbiæ Angelorum, explicandum sequitur.

Assertio III. Peccatum illud superbiæ angelorum fuit quidem in hoc situm, quod angeli ex cõtemplatione suæ perfectionis elati, & immoderato quodam sui suæque perfectionis etiam naturalis amore capti, inordinate concupierint aliquam cũ Deo similitudinem: at vero quam de cætero fuerit specialis ratio primæ illius superbiæ Luciferi, & angelorum ei adherentium, certo constare non potest: credibile tamen est, eam non fuisse vnã & simplicem; sed minimum duplicem, tum in amore seu appetitu inordinato beatitudinis seu naturalis, seu supernaturalis; tum in superba affectatione vnionis hypostaticæ cum Deo positam.

Probatur & declaratur assertio. Prima enim pars est communis omnium Doctorum, quos citabimus, eum S. Thoma hic q. 63. art. 3. & cunã Magistro in 2. dist. 6. & sumitur apertè ex citatis scripturæ locis Isai. 14. *similis ero altissimo.* & Ezechiel. 28. *Dixisti; DEVS ego sum.* Idem docent SS. Patres frequenter, speciatim Ambrosius loco cit. & in illud Psalmi 118. *Increpasti superbos;* Gregorius Nazianzenus orat. 27. & carm. 6. Chrysostomus tom. 1. homil. 3. de verbis Isaia, Gregorius lib. 34. Moral. cap. 17. vel 14. Ildorus lib. 1. de summo bono cap. 12. Damascenus lib. 2. de fide, cap. 4. & Beda tom. 8. lib. qq. quæst. 9. Ratio est. Quia supremus angelus, cum sit proximus post Deum, vix potuit aliter inordinato appetitu excellentiæ efferri, quam inordinate affectando aliquam cum Deo similitudinem: cuius peccatum, cæteri angeli seruatâ proportionē imitati sunt. Quare etiam S. Thomas loco citato dicit, *absq; omni dubio peccasse angelum, appetendo esse, vt Deus.*

Secundam partem rectè tradit Vasquez d. 235.

cap. 1. & 3. & Suarez hic lib. 7. cap. 13. numero 13. Et facile probatur. Quia nec ex scriptura, nec ex Ecclesiæ definitione, nec ex Patribus, vel Doctoribus alijs, seu traditione, firmum aliquid & constans habetur: & si rationem spectemus, peccatum illud mille modis variare potuit. Quod magis patebit, si breuiter Doctorum hac de re sententias retulerimus & expenderimus.

14 Prima igitur sententia est, Angelum peccasse appetitu superbo (simplicis complacentiæ) æqualitatis cum Deo, etiam secundum naturam & essentiam. Ita docet Maior in 2. dist. 6. q. 1. & fauet huic sententiæ non parum Nazianzenus superius relatus. Sed hæc sententia communiter ac merito à cæteris Scholasticis refellitur; quorū complures putant, fuisse impossibile, vt ita Angelus peccaret. Ita S. Thomas, Caietanus, & recentiores Thomistæ hic cit. q. 63. a. 3. & idem S. Doctor q. 16. de malo a. 3. Alensis 2. part. q. 98. mem. 3. Guilielmus Parisiensis 1. part. 2. partis de vniuerso cap. 109. Albertus in 2. d. 5. a. 3. Bonauentura a. 1. q. 2. Ægidius q. 1. a. 2. Heruæus q. 1. a. 3. Durandus q. 1. Marsilius in 2. q. 5. a. 2. Capreolus in 2. d. 4. q. 1. a. 1. & 3. Ferrariensis 3. cont. gent. c. 109. & significat Gregorius de Valentia q. 14. pun. 3. Alij vero etsi concedant, hoc absolute fuisse possibile, negant tamē ita reipsa peccasse Angelum. Ita Scotus in 2. d. 6. quæst. 1. Gabriel q. 1. art. 3. dub. 2. Bassolis quæst. 1. a. 1. Lychetus q. 1. alijsque Scotista, quos sequuntur Vasquez disp. 234. cap. 2. & Suarez lib. 7. cap. 12. num. 14.

Quare Gregorius de Valentia loco cit. hoc inter reliqua certa, commemorat, Angelos hoc modo non peccasse; at Vasquez loc. cit. c. 3. id certū esse negat. Mihi quidem ob autoritatem Doctorum oppositum sententiæ, hæc sententia videtur parum habere probabilitatis. Accedit, quod etsi absolute impossibile non videatur, affectu simplici hoc modo peccare Angelum, certe tamen moraliter impossibile fuit, vt primum ita peccaret. Angelus: siquidem affectus ille simplex per se, aut nullum, aut non ita grande peccatum superbiæ esse poterat, nisi ex priori aliquo velut insatiabili appetitu excellentiæ prodiret, vt pluribus persequitur Suarez loco citat. nec credibile est, tam amentem primo statim fuisse perfectissimam mentem. Atque eodem sensu explicari possunt alijs Doctores, dum negant, hoc fuisse possibile; etsi nonnulli, & in ijs Sanctus Thomas loc. citat. de efficaci & absoluto appetitu eius æqualitatis loqui videantur, quem palam est in Angelum cadere non potuisse.

15 Secunda sententia est, Angelum supremum peccasse per superbiam, appetendo vniõnem hypostaticam cum Verbo; ac simul auersando Christum hominem; submissionemque ac reuerentiã ei debitam recusando. Ita docent Viguerius Inst. Theol. cap. 3. §. 2. ver. 15. Iacobus de Valentia in Psalm. 83. Catharinus opuse. propr. & Genes. 3. in princip. Naclantus ad Ephes. 3. Afcanius Martinengus in Genes. Ruardus artic. 8. Suarez hic lib. 7. cap. 13. num. 12. & in 3. part. tom. 1. disp. 42. sect. 1. eamque satis probabilem censet Molina q. 63. a. 3. disp. vn. memb. 5. & fauet Alensis

3. part. quæst. 2. memb. 13. Dionysius Carthusianus in 2. dist. 5. quæst. 1. Parisiensis lib. 2. de vniuerso parte 1. partis 2. cap. 106. & ante omnes Bernardus serm. 1. Aduentus, & serm. 2. in octaua Paschæ; & serm. 17. in Cantica; qui fere ab omnibus ita in hanc sententiam citatur; etsi nihil his locis diserte, hac de re tradat. Apertius meo iudicio tradit illam Bernardus epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum, circa medium, vbi ita Christum loquentem facit: *Inuiderunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem; angelus est femina: ille potentia; illa scientia. Vos autem emulamini: charissimata meliora, discentes à me, quia mitior sum, & humilia corde.*

16 Hanc vero sententiã refellunt & reijciunt Gregorius de Valentia cit. q. 14. pun. 3. & Vasquez disp. 233. cap. 2. non quod absolute sentiant esse impossibile, ita peccatum fuisse à Lucifero, quod quidam recentiores dixerunt; sed tum quod hæc sententiã nullo fundamento nitatur; tum quod ex ea consequens sit, Christum fuisse prædestinatum ante præuisum Angelorum peccatum, cuius ipsi contrarium tuerentur.

17 Mihi vero ob contrarium fundamentū non parum probabilis videtur hæc sententia. Nam suppono, Incarnationem Verbi fuisse Angelis reuelatam in via, vt dictum dub. 1. itemque Christum fuisse prædestinatum ante præuisum peccati, vt docui disput. 3. dub. 7. & 8. Quo posito, superbiæ naturæ Angeli nihil fere procliuus erat, quam ob amorem excellentiæ propriæ, vniõnem hanc siue affectare contra decretum Dei; siue odisse in homine Christo; sicque adeo & Christo debitum honorem reculare, eumque despiciere; & homini ob eam dignitatem inuidere. Præterquam quod ad hanc sententiã optime explicari possunt loca scripturæ, & ferè etiam SS. Patrum, dum docent, Luciferum affectasse esse Deum, vt superius retulimus, & fufius persequitur Suarez hic loco citato. Idem à posteriori confirmari potest, ex summo odio, quo diabolus etiamnum Christum hominem persequitur.

18 Tertia sententia, eademque admodum communis, est Scholasticorum, qui docent, Angelos peccasse immoderato appetitu suæ beatitudinis; seu naturalis, vt magis inclinant S. Thomas q. 63. art. 3. & 3. cont. gent. cap. 109. Caietanus, Thomistæ, & Ferrariensis ibidem suis locis, Richardus in 2. d. 5. art. 1. q. 1. & 2. Ægidius q. 1. a. 2. Capreolus in 2. dist. 4. q. 1. a. 3. Marsilius q. 2. a. 2. & q. 5. a. 1. Heruæus in 2. dist. 5. q. 1. a. 3. Bassolis q. 1. art. 2. seu supernaturalis, vt communiter sentiunt alijs, speciatim Albertus in 2. d. 5. Durandus q. 1. num. 14. Argentina dist. 6. quæst. 1. a. 1. & 4. item Alensis 2. part. q. 98. memb. 3. Altisiodorensis lib. 2. sum. tract. 2. cap. 2. Maior dist. 6. quæst. 2. Scotus dist. 5. q. 2. & sub disiunctione, ex citatis antea S. Thomas, Heruæus, Ægidius, Richardus, Bassolis, & Thomistæ.

19 Sed qui tamen authores non eodem modo hæc sententiã explicant. Quidam enim, vt Altisiodorensis, Heruæus, Durandus, Argentina, Marsilius, Maior, Ferrariensis, & Caietanus, docent, eo solū peccasse Angelum per appetitum supernaturalis beati-

beatitudinis, quod non simul consideraret, auxilio & gratia Dei eam consequendam esse; ad quem modum etiam appetitum immoderatum beatitudinis naturalis Caieran⁹ & Thomista aliqui recētioresexplicant, quasi ideo solum immoderatus fuerit, quod interim negatiue se haberet Angelus ad beatitudinem supernaturalem.

20 Sed hic modus explicandi hanc sententiam merito refellitur à Molina cit. a. 3. disp. 1. mem. 5. Gregorio de Valentia q. 14. pun. 3. Vasquezio disp. 235. capit. 2. & Suario hic. 7. capit. 10. & 11. Quia vix, ac ne vix quidem explicari & defendi hoc modo potest, Angelum aut per superbiam primum peccasse, aut tam grauius peccasse, quam omnes merito censent; praesertim quia peccatum illud hoc modo explicatum formaliter solum est omissionis, non commissionis.

21 Scotus verò loco cit. eam immoderationem ac intemperantiam positam fuisse existimat in eo, quod vel intensius suam beatitudinem amaret; vel quod eam citius consequi voluerit, quam Deus decreuerat. Sed vtrumque facile refellitur. Quia posterius frustra, & sine fundamento excogitatum est; intentio actus vero per se vti praecpta non est, ita nec culpabilis est, vt suo loco de charitate docetur. Praeterquam quod hac ratione non defenditur, primum Angeli peccatum fuisse superbiae.

22 Communior igitur & verior modus explicandi hanc sententiam, est, quod Angelus vltimum beatitudinis finem voluerit proprijs viribus adipisci; siue quia ne à diuina gratia pendere hac in re cogereetur, ipsam beatitudinem naturalem, quam alioqui proprijs viribus consequi poterat, sibi pro fine absolute vltimo constituit, contemnendo quasi aliam beatitudinem superiorem, Dei gratia consequendam; siue quia ipsam etiam beatitudinem supernaturalem proprijs viribus consequendam affectauit, non quidem per errorem intellectus, vt putauit Egidius loc. cit. neque adeo voluntate absoluta & efficaci; sed affectu simplicis coplacētie, prauiam ex parte intellectus aut solae simplici apprehēsiōe, qua id velut bonū apprehēderet, aut certe nullo alio iudicio prauiō, nisi quo iudicaret, id bonum sibi delectabile esse.

23 Atque hac est aperte sententia S. Thomae cit. q. 63. a. 3. vbi ait *In hoc appetijt indebite esse similis Deo, quia appetijt vt finem vltimum beatitudinis id, ad quod virtute sua natura poterat peruenire; auertens suum appetitum à beatitudine supernaturali, qua est gratia Dei. Vt si appetijt vt vltimum finem illam Dei similitudinem, qua datur ex gratia, voluit hoc habere per virtutem suam naturam, nō ex diuino auxilio, secundū Dei dispositionē. Et hoc consonat dictis Anselmi (lib. de casu diab. c. 4.) qui dicit, quod appetijt illud, ad quod peruenisset, si stetit. Et haec duo quodammodo in idem redeunt; quia secundum vtrumque appetijt finalem beatitudinem per suam virtutem habere, quod est propriū Dei. Quibus verbis postremis indicat S. Thomas, haec duo facile simul potuisse esse coniuncta, vt primario quidē ac principaliter Angelus vcllet suis viribus supremā consequi beatitudinē, affectando hoc modo etiā simplici affectu ipsam visionem Dei; sed cum simul videret, hoc esse impossibile, despiciendo illam,*

in seipso suaque beatitudine naturali voluerit, conuiescere.

Quam sententiam hoc etiam fere modo explicant & defendunt, praeter Egidium loc. cit. Albertus, Alensis, Bonauentura, Bassolis, & Egidius locis citatis, quos sequitur Vasquez loc. cit. Et quamuis eam impugnet & reiiciat Gregorius de Valentia cit. q. 14. p. 3. Molina cit. q. 63. a. 3. disp. vn. m. 5. assert. 5. Suarez cit. l. 7. c. 10. & 11. est tamen valde probabilis; mihi quae praeter omnibus maxime probatur. Tum, quia communior est grauiorum Theologorum; quam etiam complures Patres satis aperte tradunt, speciatim Augustinus lib. 4. Genes ad lit. cap. 24. & 32. & lib. 11. cap. 13. & 23. & lib. 12. c. 1. & l. 14. c. 13. & l. 22 de ciuit. c. 1. vbi ait: *Deus cum praeseruet, Angelos quosdam per elationem, qua ipsi sibi ad beatam vitam sufficere vellent, tanti boni desertores futuros, non eis ademit hanc potestatem.* Similia habet Ambrosius epist. 84 & Gregorius l. 34. Moral. c. 7. vel 14. *Relucto*, inquit, *cui debuit inhaerere principio, suum sibi appetijt quodammodo esse principium, relicto eo, quod vere illi sufficere poterat, se sibi sufficere posse iudicauit.* Tum quia negari non potest, & maximam hanc esse superbiam, nolle in suprema beatitudine consequenda à diuina gratia pendere, eique se submittere; & possibile fuisse, vt Angelus hunc superbiae affectum conciperet.

24 Quarta sententia est, Angelum ideo peccasse per superbiam, & affectionē similitudinis diuinæ, quod aut indebite praesesse alijs, aut non debite, subesse voluerit. Quae sententia rursum varijs modis explicatur. 1. quod voluerit esse exemptus ab omni actuali & positivo Dei imperio; quod post Guilielmum Parisiensem l. de vniuerso parte seu lib. 2. part. 1. cap. 109. & 110. sequitur Valentia loc. cit. & significant etiam nonnulli ex Patribus, vt dicitur. 2. quod Angelus noluerit se submittere Christo & verbo incarnato, nec homines sibi pares in gratia & gloria ferre, de qua te dictum supra in relatione secunda sententiae. 3. quod voluerit omni reliqua creaturae suapte autoritate & prohibitu praesesse. Quod docet Molina loc. cit. post Bonauenturam in 2. dist. 5. art. 1. q. 2. Nec dissentiunt alij quidam, vt dicemus. 4. quod affectauerit officium Saluatoris seu Redemptoris, siue per vnionem hypostaticam, siue in persona propria, vt etiam docet S. Thomas q. 16. de malo art. 3. ad 4. 5. quod affectauerit diuinos honores, quibus coleretur vt Deus, quod etiā nunc vel maxime consequi studet. De qua re fit haec

25 Assertio IV. Potuit quidem Angelus his alijsque similibus modis superbe efferri, adeoque peccare per superbiam; nec incredibile est eum vno aliquo, pluribusue eiusmodi modis reipsa peccasse; sed non ita tamen, vt hoc peccatum esset primarium, sed secundarium, & ex alio consequens. Ita aperte etiā docet S. Thomas cit. q. 63. a. 3. vbi post relata superius verba subiungit: *Quia vero quod est per se, est principium & causa eius, quod est per aliud, ex hoc etiam consecutum est quod appetijt aliquem principatum super alia habere; in quo etiam peruenit se voluit Deo assimilari.* Quasi dicat, principale intentum Angeli fuisse, in seipso absolute modo explicato excellere; hinc vero etiā consequens fuisse vt alijs etiā

dominari peruerſe cuperet. Eodem modo loquitur Alenſis 2. part. q. 98. mem. 3.

Et conſentiunt Bonauentura in 2. diſt. 5. art. 1. q. 2. Lyranus in illud Iſai. 14. *In cœlum conſendam*, Burgenſis & Replicator ibidem poſt Baſilium. orat. 17. de humilit. Auguſtinum lib. 14. de ciuit. cap. 11. Gregorium lib. 34. Moral. cap. 17. vel 14. & Bernardum ſerm. 17. & 69. Nec diſſentit Suarez cap. 14. & Vaſquez diſp. 235. cap. 6. qui cum Burgenſi addit potuiſſe etiam peccare, nolendo ſimplici affectu (vt circa primam ſententiam diximus) ſubefſe Deo, ſiue ab eo dependere etiam ſecundum naturam; eſſi hoc abſolute videatur. negare S. Thomas cit. a. 3.

Ratio aſſertionis, ſuppoſita rei poſſibilitate, quæ nõ indiget probatione, ſumitur ex S. Thoma: quia prius ratione eſt, habere abſolutam in ſe excellentiam, quàm relationem, & per comparationem ad alios. Prior etiam eſt aſſertio, quàm negatio, adeoque actus probationis, quàm fugæ; prius ergo Angelus poſitiuè affectauit excellentiam indebitam, quam fugerit oppoſitam ſubiectiõnẽ; prius etiam in ſeipſo voluit excellere; quam alijs præcellere & præeſſe; adeoque poſterius hoc peccatũ velut ſecundarium ex priori natum eſt.

Et confirmatur aſſertio; quia cum SS. Patres, tũ diuerſi, tum etiam ijdem, iſdem vel diuerſis locis, vt ex dictis colligi poteſt, diuerſis modis peccatum illud ſuperbiæ Angeli explicent, merito ad eos cõciliandos, plures eiufmodi modi ſuperbiæ admittuntur &c. His conſentit etiã Suarez cit. l. 7. c. 14. & 15. à nu. 6. vbi docet, plures rationes & quaſi ſpecies ſuperbiæ in peccato Luciferi fuiſſe vt arrogantiam, ambitionem, vanã gloriam &c. & addit num. 17. *non tamen ideo multiplicata fuiſſe peccata in Angelo, ſed vnã ſuperbiam varijs nominibus ſecundum diuerſam habitudinem & circumſtantias explicari; de quo hic non diſputo.*

26 Aſſertio V. Angelus in via conſtitutus, comiſiſit quidem plura alia peccata, præter ſuperbiam, vt Inuidiã erga homines; & forte etiam odij, ac contumeliã, iniqui appetitus vindicandi, erga Deum, Chriſtum, & homines: ſed hæc peccata nata ſunt ex peccato ſuperbiæ. Ita S. Thomas cit. q. 63. a. 2. corp. & ad 3. Et de inuidiã eſt certa & communis Doctõrum ac Patrum ſententia, de qua iam ſuperius diximus, qua ratione ex ſuperbia ſoleat nãci. De alijs peccatis relatis pbabiliter docet Suarez lib. 7. c. 15. à nu. 18. & ſerẽ Vaſquez q. 63. a. 2. ex SS. Patribus; nec aduertantur Scholaſtici. Ratio eſt. Quia proprium eſt ſuperbiæ, odiſſe & viciſci velle eos, qui cõcupitã excellentiã obſtare, cuiuſq; eminentiam diminuere videntur.

27 Aſſertio VI. Peccatum Angeli fuit in ſuo genere grauiffimum, adeoque nec ex fragilitate, nec ex ignorantia priuationis, aut præuã diſpoſitionis, ſed ex certa ſcientia profectum; non tamen ſine aliqua inconsideratione eorum, quæ conſiderari debent, quæq; eum à peccando auertere poterãt, comiſſum. Ita expreſſe docet S. Thomas cit. q. 63. a. 1. ad 4. & prior aſſertionis pars eſt extra controuerſiam: poſtrema eſt communis Thomiſtarum, ac recentiorum ibidem, quam tuetur etiam Suarez lib. 7. c. 7. eſſi quoad vltimam partem contra-

rium doceant Scotus in 2. d. 6. q. 1. Gregorius de Valentia q. 14. pun. 2. & 3. Palacius in 2. diſt. 5. diſp. 2. rati, Angelos abſque omni incoſtantia & actuali inconsideratione peccaſſe.

Ratio totius aſſertionis quoad ſingulas partes eſt. 1. Quia peccatũ ſuperbiæ Angeli, tum ex obiecto fuit grauiffimum; tum ex parte ſubiecti cum deliberatione ſufficientiſſima coniunctũ, vt mox dicetur. 2. In Angelis nulla eſt paſſio, nullus appetitus ſenſitiuus rationi repugnans, ex cuius inclinatione nãcitur fragilitas peccandi. 3. In Angelis perfectã erat ſcientia naturalis, & ſupernaturalis rerum omniũ, quæ ad recte viuendũ requiruntur; adeoq; & libertas ſeu facultas pleniffima deliberandi de agendis; vt patet tum ex dictis ſupra quaſt. 3. de ſcientia Angeli; tum ex ipſa eius conuerſione ad Deum, in primo inſtanti habitã.

4. Non tamen actu cogitauit omnia quæ illum à peccando poterant auocare. Tum quia iuxta Ariſtotelem 3. Ethic. 1. *omnis peccatus eſt ignorantis*, de quo alibi. Tũ quia moraliter impoſſibile fere, aut ſane valde difficile eſt, omnia quæ ad eam rem faciunt cogitantem peccare, vt experientia conſtat. Tum quia plurima erant, quorum cogitatione à peccando auerti potuit Angelus, quæ omnia ſimul cogitare non facile erat Angelo, præfertim voluntaria mentis applicatione, ſuã excellentiã, eorumq; quæ eo ſpectabant cogitationi & amori (ex ſenõndum malo) affixo. Ea vero quæ in contrarium obijciuntur, facile ſoluuntur à Suarez ibidem.

Aſſertio VII. Ea quæ de peccato primi Angeli hæctenus dicta ſunt, ſeruata proportione, etiam de peccatis aliorũ Angelorum, intelligenda ſunt. Ita habet cõmunis Doctõrũ ſententiã, quia S. Thomas cit. q. 63. a. 2. & 3. de Angelis indefinite loquitur; vt fere etiam alij, ipſi quæ Patres citati.

Probatur & declaratur aſſertio. Primo enim omnes Angelos etiam inferiores peccaſſe primum per ſuperbiam, omnes æquẽ fatentur, ſpeciatim. Alenſis, Bonauentura, Richardus, Gabriel, Maior locis citatis, quicquid Lactantius lib. 2. Inſtit. cap. 14. errore lapſus dixerit, inferiores Angelos ad cuſtodiam hominũ deputatos, à Lucifero ad concupiſcentiam feminarum & carnalia peccata fuiſſe inductos, & hoc fuiſſe illorum peccatum. Quæ ſententia ſimul etiam falſo ſupponit, Angelos eſſe corporeos, quod ſuo loco reſutatum eſt. Et ratio ſumitur tum ex dictis aſſert. 1. tum quia ceteri Angeli exemplo ſupremi Angeli inducti peccarũt; exemplum autem ſolet vel maximẽ ad peccatum ſimile inducere.

Secundo quoad imoderatum appetitum & cõplacentiã propriæ beatitudinis, ſimilis fuit ratio omnium, iſq; modus peccandi æquẽ in omnibus locũ habere potuit, vt S. Thomas, & alij citati pro tertia ſententia docent, quicquid hæc etiã in parte reſuõctetur Suarez l. 7. c. 18. à nu. 4.

Tertio quoad ambitionem vnionis hypſtatica, nõ eſt credibile quidẽ ſingulos appetiſſe, vt eſſiceret in ſua vniõ ſcuiuſq; natura indiuidua; hæc enim ratione aduerſus Luciferũ, & inter ſe ipſi contrarij fuiſſent, neq; ſuaſione ſupremi Angeli huc ducébantur; ſed ſolũ vt fieret in natura ſui generis, nempe Angelica, non humana; & forte etiam

determi-

determinatē, vt fieret iⁿ Suprema natura eiusdem generis, nempe Luciferi.

30 Quarto quoad alios modos superbia, credibile est, singulos appetiisse, Deo vti Regula seu imperantur non subesse, sed potius alijs inferioribus pro ratione & conditione sui gradus suo arbitratu præesse, saltem sub Lucifero. Quod autem Gabriel & Maior locis citatis, peccatum Angelorum in eo solum constituunt, quod concupierint Angelo supremo hanc excellentiam, vt ei, non Deo omnes subijcerentur, parum est probabile, vt pluribus Vasquez d. 23 c. 4. & Suarez lib. 7. c. 18.

D V B I V M V.

De statu demonum, quantum ad naturalia; spectatim qua sit causa obdurationis demonum.

S. Thom. 1. p. q. 64. 2. 1. & 2.

Explicata via mali Angeli, sequitur vt de statu damnationis eiusdem; ac primo quidē quantum ad conditionem naturalem perfectionum eiusdem secundum se; deinde spectatim quantum ad poenam agamus, de quo dubio sequenti.

Quod vero ad primum attinet, certum est primo, Angelos per peccatum naturalia, hoc est potentias & affectiones seu proprietates naturales, non amisisse, vt docet S. Thomas cit. q. 64. a. 1. & consentiunt omnes Theologi in 2. dist. 7. post S. Dionysium c. 4. de diuin. nom. vbi ait: *Non igitur malum est demonum genus, quatenus inest in eo, quod inest secundum naturā, sed quatenus abest: nec mutatum bonum vniuersum quod est tributum est: sed ipsi a toto bono, quod eis datur erat, deflexerunt: dataq; eis Angelica munera nequaquam (hæc vocula in versione Perionij desideratur; in græco est; & vniuerso) mutata esse dicimus; sed sunt ex integra, & nitidissima, ipsaq; non vident, quod suas facultates cernendi causa benigne concessas obstruxerunt.* Vbi tamen ipse etiam Dionysius indicat, vsum naturalium potentiarum non esse planē incorruptum, sed per peccatum deprauatum, vt mox dicemus. Ratio est. Quia Angelica natura est incorruptibilis; Ergo tam ipsa secundum se, quam secundum suas naturales proprietates & affectiones, quæ ab ipsa necessario emanant, si quidem secundum se & in actu primo spectentur, est integra & incorrupta.

2 Secundo tamen, quod ab vsum intellectus attinet certum est, actualem cognitionem Angeli per peccatum varie deprauatā esse. Quod ita declarat S. Thomas cit. q. 64. a. 1. Distinguit enim duplicē veritatis cognitionē; vnam quæ habetur per naturā, & aliam quæ habetur per gratiam; hancq; rursus duplicem, vnam speculatiuam tantum, sicut cum alicui aliqua secreta diuinorū reuelantur, aliā quæ est affectiua & producens amorem Dei: ex quibus cognitionibus, ait, primam demonibus nec ablatā esse, nec diminutā; secundā autē non esse ab eis totaliter ablatā, sed diminutā; tertia vero esse totaliter priuatos, sicut & charitate. Ita S. Thomas, quæ Thomist. oñes, & Molina ac Vasquez ibidē, vt & Gregorius de Valentia q. 15. pun. 1. sequitur.

Tom. 1.

Id vero ita intelligendum est, vt primum illud dictum accipiatur, de cognitione naturali secundū se; & prout à motione voluntatis independens est. Nam ex defectu & peruersa motione voluntatis accidit, vt in vfu ipsius etiā cognitionis naturalis, non solum inordinate distracti sint, sed etiā in iudicijs naturalibus, quando abest euentia, varijs modis sint errori obnoxij, vt dictum est supra quæst. 3. dub. 8. & bene etiam notauit Molina loco citato, & Suarez lib. 8. cap. 6.

Secundum vero dictum accipiendū est, iuxta ea quæ docuimus cit. qu. 3. dub. 7. non quod in illis vll' fidei, alteriusque cognitionis, etsi mere speculatiuæ actus, seu habitus supernaturalis remaneat, vt suo loco de fide docetur, & ex communi bene docent Molina, Valentia, Vasquez locis citatis, & Suarez hic lib. 8. cap. 6. quicquid in contrarium dixerint Alensis 3. part. q. 64. memb. 7. Durandus in 3. d. 23. q. 9. & Salmeron in Iacob. 2. mansisse in demonibus fidem supernaturalem, de quo alibi; sed quod in eis certe ipse assensus, etsi mere naturalis, & vel ab effectis desumptus, iuxta S. Augustinum 9. de ciuit. capit. 2. vel honorum Angelorum informatione, seu vniuersim euentia reuelantis nixus, de reb' fidei, alijsq; feceris diuinis in demonibus sit & permaneat, vt indicat quoque S. Thomas hic cit. q. 64. a. 2. ad 5. Quo sensu etiam S. Thomas in 2. 2. q. 18. a. 3. ad 2. dicit, damnatos esse capaces fidei informis, licet non sint capaces speci. Atque ad hunc modum explicanda est intellectus cæcitas, quam Angeli per peccatum incurserunt.

4 Tercio certum est, ipsam etiam voluntatem Angelorum post peccatum adeo esse deprauatam, & in malo obstinatam, vt & perpetuo actum acerbissimi odij & impatientiæ erga Deum exercent, nec possint moraliter loquendo ab eo cessare; propter perpetuam & incessabilem cogitationem & experientiam æternæ suæ damnationis, iuxta illud Psal. 73. versu 23. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper;* & communem Doctorum sententiam: nec omnino vllius salutaris pœnitentiæ, adeoque nec redemptionis sint capaces, vt docet S. Thomas q. 64. a. 2. & consentiunt omnes Doctores in 2. d. 7. & definitur in 5. & 7. synodo act. 11. & cap. *Firmiter*, de summa Trinit. & fid. Cathol. contra oppositum errorem Origenis, quem tamen post Ruffinum excusare; & ab eo errore purgare conantur Sixtus Senensis libro 6. Bibl. annot. 290. Scorus in 4. dist. 45. quæst. 2. a. 2. & dist. 50. q. vn. art. 1. & Picus Mirandulanus in sua Apolog. Videri hac de re potest Hieronymus epist. 65. ad Pamachium & Oceanū, & in Apologia pro suis libris, contra Ruffinum, Sanderus lib. 7. vlsb. Monarch. hæresi 46 & Castro V. Beatitudo, hæresi 3.

Idem patet ex Scriptura Eccl. 1. 1. v. 3. *In quocumq; loco ceciderit lignum, ibi erit.* Isai vlt. v. 24. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Matth. 25. v. 41. *Discedite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo.* Apocal. 20. v. 10. *Cruciantur die ac nocte in secula seculorum.*

Idem docent SS. Patres spectatim Augustin' de ciuit. Dei lib. 11. & 12. passim, Fulgentius de fide

Sff 3

ad

ad Petrum cap. 3. Prosper lib. 1. de vita contemplatiua cap. 3. Cassianus collat. 4. cap. 13. & 14. Nyssenus siue Nemesius lib. 1. Philosoph. cap. 3. Gregorius 2. Moral. cap. 3. vel 4. & lib. 4. c. 9. vel 10. Isidorus lib. 1. sent. seu desum. bono c. 10. Bernardus serm. 22. in Cantica. Optime Damascenus li. 2. de fid. cap. 3. & 4. ubi ait: *Quod hominibus mors, hoc Angelis est lapsus; post lapsum enim non est illis penitentia locus.* Ratio congruentiæ est. Tum quia dæmones non peccauerunt ex aliqua fragilitate carnis, ut homo; quam rationem reddunt Gregorius lib. 4. Moral. cap. 9. Cassianus collat. 4. cap. 14. & Damascenus lib. 2. fid. ca. 3. & 4. Tum quia naturale quodammodo est Angelis, non moueri ab eo, quod semel deliberatè elegerunt. An autem hæc ratio absolutè conuincat, inferius dicetur.

6 Hæc igitur cum inter Theologos certa sint, sunt tamen alia eodè spectantia controuersa, non pauca, nec leuia. Primo enim dubitatur, quandonam cœperit ea voluntatis obduratio. In qua re Scotus in 4. dist. 6. q. 2. ad 4. & Gabriel eadem dist. q. 1. articulo 2. asserunt, non à prima determinatione ad peccandum, eam obdurationem incepisse, sed in ea mora seu duratione, quæ post primum instans peccati, vsque ad damnationem intercessit, potuisse adhuc Angelum dolere de peccato commisso, adeoque ab eo non secus ac hominem penitendo resurgere ac liberari; quandoquidem adhuc erat in via. Quod etiam acriter propugnat, Salméron 2. Pet. 2. disp. 3. dub. 3.

7 Sed contraria sententia est omnino tenenda, nimirum Angelum post primum instans peccati, nullo vnquam tempore vel instanti recuperare potuisse amissam gratiam, nec adeo post primum peccatum euadere potuisse damnationem æternam. Ita docent S. Thomas q. 64. a. 2. Caietanus, & Thomista ibidem, Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. Molina q. 63. a. 6. Vasquez d. 229. cap. 7. & Suarez lib. 8. c. 1. à n. 5. ex communi Doctorum in 2. dist. 7. quos inferius referemus. Probatur ea vel maximè ex superius citatis Patribus, qui hoc indicant. Fauet etiam scriptura 2. Pet. 2. vers. 4. *Deus Angelis peccantibus non pepercit:* quod perinde est, ac si dictum fuisset, Nullis Angelis peccantibus pepercit Deus; at vero si non statim post peccatum commissum adempta erat eis facultas penitentiae, nulla causa erat, cur non pauci saltem aliqui re ipsa peccatum per penitentiam expiallent, atque ita fuissent saluati. Quæ etiam ratio est à posteriori.

A priori vero, præter rationes congruentiæ superius allatas, ratio esse debet. Quia Christus Redemptor non venit pro Angelis, sed solum pro hominibus, quantum ex scriptura colligi potest: Ergo nec gratia Christi Redemptoris, seu quod idè est, gratia redemptionis, sine qua nemo potest à peccato resurgere, vnquam obrigit Angelis, nec efficax, nec sufficiens; sed Deus iusto decreto omnem eam gratiam illis denegauit. Quam rationem tradunt Bonauentura, Scotus, Richard⁹, Ægidius, Durandus, Ariminensis, Gabriel, Maior, & Bassolis in 2. d. 7. & Marfilius in 2. q. 5. a. 5. & sequuntur Molina, Gregorius de Valentia locis citatis, & alij, etsi neget Suarez, ut dicetur. Cur autem Christus

Redemptor non etiam Angelis obrigerit, & diuinitus fuerit destinatus, SS. Patres varias assignant causas, apud Molinam & Valentiam locis citatis; easque præcipue, quas supra in certo tertio recensuimus, de quibus plura in materia de Incarnatione.

8 Obijcitur; quod non solum iuxta Scotum loco citato, sed etiam iuxta S. Thomam q. 63. a. 6. ad 4. & doctrinam superius traditam dub. 3. instans secundum peccati Angelici, per ordinem ad nostrum tempus, non fuit penitus indiuisibile; quia alioqui cum post illud immediate consecutus sit nouum instans damnationis eorundem, ex eodem S. Thoma ibidem, fuisset vnus instans Angelicum prorsus indiuisibile, etiam per respectum ad nostrum tempus, alteri instanti, secundum primam sui existentiam itidem indiuisibili, immediatum; quod fieri non potest, nisi pariter etiam in nostro tempore talia instantia immediata esse posse dicamus. Quod si ergo secundum illud instans viæ Angelorum peccantium fuit diuisibile, per respectum ad nostrum tempus, potuit ergo fieri, ut saltem post dimidiam quasi partem durationis eius instantis (per comparationem ad nostrum tempus) & à peccato cessaret Angelus, & gratiam obtineret; quia erat in via, & peccatum libere continuabat.

9 Propter hoc argumentum Suarez cit. cap. 1. à n. 21. concedit, Angelis non fuisse denegatum in via auxilium gratiæ sufficiens ad resurgendum, etiam post peccatum commissum; sed solum efficax & speciale; quo fieret, ut quamuis absolute resurgere possent, moraliter tamen, & sine maxima difficultate, propter infitam quasi voluntatis immobilitatem, non possent; nec eorum quisquam re ipsa esset vnquam ad gratiam, & salutarem penitentiam rediturus. Sed hanc doctrinam nec doctrinæ SS. Patrum superius relaxe, nec communi sensui Doctorum, imo nec scripturæ, satis consonam existimo, vti ex dictis colligi potest.

10 Respondeo igitur, Angelum post primum statim peccati instans, etiam indiuisibiliter acceptum, per comparationem ad nostrum tempus, adeoque toto mox tempore consequenti inchoatione peccati, priuatum fuisse omni gratia, non solum habituali, sed etiã actuali, qua resurgere posset, adeoque penitus obduratum in peccato, ut dictum est; quidem potuerit interim (pro in fita naturæ libertate alio mentem conuertendo) ab eo peccato cessare; quod negari non potest, nisi quis absolute neget, peccatum formaliter in via continuatum. Neque tamen idcirco sequitur, Angelum adhuc in via existentem poenam damni sentire cœpisse; non solum quia sententia damnationis prolata & intimata, ipsi necdum fuerat, sed etiam quia poena illa damni, prius (cum propriè sit priuatio beatitudinis, quæ nulli potest contingere in via) non incipit, nisi finita via, quando iã alioqui beatitudo ipsi ex diuino decreto poterat & debebat contingere.

11 Secundo dubitatur, quænam sit propria & immediata causa obdurationis dæmonum in malo; qua nempe fit, ut à peccato resurgere non possint, nec vnquam potuerint. Et negari non potest, causam velut per accidens esse negationem gratiæ diuinæ: si enim Deus sanare ipsos vellet, vtrique absolute.

absolute loquendo posset, ut omnes fatentur. Sed an in ipsa quoque natura & voluntate Angelorum sit sufficiens & efficax huius rei causa, quaeritur; nam illi dicunt, Angelicam voluntatem esse natura sua inflexibilem ab eo, quod semel plena libertate & deliberatione elegit: consequenter obdurationem Angelorum ad eam voluntatis inflexibilitatem, velut ad sufficientem causam referunt, in quibus speciatim est S. Thomas hic cit. q. 64. a. 2. Caietanus & omnes Thomistae ibidem, alijque relati q. 4. dub. 2.

12 Sed verior est aliorum sententia, quos ibidem retulimus, nimirum peti quidem aliquam congruitatem huius obdurationis ex ipsa natura Angelorum posse, attamen absolute causam in natura ipsorum positam non esse, sed in decreto DEI statuentis, ut mox post primum peccatum, imò & post primum peccati instans, facultatem non habeant salutaris poenitentiae, ut recte docent Molina q. 64. a. 2. d. 2. Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. Vasquez d. 239. cap. 7. & d. 240. cap. 3. & quoad tempus, viam peccantis Angeli consequens, consentit Suarez lib. 8. cap. 7. à n. 6. post Bonaventuram, Richardum, Scotum, Egidium, Durandum, Ariminensem, Maiorem, Basilem, in 2. d. 7. & consentiunt Altrifiodorensis libro 2. sum. tract. 2. c. 6. Albertus 2. p. tract. 5. q. 25. a. 4. Marfilus in 2. a. 5. q. 3. Ockam in 2. q. 19. & quòdlib. 1. q. 14. & alij.

13 Ratio est. Tum quia falsum est contrariae sententiae fundamentum, ut probauimus loc. cit. Tum quia etiam si verum esset, adhuc tamen sine causa diceretur, non potuisse Angelos natura sua peccatum commissum retractare, non solum quia non constat, Angelos ita plena cum deliberatione peccasse, ut considerarent omnia ad rem pertinentia; cum praesertim multi auctores sentiant, nullum unquam peccatum committi sine aliqua inconsideratione; sed etiam quia illi ipsi Thomistae sentiunt, Angelum primo per inaduerentiam seu incogitantiam peccasse, ut nos etià docuimus dub. praeced.

14 Quomodo autem Deus denegat demonibus facultatem salutaris poenitentiae, non omnes eodem modo explicant. Scotus in reportatis 2. d. 7. q. 3. a. 2. putat hoc ideo fieri, quod etsi daemones habeant, aut habere possint contritionem naturalem de peccatis, eamque talem, qualis in nobis, ex eius sententia, iuxta diuinam acceptationem, est dispositio sufficiens ad gratiam, tamen ea dispositio in daemone non ita à Deo acceptetur. Sed haec sententia cum suo fundamento in 1. 2. ex instituto refellitur. Vide tom. 2. d. 6. q. 3. dub. 3. & 7.

15 Secundo Aureolus in 2. d. 7. q. vn. art. 1. (citatus etià à Marfilio in 2. q. 5. a. 3.) dicit Deum voluntati daemone post peccatum infudisse habitum malitiae & displicentiae, seu odij Dei, adeo vehementer & intensum, ut non admittat actum poenitentiae, nec voluntas adeo inclinationi ipsius vilo modo possit resistere. Sed & haec sententia merito ab omnibus refellitur. Tum quia talis habitus fictitius est, utimur enim habitibus, quando volumus; ac proinde omnis inclinatio habitus, saltem naturalis (qualis hic necessario esse debet) subiacet quoad usum libertati voluntatis. Tum quia pla-

ne videtur alienum à diuina bonitate, infundere habitum necessitantem ad malum.

Quibus rationibus etiam refellitur sententia eorum, qui dixerunt, Deum infundere daemonebus, aut certe in ijs speciali concursu perpetuo conseruare odium sui ipsius; quod probabile etiam censent Ockam & Gabriel loc. cit. & refert ac refellit Aureolus cit. q. vn. a. 2. Quia hoc esset perpetuum sine causa miraculum, & praeter naturam ac consuetum diuinae providentiae modum, non per se ipsum immediate, sed per subordinata media gubernantis inferiora. Addit Molina q. 64. a. 2. vtramque hanc sententiam contra Deum impiam esse, eumque peccati auctorem facere: quod tamen improbat Vasquez d. 241. cap. 2. quia si odium est absolute necessarium, iam non est formaliter malum & peccatum, sed solum materialiter & obiectiue, uti naturalis concupiscentia carnis, seu inordinatus dormientium motus, cuius etiam si Deus author esset, non tamen proprie ideo peccati author esset; de qua re in 1. 2. tomo 2. disp. 4. q. 9. dub. 4. & 5.

16 Vera igitur sententia est, id ideo fieri, quia Deus daemonebus post peccatum, omnem gratiam, tam actualem ad conuersionem peccatoris, ut suppono, necessariam, non solum efficacem, sed etiam sufficientem, quam habitualemente denegat, ut dictum. Ita habet communis Doctorum sententia, quos superius citauimus, & sequuntur Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. Suarez cit. lib. 8. cap. 7. n. 10. & fere Vasquez d. 241. cap. 3. & colligitur ex S. Thoma & Patribus apud eosdem: licet Vasquez de gratia sufficiente ordinis naturalis (iuxta peculiarem suam, quam de gratia tradit sententiam) non nihil subdubitet, de quo alibi. Sicut & Molina loco citat. potius ad negationem concursus, quam gratiae sufficientis praesentiae videtur confugere. Nec verum est, quod dicit Aureolus cit. art. 2. Sanctos Patres significare, Deum ex sua parte esse paratum dare daemonebus gratiam, nisi ipsi obtarent.

Eademque est ratio quoad hoc animarum damnatarum; quas male Caietanus q. 62. a. 2. asserit, non in hac vita, sed primum post hanc vitam, per primum actum promereri impotentiam à peccato resurgendi; quae sententia satis aperte repugnat scripturis, ut recte Vasquez cap. 3. ex communi.

17 Tertio dubitatur, an voluntas daemoneum ita sit in malo obdurata, ut nullum unquam opus bonum morale possint velle aut facere. Asserunt complures Theologi; speciatim Magister in 2. d. 7. S. Thomas ibidem q. 1. a. 2. Egidius q. 1. a. 2. Richardus a. 2. q. 2. Capreolus q. 1. a. 1. Ariminenfis q. 1. a. 2. Maior q. 1. Sotus in 4. d. 51. q. 1. a. 5. Holcoth in 2. q. 4. Ferrariensis 4. cont. gent. cap. 95. itemque Caietanus, Molina, & recentiores Thomistae hic q. 64. a. 2. & fauent Antifiodorensis lib. 2. sum. tract. 2. c. 7. q. 1. Bonaventura in 2. dist. 7. p. 1. art. 1. q. 2. & Marfilus in 2. q. 5. art. 3. dum asserunt, daemoneum nunquam bene operari.

Fauet etiam S. Thomas hic q. 64. a. 2. ad. 5. vbi ait, *Actus daemoneum est duplex. Quidam scilicet ex voluntate deliberata procedens, & is proprie dici potest actus eius, & talis actus daemoneum semper est malus. Quia etsi*

aliquando aliquid bonum facit, non tamen bene facit. Sicut dum veritatem dicit, ut decipiat; & dum non voluntario credit, & confitetur, sed rerum evidentia coactus. Alius autem actus dæmonis est naturalis, qui bonus esse potest, & attestatur bonitati nature. Et tamen tali bono actu abutuntur ad malum. Ita S. Thomas, quem proinde in hanc etiam sententiam intelligunt & allegant Caietanus, & alij recentiores.

18 Cæterum hi authores non iisdem, sed varijs ac diuersis nituntur fundamentis: quæ omnia sigillatim refert & refellit Vasquez disp. 241. cap. 2. 3. & 4. ubi ipse ad eandem sententiam tuendam, hanc nouam & singularem adfert rationem, quod Deus iusto suo iudicio denegat ijs auxilium bonæ inspirationis, cum quo possent bene operari, siue illud vocetur auxilium gratiæ, siue generale tantum. Quia tamen hæc inspiratio siue cogitatio bona à Deo immissa, alia est congrua, alia tantum sufficiens ad recte operandum, ne dicendum sit, dæmonem nullam vnquam bonam cogitationem habere, sine qua tamen libera ad peccandum determinatio non videtur satis posse consistere, ideo dicit idem author, dæmoni non denegari omnem cogitationem bonam moralem, etiam non congruam, sed tantum congruam & efficacem; quò fit, inquit, ut dæmones impossibilitate non antecedente, sed consequente solum, nequeant bonum morale operari.

19 Addit, nihilominus discrimen esse inter reprobos, seu eos, qui sententia vincuntur in hac vita; & dæmones, non ex parte impossibilitatis, cum eadem sit in vtrisque; sed quia dæmonibus post primum inflans peccati ita denegatur congrua cogitatio, ut lege Dei iam manifesta illis denegetur, & ita nulla ipsis superfit, nec superesse possit spes salutis: secus est de reprobis in hac vita.

Sed hic modus explicandi hanc sententiam non placet; tum quia falsam supponit sententiam de ratione & necessitate gratiæ, supponens nullum opus bonum morale fieri posse sine præuio gratuito auxilio inspirationis diuinæ, seu gratiæ præuenientis, quod est contra S. Thomam 1. 2. q. 109. a. 2. & suo loco tomo. 2. disput. 6. q. 3. dub. 2. à nobis refutabitur. Tum quia supponit, non posse Angelum suo pte nutu ac per se, ad rem quamlibet cogitandam seipsum determinare, & quid in eâ boni, quidue mali sit intelligere atque apprehendere; quod supra quæst. 3. dub. 8. refutauimus.

20 Vnde contrariam sententiam, posse scilicet dæmones bonum aliquid morale operari, tuentur Scotus in 2. dist. 7. q. 1. & in Reportatis q. 3. Bassolis in 2. dist. 7. q. 1. a. 3. Durandus q. 2. & probabiliorem censet Gregorius de Valentia q. 15. pun. 2. qui etiam indicat cum Durando, eos reipsa quandoque bene moraliter operari, V. G. diligendo suam, aut alterius Angeli naturam, etiam absque omni praua circumstantia, etsi hoc negat Scotus & Bassolis locis cit.

Mihi hac in re quatuor videntur dicenda I. Dæmones posse aliquid opus morale saltem ex obiecto bonum operari, quod tamen aliqua circumstantia mala deprauatur. Hoc cum S. Thoma hic loco cit. fatentur omnes, & patebit ex sequentibus.

21 II. Non solum dæmones semper male operari; quod itidem in confesso est apud omnes, cum semper actu perseuerent in odio Dei, ut dictum supra certo tertio: sed etiam omnes illorum actus deliberatos reipsa esse malos; ut aperte docet S. Thomas hic cit. a. 2. & communis habet Doctorum, ipsius etiam Scoti & alleclarum, sententia locis citatis; contra Durandū & Valentia locis citatis; idque ob eam causam, quod ob illam ipsam sumi erga Deum odij obstinationem, suam malitiam, bono nature recte uti nolunt, cum Deo quicquid Deo placet, uti est bonum morale omne, pariter exosi. Accedit, quod cum seipsos semel sibi proficere ultimo præstituerint, in cuius etiam amore actuali perpetuo perseuerant, quicquid agunt, ad eundem finem peruersè referunt; nulla quidem absoluta necessitate, sed propria ac pertinaci malitia. Idem tradit Fulgentius de fid. ad Petrum cap. 3. Prosper lib. 3. de vit. contemp. cap. 12. & Innocentius de contemp. mundi cap. 10.

22 III. Ob hanc ipsam proinde causam, non posse dæmones moraliter loquendo bonum operari; ut habet prima sententia; ad eum modum, & maiore etiam ratione, qua affluet diu immeritusq; vitio, & prauæ peccandi consuetudini, occasione durante, moraliter censetur à peccato se non posse continere; vel qua etiam in statu peccati constitutus, moraliter non potest diu à nouo peccato abstinere, nec homo iustus perpetuo omni peccato veniali carere, &c. ut suo loco de gratia docetur. Quæ impotentia etiam non tollit libertatem & facultatem physicam, nõ committendi hoc vel illud peccatum: præterquam quod dæmones ex actibus malis possint modò hos, modò alios exercere, liberi proinde non solum quoad exercitiũ, sed in plerisque etiam quoad specificationem. Dico in plerisque, quia actum dilectionis Dei super omnia, oppositum odio Dei, verius est eos non posse in hoc statu elicere.

23 IV. Possè tamen absolute ac Physice loquendo potentia nunquam in actum redigenda, bonum aliquid opus morale facere, cum nullũ illis principium ad eiusmodi potentiam requisitum desit, aut peculiari lege Dei abjudicatum sit. Siquidem etsi gratia omnis, etiam sufficiens illis denegetur, ut superius dictum, ea tamen minime est necessaria ad quodlibet opus bonum morale peragendũ, ut dictum: secus est de ijs actionibus, ad quas peculiare auxilium gratiæ requiritur, ut cum S. Thoma suo loco dicitur. Atq; in hunc modum plures auctores primæ sententiæ cum secunda conciliari poterunt: quem etiam video tradi à Suarez hic l. 8. cap. 8. & 11. præsertim num. 23.

24 Quarto dubitatur, An dæmones etiam nõ peccando aliquid demereantur. Respondetur, etiam si continuo peccent, nihil tamè amplius promereri, nec nouam poenam essentialem, siue principalem damni, vel sensus, ut fatentur omnes; nec accidentalem; tametsi hæc poena variè crescat ex viprecidentis demeriti. Ita habet communis apud Vasquez disp. 241. num. 19. etsi demeritum in dæmonibus admiserit Richardus in 2. d. 6. a. 2. q. 1. Ratio est. Quia ratio meriti seu demeriti consistit in bonitate & malitiam operis, non abso-

lute, sed in via & agone: dæmones autem iam sunt in termino, vt in simili etiam de bonis Angelis dictum. Quæ ratio etiam redditur in supplemento S. Thomæ q. 98. a. 6. quantum attinet ad pœnam essentialẽ & primariam.

Quod vero ad pœnam accidentalem attinet, additur ibidem, dæmones vsq; ad diem iudicij, præsertim eos, qui in hoc mundo adhuc versantur, & homines ad peccatum incitant, posse adhuc mereri: quia isti non sunt omnino in termino. Sed reuera par est ratio omnium: cum omnes absolute & simpliciter sint in termino, adeoq; incapaces meriti. Alioq; nulla causa esset, cur non pariter etiã dånati omnes in inferno per sua peccata mererentur. Dicendũ igitur tristitiã illorũ, aliasq; eiusmodi pœnas varie quidem crescere, sed non ex vi noui, sed præcedentis meriti, vt de beatis quoque diximus loco citato.

DVBIVM VI.

De statu dæmonum, quantum ad eorundem pœnam, siue damni, siue sensus, adeoq; ignis; speciatim qua ratione, quando, & ubi hac pœna puniantur.

S. Thom. 2. p. q. 64. a. 3. & 4.

Cecitas & oblatio voluntatis, quam dæmones per peccatum incurrisse, dubio præcedenti demonstratum est, pertinent quidem etiam ad pœnam dæmonum; sed quia illa natura etiam quodammodo suã, in Angelis peccatũ consecuta sunt, & simul non tantũ pœnã, sed etiam culpæ ratione habent, idcirco de ijs hoc loco amplius non agimus; sed solum de pœna essentiali & primaria eorundem, ab ea intellectus & voluntatis deprauatione distincta.

In qua re certum est primò, Angelos damnatos pati nunc eternam pœnam, eamq; duplicem, nimirum damni & sensus, iuxta communem partitionem eternæ pœnæ, quam tradunt Doctores in 4. dist. 44. & 50. & S. Thomas 1. 2. q. 87. a. 4. & libro 3. cont. gent. capite 145. & colligitur ex illo Matth. 25. vers. 41. *Discedite à me maledicti, in ignem eternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Vbi per priora verba, *Discedite à me*, pœna damni, nimirum priuatio diuinæ visionis; per posteriora, pœna sensus designatur: siue interim tristitia ipsa, seu dolor mentis, quem Angeli capiunt ex priuatione beatitudinis, pertinet ad pœnam sensus, vt voluit Scotus in 4. dist. 16. q. 1. art. 1. dub. 2. & dist. 50. a. 4. Molina hic q. 64. a. 3. & Vasquez disp. 242. cap. 2. & fauent Bonauentura, Durandus, Paludanus, Capreolus, Gabriel, Bassolis in 4. dist. 22. dum asserunt, pœnam damni non respicere magis vel minus; siue spectet ad ipsã quoque pœnam damni, vt cum alijs fauente Scoto in 4. d. 50. q. 6. docet Suarez tom. 4. de pœnit. disp. 13. sect. 2. num. 17. & hic lib. 8. cap. 5. à num. 4. de quo, cum sit omnium damnatorum eadem ratio, alibi agendum est.

Secundo certum & indubitatum est apud Scholasticos in 4. d. 44. & dist. 50. & in 2. d. 6. & 7. & hic apud S. Thomam cit. quæst. 64. artic. 4. ad 3. dæmones aliquo tandem modo torqueri ab igne, & quidem vero, corporeo, ac sensibili; idque patet ex scriptura citi Matth. 25. vers. 41. *Discedite à me maledicti in ignem eternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Item Apocal. 20. v. 9. *Diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, & sulphuris, ubi & bestia & pseudo propheta cruciabuntur die ac nocte, in secula seculorum.* Ad quem modum etiam anima epulonis Luc. 16. vers. 24. ait, *Crucior in hac flamma.* Item habet communis SS. Patrum sententia.

Ex quibus satis aperte refellitur ea quorundam sententia, quæ docet, pœnam ignis, qua dæmones & animæ damnatæ iuxta scripturam puniuntur, solum metaphoricè accipi: nec dæmonum & animarum separatarum aliam pœnam esse, quam & pœnam damni in priuatione beatitudinis positam, & pœnam sensus, ortã ex consideratione illius. Quod præter Philonem lib. de congressu eruditionis, indicat etiam Tertullianus Apologet. cap. 48. & aperte tradidit Origenes lib. 2. Periarcon cap. 20. aut 11. & homil. 9. in diuersos Matthæi locos, & sequutus est postea, præter quosdam sectarios nostri temporis, apud Coccium in thesauro lib. 10. aut. 7. Catharinus in lib. de præmijs bonorum & supplicijs malorum; de qua re etiam aliquando dubius fuit Augustinus lib. 20. de ciuit. cap. 16. & lib. 21. cap. 10. & lib. de Genes. ad lit. cap. 32. Et quamuis Vasquez disp. 243. cap. 1. & 2. putet, rem hanc nondum esse de fide certam, Suarez tamen hic lib. 8. cap. 12. n. 3. & 9. vocat hanc, quam docuimus, sententiam certam & Catholicam; & oppositam errorem.

Optime Hugo Victorinus lib. 2. de sacrã. part. 16. cap. 3. *Perissime inquit, auctoritate sacri eloquij, & Catholice veritatis probatur testimonio, corporali & materiali igne, animas etiam ante susceptionem corporum cruciari.* Quæ vero in contrarium obijciuntur, eorumque solutiones videri possunt apud citatos: siue interim ignis ille sit eiusdem speciei cum nostro saltem impuro igne, vt rectius docent Scotus in 4. dist. 50. & fere Suarez cit. cap. 12. numero 18. siue non. Patres vero sancti secus quandoque locuti, pie sunt explicandi.

Tertio certum est, dæmones (eadem est ratio animarum damnatarum) torqueri ab igne infernali, saltem per alligationem, vt loquuntur; hoc est, eo quod intelligunt, se diuinã virtute illo velut carcere quodam inuitos detineri, aut sane si adhuc in hoc aère degunt, & nihilominus igne velut carcere cruciantur, eundem ignem sibi etiam deberi, eidemque olim realiter addicendos, vt docet & explicat Sanctus Thomas quæstion. 64. articulo quarto ad tertium & fufe lib. quarto cont. gent. capit. 90. & quæst. 26. de verit. artic. 1. & quodlib. 2. a. 3. & quodlib. 3. a. 2. & consentiunt Bonauentura, Scotus, Gabriel, Durandus, Paludanus, Maior, Capreolus in 4. dist. 44. Ferrariensis cont. gent. cit. cap. 90. Caietanus hic cit. a. 4. Gregorius de Valentia q. 15. pun. 3. & Vasquez disputatio. 243. capit. 6. &

fauet Hugo Victorinus epist. ad Thessal. quæst. 4. vbi ait, *Spiritus pati ab igne, etiam si ab illo non contingatur.* Neque dissentit quoad hoc Suarez lib. 8. cap. 14.

Ratio est; quia hic modus poenæ & possibilis est; & consuetus etiam in humanis; cum aliquis carcere aut vinculis inuitus detinetur; siue interim ignis ipse effectiue etiã tanquam instrumentum supernaturale Dei ad eiusmodi apprehensionem Angelorum concurrat, qua ignem illum velut carcerem apprehendere cogantur; siue hoc ab ipso Deo immediate efficiatur; siue supposita sententia Dei, qua fit, vt locus ille debeatur dæmonibus, hi ipsi per se ac sua natura ignem apprehendant, tanquam inuitabilem carcerem diuino iudicio sibi debitum, atque hoc ipso etiam aduersantem; etiam si alioqui physice & naturaliter ab eo nihil patiantur: sicut accidit, cum aliquis est in sua domo vel horto arrestatus; nam hoc ipso grauis est ipsi & molesta ea habitatio; etiam si alias non incommoda esset: quod facile fieri in Angelis ob superbiam & odium, quo aduersus Deum & diuinam voluntatem feruntur, non est incredibile.

6 His autem suppositis, dæbium & controuersum est, an aliqua alia etiam ratione; præter alligationem, dæmones ab igne crucientur; & quando ea poena dæmonum, & vbi coeperit. Etenim quod ad primum attinet, sunt vniuersim duæ contrariæ Theologorum sententiæ. Prior negat, dæmones alio modo ab igne cruciari, quam per alligationem. Ita significant S. Thomas, Capreolus, Maior, Paludanus, Ferraricus, Caietanus, & Thomistæ recentiores locis citatis, dum alios modos affligendi dæmones & animas separatas igni denegant.

7 Nihilominus altera sententia est communior inter Theologos, dæmones non solum ab igne torqueri per alligationem, sed etiam alio modo: in quo ipso tamen eisdem admodum variant. Primo enim nonnulli etiam fateantur, alium esse modum; quo dæmones ab igne torquentur, præter alligationem, dicunt tamen, eum modum nobis esse incognitum; nec posse alium in particulari probabiliter assignari; quæ de causa etiam eos modos omnes, qui hæc assignati sunt, particulatim refellunt. Ita Vasquez disp. 243. cap. vlt & fauent Augustinus lib. 12. de ciuitate cap. 10. Hugo Victorinus lib. 2. de sacramentis part. 9. capite 11. & part. 16. capite tertio. Sed sane nulla ratio est, cur non saltem sub distinctione, & in confuso, alius modus particularis huius poenæ probabiliter assignetur; sicuti de modo locutionis Angelicæ & similibus probabiliter discurremus.

8 Secundo alij concedunt, dæmones & animas separatas puniri & affligi quidem ab igne etiam effectiue, sed per actionem tamen tantum intentionalem; eo quod ignis in dæmonibus aut speciem sui, aut apprehensionem actualem quæ sui cogitationem efficiat. Ita generatim sentiunt Albertus in 4. d. 44. a. 20. ad vltimum, Bonauentura in 4. dist. 44. a. 3. q. 2. Richardus a. 2. q. 9. Scotus q. 2. a. 2. Gabriel q. 3. a. 2. Egidius quodlib. 2. q. 9.

& quodlib. 4. q. 15. Ockam quodlib. 1. q. 9. Variant tamen inter se. Nam Albertus, Bonauentura, Egidius, Richardus dicunt, igne effectiue dæmonibus imprimere sui speciem; at vero Scotus, Ockam, & Supplementum Gabrielis docent, ab igne in dæmonibus effici ipsi actum intelligendi, simulque impediri liberam & expeditam aliarum rerum considerationem. Item Bonauentura dicit hoc fieri per naturalem vim & actionem ignis infernalis; alij quoad hoc melius dicunt fieri per virtutem & actionem eius supernaturalem in quantum ignis est instrumentum Dei.

Impugnant hæc sententiam fufe Vasquez disp. 243. capit. 3. & Suarez lib. 8. capit. 13. Mihi ob eam causam non probatur, quod hæc ratio, nisi aliquid præterea addatur, non satis defendatur & explicetur magnus ille dolor, quem iuxta sensum Ecclesiæ & SS. Patrum, ipsiusque scripturæ, dæmones ab igne patiuntur; non solum quia species, aut cogitatio ab igne producta, per se non potest affligere dæmones, si alioquin ignis nullo alio modo ponatur dæmonibus disconueniens; sed etiam quia tamen si hæc ratio recte explicetur, dæmonum poena, quam per alligationem ab igne necessario patiuntur, vt superius dictum, alius tamen & maior ille dolor est, quæ dæmones præterea ab igne patiuntur, vt dicemus.

9 Tertio dicunt nonnulli, ignem cruciari dæmones productione caloris in ipsidem. Ita sentire videtur Henricus quodlib. 8. quæst. 35. dum ait, *ignem agere sui actione naturali in spiritum, ipsam affligendo.* Sed est absurda sententia; cum Angelus nec sit capax corporei accidentis; nec ignis naturaliter actius in spiritum; nec calor etiam si in Angelo esset, vllum ipsi per se & sua natura dolorem inferre.

10 Quarto docent alij, dæmones torqueri per quædam qualitatem spirituales doloriferam, eorumque substantiam faciantem, supernaturaliter ab igne productam; eodem modo, quo corpus animalis per intemperiem, aut similem qualitatem ab igne productam immediate torquetur. Ita tradit Suarez hæc citat. lib. 8. capit. 12. a. numer. 41. quem secuti sunt, vt ipse refert, Malonius in 2. dist. 6. disputat. 20. Pesantius 1. part. quæstion. 64. artic. 4. disput. 5. vbi etiam Zumel eandem probabilem censet. Sed hæc fufe impugnat Vasquez cit. disp. 243. cap. 5.

Mihi idcirco parum probatur; tum quod nouum genus rerum in mundum infert, nec vllum habet in antiquis Scholasticis fundamentum. Tum quia quædam aliqua non affligit subiectum, nisi aduersetur alteri qualitati naturali eiusdem subiecti, quam expellit; cum tamen hæc qualitas non habeat contrarium in Angelis. Tum quia nulla qualitas causat dolorem, nisi quatenus lædit bonam temperiem subiecti; idque adeo hoc ipso dispoit ad corruptionem. Tum quia qualitas spiritualis perficit potius, quæ deformat subiectum. Aut enim subiecto naturalis est; & tunc necessario perficiet illud; aut supernaturalis; & tunc magis perficiet. Denique difficile est intellectu, in quonam illa defœdatio naturæ Angelicæ consistat, aut

cuinam

cuinam pulchritudini opponatur: non enim naturali; quia hæc manet; nec supernaturali per gratiam; quia tunc esset feditas culpæ, quam Deus per se non potest producere.

11 Est igitur quinta sententia, dæmones ab igne affligi eo modo, quo anima corpori iuncta affligitur ab eodem igne, quando corpus uiuum comburitur; non quidem quod ignis naturaliter calefaciendo agat in dæmones; vt Henricus dixerat: sed quod obiectiue solū ad hunc dolorem concurrat. Ita cum Soto in 4. dist. 50. q. vn. a. 2. Gregorius de Valentia q. 15. pun. tertio. Quam sententiam fusc impugnat Vasquez disp. 243. capit. 4. & Suarez hic lib. 8. cap. 14. à numero 24. Mihi hoc solum in ea displicet, quod ignem solum obiectiue ad hunc dolorem concurrere asserit, vt dicitur. Vt igitur meam de hac re sententiam explicem, pono sequentes asseriones.

12 **Assertio I.** Ignis alio etiam modo torquet dæmones, & animas separatas, quam per alligationem, aut solum obiectiue. Ita iuxta ea, quæ retulimus, circa primam, secundam, tertiã, & quartam sententiã, habet consensio Doctorū veterū & recentiorū sententia, ipsiusq; S. Thomæ in 4. dist. 44. q. 3. a. 2. qu. 3. etiam in alijs locis, vt vidimus, aliter loquatur. Probatur primo ex scriptura, quæ longe acriorem vim affligendi dæmones, & animas, igni tribuere videtur. Psal. 10. v. 9. *Pluet super illos laqueos; ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorū.* Matth. 3. v. 12. *Paleas autē comburet igni inextinguibili.* Matth. 25. v. 14. *Itē maledicti in ignem æternū, qui parati sunt diabolo.* nimirū ad supplicium. Luc. 16. v. 24. *Crucior in hæc flamma:* nempe per modum adustionis, cui opus sit refrigeratione, vt ibidē subiungitur. 2. Thessal. 1. v. 8. *In flamma ignis dantis vindictam ijs, qui non nouerunt Deum.* Apocal. 14. v. 10. *Cruciantur igne & sulphure.* In quibus omnibus locis scriptura loquitur de igne eo modo cruciatiue dæmones & animas, quo modo solet cruciare homines, quos comburit; quod quidem facit non obiectiue tantum, sed effectiue.

13 **Secundo idē probatur ex SS. Patribus, qui eodem modo loquuntur.** Cyprianus I. de laud. marty. cap. 5. *Paradisus Dei testibus floret, negatores gehenna complexa æternus ignis inardescit.* Cyrillus Alexandrinus orat. de exit. anim. *Qualis est gehenna ignis inextincti, vrentis, neque lucenti.* Ambrosius in 1. Cor. 3. *Ipsæ autem saluum erit &c. Ostendit, inquit, saluum quidem illum futurum, sed penam ignis passurū.* Augustinus lib. 21. de ciuit. cap. 10. ait, spiritus cruciari ab igne, *miris, sed veris modis.* Fulgentius de fid. ad Pet. cap. 3. dicit, *peccatores interminabilia gehenna suscinere supplicia, ubi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est.* Gregorius lib. 4. dialog. cap. 28. *Sicut electos, inquit, beatitudo latificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos excurret.* Omitto alios.

14 **Tertio probatur ratione.** Tum quia alias diffculter explicari posset, quomodo nunc ab igne dæmones in hoc mundo existentes torqueantur, vt inferius videbimus. Tum quia si ignis, solū p modū carceris apprehensus cruciat, nō cruciabit magis, nec aliter, quā cruciaret aqua, vel terra,

vel aer, si eodem modo diuino decreto ad ea loca velut carcerem damnarentur dæmones. Denique non est conueniens, vt minus ab igne puniantur dæmones, quam damnati homines; qui saltem post resumpta corpora physice & effectiue ab igne cruciabantur.

15 **Assertio II.** Non tamen est necesse, vt dæmones & animæ separatæ ab igne torqueantur effectiue, per actionem ignis physicam, ab intentionali actione distinctam, hoc est quæ alium habeat terminum, quam aliquam speciē, aut operationē intelligibilem. Ita contra authores tertiæ & quartæ sententiæ, sentio cum cæteris. Ratio est. Quia tamen scriptura & Patres eodem modo loquuntur de dæmonibus, & hominibus per ignem gehennæ puniendis; non tamē est necesse, vt omnia verba eadem proprietate vtriusq; applicentur; sed seruata proportione, & iuxta capacitatem vniuscuiusq; subiecti, siue, vt vniuersim loqui solemus, pro diuersitate & ratione materiæ subiectæ: præsertim quia illa verba aduri, incedi, inardescere, proprie non possunt vllō modo spiritibus accommodari, vt dictum. Tum quia vix etiam fieri posse videtur, vt eo modo dæmones ab igne cruciantur, vti ex dictis colligi potest. Accedit quod non minus realiter & proprie torquere potest dæmones efficiendo aliquam operationem mentis, quam aliquem alium effectum, vt dicemus.

16 **Assertio III.** Probabilissimū videtur, ignem velut instrumentum Dei, ad eum prope modum torquere dæmones & animas separatas, non solū obiectiue, sed etiam effectiue physice, sicut anima solet torqueri, dum corpus quod informat, exurit. Ita sentio cum auctoribus secundæ & quintæ sententiæ; quarum vtramq; coniungo; cum per se neutra sufficiat, vt ex dictis colligitur. Actionem vero illam ita explico, quod ignis virtute supernaturali, seu per potentiã obedientialē, velut instrumentum Dei, in Angelis effectiue producat, non quidem speciē ignis; hanc enim iam ante habent Angeli; nec istud ad eos inuiros cruciandos sufficeret; cum speciebus huiusmodi vtantur quando volunt: nec solum cogitationem, seu cognitionē ignis; quia etiam hac ratione fere solū obiectiue, nō pprie effectiue cruciaret dæmones; sed ipsū quoq; dolorem Angelicæ voluntatis (neque enim alius dæmonū dolor esse potest) seu tristitiam mentis, qua dæmones & animæ separatæ immediate & formaliter cruciantur; non ita quidem, vt hic dolor à solo Deo per ignem producat, cum sit operatio vitalis vitaliter efficiens subiectum, in quo est; sed vt simul producat ab ipsius Angeli voluntate, sic tamen per ipsum ignem, velut instrumentū Dei ad hunc actū determinata, vt non possit ab eo cessare, etiam seposito ex parte intellectus Angelici omni errore; præuia solum apprehensione ignis, velut mali contrarij & afflictiui, ad eum fere modū, quo affligere solet animam in corpore viuo, quod comburitur: siue interim hæc ipsa quoque apprehensio eodem modo per ignē vnā cū intellectu Angelico efficiatur, siue eā suppedita, nihilominus aliunde ac magis immediate voluntas ad eum doloris actum deter-

minetur.

minetur. Quæ res non alia indiget probatione, nisi quia & possibilis est, & sufficiens ad eam poenam ignis declarandam.

17 Altera vero pars de cruciatu per modum combustionis &c. aperte satis colligitur ex scriptura & SS. Patribus, dum ubique fere hoc tormentum ignis per modum adustionis seu concremationis corporeæ & sensibilis explicant: cui proinde recte dicitur hic dolor similis non similitudine eiusdem rationis specificæ, hoc enim bene refelunt Suarez & Valquez; sed similitudine proportionis & analogiæ; etsi propriam eius rationem in altero extremo, nempe in Angelis, respectam non habemus. Sicut igitur perspicacitatem intellectus Angeli, eiusque instructionem vocamus lumen, lucem, illuminationem, quia per modum luminis seu lucis se habet; ita ignis infernalis cruciare demones dicitur per modum adustionis seu concremationis, tamen si propriam huius rationem in demonibus non cognoscamus.

Quo modo etiam intelligendum videtur illud S. Augustini citato lib. 21. civit. cap. 10 cum ait: *spiritus demonum, licet miris, veris tamen modis cruciari ab illo igne.* Et lib. 12 de Gen. ad lit. cap. 32. *Quamvis, inquit, non sint corporalia, sed similia corporibus, quibus anima corporibus exuta afficiuntur, seu bene seu male, cum ipse corporibus suis similes sibi apparent. sunt & vera læticia, & vera molestia, facta de substantia spiritali: hoc est, de igne, ratione incorruptibilitatis & efficientiæ, quasi spiritualem naturam confecturo.* Et Gregorius lib. 4. dialog. c. 29. *igne visibili, inquit, ardor ac dolor invisibilis trahitur, & per ignem corporeum mens incorporea etiam incorporea flamma cruciatur.*

18 Ratio est. Quia hoc modo sufficienter explicatur, quo modo ignis infernalis vere cruciet demones, non solum obiectum sibi proportionatum; quod non videtur posse aliud esse, quam dolorifera aliqua qualitas ab igne profecta; quia dolor hoc differt à tristitia; quod requirit obiectum præsens & physice inherens subiecto. Nam ut ait S. Thomas 3. part. quæst. 15. art. 6. *obiectum & motum doloris est læsio sensu tactus percepta, sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motum tristitiæ est nocivum seu malum interius apprehensum.*

19 Dices. Dolor ille spirituum, cum sit actus vitalis, debet habere obiectum sibi proportionatum; quod non videtur posse aliud esse, quam dolorifera aliqua qualitas ab igne profecta; quia dolor hoc differt à tristitia; quod requirit obiectum præsens & physice inherens subiecto. Nam ut ait S. Thomas 3. part. quæst. 15. art. 6. *obiectum & motum doloris est læsio sensu tactus percepta, sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motum tristitiæ est nocivum seu malum interius apprehensum.*

20 Respondeo, S. Thomam loqui de dolore sensibili, qualis non est dolor demonum: in quibus alius dolor, quam voluntatis esse non potest: ad quem proinde etiam sufficit obiectum quodvis vere & realiter eosdem crucians, etiam si ipis formaliter non inhereat. Dices; ob-

iectum præsupponitur actui quem terminat; Ergo etiam dolor demonum supponit obiectum doloriferum; at vero ignis, in quantum est producens dolorem, adeoque contrarius voluntati demonum, non præsupponitur ad dolorem, sed simul efficit dolorem, dum est ipse dolor; ita potius natura posterior ignis videtur effici doloriferus, per ipsam productionem doloris. Respondeo; satis esse ut dolor in facto esse; ita natura posterior igne eruciente: sicut hic consideretur per modum causæ effectivæ doloris; sine per modum obiecti; imò vero etiam eo ipso, quod ignis efficit dolorem, fieri non potest, ut dolor in fieri sit prior ipso igne; in quantum doloriferus est; cum passio nullo modo sit prior actione; etiam secundum rationem, sed potius causalitate quadam posterior. Cum quo tamen non pugnat, quin ignis prius ratione efficiat dolorem, quæ cum per modum obiecti doloriferi terminet.

21 Assertio IV. Demones non minus, quàm damnata anima, poenam ignis (per modum adustionis modo explicato) patiuntur ubique, & passio sit statim ab instanti suæ damnationis seu termini; licet demones illi, qui extra infernum adhuc vagantur, ab igne per alligationem, ac veluti pœnæ carcerem, proprie loquendo, nondum puniantur.

22 Priorem partem tradunt communiter Patres & Doctores citati in 4. dist. 44. speciatim glossa in cap. 3. Iacob. *sicut gehenna semper ardet, uti diabolus ubique, sic sicut ferri tormenta suarum flammarum, quæ glossa est ab omnibus recepta.* In quem sensum etiam S. Thomas generatim de poena sensus loquens hic cit. q. 64. a. 4. ad. 3. ait: *Aliqui dixerunt, usque ad diem iudicii differri poenam sensibilem, tam demonum, quam animarum, & similiter beatitudinem sanctorum differri usque ad diem iudicii. Quod est erroneum & repugnans Apostoli sententiæ 2. Cor. 5. Si terrestri domus nostra huius habitationis dissolvatur, domus habemus in celo, &c. Alij vero licet hoc non concedant de animabus, concedunt tamen de demonibus. Sed melius est dicendum, quod idem iudicium sit de damnatis animabus, & malis angelis: sicut idem iudicium est de bonis animabus, & bonis Angelis. Ita S. Thomas. Idem communiter docent Scholastici in 4. d. 44. & recentiores omnes locis citatis; quicquid in contrarium dixerint Bonaventura in 2. dist. 6. a. 2. q. 2. Richardus ibidem q. 1. neque omnino dissentiat Bannes 1. p. q. 64. a. 4. dub. 4. post Canum, quem refert. Ratio est. Quia cum iam sint in termino, nulla ratio est, cur poena essentialis & primaria differatur. Quod si poenam ignis aliquam patiuntur, eam utique in primis patientur, quæ à loco ipsius inferni independes est.*

23 Secundam partem tradit idem S. Thomas cit. a. 4. ad 3. dum ait: *similiter dicendum est, quod demones licet non actu alligentur gehennali igni, dum sunt in aere isto caliginoso, tamen ex hoc ipso, quod sciunt illam alligationem sibi debere, eorum poena non dimittitur.* Idem expresse docet Toletus Luc. 8. annotat. 63. ubi ait demonibus iam esse inflictam essentialem poenam damni & ignis æterni; poenam autem incarcerationis nondum esse illatam, sed referri in diem iudicii. Idem asserit Suarez hic lib. octavo cap. 14. à numero 17. eodemque modo intelligi potest, quod nimis absolute dixit Caietanus 2.

Pet. 2. dæmones adhuc non esse extremæ damnationi subiectos, sed hoc extremo iudicio referuari.

Probatur ex scriptura, quæ satis aperte docet, dæmones in hoc mundo existentes, reformidare detruitionem ad inferos, utique tanquam incarcerationem, & violentam alligationem. Vnde Matth. 8. v. 29. dicitur, *Venisti huc ante tempus torquere nos.* Et Luc. 8. v. 28. Legio dæmonū rogabat Christū, *Obsecro te ne me torquas.* Et mox vers. 31. *Regabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* Et Petrus 2. epist. cap. 2. vers. 4. describens poenam alligationis dæmonum ait: *Deus Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos.* Et similia leguntur Apocal. 20. vers. 1.

24 Idem ex Patribus docet S. Ambrosius in Luc. 8. *Dæmones, inquit, ante tempus debita sibi tormenta formidant.* Similia habent Chrysostomus homil. 19. in Matth. & Euthymius in Matth. 8. Ratio est. Quia poenam incarcerationis proprie loquendo nemo dicitur pati, nisi quando quis re ipsa & actu est incarceratus; ea vero poena, quæ ex sola imaginatione futuri carceris concipitur, proprie non est ipsa poena incarcerationis.

Nec probabile est, quod dixit Malonius 2. dist. 6. disputat. 2. sect. 2. ad 8. dæmones vbicunque sint, portionem quandam ignis secum circumferre, vt post Ægidium in 2. d. 6. quæstio. 2. artic. 2. & Argentinam in 4. d. 44. quæstion. vn. a. 4. recte Suarez lib. 8. c. 16. n. 25.

Et quamuis S. Thomas loc. cit. significet, non tamen ideo minus puniri dæmones; verius tamen videtur, quod citati Patres indicant, & sentiunt Toletus & Suarez, alijque citati, poenam, quam ex apprehensione ignis velut futuri carceris sentiunt, nondum esse tantam, quanta erit in inferno; vt quid enim alias tantopere infernum formidarent? Recte quidem igitur dici potest, dæmones in hoc mundo pati poenam similem alligationis poenæ, & quæ eo etiam referatur; at vero ipsam poenam alligationis proprie nec dum patiuntur. Sicut etiam damnatarum animarum dolor, post extremum iudicium, cum resumpserint corpora, auctior fiet.

25 Assertio V. Dæmones magna quidem ex parte poenas, quas diximus, in ipso inferno damnatorū patiuntur; non tamē omnes, sed multi adhuc liberi in terris vagantur. Ita S. Thomas hic q. 64. a. 4. idemq; & Doctores alij in 4. d. 44. Et prior pars, etiam si oppositū indicare videatur Augustinus lib. 11. de ciuit. c. 33. & 20. de ciuit. c. 14. satis patet ex scriptura Isai. 14. v. 11. *Detracta est ad inferos superbia tua.* Et v. 15. *Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum lacu.* 2. Pet. 2. v. 4. *Angelis peccantibus non peperit Deus, sed inferni rudentibus detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Eodemq; modo facile explicari potest illud Iudæ v. 6. *Angelos qui non seruauerunt suum principatum, & c. in iudicium magni diei vinculis æterni sub caligine seruauit.* vt pluribus persequitur Suarez lib. 8. cap. 16. à n. 5.

Idem significatur Apocal. 20. v. 1. *Et vidi Angelum ascendentē de celo, habentē clauem abyssus & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit Draconem, serpen-*

tem antiquum, qui est diabolus, & Sathanas, & ligauit eum per annos mille; & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illū, vt non seducat amplius gentes, donec consummarentur mille anni: & post hac oportet illum solui modico tempore. Quod de Luciferi alligatione, facta post Christi passionē, vsq; ad postrema tempora vltimo iudicio p̄p̄inqua intelligendū, vt communiter explicant Interpretes. Idē sæpe docent SS. Patres.

Ratio est. Quia cum infernus sit proprius locus damnatorum, ac dæmonū, vt constat ex Matth. 25. v. 41. ipsique dæmones iam sint damnati, non min⁹ quā anime impiorū, nulla causa erat, cur omnes in hoc aëre liberi relinquerentur; cū ad tentādos homines pauciores aliqui sufficerent: quando dæmonum numerus longe maior videtur, quam sint omnes homines simul viuentes.

26 Altera pars est extra controuersiam, & patet ex scripturis passim, præsertim præcedente assertionē adductis; quib⁹ accedit, quod Marci vltimo datur potestas eiiciendi dæmonia; item quod Apostolus ait Ephel. 6. v. 12. *Non est nobis colluctatio & c. item 1. Pet. 5. v. 8. Aduersari vester diabolus tanquam leo rugiens circum, & c.* Nec obstat illud Ioan. 12. vers. 3. *Nunc princeps huius mundi eicietur foras.* Nam hoc vel intelligendum est, de redemptione per Christum facta, qua genus humanum ipse ex potestate diaboli eripuit, aut de ipsa persona Luciferi ad inferos detrusa, ibidemq; alligata vsque ad nouissima tempora Antichristi, iuxta Apocal. 20. v. 3. & 9. vt post S. Gregorium lib. 4. Moralium c. 13. vel 12. recte Ribera & Viegas ibidem.

Ratio conuenientiæ, quam attingit S. Thomas cit. q. 64. a. 4. est. Quia cum secundum consuetum diuinæ Prouidentię modum, inferiorum bonum per superiora procuretur: ea vero procuratio boni aduersus homines duplex sit, nimirum directa, quæ fit per bonos Angelos; alia indirecta, in eo posita, quod homines exercentur impugnatione aduersaria, conueniens fuit, vt hæc procuratio per malos Angelos fieret, ne penitus post peccatum ab utilitate naturalis ordinis exciderent. Quo fit, vt dæmonibus duplex locus poenalis debeatur; vnus quidem ratione culpæ, & hic est infernus; alius autem ratione exercitationis humanæ, qui est caliginosus hic aër; donec post iudicium extremum omnes mali, tam homines, quam Angeli, ad inferos re ipsa detrudantur; sicut tunc boni omnes ad cælos euehantur.

27 Et valde probabile est, quod docent Magister in 2. d. 6. Ægidius ibidem a. 2. Bonauentura a. 2. q. 100. m. vlt. a. vlt. & Suarez c. 17. n. 2. nullos dæmones esse perpetuo inferno alligatos, (excepto Lucifero vt dictum) nec alios p̄petuo esse in hoc aëre; sed mutatis quasi vicibus, eosdem modo hic, modo in inferno esse; non quidem quasi cum vincuntur à Sanctis, ad inferos abducantur, vt dixit Origenes homil. 15. ad c. 12. Ionæ, contra Matth. 4. & 12. sed prout vel princeps ipsorum ordinat, vel Deus interdum per bonos Angelos, aut ministerium Ecclesiæ disponit: cum alias ex æquo omnibus infernus debeat; quicquid in contrarium dixerit Canus.

28 An vero dæmones simul etiam capaces sint ali-

cuius delectationis, disputatur inter Vasquez disp. 242. c. 3. & Suarez hic c. 15. Breuiter dico, nullam vnquam veram delectationem, sed solum phantasticam & affectatam esse in dæmonibus, prout homines pernicaces, amaritudine repleti, ostentant nonnunquam lætitiā, quam non habent. Ita docent S. Thomas in 4. dist. 45. q. 1. a. 2. quæstiun. 1. Gabriel in 2. d. 7. q. 1. a. 3. Ockam in 2. qu. 19. & Vasquez loc. citat. etsi contrarium sentire videantur idem S. Thomas hic. q. 46. a. 3. ad 1. cum Augustino lib. 2. de Genes. cont. Manich. c. 17. & Alensis 2. part. q. 100. m. 4. a. 1. & 2. & Suarez loc. cit. Ratio est, quia iuxta Aristotelem 7. Eth. cap. 14. Omnis voluptas vehemens pellit dolorem: Ergo etiam dolor vehemens pellit & impedit voluptatem seu lætitiā; etsi non impediatur desiderium, sed potius accendat. Atque hæc de pœna dæmonum fati.

DVBIUM VII.

De prauis demonum studijs & infestationibus, ad homines seducendos & perdendos: spectatim an demones absque speciali permissione Dei, siue per se, siue per striges, maleficosque homines, nocere hominibus possint.

S. Thomas 1. p. q. 64. a. 4. & q. 114.

DE hac re solum generatim & breuiter agit S. Thomas q. 64. a. 4. ex instituto vero & participatim q. 114. Nos supponimus id veluti principium, quod dubio præcedenti docuimus; demones quosdam ex diuinæ prouidentie dispositione in hoc mundo inter homines degere, partim vt dum Deo permittente, ijs tentandis & exercendis operam ponunt, bonum eorundem, Deiq; gloriā vel inuiti, & quasi præter intentionē percipient & promoueat, vt pluribus disserit Chrysostr. homil. 1. ad populū & psequitur Barradius lib. 2. concord. c. 8. & seq. partim etiā vt veluti ministri diuinæ iustitiæ, homines ob sua peccata castigēt & puniant; quod Deo etiā nonnunquā precipiente & directe volente facere possunt, in ijs pœnis exequendis, quæ p se culpa vacant, vt bene declarat Suarez hic l. 8. c. 20. n. 7. & 8. Vnde Beda l. var. q. 9. Quæties, inquit, Deus quocumq; flagello huic mundo irascitur, ad ministerium vindictæ Angeli (mali) mittuntur: qui tamen diuinā potestate coercentur, ne tantum noceant, quantum cupiunt. Hoc principio posito, re hæc omnē aliquot quæstiun. breuiter explicabimus.

2 Primo igitur quæritur, vtum omnes dæmones promiscue ad tentandos homines in hac vita incumbant. Respondeo breuiter ex dictis dub. præc. immediate ac per seipfos non tentare, nisi eos, qui in terra seu aëre inter homines degunt; quod quidē contingit non omnib⁹ simul, nec determinate ac ppetuo certis quibusdā, sed alternatis quasi vicibus, modo his, modo alijs; hoc solum excepto, quod suprem⁹ Lucifer in inferno vsq; ad tempora

Antichristi alligatus creditur, iuxta Apocal. 20. At vero mediate & consilio atq; hortatione credibile est, omnes pariter ad seducendos homines operam conferre: cum id & facile possint, & ob sumum, quo erga homines feruntur, odium & inuidiam, vtique etiam velint.

3 Secundo quæritur, vtum inter dæmones, quoad homines tentandos, sit aliqua subordinatione, ita vt alij aliorū iussu & auctoritate hac in re ducatur. Respondeo cum S. Thoma q. 109. a. 2. Guilielmo Parisiensi 2. part. de vnuer. p. 2. c. 14. 15. 16. & Magistro, & cōiuni Doctorū in 2. d. 6. fentētia, quā bene explicat Gregorius de Valentia disp. 8. q. 4. pun. 3. & Suarez hic l. 8. c. 21. esse plane inter dæmones aliquā prælationem, fundatam quidem in ipsa eorundē natura, prout alij alijs secundum speciem sunt superiores; sed quæ tamē tum ex voluntario eorundē consensu, tum etiam ex ipsa ordinatione diuinæ prouidentie ac sapientie, partim id permittentis, partim etiā ad bonum finem ordinantis ac dirigentis eam subordinationem, cōpleatur & perficiatur. Hoc significatur à Christo Luc. 11. v. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. &c. Et si Satanas &c.* Et ab Apostolo Ephel. 6. v. 12. inter dæmones referuntur *principatus & potestates*, quibus 1. Cor. 15. v. 24. adduntur *virtutes*, vbi dicitur: *Deinde finis; cū tr adiderit regnū Deo & Patri, cū euacuauerit omnē principatū, & potestatem, & virtutem.* vbi glossa ordinaria: *Quamdiu, inquit, durat mūdus, Angeli Angelis præfunt, demones demonibus, homines hominibus, ad utilitatē videntium, vel ad deceptionē; sed hominibus collectis, iam omnis prælatio cessabit, quia necessaria non erit.* Et Augustinus l. 83. q. 69. ait: *Euacuando omnem principatū & potestatem, manifestari & omnibus notū fieri, nullum principum vel potestatum, siue celestium, siue terrestrium, per se habuisse aliquid principatus vel potestatis, sed ab illo, ex quo omnia, non solum vsunt, verum etiam vt ordinata sint.* Et ratio est. Quia prælatio inter naturas specie distinctas, & ex se inuicem sua natura pendere aptas; fundatur in ipsa præstantia naturæ, secundum quam inferior à superiori dependet; hæc autem diuersitas naturarū conuenit Angelis, tam bonis, quam malis, vt dictū q. 1. dub. 1. Ergo. Quia ratione etiam S. Thomas loc. cit. sentire videtur, ex ipsa quoq; præcise natura rei, atque in omni statu, Angelos inferiores fuisse superiorib⁹ subiectos: quod tamen negat Suarez cit. capit. 2. l. à num. 14.

4 Sane quia Angeli mali ab initio motioni Luciferi se peccando submiserunt, tum etiam vt post lapsum eorum regnum in ordine ad seducendos homines stabile esset, valde credibile est, inferiores etiam voluntarie consensisse in prælationem superiorum; etsi nec dubiū, quin in ipsa executione, pro libertate arbitrij sui, sæpe etiam reluctentur, vt recte Valentia loc. cit. præterquā quod diuinæ prouidentie ordo ad bonum finem hæc omnia ordinantis non permittit, vt suo arbitratu singuli ad hæc studia ferantur: etsi quidem posituē etiam nō velit aut intendat, vt inferiores superiorib⁹ in prauis eiusmodi studijs & pcuratiōibus obtemperant; quia malū velle non potest. Sed nec Deus ipse, ob eandem causā, posituē

inter

inter dæmones ministeria nocendi distribuit, ut significat Bonaventura in 2. d. 6. quæst. ult. sed potius Lucifer, ut eum S. Thoma q. 114. a. 1. & Guilielmo Parisiensi recte Suarez cit. capit. 21. à numero 25. Quæ autem præterea in particulari à nonnullis circa hanc prælationem referuntur, tum à Guilielmo Parisiensi loco citato capit. 5. 8. & seq. tum ab alijs, incerta sunt, ut post Binsfeldium libro 6. de maleficijs prælud. 10. recte notavit Suarez cit. capit. 21. numero 21. Quomodo autem superiores dæmones etiam possint inferiores violentè loco mouere, vel sistere; et si directe eos ad aliquid agendum cogere non possint, patet ex dictis quæst. 5. dub. 2.

7 Tertio queritur, an dæmones ab exordio mundi, & nunc etiam cunctos homines ex æquo infestent. Respondeo, sine permissione Dei, dæmones nihil in hac refacere posse, ut inferius dicetur; & vero hac permissione non exclusâ, iuxta SS. Patrum & Scripturæ doctrinam, discrimen est inter varios status seu ætates mundi. Nam in statu innocentie non permissus est dæmon ita tentare hominem, sicut post peccatum: illic enim solum exterius suadendo tentauit; postea vero etiam interius alliciendo seu inclinâdo, ut dicebatur.

6 Secundo post peccatum usque ad Christum multo infestius tentare ac persequi homines permissus est, quâ post aduentum Christi: hinc enim passim idolorum responsa cessabant; nec tam frequentes, ac prodigiosæ elementorum perturbationes à dæmonibus excitari potuerunt, præsertim ubi crucis Christi trophæum erectum, alijsq; fidei nostræ symbola in usu essent. Quo tempore etiam usque ad persecutionem Antichristi, Lucifer in inferno alligatus creditur. Apocal. 20. v. 2.

7 Tertio inter ipsos etiam homines hoc tempore discrimen est, quia baptizatos vniuersim & à toto genere minus permittitur infestare, præsertim externis & violentis machinationibus, quam infideles non baptizatos; uti etiam è terris Ethnicorum ac gentilium, nempe Indiæ tam Orientalis, quam Occidentalis, multo horribiliora diabolice virtutis ac potentie documenta ad nos scripta transmittuntur, quam in terris Christianorum audiuntur. Ut cum illic dæmones visibiles ac familiariter palam inter homines versantur, docent, monent, puniunt &c. cum supra fidem prodigiosas sæpe tempestates cient, alijsq; eis noua documenta inferunt; quorum etsi nonnunquam etiam vicini, seu permixti inter Ethnicos Christiani participes fiant, credibile tamen est, ea non nisi ob Atheismi seu gentilismi impietatem, communiter ijs locis adeo inolitam, à DEO permitti. Idem fere seruata proportione dici potest de fidelibus iustis, si cum peccatoribus conferantur.

8 Quarto discrimen est inter tempora postrema, seu extremo iudicio vicina; & anteriora. Nam sub tempus persecutionis Antichristi, rursum soluetur Lucifer, maioriq; tyrannide seruire permittetur, ut colligitur ex Apocal. 20. v. 3. 7. & 9. De qua re passim agunt SS. Patres, speciatim Cyprianus lib. 7. epist. 4. seu epist. 77. Lactantius lib. 2. Instit. capit. 15. Athanasius in orat. cont.

gentes, Chrysostomus homil. 1. ad populum, Gregorius Nazianzenus orat. de nativ. Christi. Augustinus 20. de ciuit. cap. 7. & serm. 197. de temp. & Gregorius lib. 32. Moral. cap. 12. ubi tempore gratiæ dæmonem dicit esse ligatum; quia potentia diuine dispositionis adstringitur, ne in quantum nocere valet, effluat.

9 Interim recte Suarez citat. cap. 18. numero 17. annotat, eam dæmonis potentiam non semper limitari à DEO, pro ratione, aut certa conditione, seu statu personæ, vel Ecclesiæ; sed sæpe Deum, pro solo suæ voluntatis consilio, ac libera electione, hunc grauius, illum leuius; hunc frequentius, illum rarius; velin hac, vel in illa materia tentari permittere; ac vniuersim aliter electorum tentationes moderari, quam cæterorum. Quia in hoc nulli facit iniuriâ, & cui vult, facit maiorem gratiam.

10 Quarto queritur, qua ratione vniuersim dæmon homines infestet. Respondeo iuxta S. Thomam q. 111. a. 1. 2. 3. 4. & q. 114. a. 4. & 1. 2. q. 8. a. 1. & 2. generatim hoc eum facere duobus modis; primo exterius, & per effecta externa affligendo, siue tentando; siue interim simul visibilis ipse in assumpto corpore appareat; siue non; iuxta ea, quæ de hac re generatim docuimus quæstion. 5. Secundo interius alliciendo; non quidē directe & immediate inclinando voluntatē; hoc enim Dei propriū est; sed prauas suggestiones seu cogitationes, phantasmatum seu humorum commotione, ingerendo. Quia ut ex communi bene docet Suarez lib. 8. c. 18. n. 8. diabolus non aliter tentat hominē, quam imittendo prauas cogitationes, vel interius phantasmata (motus spiritibus animalibus, quæ sunt quasi vehicula phantasmatum) aut etiam ipsum corpus humoresque commutando, vel exterius obiecta sensibilia incitantia ad malum offerendo, vel etiam aliquando exterius sub diuersis figuris apparendo, & loquendo; adde, vel varijs effectibus, quos ipse per se, aut per causas secundas, producere potest, hominē cruciando, ut fuisse persequitur Cassianus collat. 7. à cap. 9. usque ad 16. In qua re tamen omni, *Benedictus Deus non patitur nos tentari supra id, quod possumus, sed facit cum tentatione prouentum.* 1. Cor. 7. v. 13.

11 Quinto queritur, an diuersi dæmones sub diuersis ducibus destinati sint, qui ad diuersa vitia ex instituto impellant, eorumque propagationem promoueant. Affirmant Origenes homil. 15. in Iosue, Hieronymus in Abacuc 3. & Ephes. 6. Cassianus collat. 7. cap. 17. Magister in 2. d. 6. & Guilielmus Parisiensis loco cit. alijsque apud Binsfeldium citat. prælud. 10. Nec est incredibile; sed incertum, ut bene Suarez lib. 8. capit. 21. numero 28. Sicut enim idem bonus Angelus ad cuiusque virtutis honestatem promouet, ita vero simile est, ad quodlibet vitium pro re nata impellere ex dæmonibus quemlibet, ut docet etiam Gregorius lib. 32. moral. cap. ult. Et quamuis in scriptura quidam dicatur *spiritus mendax* 3. Reg. 22. alius *spiritus fornicationis* Osee 4. alij *spiritus seductores* 1. Timoth. 4. non est tamen necesse; ut hi spiritus intelligantur ex parte subiecti seu personæ esse diuersi.

72 Sexto quæritur, an dæmon victus in oppugnatione hominis, saltem ad tempus recedat, hominemque dimittat; statim enim ad inferos detrudi, præced. dubio negatum est. Respondeo iuxta communem affirmatiue. Ita tradunt S. Thomas 1. p. q. 114. a. 5. Egidius, Richardus, Durandus & alij in 2. dist. 6. & colligitur ex Luc. 4. v. 13. *Et consummat à omni tentatione, diabolus recessit ab illo, usque ad tempus.* Et Iacob. 4. v. 7. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.*

Verum hoc intelligendum moraliter & ordinarie nō possit singulas partiales quasi tentationes, sed post totā aliquam machinationem, quæ pluribus sæpe insultibus constat, perfecte deuictam: pudet enim tunc quodammodo dæmonem amissæ victoriæ, sibiq; à victore metuit: præterquā quod hoc benignitati diuinæ prouidentia admodum consentaneum est, vt victorem aliquantisper subleuet. Quod tamen non obstat, quo minus postea dæmon audacior insinat, iuxta Matth. 12. & Job. cap. 1. & 2. & Gregorium lib. 10. epist. 38. & lib. 3. Moral. c. 8. & l. 3. c. 16. & Cyprianū epist. 6. vbi ait: *Fortiorem magis agere creditur, & acrior factus, hoc ipse, quod victus est, super antè superare conatur.*

13 Septimo quæritur, an sicut de bonis Angelis sequenti dubio dicitur, ita etiam Deo permittente, & Lucifero disponente, ex malis Angelis, singulis hominibus à natiuitate proprius adiunctus sit aduersarius & impugnator. Respondeo ex communi & valde probabili sententia Doctorum, affirmatiue. Ita enim cum Magistro in 2. d. 6. communiter tradunt alij Scholastici; & docent Origenes homil. 35. in Luc. & 3. periarchon cap. 2. Gregorius Nyssenus lib. de vita Moysis, Tertullianus lib. de anim. cap. 39. vbi multa Pamelius n. 451 & plura Eugubinus lib. 8. de perenni Philosophia, & probabile censent Gregorius de Valentia disp. 8. q. 3. pun. 4. Vasquez disp. 245. cap. 1. Suarez hic lib. 8. cap. 21. num. 31.

Ratio est. Quia dæmon studio nocendi cupit ex aduerso, quoad potest, paria facere cum Deo; nec deest facultas; quia tametsi non sit tanta multitudo dæmonum, quanta Angelorum, facile tamen credi potest, etiam ex infimo ordine tantum esse numerum dæmonum, quantum est omnium hominum simul viuentium; præterquam quod verisimile est, aliquando etiam fortasse ex superiori ordine ad idem officium aliquos destinari. Deus autem obeandem causam hoc ipsum facile permittit, ob quam vniuersim homines à dæmonibus tentari permittit.

14 Octauo quæritur, vtrum dæmones suo arbitratu, sine speciali permissione Dei possint homines tentare, eisque siue per se, siue per striges nocere. Respondetur in modum sequentem. I. sine permissione aliqua diuina nihil in hoc genere dæmones præstare possunt. Ita omnes; & tradunt passim SS. Patres, speciatim Cyprianus in exposit. orat. domin. Augustinus in Psal. 61. & 100. Damascenus lib. 2. cap. 4. & Bernardus lib. ad fororem cap. 67. Ratio est. Quia nihil fit, nisi Deo vel faciente, vel permittente.

15 II. Inconuetis tamen modis impugnandi non est opus speciali permissione Dei; tametsi etiā in

his subinde Deus per se, vel p Angelos eorū conatus impedit vel infringit. Ratio est. Quia hæc potestas permilla intelligitur, sub generali permissione homines tentandi.

III. Specialia tamen nocimenta, siue in rebus externis, siue in personis, inferre hominibus per seipos non possunt, neque extraordinarios & prodigiosos tentandi modos adhibere, absque speciali, in vnoquoque casu particulari, permissione Dei: Colligitur aperte ex scriptura, exemplo Iobi c. 1. v. 12. & c. 2. v. 6. & exemplo Achab lib. 3. Reg. c. 22. v. 2. item documento porcorū Matth. 8. v. 39. Idem docent Damascenus lib. 2. fid. cap. 4. Augustinus lib. 20. de ciuit. cap. 8. & in psal. 77. & ferm. 193. de temp. & lib. 3. de Trinit. cap. 8. & 9. Ratio mox afferetur.

16 IV. Sed nec per striges aut maleficos, sine speciali, in vnoquoque casu particulari, permissione Dei, dæmones nocere hominibus possunt; sicubi striges non adhibeant res naturaliter homini nocivas. Colligitur ex ipsdem scripturis, & testimonijs. Quocirca nec potest dæmon, suo arbitratu, tempestates ciere, etiamsi striges scopis adhibitis, ollæ malefica effusa, diaboli in eam rem opem inuocent; tametsi facilius hoc casu permittat Deus, exoptatum à strige malum per dæmonem inferri; quia saltem aliqua ad eam rem hominis cooperatio accedit.

17 V. At vero quando striges à diabolo vnguentum venenosum seu naturaliter noxium acceperunt, tunc sane suo ipsæ arbitratu, nisi Deus speciatim conatus obstat, eo vti, eiusque vsu & applicatione, quibus volunt, nocere possunt. Ratio est, Quia Deus ligauit diaboli potestatem, ne per se, suoque arbitratu noceat, vt colligitur, ex Luc. 11. versu 22. & Apocalyp. 20. versu 2. nec vnquam generale fecit ei potestatem, naturis rerum suo arbitratu vtendi, aut nocendi vti liberet. At vero hominibus, in hac vita, reliquit liberam potestatem, rebus naturalibus vtendi suo arbitratu, seu bene, seu male.

18 Atque ita quoque docet Trithemius lib. quæst. ad Maximil. I. Imperatorem q. 7. vbi inter cætera etiam recte cauet, ne maleficium nouo maleficio depelli à Magistratibus permittatur. *Non sunt, inquit, inter Christianos tolerandi, O sacratissime Cæsar, homines mente corrupti, & reprobi circa fidem, qui per maleficia curant maleficias; qui furta ministerio dæmonum reuelant & adulteria; qui lapidum aut speculi inspectione prænuntiant futura. Non exaudias illos, precor, qui diuinarum legum ignari, huiusmodi ministros dæmonum imperio suo existimant viles; propterea quod maleficio nouerunt maleficia dissoluere. Quoniam ista perniciofa curatio corporum mortem inducit animarum, & facit homines à Deo creatore omnium recedere, & impijs apostatis dæmonibus adhaerere; cum quibus post mortem damnabuntur in æternum.*

19 Nono quæritur, Vtrum omnes tentationes, omniaque peccata hominum, ex dæmonum machinatione proueniāt. Respondeo cum S. Thoma q. 114. a. 3. mediate quidem & remote omnia peccata, omnesque tentationes à dæmone prouenire; quatenus induxit primū hominē ad peccatū,

ex quo

ex quo concupiscentia & natura corruptio, adeoque cætera peccata consecuta sunt, de quo nulla est controuersia: directe vero & immediate non est omnium peccatorum seu tentationum causa; sed quædam ex libertate arbitrii nostri propriæque carnis corruptione nascuntur; iuxta illud Iacob.

1. v. 14. *unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illicitus.*

Idem docent Origenes lib. 3. Periarchon capit. 2. Basilius in reg. breu. num. 75. Chrysostomus homil. 54. in Acta & in opere imperf. homil. 49. Gregorius Nazianzenus carm. seu metro 52. Gennadius libro de Eccles. dogm. capit. 81. & Gregorius lib. 11. Moral. capit. 25. etsi contrarium significant Leo ferm. 4. de Collect. Auctor ferm. 68. ad Fratres in Eremito, apud Augustin. Hieronym. in Eph. 6. Cassianus Collat. 7. Damascenus lib. 2. capit. 4. quibus fauet Suarez hic lib. 8. capit. 19. à num. 20. cum nonnullis recentioribus.

Ratio patet ex dictis. Quia cum concupiscentia partim sua natura sæpe fortuitis quibusque casibus ab extrinseco excitetur, non est verisimile, à dæmonibus omnes eiusmodi tentationes imitari; ut unquam alias in suo labore & perpendi studio sint indefessi, de qua re pluribus differit Cassianus collat. 7. c. 7. 15. 20. & collat. 8. c. 12.

Decimo quæritur, quid sentiendum sit de varijs dæmonum partitionibus, quas nonnulli graues auctores à varijs nocendi studijs, aut habitatorum diuersitate desumptas tradunt. Respondeo. De hac re agit Trithemius l. 8. qq. q. 6. vbi Orpheum, Pfellum, & ipsius Apollinis Pseudooraculum, apud Eusebium lib. 4. demonstrat. Euangere secutus, sex dæmonum genera recenset, nimirum igneum, aereum, terrestre, aquaticum, subterraneum, & lucifugum; eorumque etiam studia & affectus plixie describit. Sed hæc examine indigent; & vniuersim nec pbanda sunt, nec improbanda videntur, vt notauit etiam Delrius lib. 2. qu. 27. sect. 2. Certe S. Ignatius Martyr epistol. ad Ephes. ab ipso etiam Trithemio relatus, duo tantum eorum genera, omisso igneo, assignat, cum ait: *Nihil melius est, quam pacem habere, in qua omne telum euacuatur, aereorum simul, & terrestrium spirituum.* Sub quibus vtique eos etiam, qui in aquis, & speluncis quandoque hominibus infesti sunt comprehendit.

Nec vero simile est in regione ignis aliquos demones ordinarie habitare, quando ab Apostolo Ephes. 6. Rectores tenebrarum, & à Iuda caliginis, seu caliginoso aëri adscripti dicuntur: nec est quicquam, quod in regione ignis aduersus homines machinentur. Quod si dæmonum genus igneum dicatur, ab igne infernali, iam omnes dici poterunt ignei; non solum quia ab igne omnes patiuntur, sed etiam quia alternatim, & ad tempus omnes aliquandiu inferis addicuntur; vt superius dub. præced. dictum. Ob quam causam etiam non est verisimile, eosdem numero spiritus perpetuo aut in aquis, aut in speluncis degere, sed pro concurrentium circumstantiarum varietate, varijs in locis, ad seducendos homines, incurbere.

Tom. I.

Plenius ex scriptura varia dæmonum studia, & affectus describit Cassianus collat. 7. capit. 32. vbi tamen & illud, tum Trithemio commune, pia interpretatione indiget, cum ait, quosdam dæmonum solummodo Iocutores esse; *vt non tormentis hominum, sed derisione delectentur; & illusione contenti, fatigare potius studeant, quam nocere.* Quorum similia etiam habet S. Antonius apud Athanasium in vita eiusdem: nimirum, quia plus illis diuinitus non permittitur, vt recte ab Henrico Guickio in citatum locum Cassiani annotatum. Vide quæ in simili diximus supra. quæst. 1. dub. 1. de imperitia & inertia dæmonum. Plura de dæmonum tentationibus & studijs ex Patribus & historijs Cocciustom. 1. l. 4. a. 5. & 6.

D V B I V M VIII.

De Præsidio, ministerio, ac custodia bonorum Angelorum, erga homines, aliasque res creatas.

S. Thom. 1. p. q. 112. & 113.

Contra malum bonum est, & contra mortem vitam. Et sic intueri in omnia opera Alijsimi; duo & duo; & unum contra unum, inquit Ecclesiasticus c. 33. v. 15. Quando igitur de infestationibus dæmonum actum est dub. præced. sequitur, vt etiam de protectione & custodia bonorum Angelorum agam, totamque adeo materiam de Angelis hoc argumento feliciter concludamus; de quo S. Thomas ex instituto agit cit. q. 112. & 113. Nos vero vt in præcedenti dubio factum, aliquot quæstiunculis rem paucis complectemur.

Vbi tamen primo illud veluti ex fide certum principium vniuersim supponimus, bonos Angelos esse ministros Dei, in procuranda & promouenda hominum salute, ac proinde in hæc studia varijs modis, iuxta benignissimam diuinæ prouidentie dispositionem, incumbere; ac sæpe tum visibiliter (vt dictum quæst. 5. dub. 5.) tum inuisibiliter ad homines, seu in has terras mitti; vt patet tum ex plurimis alijs Scripturæ testimonijs, paulo post inferius referendis, & ex parte relatis supra cit. dub. 5. tum generatim ex illo Apostoli Heb. 1. v. 14. *Nonne omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis?*

Supponimus secundo, id quod non minus certum, & extra controuersiam est, absolute loquendo, à Deo mitti posse ad hanc procuracionem omnes Angelos, imo vero reipsa quoque aliquando à Deo destinari omnes, si non missione externa, quæ fit per motum localem, certe tamé internam, (licet hæc fit minus proprie dicta missio, vt bene Suarez lib. 6. cap. 9. num. 17.) quæ fit per illuminationem, qua superior Angelus, in gratiam & commodum hominum, Angelos inferiores illuminet: vt vel ob hanc etiam causam ab Apostolo omnes Angeli dicantur *administratores spiritus* cit. Heb. 1. prout etiam docet S. Thomas q. 112. a. 2. ad 1. His positis,

Quæritur primo, an ex omni hierarchia, & or-

Ttt 3

dine,

dine, aliqui nonnunquam Angeli etiam externa missione à Deo immediate ad homines mittantur. De hac re sunt duæ Doctorum sententiæ. Prima docet, omnes Angelos ab infimo usque ad supremum, aliquando ministrare ac mitti; esto ex suprema hierarchia non nisi raro & quasi extraordinarie mittantur; Ita sentiunt Alensis 2. part. q. 36. mem. 3. Scotus in 2. dist. 10. q. 1. Durandus q. 1. Argentina a. 1. Gabriel art. 2. Marfilus in 2. q. 7. art. 3. Molina 1. p. q. 112. disp. vn. & Gregorius de Valentia disp. 8. q. 6. pun. 2. Et indicat Athanasius serm. 3. cont. Arian. ubi ait: *Ad ministerium autem non unus, sed ex omnibus plures ad manus prelo sunt, quos Dominus, si velit, amandat. Multi enim Archangeli, multi Throni, multe Potestates, & Dominationes, milies milia, & decies millia centena milia ministrorum assistunt, & apparent, qui se promptos offerunt, ut emittantur.*

5 Et fundatur hæc sententia in cit. Heb. 1. *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi.* Accedunt peculiaris scripturæ exempla. Sic enim Tob. 12. vers. 15. Raphael missus ad Tobiam, erat unus, ex septem, qui assistunt ante Dominum. Isai. 6. vers. 6. dicitur, *Solauit ad me unus de Seraphim, & tetigit os meum.* Daniel 10. vers. 13. *Ecce Michael unus de Principibus primis, venit in adiutorium meum.* Luc. 1. v. 26. *Missus est Angelus Gabriel ad Mariam Virginem, quem unum fuisse è supremis, Theologi complures sentiunt, cum Magistro in 2. dist. 10. post S. Bernardum homil. in Missus est, etsi negent alij. Omitto Cherubinos ad custodiã paradisi positos Genes. 3. & alios quatuor, quos vidit Ezechiel cap. 10. in diuino ministerio occupatos.*

6 Et esto, ob specialem rationem subiectæ materiæ, probabilis sit illa interpretatio S. Dionysij cap. 13. coelest. hierarch. & S. Thomæ cit. q. 112. art. 2. ad 2. qua adductum ex Isaiã locum explicat, vel de aliquo inferiori Angelo, qui ab officio erga Prophetam exercito, dictus fuerit *Seraphim*; vel de ipso quidem Seraphino, sed per inferiorem Angelum, suum velut ministrum, operante; quod similiter etiã de apparitione Seraphim S. Francisci facta dici potest: minime tamẽ pbatur, quod in Reuelationibus B. Amadei Raptu 4. legitur, *Raphaelem non in propria persona, sed in nuntio suo; id est, Angelo de infimo choro, comitatum esse Tobiam*: quod etiam ibidem asseritur, de Michaele apparente in monte Gargano. Id enim nec sensui fidelium, nec scripturæ satis consonum videtur; quæ proprie interpretanda; vbi nullum sequitur absurdum. Nec vllus, quod sciam; ita historiam Tobie hæcenus intellexit: sed potius consensu Ecclesiæ sensus videtur habere, ipsumet Raphaëlem, quisquis tandem eo nomine Angelus significetur, perse apparuisse, & vere fuisse unum de septem Angelis coram Deo assistentibus, non ad contemplandum solummodo ipsum, sed ad ministrandum, quasi extra ordinem, vt dictum superius q. 1. dub. 6.

7 Secunda sententia est, Angelos assistentes & ministrantes proprie acceptos, qui scilicet re ipsa & missione externa ad homines mittuntur, ita distingui, vt illi è caelis nunquam, sed solum isti ad ministrandum mittantur & abeant. Ita docent

S. Thomas cit. q. 112. a. 2. & 3. Caietanus ibidem, item Albertus in 2. d. 10. artic. 3. Bonaventura art. 1. q. 2. Richardus art. 11. q. 2. Egidius q. 1. & 2. & Capreolus q. 1. Inter quos etiã S. Thomas, Egidius, Capreolus, Caitanus, & alij Thomistæ sentiunt, tres tantum esse ordines assistentiũ, nempe Seraphim, Cherubim, & Thronos, alios vero sex ordines Angelorum ministrantes esse; etsi Richardus significet, etiam Dominationes mitti.

8 Fundamentum præcipuum huius sententiæ sumitur ex S. Dionysio cæl. hierarch. cap. 7. 8. 9. & 13. qui ita plane sentire videtur, quem sequitur Gregorius homil. 34. in Euang. vbirefert Dionysium sensisse superiora agmina ab intimis, (coelorum vel Dei) nunquam recedere. Addit rationem S. Thomas cit. artic. 2. Quia à constituto naturæ ordine, dispensatione diuina aliquando receditur quidẽ, sed solum propter superiorem ordinẽ gratiæ; at vero ordo gratiæ, quo nicitur illa Angelorum, secundum varios gradus & ordines, distinctio, nõ habet aliquẽ superiorẽ ordinẽ, propter quẽ ab eo recedatur. Accedit quod ordo naturæ plerumque solum imutatur ob attestatiõẽ & confirmationem fidei, quã de causa etiam conspicue in sensus incurrit; at vero imutatio illa ordinis inter Angelos constituti, cum sit inuisibilis, & nobis ignota, non potest ad hunc finem deferuire. Ex his duabus sententijs Vasquez disp. 244. cap. 2. neutram certam, aut aliquo probabilitatis momento altera superiorem censet.

9 Equidem sentio eum auctoribus secundæ sententiæ, non esse negandam distinctionem, inter Angelos ministrantes, & assistentes, qui nempe ex officio ad laudandum solum & contemplandum Deum, eiusque illuminationem recipendam, quasi contemplantiam solum vitam agentes, Deo semper assistant; ea enim distinctio auctoritate S. Dionysij, Gregorij, & S. Thomæ satis probatur: quicquid nonnulli recentiores apud Suarez cit. lib. 6. cap. 10. num. 44. eam distinctionem plane è medio tollere videantur.

10 Nihilominus existimo, cum auctoribus primæ sententiæ, nihil obstare, quo minus præter consuetum ordinem, & ordinariam legem Dei, nonnunquam aliqui etiam ex suprema hierarchia, imo primo ordine eiusdem hierarchiæ mittantur. Ita docet etiã Suarez cit. cap. 10. à num. 45. Moueor non tam adductis scripturæ testimonijs & exemplis, sigillatim spectatis, quæ si aliquid probaret, fere etiam nimium probare viderentur, nimirum non solum raro, sed etiã frequenter, & quasi ordinarie mitti quoque; suprema hierarchiæ Angelos, vt bene etiam notauit Suarez cit. cap. 10. num. 44. Sed primo, quia valde probabile est, saltem indeterminate unum vel alterum exemplum esse ad rem accommodatum; idque de Gabriele nuntio B. Virginis mihi maxime est credibile, etsi nec illud sit certum. Secundo quia dum in Natiuitate Christi dicitur Luc. 2. *factam esse cum Angelo multitudinem caelestis exercitus*, valde probabile est, eam multitudinem aut omnes Angelos fuisse complexam, aut ex omnibus Angelorum choris conflam, iuxta illud Heb. 1. v. 6. *Et cum iterum*

introducitur primogenitum in orbem terræ, dicit, & adorant eum omnes Angeli eius. Quod etiā docet Chrysostomus in psal. 8. ubi ait: *Supernorum Chorum Cherubim & Seraphim hoc est munus, Deum assidue laudare, & hymnis celebrare. Ex his Choris etiam in terra apparuerunt, cum vigilantibus pastoribus cantantes.* Tertio idem multo certius est futurum in extremo iudicio, iuxta illud Matth. 25. v. 31. *Cum venerit filius hominis, in Maiestate sua, & omnes Angeli eius cum eo.* In huiusmodi ergo occasionibus, inquit Suarez cap. 10. num. 47. mihi proindubitato est, assistentes Angelos descendere, ac proinde mitti; quia non veniunt nisi ex imperio & voluntate Dei.

11 Nec obstat ratio S. Thomæ; Tum quia ordo unionis hypostaticæ, superior est ordine gratiæ sanctificantis habitualis, qua nititur illa distributio Angelorum: quid nīgitur saltem propter Verbum Incarnatum aliquando ea mutari possit? Tum quia etiam in ipso ordine gratiæ, ad ostendendum peculiarem fauorem erga electos, Deus aliquando consuetum ordinem immutat, ut inferius etiam de Angelis Custodibus dicitur, & patet in sanctificatione B. Virginis, & aliorum, facta in vtero. &c.

12 Secundo quæritur, An singulis hominibus suus sit Angelus Custos designatus. In qua re certū est, ex illis Angelis, qui ad nos mittuntur, quosdā præsidij & custodiæ causa mitti, ut constat ex scriptura. Etenim Genes. 19. v. 15. *Angeli eduxerunt Lot, & posuerunt extra civitatem, dicens, salua animam tuam.* Genes. 48. v. 16. Iacob ait, *Angelus, qui eripuit me de cunctis malis.* Idem habetur Tob. 12. v. 15. Act. 12. v. 15. & in Psal. 90. v. 12. dicitur, *Angelus suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus vijs tuis.* Quod optima ratione & convenientissima diuinæ providentiæ dispositione accidit; quia per se alioqui cogitationes mortalium sunt timide, & incerta providentiæ nostræ. Sap. 9. v. 14.

An vero singulis hominibus proprius ac peculiaris Custos Angelus à Deo sit attributus, olim quidem fuit dubitatum; asserentibus quibusdam, solum prædestinatis, in natiuitate ipsorum, alijs solummodo sanctis, à die baptismatis, attribui Angelos custodes, ut refert Origenes tract. 5. in Matth. & fere S. Thomas q. 113. a. 5. Magister quoque in 2. dist. 11. videtur dubitare, verum, singulis hominibus singuli Angeli deputentur; an vero vnus Angelus multorum simul hominum curam habeat; et si Suarez hic l. 6. cap. 17. n. 10. eum in meliorem partem interpretetur. Taceo Caluini lib. 5. Instit. cap. 14. sect. 7. & in Psal. 90. sect. 7. ubi ait, tantū esse vulgi opinionē, singulis hominib⁹ singulos Angelos esse custodes.

13 Nihilominus vera & certa est etiam hac in re, Doctorum sententia, quam tradunt Scholastici omnes cit. dist. 7. & S. Thomas quæst. 113. art. 2. & 5. statim ab ipso momento natiuitatis, singulis hominibus singulos & proprios Angelos custodes diuinitus destinatos adesse; quæ proinde etiam sine magna temeritate negari non potest, ut recte Gregorius de Valentia d. 8. quæst. 6. pun. 3. Vasquez disp. 245. cap. 1. & Suarez lib. 6. cap. 17. num. 8. et si Molina q. 113. disp. vn. dicat, id non

esse de fide: sicut etiam Suarez ibidem num. 10. solum dicit, esse verisimilius vnum Angelum nunquam custodire simul nisi vnum hominem.

14 Probatur primo satis aperte ex scriptura. Matth. 18. v. 10. dicitur, *Angeli eorum semper vident faciem Patris.* Et Act. 12. v. 15. fideles de S. Petro ex carcere educto Angelus, inquit, *eius est.* Vnde constat, tam ex Christi doctrina, quam ex Ecclesiæ primitiæ sensu, vnumquemque hominem suum proprium habere custodem.

15 Secundo idem docent SS. Patres communi consensu. Optime Basilius lib. 3. cont. Eunom. Quod ad sit, inquit, *singulis credentibus Angelus tanquā padagogus, & pastor vitam dirigens, nemo contradicet, qui memor fuerit verborum Domini, ubi dicit, Ne contemnat vnum de pusillis istis; Nam Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est:* Et: *Aderit Angelus Domini in circuitu timentium eum,* Psal. 33. Et: *Angelus, qui liberavit me à inuentute mea.* Gen. 48. & quæcunque huiusmodi sunt.

Gregorius Nyssenus lib. de vita Moyfis: *Oculior, inquit, traditio est, verus sermo ad nos vsque descendit, quo creditur, posteaquam in peccatum natura nostra lapsa est, non omnino à clementia diuina neglectam, nec absque suo patrocinio dimissam, sed Angelorum, qui natura à incorporei sunt aliquem in adminiculum cuique constitutum esse.* Theodoretus in cap. 10. Daniel. *Ex his inquit, docemur, singulis Angelis vniuscuiusque nostrum creditam esse curam, ut custodiant, tueantur, & à prauis demonis nos liberent insidijs.*

Et Hieronymus in cap. 18. Matth. *Magna est dignitas animarum, ut vnaquæq; habeat ab ortu Natiuitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* Idem asserunt præter alios Chrysostomus homil. 60. in Matth. Athanasius lib. de communi essent. Eusebius lib. 3. de Præparat. Euang. c. 7. Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat. & ante omnes Origenes homil. 23. in Lucam.

E quibus plerique vniuersim de hominibus loquuntur: aliqui vero et si de fidelibus & baptizatis tantum loquantur, non tamen excludunt cæteros; sed indicant, in his non tam esse locum. Angelo custodi, quam liberatori seu monitori. Ratio est. Quia cum homines etiam in individuo singuli sint quoad animam incorruptibiles; æquū fuit ut eis, non minus, quam cæterarum rerum generibus atque speciebus, uti dicitur, singuli Angeli custodes adhiberentur.

16 Tertio quæritur, quanam ratione in particulari fiat executio huius custodiæ. De hac re breuiter notanda sunt sequentia. I. Custodiam incipere à natiuitate; adeoque infantes non habere proprios Angelos custodes, nisi posteaquam in hanc lucem editi sunt; antea enim vnum quodammodo cum matribus æstimantur, ac proinde non proprios. sed communes cum matribus custodes habent, ut docet S. Thomas cit. q. 113. a. 5. ad 2. et si contrarium post Tertullianum lib. de anim. cap. 37. & Anselmum in Elucidario, sentiat Suarez hic l. 6. c. 17. n. 18. quod parum existimo probabile.

17 II. Munus Angelorum custodum in morte finiri, saltem ut nec in inferno, nec in cælis locus custodiæ sit amplius, ut ex communi post S. Thomam quæst. 113. a. 4. docent cæteri, nec dissentit

Suarez cit. cap. 17. n. 11. et si contrarium significare videatur Iustinus lib. vlt. q. 30. Nihilominus verisimile est, Angelum custodem animas in gratia decedentes, & non plene purgatas, non deferre, donec ad beatitudinem perueniant, vt docet Suarez cit. cap. 17. n. 11. Certe quidem eas ab vnoquoque Angelo custode saltem ad purgatoriu perducit; sicut & vndiquaque sanctas & purgatas ad cœlum, satis colligitur ex historia Lazari mendici Luc. 16. & ex Patribus docet Suarez c. 19. n. 9. Imò etiam vnumquemque Angelorum eas secum ad iudicium extremum ducturum, quibus præfuit, valde probabiliter asserit Origenes hom. 11. in Numer.

18 III. Christum Dominum non habuisse custodē Angelum, sed vnum vel plures Angelos Ministros, vt docet S. Thomas q. 113. art. 4. ad 1. iuxta illud Matth. 4. v. 11. *Et ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.* Et Ioann. 1. v. 51. *Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.* Ratio est. Quia cum ipse esset penitus impeccabilis, & plenus scientia, & veritate, ipsiſque Angelis potentior, non indigebat Angelorum custodia. Secus est de B. Virgine, vti & de primo homine, etiam in statu innocentia posito; alijsque tam veteris, quam noui testamenti hominibus viatoribus, ipsoſque etiam Antichristo ex communi.

19 IV. Angelum custodem nunquam omnino dimittere clientē suū, quamdiu hæc vita durat, etiā si peccet, & peccata multiplicet: licet actuale custodię exercitium interdum remittat, propter eius incapacitatem & indispositionem, vt docet Sanctus Thomas q. 113. a. 6. & in 2. d. 11. q. 1. a. 4. ex cōmuni Doctorum ibidem, eodemque modo intelligendi sunt Patres, quando dicunt, homines peccando à se Angelos profigare, vt videre est apud Origenem homil. 2. in Jerem. Basilium in Psal. 33. Hieronymum & glossam in Idia. 5. *Auferam serpem eius,* Ambrosium in Psal. 37. & Bernardum serm. 1. de S. Michaele, & serm. 7. in Cant.

20 V. Neque tamen Angelos custodes, hominibus (eademque est ratio aliarum rerum inferiorum, quibus præfunt, vt dicitur) ita inseparabiliter assistere, vt nunquam plane ad cœlos, aut aliorum digrediantur; nam etiam absentes loco non desunt, quoad effectum custodia; quia etiam dum sunt in cœlo, cognoscunt quid circa hominem agatur. Nec indigent (multa) morâ temporis ad motum localem, sed semper possunt adesse. vt bene docuit Sanctus Thomas cit. quæst. 113. a. 6. ad 3.

21 VI. An vero singulis hominibus etiam successiue viuentibus diuersi semper adsint custodes Angeli, incertum esse, affirmant nonnulli post Iustinum lib. vlt. q. 30. Negat Magister in 2. dist. 11. cuius sententiam magis probat Suarez cit. cap. 17. n. 11. Mihi supposita multitudine sufficienti Angelorum, de qua actum est qu. 1. dub. 1. affirmatiua magis probatur, quia consentaneum est rationi, vt in eo munere obeundo, Angeli, qui alioquin sunt eiusdem conditionis, vicissim, siue potius successiue mutantur.

22 VII. Quamuis ordinarię Angeli custodes sint, ex infimo ordine infimæ hierarchiæ, vt tradit ex communi S. Thomas q. 113. a. 3. & apud antiquos

scriptores in confesso asserit Vasquez loc. cit. tamen nil videtur obstare, quo minus extraordinarię quandoque sint ex superiore ordine, si non ex superiori etiam hierarchiâ, vt docet Gregorius de Valentia loc. cit. & fere Suarez cap. 18. nu. 10. & sentiunt plures recentiores, quos sine causa reprehendit Vasquez cit. cap. 1. Idem persuadent probata quorundam sanctorum historia, vt de S. Francisca Romana habetur in eius historia & in Panegyri Valaderij, & de S. P. IGNATIO, in vita eiusdem apud Ribadeneiram. Hoc certum, communi quadam ratione, aut extra ordinem, etiam ceteros Angelos salutem hominis procurare. Vnde Origenes homil. 4. in Psal. 36. *Nunquam solus est iustus, sed ne vnus quidem, aut duorum, vel trium tantummodo Angelorum societate subnixus est, sed exercitus ei virtutum præstus est.* Quod confirmatur etiam ex historia Elisæi 4. Reg. 6. v. 16.

VIII. Angelos custodes duodecim fere modis suorum Clientum salutem tum corporis, tum præcipue animæ, iuxta beneplacitum tamen diuinæ voluntatis procurare, vt ex Gabriele in 2. d. 11. q. vn. recte notauit Gregorius de Valentia cit. d. 8. q. 6. pun. 3. Primo enim peccata clientum reprehendunt, iuxta illud Iud. 2. v. 1. *Ascendit Angelus Domini de Galgalis, ad locum flentium, & ait, Eduxi vos de Aegypto, &c. & noluisit audire vocem meam. Cur hoc fecistis?*

23 II. Proinde suadēdo, & conscientia moribus pūgendo à catenis peccatorum liberant, iuxta figurā Petri Act. 12. v. 7. III. Illecebras occasioneſque peccandi remouent. IV. Dæmones arcent, eorumque conatus cohibent. Ita Tob. 12. v. 3. *Dæmonē ab uxore meā compeſcui.* V. Docent & illuminant Daniel. 9. v. 22. *Nunc egressus sum, vt docerem te, & intelligeres.* Quomodo autem Angeli possint homines docere & illuminare, constat ex dictis supra q. 4. dub. 3. & 4. VI. Secreta Dei consilia quandoque reuelant. Genes. 18. v. 17. *Num celare patero Abraham, qua gesturus sum.* VII. Consolantur afflictos. Tob. 5. v. 13. *Fortis animo esto, in proximo est, vt à Deo cūreris.* VIII. Confirmāt & addunt animum ad progrediendum in via Dei. 3. Reg. 19. v. 7. *Surge & comede; grandis enim tibi restat via.* IX. Pericula corporis depellunt, & in via feliciter deducunt. Tob. 5. v. 15. & c. 16. v. 4. X. Depellunt & profligant hostes etiam visibiles. Isai. 37. v. 36. *Egressus est autem Angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia.* XI. Vim tentationis infringunt, iuxta figuram Genes. 32. v. 25. XII. Offerunt preces suorū, & pro his peculiariter intercedunt. Tob. 12. v. 12. & Apocal. 8. v. 4. Quibus adde XIII. Quod ipsos etiam suos clientes nonnunquam castigant & puniunt, saltem poena medicinali, vt tradit Augustinus lib. 9. de ciuit. cap. 5. & fufius persequitur Suarez cit. lib. 6. cap. 19. n. 5. Plura de hac re videri possunt apud Gerſonem trac. 8. super Magnificat, part. 3. & apud Franciscum Albertinum in proprio opusculo de hac re.

24 Postremo circa hoc ministerium Angelorum, notandum, Angelos, etiam si vel maxime cupiant clientum suorum bonum promouere, non tamen proprie tristari, vel angī, etiam si præter ipſorum vota secus accadat, cum habeant voluntatem diuinæ per omnia consonam, vt docet S. Thomas cit. a.

cit. q. 113. a. 7. quicquid in contrarium suo errori male innixus dixerit Origenes, de quo actum supra dub. 2. Alij vero Patres, aliter quandoque locuti, piè explicandi sunt, in sensu metaphorico, prout etiam de Deo ipso quandoq; loquitur scriptura. Certum est enim in beatitudine nullum locum esse tristitiæ, vt fusius docui tomo 2. disp. 1. q. 3. dub. 2.

25 Quarto quæritur, an etiam rebus alijs, ac præcipue Regnis & Prouincijs seu communitatibus singulis atque etiam substantijs inanimis, aut rationis expertibus Custodes aut Præsides Angeli sint deputati. Respondeo primo. Valde probabile esse, singulis saltem speciebus perfectis substantiarum corruptibilium, singulos Angelos præfides ac veluti custodes esse designatos. Ita docent S. Thomas hic 113. a. 2. alijsque Theologi communiter, quicquid neget Caietanus ibidem, & colligitur ex scriptura Apocal. 14. v. 18. vbi dicitur. *Et alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem supra ignem.* Quo loco idem tradunt Arethas, & Andreas Cæsariensis, Eodem spectat illud Apoc. 16. v. 5. *Et audiui Angelum aquarum dicentem, &c.* Idem docent communiter Patres, speciatim Origenes hom. 8. in Ierem. & 23. in Iosue, & Augustinus 1. 8. de Genes. ad lit. c. 24. & l. 83. q. 79. vbi ait: *Vnaquæque res visibilis in hoc mundo habet potestatem Angelicam sibi propositam, sicut aliquot locis diuina scriptura testatur.*

Et l. 3. de Trinit. c. 4. *Sicut corpora cælestia, inquit, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per spiritum vitæ, & spiritus vitæ irrationalis, per spiritum vitæ rationalis, & spiritus desferor per spiritum purum & iustum, & ille per ipsum Deum.* Quod maxime de indiuiduis etiam cælorum corporibus tradit Aristoteles, & communis Philosophorum sensus, tamen si proprie custodes cælorum non sint Angeli, cum cæli nulli corruptioni sint obnoxij, sed quodammodo Præsides & Procuratores.

Ex quibus etiam sumitur ratio. Quia inferiora Deus gubernat per superiora, & si cælis singulis suis ex Angelis est motor attributus, qui vni cuiusdam certæ parti cæli applicatus, totum cælum circumferat, vt superius dictum, & magis patebit d. seq. q. 4. dub. 3. cur non & naturis cæteris, iuxta debitum naturæ cursum moderandis, præsertim, eñ, alioqui quotidiano facile corruptionis & perturbationis periculo subijciantur? Difficilem autem quandam locum Hieronymi, qui contrarius videtur, explicauimus supra d. 2. q. 8. dub. 3.

26 Respondetur secundo, valde item probabile esse præter singulos Angelos custodes particularium personarum, alios quoque Angelos destinatos esse pro custodia & tutela Regnorum, Prouinciarum, aliarumque Communitatum, præsertim Ecclesiasticarum & Religiosarum. Ita docent communiter recentiores, speciatim Gregorius de Valentia cit. disp. 8. q. 3. punct. 6. Molina quæst. 113. disp. vn. Vasquez disp. 245. cap. 1. & Suarez hic lib. 6. cap. 17. à num. 22. ex communi Patrum sententia. Nam de regnis seu prouincijs ita docent Dionysius cap. 9. cæl. hierarch. Basilii lib. 3. cont. Eunom. Theodoretus lib. 5. diuin. decret. cap. 7. Hilarius in Psalm. 129. Epiphanius hæresi

51. Augustinus q. 48. in Iudic. Gregorius lib. 17. Moral. cap. 8. vel 7. & optime Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromat. propè finem, *Per gentes, inquit, & ciuitates diuise sunt Angelorum præfectura.* Idem repetit lib. 7. initio. Idem sumitur ex scriptura Danielis 10. vbi fit mentio Principis Persarum, & Græcorum, & Iudæorum; per quos intelliguntur Angeli ad custodiam earundem prouinciarum seu regnorum destinati, vt etiam Hieronymus, & Theodoretus ibidem notant; ex quo etiam loco præfens institutum probant citati Patres.

De Episcopatibus singulis (eademque est ratio aliarum eiusmodi Communitatum) ita docent. Origenes lib. 1. Periarchon cap. 8. Hilarius citat. Psalm. 129. Gregorius Nazianzenus orat. 32. Ambrosius in Lucam lib. 2. Hieronymus Michæ 6. Isidorus Pelusiota lib. 2. epist. 85. & citati recentiores. Et colligitur ex Apocal. 1. 2. & 3. non quod Angeli eo loco propriè accipiantur, cum Episcopos significant, sed quia eo ipso modo loquendi significatur, officio Episcoporum similia Angelorum munia respondere, à quibus sumpta est denominatio. Addit Suarez cit. cap. 17. num. 23. *de hac re dubitandum non esse.*

28 Quinto quæritur, vtrum inter Angelos præfides seu custodes nonnunquam sit, aut esse possit, dissensio, iuxta illud Daniel. 10. v. 13. *Princeps regni Persarum resistit mihi viginti & octo diebus: ecce vnus de Principibus primis venit in adiutorium meum: quem locum de bonis, non malis Angelis intelligendum communi & verius sentiunt SS. Patres & interpretes, speciatim S. Thomas hic quæst. 113. art. 8. Lyranus, Carthusianus, & Pererius post S. Dionysium cap. 9. cæl. hierarch. Theodoretum in Daniele, Gregorium lib. 17. Moral. cap. 8. vel 7. & sequuntur Suarez lib. 6. cap. 19. num. 13. alijsque Scholastici communiter; etsi de malis intelligant Hieronymus, Cassianus, Rupertus, & nonnulli alij. Respondeo cum sancto Thoma cit. q. 113. a. 8. ex communi, propriè & secundum absolutam voluntatem, nullam inter bonos Angelos esse discordiam; cum in diuina voluntatis beneplacito plane conueniant: secundum affectum tamen simplicem, & voluntatè conditionatam (si Deo placeret) nonnunquam diuersa volunt, & reipsa etiam quodammodo indiuisa, imo materialiter opposita tendit, quamdiu ipsis diuina voluntas in alterutram partem nondum est comperta. Quo quidem fiebat, vt dum singuli ex illis Præsidibus Angelis suo populo vellent esse quam optimè consultum, Angelus quidem Persarum apud Deum vrgeret diuturniorum populis Hebraicis in Babylonica captiuitate commorationem, quam Persis seu Chaldæis sciret esse proficuum; contra vero Angelus Iudæorum maturum eorum discessum vrgeret, pro eiusdem populi commodo & felicitate. De qua re plura Pererius lib. 12. in Daniele. Atque hæc de Angelorum natura, statu & officijs ad laudem bonorum, & confusionem malorum, communis autem Dei ac creatoris omnium gloriam, dicta sufficiant.*